T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

Meliha ÖZÇAMKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Çankırı - 2020

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

Hazırlayan Meliha ÖZÇAMKAN

ORCID : 0000-0003-4390-1725

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Çankırı - 2020

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iv
TEZ KABUL VE ONAY v
ÖNSÖZ vi
ÖZET vii
ABSTRACT viii
KISALTMALAR ix
TABLO LİSTESİ xi

1. GİRİŞ 1
1.1. İzlenecek Yöntem 4

2. KAVRAM, KAVRAM ALANI, KAVRAM ALANI SÖZLÜKLERİ 5
2.1. Kavram 5
2.2. Kavram Alanı 6
2.3. Kavram Alanı Sözlüklerinin Adlandırılması 7
2.4. Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlükleri 10
2.4.1. Codex Cumanicus 10
2.4.2. Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî 11
2.4.3. Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye 12
2.4.4. Kitâb-ı Bülgatü'l-Müştâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak 13
2.4.5. El-Kavaninü'l-Külliye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye 14
2.4.6. Rasûlid Hexaglot 14
2.5. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü 15

3. TARİHÎ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ 16
3.1. Evren 16
3.1.1. Atmosfer, Gök 16
3.1.2. Su, Su Küre 33
3.1.3. Yer, Yer Küre 36
3.1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre 42
3.1.5. Doğal Afetler 47
3.1.6. Olay, Hareket ve Kuvvet 48
3.1.7. Varlık- Yokluk 63

3.1.8. Madde 67
3.1.9. Ateş 69
3.1.10. Ses 70
3.1.11. Koku 73
3.1.12. Işık 74
3.1.13. Renkler 75
3.1.14. Şekiller 78
3.1.15. Sayılar 80
3.1.16. Miktar 83
3.1.17. Ölçü, Ölçüm 91
3.1.18. Fiziksel Nicelikler 93
3.1.19. Nitelikler, Durumlar 99
3.2. Yaşam ve Canlılar 114
3.2.1. Yaşam 114
3.2.2. Ölüm 115
3.2.3. Sağlık, Hastalık 117
3.2.4. Canlılar 129
3.3. Toplum ve Sosyal Hayat 231
3.3.1. Topluluk 231
3.3.2. Toplumsal Gruplar 232
3.3.3. Yerleşim Yerleri 239
3.3.4. Yapılar 242
3.3.5. Eşyalar 250
3.3.6. Yeme-İçme 261
3.3.7. Temizlik 277
3.3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler ve Davranışlar 279
3.3.9. İletişim 305
3.3.10. Eğitim, Öğretim 310
3.3.11. Din ve İnanç 317
3.3.12. Hukuk 344
3.3.13. Savaş, Askerlik 353
3.3.14. Devlet Teşkilatı 368
3.3.15. Ekonomi 372
3.3.16. Meslekler 382
3.3.17. Tekstil 392
3.3.18. Nakliye ve Ulaşım 407

3.3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme 416
3.3.20. Oyun-Eğlence 423
3.3.21. Spor 425
3.3.22. Dans 425
3.3.23. Müzik 426
3.3.24. Resim-Heykel 428
3.3.25. Edebiyat 428
3.3.26. Dilbilgisi 430

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 440

KAYNAKÇA 444
EK 448
ÖZGEÇMİŞ 464

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Tarihi Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

27 / 08 / 2020

Meliha ÖZÇAMKAN

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Meliha ÖZÇAMKAN tarafından hazırlanan *Tarihi Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi* başlıklı bu çalışma, *09/09/2020* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Akartürk KARAHAN	İmza: ……..
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Şerife ÖZER	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Erol KARCI
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Kavram alanı sözlükleri sözlük çeşitleri içinde bir milletin yaşam tarzını, kültürünü en iyi yanıtsan sözlüklerdir. Bu sebeple Mustafa Argunşah ve Galip Güner tarafından hazırlanan Codex Cumanicus ile Recep Toparlı, Hanifi Vural ve Recep Karaatlı tarafından hazırlanan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün söz varlığı incelenerek Kıpçak Türkçesine ait bir kavram alanı sözlüğü yapmaya çalışıldı. Bu sayede Kıpçak Türkçesi ve Kıpçak Türkleri; dini, hukuki, askeri, ekonomik, sanatsal vb. pek çok yönden tanınmaya gayret edildi.

Türk Dili çalışmalarında bugüne kadar isimler dışında kalan kelimeleri de kapsayan bir kavram alanı sözlüğünün yapıldığına rastlanılmamıştır. Kavram alanları ve bunların alt başlıkları belirlenirken belli bir kriterinin olmaması, bu doğrultuda hazırlanan sözlük ve tez çalışmalarındaki kavram alanlarının ve bu alanların sıralanışının birbirinden farklı olması, yabancılar tarafından hazırlanan güncel kavram alanı sözlüklerinin elimizdeki söz varlığına uymaması, tez hazırlama sürecinde problem olarak karşımıza çıkmıştır. Bu çalışmada kavram alanlarını oluştururken öncelikle daha önce yapılmış çalışmalar incelenmiş ve alanla ilgili uzman kişilerin görüşlerine başvurulmuştur.

Çalışma boyunca ilgisi, nezaketi ve anlayışıyla bana yol gösteren ve her zaman cesaretlendirip destekleyen tez hocam Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR'a, görüşlerini paylaşarak bana yol gösteren Dr. Gülşen ÖZÇAMKAN AYAZ'a, hiçbir zaman yardımlarını esirgemeyen mesai arkadaşlarım Mehmet ŞAHİN, Duygu YAŞAR, H. Ceren DURSUN'a ve Yeşim KALE'ye, sevgili kuzenim İlayda ÇALIKUŞU'ya, ayrıca çalışmam boyunca verdikleri destek, gösterdikleri sabır ve anlayışları için sevgili eşim, annem ve de anne karnından itibaren bu ilim yolculuğunda beni hiç yalnız bırakmayan, varlığı ile bana enerji veren oğlum Tuna Arhan ÖZÇAMKAN'a sonsuz teşekkürü borç bilirim.

27/08/2020

Meliha ÖZÇAMKAN

ÖZET

Tezin Başlığı : *Tarihî Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlüğü Denemesi*

Tezin Yazarı : Meliha ÖZÇAMKAN

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Pelin KOCAPINAR

Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Kabul Tarihi : 09.09.2020

11. yüzyılda Divan-ı Lügati't Türk ile ilk örneği verilen Türk dili sözlükleri oldukça zengin olmasına rağmen ülkemizde bu sözlükler ve sözlükçülük üzerinde yapılan çalışmalar son yıllarda artış göstermiştir. Oldukça eskiye dayanan kavram alanı sözlük çalışmaları da aynı durumdadır. Tarihî Türk dillerinde pek çok örneği bulunan kavram alanı sözlükleri yeterince incelenmemiş olup bugün tarihî Türk dillerinin veya günümüz Türkçesinin çağdaş ölçütlerle hazırlanmış müstakil bir kavram alanı sözlüğü bulunmamaktadır. Bu eksiklikten hareketle Türk sözlükçülük çalışmalarına katkıda bulunmak amacıyla tarihî Kıpçak Türkçesine ait söz varlığı ele alınarak tarihî Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır.

Tez; kavram, kavram alanı, kavram alanı sözlükleri, Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlükleri ve tarihi Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü denemesinin yapıldığı iki ana bölümden oluşmaktadır.

Karadeniz'in kuzey bölgesinde yazılıp ülkemizde son yıllarda kapsamlı çalışması yapılan Codex Cumanicus ile Mısır ve Suriye'de kurulan Memluk Devleti'nden yadigar kalan edebi eserler, sözlükler, gramer kitapları, okçuluk, atçılık, ve fıkıhla ilgili kitaplar taranarak oluşturulan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün söz varlığı tezin uygulama malzemesini oluşturmaktadır.

Yukarıda belirtilen iki çalışmadan elde edilen toplam 17.000 civarında kelime ile hazırlamış olduğumuz kavram alanı sözlüğü ile Türk Dili ve Edebiyatı bilim dalına kaynak kazandırılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : Kavram Alanı, Kıpçak sözlükleri, Kavram alanı sözlüğü

ABSTRACT

Title of the Thesis : *Essay on the Conceptual Area Dictionary of Historical Kipchak Turkish*

Author : Meliha ÖZÇAMKAN

Supervisor : Assist. Prof. Dr. Pelin KOCAPINAR

Department : Turkish Philology

Thesis Type : Master's Thesis

Date : 09.09.2020

Although the Turkish language dictionaries, whose first examples were given with the Divan-ı Lügati't Türk in the 11th century, are quite rich, the studies on these dictionaries and lexicography have increased in recent years. It is also in the same situation with the concept field dictionary studies dating back to quite old times. Concept domain dictionaries, which have many examples in historical Turkish languages, have not been studied sufficiently, and today there is no independent conceptual dictionary of historical Turkish languages or contemporary Turkish prepared with contemporary criteria. Based on this deficiency, in order to contribute to Turkish lexicography studies, it has been tried to create a conceptual dictionary of historical Kipchak Turkish by considering the vocabulary of historical Kipchak Turkish.

Thesis; It consists of two main sections where concept, concept domain, concept domain dictionaries, Kipchak Turkish concept domain dictionaries and historical Kipchak Turkish concept domain dictionary experiment.

The Codex Cumanicus, which was written in the northern part of the Black Sea has been extensively studied in our country in recent years and the Kipchak Turkish Dictionary which was created by scanning the literary Works, dictionaries, grammar boks, archery, horse riding and fiqh boks that remained relics from Mamluk State established in Egypt and Syria vocabulary forms the application material of the thesis.

With the concept area dictionary that we prepared with a total of 17.000 words obtained from the two studies mentioned above, we tried to provide resources for the Turkish Language and Literature branch.

Keywords : Concept Area, Kipchak Dictionaries, Concepts Dictionaries

KISALTMALAR

Age	adı geçen eser
Ar.	Arapça
Ar. + T.	Arapça + Türkçe
Ar.+ Far.	Arapça + Farsça
BM	Kitâbu Bulgatü'l Müştâk Fî Lügati't-Türk Ve'l-Kıfçak
BV	Baytaratu'l Vâzıh
CC	Codex Cumanicus
çev.	çeviren
DM	Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye
f.	fiil
Far.	Farsça
Far.+T	Farsça + Türkçe
GT	Gülistan Tercümesi (Kitâb Gülistân Bi't Türkî)
Hr.	Hırvatça
İH	El-İdrâk Haşiyesi
İM	İrşâdü'l-Mülûk Ve's-Selâtîn
İN	Kitâb Fî İlmi'n Nüşşâb
İt.	İtalyanca
KF	Kitâb Fi'l-Fıkh
KFT	Kitâb Fi'l-Fıkh Bi'l-Lisâni't Türkî
Kİ	Kitâbü'l-İdrâk Li-Lisâni'l-Etrâk
KK	El-Kavanînü'l-Külliye Li-Zabti'l-Lügati t-Türkiyye
Lat.	Latince
mec.	mecazen
MG	Münyetü'l Guzât
Moğ.	Moğolca
Moğ.+ T.	Moğolca + Türkçe
MS	Kitâb-ı Mukaddime-i Ebu'l-Leysi's-Semerkandî
RH	Kitâb Fî Rıyâzâti'l-Hayl
Rum.	Rumca
Rus.	Rusça

s.	sayfa
T.	Türkçe
T+Ar.	Türkçe + Arapça
T+Far.	Farsça + Farsça
TA	Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî
TDK	Türk Dil Kurumu
TZ	Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
yay.	yayınları
Yun.	Yunanca
yy.	yüzyıl

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa No**

1. Evren ve Madde

Tablo 1.1. Atmosfer, Gök 448
Tablo 1.2. Su, Su Küre 448
Tablo 1.3. Yer, Yer Küre 448
Tablo 1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre 449
Tablo 1.5. Doğal Afetler 449
Tablo 1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet 449
Tablo 1.7. Varlık- Yokluk 449
Tablo 1.8. Madde 450
Tablo 1.9. Ateş 450
Tablo 1.10. Ses 450
Tablo 1.11. Koku 450
Tablo 1.12. Işık 451
Tablo 1.13. Renkler 451
Tablo 1.14. Şekiller 451
Tablo 1.15. Sayılar 451
Tablo 1.16. Miktar 452
Tablo 1.17. Ölçü, Ölçüm 452
Tablo 1.18. Fiziksel Nicelikler 452
Tablo 1.19. Nitelikler, Durumlar 453

2. Yaşam ve Canlılar

Tablo 2.1. Yaşam 455
Tablo 2.2. Ölüm 455
Tablo 2.3. Sağlık, Hastalık 455
Tablo 2.4. Canlılar 456
Tablo 2.5. Duygular 456
Tablo 2.6. Zihin 456

3. Toplum ve Sosyal Hayat

Tablo 3.1. Topluluk 457
Tablo 3.2. Toplumsal Gruplar 457
Tablo 3.3. Yerleşim Yerleri 457

Tablo 3.4. Yapılar 458
Tablo 3.5. Eşyalar 458
Tablo 3.6. Yeme-İçme 458
Tablo 3.7. Temizlik 458
Tablo 3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler ve Davranışlar 459
Tablo 3.9. İletişim 459
Tablo 3.10. Eğitim, Öğretim 459
Tablo 3.11. Din ve İnanç 460
Tablo 3.12. Hukuk 460
Tablo 3.13. Savaş, Askerlik 460
Tablo 3.14. Devlet Teşkilatı 461
Tablo 3.15. Ekonomi 461
Tablo 3.16. Meslekler 461
Tablo 3.17. Tekstil 462
Tablo 3.18. Nakliye ve Ulaşım 462
Tablo 3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme 462
Tablo 3.20. Oyun-Eğlence 462
Tablo 3.21. Spor 462
Tablo 3.22. Dans 463
Tablo 3.23. Müzik 463
Tablo 3.24. Resim-Heykel 463
Tablo 3.25. Edebiyat 463
Tablo 3.26. Dilbilgisi 463

GİRİŞ

Bir veya birkaç dilin söz varlıklarının çeşitli anlam özellikleri dikkate alınarak, kavram alanlarına göre bölümlere ve alt bölümlere ayrılması ve sıralanması suretiyle düzenlenen kavram alanı sözlükleri, o dilin sahipliğini yapan toplumun ya da milletlerin söz varlığını ortaya koyarak o milletin ya da toplumun yaşam biçimini, gelenek ve göreneklerini, siyasi, askerî, dinî ve ekonomik yapısını, kültürünü, diğer milletlerle olan ilişkilerini göstermesi bakımından dün ile bugün, bugün ile yarın arasında bir anlamda köprü vazifesi görür.

Kavram alanı sözlüklerinde ilgili alana ait tüm kelimeleri toplu bir şekilde görebilmemiz sayesinde o alanla bağlantılı kelimelerin miktarına ve çeşitliliğine bakarak o dili konuşan topluluğun bahsi geçen alanla ne derece ilişkisi olduğu ya da ilişkisinin olup olmadığı kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bu sebeple bir milletin dilini ve kültürünü öğrenirken başvurulacak en öncelikli kaynaklardan biri kavram alanı sözlükleridir. Bu noktadan hareketle, 13. yüzyılda Karahanlı Türkçesinden sonra çeşitli sebeplerle biri Karadeniz'in kuzeyinde, diğeri Mısır ve Suriye'de, Bozkır Kıpçakçası ve Memluk Kıpçakçası olmak üzere iki kolda şekillenen Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlüğü yapılmasına gayret edilmiştir.

Amacımız Türk dilinin sözlük bakımından oldukça zengin sahasını oluşturan Kıpçak Türkçesi ile ilgili bir kavram alanı sözlüğü oluşturarak ansiklopedik bilgi vermenin yanı sıra Kıpçak Türklerinin yaşamında nelerin hangi ağırlıkta yer tuttuğunu, o alanla ilgili kelimelerin sayısına ve çeşitliliğine bakarak tahmin etmektir. Aynı zamanda Kıpçak Türkçesinin söz varlığını eş, zıt, yakın, alt, üst anlam gibi anlam ilişkilerine göre sunarak Kıpçak Türkçesi hakkında daha geniş bilgi sahibi olmaktır.

Bu çalışmada Recep TOPARLI, Vural HANİFİ ve Recep KARAATLI'nın Kıpçak Türkçesi sahasında yazılan eserleri tarayarak oluşturduğu *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* esas alınarak bir kavram alanı sözlüğü oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sözlükte yer alan *Codex Cumanicus*'a ait kelimeler, Mustafa ARGUNŞAH ve Galip GÜNER'in hazırladığı *Codex Cumanicus*'un söz varlığı ile değiştirilerek güncellenmiştir. Böylece tez çalışmasında Memluk Kıpçakçası için TOPARLI ve diğerlerinin *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü* ile, Kuzey Kıpçakçası için ARGUNŞAH ve GÜNER'in *Codex Cumanicus* adlı çalışması dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Ermeni Kıpçakçası

dışında kalan Kıpçak Türkçesine ait söz varlığını her yönü ile ortaya koyarak Kıpçak Türkçesi ve Kıpçak Türkleri; dinî, hukuki, askerî, ekonomik, sanatsal vb. pek çok yönden tanınmaya gayret edilmiştir.

Bu doğrultuda *Codex Cumanicus*'la birlikte, TOPARLI ve diğerlerinin sözlüğünde yer alan *Kitâbü'l İdrâk Li Lisâni'l Etrâk, El İdrak Haşiyesi, Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî, Et-Tuhfetü'z-Zekiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye, Kitâb-ı Bülgatü'l-Müştâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak, El-Kavaninü'l-Külliye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye, Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye* adlı gramer ve sözlük kitaplarının; *Kitâb fi'l- Fıkh, Kitâb fi'l- Fıkh bi'l Lisâni't Türkî, Kitâb-ı Mukaddime-i Ebûl-Leysi's-Semerkandî, İrşadül Müluk ves Selatin* adlı fıkıh kitaplarının; *Kitâb Fî İlmi'n Nüşşâb* adlı okçuluk kitabının; *Kitâb fî Riyâzâtı'l- Hayl, Münyetü'l Guzât, Baytaratu'l- Vâzıh* adlı atçılık kitaplarının ve *Kitâb Gülistân bi't-Türkî* adlı edebi eserin taranmasıyla oluşturulan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü'nün tüm söz varlığı kavram alanı sözlüğümüz için değerlendirilmiştir.

İkinci olarak tüm kelimeler incelenmiş, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerine göre sınıflandırma yapılmış ve bu sınıflamalar doğrultusunda kavram alanı sözlüğünün ana, alt ve daha alt başlıkları oluşturulmuş, kelimeler uygun başlıklara göre tasnif edilmiştir. Bu başlıklar şu şekildedir:

1. EVREN
1.1. Atmosfer, Gök
1.2. Su, Su Küre
1.3. Yer, Yer Küre
1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre
1.5. Doğal Afetler
1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet
1.7. Varlık- Yokluk
1.8. Madde
1.9. Ateş
1.10. Ses
1.11. Koku
1.12. Işık
1.13. Renkler

1.14. Şekiller

1.15. Sayılar

1.16. Miktar

1.17. Ölçü, Ölçüm

1.18. Maddenin Nicelikleri

1.19. Nitelikler, Durumlar

2. YAŞAM VE CANLILAR

2.1. Yaşam

2.2. Ölüm

2.3. Sağlık, Hastalık

2.4. Canlılar

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

3.1. Topluluk

3.2. Toplumsal Gruplar

3.3. Yerleşim Yerleri

3.4. Yapılar

3.5. Eşyalar

3.6. Yeme-İçme

3.7. Temizlik

3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler Ve Davranışlar

3.9. İletişim

3.10. Eğitim, Öğretim

3.11. Din Ve İnanç

3.12. Hukuk

3.13. Savaş, Askerlik

3.14. Devlet Teşkilatı

3.15. Ekonomi

3.16. Meslekler

3.17. Tekstil

3.18. Nakliye Ve Ulaşım

3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme

3.20. Oyun-Eğlence

3.21. Spor

3.22. Dans

3.23. Müzik

3.24. Resim-Heykel

3.25. Edebiyat

3.26. Dilbilgisi

1.1. İzlenilen Yöntem

Tez çalışmasında, her iki kaynaktan yararlanılan söz varlığı, kavram alanlarına ayrılarak belli bir düzen içinde sıralanmıştır. Kavram alanları oluşturulurken bir kelimenin farklı kaynaklardan alınan aynı anlamdaki farklı şekilleri alt alta verilmiş, diğer kelimeler eş, zıt, yakın anlam gibi çeşitli anlam özelliklerine göre sıralanmış, bunların dışındaki sözcükler için alfabe sırası uygulanmıştır. Sıralamada isimler öncelikli verilirken varsa ilgili fiiller daha sonra verilmiştir.

Türkçe olmayan sözcüklerin hangi dile ait olduğu, sözcüğün yanında italik olarak; hangi kaynaktan alındığı, sözcüğün sonunda parantez içinde kısaltılarak gösterilmiştir.

Birden çok kavram alanına girebilecek kelimeler çalışmanın hacmini daha da artıracağından tekrar verilmemiş ve bizce en uygun başlık altına yerleştirilmiştir.

Çalışma iki ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kavram, kavram alanı, kavram alanı sözlüklerinin adlandırılışı ve Kıpçak Türkçesinin kavram alanı sözlükleri hakkında kısaca bilgilendirme yapılmış, ikinci bölümde ise Kıpçak Türkçesine ait söz varlığı , belirli başlıklar altında sınıflandırılmış ve bir "kavram alanı sözlüğü" oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. KAVRAM, KAVRAM ALANI, KAVRAM ALANI SÖZLÜKLERİ

2.1. Kavram

TDK'nin 2005 baskılı Türkçe Sözlük'ünde , *kavram* kelimesi "Bir nesnenin veya düşüncenin zihindeki soyut ve genel tasarımı, mefhum, fehva, konsept, nosyon" şeklinde tanımlanır.

Kavram ile ilgili açıklamalardan bazıları şu şekildedir:

Necati Öner "Kavram bir objenin zihindeki tasavvurudur."der.[1]

Berke Vardar, *kavramı* ortak özelliklerine göre genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünü, imge, bir nesne, varlık ya da oluşun anlıksal imgesi olarak tanımlamaktadır.[2]

Doğan Aksan dilbilimsel yönden kavramı şu şekilde açıklamıştır. "İnsanın çevresindeki nesnelere, olay ve durumlara ait, kişisel gözlem ve deneyimlere dayanan tasarımların zihinde yer eden ve bir soyutlamayla dile dönüşen yönüdür, göstergelerin gösterilen yanıdır."[3]

Melek Erdem de kavram kelimesini bir nesnenin zihindeki tasarımı olarak tanımlamıştır.[4]

Tüm bu tanımlamalardan özetle kavram için, belli ölçütlere göre ortak özellikleri bulunan nesne, olgu, durum ve olayların insan zihninde anlamlanıp sözcüklerle aktarılmasıdır, diyebiliriz. Kavramlar bir dili konuşan insanların kültürleri ve dünya görüşleri hakkında önemli bilgiler verir. Bu doğrultuda her bir milletin ya da ferdin bir kavrama bakış açısı, o kavramın hangi kelimelerle ifade edildiğiyle doğrudan orantılıdır.

---

[1]Necati Öner, *Klasik Mantık*, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1986, s.16.
[2] Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. İstanbul 2002, s.132.
[3] Doğan Aksan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt III, TDK Yayınları, Ankara, 2009, s. 41.
[4] Melek Erdem, *Modern Oğuz Türkçesi Söz Varlığı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009, s.19.

2.2. Kavram Alanı

Kavramın ne olduğunu açıkladıktan sonra kavram alanının ne olduğunu belirtmek uygun olacaktır.

Alman dilcisi J. Trier'in anlayışına göre , kavramlar mozaik misali birbirini sınırlandıran çeşitli parçacıkların birleşmesinden oluşmuş bir alan için bulunurlar ve bir alan içinde incelenmeleri gerekir. Bu kurama göre her kavramın değeri, kapladığı yerle ve öteki kavramlarla bağıntısına göre belli olur.[5]

Fransız dil bilimcisi Pierre Guiraud, sözcüklerin bir kavram alanını kapsayan dilsel alan oluşturduklarını, bir dünya görüşünü ortaya çıkardığını iddia eder. Bu dünya görüşünü ortaya çıkarmada, kültür ve dil çalışmalarında kavram alanının büyük önem arz ettiğini bildirmektedir.[6]

Doğan Aksan kavram alanını "birbiriyle ilişkili ve birbirine yakın kavramların, eşanlamlıların, içinde düşünüldükleri alan" olarak tanımlamıştır.[7]

Türkiye'de ise kavram alanı çalışmaları, Doğan Aksan'ın tanımı temel alınarak birbiriyle ilişkili ve birbiriyle yakın kavramların ya da anlamdaş kelimelerin tarihsel süreçte geçirdikleri gelişme ve değişmelerin incelenip sınıflandırılmasına dayalıdır.

İskender Savaşır da kavram alanını açıklarken anlamsal özelliklerin, kelimelerin kavramsal içeriklerini oluşturduğunu, dolayısıyla her kelimenin bir ilgiyle bağlandığı bir kelime kümesinin mensubu olduğunu belirtmiştir. Kavram alanını da birbiriyle ilişkili veya benzer kelimeleri, belirlenmiş ortak özelliklerine göre kümelendiriş olduğunu dile getirmektedir.[8]

---

[5] Jost Trier, *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*, Çev. Hüseyin Sesli, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1969, s. 1.
[6] Pierre Guiraud, *Anlambilim*, La Sémantique, Çev. Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999, s. 91.
[7] Doğan Aksan, "Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 1989, s. 254.
[8] İskender Savaşır, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yayınları, İstanbul 2000, s. 10-11.

Tüm bu açıklamalardan yola çıkarak bu tür sözlüklerde kelimeler insan zihninde tek tek, birbirinden bağımsız bir şekilde ayrı ayrı ya da sözlükteki kelimeler gibi alfabetik bir sıra şeklinde bulunmaz. Aksine her biri birbiriyle ilişkili bir bütünün birer parçası olup bu bütün içinde yapı, anlam ve işlevsel tamamlayıcı olarak rol alırlar.[9] Dolayısıyla bir kavram, anlamsal olarak birbirinden bağımsız bir şekilde ayrı durmayan bu kelimelerin kendi alanına giren eş anlamlı, yakın anlamlı ve zıt anlamlılarıyla ve o kavram içinde yer alan alt anlamlı kelimelerle gruplandırılır. Kavramlar insan zihninde gruplanırken bir kavrama yakın, komşu kelimelerle kendisini oluşturan alt anlamlı kelimelerin toplamının oluşturduğu alana dil biliminde *kavram alanı* denir.

2.3. Kavram Alanı Sözlüklerinin Adlandırılması

Yurt içinde ve yurt dışında kavram alanı sözlükleri çeşitli adlarla adlandırılmış olup sözlük bilimciler için kavram sözlüklerinin fikir birliğine varılarak kabul edilen ortak ve tek bir adı oluşturulamamıştır.

Türkiye'de kavram alanı sözlükleri için Özcan Başkan "düzensel sözlükler"[10], Kazım Ürün "sistematik sözlük" [11], Abdulbaki Çetin " konu tasnifli sözlük"[12], Paşa Yavuzarslan "tematik sözlük"[13], Doğan Aksan bazı dilcilerin "adbilimsel sözlük" dediğini belirterek "kavram sözlükleri" [14], Hatice Şirin User "tematik veya konusal sözlük"[15], Yusuf Öz "konu sözlükleri"[16], Mustafa Arslan "konu sözlükleri"[17] terimlerini kullanmışlardır.

Yurt dışında ise Henri Béjoint, anlamına göre düzenlenen sözlükleri alfabetik olmayan (nonalphabetical), kavramsal (conceptual), ideografik (ideographic),

[9] M.A.K Halliday ve Ruqaiya Hasan, *Cohesion in English*, Longman, London 1976, s. 5.
[10] Özcan Başkan, *Bildirişim İnsan-Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1988, s.173-174.
[11] Mahmud Fehmi Hicazi, *Sözlük Yapımında Modern Akımlar*, çev. Ahmet Kazım Ürün, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi Nüsha III* (8), Kış, Ankara 2003, s. 167.
[12] Abdülbaki Çetin, "Ahmed-i Dâî'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat 458 Araştırmaları Dergisi*, Sayı 20, Güz, Konya 2006, s. 113-128.
[13] Paşa Yavuzarslan, *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık, Ankara 2009, s.3.
[14] Aksan (2009), s.77.
[15] Hatice Şirin User, *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları-Söz Varlığı İncelemesi*, Kömen Yayınları, Konya 2010, s. 19-25.
[16] Yusuf Öz, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yayınları, Ankara 2010, s.76
[17] Mustafa Arslan, *"Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 210 Numarada Kayıtlı Lügat Mecmuası Üzerine Bir Değerlendirme"* Turkish Studies - International *Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter 2013, s. 579-600.

ideolojik(ideological), nosyonal (notional), onomasiolojik (onomasiological), semantik(semantic), sistematik (systematic), tematik (thematic), konusal (topical) vb.ya da thesaurus veya leksikon (lexicon) olarak adlandırıldığını belirtir.[18]

Çeşitli adlarla ifade edilen bu tarz sözlükler arasında küçük farklar olsa bile kavramdan veya anlamdan kelimeye doğru giden, alfabetik olmayan sözlüklerin kastedildiği anlaşılmaktadır.

TDK'nin internet sitesinde yer alan Güncel Türkçe Sözlük'te "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat" şeklinde tanımı yapılan sözlüğün pek çok çeşidi vardır.[19]

Türkiye'de de sözlük biliminin gelişimine paralel olarak yapılan sınıflandırmalardan en eski olanlardan ve en çok bilinenlerden biri olan Doğan Aksan'ın sınıflandırması şöyledir:

A. Bir veya birden çok söz varlığını ele alması açısından:

a. Tek dilli sözlükler,

b. Çok dilli sözlükler.

B. Alfabetik sıradan hareketle hazırlanma bakımından:

a. Alfabetik sözlükler,

b. Kavram alanı sözlükleri.

C. Ele alınan söz varlığının niteliğine göre:

a. Genel sözlükler,

b. Ağız ve lehçe sözlükleri,

[18] Pelin Kocapınar, *Kavram Sözlükleri Ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme,* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014, s. 85-86.
[19]Türk Dil Kurumu, Erişim: 26/08/2020, *https://sozluk.gov.tr/*

c. Etimolojik (köken bilgisi) sözlükler,

d. Tarihsel sözlükler,

e. Eş anlamlı, zıt anlamlı, eşadlı kelime sözlükleri,

f. Terim sözlükleri (uzmanlık alanı sözlükleri),

g. Argo sözlükleri,

ı. Yabancı kelimeler sözlükleri,

i. Yeni ögeler sözlükleri,

j. Metin sözlükleri,

k. Deyim ve atasözü sözlükleri,

l. Yanlış kullanılan ögeler (galat) sözlükleri,

m. Tersine sözlükler vb.[20]

Sözlük bilimcilerin bir sözlük çeşidi olarak verdikleri kavram alanı sözlükleriyle ilgili de pek çok tanım ve açıklama bulunmaktadır.

Doğan Aksan bu sözlüklere, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlıklarının kavram alanlarına göre sıralanmasıdır, der.[21]

Gerardo Sierra, kavram alanı sözlüklerinin diğer sözlüklerden farkının kelimelerin genellikle maddebaşları altında semantik veya ortak özelliklere göre gruplandırılıp düzenlenmesinin verir.[22]

Pelin Kocapınar ise bu sözlüklerin ortak özelliğinin aslında bir düşünceden, bir kavramdan, bir anlamdan, bir temadan yola çıkılarak bunlarla ilişkili, anlam yakınlığı olan kelimelerin sınıflandırılmasıyla oluşması olduğunu belirtir. [23]

---

[20] Aksan (2009), 3. Cilt, s.75, 76.

[21] Aksan (2009), 3. Cilt, s. 77.

[22]http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2000/027_Gerardo%20SIERRA_The%20onomasiological%20dictionary_a%20gap%20in%20lexicography.pdf: 27.02.2020.

[23] Pelin Kocapınar, *Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine*, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/9 Summer 2014 Ankara-Turkey s.751.

Yukarıdaki tanım ve açıklamalara göre kavram sözlüklerini, "Bir dilin veya birkaç dilin söz varlıklarının çeşitli anlam özellikleri dikkate alınarak konu veya kavram alanlarına göre bölümlere ve alt bölümlere göre sıralanıp düzenlenmesiyle oluşturulan sözlüklerdir." şeklinde tanımlamak mümkündür.

2.4. Kıpçak Türkçesinin Kavram Alanı Sözlükleri

Çeşitli milletleri siyasi ve kültürel yönden etkileyen Kıpçaklar dünyanın pek çok yerine yayılmışlardır. Kıpçakların yoğun olarak yaşadığı yerler Karadeniz'in kuzeyi ve Mısır-Suriye civarlarıdır. Bu bölgelerde yaşayan Kıpçakların dil malzemesini ele alan sözlükler yazılmıştır. Özellikle Mısır ve Suriye civarındaki Memlûk yöneticilerinin Kıpçak, halkın Arap olmasından dolayı Araplara Türkçeyi öğretmek amacıyla pek çok sözlük yazılmıştır. Bunlar arasında kavram alanı sözlüğü niteliğinde çalışmalar da bulunup genellikle bir bölümü (isimler kısmı) kavram alanlarına ayrılarak düzenlenmiştir. Kavram alanlarına göre düzenlemeyi içeren dönemin sözlükleri şunlardır:

2.4.1. Codex Cumanicus

Codex Cumanicus adı Latince olup anlamı "Kıpçak kitabı"dır. Türkçe bilmeyen yabancılara Türkçe öğretmek ve Kıpçaklar arasında Hristiyanlığı yaymak amacıyla Almanlar ve İtalyanlar tarafından derlenmiştir. Alman ve İtalyan bölümü olarak ikiye ayrılan eserin nerede yazıldığı kesin olarak bilinmese de İtalyan bölümünün İtalyan kolonilerinin yerleştiği Kırım civarında, Alman bölümünün misyonerlik faaliyetlerinin yürütüldüğü Kıpçak şehirlerinin birinde yazıldığı tahmin edilmektedir.[24] Ünlü şair Petrarca tarafından 1362 yılında Venedik Katedrali Kütüphanesine bağışlanan ve eldeki tek nüshası olan eserin İtalyan bölümünün başında yazılma tarihi olarak ilk 11 Temmuz 1303 tarihi yer aldığından 1303-1362

[24] Mustafa Argunşah –Gülden Sağol Yüksekkaya, *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016, s.274.

yılları arasında yazıldığı tahmin edilmektedir.[25] Ercilasun'a göre Codex'te eserin dili Tatar tili, Tatarçe olarak geçer.[26]

İtalyan Bölümü

İlk bölüm olup 55 yapraktan oluşur. Latince bir giriş, sonra alfabetik ve üç sütun halinde Latince, Farsça ve Kıpçakça kelime listeleri, sonra fiiller, isimler, sıfatlar, zarflar ,zamirler ve bazı gramer kuralları yer alır. Bu ilk liste alfabetik olup 1560 kelime içerir. İkinci sözlük listesi ise 1120 kadar kelimeden oluşup tematiktir.[27]

Alman bölümü

İkinci bölüm olan Alman bölümü Gotik harfleriyle yazılmıştır ve kendi içinde imlâ tutarlılığı yoktur. 27 yaprak olup asıl eserde 56 ile 82. yapraklar arasını içine alır. İki karışık sözlük listesi ve bazı metinlerden oluşur. Birinci liste Kıpçakça-Almanca, ikinci liste Kıpçakça-Latince sözlüktür. Metinler İncil'den parçalar, ilâhiler, 47 adet bilmece ve atasözlerinden meydana gelir. Metinlerin Latince tercümeleri de verilmiştir. [28]

2.4.2. Kitâb-ı Mecmû-i Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî

Konyalı Halil b. Muhammed b. Yusuf tarafından 1245 yılında Mısır'da yazılan veya istinsah edilen bu eser 76 sayfadan oluşmaktadır.[29]

Kısaca *Tercümân* olarak adlandırılan sözlük iki bölümden oluşur. Birinci bölüm, kısa bir ses bilgisi girişinden sonra isim ve fiillerin ayrı bölümler hâlinde verildiği 62

[25]Ali AKAR, *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2010, s.226.
[26] Ahmet Bican Ercilasun, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2005, s. 387.
[27] http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/cam2.html. 21.02.2020.
[28] Akar (2010), s.226.
[29] Recep Toparlı, Hanifi Vural, Recep Karaatlı, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2014 s. VI

varaklık Arapça-Kıpçakça sözlük ve kısa gramer bilgisinden oluşur. Diğer bölüm, 14 varaktan oluşan Moğolca-Farsça sözlüktür.[30]

İkinci bölümde herhangi bir tasnif olmaksızın 2. kişi emir kipiyle fiil listeleri, üçüncü bölümde fiil çekimleri, dördüncü bölümde kimi ekler, gramer bilgileri Arapçayla karşılaştırmalı olarak verilir.[31]

Araplara Türkçe öğretmek için yazılmış eserde 2000 civarında Türkçe kelime vardır.[32] Eserin isimler kısmı, konularına göre ayrılmış 26 bölümden oluşmaktadır: Yükseklik Ve Onunla İlgili İsimler; Yer ve Orada Bulunanlar; Su vb. Şeyler; Ağaç, Meyve, Bitki vb. Şeyler; Ziraat ve Hububat; Kuş vb. Şeyler; Vahşi Hayvanlar, Haşere vb. Şeyler; At Cinsleri, Renkleri vb. Şeyler; Silah, At ve Savaş Aletleri; Deve ve Sığır; Koyun Ve Keçi; Yemek, Yiyecek, İçecek ve Sütler; Ev Eşyası, Sergi, Kadınlara Mahsus Giysi vb. Giysi ve Kumaş Çeşitleri; İnsan Dış ve İç Organları; Sayılar ve Hesap; Makam ve Sanatçılar; İnsanların Nitelikleri; Genel İsimler ve Karşıtları; Vakit ve Zaman; Melik ve Melike İsimleri; Renkler; Madenler; Akraba, Yakın, Tanıdık, Mülk, Memlûk, Hür ve Cariye; İllet, Hastalık ve Şeytan.[33]

2.4.3. Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügâti't-Türkiyye

14.veya 15. yüzyılda yazılan ve "*Türk Dilinin Parlayan İncisi"* anlamına gelen bu kitap Araplara Türkçeyi öğretmek üzere yazılmış sözlük ve konuşma kılavuzudur. Yazarı, yazıldığı yer ve tarih belli değildir.

24 varaktan oluşan sözlüğün her sayfasında 15 veya 16 satır bulunmakta ve Türkçe kelimeler Arapça kelimelerin altında yer almaktadır. İsimler ve fiillerin ayrı olarak çeşitli kavram alanlarına göre sunulduğu sözlüğün bazen Arapça maddelere karşılık birden fazla Türkçe kelimenin verildiği görülmektedir.[34] Metinde Arapça kısımlar

[30]Ayşe Melek Özyetgin, *Ebû Hayyân - Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk - Fiil: Tarihî Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Ankara 2001, s. 55,56.
[31] Argunşah (2016), s.284.
[32] Ercilasun (2005), s. 390.
[33] Recep TOPARLI, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. YANIK, *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, TDK Yayınları, Ankara 2000. S. V, VI, 2.
[34] Özyetgin (2001), s.55,56.

siyah, Türkçe kısımlar kırmızı mürekkeple altına yazılmıştır. Baştan sona kadar harekelidir.[35]

Dürretü'l-Mudiyye 24 fasıla (bölüme) ayrılmıştır. Son bölüm konuşma kılavuzu olan eserin yazarı, bu bölümlerden birincisi için kısım, ikincisi için bab, diğerleri için de fasl başlıklarını kullanmıştır.[36] Bölüm adları şu şekilde oluşturulmuştur: Yüce Allah, Gök ve Gökte Bulunanlarla Yer ve Yerde Bulunanlar, Sular, Güzel Kokulu Bitkiler, Meyveler, Ağaçlar, Hububatlar, Yiyecekler, Evcil Hayvanlar, Yabanî Hayvanlar, Binek Hayvanları, Koşum Aletleri, Renkler, Sürüngenler ve Böcekler, Aletler, Savaş Aletleri, Kuşlar, Giyim Eşyaları,Vücut Organları, İnsanların Nitelikleri ve Renkleri,Türkçe Sayılar, Meslek Adları,Türk Erkek Adları,Türk Kadın Adları.[37]

2.4.4. Kitâb-ı Bülgatü'l-Müştâk fî Lûgati't-Türk ve'l-Kıfçak

Cemâleddin Ebû Muhammed Abdullah et-Türkî adlı biri tarafından 15. yüzyılda Suriye'de yazılmıştır.[38] Arapça-Türkçe müstakil bir sözlüktür. Cemâleddin et-Türkî kitabın girişinde sözlüğü *Tercümanı el-Lügati't-Türkiyye* (Türk Dilinin Tercümanı) olarak da zikreder.[39]

Bülgatü'l-Müştâk'ta her sayfada 23 baklava biçimi yan yana ve alt alta sıralanmıştır ve kelime baklava biçiminin bir kenarını oluşturmaktadır. Bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe, tekrar bir kenar Arapça, bir kenar Türkçe yazılarak baklavanın dört kenarı tamamlanmıştır. Önceki baklava biçiminin kenarı, aynı zamanda yanındaki baklava biçiminin kenarıdır. Eser harekeli olup Arapça kelimeler siyah, Türkçe kelimeler kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Eserin isim ve fiil bölümleri ayrıdır. İsimler tematik olarak (gök, yer, madenler, hayat, ölüm, din, askerlik, hububat, hayvanlar vb.) sıralanmış; fiil bölümü ise Arapça fiillerin alfabe sırasına göre düzenlenmesinden meydana gelmiştir.[40]

[35] Argunşah (2016), s.287.
[36] Kocapınar (2014), s.187.
[37] Recep Toparlı, Mehmet Akalın *Dil Yazıları*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 2001, s.V,VI.
[38] Nadir İlhan, *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayınları, Elazığ 2007, s.76.
[39] Ercilasun (2005), s.392.
[40] Ercilasun (2005), s.391-392.

2.4.5. El-Kavaninü'l-Külliye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye

Yazarı ve yazılış tarihi belli olmayan eserin 15. yüzyıl başlarında Kahire'de yazıldığı tahmin edilmektedir, Arap dilinde yazılmış bir Türk grameridir. Ancak gramer içinde yer yer kelime listeleri verilmiştir. Eser üç bölüm ve bir sonuçtan oluşur birinci bölümde fiil kip ve ekleri, ikinci bölümde isim ve ona bağlı olanlar üçüncü bölümde ekler yer alır.[41]

İkinci bölümü *Somut Adlar* başlığında *yüce adlar, değersiz adlar, insan yaradılışı ile ilgili sıfatlar, iyi ve kötü özellikler, organlar, evcil hayvanlar, vahşi hayvanlar, haşerat, sürüngenler vb., kuşlar, yiyecek ve içecekler, meyveler, ekinler, hububatlar, sebzeler, insan ve at giysileri, savaş aletleri, döşeme, pişirme ve yemek için gerekli eşya vb., renkler ve sıfatlar, sayılar vb.* alanlar sınıflandırılmıştır.[42]

2.4.6. Rasûlid Hexaglot

Toparlı'nın sözlüğünde yer almayan bu çalışma 1229-1454 yılları arasında Yemen ve Hardamut'ta hüküm süren Resulîlerin altıncı sultanı El-Malik el-Efdal el- Abbas bin Ali için derlenmiş olan astronomiden coğrafyaya kadar çeşitli konuları işleyen 542 sayfalık Arapça bir eserin içerisinde yer alan yirmi bir sayfalık (186-206. sayfalar) çok dilli bir sözlüktür.[43] Sözlüğün bünyesinde Arapça, Türkçe, Farsça, Grekçe, Ermenice ve Moğolca kelimeler yer almaktadır.[44]

Sözcük türlerinin karışık olarak yer aldığı sözlüğün Arapça, Farsça, Türkçe, Yunanca ve Ermenice olan bölümündeki konu başlıkları şöyledir: Gökyüzü ve Yeryüzü, Genel Söz Varlığı, İnsan Vücudu, Akrabalık Terimleri, Zaman ve Mevsimler, Coğrafya ve Doğal Olaylar, Evler ve Malzemeler, Bitkiler, Yiyecek ve İçecekler, Giysi ve Dokuma, Değerli Nesneler, Hayvanlar, Böcekler, Renkler, Silahlar ve Binicilik Malzemeleri, Renkler, Hastalıklar, Kuşlar (uçan şeyler), Sayılar.

---

[41] Argunşah (2016), s.287-288.
[42] Recep Toparlı, M. Sadi Çögenli, Nevzat H. Yanık, *El-Kavaninü'l-Külliye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 1999, s. 72-84.
[43] Ercilasun (2005), s. 291.
[44] Galip Güner, *The King's Dictionary: The Rasûlid Hexaglot Üzerine Düşünceler*, Dil Araştırmaları, Sayı 10, Bahar, Ankara 2012, s. 143.

Arapça, Farsça, Türkçe, Moğolca sözlük kısmının konu başlıkları şunlardır: Gökyüzü ve Yeryüzü, Devlet Daireleri, İnsan Vücudu, Hayvanlar, Böcekler, Kuşlar, Akrabalık Terimleri, İnsan İlişkileri, Zaman ve Mevsimler, Sayılar ve Ölçüler, Coğrafi Özellikler, Yapılar ve İnşaat, Ağaçlar, Meyveler, Tahıl ve Sebzeler, Renkler, Koşullar, Atlar, Malzemeler ve Araçlar, Silahlar ve Binicilik Malzemeleri, Yiyecek ve İçecek, Giysi ve Dokuma, Değerli Nesneler, Meslekler, Genel söz varlığı.[45]

2.3. Kıpçak Türkçesi Sözlüğü

İlk baskısı 2000 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yapılan Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, Recep Toparlı, Hanifi Vural ve Recep Karaatlı tarafından yazılmıştır.

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü, zengin bir kelime hazinesi içeren Kıpçak Türkçesinin söz varlığını ortaya çıkarmak için Kıpçak Türkçesi sahasında yazılmış kabul edilen eserlerin tek tek taranmasıyla ortaya konmuş 338 sayfadan oluşan alfabetik bir sözlüktür. Sözlüğün birçok orijinal Türkçe kelime içermesi ve Türkçe söz varlığının tarihî akış içinde hangi dönemlerde ne tür anlam incelikleri ve zenginlikleri kazandığı konusunda iyi bir kaynaktır. İsim ve fiil yanında edat, bağlaç, ünlem, zamir ve sayı sıfatları da sözlüğe alınmıştır. Aynı zamanda madde başı olan kelimelerin hangi eserde geçtiği yay ayraç içinde gösterilmiştir. Aynı anlama gelen kelimeler "krş." kısaltmasıyla birbirine gönderilmiştir. Bir kelimenin farklı anlamları aynı madde başında sıralanarak yazılmıştır. Birbiriyle ilgisi olmayan aynı kelimeler ayrı maddeler hâlinde verilmiştir. Madde başı olarak verilen kelimelerle yapılmış birleşik kelimelerde anlam değişikliği varsa başka bir madde başı olarak verilmiş yoksa aynı maddede verilmiştir. Türkçe kelimelerin dışındaki kelimelerin kökenleri kısaltmalarla verilmiştir. Sözlük aynı zamanda Arapça, Hintçe, Rusça, Farsça, Yunanca, Hırvatça, Rumca, Slavca ve Moğolca kelimeleri de kapsar.

[45] Golden, vd. (2000), s.49.

3. TARİHİ KIPÇAK TÜRKÇESİNİN

KAVRAM ALANI SÖZLÜĞÜ DENEMESİ

3.1. Evren

3.1.1. Atmosfer, Gök

3.1.1.1. Kainat

kāyinat *Ar.* Kainat (GT)
ḳazaldırık Eksen, mihver (TZ)

3.1.1.2. Gökyüzü

ᶜarş *Ar.* Dokuzuncu gök (Gİ, KF)
felek *Ar.* Gökyüzü, felek (GT)
kök (V) Gökyüzü, sema (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
ṭārem Far. Gök kubbe (GT)
ḳaran (I) Ufuk (İM)
kıraġ (II) Ufuk (MS)
nisār Ar. Gökten yere saçılan, saçı (GT)

3.1.1.3. Yıldızlar

nücūm Ar. Yıldızlar (GT)
yaldız Yıldız (BM)
yalduz Yıldız (BM, TA)
yılduz Yıldız (Gİ, KF)
yuldız Yıldız (DM, Kİ)
yulduz Yıldız (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, TZ)
yulḏuz Yıldız (KK)

3.1.1.3.1. Yıldız Çeşitleri

temir ġazıḳ Kutup yıldızı, Süreyya (DM) **temir ḫazuḳ** Kutup yıldızı, Süreyya (KK)
temir ḳazıḳ Kutup yıldızı, Süreyya (Kİ)
temir ḳazuḳ Kutup yıldızı, Süreyya (TZ)
temür ḳazıḳ Kutup yıldızı, Süreyya (BV, İH)
yādigār Far. Süreyya (KK)
yediger Ülker yıldızı (İH)
yediker Ülker yıldızı (İH)
yetegen Ülker yıldızı (İH)
yeteken Ülker yıldızı (Kİ)
keyvān *Far.* Ülker yıldızı (GT)
ülker Ülker yıldızı (BM, Kİ, TA, TZ)
çolban Sabah yıldızı, şafak (BM)
çolpan Sabah yıldızı, şafak (BM, Kİ)
çulpan Sabah yıldızı, şafak (TZ)
kök yolu Samanyolu (Kİ)
ḳuş yolı Samanyolu (BM)

arıḳ taḳ Çoban yıldızı, üç orion yıldızı (TZ)
iki bozat Dübbüasgar'ın iki yıldızı ki bu yıldızlarla çölde yön bulunur (BM, Kİ)
ikki bozat Dübbüasgar'ın iki yıldızı ki bu yıldızlarla çölde yön bulunur (TZ)
yetken Dübbüekber (BM)
ḳov (III) Bir yıldız adı (Kİ)
müşterī (II) Ar. Müşteri yıldızı (GT)
yaşıḳ yamlı Süheyl yıldızı (TZ)
yitiker Yedi kardeşler yıldızı (TZ)
zühre *Ar.* Zühre yıldızı, Venüs (GT)
aḳ ayġır Yemen taraflarında görülen bir yıldız (BM, Kİ, TZ)
baġırsaġan Deberan yıldızı (Kİ)
ırḳtaḳ Cebbar denilen yıldız (Kİ)

3.1.1.3.2. Burçlar

ḥamel Ar. Hamel "kuzu" burcu (GT)
yaġır şıġın Sevr yıldızları, eldeberan burcu (BM)

3.1.1.4. Güneş

ḳuyaş 1. Güneş (BM, CC1-CC2, Kİ, KK)
kün 1. Güneş (BM, CC1-CC2, DM, Kİ MG, TA, TZ)
künes Güneş, güneş ışığı (TA)
küneş Güneş (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
şems Ar. Güneş (GT)
çoġ Güneş sıcağı (İH)

3.1.1.4.1. Güneşin Doğması

toġ- (II) (Güneş, ay) doğmak (KK)
aḳar- (II) Tan yeri açılıp aydınlanmak (İM)
aḳart- Tan ağarmak (İM)

3.1.1.4.2. Güneşin Batması

keç- (III) Güneş batmak, kaybolmak (MS)
dolun- (Güneş, ay vb.) batmak (İH)
tolun- (II) (Ay, güneş) batmak (Kİ)
uyaḫ- (Güneş, ay ve yıldız) batmak (CC2)
kün uyaḫ Güneş batmak (CC2)
uyaḳ- (Güneş) batmak (İM)
bat- 2. (Güneş, ay vb.) batmak (İM, KF, KK, TA)
şafaḳ Ar. Güneşin batışından sonraki alaca karanlık (MS)

3.1.1.4.3. Güneş Tutulması

tutul-(III) (Güneş ve ay) tutulmak (BM, TZ)
küsūf *Ar.* Güneş tutulması (Gİ, KF)

3.1.1.4.4. Coğrafi Yönler

ḥafikeyn Ar. Doğu ve batı tarafları (BV)

3.1.1.4.4.1.Kuzey

sol (II) Kuzey (TZ)
ḳuz Güneş dokunmayan yer (Kİ)

3.1.1.4.4.2. Doğu

şarḳ Ar. Doğu (İM)
maşrıḳ Ar. Şark, doğu (GT)
şarḳī Ar. Doğuya ait, doğulu (KFT)
kün toguş Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC2)
kün tovuşı Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC1)
kün tuvuş Doğu, güneşin doğduğu taraf (CC2)
tuvuş Güneşin doğduğu taraf, doğu (CC2)

3.1.1.4.4.3. Batı

batış Batı (CC1-CC2)
kün batışı Batı, güneşin battığı taraf (CC1)
ġarb Ar. Batı (İM)
maġrib (I) *Ar.* Batı, garp (GT, İM**,** KF)

3.1.1.5. Dünya

ᶜālem *Ar.* **1.** Dünya, âlem (Gİ, GT, İM, KF, MG)
cihān *Far.* Dünya, âlem (BM, GT, MG, RH, TZ)
cehan (< Far. cahān) Dünya, alem, cihan (CC1)
cehān (< Far. cahān) Dünya, alem, cihan (CC2)
dünyā Ar. Dünya (BV, CC, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MS)
dünye Ar. Dünya (CC, GT, KFT)
dünyi Ar. Dünya (GT)
dünyevī Ar. Dünya ile ilgili (İM)
dünyīlik Ar.T. Dünyalık (GT)

3.1.1.6. Ay

ay (I) Ay, kamer (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, Kİ, KF, KK, MG, TA, TZ)
kamer *Ar.* Ay (GT, MG)
kiren ay Ayın batması (BM)
aydın 2. Ay ışığı (TA)
yarıḳ (II) Ay ışığı, mehtap (BM)

3.1.1.6.1. Ayın Evreleri

3.1.1.6.1.1. Dolunay

ay ṭolun Dolunay (TA)
ay tolun Dolunay (TZ)

bedr (II) Ar. Dolunay (Gİ, GT, KF)
çıḳan ay Dolunay, kamer (BM)
tolun Dolunay (GT)

3.1.1.6.1.2. Hilal

hilāl *Ar.* Hilal (Gİ, GT, KF)
yengi ay Hilal, yeni ay (TA)

3.1.1.7. Hava

hava (<Ar. ḥavā) Hava (CC1)
hevā (II) *Ar.* Hava (Gİ, GT, MG)
yil (II) Hava (TA)
salkun Moğ. Hava (CC1)
yaman salkun Kötü hava (CC2)

3.1.1.7.1. Hava Olayları

3.1.1.7.1.1. Bulut

bulıṭ Bulut (TA)
bulut Bulut (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)
bulud Bulut (CC1)

3.1.1.7.1.1.1. Bulutlu Hava

tunuḳ Bulutlu, sisli, kapalı (İH)
çalḳın Kapalı hava, bulutlu gün (BM, Kİ)
bulutlan- Bulutlanmak (TZ)

3.1.1.7.1.1.2. Bulutsuz Hava

ayaz Açık, bulutsuz hava (CC1-CC2,TZ)
açuḳ (I) 3. Bulutsuz, açık hava (İM)
yarı (IV) Bulutsuz (İH)
yarıḫ 3. Açık (hava) (CC1)

3.1.1.7.1.2. Rüzgar

bād *Far.* Rüzgār, yel (BV)
servin Esin (TZ)
yel Yel, rüzgâr (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)
yil (I) Yel, rüzgar (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, RH)
yeles İnce, hafif rüzgâr (Kİ)
yeleser İnce, hafif rüzgâr (BM)
şurūf yel Ar.T. Sabahları dalga dalga esen rüzgar (DM)
yilli Yelli, rüzgarlı (BV, İM)
tėñiz yeli Güney rüzgarı (CC2)
şabā Ar. Sabah rüzgarı (GT)
ḳış yeli poyraz (İH)
yel sem- rüzgâr durmak, dinmek (TZ)
yeltir- (Rüzgâr) hafif esmek (İH)
is- (Rüzgar)esmek (GT, İM)
es- Rüzgâr esmek (BM, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)
esmes Havanın durgunluğu, rüzgâr esmemesi hâli (BM)

3.1.1.7.1.3. Kasırga

yil Adam düşüren kasırga gibi yel (İH)
burġan Kasırga, boran (TZ)
ḳasırġa Kasırga (İH)
ḳaṣırḳa Kasırga (İH)
ḳasurġa Kasırga (Kİ)
kuyun Kasırga (CC2)
kuyun sakta- Kasırga yıkıp geçmek (CC2)

3.1.1.7.1.4. Fırtına

ḳum (II) Dalga, fırtına (İH, TA)
talaz (II) Fırtına (TZ)
ḳom Dalga, fırtına (CC2)
kom ḫop- Dalga çıkmak (CC2)
çımuḳ gün Fırtınalı gün (İH)
tavul Fırtına, bora, kasırga (CC2)

3.1.1.7.1.5. Şimşek, Yıldırım

ıldırım Yıldırım (Gİ, KF)
yaldırım Yıldırım, şimşek (DM)
yıldırım Yıldırım, şimşek (Gİ, İM, KF, TZ)
yılḏırım Yıldırım, şimşek (KK)
yuldırım (I) Yıldırım, şimşek (TA)
yuldurum (I) Yıldırım, şimşek(Kİ)
yıltramak Şimşek (CC1)
berḳ Ar. Şimşek (GT)
yaraḳ (I) 1. Şimşek (BM)
yarḳın (II) Şimşek (Kİ)
yaşın Yıldırım, şimşek (BM, Kİ, TA)
kükrek Şimşek (TZ)
elkin (II) Yıldırım (Kİ)
yıldıra- Yıldırım çakmak (TZ)
yuldura- Yıldırım çakmak (Kİ)
yıltra- Şimşek çakmak (CC1)

3.1.1.7.1.6. Gök Gürlemesi

kökremek Gök gürlemesi (BM)
kökürmek Gök gürlemesi (BM)

3.1.1.7.1.7. Yağmur

yaġmur Yağmur (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS, TA,)
yamġır Yağmur (MG)
yamġur Yağmur (CC1, DM, Kİ, MG, TA, TZ)
yamgurleyin Yağmur gibi (CC2)
çile Hafif yağmur (Kİ)
çise Çiy, hafif yağmur (Kİ)
boġanaḳ Testiden boşanırcasına yağan yağmur (İH)
buġanaḳ Testiden boşanırcasına yağan yağmur (Kİ)
burçaḳ (I) Dolu, yağmur (Kİ, TA)
tam (I) Yağmur damlası, bir damla (BM, Kİ, TZ)
sepkün Yağmur serpintisi (Kİ)
serpildi Serpinti (CC2)
dam- Damlamak, yağmur tane tane düşmek (İH)

tam- Damlamak, yağmurun damla damla düşmesi (CC2, GT, İM, İN, Kİ, MS, TZ)
çile- Hafifçe yağmur yağmak (Kİ)
çise- Hafifçe yağmur yağmak (Kİ)
yaġ- (Yağmur vb.) yağmak (GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)
yav- (Yağmur vb.) yağmak (TZ)
yamġurlu Yağmurlu (CC1)

3.1.1.7.1.8. Gökkuşağı

ebem kuşağı gök kuşağı (İH)
elegim saġma Gök kuşağı (İH)

3.1.1.7.1.9. Dolu

ṭolu (II) Dolu, nohut büyüklüğündeki dolu (TA)
ḳay (II) Yağmurla birlikte yağan dolu (İH)

3.1.1.7.1.10. Kar

ḳar (I) Kar (BV, CC1, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

3.1.1.7.1.11. Tipi

depi Tipi (kar) (Kİ)
tipi Tipi (Kİ, TA)

3.1.1.7.1.12. Çiğ

çig (I) Şebnem, çiy (CC1-CC2)
çıḳ (I) Çiğ, şebnem (BM, Kİ)
şıḳ Çiğ, şebnem (DM, KK)
şig Çiğ, şebnem (DM)
çilegü Çiy, rutubet (İH)
çisegi Çiğ, rutubet (İH)

3.1.1.7.1.13. Kırağı

ḳırav Kırağı (TZ)
ḳıravu Kırağı (BM)
ḳırov Kırağı (CC2)

3.1.1.7.1.14. Sis

sas Sis, sıcak buhar (CC2)
sis Sis, sis rengi (DM, TA)
tuman (I) Duman, sis, karanlık (BM, CC1-CC2, DM, Kİ, TZ)
ṭuman Duman, sis, karanlık (KK, TA)

3.1.1.8. İklim-Mevsimler

il (II) İklim (TA)
cemre(t) (II) *Ar.* Şubat ayında artan sıcaklık (Gİ, KF)
sayıḳ - (Yer için) ısınmak (İH)

3.1.1.8.1. İlkbahar

rebī‘ *Ar.* İlkbahar (GT)
nev-bahār Far. İlkbahar (GT, TA)
yay (II) İlkbahar mevsimi (DM, KK)
yaz (II) İlkbahar mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, Kİ)

3.1.1.8.2. Yaz

yay (I) Yaz mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, İM, Kİ, RH, TZ)
yaz (I) Yaz mevsimi (Gİ, GT, KF, KFT, KK, MG, TZ)
yayın Yazın (CC2)
şayıfī Ar. Yazlık, yaz ürünleri (KFT)
yayla- Yaz mevsimini yaylada geçirmek (BM, CC2)
yaz yayla- Yaz mevsimini geçirmek, yazı yaşamak (CC2)

3.1.1.8.3. Sonbahar

güz Güz, sonbahar (TZ)
küz (I) Güz, sonbahar (BM, CC1, DM, İM, KFT, Kİ, KK)
küzün Güzün, güz mevsiminde (CC2)

3.1.1.8.4. Kış

ḳış (I) Kış mevsimi (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TZ)
ḳışlıḳ Kışlık, kışa ait olan şey (Kİ)
samparı Zemheri (İH)
yayla- Yaz mevsimini yaylada geçirmek (BM, CC2)

3.1.1.9. Zaman

çaġ Çağ, zaman (İH, İM)
çaḫ (I) Çağ, zaman (CC1-CC2)
çaḳ (I) Çağ, zaman (CC1-CC2, İM, MG)
şaġ Zaman (TZ)
uġur (I) Zaman (İH)
vaḳt *Ar.* Zaman, vakit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
oḳt Ar. Zaman, vakit (CC1)
zamān *Ar.* Zaman, vakit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)
zamana *Ar.* Zaman (CC2)
zamān(e) *Ar.* Devir, içinde bulunulan çağ(GT, İM)
rūzgār (I) *Far.* Zaman (BM, GT, İH, İM)
evḳāt *Ar.* Vakitler, zamanlar (GT)
dürk Çağ gibi zaman, devir (İH)
dehr Ar. Zaman, devir (GT)
kiç- (VI) (Zaman, vakit) uzamak (İM)
uzun kılı Uzun zaman, uzun uzadıya (CC1)

3.1.1.9.1. Başlangıcı Olmayan Zaman

ezel *Ar.* Önceliksiz, başlangıcı olmama (Gİ, İM, KF)
ezelī *Ar.* Öncesiz, başlangıçsız (Gİ, İM, KF)
'atīḳ *Ar.* 2. Kadim (BV, MG)

3.1.1.9.2. Başlangıç, İlk

ibtidā (I) Ar. Başlangıç (Gİ, KF)
ṣadar Ar. Başlangıç (İM)
sefātīḥ Ar. Başlangıçlar (İM)
baş (IV) Başlangıç, ilk (CC1, Gİ, İN, MG, RH)
aval *Ar.* (< avval) Başlangıç, kaynak (CC2)
evvel *Ar.* Evvel, önce, birinci (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, İN)
evvelā *Ar.* İlk önce (Gİ)
evvelki *Ar. T.* Önceki (KFT)
ilk (I) İlk, önce (BV, GT, İM, KF, TZ)
burun (II) Önce, evvel (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
bayağı Önceki (GT)

3.1.1.9.2.1. Başlama, Girişme

aç- (I) 5. Bir işe başlamak (İM)
istiftāḥ *Ar.* Başlama, açma (Gİ, İM, KF)
maḫrec *Ar.* Çıkış noktası, bir harekete başlama noktası (BV, İM, KF, MG)
mübāşere *Ar.* Başlama, girişme (İM)
şürū' Ar. Başlama, girişme (İM, MG)
āġāz *Far.* Başlama (GT)
başla- (I) Başlamak (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS. RH, TA, TZ)
başlat- Başlatmak (TZ)

3.1.1.9.3. Sonu Olmayan Zaman, Sürekli

beḳā *Ar.* Bakilik, sonsuzluk (GT)
meñgü Ebedî, sürekli (İM)
mėñi Ebedî, sürekli (CC2)
meñü Ebedi, sürekli (CC2, GT, Kİ)
miñi Ebedî, sürekli (İH)
mėñgü Ebedi, sonsuz (CC2)
bāḳī *Ar.* Ebedî, sonsuz (BV, Gİ, GT, İM, KF)
cāvidān *Far.* Ebedî, sonsuz (GT)
meñgülük Ebedîlik (CC2)
meñilük Ebedilik, sonsuzluk (CC2)
meñülik Ebedi, sonsuz (CC2)
ebedī *Ar.* Sonsuz, sonu olmayan gelecek zaman (Gİ, KF)
ebed *Ar.* Ebet, sonsuzluk (GT, KFT)
ebeden (I) *Ar.* Devamlı, sürekli (İM, KFT)
ebedü'l-ebed *Ar.* Devamlı, sürekli (İM)

tügenmes Ebedi, sonsuz, bitmez, tükenmez (CC2)
müstemirr *Ar.* Devamlı, sürekli (KFT)
tutuş (II) Sürekli, devamlı (İM)
ecelsiz *Ar.T.* Eceli gelmeyen (GT)
ḳata Boyunca (GT)
mādeme *Ar.* Devam ettikçe, süresince (KF)
kilen Birbirini takip ederek, ara vermeden (MS)
udaa (<Moğ. udaga)Art arda, peşi sıra (CC2)
yatḫarı Ardınca, arkasınca (DM)
yatḫaru Ardınca, arkasınca (DM)
müdām *Ar.* Devamlı, durmadan (GT)
artunça Ardınca, ardı sıra (BM)

3.1.1.9.4. Sonu Olan Zaman

fānī *Ar.* Fani, geçici (Gİ, GT, İM, KF)

3.1.1.9.5. Geçmiş Zaman

aşnu Eski zaman, geçmiş zaman (Kİ)
ḳadīm *Ar.* Eski (Kİ)
ḳadīmī *Ar.* Eski, eskiye ait olan (GT, KF)
sābık Ar. Eski, geçmiş (GT)
māżī Ar. Geçmiş zaman (İM)
ozav Geçmiş (CC2)
mā-meżā *Ar.* Geçmiş şeyler, olan biten (GT)
sevābıḳ Ar. Geçmiş (şeyler) (GT)
müteḳaddim Ar. Önde bulunan (İM)
mesbūḳ *Ar.* Geçmiş, önde bulunan (Gİ, İM)
erte (I) Eski, geçmiş (CC1)

3.1.1.9.6. Şu An, Şimdi

anuz *Far.* (< henüz) Henüz (CC1)
hanuz Far. (< henüz) Henüz, şimdi, hâlâ (CC2)
henüz (I) *Far.* Henüz, şimdi, hâlâ (BM, GT, İM, KFT)
ėmdi Şimdi, derhâl, hemen (CC1-CC2)
indi Şimdi, derhāl (Kİ)
imdi Şimdi, derhal (CC1,GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA, TZ)
şimdi Şimdi, şu an (BM, Kİ, TZ)
busat Hemen, derhal, şimdi (BM)
fi'l-ḥāl *Ar.* Bu anda, derhal, şimdi (Gİ, GT, MG)
ḥāl (II) Ar. Şimdiki zaman (İM, KF)
ḥālī Ar. Şimdi, henüz (GT)
yañla (II) Henüz, yeni (GT)

3.1.1.9.7. Hiçbir Zaman

aṣlā *Ar.* Asla, hiç bir vakit (BV)
ebeden (II) *Ar.* Asla, hiçbir zaman (MG)
hergiz *Far.* Asla, hiçbir vakit (CC1-CC2, Gİ, İH, İM, KF, RH)

herkiz (<Far. hargiz) Asla (CC1)
ḳaṭ^{ᶜ}ā Ar. Asla, katiyyen, hiç bir zaman (İM)
zinhār *Far.* Sakın! Asla! (GT, İM)
eç (<*Far.* hēç) Hiç (CC2)
hėç (<*Far.* hēç) Hiç (CC1-CC2)
hīç *Far.* Hiç (BM, BV, Gİ,GT, İM, İN, KF, MG, RH)
hīş *Far.* Hiç (DM, TZ)
hėç nėme (< Far. hēç + T.) Asla, hiç de (CC1-CC2)
hėç nėme tagı (< Far. hēç + T.) Hiçbir, hiç (CC1)

3.1.1.9.8. Her Zaman

tutçı Her vakit, daima (KFT)
amaş (<*Far.* hamīşa) Daima, her zaman (CC2)
hemeşe (< Far. hamīşa) Daima, her zaman (CC2)
hemīşe *Far.* Daima, her zaman (GT, MG, RH)
dāyim Ar. Daima, her zaman (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
dāyimā Ar. Daima, her zaman (GT)
yindek Daima, her zaman (İH)
hep (< Far. hap) Hep (CC2)

3.1.1.9.9. Sık Sık, Çoğu Zaman

tek tek Sık sık (CC1)
ekser *Ar.* Ekseriya, çoğu (GT)
köp kurla sık sık (CC1)
ḳatı (VII) Sık sık (BV)
barça törede Genellikle, genelde (CC1)

3.1.1.9.10. Bazen

geh Far. Kimi zaman, bazen (GT)
kāh *Far.* Kimi zaman, bazen (TZ)
de Bazen (İH)
dem-be-dem Far. Zaman zaman, her zaman (GT)
birerde Ara sıra, bazen (CC1)

3.1.1.9.11. Tekrar Eden Zaman

buġur Defa, kere (KFT)
buġuz Bu defa (Kİ)
ḳatla Defa, kere (MG, TZ)
kere *Ar.* Kez, kere, defa (GT)
keret *Ar.* (< kerre) Kez, kere, defa (RH, TZ)
kerey (II) Kez, kere, defa (TZ)
kerret *Ar.* Defa, kez, kere (Gİ)
kerrāt (I) *Ar.* Defalarca (GT)
merrāt *Ar.* Defalar, kereler (GT)
ḳurla Defa, kere, kez (BV, CC1-CC2, GT, MG)
ḳur (IV) Defa, kez, kere (İN)
kez (I) Kez, kere, defa (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)
kiz (I) Kez, kere, defa (İM, MG)

küz (II) Kez, kere, defa (Kİ)
yol (IV) Defa, kere (GT, KFT)
gene Yine, tekrar (TZ)
gine Yine, tekrar, ikinci kere (İH)
kene (I) Yine, gene, tekrar, ikinci defa (TZ)
yana (I) Yine, tekrar, ikinci defa (CC1-CC2, GT, İM, MG)
yene Yine, tekrar, ikinci kez (CC2, TZ)
yine (I) Yine, tekrar, ikinci defa (BV, İN, MG, RH)
tengle Yine (TZ)
buġur Defa, kere (KFT)
buġuz Bu defa (Kİ)
ḳatla Defa, kere (MG, TZ)
kere *Ar.* Kez, kere, defa (GT)
keret *Ar.* (< kerre) Kez, kere, defa (RH, TZ)
kerey (II) Kez, kere, defa (TZ)
kerret *Ar.* Defa, kez, kere (Gİ)
kerrāt (I) *Ar.* Defalarca (GT)
merrāt *Ar.* Defalar, kereler (GT)
ḳurla Defa, kere, kez (BV, CC1- CC2, GT, MG)
ḳur (IV) Defa, kez, kere (İN)
kez (I) Kez, kere, defa (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)
kiz (I) Kez, kere, defa (İM, MG)
küz (II) Kez, kere, defa (Kİ)
yol (IV) Defa, kere (GT, KFT)
bir yolı Bir kez, bir defa (CC2)
tekrār *Ar.* Tekrar, yeniden (Gİ, GT, İM, KF, MS)
ḳayıra Tekrar (MG)
ḳayra (I) Tekrar (İM)
ḳayta (I) Tekrar (KF)
mükerrer *Ar.* Tekrar, mükerrer (GT, İM)
yañla (I) Yeniden (CC2, TZ)
küşen- Tekrarlamak (CC2)
yañıla- Yenilemek (İM)
yenile- Yenilemek, tekrar etmek (Kİ)
yinile- Yenilemek (KFT)

3.1.1.9.12. Belirlenmiş Zaman, Süre

vaḳtlan- *Ar.*T. Zamanı belirlemek (İM)
anur Müddet, mühlet, süre (BM)
anır (II) Müddet, mühlet, süre (Kİ)
ecel (II) *Ar.* Süre, müddet (KFT)
irkinçe Mühlet (TZ)
irikinçe Mühlet (TZ)
müddet *Ar.* Zaman, müddet, süre (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
mühlet *Ar.* Bir işin yapılması için tanınan süre (İM, KFT)
vada (<*Ar.* va'da) Vade, bir iş için önceden belirtilen zaman (CC1)
va'de (II) *Ar.* Bir iş için önceden belirtilen zaman (KF, KFT)
kenինçe Mehil, müddet (TZ)
köpden Çoktan, çoktandır (CC2)
köpge deyri Uzun süre (CC1)

köpten Çoktan, çoktandır (CC2)

3.1.1.9.12.1. Belirlenen Zamanın Öncesi

irken Erken (İH)
ėrtegi Evvelki, önceki, bir zamanlar (CC2)
bayaḳ Demin, biraz önce (TZ)

3.1.1.9.12.2. Belirlenen Zaman Vakti
ėrte (II) Tam vaktinde, vakitli (CC1-CC2)
irken 1/2 Tam zamanında, o anda, hemen (İH)
ḳor (I) Vakit, sıra (Kİ)

3.1.9.12.3. Belirlenen Zamanın Sonrası
soġra Sonra (KFT)
şoġra Sonra (KK, TA)
sonda Sonra (BM)
soñıra Sonra (CC2)
soñra Sonra (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
sonra Sonra (Kİ)
irte (II) Sonra (BV, Gİ, GT)
soñraḳı Sonraki (İM)
keç Geç (CC1, TZ)
keçe (III) Geç (KF)
kiç Geç (BV, GT, İN, KF)

3.1.1.9.12.3.1. Gecikmek

keç- (II) Gecikmek (BM, TA)
kiç- (II) Gecikmek (TA)
keçik- Gecikmek (TZ)
kiçik- Gecikmek, geç kalmak (İM, Kİ)
kiçük- Gecikmek (İM)
eglen- Gecikmek, oyalanmak (BM, KFT)
eglendür- Geciktirmek, oyalamak (BM)
te'ḫīr *Ar.* Gecikme, geciktirme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
vaḫḫar *Ar.* Tehir etmek, geciktirmek (İM)
tıy- 2. Geciktirmek (TZ)
soñġa ḳoy- Ertelemek, geciktirmek (İM)

3.1.1.9.13. Zamanın Bölümleri

3.1.1.9.13.1. Milenyum

yıllar sanı Bin yıl, milenyum, tarih (CC1)

3.1.1.9.13.2. Yüzyıl

ᶜaṣr (I) *Ar.* Asır, yüzyıl (GT, KF)

3.1.1.9.13.3. Yıl

ıl Yıl (CC2)
yıl Yıl, sene (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, RH, TZ)
yil (III) Yıl, sene (KFT)
yillik Yıllık (TZ)
aşıngı yıl Geçen yıldan önceki yıl (BM, Kİ)
aşnuġı yıl Geçen seneden önceki sene (Kİ)
ilişen yıl Bir önceki yıldan önceki yıl (TA)
baldur Geçen sene, önceki sene (BM)
baltur Geçen sene, önceki sene (BM)
bılṭır Geçen sene, önceki sene (Kİ, KK, TA, TZ)
kelgen yıl Gelecek sene, gelecek yıl (TA)
keldeçi yıl Gelecek sene, gelecek yıl (TA)

3.1.1.9.13.4. Ay

ay (II) Otuz günden oluşan zaman dilimi (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA)
aylık Otuz günlük (İM, KFT)
keçken ay Geçen ay (TA)
keldeçi ay Gelecek ay (TA)
kelgen ay Gelecek ay (TA)

3.1.1.9.13.4.1. Ay İsimleri

oçaḳ (I) Ocak ayı (TA)
sövünç ay Sevinç ayı, şubat (CC1)
ilk yaz ay Baharın ilk ayı, Mart (CC1)
temmūz *Ar.* Temmuz ayı (GT)
ramażān *Ar.* Ramazan ayı (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
şevvāl Ar. Şevval ayı (Gİ, GT, İM, KF)
muḥarrem Ar. Kamerî ayların birincisi (Gİ, İM, KF)
receb *Ar.* Arabî ayların yedincisi (Gİ, İM, KF)
şa‘bān Ar. Şaban ayı, Arabî ayların sekizincisi (Gİ, İM, KF, KFT)
ẕilḥicce *Ar.* Arabî ayların on ikincisi (İM, KFT)
ẕilḳa‘de *Ar.* Arabî ayların on birincisi (İM, KFT)
küz ay Sonbahar, güz ayı (CC1)
kurban bayram ay (< Ar. ḳurbān + T.) Kurban bayramı ayı, zilhicce (CC1)
kış ay Kış ayı (CC1)
aşur ay (< Ar. ‘āşūrā + T.) Muharrem ayı, aşure ayı (CC1)
toba ay (<Ar. tavba + T.) Tövbe ayı (CC2)
soñu yaz ay Baharın son ayı (CC1)
soñ küz ay Güzün son ayı (CC1)
safar ay (< Ar. ṣafar + T.) Ay takviminin ikinci ayı, sefer ayı (CC1)

orta kış ay Orta kış ayı, ocak (CC1)
orta küz ay Güz aylarının ikincisi, orta güz ayı (CC1)

3.1.1.9.13.5. Hafta

yeti (II) Hafta (CC1)
yetti (I) Hafta (CC2)
hafta Far. Hafta (CC1)
cum'a (II)*Ar.* Hafta (GT)
eynelik Haftalık (TZ)

3.1.19.13.6. Gün

yevm Ar. Gün (GT)
eyyām *Ar.* Günler (Gİ, GT)
tārīḫ Ar. Tarih (gün) (GT, KFT)
kün 3. Gün (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
künlik Günlük (KFT)
künlük Günlük (İM)
künde künde Her gün (CC1)
kündegi Her gün (CC1)
bukün Bugün (CC1)
bugün Bugün (CC2)
yasraġı kün Evvelki gün (BM)
esrekü kün Dünden bir önceki gün (TA)
dün (II) Bir önceki gün (Gİ, KFT, Kİ)
tüne Dün, dünün gecesi (TZ)
tün 1. Dün, dünün gecesi (BM, BV, Kİ)
tünekün dünkü gün (CC1, KK)
düne kün gece gündü (KF)
ozav kün Dün (CC2)
keldeçi kün Gelecek gün (TA)
yarın (I) Yarın (BM, Gİ, GT, KF, TA, TZ)
dañla Yarın (Gİ, KF)
tañda Yarın (BM, CC1)
ṭanda Yarın (KK)
tañdası kün ertesi gün (İM)
irte (I) Yarın, ertesi gün (BM, GT, KF, Kİ, TA)
erte (III) Yarın, ertesi gün (KF)
istesi (I) Ertesi gün, yarın (İM)
tüne kün yarın, ertesi gün (İM)
başġı kün Yarından sonraki gün (BM)
başaġı kün Yarından sonraki gün (Kİ)
başġa kün yarından sonraki gün (BM)
birisi kün Yarından sonraki gün (TA)
ayrı kün yarından sonra, daha ertesi gün (BM)

3.1.1.9.13.6.1. Belirli Günler

'aşūrā Ar. Muharrem ayının onuncu günü (Gİ, İM)
terviye kün Ar.T. Arefe gününden önceki gün (İM)
mehrecān *Far.* Eski İranlıların iki büyük bayramından biri olup Güneş ayının 16. günü (Gİ, KF)

mihricān *Far.* Eski İranlıların iki büyük bayramından biri olup Güneş ayının 16. günü (İM)

eyyām-ı bīz her Arabî ayın 12, 13, 14 ve 15. günleri (Gİ, İM)

eyyām-ı teşrīk *Ar***.** Zilhicce'nin 10, 11, 12 ve 13. günleri (İM)

reġāyib (II) *Ar.* Recep ayının ilk cuma gecesi (İM, KF)

ḳadr (I) *Ar.* Kur'anıkerim'in inmeye başladığı Ramazan ayının 27. gecesi, Kadir gecesi (İM)

nevrūz (I) Far. Güneşin koç burcuna girdiği ilkbaharın ilk günü (İM)

neyrūz Far. Güneşin koç burcuna girdiği ilkbaharın ilk günü (Gİ, KF)

oraḳ küni ekin biçme günü (İM)

ulu kün Bayram (CC1- CC2)

bayram Bayram (BM, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

bayramla- Bayram etmek (TZ)

3.1.1.9.13.6.2. Haftanın Günleri

tuşanbe (<*Far.* duşanbä) Pazartesi (CC1)

düşenbeh Far. Pazartesi (BM)

işneyn *Ar.* Pazartesi (İM)

se-şanbe (<*Far.* şeşanbä) Salı (CC1)

si-şenbeh Far. Salı (BM)

çaarşanbe (<*Far.* çārşanbä) Çarşamba (CC1)

çarşenbeh Far. Çarşamba (BM)

panşanbe. (<*Far* pancşanbä) Perşembe (CC1)

penc-şenbeh *Far*. (< penç-şenbih) Perşembe (BM)

ḫāmis kün Perşembe günü (İM)

eyn Cuma günü (TZ)

ayna (<Far. ādīne)Cuma (CC1-CC2)

cum'a (I) *Ar.* Cuma günü (BV, Gİ, İM, KF, KFT)

sebūt Ar. Sebt, cumartesi günü (KFT)

şenbeh Far. Cumartesi (BM)

şabat (< İbr. şabbat) Yahudilerin dinlenme günü, cumartesi (CC1)

şabat kün (< İbr. şabbat + T.) Yahudilerin dinlenme günü, cumartesi (CC1)

pāzār *Far.* Pazar günü (TZ)

yekşenbeh Far. Pazar günü (BM)

yekşanbe (< Far. yäkşanbä) Pazar (günü) (CC1)

3.1.1.9.13.6.3. Günün Bölümleri

3.1.1.9.13.6.3.1. Gündüz

kün 2. Gündüz (GT, İM)

kündüz Gündüz (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

kündüzin Gündüz (KFT)

küntüzün Gündüz (BM)

nehār Ar. Gündüz (GT)

3.1.1.9.13.6.3.2. Sabah

ᶜale'ṣ-ṣabāḥ *Ar.* Sabahleyin (GT)
dan (II) Sabah vakti, tan vakti (BM)
dañ Sabah vakti, tan vakti (KF)
tañ (I) Sabah, tan vakti (BV, GT, İM, Kİ, TZ)
ṭan Sabah, sabah vakti (BM, İH, TZ)
tan Sabah, sabah vakti (BM, İH, TZ)
tañ ėrte Sabah vakti (CC1)
tañ sarasında Şafak, tan vakti (CC1)
ėrte (IV) Seher vakti, sabah (CC1-CC2)
irte (III) Seher vakti, sabah vakti (İM, KFT, MS, TA, TZ)
fecr (I) *Ar.* Sabaha karşı (Gİ, KF, İM)
ṣabāh Ar. Sabah vakti (Gİ, GT, KF, MS)
aş oktı Sabah vakti (CC1)
seḥer Ar. Sabahın erken vakti (BV, GT, İM)
seḥer-gāh Ar. Far. Seher vakti (GT)
ṣubḥ Ar. Sabah (GT, İM)
ṣubḥ-dem Ar.Far. Sabah vakti (GT)
suḥūr (I) Ar. Seherler (İM)
tañla (I) Sabah erken (Kİ)
tañsara Şafak, tan kızıllığı (CC2)
yarın (II) Sabah (TZ)
kün erte Sabah vakti (CC1)
tan at- sabah olmak (İH)
tañg at- şafak sökmek, sabah olmak (GT)

3.1.1.9.13.6.3.3. Kuşluk Vakti

ḳuşluḳ (I) Kuşluk vakti, sabah ile öğle arasındaki vakit (BV, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
duḥā Ar. Kuşluk vakti (KF)

3.1.1.9.13.6.3.4. Öğle

evle Öğle, öğleyin (GT)
eylen Öğle, öğle vakti (BM)
öyle (I) Öğleyin, öğle vakti (Gİ, İH, KF, MS)
öylen Öğleyin, öğle vakti (TA)
süri tüş Öğle vakti (TZ)
tüş (I) Öğle, öğle vakti (CC1, IM)
düş (I) Öğle, öğle vakti (TA)
ẓuhr *Ar.* Öğle vakti (Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS)

3.1.1.9.13.6.3.5. İkindi

ᶜaṣr (II) *Ar.* İkindi vakti (BV, Gİ, İM, KF, KFT, KK)
ėkindü İkindi, ikindi namazı vakti (CC1)
ikindi İkindi, ikindi namazı vakti (İM, KF, Kİ, MS)
ikindü İkindi, ikindi namazı vakti (Gİ, KF)
ikkindi İkindi, ikindi namazı vakti (TZ)
yekindü İkindi, öğleden sonra (BM)

yikindü İkindi, ikindi vakti (TA)
yikiz (II) İkindi, ikindi vakti (TA)

3.1.1.9.13.6.3.6. Akşam

aḫşam Akşam (BM, Gİ, GT, İM, KF)
aḳşam Akşam (CC1, GT, TA)
maġrib (II) *Ar.* Akşam, akşam vakti veya akşam namazı (Gİ, GT, KF, KFT, MS)
'işā *Ar.* 1. Akşam namazından yatsı namazına kadar olan süre (BV, KF)
tün keçe evvelki akşam (Kİ)
keş bol- Akşam olmak (TZ)

3.1.1.9.13.6.3.7. Yatsı

yatsı Yatsı, yatsı vakti (İM)
yatsu Yatsı, yatsı vakti (Gİ, İH, KF,MS)
yatsun Yatsı, yatsı vakti (BM, TA)

3.1.1.9.13.6.3.8. Gece

dün (I) Gece (Gİ, KF, Kİ)
tün 2. Akşam, gece (CC1, GT, İM, KK, TA, TZ)
dündülbi Gece vakti, geceleyin (BM)
dünle Gece, geceleyin (BM)
tünle Gece, geceleyin (Kİ, KK)
keçe (I) Gece (CC1-CC2, KF, KFT, Kİ, KK, TZ)
keşe Gece (TZ)
keyce Gece (TA)
kiçe Gece, geceleyin (BV, CC1, Gİ, GT, KF, KFT, MG, MS, RH)
kelgen keyce Gelecek gece (TA)
leyl *Ar.* Gece (GT)
tün buçḳı gece yarısı (TA)
tün keyçe dün gece (TA)
tüne kün evvelki gece, akşam (Kİ)

3.1.1.9.13.7. Saat

sat Ar. Saat (BM)
sāᶜat Ar. Saat (BV, CC1, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, RH)

3.1.1.9.13.8. An, Bölünemeyen Zaman

dem (I) Far. An, zaman (GT, MG, RH)
nefes (II) Ar. Bir nefeslik, bir nefeslik an (GT)
ḥin *Ar.* An, zaman, vakit (İM)
nokta (<Ar. nuḳṭa) An (CC1)

3.1.1.9.13.8.1. Ansızın, Zamansız

nāgāh Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT, İM, MG, İN)
nāgeh Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT)
nāgehān Far. Vakitsiz, ansızın, birdenbire (GT, RH)

ansız Ansızın, birdenbire (Kİ)
añsız Ansızın, birdenbire (GT)
ansızın Ansızın, birdenbire (CC2)
kėnete (Moğ.genedte) Aniden,ansızın, birdenbire, hemen (CC1, TZ)

3.1.2. Su, Su Küre

suluv Su bulunan yer (Kİ)
suvlaġ Sulak, sulak yer (İM)
sulaḳ Sulak, sulu yer (BV)
ṭaṭlu ṣu tatlı su (KK)
girāy su Far. T. Temiz, tatlı su (TA)
açı ṣu tuzlu su (DM)
suflı Sulu, su dolu (İM)
suvlı (I) Sulu (BV)
saz (I) Bataklık (CC2)

3.1.2.1.Yeryüzü Suları

3.1.2.1.1. Kaynak, Pınar

[c]ayn (IV) *Ar.* Pınar, kaynak (GT, KF)
bulaḫ Kaynak, memba, pınar (CC2)
bollak Su kaynağı, pınar (CC1)
bıġar Kaynak, göze (TA)
bınġar Kaynak, göze (BM)
bıyġar Kaynak, göze (TA)
çoḫraḫ Kaynak (CC2)
çoḳraḳ Kaynak (CC2)
köz (III) Kaynak, göze (DM, İM, Kİ, MS, TA)
menba[c] *Ar.* Kaynak (GT)

3.1.2.1.2. Göl

bulaḳ (I) Göl (TA)
derler ṣu Küçük göl (DM)
köl Göl (CC2, İM, TA, TZ)
kölçük Küçük göl (İM)
duzla Tuzla, tuz gölü, tuz madeni (İH)
duzluḳ Tuzla, tuz gölü, tuz madeni (İH)

3.1.2.1.3. Akarsular (Dere, Çay, Irmak, Akıntı)

dere (I) Dere, ırmak, nehir (DM, Gİ, MS)
tere (I) Dere, ırmak, nehir (TZ)
aḳar Irmak, çay (BM)
aḳarṣu Irmak, akarsu (KF, TA)
arġ Nehir, ırmak (BM)
arḳ (III) Nehir, ırmak (Kİ)
yırmaḳ Irmak (TA, TZ)
ırmaḳ Nehir, ırmak (BM, İM, KFT, Kİ, TZ)
erin (IV) Nehir, ırmak (TA)
ezen Irmak, nehir (BM)
özen II Nehir (Kİ, TZ)
üzen III Dere (Kİ)
öküz (II) Irmak (CC1)
çarlaḳ (I) Irmak, çay (BM)
çırlak Su, dere, çay (CC2)
ḳoḳuz (II) Su akıntısı (TZ)

3.1.2.1.3.1. Nehir Adları

ceyḥūn *Ar.* Ceyhun nehri (KF)
Nil Ar. Nil nehri (GT)

3.1.2.1.4. Deniz

baḥr *Ar.* Deniz (GT, MG)
deñiz Deniz (BM, Gİ, KFT, MS)
teñiz Deniz (CC1-CC2, DM, GT, İM, KK, TA, TZ)
teniz Deniz (İH, Kİ)
tiñiz Deniz (BV, DM, GT)
ṭaṭlı tengiz tatlı deniz (KK)
açı teñiz tuzlu su, tuzlu deniz (DM, KK)
açı tiñiz tuzlu su, tuzlu deniz (DM)
deryā Far. Derya, deniz (GT)

3.1.2.1.4.1. Haliç

teniz butaġ karaya girmiş deniz, haliç (İH)
üzen (I) Haliç (Kİ)

3.1.2.1.4.2. Sahil, Kıyı

ḳaran (II) Sahil, kenar (İM)
ḳarıġ Kenar, kıyı, sahil (İM)
yaġa (II) Irmak kenarı, deniz kıyısı (İM)
yaḳa (III) Deniz kıyısı, ırmak kenarı (İM)

3.1.2.2.Suyun Özellikleri

3.1.2.2.1. Su Seviyesi

tireñ 1. Seviye (BV)
tuş (II) Hiza, yan (İH, İM, İN)
tüzge Seviye, hiza (MG)
tireñ 2. Derinlik (İM)

3.1.2.2.1.1. Derinlik

derin Derin (DM)
düden Derin (Kİ)
tereñ Derin (CC2, GT)
teren Derin (TZ)
terin Derin (TA, TZ)
tulup Derin (İH)
yaran Derin (TZ)
şınġıl Derin (TZ)
terinlet- Derinletmek (Kİ)

3.1.2.2.1.2.Sığlık

sıḳ (III) Derin olmayan, sığ (TA)
şı Derin olmayan, sığ (TA)
sıġa su Duru su, sığ su (İH, TZ)
çulban (I) Derinliği diz boyunu geçmeyen su (BM)
çülben Derinliği diz boyunu geçmeyen su (BM)
çelber Dize kadar olan su (Kİ)
say Sığ, derin olmayan (CC2)

3.1.2.2.2. Suyun Temizliği

3.1.2.2.2.1. Bulanıklık

bolaġan Bulanmış (BV)
bulanaḳ Bulanık (TZ)
bulanuḳ Bulanık (TZ)
bulġaḳ 1. Bulanık (TZ)
bulġanaḳ Bulanık (İM)
bulġanıḳ Bulanık (TZ)
bulġanuḳ Bulanık (BV)
tolanaḳ Bulanık (TZ)
muġra Bulanıklık (BV)
buġla- Bulamak, karıştırmak (Kİ)
bula- (I) Bulamak, karıştırmak (Kİ)
bulġa- 1. Bulamak, karıştırmak (BA, İM, Kİ)
bulġaş- Bulaşmak, karışmak (İM, MS)
bulaş- Bulaşmak, karışmak (BV, Gİ, İM, KF, TZ)
bulaştur- Bulaştırmak, karıştırmak (İM, TA, TZ)
bulġaştur- Bulaştırmak, karıştırmak (CC1)
bulġandur- Bulandırmak (Kİ)
bulġay- Bulandırmak (Kİ)
tolan- (II) Bulanmak (TZ)
yapış- 3. Bulaşmak (KF)

3.1.2.2.2.2. Süzülmüş, Berrak

süzük Temiz, duru (CC1)
süzük su Temiz su, duru su (CC1)
duru Saf, berrak (İH)
turul- Durulmak (BV)

3.1.2.2.3. Suyun Hareketleri

3.1.2.2.3.1. Akıntı

vedī *Ar.* Akıntı (Gİ)
aşıḳ (III) Akıntı (BV)
aşıḳlı Akıntılı (BV)
2.3.1.1. Akmak, Sızmak, Süzülmek
aġ- (II) Akmak (İM)
aḫ- (I) Akmak (CC2)
aḳ- Akmak (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, TZ)
in- (III) Akmak, gelmek (İM)
sız- Sızmak, akmak (CC2, GT, Kİ)
aġız- Akıtmak (İM)
aḳıt- Akıtmak (GT, İM, KFT, MG)
sarḫıt- Sırdırmak, suyunu akıtmak (CC2)
sızla- (I) Sızmak (TZ)
sızur- Sızdırmak (KFT)
sarḳ- 2. Sızmak, azar azar akmak, süzülmek (İH)
süzü1- Süzülmek (BV)

3.1.2.2.3.2. Dalga, Girdap

toḳlun Dalga (TZ)
dalġa Dalga (İH)
aḳın (II) Dalga (TZ)
mevc *Ar.* Dalga (GT)

talaz (I) Dalga (İH, TZ)
ḳultur- (Su) dalgalanmak, kımıldamak (İH)
igrem Girdap (GT)

3.1.2.2.4. Büngüldemek, Kımıldamak

bülgür- Büngüldemek (TZ)
bınġılda- Kımıldamak, (su için) cumbuldamak (İH)

3.1.2.2.5. Taşmak, Şişmek

köp- Taşmak (TZ)
daş- Taşmak (KFT)
ṭaş- Taşmak (BM, GT, Kİ, TZ)
şiş- (II) 1. Şişmek, su vb. yükselmek (İM)

3.1.2.2.6. Sıçramak

bürkür- Sıçratmak, püskürtmek (CC2)
sıçraṭ- Sıçratmak (BM)
saçrat- Sıçratmak (Kİ)

3.1.3. Yer, Yer Küre

yėr (I) Yer, yeryüzü, dünya (CC1-CC2)
yir (I) Dünya, yeryüzü (GT)
yiryüzi Yeryüzü, dünya (KF)
yiryüzü Yeryüzü, dünya (KFT)
yėr tınçı Dünyanın temeli (CC2)
ḳara (V) Yeryüzü (İM)
zemīn (I) *Far.* Yer, yeryüzü (BV, GT, İM)
yer (V) Boş ve parça yer (TA)
tayġaḳ Kaygan yer (TZ)
tayḳaḳ Kaygan yer (TZ)
açuḳ (III) Kaygan, kayıcı (İM)
sivek Dayanak yeri (İN)
mevḳıf *Ar.* Durak yeri, durulacak yer (İM)
meṭāli^{c} *Ar.* Doğacak yerler (Gİ, İM, KF)
ḳar (II) Düz arazi (Kİ)
dikke Ar. Düz, kuruluk yer (Gİ)
basāṭ *Ar.* Düz, açık yer (KFT)
yer (II) Yer, toprak (BM, DM, MS, TZ)
say yir Toprak, arazi (İH)

3.1.3.1. Yeryüzü Şekilleri

3.1.3.1.1. Dağ

taglar Dağlık bölge (CC1)
dağ Dağ (KFT)
ṭaġ (I) Dağ (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
tav Dağ (CC2, KK, TZ)
cebel *Ar.* Dağ, tepe (BV)
yalım ḳaya Yalçın kaya (İH)
yar (I) 2. Yalçın kayalık (TA)

bayır Dağ eteği (İH)
taġ atağı dağın eteği, dağın kenarı (İH)
taġ dibi dağın eteği (İH)
yaḳa (II) Dağın kenarı, bayır olan yeri (İH)
sanır Dağın ucu, burnu, çıkıntısı (İH)
aşut Dağın aşılacak yolu, bel (İH)

3.1.3.1.1.1 Dağ Adları

ᶜarafā(t) *Ar.* Arafat dağı (İM, KF)
balḳan Türk dağı (Kİ)
Sion (yer adı) Kudüs yakınlarında bir dağ (CC2)

3.1.3.1.2. Tepe

depe Tepe (Kİ, TZ)
tebe (I) Tepe (CC1-CC2, DM, TA)
tepe Tepe (Kİ)
töpe Tepe (BM, BV, İM)
keriş (II) Tepe (Kİ)
oba Moğ. Tepe (CC1-CC2)
ayrı (III) Tepe (Kİ)
yup Tepe (TZ)
yota 1. Tepe, çıkıntı (CC2)
sırt (II)Sırt, tepe, yükseklik (BM, CC2, Kİ)
doru (II) Tepe, en yüksek yer, doruk (İH)
ḳıyır Kum tepesi (TZ)
örleş Tepe, yokuş (CC1, İM)
ᶜaḳabe *Ar.* Yokuş, tepe (Gİ, İM)
ḳaş (II) Tepenin başı (Kİ)
ḳır (IV) Tepe başı (Kİ)
ḳaş (II) Tepenin başı (Kİ)
ḳır (IV) Tepe başı (Kİ)

3.1.3.1.3. Zirve

evc *Ar.* En yüksek nokta (GT)
çiñ (II) En yüksek yer, doruk (İM)

3.1.3.1.4.Yokuş

yaḳuş Yokuş (DM, TA)
yoḳuş Yokuş (Kİ, TZ)
naġaş Yokuş (TZ)

3.1.3.1.5. İniş

iniş İniş, yokuşun zıddı (İM, TA, TZ)
eneş İniş, yokuşun zıddı (Kİ, KK)
eniş İniş, yokuşun zıddı (CC1, Kİ, TZ)

3.1.3.1.6. Ova

yazı 1. Ova, bozkır (BM, BV, KFT)
yazı yir Ova, bozkır (DM)

3.1.3.1.7. Yayla

yaylaḳ 1. Yayla (Kİ, TZ)
yaylav 1. Yayla (TZ)

3.1.3.1.8. Vadi

vādī *Ar.* Vadi (GT)
ayrı (IV) Dağlardaki yol, keçi yolu, vadi (BM, Kİ)
dere (II) Vadi (KK)
ḳol (II) Vadi, nehir yatağı (İM, TA)
oy (I) Vadi (TA)
özen Vadi, yatak (CC2)

3.1.3.1.9. Ada

ada Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (Kİ, TZ)
otraç Ada (BM, CC2)
otuv Ada (Kİ) krş. ada, atav, atuv
atov Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (CC2)
aṭuv Ada, her yanı su ile çevrilmiş kara parçası (BM)
bulun (II) Adaya bitişik kara (Kİ)

3.1.3.1.10. Uçurum

yar (I) 1. Hendek, uçurum, yar (BM, KFT, TZ) 3. Nehirlerin dik ve yüksek sahilleri, selin yardığı yer (Kİ)
uçurum Uçurum, yar (İH)
tutkın (**II**) Uçurum, boşluk (CC2)

3.1.3.1.11. Mağara, İn

in (I) İn, mağara, hayvan yuvası (BM, CC2, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
inegü İn, mağara (BV)
ġār Ar. Mağara, in (GT, İM)
maġara *Ar.* Mağara, dağ odası (DM, GT, İH)
ögür (I) Mağara (İM)
öngür Mağara (İH)
taġ telügi Mağara, in, oyuk (İH)

3.1.3.1.12. Çukur, Oyuk

çuġur Çukur (CC1, MG)
çuḳır Çukur (İM)
çuḳur Çukur (BV, İM, Kİ, KFT, RH, TZ)
şuḳur Çukur (DM)
obur Oyuk ve çukur yer (TZ)
ingebe Çukur, derinlik (İH)
teşmek Çukur (CC1)
ḫandaḳ Ar. Hendek, çukur (BV, Gİ, GT, İM, KF)
in (II) Çukur (İH)
ḳovġu Oyuk, çukur yer (İH)
ḳuytu Çukur, siper, gölgelik (İH)
etek (I) Oyuk, hendek (BM)
ḳoba Oyuk, kovuk, hendek (BM)
ketik Gedik, oyuk (Kİ, TZ)
ketük Gedik (Kİ)
kedük Gedik, oyuk (Kİ)
mücevvef *Ar.* Oyuk, içi boş (Gİ, KF)

ḳovuḳ İçi boş olan oyuk (BV, İH, Kİ)
ḳovuş Kovuk, oluk, boşluk (CC2, MG)
ḳavuş (I) Koğuş, oluk, boşluk (MG)
ḳuġuz Oyuk, çukur (İH)
oyuḳ (II) Oyulmuş (TZ)
obrul- (Toprak ya da tepe) çökmek, oyulmak, göçmek (İH)

3.1.3.2. Bitki Örtüsü

3.1.3.2.1.Çöl

beriyye Ar. Çöl, sahra (GT, KF)
beriyyelik Ar. *T.* Çöl, çöllük (Gİ, KF)
berr Ar. Kara, toprak, çöl (GT, MG)
biyābān *Far.* Çöl, sahra (GT)
ṣaḥrā Ar. Çöl, kır, sahra (GT, MG)
ṣaḥrā Ar. Çöl, kır, sahra (GT, MG)
yābān Far. Çöl, sahra, ıssız yer (BM, Gİ, İH, KFT, TA, TZ)
yābānlıḳ Far.T. Sahra, yabanlık, dışarı (Gİ, KF)
yan (V) Sahra, çöl, ıssız yer (TA)
yap yazı Dümdüz çöl, ova (İH)
yazı 2. Çöl, sahra (BM, GT, İM, Kİ)

3.1.3.2.2. Bozkır

kula (**IV**) Terk edilmiş yer, bozkır (CC2)
kula tüz Issız bozkır, kimsesiz alan (CC2)
avlaḳ (V) Issız, tenha arazi, çöl, işlenmemiş arazi (CC2)
oġlaḳ (II) Issız, tenha arazi, çöl, işlenmemiş arazi (DM, Kİ)
tüz (I) Bozkır, kıraç, ıssız yer (CC2)
ḳır (I) Taşlık arazi, sahra, kır (BM, TZ)
ḳaḳraḳ Ot bitmeyen yer (Kİ)
ḳavdan Kışın hayvanların otlatıldığı otlak, kuru otların olduğu yerler (CC2)
kel Çorak, bitki olmayan yer (TZ)
ḳır (I) Taşlık arazi, sahra, kır (BM, TZ)
şūre Ar. Çorak, verimsiz (GT)
sızlıḳ Çorak (TZ)
ḳırlaç Kır, hiçbir şey bitmemiş yer (İH)
ḳoçur Çorak (TZ)
cürde (I) *Ar.* Çorak bölge (BV)
cerde *Ar.* Ot bitmeyen yer (BV)
ıḳrıḳ Bitkisiz arazi (BM)
çoraḳ Ot bitmeyen tuzlu, çorak toprak (İH, TZ)
mamlaha (I) *Ar.* Tuzlu yer (BV)
tibiz Tuzlu yer (Kİ)

3.1.3.2.3. Orman

aġaçlıḳ Orman, ağaçlık yer (DM)
aġaçlıḳ Orman, ağaçlık yer (İM)
bīşe *Far.* Orman, meşelik (GT)
orman Orman, koru, nebat ve ağaç kümesi (BM, CC1, GT, Kİ, TA)

ormanlıḳ Ormanlık (KK, TZ)
saz (II) Orman (Kİ)
bök Orman, birbirine girmiş çalı ve çırpı gibi yabanî ağaçlar (Kİ)

3.1.3.2.4. Çayır, Otlak

çemen Far. Çimen, çayır (GT, İN, TA) krş.
çümen Far (I) Çayır çimen, çimenlik (BM, Kİ)
şimen Far. (< çemen) Çimen, çayır (TZ)
şimgen Far. (< çemen) Çimen (TZ)
ḳamışlıġ Kamışlık (İM)
otalamaḳ Otlak, mera (CC1)
otlaġ Otlak, mera (BV, İM)
otlaḳ Otlak, mera (DM, KF, KFT, TA, TZ)

3.1.3.2.5. Tarım Alanları

bustân *Far.* Bostan (BV, GT, İM, KFT, TA)
ravża *Ar.* Bahçe (İM)
çümgen Bahçe (İM)
borla Bağ, bahçe (CC1)
bakça 1. *Far.* (< bāgça) Bahçe (CC1, İH,TZ)
bakça 2.(<Far. bāgça) Bostan (CC1)
bâğ *Far.* Bahçe (BM, GT, İM, Kİ, KK, TA)
gülzār Far. Gül bahçesi (GT)
gülistān (I) Far. Gül bahçesi (GT)
tarla Tarla (İH)
ṭarla Tarla (TA)
tarlov Tarla (CC2)
ḳavunluḳ Kavun, karpuz tarlası (GT)
tın yer Ham toprak sürülmemiş tarla (CC2)
saban 2. Ekilen alan (CC1)
saban yėri Tarla, ekilen yer (CC2)
eçuḳ böget Tarlaya su akıtan yarma (İH)
naḫle Ar. Hurmalık (GT)
oyuḳ (I) Yığın, bağda ve bahçede kuşları ürkütmek ve gelmemesi için yapılan şey, korkuluk (Kİ)

3.1.3.2.5.1. (Tarım)

saç- (**II**) (tohum) Serpmek, saçmak (CC1- CC2)
dik- (I) Ağaç dikmek (KFT, Kİ, TZ)
tik- (III) (Ağaç) dikmek (GT, KK)
türe- Ağaç dikmek (Kİ)
tike ḳoy- Dikmek, ağaç vb. ekmek (TA)
buda- Budamak (Kİ, TZ)
yapsarla- (ağaçları) birbirine çatmak (CC2)
ek- 2. Tarlayı sürmek (İN)
ik- Ekin ekmek (GT, İM)
ek- 1. Ekin ekmek (BM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ekil- Ekilmek (KFT)

savar- (Ekin) savurmak (TZ)
savur- (Ekin) savurmak (İM)
külte bag Ekin demeti, ekin bağı (CC2)
sovur- Savmak, savurmak (TZ)
bıç- Biçmek, kesmek (KFT)
bış- Biçmek, kesmek (KK)
biç- (I) Biçmek, kesmek (TA)
suval- (Su) yere batmak, kaybolmak (İM, KF, KFT)
soġul- Çekilmek, toprak tarafından emilmek (İH)
çekil- (II) Suyu boşaltılmak, çekilmek (İM, RH)
reyyān *Ar.* Suya kanmış (Gİ, Kİ)
suvan- Sulanmak (BV)
büge- Suyu kapatmak (İH)
evdü- Yemişi toplamak (İH)
bıraḳ- (II) Aşılamak, döllemek (KK)
begli Yabalanmış (TZ)
yaplanmış Yabalanmış (TZ)
sınur ur- çit çekmek, hudut yapmak (İH)

3.1.3.2.5.1.1. Tarım Aletleri

balta Balta, nacak (CC1, DM, İH, KFT, Kİ, TZ)
balṭa Balta, nacak (DM, KK)
baltacaḳ Küçük balta (Kİ)
baltıçak Çekiç, balyoz (CC2)
ḳaşu (II) Keser denilen alet (TZ)
kerki Küçük balta, nacak, keser (CC1, Kİ, TA)
keser Ağaç kesilen alet, keser (İH)
nacaḳ Nacak, balta (DM)
nacıḳ Nacak, balta (KK)
külte (I) Balta sapı (İH)
bıçḳı Bıçkı, makas, testere (CC1, DM, GT,TZ)
bıçḳu Bıçkı, testere (TA)
bışḳı Bıçkı, testere (KK)
buçkı Makas, testere(CC1)
saban Saban, pulluk (BM, CC1, İH, TA)
sırıt Saban demiri (BM)
sırıt Saban demiri (BM)
saban temir Saban demiri (CC2)
lenger Lenger, çapa demiri (İH)
ilengir Lenger, çapa demiri (TZ)
ṭırmavuç Tırmık (TA)
kürek Toprak küreği (DM, Kİ, TA, TZ)
bil (II) Bir tarım aleti, bel (KF)
yaba Harman yabası (Kİ)
oraḳ Orak (İM, TA, TZ)
külünük Kazma (İH)
ṭāḥūn Ar. Değirmen (BV)
teyirmen Değirmen (Kİ, TA)
tegirmen Değirmen (CC1, DM, GT)
degirmen Değirmen (KFT)
sibek Buğdayı değirmen taşı içine döken huni (İH)
sibek Buğdayı değirmen taşı içine döken huni (İH)

çaḳıldaḳ (II) Değirmen taşına tane döken ve sürekli takırdayan alet (İH)
övük Değirmen taşı (CC2)

3.1.4. Yer Kabuğu, Taş Küre

3.1.4.1. Kaya

ḳaya Kaya (BM, CC2, GT, Kİ, TA)
aya (II) Kaya (BM)

3.1.4.2. Taş

daş (I) Taş (Gİ, KF, KFT)
taş (I) Taş (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TZ)
ṭaş (I) Taş (KK, TA)
ḥacer Ar. Taş (GT)
ḳayaġan Ayak kayan düz, cilâlı taş (İH)
maḳām-ı İbrāhīm Kabe'de saklı bulunan bir taş (Gİ)
ḳara taş Haceriesved (İM)
taşlı Taşlı (İM)
ṭaşlu Taşlı (DM, İM)
ḳaḳ (II) Taş üzerinde olan ve su toplanan göz gibi çukur (Kİ)
üçürüm Yassı ve enli taş (TA)
çay daşı Bazı işlerde kullanılan yassı taş (İH)
loġ Damları düzeltmek için kullanılan taş (Kİ)
bürāde *Ar.* Eğeden çıkan taş (BV)
belāṭ *Ar.* Kaldırım taşı, sert taş (İM)
mıḫla Su taksimi için kullanılan taş (BV)
mıḳlay Su taksimi için kullanılan taş (BV)

3.1.4.2.1. Taş Çeşitleri

murdāsenk *Far.* Bir taş çeşidi (İM)
kils *Ar.* Kireç taşı (BV)
kireç *Far.* (< girec) Kireç (CC1-CC2, İM, KF, TA, TZ)
kireş *Far.* (< girec) Kireç (TZ)
bor (I) Kireç, alçı (BM, Kİ)
çıbş Ar. Kireç (İM)
alçu (I) Alçı (KFT)
nüvre Ar. Alçı taşı (BV)
cibis *Ar.* Alçı taşı (KFT)
ḳav (I) Kav, çakmak taşı (DM, GT, Kİ, TA)
ḳov (II) Kav (TZ)
yaldıraġan Çakmak taşı (İH)
ruḫām *Ar.* Mermer (İM)
mermer *Yun.* Mermer (GT)
aşı daşı Aşı boyası yapılan kan kırmızısı taş (İH)
meḥek *Ar.* (< meḥekk) Ayar taşı, mihenk taşı (GT)
mahak (< *Ar.miḥakk)* Mihenk (CC1)

3.1.4.2.1.1. Değerli Taşlar

cevher (I) *Ar.* Kıymetli taş (GT, İM, KFT)
cevāhir *Ar.* Cevherler, kıymetli taşlar (GT)
güher Far. Mücevher (GT)
küher *Far.* Cevher (TZ)
güher-bār Far. Cevher yağdıran (GT)
żamīr *Ar.* İç, derun, cevher(GT, MG)
laal (<*Ar.* la'l) Parlak kırmızı renkte billurlaşmış değerli bir taş, lal (CC1)
lā'il *Ar.* (< la'l) Kırmızı renkte değerli bir süs taşı, Bedahşan yakutu (TZ
la'l *Ar.* (< la'l) Kırmızı renkte değerli bir süs taşı (GT)
becuda (< Far.becāde) Kızıl lale benzer kıymetli bir taş (CC1)
yāḳūt Ar. Yakut, değerli bir süs taşı (CC1, Gİ, İM, KF, KFT)
berezeh Yakut (TZ)
kabut yapkut (< Far. kabūt + Ar. yāḳūt) Mavi yakut, safir (CC1)
yapkut (< Ar. yāḳūṭ) Yakut (CC1)
ᶜaḳīḳ *Ar.* Kıymetli, kırmızı renkli taş (BV, İM)
feyrūzec *Ar.* Kıymetli bir taş (İM)
pīrūze *Far.* Firuze, mavi renkli süs taşı (GT)
piroza (< Far. pērōza) Firuze taşı, turkuaz (CC1)
inçi İnci (DM, GT, KK, TZ)
inçü İnci (CC1, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ)
yençü İnci, inciler (BM)
yinçü İnci (İM, TA)
dāne (II) Far. İnci (TA)
ṭana (II) Far. (< dāne) İnci, inci tanesi (TA)
dürr Ar. İnci (GT)
dürer Ar. İnciler (GT)
su yinçi Tatlı su incisi (CC2)
yinçi (< Çin. cençu) İnci (CC2)
tiş- (II) (İnci) dizmek, delmek (GT)
düzün Dizi, dizilmiş inci vesaire (Kİ)
yalmas (<Ar. almās) Elmas (CC1)
ḳasatlıḳ Sedef (TZ)
ḳastalıḳ Sedef (Kİ)
ṣadef Ar. Sedef, inci kabuğu (GT)
karabar (< *Far.* karabār) Kehribar (CC1)
zümürrüd *Ar.* Zümrüt (GT)
zeberced *Ar.* Değerli bir taş (İM, KFT)

3.1.4.3. Çakıl, Kum

burşaḳ Ufak taş, çakıl taşı (TZ)
çaḳıl Çakıl (BV)
ġayır Çakıl, kum (İH)
ḳayır Çakıl, kum, kum tepesi (BM, Kİ, TA, TZ)
ḳır (III) Çakıllı ve taneli kum (BM)
ḳum (I) Kum (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)

bürtük Küçük tane, kum tanesi (CC2)

3.1.4.4. Toprak

tin (I) Toprak (RH)
ṭobraḳ Toprak (DM, KK
ṭopraḳ Toprak (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, TZ)
kisek Parça, taş veya toprak parçası (MG, MS)
kesek (I) Kesek, sağlam toprak parçası (BV, DM, GT, İH, İM, KF, KFT, MS)
berrī (I) Ar. Topraktan (BV
ṭopraḳlı Topraklı (BV)
ṭopraḳla- Topraklamak, tozlamak (TZ)

3.1.4.4.1. Kil, Çamur

kil *Far.* Kil, bir cins toprak (GT)
gil Far. Kil (GT)
balçıḳ Killi çamur, balçık (BM, BV, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA)
balçuk Killi çamur, balçık (CC1)
balşıḳ Balçık, killi çamur (DM, KK, TZ)
çamur Çamur, balçık (Kİ, TZ)
kömülgen Şiddetli çamur (Kİ)
çökek Cıvık çamur (İH)
balçaḳla- Çamur sürmek (Kİ)
balçıḳla- Çamur sürmek (BM, TA)

3.1.4.5. Toz

doz Toz (BM, KF, TA)
toz (I) Toz (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ TZ)
ṭoz Toz (KK)
ġubār Ar. Toz (GT, İM)
silkgü Tozak (TZ)
busarıḳ Uzaktan gelen toz (Kİ)
tozlı Tozlu (İM)
ḳob- Toz kopmak, toz yükselmek (KFT, TA)
ḳop- (II) Toz kalkmak, toz yükselmek (BM, Kİ)
toz- 1. Top kapmak, toz kalkmak (BV, Kİ) 2. Toz olmak (TZ)
dozad- Toz çıkarmak, saçmak (BM)
dozat- Toz çıkarmak, saçmak (BM, TA)
ṭozat- Toz çıkartmak, saçmak (BM)
tozdur- Tozatmak (TZ)
tozla- Tozlamak (TZ)

3.1.4.6. Madenler

ma‘den *Ar.* Maden (Gİ, GT, İM)
ma῾din *Ar.* Maden (İM, KF)
riḳāz *Ar.* Yeraltında tabiî olarak bulunan madenler ve defineler (İM)
ḳān *Far.* Maden, memba, kaynak (GT, TA)
som Altın, gümüş vb. (İH, TZ)

iklīme *Ar.* Bakır, gümüş ve altın eritildikten sonra üstünde ve altında kalan köpük (BV)
küliçe *Far.* Külçe (İH)
küre (<*Far.kūra)* Maden eritme fırını, döküm ocağı (CC1)

3.1.4.6.1. Altın

alṭın Altın (DM, TA)
altın Altın (CC2, DM, TZ)
altun Altın (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)
alṭun Altın (KK, TA)
ẕeheb *Ar.* Altın (BV)
zer *Far.* Altın (GT)
herevī *Ar.* Bir altın çeşidi (KFT)
altunla- Bir şeye altın sürmek, yaldızlamak (İM)

3.1.4.6.2. Gümüş

sīm Far. Gümüş (GT)
kümiş Gümüş (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, İM, KF, KFT, TA)
kümüş Gümüş (BM, CC, DM, GT, İM, Kİ, KK, MG, TZ)
kömiş Gümüş (CC2)
fide *Ar.* Gümüş (BV)
kümüşli Gümüşlü (İM)
kümüşley Gümüş gibi (CC2)
kümüşlü Gümüşlü (KFT)
kümişlik Gümüşlük (KFT)

3.1.4.6.3. Bakır

nüḥās Ar. Bakır (BV, İM, KFT)
çoyun Eritilmiş maden, bakır (İH)
çoyun Bronz (CC2)
bagır (I) Bakır (CC1-CC2)
baḳır Bakır (BM, DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
yüz (IV) Sarı bakır (Kİ)
yez Sarı bakır, pirinç (BM, CC1-CC2)
yez taktası Pirinç levha (CC1)
yağır (I) Bakır (BM)

3.1.4.6.4. Demir

demür Demir (DM, Gİ, KF, TA)
temir Demir (Kİ, KK, TA, TZ)
temür Demir (BM, BV, İM, İN, TA)
timir Demir (MG)
timür Demir (BV, GT, MG)
muḫās *Ar.* Demir (İN)
selmānī Ar. Bir demir çeşidi (MG)
serendībī Ar. Bir demir çeşidi (MG)
timirşuyun Çin demiri (TZ)
temir boğu Demir dövüldükten sonra ondan kalan bakiye (Kİ)
tat (IV) Demir pası (TZ)

3.1.4.6.5. Kurşun

ḳorġaşın Kurşun (CC1-CC2)
ḳurġaşın Kurşun (KK, TZ)
ḳurġaşun Kurşun (İM, TA)

ḳurġuşın Kurşun (DM)
ḳurġuşun Kurşun (Kİ)
ḳurḳuşun Kurşun (KFT)
ḳurşun Kurşun (BM, Kİ, TA, TZ)

3.1.4.6.6. Çelik

pūlād *Far.* Çelik (GT)
ḳurç Çelik (CC2, TA)

3.1.4.6.7. Tunç

tuç Tunç (BM, CC2, İM, KFT, Kİ)

3.1.4.6.8. Civa

cıva Civa (TA)
jive *Far.* Civa (İH)
köne suvı Civa (CC1)
köne suvu Civa (CC2)
köney şu Civa (TA)
küne şufı Civa (İM)
zeybaḳ *Ar.* Civa (BV)

3.1.4.6.9. Kükürt

gügird Far. Kükürt (GT)
kibrit *Ar.* Kükürt (CC1, BV)
kövrük Kükürt (CC1)
kükürt *Far.* Kükürt (TZ)

3.1.4.6.10. Kalay

ḳalay Kalay (BV, CC1, TZ)
ak korgaşın Kalay (CC1)

3.1.4.6.11. Kömür

kemür Kömür (BM, TA)
kömür Kömür (CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MS, TZ)

3.1.4.7. Kimyasal Bileşenler

bikit Zift (Kİ)
ḳaṭırān Ar. (< ḳaṭrān) Katran (BV)
ḳaṭırānsız Ar. *T.* Katransız (BV)
nigit Zift (İH)
salama Zift(TZ)
samala (< Rus. smola) Zift (CC1)
samala Zift, katran (Kİ)
samla Zift, katran (BM)
siriş (< Far. sirīş) Yer sakızı, karasakız, zift (CC2)
teget Bir tür zift, reçine (BM)
teket Bir tür zift, reçine, katran (BM)
tekit Bir tür zift, reçine, katran (İM)
üldürük Katran (İH)
zefit *Ar.* (< zift) Zift (BV)
ziftlen- *Ar.*T. Ziftlenmek(İM)
ḳara boyaġ Demirsülfat (İM)
naṭrun Ar. Sodyum bikarbonat (BV)
zāc *Ar.* Demir sülfat (BV, RH)

tutiya (< Ar. tūtiyā) Çinkosülfat (CC1)
zancar (< Far. zangār) Bakır pası türünden göztaşı (CC1)
neft Far. Neft yağı (BV, RH)
zırnık (< Far. zirnīḫ) Sarı zırnık, sarı arsenik (CC1)
zincifr (< Ar. zincefr) Cıva ile kükürt karışımı bir tür kırmızı boya, zincifre (CC1)
pās *Far.* Pas (GT, Kİ, TZ)
pas tut- paslanmak (Kİ)
paslan- *Far.T.* pas tutmak, paslanmak (Kİ, TZ)

3.1.5. Doğal Afetler

āfāt *Ar.* Belâlar, afetler (Gİ)
āfet *Ar.* Belâ, büyük felâket (BV, İM, KF, KFT, MG)
beliyyet *Ar.* Bela, musibet, felaket (GT)
muṣībet *Ar.* Bela, musibet (Gİ, GT, KF)
çarpuvun Aksilik, kaza (CC2)
tig- (IV) Afet gelmek (İM)

3.1.5.1. Kıtlık, Kuraklık

ḳuraḳ Kurak, kuraklık (BM, Kİ)
ḳurġaḳ Kurak, kuru (CC2)
ḳuraḳlıḳ Kuraklık (GT)
yubraḳ Ar. Kuraklık (BM)
tarlıḳ 2. Kıtlık vesaire yüzünden ortaya çıkan darlık (Kİ)
te'ab (II) Ar. Kıtlık (BV)
yutluḳ Kıtlık olan yıl (Kİ)
ḳızlıḳ (I) Kıtlık, darlık (GT, KFT)

3.1.5.2. Sel

aḳmaḳ Akın, sel (TZ)
seyl Ar. Sel, coşku (GT, İM)
sīl Ar. Sel, coşkun su (KFT)
taşḳın Sel, taşkın su (İH, TA)
taşḳın su sel (TA)
taşḳun Sel, taşkın su (Kİ)
ṭūfān *Ar.* Büyük sel felaketi (GT)

3.1.5.3. Deprem

yer titremeki deprem, yer sarsıntısı (CC1)
yimril- (I) Toprak çökmek (İH)

3.1.5.4. Soğuk Dalgası

yut Soğuğun şiddetinden hayvanların telef olması (TZ)

3.1.6. Olay, Hareket Ve Kuvvet

3.1.6.1. Olay

iş (III) Olay, hadise (Kİ)
vāḳı'a *Ar.* Hadise, olanlar, vakıa (GT, KFT)
bol- (I) Olmak, meydana gelmek (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
ol- 1. Olmak, meydana gelmek (BM, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, KZ)
bolmaḳlıḳ Olmaklık (BV)
bolın- Olunmak (İM, MG)
bolun- Olunmak (MG)
olun- Olunmak (Gi, KF)
boldur- Olmasını temin etmek (BM, Kİ)

3.1.6.1.1.Olanak

imkān Ar. İmkān (GT, MG)
muḥāl *Ar.* Mümkün olmayan, imkansız (GT, İM, İN
bolmaçı Olmaz, imkansız, gerçekleşmesi mümkün olmayan (CC2)
fırṣat *Ar.* Fırsat (GT)
furṣat *Ar.* Fırsat (GT, MG)

3.1.6.1.2.İhtimal

mümkin *Ar.* Mümkün, olabilir (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG)
iḥtimāl Ar. İhtimal, olabilirlik (Gİ, İM, KF, KFT)
muḥtemel Ar. İhtimal dahilinde, olabilir (GT)

3.1.6.1.3.Amaç, Niyet

ḳaṣd *Ar.* Kasıt, (kötü) niyet (BV, Gİ, GT, İM. İN, KF. KFT, MG, MS)
ḳayḳıç Gaye, maksat (Kİ)
maḫṣıt (< *Ar.* maḳṣūt) Maksat, gaye, istenilen şey (CC2)
maḳṣad *Ar.* Maksat, gaye, istenilen şey (GT)
maḳṣūd *Ar.* İstenilen şey, emel, meram (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)
murād *Ar.* Hedef, amaç, dilek (CC2, GT, İM, İN, KF)
niyet Ar. Niyet, amaç (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
'abes *Ar.* Boş, amaçsız (KF)

3.1.6.1.4. Neden, Sebep

vech (I) *Ar.* Vesile, vasıta, sebep (Gİ, GT, KF)
üz (II) Sebep (KK)
sebeb Ar. Sebep, neden (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

‘illet (II) *Ar.* Sebep (MG)
esbāb *Ar.* Sebepler, bir işin, olayın gerçekleşmesi için gereken şeyler (Gİ, GT, KF)
‘āmil (II) *Ar.* Sebep (Gİ)
ḥikme(t) *Ar.* Hikmet, sebep (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG)
dā‘ī Ar. Sebep olan (MG)
ulam Vasıtasıyla, yoluyla (CC2)
öze (II) Aracılığıyla, yüzünden (CC2)

3.1.6.1.5.Bahane

yubangaz söz Bahane (CC2)
tıltagan söz Bahane (CC2)
bahāne *Far.* Bahane, sebep, vesile (GT, MG, TZ)
sılta- (I) Bahane bulmak (TZ)
tılta- Bahane göstermek (CC2)
sıltalı Bahaneli (TZ)
şara Far. (< çāre) Bahane, özür, çare (TZ)
şıytaḳ Bahaneli, özürlü (TZ)

3.1.6.1.6. Engel

añ Engel (Kİ)
ḥāyil (II) Ar. Engel, mânia (Gİ, KF)
māni[c] *Ar.* Mani, engel (Gİ)
südd Ar. Engel olmak (İM)
tıyıl- Durdurmak, engellemek (CC1)
tıymak Engel (CC1)
totḫar (< Moğ. todhar) Engel, mani (CC2)
ḳoyma- Yüz çevirmek, engel olmak (TZ)
tıy- 1. Engellemek, tutmak (CC1, GT, İM)
niçüksiz Örtüsüz, engelsiz (İM)
tıyalma- Hakim olamamak, tutamamak, engel olamamak (CC2)

3.1.6.2. Hareket

3.1.6.2.1. Hareket, Hareket Etme

ḥareket Ar. Tavır, gidiş, hareket (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)
ḥarekāt Ar. Hareketler (GT)
tebriş Hareket (TA)
yayan (II) Hareket (BM)
tėpretmek Hareket (CC1)
ḥareketlü Ar.T. Hareketli (RH)
oyna- (II) 1. Hareket etmek (GT)
depren- Yerinden oynamak, hareket etmek (KFT, Kİ, RH)
tepre- Kımıldamak, hareket etmek (İM)
tebren- Kımıldamak, hareket etmek (BM, KK)
tepren- Yerinden oynamak, hareket etmek (BV, GT, İM, Kİ, RH, TZ)
tipren- Deprenmek, sallanmak (BV, MG)

depret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (Gİ, KF, KFT, RH)
tepret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (KK, TA)
tepred- Hareket ettirmek, kımıldatmak (RH)
tepret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (CC1, GT, İM, RH, TZ)
tipret- Hareket ettirmek, kımıldatmak (BV, MG)
sezgen- Deprenmek, kımıldamak (TZ)
ḳımılda- Kımıldamak (Kİ, TZ)
ḳılpılda- Kıpırdanmak, debelenmek, yavaş yavaş yürür gibi sıralamak (İH)

3.1.6.2.2. Sabitlik

dülendi Sabit ve müstakil olan (Kİ)
turuptur Sabit, hareketsiz (TZ)
turaptır Sabit, hareketsiz (TZ)
sābit Ar. Sabit (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
toḳtaptır Sabit, hareketsiz (TZ)
tüz- (III) Sabit olmak (TZ)
sākin Ar. **2.** Sakin, hareketsiz (İN, KF, KFT, MG)
tip tik Sus pus, hareketsiz (GT)
dur- (I) Durmak, sabit olmak (BM, BV, Gİ, KF, KFT, MS)
ṭur- (I) Durmak, sabit olmak, sakin olmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, Kİ, MG, TA, TZ)
tur- (I) Durmak, sabit olmak, sakin olmak (İM)
turuş- (II) Durmak (MG)
tüş- (VI) Durmak (İM)
toḳta- Sabit olmak (TZ)
turuḳ- 1. Duraklamak, kalmak, tereddüt etmek (GT, İM)
durġur- (I) Durdurmak, hareketten alıkoymak (Gİ, İH)
durġuz- (II) Durdurmak (Gİ, İN, KF, MS)
durḳızılın- Durdurulmak (KFT)
durḳuz- Durdurmak (KFT)
durḳuzıl- Durdurulmak (KFT)
turġuz- (I) 1. Durdurmak, hareketten alıkoymak (BV, GT, İM, Kİ, MG, TZ)
durmaḳlıḳ Durma (KFT)
tevaḳḳu‘ (II) Ar. Bekleme, durma (GT)
ṭın- 2. Durmak, kımıldamamak (TA)
turuḳ- 2. Giderken duruvermek (TZ)
duruḳ- (I) Giderken duruvermek (İH)
turuş Duruş (RH)
ṭuruş Duruş (KK)
ḳal- (I) Kalmak, durmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, TA, İN, RH, TZ)
tutul-(II) 1. Tutulmak, dona kalmak (İH)
tın- (IV) Alıkoymak, eğlendirmek, durdurmak (TZ)
eylendür- Eylendirmek, durdurmak (RH)

köy- (II) Eğlenmek, durmak (TA)

3.1.6.3. Kuvvet

ʻarża (I) *Ar.* Şiddet, kuvvet (BV)
ᶜaṣabe (I) *Ar.* Kuvvet, şiddet (BV)
kun Güç, kuvvet, takat (CC1-CC2)
ḳuvvet *Ar.* Güç, kuvvet (BV, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)
küç (III) Güç, kuvvet (CC1- CC2, İM, KF, TZ)
güç Güç, kuvvet, takat (İH)
velāyet (I) *Ar.* Kuvvet (GT)
vilāyet (I) *Ar.* Kuvvet (GT)
ḫāṣiyyet Ar. Kuvvet, tesir (GT, MG)
şunᶜ Ar. Kudret, yapma (İM)
istiṭāʻat *Ar.* Kudret, iktidar (GT)
kovat (< Ar. ḳuvvat) Güç, kuvvet (CC2)
çagı Güç, enerji (CC2)
erdem Moğ. 1. Güç, enerji

3.1.6.3.1. Güçlü, Kuvvetli, Sağlam

ḳavī *Ar.* Kuvvetli, güçlü, zorlu (GT, MG)
ḳuvvetli *Ar.T.* Kuvvetli, güçlü (BV)
ḳuvvetlü *Ar.T.* Kuvvetli, güçlü (KFT, MS)
küçli Güçlü, kuvvetli (BV, GT, İM, TZ)
küçlü Güçlü, kuvvetli (CC1-CC2, KFT, RH, TA, TZ)
küşli Güçlü, kuvvetli (KK)
bik Kuvvetli, sıkı, pek (GT, MG)
bek Pek, kuvvetli (CC2, GT, Kİ, TA)
berk Kuvvetli (BV, CC1, GT, İM, İN, KFT, Kİ, TZ)
aḳvā *Ar.* Çok sağlam, kuvvetli (MG)
müşemmer *Ar.* Sağlam, sıkı (MG)
muḥkem Ar. Kuvvetli, sağlam (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
ḳattı (I) Katı, sağlam (GT, Kİ)
ḳatı (I) Katı, sert, sağlam (CC1-CC2, DM, İM, İN, KF, Kİ, MS, RH, TA, TZ)
ḳatıġ (I) Katı, sert, sağlam (BV, MG)
muḥkim Ar. Tahkim edilmiş, sağlamlaştırılmış (BV)
muḳavvī Ar. Kuvvetli (BV)
körtül Kuvvetli, şiddetli (Kİ)
tıyırmak Güçlü, kuvvetli (CC2)
küçmen Güçlü (CC2)

3.1.6.3.2. Güçsüz, Kuvvetsiz

ḳuvvetlüsüz *Ar.T.* Güçsüz, kuvvetsiz (KFT)
ḳuvvetsiz *Ar.T.* Kuvvetsiz, güçsüz (BV)
küçsiz Güçsüz, aciz (CC2, DM, TA)
küşünsiz Zayıf, güçsüz (KK)

3.1.6.3.3. Güçlenmek, Kuvvetlenmek, Sağlamlaşmak

ḫovatlan- (<Ar. ḳuvvat + T.) Kuvvetlenmek, güçlenmek (CC2)
ḳuvvetlen- *Ar.T.* Kuvvetlenmek (KFT)
küçen- (II) Güçlenmek, kuvvetlenmek (BV)
küçle- Güçlenmek, kuvvetlenmek (TZ)
küçlen- Güçlenmek, kuvvetlenmek (TZ)
berk- Sağlamlaşmak (TZ)
berki- Sağlamlaşmak, kuvvetlenmek (Kİ)
berkiş- Sağlamlaşmak (KFT)
ḳatı- Sağlamlaşmak (TZ)
duy- Kadir olmak, takat getirmek (İH)
bil- (III) Muktedir olmak (GT, İM, KFT, MG)
yit- (II) Üstesinden gelmek, gücü yetmek (MG, MS, TZ)
berkid- Sağlamlaştırmak (KFT)
berkin- Kuvvetlenmek, kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak (KFT)
berkit- Sağlamlaştırmak (CC1, İM, Kİ, TA)
bėrk ėt- Sağlamlaştırmak (CC1)
bikit- Kuvvetlendirmek (GT)
birkin- Kuvvetlenmek, kuvvetlendirmek, sağlamlaştırmak (İM)
birkit- Sağlamlaştırmak (MG)
taḳviyet Ar. Kuvvetlendirme, takviye (GT)

3.1.6.3.4. Etki, Tesir

eser (III) *Ar.* Etki, tesir (Gİ)
te'şir Ar. Tesir, etki (GT)
eser it- tesir etmek (GT)
eser ḳıl- tesir etmek (GT)
tefāvüt ḳıl- çark etmek, tesir etmek (GT)
eserlen- *Ar. T.* Etkili olmak (İM)

3.1.6.3.5. Maddeye Uygulanan Kuvvet

3.1.6.3.5.1. Maddenin Konumunu Değiştiren Kuvvetler

3.1.6.3.5.1.1. İtme Kuvveti

3.1.6.3.5.1.1.1. İtme

it- (II) İtmek, iteklemek (CC2, GT, Kİ, MG)
itebir- İtivermek, iteklemek (TZ)
yit- (IV) İtmek (BV, Gİ, İM, KFT)
ḳurul- (I) Tıkılmak, doldurulmak, basılmak, itilmek (İH)
def' (I) Ar. Öteye itme, savma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

3.1.6.3.5.1.1.2. Kakma, Dürtme

atıl- (II) Kakıştırmak (TZ)
dürt- (I) Dürtmek (Kİ, TA)
dürüt- (II) Dürtmek (KFT)
türt- Dürtmek (İM)
ḳaḳ- (III) Kakmak, dürtmek (İH, KFT)

3.1.6.3.5.1.1.3. Atma, Fırlatma

at- 1. Atmak, fırlatmak (BV, Gİ, GT, İM, İ, KF, KFT, Kİ, KK, RH, TZ)
aṭ- Atmak, fırlatmak (TA)
atış Atış (İN)
atıl- (I) Atılmak (İM)
buz- (II) Atmak (CC1-CC2)
çögdür- Havaya doğru fırlatmak (İH)
tüskür- (II) Bir şeyi şiddetle itip ileri fırlatmak (İH)
çüv- Atmak, fırlatmak, salmak (CC1)
kemiş- (I) Fırlatmak, atmak (CC1)
kemişil- Fırlatılmak, atılmak (CC2, İM)
kemişül- Fırlatılmak, atılmak (İM)

3.1.6.3.5.1.1.4.Savurma

ös- (**III**) Savurmak (TZ)
öyüş- Savurmak (TZ)

3.1.6.3.5.1.1.5. Dayanma

tekye (II) Dayanma, yaslanma (GT, İN, MG)
söve- Dayamak (İM)
taya- Dayamak (İM, İN, Kİ)
söven- Dayanmak, yaslanmak (İM)
söyken- Sırtını dayamak (İH, İN, TZ)
söykenmeklik Dayanma (KFT)
süven- Dayanmak, söykenmek (İN)
süye- Dayanmak, söykenmek (TZ)
süyen- Bir şeye dayanmak (CC2, TZ)
dayan- Dayanmak, yaslanmak (Gİ, KF)
ṭayan- (II) Dayanmak, yaslanmak (Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)
diren- Dayanmak, yaslanmak (İH)
ikeş- (I) Dayanmak, bitişmek, eklenmek (İH)
yastın- Dayanmak (TZ)

3.1.6.3.5.1.1.6. Çakmak, Vurmak

doḳı- (I) 1. Çakmak, vurmak (KFT)
doḳu- (III) Çakmak (KFT)
doḳıd- Çaktırmak (KFT)
doḳud- Çaktırmak (KFT)
doḳın- Çakılmak (KFT)
danḳ vur- Tak diye ses vererek sert bir şeye vurmak (İH)
urıl- Konulmak, vurulmak (KF)
soḫ- Sokmak, vurmak, çarpmak (CC2)

3.1.6.3.5.1.2. Çekme Kuvveti

3.1.6.3.5.1.2.1. Çekme, Asılma, Germe, Uzatma

aşıl- Asılmak (BM, İM, KFT)
çek- (I) 3. Bir şeyi çekip uzatmak (İM)
çek- (I) 2. Çekmek, asılmak (KF)
çektir- Çektirmek (TZ)
çıḳar- (II) Uzatmak (MG)
çöz- (I) Uzunluğuna çekmek (CC2)
ker- (I) 1. Germek, gergin hale getirmek; kol ve bacakları açarak germek (CC2, Kİ, TZ)
keraḳı- Asmak, germek (TA)
keril- Gerilmek, gerinmek, asılmak (BV, CC2, GT, KK)
ḳıs- (II) Çekmek (KFT)
könder- (I) Uzatmak (BM)
kört- Çekmek (TA)
şıġa- Sığamak, çekmek (Gİ, İH, KF)
sun- (III) Germek, uzatmak (CC2)
sundur- (I) Sündürmek, çekip uzatmak (İN)
suza- Sünmek, uzamak (TZ)
sündür- Uzatmak (Kİ)
süv- Kendine doğru sündürüp çekmek (İH)
sün- Uzamak, uzanmak (İN, Kİ, TZ)
sorun- Sünmek, uzamak (TZ)
şek- (I) Çekmek (KK)
tart- (II) 1. Çekmek (Kİ, MG) 3. Asılmak (MG)
uzad- Uzatmak (İN, KFT)
uzat- (I) Uzatmak (BM, BV, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG, TZ)

3.1.6.3.5.1.2.2. Yolmak

yol- Yolmak (Gİ)
yolḳa- Yolmak (TZ)
yolḳun- Saç, baş yolmak (İM)
yolu- Yolmak, kesmek (KF)
yoluḳ- (III) Saç, kıl vs. yolmak (İM, KK, TZ)
yulk- Yolmak, koparmak (CC2)
did- 1. Ditmek, tüylerini yolmak (Kİ, KFT)
tit- Ditmek, tüylerini yolmak (TA, TZ)

3.1.6.3.5.1.2.3. Sökmek

sök- (II) Sökmek, çıkarmak (BM, Kİ, TA,TZ)
sökül- (II) Sökülmek, ayrılmak (CC2, İM)
ḳoparul- (I) Yerinden sökülmek (İM)
ḳop- (VI) Yerinden çıkarmak, sökmek (BM, İM)
ḳopar- (III) 2. Sökmek, yerinden çıkarmak (BM, İM, Kİ)

3.1.6.3.5.1.3. Çekme Veya İtme Kuvveti

3.1.6.3.5.1.3.1. Batırmak

batır- 1. Batırmak (CC1-CC2, GT) 3. Bir şeyi suya daldırmak (İM)
baṭḳır- Batırmak (KK)
batur- (I) Batırmak (BV)
ban- Batırmak (Kİ)
man- Banmak, içine daldırmak (BV, CC2)
bat- 1. Batmak, dalmak (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TZ)
eril- (D) Batmak (Gİ)
oyul- (I) Batmak, çökmek (CC2)
tal- (I) Dalmak (Kİ)
tüş- (II) Batmak (CC-CC2)
ġarḳa Ar. (Suya) batmış (GT)
müstaġraḳ *Ar.* Dalmış, batmış (GT)

3.1.6.3.5.1.3.2. Yıkmak, Devirmek

bas- (I) 3. Yıkmak (Kİ)
çüvel- Devrilmek (CC2)
emr idil- Yıkılmak (İH)
yıġıl- (II) Yıkılmak, devrilmek (CC)
yıḫ- Yıkmak, harap etmek (CC1)
yıḳ- (I) Yıkmak, harap etmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KK, MG, MS, TA, TZ)
yıḳıl- (I) Yıkılmak, devrilmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, TZ)
yıḫıl- Düşmek, yıkılmak (CC2)

3.1.6.3.5.1.3.3. Dikmek

dik- (IV) Dik koymak, bir şeyi bir yere dikmek (KF, TZ)
tik- (V) Dik koymak, bir şeyi bir yere dikmek (GT, TA)
tire- Diremek, dayamak (MG)
turut- Dikmek, kaldırmak (İH)
ḳıy- (I) Dikmek (Kİ)
süvelt- Sivriltmek, dikmek, dorutmak (İH)
naṣb Ar. Dikme, saplama (MG)

3.1.6.3.5.1.3.4. Sallamak

çalḳan- Çalkanmak, çalkalanmak (Kİ)
çayḫal- (II) Kımıldamak, oynatılmak (CC2)
çemren- Salındırmak (İM, TA)
ḫor- Sallanmak, yaylanmak (CC2)
ırgal- Sallamak, sallanmak (CC2)
kamal- Çalkalanmak, sallanmak, silkelenmek, sarsılmak (CC2)
kelpildet- Kuş kanadını sallar gibi hafif kımıldatmak (İH)
tayḳal- Sarsılmak (TZ)
sarsıl- Sarsılmak (Kİ)

3.1.6.3.5.1.3.5. Yumuşatmak, Gevşetme

ġoġşat- (I) Gevşetmek (İH)
yumşat- Yumuşatmak (BV, İN, MG, RH, TA)
oyna- (II) 3. Oynamak, gevşeklikten dolayı oynamak (İN)
çaġalan- Gevşemek, sölpümek (İH)

3.1.6.3.5.1.3.6. Almak

al- (I)1. Almak (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
alın- 1. Alınmak (İM, KF, Kİ, KK, MG)
almaķlıķ Alma işi (KFT)
altuz- Aldırmak, kaptırmak (Kİ)
alu (I) Alış (TZ)
avuçla- Avuçlamak, avuçla almak (İM, İN)
hapazla- Avucunu doldurarak almak (İH)
ķap- Kapmak, almak (GT, İM, İN, Kİ, MG, TZ)
ķab- Kapmak, almak (BM, KK, TA)
arıt- 2. Ayıklamak (İH)
aldur- Aldırmak, kaptırmak (BV, Gİ, GT, İM, KF)

3.1.6.3.5.1.3.7. Vermek

ber- Vermek (BM, CC1-CC2, DM, RH)
bir- Vermek (BM, BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
ver- Vermek (BV, Gİ, KFT)
vir- Ver- (Gİ, İN, KF, KFT, KK, MS)
beril- Verilmek (CC2)
biril- Verilmek (İM, İN)
viril- Verilmek (Gİ, KF, KFT, MS)
biriş- Birbirine bir şey vermek (İM, KI)
sunuş- Bir şeye elini uzatıp vermek (TZ)
şunuber- Vermek (TA)
usun- Bir şeye elini uzatıp vermek (TZ)
yandır- (I) Geri vermek (CC2)
yandur- Geri vermek (CC1)
ķaytar- (I) **1.** Geri vermek, iade etmek (CC1-CC2, Gİ, İM, MS)
ķayţar- Geri vermek, iade etmek (KK, TA)
ķaytur- Reddetmek, geri vermek (TA)
ķaytarıl- Geri verilmek, çevrilmek (İM)

3.1.6.3.5.1.3.8. Yaymak

basţ *Ar.* Yayma (BV, İM)
döşe- Döşemek, yaymak (Gİ, Kİ, MS)

töşe- Döşemek, yaymak (BM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
döşen- Döşenmek (MS)
töşen- Döşenmek, yayılmak (İM, KK, TZ)
neşr Ar. Yayma (Gİ, KF)
sar- Yaymak, açmak, sermek (TA)
sıġın- (II) Yayılmak (TZ)
sıyın- (II) Yayılmak (TZ)
şişil- (I) Yayılmak (İM)
tök- (II) Sermek, yaymak (GT)
ser- Sermek (TZ)
töşet- Döşetmek, yaydırmak (İM)
yay- (I) Yaymak (BV, Gİ, İM, KF,TZ)
yayıl- (I) Yayılmak (BV, CC2, GT, İM)
yayın- Yayılmak (TZ)
yaz- (IV) Göz önüne açıp yaymak (İH)
yazıl- (III) Yayılmak, serilmek (GT)

3.1.6.3.5.1.4. Yer Çekimi Kuvveti

3.1.6.3.5.1.4.1. Koymak, Bırakmak

ḳo- (I) Koymak, bırakmak (İN, KFT, MS)
kol- (II) Koymak, bırakmak (TA)
ḳoy- (I) Koymak, bırakmak (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İN, KFT, KK, MG, RH, TA, TZ)
ḳon- (I) Bırakılmak (Gİ)
ḳonıl- Konulmak, bırakılmak (KFT)
kemiş- (I) Bırakmak, aşağı bırakmak, salmak (BV, DM, İM, İN, KFT, Kİ, RH, TA, TZ)
könder- (III) Koymak, bırakmak (MG)
tañg at- 2. Bırakmak, salmak (KK)
bıraḳ- (I) Bırakmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, TZ)
salındur- Salmak, bırakmak (BV, İM)
sedl Ar. Bırakmak, salmak (İM)
ḳoyın- Koyulmak (İM)
ḳoyul- (I) **1.** Koyulmak, bırakılmak (CC2, İM) 2. Konulmak, bırakılmak (İM)
vaż' *Ar.* Koyma (İM)

3.1.6.3.5.1.4.2. Düşmek

düş- (I) Düşmek (BM, Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)
tüş- (I) 1. Düşmek (BV, CC1-CC2, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
düşür- (I) Düşürmek (Gİ, KF, KFT, MS)
tüşür- Düşürmek (BV, CC1-CC2, GT, İM)
düşül- Düşülmek (Gİ)
ısḳāṭ *Ar.* Düşürme (İM)
sāḳıṭ Ar. Düşen, düşmüş (Gİ, İM, KFT)

3.1.6.3.5.1.4.3. Dökme, Serpme, Saçma

dök- Dökmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, MS, RH)
tög- Dökmek (CC1)
tök- (I) Dökmek (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, TA, RH)
dökil- Dökülmek (Gİ)
dökül- Dökülmek (KF)
tögül- (II) Dökülmek, akmak (CC2)
tökel- Dökülmek, akmak (BM)
tökül- Dökülmek, akmak (GT)
tölük- Dökülmek (MG)
çula- (I) Dökmek, serpmek (RH)
çulġa- (II) Dökmek, serpmek (İN)
şaç- Saçmak, dökmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ. MS)
saç- Saçmak, dökmek (TA)
sep- Serpmek, saçmak (BV, Kİ, RH, TZ)
sepiş- Serpiştirmek (TZ)
serpil- Serpilmek (İN)

3.1.6.3.5.2. Maddenin Şeklini Değiştiren Kuvvetler

3.1.6.3.5.2.1. Parçalamak, Kırmak, Koparmak

ḳıy- (V) Kıymak, küçük parçalara ayırmak (TZ)
uşan- Ufanmak, küçük parçalara bölünmek (TZ)
uşat- Parçalamak, parçalatmak, kırmak (GT)
uvan- Ufanmak, küçük parçalara bölünmek (TZ)
yar- (I) 2. Parçalamak (İM)
ḳır- (I) Kırmak (İM, TZ)
şıdur- Kırdırmak (BV)
şındır- Kırmak, kırdırmak (CC2, GT, KK)
sındur- Kırmak, kırdırmak (BM, BV, CC1, GT, İM, İN, KFT, MG)
uv- 1. Kırmak, parçalamak (CC2)
üz- (II) Koparmak, kırmak (CC2, GT, TZ)
sın- Kırmak, kırılmak (BV, CC2, Gİ, GT,İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, TA, TZ)
ṣ**aḥn** (I) Ar. Kırma (BV)
ḳop- (I) Kopmak (BV, Gİ, Kİ, İN, TZ)
ḳopar- (III) 1. Koparmak, ayırmak (BV, GT, İM, KFT, Kİ, TZ)
dır- Koparmak (Kİ)
üşet- Kırıp ufaltmak (TZ)
yırt- 2. Paralamak (GT)
şaḳla- (II) İkiye ayırmak (İH)
uşal- Parçalanmak, ufalmak (CC2)

3.1.6.3.5.2.2. Yırtmak, Yarmak

yart- Yarmak, yırtmak (BM)
yar- (I) 1. Yarmak (BV, GT, İM, KFT, KK, RH, TA, TZ)
yir (II) Azıcık yarmak (Kİ)
yır- 1. Yırtmak, yırmak (İM, TZ)
yırıt- Yırtmak (KFT, TZ)
yırt- 1. Yırtmak, parçalamak (BM, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ)
yırtı- Yırtmak, parçalamak (KFT)
yırın- Yırtılmak (TZ)
yırtıl- (II) Yırtılmak, yarılmak (GT, İN, KFT, MS)
yırtın- Yırtılmak, yarılmak (TZ)
yartıl- Yarılmak, yırtılmak (BM)
yimril- (II) Yarılmak, ayrılmak (TZ)
oyul- (II) Oyulmak, yarılmak (İH)
ked- (I) Bir şeyde yarık açmak (Kİ)

3.1.6.3.5.2.3. Kesmek

ayır- 3. Kesmek, bölmek (İM)
taḳṭi‘ Ar. 1. Kesme, parçalama (GT)
silik- (II) Eksiltmek, kesmek (BM)
ayrıl- 3. Kesilip ayrılmak (İM)
üzül- Kesilmek, kırılmak, parçalanmak (BV, İM, İN, KFT, MG)
üzün- Üzülmek, kesilmek (TZ)
ḳırp- Tüyün uçlarını almak, kesmek (Kİ)

3.1.6.3.5.2.4. Delmek, Oymak

del- Delmek (Kİ)
tel- Delmek (TZ)
til- (I) Delmek, delik açmak (TA)
deş- Deşmek, oymak (KFT, İH)
diş- (II) Deşmek, oymak (TA)
teş- Deşmek, oymak (KK, RH, TZ)
tiş- (I) Deşmek, delmek, oymak (BV, İM, MG)
deşil- Deşilmek, delinmek (TZ)
sanç- (IV) Delmek, delip geçmek, saplamak (CC1-CC2, GT, İH, Kİ, MG, TZ)
şanş- Delmek, delip geçmek, saplamak (KK)
şırıt Ar. Delme (BV)
tekne- Delmek (TZ)
telin- Delinmek (RH)
delin- Delinmek, deşilmek (RH)
tişele- Deşelemek (BV)
tişil- Deşilmek, delinmek (BV, İM)
tizi- Delmek (İM)
ütür- Delmek (Kİ)
kitil- Gedik açılmak, gedilmek (MG)
ketil- Gedilmek, gedik açılmak(TZ)
ḳazı- (I) 1. Kazımak (TZ)
ḳazıl- Kazılmak, oyulmak (Gİ, FT, İM, KF, MG)
iş- (I) Eşmek, kazmak (İM)
üñ- Eşmek, kazmak (CC2)
öt- (**II**) 1. Geçmek, delmek (BV, GT, İM, KFT, TA, TZ)

sıtın- Deşilmek, fışkırmak (TZ)

3.1.6.3.5.2.5. Kemirmek

kemür- Kemirmek (Kİ)
kemir- Kemirmek (TZ)
ḳırşıldat- Kemirmek (TZ)

3.1.6.3.5.2.6. Sıkmak, Sıkışmak, Sıkıştırmak

sıḫ- (I) Sıkmak, bastırmak, sıkıştırmak (CC2)
sıḳ- Sıkmak, bastırmak, sıkıştırmak (CC1, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TZ)
sıḳıl- Sıkılmak (İM, MS)
sıḳılın- Sıkılmak (İM)
suzla- Sıkılmak, daralmak (TZ)
şıḳış- Sıkışmak (Gİ)
zaḫmleş- *Far.T.* Sıkışmak (İM)
sıḳnaş- Sıkışmak, sıkılmak (TZ)
sıḳtır- Sıktırmak (TZ)
ḳıs- (I) 1. Kısmak, sıkıştırmak (CC1-CC2, Kİ, MG, RH, TZ)
ḳısarla- Kıstırmak, daracık yere sıkıştırmak (İH)
yada- (II) Sıkılmak, daralmak (TZ)
tart- (III) Çekerek sıkmak (CC1)
taḳāżā Ar. Sıkıştırma, zorlama, tazyik (GT)
ḳısda- Kısmak (KFT)
ir- (II) Sıkılmak (Kİ)
büz- Sıkıştırmak, torba vb. nin ağzını çekip darlaştırmak (Kİ, MG)
ḳıstaş- Kısılmak, sıkışmak (TZ)
fışār *Ar.* Sıkıcı, sıkan, sıkıp suyunu çıkaran (KFT)
fuşār *Ar.* Sıkıcı, sıkan, sıkıp suyunu çıkaran (KFT)

3.1.6.3.5.2.7. Ezmek, Basmak

bas- (I) 1. Basmak, ezmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)
baş- (I) Basmak, ezmek (TA)
baştur- Bastırmak (İN)
tapta- Bastırmak (CC2)
izil- Ezilmek (BV)
yanşı- Çiğnemek, ezmek (TZ)
tumala- Bastırmak, eliyle sıkarak tıkamak (CC2)

3.1.6.3.5.2.8 Katlamak, Bükmek, Kıvırmak

mużāᶜaf *Ar.* İki kat, kat kat, katmerli (Gİ, KF)
ḳoşa Kat kat, iki kat (İH)
şarman- kolunu sıvamak, çemremek (TZ)
çırman- Çemirlenmek, katlanmak, dolanmak (TA)
ḳırçı- Kıvrım kıvrım olmak (İH)
ḳuvuruḳ (I) Kıvrılmış (BV)

bur- (I) 1. Burmak, bükmek (BM, CC1, GT, KK, MG)
burtar- Buruşturmak (TZ)
burul- Kıvrılmak, halkalanmak (CC2, MG)
buruş- Buruşmak (TZ)
ḳatıl- (II) Katlamak, bükmek (BV)
ḳırt- 2. Toplamak, kısaltmak, tor top etmek, sıkmak, tıkmak (İH)
ḳıvrat- Kıvırmak, kıvratmak (Kİ)
ṭayy Ar. Bükme, katlama (KF)
ḳavşur- Dürüp bütmek (İH)
dür- Dürmek (KFT)
tür- Dürmek (GT)

3.1.6.3.5.2.9. Düzelme, Düzeltme

düz- (I) Düzmek, düzeltmek (KF, KFT, Kİ)
tüz- (I) Düzmek, düzeltmek (BV, TZ)
düzel- Düzelmek (Kİ)
tüzel- Düzelmek (BV, GT, Kİ, KK, TZ)
tüzen- Düzelmek (TZ)
düzelid- Düzeltmek (KFT)
düzet- Düzeltmek (BM, Gİ)
tüzet- (I) 1. Düzeltmek (BV, CC1, İM, MG,TZ)
tüzüt- Düzeltmek (MG)
könder- (II) Doğrultmak, düzeltmek (CC1-CC2)
yasa- (II) Düzeltmek (TZ)
yaṭaṭ- Düzeltmek (KK)
yanç- 1. Yassılaştırmak, yapıştırmak, sıkıştırmak (BV)
yassıl- Yamyassı olmak (İH)
süstel- Çekiçle düzelmek, yassılanmak (İH)

3.1.6.3.5.2.10. Eğmek, Eğilmek, Bükülmek

nikb Ar. Meyletmek (BV)
ḳıyış- Meyletmek, çevrilmek (MG)
ḳıyıştur- Meylettirmek (MG)
amıt- Eğilmek (TZ)
amraḳ (II) Eğilme (TZ)
bügül- Eğilmek, bükülmek (CC1)
bükel- 2. Eğilmek, bükülmek (Kİ)
bükül- Bükülmek, eğilmek, kıvılmak (İM, MG)
bük- (I) Bükmek, eğmek (BM, BV, CC2, Gİ, İN, KF, KK, MG, TA, TZ)
bükrül- 2. Bükülmek (İH)
eg- Eğmek (Kİ, TA)
eñ- 1. Eğmek (TZ)
ig- Eğmek (GT MG)
in- (II) Eğilmek (İM)
egil- Eğilmek (Kİ, TZ)
eñil- Eğilmek (TZ)
eyil- Eğilmek (TZ)
igil- Eğilmek, meyletmek (GT, İM, MG)
eyürle- Eğilmek, meyletmek (BM)
eyürlen- Eğilmek, meyletmek (BM)

ġanır- Bükmek, eğmek, kırar gibi yapmak (İH)
ılın- Bir yana doğru eğilmek (TZ)
ḳanır- Olanca kuvvetiyle bükmek, eğmek, kökünden yana doğru çekmek, söküp çıkarmak (İH)
ḳanrıl- (Ağaç dalı gibi bir şey) eğilmek (İH)
ḳayrıl- Eğrilmek (TZ)
mayrıl- Eğilmek (TZ)
sürt- (II) Elle bir şeyi eğmek (İM)
yat- (II) Eğilmek (MG)
yıl- (I) Eğilip, bükülmek, büzülmek (İH)
yigil- Eğilmek (MG)
yımrıl- Çarpılmak, eğilmek (İH)

3.1.6.3.5.3. Maddenin Hareketini Durduran Kuvvetler

3.1.6.3.5.3.1. Tutmak, Yakalamak

al- (I) 2. Tutmak (TA)
dut- 1. Tutmak (Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)
tut- (I) 3. Bir şeyi salıvermek üzere tutmak (İM) **5.** Yakalamak (İM, MG)
tut- (I) 1. Tutmak (BM, BV, CC1-2, Gİ, GT, İN, KF, KF, MG, RH, TZ)
ṭuṭ- Tutmak (KK)
ṭut- Tutmak (TA)
köy- (III) Tutmak, alıkoymak (BM)
dutıl- Tutulmak (KFT)
dutul- Tutulmak (BM, BV, KFT)
tutul- (I) 1. Tutulmak, ele geçirilmek (BV, GT, İH, İM, Kİ, RH, TZ)
ilin- (II) Tutulmak, yakalanmak (GT)
dutın- Tutunmak (KFT)
duttur- Tutturmak (RH)
dutuş- Tutuşmak (RH)
tutuş- (I) Tutuşmak, karşılıklı tutmak, dolaşmak (BV, GT)
ḥabsla- 2. Hareketsiz tutmak, bırakmak (MG)
ilersük İliştirilmiş, tutturulmuş şey (İH)
ḳabż *Ar.* Eli ile tutma, kavrama; el koyma (Gİ, İM, KF, KFT)
aralaş- Birbirine tutturmak (İM)

3.1.6.3.5.3.2.Asmak

as- Asmak (KK, TA)
aş- Asmak (BV, CC1, İM, KFT, Kİ, MG, RH)
ta'līḳ Ar. Asma, asılma (İM)
taḳlīd Ar. Asma, takma, kuşatma (İM)
taḳ- 1. Takmak, asmak (GT, Kİ, MG)
il- (II) Asmak (CC1, Kİ, TZ)
asmaḳlıḳ Asma (KFT)
ilin- (I) 2. İlişmek asılmak (Kİ)

3.1.6.3.5.3.3. Sarkıtma

salındır- (I) Sarkıtmak (İM)
irḫā Ar. Aşağı salıverme, sarkıtma (Gİ, KF)

3.1.6.3.5.4. Sürtünme Kuvveti

3.1.6.3.5.4.1. Sürtmek, Sürünmek

süre- Sürümek, yerde sürüklemek (MG
sürt- (I) Sürtmek (CC1, İM, İN, KF, MG, RH)
sürtü- Kaşımak, sürtmek (TZ)
sürtül- (II) Sürtülmek, aşınmak (BV, GT)
sürtün- (I) 1. Sürtünmek (BM, İM, TZ)
sürüt- (II) Sürtmek (Gİ, KF, Kİ, MG, MS, TZ)
sürtüş- Sürtüşmek (BV)
sürtüştür- Sürtüştürmek (BV)
sürün- (I) (Yerde) sürünmek (KF, MG, TZ)
süyrel- Sürünmek (TZ)

3.1.6.3.5.4.2. Bilemek

yitit- Bilemek (Kİ)

3.1.6.3.5.4.3. Ovmak

bertil- Oğuşturulmak, oğulmak (TZ)
ov- Ovmak (TZ)
öv- (II) Ovmak (TZ)
üv- Ovmak (TZ)
övüşle- Ovuşturmak (BV)
avul- Elle ovulmak (İM)

3.1.7. Varlık- Yokluk

3.1.7.1. Varlık, Var olma

mevcūdāt *Ar.* Varlıklar, yaratıklar (GT)
barlıḳ Varlık, mevcudiyet (İM)
vücūd *Ar.*1. Bulunma, var olma, varlık (Gİ, GT, KF)
mevcūd *Ar.* Var olan, bulunan, mevcut (GT, İM)
bar (I) Var, mevcut (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, RH, TZ)
var Var, mevcut (Gİ, KF, KFT, MS)
tüz- (II) Düzmek, yapmak, meydana getirmek (GT)
tüş- (IV) 3. Meydana gelmek (İM)
ṣādır bol- Meydana gelmek (GT)
eylen- (II) Yapılmak, meydana getirilmek (KFT)
mütevellid Ar. İleri gelen (İM)
muḥdes Ar. Sonradan meydana gelmiş (MG)

maḥṣūl *Ar.* Elde edilmiş, meydana gelmiş (GT)
ṣādır Ar. Ortaya çıkan, meydana gelen (GT)
vāḳi‘*Ar.* Vuku bulan, meydana gelen (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
bid‘at *Ar.* Sonradan meydana çıkan şeyler (Gİ, KF, KFT, İM)
müte’aḫḫir *Ar.* Sonradan gelen, sonraya kalan (İM, MG)
ᶜārıżī *Ar.* Sonradan olan, dıştan gelen, geçici (Gİ)
ėtiz bol- Vücut bulmak (CC2)
ėtiz kėy- Vücut bulmak (CC2)

3.1.7.2. Yok, Yokluk, Yok Olma

yoḳ (1) Yok, mevcut olmayan (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TZ)
yoḫ Yok, mevcut olmayan (CC2)
ke'l-ᶜadem *Ar.* Yok, yokmuş gibi (GT)
‘adem *Ar.* Yokluk (Gİ, GT)
yoḳluḳ Yokluk (KK)
yamanla- 1. Telef etmek, yok etmek (BM)
kemiş- (II) 2. Mahvetmek, yok etmek (TA)
ḳır- (II) Gidermek, mahvetmek (TA)
çoz- Ortadan kaldırmak (İM)
izāle Ar. Giderme (Gİ)
kiderilmeklik Giderme, izale etme (KFT)
helāk *Ar.* Mahvolma (BG, Gİ, GT, İM, KF, MS)
helāket *Ar.*Helak olma(GT)
helaklik *Ar.T.* Mahvolma, helak olma (Gİ, GT, İM)
kiç- (VII) Yok olmak, ortadan kalkmak (İM)
ket- (III) Yok olmak, ortadan kaybolmak (İM)
kit- (II) Yok olmak, ortadan kalkmak (İM)
maḥv *Ar.* Mahv, yok (etme veya olma) (Gİ, GT, KF)
yattur- Telef olmak, mahvolmak (Kİ)
yatur- (II) Telef olmak, mahvolmak (Kİ)
kötürmeklik Yok etme, ortadan kaldırma (CC1)

3.1.7.3. Ortaya Çıkmak, Belirmek

aç- (I) 2. Ortaya çıkarmak (BM, MS)
açıl- (I) 5. Açığa çıkarılmak, ortaya çıkmak (İM)
açın- (II) Açılmak, ortaya çıkmak (İM)
yañrıt- Açığa çıkartmak (BV)
belin- Aşikar olmak (Gİ)
belgür- Belirmek, ortaya çıkmak (BV, KFT, Kİ)
bilgir- Belirmek, ortaya çıkmak (MG)

bilgür- Belirmek, ortaya çıkmak (MG)
belgirt- Belirtmek (CC2)
belgürüd- Belirtmek (KFT)
tecellī Ar. Görünme ayan olma, tecelli (GT)
ẓuhūr *Ar.* Meydana çıkma (KF, MG)
körin- Görünmek, ortaya çıkmak (BM, Gİ, KF, MG)
körün- Görünmek, ortaya çıkmak (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, RH)
közün- Görünmek (MS)
közinmek Görünmek, ortaya çıkmak (DM)
körül- Görülmek (İM)
ḳop- (VII) Meydana çıkmak, görünmek (MG)
fāş *Far.* Meydana çıkarma (GT)
ḳopar- (I) Ortaya çıkarmak, meydana çıkarmak (İM)
ön- (I) Ortaya çıkmak, meydana gelmek (CC2)
ḳop- (V) Ortaya çıkmak, yetişmek, büyümek (BV, Gİ, GT, İN, KF, Kİ, TZ)
iẓhār Ar. Ortaya çıkmak, ortaya çıkarmak (Gİ, İM, KF)
urlaş- Belirme, ortaya çıkma, doğma (TZ)
keşif *Ar.* Açığa çıkarma (KFT)
ḳadarlan- *Ar.T.* Belirlenmek (İM)

3.1.7.3.1 Belirti, İşaret

nişān (I) Far. Nişan, alamet, iz (BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, RH TA,TZ)
ᶜalāmet *Ar.* İz, belirti, nişan (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)
işāret (I) *Ar.* İşaret, iz, belirti (GT, İM,KF, MG,MS)
iz (I) İz, belirti (BV, CC2, İH, Kİ, MG, TZ)
resm (II) *Ar.* Eser, iz, alâmet (İM)
eser (II) *Ar.* İz, nişan (GT, İM, KF, MG)
çaḳ- (V) İşaret etmek (Kİ)
ḳıp- Göz ucunu kapar gibi işaret çakmak (İH, Kİ)
yolsuz bar- İşaret etmek (BM)
imle- Göz kırpmak, gözle işaret çakmak (İH)
köz ḳaḳ- gözle kaşla işaret etmek (TZ)
nişānla- Far.T. Nişanlamak, bellik koymak, belgelemek (CC1, Kİ, TA, TZ)
nişānlu Far.T. Nişanı olan (RH)
örgülüg Belirmiş (BV)
mu'lem Ar. **1.** Belirtilmiş (GT)
belgüsiz Belirsiz, işaretsiz (BV)
belgüsüz Belirsiz, alametsiz, işaretsiz (KFT)
ġāyib Ar. 2. Belirsiz, bilinmeyen, gizli (KF)

3.1.7.4. Kayıp, Kaybetme, Kaybolma

ġāyib Ar. 1. Kayıp, göz önünde olmayan (Gİ, GT, İM, KFT, MS)
tas Kayıp, yok olmuş (CC2)
tās Far. (< tāṣ) Kayıp, yok olmuş (GT, İM, KFT)
ṭaş Far. (< tāṣ) Kayıp, yok olmuş (DM, TA)
ṭaş (II) Far. (< tāṣ) Kayıp (DM)
yitik (II) Kayıp, zayi (BV)
yitük Kayıp, zayi (Kİ)
yavu Kayıp (KFT)
żāyi‘ *Ar.* Kaybolmuş, yitik, boşa gitmiş (GT, İM, KF)
ġāyiblıḳ Ar.T. Kaybolma, belirsizlik (KFT)
ġāyiblik Ar.T. Kaybolma, belirsizlik (İM)
ġaybet (I) Ar. Kaybolma (Gİ, GT, MS)
itlen- Kaybolmak (CC2)
yava it- Kaybolmak (TA)
yit- (VI) Kaybolmak (İM, Kİ, KK, TA, TZ)
tās bar- Kaybolmak (Kİ)
ṭaş bar- Zayi olmak, kaybolmak (BM)
tās bol- Kaybolmak, zayi olmak (CC2, TZ)
ṭāş bol- Kaybolmak, zayi olmak (TA)
ṭāş eyle- Kaybolmak, zayi etmek (TA)
fevt *Ar.* Kaybetme, kaçırma (Gİ, GT, İM, İN, KF)
itlet- Kaybetmek (GT)
yitir- Yitirmek, kaybetmek (CC2)
yitür- (III) Yitirmek, kaybetmek (İM)

3.1.7.5. Aramak, Yoklamak

aramaḳlıḳ Arama (KFT)
çendür- Aramak, taramak (Kİ)
çınḳar- İyice aramak (BM, Kİ)
çirt- (I) İnce ince aramak, küçük parçaları seçmek (İH)
elin- Elini sürmek, araştırmak (TA)
ḳarmala- (II) Kaybolan bir şeyi bulmak için aramak (TZ)
şıġal- Yoklamak, aramak (TZ)
yoḫla- Bir şeyin kayıp olduğunu fark etmek, yokluğunu hissetmek, kaybetmek (CC2)
yoḳa- Yoklamak, aramak (TZ)

3.1.7.6. Bulmak

tapuçı Bulucu, bulan (KFT, Kİ)
bul- Bulmak (BM, BV, KFT, MG)
dap- Bulmak (KFT)
ṭap- (I) 1.Bulmak (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TZ)
tab- Bulmak (CC2)
bulun- Bulunmak (Gİ, MG)
dapıl- Bulunmak (KFT)

tapıl- Bulunmak (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
tapul- (I) Bulunmak, kazanılmak (BV, GT, İM)
tañla- (II) Arayıp bulmak, seçmek (CC1-CC2)
tur- (III) Bulunmak (GT)

3.1.8. Madde

mādde *Ar.* Madde (BV, RH)

3.1.8.1. Saf Madde

zübde *Ar.* Öz (BV)
tözlik Öz, mahiyet (CC2)
cevher (II) *Ar.* Öz (RH)
maḫż *Ar.* Katışıksız, saf (İM)
çımçıḳ Halis, sırf (İM)
ḫāliṣ Ar. Halis, saf (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ḫāṣ Ar. (II) Saf, halis (GT, KFT, MG, RH)

2. Karışım

mürekkeb *Ar.* Terkip edilmiş, iki veya daha fazla şeyin karışmasından meydana gelen (BV, KF, MG)

3.1.8.3. Maddenin Halleri

3.1.8.3.1. Katı

ḳattılıḳ Katılık, sertlik (GT)
ṣalābet Ar. Sağlamlık, sertlik (GT)
ḫaşīnlik Ar.T. Sertlik (İM)
iri (I) Sert (TA)
ḳatı (I) Katı, sert, sağlam (CC1-CC2, DM, İM, İN, KF, Kİ, MS, RH, TA, TZ)
ḳatıġ (I) Katı, sert, sağlam (BV, MG)
ḳasḳatı Çok sert, sertleşmiş, katılaşmış (RH)
ḳıya Hırçın, sert (GT)
ṣulb Ar. Sert, katı (MG)
ḳatı (III) Şiddetli, sert (İM)
ḳatıġ (III) Şiddetli, sert (İM)
ḳatıraḳ Çok şiddetli (KFT)
şedīd Ar. Katı, sıkı (MG)
sıḳuḳ Sıkık, sıkılmış (BV)
yoġunraḳ Sıkıca (BV)
ḳoyuġluḳ Yoğunluk, kesiflik (İM)
ḳoyu Koyu (BV)
ḳoyuġ Koyu, katı (BV, İM)
sıḳ (I) Birbirine bitişik, sık, yoğun (BV, DM, İH, İM)

3.1.8.3.2 Sıvı

sıvıḳ Cıvık (İH)
suvı Sıvı (KF)

3.1.8.3.2.1.Damla

ḳaṭre *Ar.* Damla, katre (GT, İM, KF)
tamçı Damla (Kİ)
tamçıḳ Damla, damlacık (BM)
ṭamla Damla (Gİ, İM, KF)
tañla (II) Damla (BV)
tamzum Damlatılmış bir damla (Kİ)
tamızık Damla, damlacık (CC2)
damın- Damlamak (İH)
tamız- Damlatmak (BV, İM)
tamuz- Damlatmak (BV, İM)
tamzır- Damlattırmak (BV)
tamzur - Damlattırmak (İM)
ṭamzur- Damlattırmak (BV)

3.1.8.3.3. Gaz

buġ Tencere kaynarken çıkan buhar (Kİ)

3.1.8 4. Maddenin Hal Değişimleri

3.1.8.4.1. Donma

buzla- 1. Donmak, buzlanmak (İM)
buzlan- Buzlanmak, buz tutmak (GT)
buy- (I) Soğuktan donmak (İH)

3.1.8.4.2. Erime

eri- 1. Erimek (BV, Kİ, TZ)
ir- (V) Erimek (TZ)
iri- Erimek (BV, CC2, İM)
ez- (II) Erimek, eritmek (KK)
iz- (II) Erimek, eritmek (TZ)
erid- Eritmek (KFT)
erit- Eritmek (BV)
ezdür- Eritmek (TA)
irit- Eritmek (BV)
sızdur- Eritmek (BM, Kİ)
sızırul- Eritilmek (KFT)
sesi- Erimek (BV)

3.1.8.4.3. Katılaşma

ḳat- (II) Katılaşmak, katı olmak (İH, TZ)
ḳatıl- (III) Katılaşmak (Kİ)
ḳatılan- Katılaşmak (Kİ)
tiren-Katılaşmak, sertleşmek (CC1)
ḳoyul- (III) Koyulaşmak (İM)

3.1.8.4.4. Buharlaşma

ḳayna- Kaynamak (BM, BV, CC2, İM, Kİ, MG, RH, TZ)
çoḳra- Kaynamak (Kİ)

3.1.8. 5. Maddenin Değişim Isısı

3.1.8.5.1.Isı Alma

ısın- Isınmak (KFT)
isi- Isınmak (Kİ,TZ)
isin- Isınmak (İM,TZ)

issin- Isınmak (CC1)
ısıd- Isıtmak (RH)
isit- Isıtmak (BV)
isittir- Isıttırmak (Kİ)
tarat- (I) Isıtmak; sıcak olmak (Kİ)
bizgek Soğuk ısıtma (Kİ)

3.1.8.5.2. Isı Verme

safu- Soğumak (İM)
sovı- Soğumak (Kİ)
sovu- Soğumak (BV, İM)
savut- Soğutmak (İM)
şavuṭ- Soğutmak (KK)
sovut- Soğutmak (TA, TZ)

3.1.9. Ateş

3.1.9.1. Ateş, Kıvılcım, Köz

nār Ar. Ateş (GT)
od Ateş (Gİ, KF, KFT, TA)
ot (I) Ateş (BM, CC1-CC2, DM, İM, İN, Kİ, TA)
alev *Far.* Alev (BV)
örtli Alevli, ateşlenmiş (CC2)
örtlik Ateşli, alevli (CC2)
yalın (II) Yalın, alev (CC1-CC2)
uçḳun Kıvılcım (CC2, İH)
ḳıġılçım Kıvılcım (TZ)
ışḳun Kıvılcım (TZ)
ḳoġan Kıvılcım (TZ)
ḳor (II) Ateş közü, kor, külün altındaki ateş (TZ)
köz (II) İyice yanmış kömür, köz (BM, GT, İM, TZ)
közlen- (Ateş) közlenmek (GT)
ürgür- Parlatmak, alevlendirmek (İH)
ışır- Alevlendirmek, ateşi canlandırmak (CC2)
tañış- Kızarmak, ateşlenmek (CC2)
köse- (II) Ateşi parlatmak, karıştırmak (İH)
küse- (I) Ateşi karıştırmak (Kİ)
ḳız- 1. Ateşte ısıtmak, kızdırmak, sinirlendirmek (CC2, İM)
kızar- Kızarmak, parlamak (CC2)

3.1.9.2. Yakacak, Yanma

çıra Far. (II) Tutuşturucu (TZ)
ḫaṭablıḳ Ar.T. Odun (KFT)
odın Odun (Gİ)
odun Odun (DM, Gİ, TA)
otun Odun (BM, GT, İM, Kİ, TZ)
darāme Ar. Ucu ateşli kuru ot veya odun (BM)
çevçen Ucu ateşli ağaç (Kİ)
iksü Ucu yanmış odun; iyice yanmamış ve zehirli gaz çıkaran kömür (İH)
çotuḳ Dalın kesilen yeri, talaş, süprüntü (İH)
yanġuç Yonga, talaş (TA)
köy- (VI) Yakmak (İM, KFT)
köndür- (I) Yakmak (BV)

yaḳ- (I) Yakmak (BV, GT, İN, Kİ)
yandır- (II) Yakmak, yandırmak (TZ)
yandur- (I) 1. Yakmak, yandırmak (BM, BV, İM, KF, Kİ, TA, RH)
ḳızdır- (I) Yakmak, kızdırmak (Kİ, TA, BM, BV, Gİ, KF, KFT)
ḳızdur- Yakmak, kızdırmak (BM, BV, Gİ, KF, KFT)
köydür- Yakmak (BV, İM)
köyündür- Yakmak (KFT, Kİ, RH, TA, TZ)
küydür- Yakmak, tutuşturmak (CC1, GT)
köydürül- Yaktırılmak (İM)
yaḳıl- Yakılmak (Kİ)
örte- Yakmak (GT, TA)
yulmala- Kavurmak, yakmak (CC2)
yan- (I) Yanmak (BM, GT, Kİ, TZ)
köyin- Yanmak (BM)
köyün- Yanmak (BV, Kİ)
köy-(I) Yanmak (BV, TZ)
küy- (II) Yanmak (GT
gür gür yan- Ateşin gürleyerek yanması (İH)
harla- Har har yanmak (İH)
köynük Yanık, yanmış (İM, Kİ)
köyük Yanmış, yanık (TZ)
köyülmiş Yanmış, yanık (TZ)

3.1.9.3. Kurum, İs, Duman

ḳurum Kurum, is (İH)
ças Duman (TA)
dütün Duman (Gİ, KF, Kİ)
tütün (I) Duman (BM, CC1, DM, GT, İM, Kİ, TZ)
tütgen Duman (CC2)
tütünle- Tütsülemek, dumanlatmak (RH, TA)
tütüz- Tüttürmek (BV)
dun- İslenmek, kararmak, donuklanmak (İH)

3.1.9.4. Sönme

seyün- Sönmek (Kİ)
sön- (II) Sönmek (GT)
söyün- (II) Sönmek (Kİ)
seyündür- Söndürmek (TA)
siyündür- Söndürmek (KF)
söndür- Söndürmek (CC1, GT, İM)
söyindür- Söndürmek (Gİ)
söyündür- (II) Söndürmek (KF, Kİ)
sövündür- (II) Söndürmek (TZ)
kül Kül (BM, BV, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
küllük Kül dökülen yer (Kİ)

3.1.10. Ses

āvāz *Far.* Avaz, ses, seda (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG)
elhān *Ar.* Sesler (GT)
saz (III) (< Far. sāz) Seda, ses (CC1)
ses Ses (İH)

ün (I) Ün, ses (CC1, GT, İM, KFT, Kİ, KK)

ḥalḳ (II) Ar. (Güzel) ses (GT)

iñildü İnilti, ses (MG)

yanḳu Yankı, akis (İH)

yañlan- Yankılanmak, tınlamak (CC2)

lehce *Ar.* Lehçe, konuşma dil anlamına gelen bu kelime Gülistan Tercümesi'nde "ses" anlamında kullanılmıştır (GT)

Dāvūdī Ar. Davut peygamberin sesi gibi gür ve yankılı (GT)

3.1.10.1. Yansıma Sesler

piş Çağırma sesi (CC2)

karp (yansıma ses) Pat (CC2)

şak (yansıma ses) Şak, yüksekten düşme sesi (CC2)

çıġılda- Gıcır gıcır etmek (İH)

çıġıltı 1. İnce ses, çığlık (İH)

çınşa- Hışırdamak (İH)

fıḳırda- Fıkırdamak, fıkır fıkır yapmak (İH)

fır fır Yelin eserken çıkardığı ses (İH)

fışıltı Fış fış ses çıkarmak (İH)

ġuldura- Karnı gur gur yel sesi vermek, guruldamak (İH)

güldürde- Güldür güldür ses vermek (İH)

gümbürtü Davul gibi şeylerin sesi (İH)

güpür güpür Gümbür gümbür ses vererek (İH)

hıjıldı 1. Hışıltı, göğsün hış hış ötmesi (İH) 2. Rüzgardan ağaçların hışırdaması (İH)

hırla- Hırıltılı ses çıkarmak, hırıltı çıkarmak (İH)

ıḳşa- Kapı ve benzerinin açılma ve kapanmasından ses çıkarmak (Kİ)

ḳaldıra- (I) Kuru bir şey karıştırıldığında kaldır kaldır ses çıkmak (İH)

ḳıçırtı Gıcır gıcır etme sesi (İH)

ḳığşa- Kağış kağış ses çıkarmak, çıkıldamak (İH)

ḳıldıra- Teker vb. şeylerin yol üzerinde kıldır kıldır ses vermesi (İH)

kürle- Gürlemek (Kİ)

kütle- (II) Küt etmek, küt diye ses çıkarmak (Kİ)

şavul- (I) Ses çıkarmak (Kİ)

sovuşla- Yavaşça ses vermek (TZ)

şaḳla- (I) Şak sesi çıkarmak (İH)

şatlan- Parmak çatlatmak, şık şık ses çıkarmak (TZ)

şınġla- Çınlamak (TZ)

şınḳırt Şıngırtı, şıngırdama (İH)

şıpılda- Yavaşça ses vermek (TZ)

şibülde- Yavaşça ses vermek (TZ)

şorultu Bir kaba dökülen suyun, sütün çıkardığı ses (İH)

taḳırda- Tıkırtı yapmak, tak tak ses çıkarmak (İH)

tanġırda- Tın tın ses çıkarmak (İH)

tınġla- Çınlamak (TZ)
fafla- Sıkıntıdan pof pof etmek (İH)

3.1.10.2. Çığlık, Feryat, İnleme

ḫuvār *Ar.* Çığlık (BV)
ġıriy Far. (< ġıriv) Bağrışma, çığlık (GT)
ḳışḳır- Bağırmak, çığlık atmak (KK)
çav (II) Feryat, seda, ses (Kİ)
fiġān *Far.* Feryat, figan (GT)
efğān Far. İnleme, feryat (GT)
feryād *Far.* Feryat (GT)
āh *Far.* Feryat, ah (Gİ, GT, İM, KF RH)
nāle Far. İnleme (GT)
anra- Haykırmak, inlemek (İH)
ulu- (III) Ulumak, feryat etmek (TZ)
iñle- İnlemek (Kİ, TZ)
iñilde- İnlemek, ahlayıp vahlamak (İM)
yiñilde- İnildemek, ses çıkarmak (MG)
sonḳulda- İnlemek, ıklamak (İH)
nālān Far. İnleyen (GT)

3.1.10.3. Gürültü

vāveylā *Ar.* Gürültü (İH)
çov Gürültü (CC2)
çuḫ Gürültü, patırtı, şamata (CC2)
bura- Gürültü yapmak (TZ)
çaldıra- Tepinmek, gürültü, patırtı yapmak (İH)
çovlan- Gürültü etmek (CC2)
çuvla- Gürültü, patırtı etmek (CC2)
çuvlu- Gürültü, patırtı etmek (CC2)
çoġu ḳıl- Yığılmak, bağırmak çağırmak, gürültü yapmak (İH)
çoġı ḳıl- Yığılmak, bağırmak çağırmak, gürültü yapmak (İH)
çoġu- Toplanmak, gürültü yapmak (İH)
çoġı- Toplanma, gürültü yapma (İH)
kėbensi- Gürültü etmek, gürlemek, çınlamak, ötmek (CC2)
kürkül- Gürültü etmek (TZ)
ḳatı (IV) Sesli, gürültülü (MS)
yanşaḳ Gürültücü (İH, TZ)
yanşıḳ Gürültücü (TZ)

3.1.10.4. Sessiz, Sakin

aḳrın Yavaş, sakin, sessiz (CC1, MG, TZ)
arḳın Yavaş, sakin, sessiz (MG)
arḳun (I) 1. Yavaş, sakin, sessiz (BV, CC1, Gİ, GT, İH, İN, KF, Kİ, MG, RH)
tap tik Sessiz, sakin (İM)
tım Sakin, sessiz (CC1)
tın (I) Sessiz, sakin (CC1)
tik (IV) Sessiz, sakin, hareketsiz (GT, İM, MG)
tik yüri- sessiz olmak (TA)

3.1.11. Koku

ıylamak Koku (CC1)
ḳoḳu Koku (Gİ, KF, KFT, MS)
korkmak Koku (CC1)
rāyiḥa *Ar.* Koku (GT, MG)
yıḏıġ Koku (İM)
yi Koku (TA, TZ)
yiy Koku (İM)
yiyi (III) Koku (Kİ)
yıḏıġlıḳ Kokulu (İM)
ḳoḳ- Kokmak (KFT, Kİ, TZ)
ḳoḳsu- Kokmak (TZ)
ḳoḳu- Kokmak (TZ)
ıy- (I) Kokmak (CC2)
yiyi- Kokmak, koku yayılmak (BM, Kİ)
yiy-Kokmak (BV)
ᶜanber *Ar.* Güzel koku (GT, İM)
buru- Misk kokmak (Kİ)
baḳıs- Kokmak, bozulmak (Kİ)
baḳṣat- Kokmak, bozulmak (BM)
ḳaḳsı- Kokmak, bozulmak (TZ)
sası- Çürük kokmak, fena kokmak (CC1-CC2)

3.1.11.1. Güzel Kokulu Maddeler

ṭīb Ar. Güzel koku, güzel kokulu nesne (Gİ, TM, KF, KFT)
kin Misk kokusu (Kİ)
kinkine Miskceğiz (Kİ)
ıbar Misk (BM)
ıpar Misk (BM, CC1, TZ)
ipar Misk (Kİ)
yıpar Misk (TA)
müşk *Far.* Misk (BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ)
misk *Far.* Misk, bir cins ceylanın göbeğinden çıkarılan güzel kokulu bir madde (BV, GT, İM, KFT, RH)
ġāliye Ar. Misk ve amberden yapılmış güzel kokulu siyah bir macun (RH)
buḫūr *Ar.* Tütsü (BV, İM)
kondrak (< Far. kondrak) Tütsü (CC1)
timeam (< Lat. thymiamma) Buhur, tütsü (CC2)
dütünle- Tütsülemek (RH)
buġlat- Tütsülemek (TZ)
buḫūrla- *Ar.T.* Tütsülemek (BV, İM)

3.1.11.2. Kötü Koku, Kötü Kokulu

ıyı Pis koku (CC1, GT)
ıymış Kokan, pis kokulu (CC1)
sası Sası, kokmuş (CC, Kİ)
sasıḳ Kötü kokan (TZ)
yıdıḳ Kötü kokan her şey (BV)
yıyı Pis koku (CC2)

3.1.12. Işık

3.1.12.1. Işık, Aydınlık, Parlaklık

aydın 1. Işık, aydınlık, parlak (GT, TA)
aydınlıġ Aydınlık, parlaklık (KF)
aydınlıḳ Aydınlık, parlaklık (DM, Gİ, GT, TZ)
ġurre Ar. Parlaklık (İM)
ışıḫ Işık, aydınlık, parlaklık (TZ)
ışıḳ Işık, aydınlık, parlaklık (BM, Kİ, TZ)
ḳuyaş 2. Işık, aydınlık (TA, TZ)
münīr *Ar.* Aydınlık veren, parlak (GT, İM)
nūr Ar. Nur, aydınlık, parlaklık (Gİ, GT, İM, KF, MS)
nūrlu Ar.T. Aydınlık, parlak (KF)
rūşen *Far.* Aydın, parlak (GT)
şavḳ Ar. Işık (İH)
tāb *Far.* Işık (GT)
yaraḳ 2. Işık (TZ)
yarıḫ Işık, aydınlık (CC1-CC2)
yarıḳ (I) Işık, aydınlık (CC2, TZ)
yaruḫ Aydınlık, ışık, parlaklık (CC1, KFT)
yaruḳ (V) Işık, aydınlık (BV)
yarıḫlık Aydınlık, ışıklı, parlaklık (CC2)
yarıklıḫ Aydınlık, ışıklı, parlaklık (CC2)
yaruḳluḳ Parlaklık, nur (İM)
yarḳın (I) Parlaklık, parıltı (CC2, TZ)
aydınla- Aydınlatmak (TZ)
yışı- Parlamak (Kİ)
balḳı- Parlamak, ışıldamak (Kİ)
nūr ḳıl- Aydınlatmak (Gİ, GT, İM, KF, MS)
nūrlandur- Ar.T. Aydınlatmak (Gİ, İM, KF)
şıraḳlan- Far. T. Aydınlanmak (TZ)
yaḳtu Aydınlık, ışık, nur (Kİ)
yandur- (I) 2. Işık yakmak (CC1)
yarı- 1. Aydınlanmak, ışımak (İH) 2. Parlamak (Kİ)
yarıt- Aydınlatmak, nurlandırmak (CC2)
pus (III) Güneş ışığı tellerinde görülen pus (TZ)

3.1.12.2. Işığı Olmayan, Karanlık

ḳarağılıḳ Karanlık (Gİ, KF)
ḳarağlıḳ Karanlık (KF)
ḳarağu Karanlık (TA)
ḳarangı Karanlık (CC2, TZ)
ḳarangu Karanlık (CC1, GT, İM)
ḳaranguluḳ Karanlık (GT, İM)
ḳaranı Karanlık (BM)
ḳaranu Karanlık (BV)
tünegi Karanlık (KF)
zulumāt *Ar.* Karanlık (GT)
ḳaranı- Karanlık olmak (TZ)
ḳaraldu (II) Karaltı, gölge (Kİ)
tonuḳ (II) Donuk (TZ)

3.1.12.3. Gölge

köledge Gölge (KFT)
kölege Gölge (CC2, MS)
kölek Gölge, ağaç vb. gölgesi (TA, TZ)
köletke Gölge (GT)
kölge Gölge (DM, Gİ, GT, KF, TA)
kölgey Gölge (BM, Kİ, KK)
kölige Gölge (BV, İM)
töletke Gölge (TZ)
botañ (< Moğ. budañ) Gölge (CC2)
köledgelen- Gölgelenmek (KFT)
köligelen- Gölgelenmek (İM)

3.1.12.4. Işık Yanıtmacı, Serap

saġum Serap, ılgın (İM, TA)
saġım Serap, ılgın (TZ)

3.1.13. Renkler

levn *Ar.* Renk (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)
rang (<*Far.* rang) Renk, boya (CC1)
reng *Far.* Renk (GT, RH)
şıray Renk (TZ)
em (II) Renk, yüz rengi (Kİ)
levünli *Ar.*T. Renkli (RH)
renglü *Far.T.* Renkli (RH)

3.1.13.1.Renk Çeşitleri

3.1.13.1.1. Siyah

benek Siyah nokta (Kİ)
esved *Ar.* Siyah (BV)
ḳara (I) Kara, siyah (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH. İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
ḳara yaġız esmer, kara yağız (İH, KFT, Kİ, KK, TA)
ḳara yaġuz esmer, kara yağız (TZ)
ḳara yavuz esmer, kara yağız (TZ)
ḳaranul Karaya çalan, siyaha benzer (RH)
sevād Ar. Karalık (KFT)
ḳabḳara Kapkara, simsiyah (DM, KK, TA)
ḳapḳara Simsiyah, kapkara (Kİ)
kararak Daha kara, çok kara (CC2)

3.1.13.1.2. Kahverengi

çil (II) At tonlarından konur renk (İH)
doru (I) Koyu kahverengi, hurma rengi (İH)
toġru Doru renk (TZ)
ṭorı Koyu kahverengi, hurma rengi (DM)
toru Koyu kahverengi, hurma rengi (Kİ, TZ)
ṭoru Koyu kahverengi, hurma rengi (TA)

esmer *Ar.* Buğday renkli (MG)
boday emlü buğday renkli (KF)
darġıl Koyu krem rengi (İH)
ḳonur Kumral, krem rengi (İH)
ḳumral Kumral (Kİ)
ḳovu Toprak, toz rengi (Kİ)
ḳuba Toprak rengi (Kİ)
ḳola Açık kahverengi (İH)
ḳula (I) Koyu kahverengi, siyahla karışık sarı (İH, TA)
yaġız 1. Kahverengi, esmer (GT, İH, TA)
yaġız 3. Atlarda meşhur bir renk (GT, Kİ)
yovuz Yağız, kahverengi, esmer (TZ)

3.1.13.1.3. Beyaz

aġ (I) Ak, beyaz (BV)
aḫ Ak, beyaz (CC2)
aḳ Ak, beyaz (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)
aḫça (I) Akça, beyazca (CC2)
akça Beyaz, beyazımsı (CC1)
aḫlık Beyazlık, aklık (CC1)
aḳlıḳ Beyazlık, aklık (İM)
apaḳ Bembeyaz (DM, KK, TA)
appaḳ Bembeyaz (DM, İM, Kİ, KK, RH)
çımaḳ Bembeyaz (Kİ)
ebyāż *Ar.* Çok beyaz, fazlasıyla beyaz (RH)
çeper (II) Beyaz benekli (TA)

3.1.13.1.4. Kırmızı

aḳmer *Ar.* Kırmızı (BV)
al (I) 1. Al renkli, kızıl, kırmızı (CC1-CC2, İH, RH, TA)
ḥamrā Ar. Kırmızı, kızıl (GT)
kırmızı (<Ar. ḳirmizī**)** Kırmızı (CC1)
eygir (II) Yanık kırmızı (TA)
yeñ (II) Kırmızılık, kırmızı (DM)
ḳıbḳızıl Kıpkırmızı (DM, KK, TA)
ḳıpḳızıl Kıpkırmızı (Kİ)
ḳızıl Kızıl, kırmızı (BV, CC1, DM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
ḳızılça Kırmızıca, kırmızıya çalar (DM, Kİ)
şu'al Ar. Kızarık (BV)

3.1.13.1.5. Mavi

kök (I) Mavi (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, RH)
köbkök Masmavi, gömgök (Kİ, KK)
kömkök Masmavi, gömgök (DM, Kİ, KK)
köñkök Masmavi, gömgök (DM)
közkök Gömgök, masmavi (TA)
künkök Gömgök, masmavi (DM)
kabut (< Far. kabūt) Mavi (CC1)

3.1.13.1.6. Yeşil

evrek (II) Yeşil (Kİ)
yaşıl Yeşil (CC1, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
yeşil Yeşil (DM, KFT, RH)
iḫḍir Ar. Yeşil renkli (BV)
kökçe Yeşil, yeşil renkli (CC2)
ḫaḍrā Ar. Yeşil, yeşillik (BV)
ḫażrā *Ar.* Yeşillik (GT)
yaşıllık Yeşillik (CC1)
yeşillik Yeşillik (DM)
yabyaşıl Yemyeşil (KK)
yamyaşıl Yemyeşil (Kİ, KK, TA)
yapyaşıl Yemyeşil (Kİ)
yemyeşil Yemyeşil, çok yeşil (DM)

3.1.13.1.7. Sarı

ᶜaşfer *Ar.* Sarı, uçuk benizli (BV)
sarı (I) Sarı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, RH, TZ)
şarı Sarı (KK)
sarıġ Sarı (BM, İM, MG)
saru (I) Sarı (KFT, MS, RH, TA)
şaru Sarı (DM, TA)
şabṣarı Sapsarı (DM)
şabṣaru Sapsarı (TA)
sapsarı Sapsarı (BV, Kİ)
sarışın Sarışın (Kİ)
şaruşın Sarışın (KFT)
şaruça Sarımtırak (DM, Kİ)
şaruça Sarımtırak (DM, Kİ)
şaruluġ Sarılık (RH)
şaruluġ Sarılık (RH)
ḳuv (I) Soluk, uçuk sarı (CC2)

3.1.13.1.8. Gri

uy Kül rengi (TA)
oy (II) Kül rengi (TA)
boz Boz, beyaz (KFT, KK, RH, TA, TZ)
bozak Boz (CC1)

3.1.13.1.9. Pembe

gülgün Far. Gül renkli, pembe (GT)
verdī *Ar.* Gül renkli (RH)

3.1.13.1.10. Diğer renkler

mor Mor renk (İH)
naranci (< Far. nārancī) Narenci, portakal rengi (CC1)
jengār *Far.* Küflenmiş renk, bakır rengi (İH)

3.1.13.1.11. Karışık Renkli

ala (I) Benekli, alaca (CC1, GT, İM, KK, TZ)
alabula Alaca bulaca (TZ)
alaça (I) Ala renkli, alaca (CC1, DM, TA, RH)
alçal Ala renkli, çil (TA)

kulan (**III**) Ala, alaca (CC2)
alan Alaca (CC1)
kulan alan Alaca, alaca bulaca (CC1)
alan kulan Alacalı, alaca bulaca (CC1)
bulaca Alaca, bulaca, karışık renkli (DM)
çal Ala renkli, çil (TA)
ḳonġur (II) Üstü kırmızı altı beyaz (TA)
elvān *Ar.* Renkli, rengârenk (GT)
ḳuzaḫ Ar. Renk renk çizgi (İM)

3.1.13.2. Renk Değişimleri

şırayı ḳayıt- rengini atmak (TZ)
sol- Solmak, rengini atmak (BV, GT, İH)
sovul- Solmak, rengini atmak (TZ)
ayna- Rengi değişmek, rengi atmak (İH)
ḳaraġa ur- Kararmak (MG)
ḳarar- Kararmak (BV, GT, İH, İM, KF, KK, RH, TZ)
ḳubar- Bozarmak, benzi toprak ve toz rengine dönmek (Kİ)
ḳızar- Kızarmak, rengi kırmızı olmak (Kİ, MG, RH, TZ)
ḳızıl- Güneşten kızarmak (TZ)
aġart- Aġartmak, beyazlatmak, rengini soldurmak (TZ)
aġar- 2. Ağarmak, beyazlamak (Kİ, RH, TZ)
aḳar- 2. Ağarmak, beyazlamak (KK)
yaşar- (I) Yeşermek, yeşillenmek(GT, Kİ)
sarar- Sararmak (RH, TZ)
sarġar- Sararmak (TZ)

3.1.14. Şekiller

şekl (II) Ar. Şekil, biçim (GT)
şūret Ar. Biçim, tarz, şekil (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
vücūh *Ar.* Vecihler, biçimler, şekiller (İM)
maana (< Far. māna)2. Şekil, tarz, biçim (CC1)
şuretlen- Ar.T. Şekillenmek, biçimlenmek (İM)
vech (II) *Ar.* Tarz, üslup, şekil (İM, MG)

3.1.14.1. Düz, Yassı

düz Düz, doğru (KF, Kİ, İN, RH)
tüz Düz, doğru (BV, CC1-CC2, GT, KFT, MG, RH)
keġaz Düz (TA)
tam (IV) Düz olan nesne (TZ)
müstevī *Ar.* Düz, her tarafı bir (MG)
müstaḳīm *Ar.* Doğru, düzgün, dik (Gİ, GT, KF)
tuvra Eğri olmayan, doğru (CC2)
togru Düz, doğru (CC1)

ṭoġru 2. Doğru, düz, eğri olmayan (İN, Kİ)
düpdüz Dümdüz (İN, Kİ)
tüptüz Dümdüz (İM)
tüzrek Daha düz, dümdüz (CC2)
yaşşılıḳ Yassılık, düzlük (Gİ, KF)
yassı (I) Sayfa hâlinde düz, yassı (BV, DM, Gİ, İH, İN, KF, Kİ, MG, TZ)
yas (II) Yassı (TZ)
tumak Kesik, küt, kısa, yassı, basık (CC2)
yaġruḳ Düzgün, pürüzsüz, fasih (İH)

3.1.14.1.2. Eğri

egri (I) Eğri (İN, KFT, TA, RH)
igri Eğri (GT, MG)
yirmik Eğri, eğrilmiş (TZ)
arkrı Eğri, meyilli, eğri büğrü (CC2)
arḳurı Eğri, meyilli, eğri büğrü (MG)
arḳuru Eğri, meyilli, eğri büğrü (İM)
kamov Eğri, çarpık, büklüm, kıvrım (CC2)
çırmış Sarılmış, dolanmış, bükülmüş (CC2)
büker (I) Bükülmüş şey (Kİ)
bükrün Büküm, büküm yeri (BV)
bükün Büküm, büküm yeri (İM)
bükrü Eğri, eğri büğrü (CC2)
māyil (II) Ar. Eğik, eğilmiş (MG)
kıñır (I) Eğri, büğrü, kambur (CC2, TZ)
bora Bükülmüş vaziyette (İN)
ḳat (IV) Büklüm, kat (KF)
yensig Yanlamasına (TZ)

3.1.14.1.3. Dörtgen

çumalı Dörtgül (TZ)
dörtkül Dört köşeli, dörtgen (İN, TZ)
törtgül Dört köşeli, dörtgen (BV)
törtkil Dört köşeli, dörtgen (İM)
törtkül Dört köşeli, dörtgen (CC1)
murabba' *Ar.* Dörtlü, dört köşeli (BV, Gİ, KF, MG)
terbī' Ar. Dört köşeli (MG)

3.1.14.1.4. Yuvarlak, Çember, Daire, Yumru

çember Far. Çember, yuvarlak şey (İH)
çenber Far. Çember, değirmi, yuvarlak ağaç, demir (İH)
ḫalaḳa (I) Ar. Halka, çember, yüzük (KFT, MG)
ḫalḫa Ar. (< ḫalḳa) Halka, yüzük (CC2)
ḫalḳa (I) Ar. Halka, çember (BV,CC1, İN, İM, MG)
çevrüm Daire (KFT)
dāyire (I) Ar. Daire (BV)
devāyir (I) Ar. Daireler (BV)
degirmi Değirmi, yuvarlak (KFT, RH, TZ)
tėgirme Değirmi, yuvarlak (CC1)

tegirmi Değirmi, yuvarlak (İM, RH)
teyirmi Yuvarlak, değirmi (Kİ)
tigirmi Değirmi, yuvarlak (BV, MG)
döngel Yuvarlak, kozalak gibi dönen şey (İH)
ḳurş *Ar.* Yuvarlak (İM)
muza Yusyuvarlak, ufak tefek (İH)
müdevver *Ar.* Yuvarlak (BV, İN, MG)
yumrı Yuvarlak, yumru (DM, TZ)
yumru Yuvarlak, yumru (MG)
yuñalak Yuvarlak (CC2)
tögerik Değirmi,teker (TZ)
dolamaç Dolambaç (İH)
tobalak (I) Toparlak (CC2)
çemül- Yuvarlamak (BM)
degrin- Değirmi olmak (TZ)
yumur- (II) Yumrulmak (TZ)
yumurla- Yuvarlak hâle getirmek (MG)
yumurlat- Yuvarlamak, yuvarlak hâle getirmek (TA)
yuv- (II) Yuvarlamak (İH)
yuvala- (II) Yuvarlamak (TZ)
digril- Tekerlek gibi dönmek, yuvarlanmak (İH)
dolan- 2. Daire şeklinde çevrilmek (İH)
yumġaḳlı Yumru (TZ)
tomal- Kızın memesi yumrulmak (İH)
yumaḳla- Yumrulamak (TZ)
yumġaḳlan- Yumrulanmak, yumaklanmak (TZ)
yıġrıl- (II) Çekilmek, büzülmek, tortop olmak (İH)
yırıl- Büzülmek, buruşmak (CC2)

3.1.14.1.5. Çatallı

ayrı (II) Çatallanmış, iki çatal olan (CC2)
ayru Çatallanmış, iki çatal olan (MG)
ayrıç İki çatallı olan ok, yol, tahta vb. (Kİ)

3.1.14.1.6. Ağ Şeklinde

müteşebbek *Ar.* Ağ gibi olmuş (BV)
teşebbük Ar. Ağ şeklini alma (BV)

3.1.15. Sayılar

ᶜaded *Ar.* Sayı, adet (Gİ, İM, KF)
kemmiyet *Ar.* Sayı (Gİ)
şaġaş Sayma, sayış, sayı (Gİ)
şaḳış (mec.) Hesap (GT)
saġış (I) Sayı, hesap (BM, DM, GT, KFT, Kİ)
şaġış Sayı, hesap (DM, TA)
san Sayı (CC1, GT, İM, MG)
şanamaḳ Sayı (TA)
şaymaḳ Sayı, adet (DM)
tök (II) Tane (TZ)
dāne (I) Far. Tane (BV, Gİ, GT, İM, KF)
dene Far. (< dāne) Tane (KFT, TZ)

tene Far. (< dāne) Tane (DM, TZ)
ḥubūb *Ar.* Taneler (KFT)
maḥsūb *Ar.* Sayılmış (İM)
idi (Bugünkü manasında) adet (Kİ)
tiki Çift (TZ)
şef'a Ar. Çift, tek olmayan (Gİ, Kİ)
töki Çift (TZ)
f.
sa- Sayı saymak (Kİ)
şay- Saymak, hesaplamak (BM, DM, Gİ, İM, KF, KK, MS, TZ)
saġışla- (III) Saymak, hesaplamak (DM, KK)
şaġışla- Saymak, hesaplamak (TA)
saḳışla- Hesaplamak (GT)
sana- Saymak, hesaplamak (CC1, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)
şana- Saymak, hesaplamak (TA)
sanal- Sayılmak (İM, KFT)
sanan- Sayılmak (İM)
ḥisāb *Ar.* Hesap sayma (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)
ḥisāblān- *Ar.T.* Hesaplanmak, sayılmak (İM)

3.1.15.1. Doğal Sayılar

bir Bir (sayı) (BM. BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
iki İki (sayı) (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH)
ikki İki (sayı) (BM, GT, TZ)
eki İki (sayı) (CC1, KF)
ekki İki (sayı) (CC1)
yekki İki (sayı) (DM)
yiki İki (sayı) (TA)
üş Üç (sayı) (DM, KK)
üç (I) Üç (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)
dörd Dört (sayı) (KF)
dört Dört (sayı) (CC2, DM, Gİ, GT, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
dörüd Dört (sayı) (KFT)
dörüt Dört (sayı) (KFT)
tört Dört (sayı) (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, MG)
türt Dört (sayı) (İN)
beş Beş (sayı) (CC2)
beyş Beş (sayı) (KK)
biş Beş (sayı) (BM, BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)
altı Altı (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
yedi Yedi (sayı) (Gİ, KF, Kİ, KK, TZ)
yeddi Yedi (sayı) (BM)
yeti (III) Yedi (sayı) (CC1-CC2, DM, KF,TA)
yetti (II) Yedi (Sayı) (DM, Gİ, Kİ)
yidi Yedi (sayı) (GT, İN, KF, KFT, MS, RH)
yiti (I)Yedi (sayı) (BV, İM, MG)
seb'a Ar. Yedi (GT)

sikiz Sekiz (sayı) (MS)
sėgiz Sekiz (sayı) (CC2)
sekiz Sekiz (sayı) (BV, DM, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
sekkiz Sekiz (BM, GT)
doḳız Dokuz sayısı (KF)
doḳuz Dokuz sayısı (Gİ)
taḳuz Dokuz (sayı) (DM, TZ)
toġuz Dokuz (sayı) (BM)
toḳḳuz Dokuz (sayı) (BM)
toḳuz Dokuz (sayı) (BM, BV, GT, İM, İN, MG, MS)
ṭoḳuz Dokuz (sayı) (KK, TA)
togus Dokuz (CC2)
van On sayısı (DM)
on On (sayı) (BM, BV, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
igirmi Yirmi (sayı) (Gİ, KF)
yigirmi Yirmi (sayı) (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA)
otuz Otuz (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
oṭuz Otuz (sayı) (KK)
kırk Kırk (sayı) (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
elig Elli (sayı) (İM)
elli Elli (sayı) (BM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, RH, TZ)
ellig Elli (sayı) (BV)
ilig Elli (sayı) (İM, MS)
illi (I) Elli (sayı) (GT, İM)
illig Elli (sayı) (MG)
yelli Elli (sayı) (DM)
altımış Altmış (sayı) (BM, DM, GT, İM, KF)
altmış Altmış (sayı) (Gİ, KK)
alṭmış Altmış (sayı) (CC2, TA)
atmış Altmış (sayı) (TZ)
yetmiş Yetmiş (sayı) (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yitmiş Yetmiş (sayı) (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
seksen Seksen (sayı) (BM, DM, Gİ. İM, KF, KFT, KK, MG, TA)
toḳsan Doksan (sayı) (BM, BV, DM, GT, İM, Kİ, TZ)
ṭoḳşan Doksan (sayı) (DM, KK, TA)
toḳzan Doksan (sayı) (KK)
yüz (I) Yüz (sayı) (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
min (II) Bin (sayı) (BV, DM, GT, İM, KFT, MG, TA, TZ)
miñ Bin (sayı) (BV, CC2, GT, İM, KFT, MG, TZ)
biñ Bin (sayı) (Gİ, KF)
bin Bin (sayı) (BM)
dümen Tümen, on bin (Kİ)
tümen 1. On bin (BV, CC2, Kİ, KK) **2.** Binlerce, pek çok (GT)
yüz miñ Yüz bin (CC2)

3.1.15.2. Sıra Sayıları

birinçi Birinci (RH)
biringı İlk, birinci (KK)
burungı Birinci, ilk (CC1)
burunḳı Birinci, ilk (BV)
ikinçi (I) İkinci (BV, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH)
ekinçi İkinci (CC1-CC2)
ikinçileyin İkinci olarak (RH)
üşinşi Üçüncü (KK)
üçüngü Üçüncü (İH, RH)
üçünçi Üçüncü, (BV, CC1-CC2, KF, Kİ)
dördünçi Dördüncü (KFT)
dördünçü Dördüncü (RH, İN)
törtünçi Dördüncü (CC1-CC2)
ḫāmis Ar. Beşinci (Gİ, KF, KFT)
bişinçi Beşinci (KFT, İN, RH)
beçinci Beşinci, beşinci sırada (TZ)
beyşinçi Beşinci, beşinci sırada (KK)
yitinçi Yedinci (BV)
sekizinçi Sekizinci (CC2, RH)
yigirminçi Yirminci (KK)
yüzinçi Yüzüncü (KK)

3.1.15.3. Üleştirme Sayılar

birer 1. Birer, bir bir (İM, KK) 2. Ara sıra (MG)
ikişer İkişer (RH)
üşer Üçer (KK)
ᶜaşrūn fi ᶜaşrin *Ar.* Onar onar (Gİ)
miñer Biner (KFT)

3.1.15.4. Kesir Sayıları

manaş Dörtte bir (TA)
sülüs (II) Ar. Üçte bir (Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)
üçünçi ülüş Üçte bir (CC1)
ḫums *Ar.* Beşte bir Gİ, İM, KF)
sümm Ar. Sekizde bir (İM)

3.1.15.5. Topluluk Sayıları

ikiz İkiz (KFT)
ikkiz İkiz (TZ)
yikiz (I) İkiz (TA)
ėgiz İkiz (CC2)
ekizek İkiz (GT)
müsennā *Ar.* İkili (MG)
müselles (II) *Ar.* Üçlü (MG)
dördevü Bir arada toplu olan dört şey (Kİ)
altaġu Altısı bir arada (Kİ)

3.1.16. MİKTAR

den Kadar, miktar (İM)

3.1.16.1. Çokluk, Bereket

köplik Çokluk, fazlalık (İM)
köplük Çokluk, fazlalık (İM)

ėlbeklik Zenginlik, bolluk, cömertlik (CC2)
ḳuṣūr *Ar.* Artık, fazlalık (BV)
berekāt Ar. Bereketler, bolluklar (Gİ, GT, İM, KF)
bereket Ar. Bereket, bolluk (Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)
ḳut Bereket, saadet (İH, Kİ, TZ)
tena'um Ar. Nimet içinde bulunma (İM)
algışlı Bereket, bolluk (CC1)
barakat (< Ar. barakat) Bolluk, bereket (CC1)
cemī' *Ar.* 1. Toplama; çokluk (BV, KFT)

3.1.16.1.1. Çok, Fazla

mübārek *Ar.* Bereketli, feyizli (Gİ, GT, KF)
artuḫ Fazla, çok, artık (CC2)
artıḳ Artık, fazla (TZ)
artuḳ Artık, fazla, fazlalık (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG, RH. TA)
artum Çok, fazlasıyla (CC1)
artuḳçı 1. Fazla (Gİ, İN)
artuḳlu Artık, fazla (KFT)
artkan Fazla, ziyade, artık (CC1)
asrı Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (MG)
asru Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)
astrı Aşın, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)
astru Aşırı, çok, fazla, fazlasıyla (CC2)
'aẕīm *Ar.* 2. Çok (KFT)
ġāyet (I) Ar. Gayet, son derece (BM, BV, Gİ, İN, KF, MG, RH)
birinçe Bir çok, bir nice (BV)
birinçer Bir çok, bir nice (BV)
niçe 2. Bir çok (MG)
çım Şedit, çok, pek (Kİ)
çoḳ Çok, fazla (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)
şoḳ Çok, bol, fazla (DM, K, TZ)
delim Çok (Kİ)
telim Çok (TA)
fāḥiş *Ar.* Aşırı, taşkın(İM)
fażla *Ar.* Fazla (GT)
firāvān *Far.* Çok (GT)
ḫaylı Far. Epeyce, çok, hayli (GT, TZ)
igen (I) Çok fazla, çok (MG)
iken Çok, çok fazla (İH)
iñen (I) Çok, en, pek (BV, GT, İM, İN, RH)
inen Çok, en, pek (İH)
ḳatı (II) Çok, fazla, aşırı (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MS)
ḳatıġ (II) Çok, fazla, aşırı (İM, MG)
ḳattı (II) Çok, aşırı, fazla (GT)
kesīr *Ar.* Çok. bol, fazla (GT, İM)
köb Çok, daha çok (TA)
köp Çok, daha çok (BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
köpirek Çokça (KFT)

öküş Çok, fazla (BV, İM, İN, Kİ, RH, TA)
üküş Çok, fazla (MG)
öküşrek Pek çok, çokça (BV, İM)
tulp tulp Çok, çok (İH)
yovlaḳ Çok, pek (BM, Kİ)
zāyid *Ar.* Artık, fazla, fazlalık (İM, MG)
ziyād *Ar.* Çok, bol, fazla (GT, İM,)
ziyāde(t) *Ar.* Çok, bol, fazla (BV, Gİ, GT, KF, MG)
gür Gür sık (İH)
bir sürüv Bir sürü, çok sayıda (CC2)
sansız Sayısız (GT)
şanu Sayısız (MS)

3.1.16.1.2. Çoğalma, Artma

mezīd Ar. Çoğaltma, artma (GT)
art- Artmak, çoğalmak (BM, Gİ, GT, İM, KF. KFT, Kİ)
arṭ- Artmak, çoğalmak (KK)
artır- (I) Artırmak, çoğaltmak (TZ)
artuḳ- Artırmak (KFT)
artuḳla- Artırmak (KFT)
artur- Artırmak, çoğaltmak (BM, BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, TA)
arturul- Artırılmak, fazlalaştırılmak (İM)
köp bul- çoğalmak, artmak (TZ)
şoḳ bol- Çoğalmak (TZ)
ḳal- (II) Artmak (İM)
öküşsin- Çoğumsamak (TA)

3.1.16.2. Orta

muᶜtedil *Ar* **. 2.** Ne az ne çok, orta (MG)
vesṭānī *Ar.* Orta, ne az ne çok (MG)

3.1.16.3. Azlık, Az

cüz'iyyet *Ar.* Azlık (İM)
azlıḳ Az olma (İM)
birez Biraz (İH, KFT, KK)
biraz Biraz (DM, KFT, İN)
birezcük Birazcık (KFT)
bir ança biraz, bir parça (Kİ)
ançagına Biraz, azıcık (CC1)
munçaġına Biraz (CC1)
azraḳ Azca, daha az (BV)
as Az, çok olmayan (RH)
az (I) Az, çok olmayan (BV, CC1, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
azaçuḳ Azcık (KFT, TA)
çala Az, azıcık (Kİ)
çalaça Az, azıcık (Kİ)
ramaḳ *Ar.* Pek az şey (GT)
nādir Ar. Az, seyrek, nadir (GT)
ḳıt *Ar.* (< ḳıḥṭ) Kıt, az (Kİ)
şemme (I) Ar. Pek az, bir nebze (GT)

3.1.16.3.1. Azalma Azımsama

azar- *Far. T.* Azalmak (TZ)
azdır- (II) Azaltmak (TZ)

azdur- (II) Azaltmak (BM)
azsın- Azımsamak (TA)

3.1.16.4. Yeterlik

yet- (III) Kâfi gelmek (BM, CC1-CC2, Kİ)
yit- (III) Kâfi gelmek (GT, İM, İN, KFT, MS, RH)
tap Yeter, kafi (Kİ)
kifāyet *Ar.* Yetişme, elverme (Gİ, İM, KF, KFT)
bes *Far.* Yeter, yetişir, kâfi (GT, İM, KFT, MG, RH)
kifāfet *Ar.* Yeterlik, geçinme vasıtası (GT)
yėter Yeter, kafi (CC1)
yėtmek Yetme, yeterli olma (CC1)
yėtmek bile Yeterli (CC1)

3.1.16.5. Tamlık, Bütünlük

bütünlük 1. Mükemmellik, eksiksizlik (CC1)
bütünlük birle Tamamen, eksiksiz (CC1)
barça Hep, bütün (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)
barşa Hep, bütün (DM)
bitün Bütün (Kİ)
bütün 1.Bütün, tam (BV, CC1-CC2, İM, TA, TZ)
cem‘ (I) *Ar.* Bütün, hep (İM)
cemī‘ *Ar.* 2. Hep, bütün, cümle (Gİ, GT, İM, KF, MG)
cümle *Ar.* Hep, bütün, hepsi (Gİ, GT, İM, KF, MG)
dükel Hep, bütün (Kİ)
dükeli Tamamı, hepsi, tamamen (Gİ, KF)
götürüsü Hepsi, tamamı (İH)
her *Far.* Hep, bütün (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH, TZ)
ḳamu Hep, bütün, hepsi (GT, KF)
ḳamuġ Hep, bütün (BV, İM, Kİ)
külli *Ar.* Tamam , bütün (GT)
mecmūᶜ *Ar.* Bütün, tamam (MG)
sālim (II) Ar. Noksansız, eksiksiz (İM)
tamām(et) Ar. Tamam, tam, eksiksiz (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH
tükel Mükemmel, tam, tamam (CC1-CC2)
bütün ülüş Tam, bütün, bölünmemiş (CC1)
tam (**IIV**) Tam, tamamen (CC2)
bütünle- Bütünlemek, bütün hāle getirmek (BV)
ḫatın Ar. Tamamlama, kapatma (KFT)
tavus- Tamamlamak, bitirmek (CC2)
tuvus- Tamamlamak, tüketmek, bitirmek (CC2)

3.1.16.5.1. Demet, Deste, Bağ

baġ (IV) Demet (KK)
bāḳa *Ar.* Demet, deste (İM)
deste Far. Deste, demet (İH)
ḥuzme *Ar.* Demet (BV)
külte (II) Demet (TZ)
esr Ar. Bağlanmış (BV)
baġlı Bağlanmış (GT, İM)
baġlu Bağlanmış (KFT)
f.
baġla- (I) 2. Bağ ile, ip ile bağlamak (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
bagla- (I) 1. Bağlamak, demet yapmak (CC1-CC2)
baḳaġıla- Bağlamak, ip ile bağlamak (BM)
balga- Bağlamak, demet yapmak (CC1-CC2)
bavla- Bağlamak, ip ile bağlamak (CC2)
bayla- Bağlamak, ip ile bağlamak (TZ)
tañ- Bağlamak, desteklemek (CC2)
ḳayıdla- *Ar.T.* Bağlamak (KFT)
viṣāl *Ar.* Kavuşma, birleşme, visal (GT, İM)
terkīb Ar. Birleştirme (BV)
kovuş- Kavuşmak, birleşmek (CC2)
yaġıştır- Birleştirmek, eklemek (KK)
ula- Bitiştirmek, ulaştırmak (CC2, Kİ, TA, TZ)
vaşla *Ar.* 1. Ekleme, birleştirme (MG)
ḳoş- (I) 1. Koşmak, eklemek, ilave etmek (Gİ, İM, KF, Kİ, MS)
koşıl- Koşulmak, birleşmek, eklenmek (CC2)
ḳoşul- Koşulmak, birleşmek, eklenmek (İM, KF, Kİ, TZ)
yet- (II) Eklemek, bağlamak (CC2)
bağlan- 1. Bağlanmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, RH)
tutul- 2. Bağlanmak (RH)
taḳ- 2. Bağlamak (MG)
şedd Ar. 1. Sıkı bağlama (Gİ, KF)
yılbıra- Bağlamak, eklemek, iliştirmek (CC2)
aşlan- Eklenmek, ulanmak (MG)
mülṣaḳ *Ar.* Bitiştirilmiş, dokundurulmuş (MG)

3.1.16.5.2. Küme, Yığın, Öbek

irk (I) Yığılmış, birikmiş, yığın (İH)
kėben Yığın, öbek (CC2)
ügün ügün Küme küme, top top (İH)
yıġın Yığın, küme (İH)
yıġınaḳ Yığınak, birikinti (KF)
yıġnaḳ Yığınak, birikinti (Gİ)
loda Sürülmüş zahire yığını (İH)
f.
yı- Bir yerde toplamak, yığmak (CC1-CC2)
yıġ- (I) Yığmak, biriktirmek, toplamak (GT, Kİ, TZ)

yıy- Yığmak (TZ)

der- Dernek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (TZ)

dir- Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (BV, KFT, TA)

ter- Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (TZ)

tir- Dermek, toplamak, yığmak, bir araya getirmek (BV, GT, İM)

ḳavza- Bir şeyi ihtiva etmek, toplamak (Kİ)

cem‘ (II) Ar. 2. Toplama, bir araya getirme (GT, İM, İN, KF, MG, MS)

yıyıştır- Toplamak (KK)

yomdar- Toplamak, bir araya getirmek (CC1)

birik- Birikmek, bir araya gelmek, toplanmak (CC2, TZ)

biriktir- Toplamak, bağlamak, birleştirmek (CC2)

birükdür- Toplamak, bağlamak, birleştirmek (Kİ)

yıyın- Yığılmak (TZ)

yıġıl- (I) Birikmek, yığılmak (BV, GT, KFT)

yıl- (IV) Yığılmak (CC1)

yııl- Yığılmak, toplanmak (CC2)

yomuk- Toplanmak, bir araya gelmek (CC1)

çoġ ḳop- Kalabalık toplanmak , yığılmak (İH)

çoḳnaş- Yığılmak, toplanmak (İH)

çopla- Toplamak, biriktirmek (TZ)

çöple- Derlemek, bir araya getirmek (CC1-CC2, GT)

dirşür- Derlemek, toplamak (KFT)

divşür- Devşirmek, toplamak (Gİ)

tirşür- Derlemek, toplamak, biriktirmek (GT)

icmā‘ Ar. Bir araya getirme, toplama (İM, KFT)

ictimā‘ Ar. Toplanma, bir araya getirme (İM)

irk- (II) Toplamak (Kİ)

irkel- Toplanmak, biriktirmek (İH)

irkil- Toplanılmak (Kİ)

ḳıstalaş- Kalabalık olmak, bir araya toplanmak, sıkışmak (İM)

ḳoparul- (II) Toplanmak (İM)

tiril-(II) Toplanmak, bir araya gelmek (İM, İN)

tirle-(II) Derlemek, toplamak, bir araya getirmek(İM)

tumut- Bir araya gelmek, toplanmak (TA)

ügmeş- Etrafına toplamak (İH)

üş- Üşüşmek, toplanmak (GT, Kİ)

yıġlın- Toplanmak, bir araya gelmek (KFT, MS)

yıġşur- Birbiri üstüne koymak, yığmak (İH)

izdiḥām Ar. Yığılma, birikme, izdiham (GT)

ḳama- (II) Yığmak (İH)

yıġrıl- (I) Yığdırılmak (BV)

artuḳçı 2. Artıran, biriktiren (KF)

cāmi‘ (II) *Ar.* Toplayan, toplayıcı (İM)

3.1.16.6. Eksiklik, Tam Olmama

ᶜayibe *Ar.* Eksiklik (BV)
eksiklik Eksiklik, noksanlık (CC)
eksüklik Eksiklik, noksanlık (Gİ)
eksüklük Eksiklik, noksanlık (IN)
iksüklük Eksiklik, noksanlık (MG)
ḫalel (II) Ar. Eksiklik, bozukluk (GT, İM, MG)
nuḳṣān Ar. Noksan, eksiklik (GT, MG)
taḳṣīrlik Ar.T. Kusurluluk, noksanlık (BV)

3.1.16.6.1. Eksik

ėfsik Eksik (CC1)
eksik Eksik, noksan (CC1-CC2, TZ)
eksük Eksik, noksan (CC1, Gİ, İN, KF, Kİ, MS, RH)
emsük Eksik, noksan (TA)
iksik Eksik, az (MG)
iksük Eksik, az (BV, GT, İM, MG)
nāḳıṣ Ar. Eksik, noksan, tam olmayan (BV, İM)
taḳṣīr Ar. Eksik, noksan, kusur (Gİ, GT, KF, KFT, MG)
f.
eksil- Eksilmek, azalmak (BV, BM, KFT, Kİ, RH, TZ)
iksül- Eksilmek, azalmak (BV, İM)
iksil- Eksilmek, azalmak (Gİ, İM)
ḳura- Eksilmek, azalmak (Kİ)
eksilid- Eksiltmek, azaltmak (KFT)
eksit- Eksiltmek, azaltmak (CC1-CC2, İM)
eksükle- Azaltmak, eksiltmek (KFT)
iksit- Eksiltmek, azaltmak (İM, MG)
iksüt- Eksiltmek, azaltmak (GT, İM)
itsütül- Eksiltmek, azaltmak (İM)

3.1.16.6.2. Yarım

bışuḳ Yarım, buçuk (KK)
buçuḳ Yarı, yarım, buçuk (BM, BV, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
buşuḳ Yarım, buçuk (DM, KK)
nışf Ar. Yarı, yarım (BV)
yarı (I) Yarı, yarım (BV, KK)
yarım Yarım, buçuk (BM, CC1, GT, İH, İM, Kİ, MG, RH, TZ)
yarum Yarım, buçuk (KK)
yosım yarım (BM)

3.1.16.6.3. Çeyrek

rub‘ *Ar.* Dörtte bir, çeyrek (BV, Gİ, İM, KF, KFT)
rubuv *Ar.* Çeyrek (BV)
törtünçi ülüş Dörtte bir, çeyrek (CC1)

3.1.16.6.4. Parça, Bölüm, Kısım, Kesit

bāb *Ar.* **(II)** Kısım, fasıl, bölüm (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)
bāᶜżı Ar. Bazı, bir kısım (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
cüz *Ar.* Kısım, parça (İM)
eczā *Ar.* Parçalar, kısımlar (İM)
faṣl *Ar.* Bölüm (Gİ, İM, KF)
faṣıl *Ar.* Ara (BV, RH)
fere Parça (KK)
kesek (II) 2. Parça (Kİ, İM, TA)
ḳısm *Ar.* Kısım, bölüm, parça (GT, İM, MG)
ḳurşa Parça (BV)
maḳsūm *Ar.* Taksim edilmiş, ayrılmış (GT)
maḳṭa *Ar.* Kesit (BV)
pāre *Far.* Parça (BM, BV, Gİ, İM, KF, RH, TZ)
uvuş Parça (KFT)
üvüş (I) Parça (KFT)
ẕerre *Ar.* Zerre, çok küçük parçacık(GT, İM, MS)
bölek (I) Bölük, bölünmüş (İM, MG, TZ)
şınf Ar. Sınıf, kısım (İM, MG)
inḳıṭā‘ *Ar.* Kesinti (BV)

3.1.16.6.5. Pay, Hisse

ülü Pay, hisse (Kİ)
ülüş Pay, hisse (BM, BV, CC1-CC2, İM, KFT, Kİ, TZ)
münḳasım *Ar.* Bölünmüş (MG
ḳısmet *Ar.* Pay, kısmet (BV, Gİ, GT, İM, KF)
naṣīb Ar. Pay, hisse (Gİ, GT, KF, KFT)
baḫş *Far.* Pay, hisse (BM, GT)
ḥaḳ (III) Ar. Bir şeye veya kimseye ait olan pay, hisse, hak (Gİ, GT, İM)
ḥıṣṣe *Ar.* Pay, hisse (GT)
f.
ül- 1. Hisse almak (GT) 2. Paylaşmak (KFT)
üle- Taksim etmek, paylaştırmak (Kİ)
üleş- Paylaşmak, bölüşmek (BM, CC1, İM, KFT)
ülü- Üleşmek, paylaşmak (TZ)
ülüş- Üleşmek, paylaşmak (KK)
üleşdür- Üleştirmek, paylaştırmak (Gİ)
üleştir- Üleştirmek, paylaştırmak (Gİ, KF)
üleştür- Üleştirmek, paylaştırmak (GT, TA, TZ)
yüleştir- Üleştirmek, paylaştırmak (TZ)
bölüş- (I) Bölüşmek, paylaşmak (KFT)

teyir- Ulaştırmak, yöneltmek, nasip aldırmak (CC1-CC2)

3.1.17. Ölçü, Ölçüm

ölç Ölçme, ölçü, ölçek (TZ)
ölçe Ölçü, ölçek (CC1, İM)
ölçek Ölçü, ölçek (İM, KFT, TZ)
ölçi Ölçü, ölçek (Kİ)
ölçük Ölçü, ölçek (İM)
ölşek Ölçü, ölçek (DM)
ölşük Ölçü, ölçek (TZ)
ölüç Ölçü, ölçek (TZ)
keyl *Ar.* Ölçme, ölçek (Gİ, KF)
miḳdār *Ar.* Miktar, ölçü (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
mīzān *Ar.* **1.** İtidal, ölçü (Gİ, GT)
vezn *Ar.* Ağırlık, ölçü (GT)
ölç- Ölçmek, tartmak (BV, CC1, İM, MG, TA)
ölş- Ölçmek, tartmak (TZ)
ölşi- Ölçmek, tartmak (TZ)
ölüş- Ölçmek, tartmak (TZ)
tar- Tartmak (BV)
dart- Tartmak, ölçmek (BM)
tart- (I) Tartmak, ölçmek (BM, İM, Kİ, TA)
ṭart- Tartmak, ölçmek (TA)
ḳarışla- Karışlamak (BM)
çekil- (III) Tartılmak (KFT)
dartıl- Tartılmak, ölçülmek (Gİ, KF)
tartıl- Tartılmak (BV)
ölçil- Ölçülmek, tartılmak (KFT)
ölçül- Ölçülmek, tartılmak (İM)
istiḥṣān *Ar.* Gizli kıyas (KFT)
ḳıyās *Ar.* Karşılaştırma (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG)
nisbet (II) Ar. Kıyas, mukayese (GT, İM)
ölşürüptür Ölçülmüş, tartılmış (TZ)
salı nesne Ele alıp yukarı kaldırmak veya aşağı sarkıtmak suretiyle ağırlığı tahmin edilen nesne (İH)
manaysız Sınırsız, hudutsuz, ölçüsüz (CC2)

3.1.17.1.Ölçü Aletleri

dartu Tartı, terazi (KFT)
tartu Terazi (Kİ)
tarazu (< Far. tarāzū) Terazi (CC1)
terāzī Far. Terazi (DM)
terāzū Far. Terazi (BM, DM, GT, İM, Kİ, TA, RH)
tirezü Far. Terazi (TZ)
tartġaç Terazi (İH)
mīzān *Ar.* **2.** Terazi, ölçü aleti (GT, İN, KF, KFT)
şinük Şinik, bir tür tartı (İH)
persenk *Far.* (< pārseng) Tartının ayarı (İH)
ḳanṭār *Ar.* Kantar (KFT)
taşlar Terazide ağırlık ölçüsü olarak kullanılan nesneler (CC1)
pargal (< Far.pargāl) Pergel (CC1)
süvü Pergel (Kİ)

3.1.17.2.Ölçü Birimleri

astar Ölçü birimi (BV)

3.1.17.2.1. Ağırlık Ölçü Birimleri

aġır (VI) Ağırlık, göz kararı kabul edilen bir ağırlık ölçüsü birimi (CC1, İN, RH)
aġrı (II) 96 miskal tutarında bir ağırlık ölçüsü (GT, İM)
batman Batman, ağırlık ölçüsü (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
dirhem (I) Ar. Dirhem, okkanın dört yüzde biri (KF, KFT, RH)
şā[c] Ar. Bir dirhemlik kutu (Gİ, İM, KF, KFT)
devānik Ar. Dirhemin dörtte biri (İM)
dānıḳ Ar. Bir dirhemin altıda biri (BV)
dester Ar. Bir ağırlık ölçüsü (BV)
erdeb Bir ölçü birimi, kile (KFT, TA)
faraḳ *Ar.* Bir ağırlık ölçüsü (İM)
fitile Ağırlık ölçüsü birimi (BV)
ḳafıż Ar. Bir ağırlık ölçüsü (İM)
ḳıraṭ Bir ağırlık ölçü birimi (BV, İM)
menn *Ar.* Bir ağırlık ölçüsü (İM)
misḳāl *Ar.* 24 kıratlık bir ağırlık ölçüsü (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, RH)
müdd *Ar.* İki batmanlık bir ağırlık ölçüsü (İM, KF)
müddü *Ar.* Yaklaşık 181 litrelik bir ölçü, ölçek (Gİ)
oḳıyya Ölçü birimi (BV)
ögikye Okka (İH)
dutam Tutam, avuç dolusu (İN)
tutam Tutam, avuç dolusu (BM, İM, Kİ)
vesḳ *Ar.* 62.400 dirhemlik bir ağırlık ölçüsü (İM)

3.1.17.2.2. Uzunluk Ölçüleri

uzun ölçe Uzunluk ölçüsü (CC1)
arşın Bir dirsek uzunluğu (TZ)
arşun Bir dirsek uzunluğu (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, TA)
fersaḫ *Ar.* Bir uzunluk ölçüsü birimi (İM, KFT)
ḳarı (IV) Arşın (CC1, Kİ, TA)
ḳarış (II) Karış, başparmak ile serçe parmak arasındaki açıklık (BM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)
sunus Bir genişlik ölçüsü, başparmakla işaret parmak arasındaki mesafe (BM)
yaġum Şehadet parmağı ile ölçülen bir uzunluk ölçüsü (BM)
mil (II) *Ar.* 4.000 adımlık mesafe (İM)
ḳula (III) İki kol arasındaki mesafe (Kİ)
ḳulaç İki kol arasındaki mesafe (BM, Kİ, TA)

3.1.17.3. Denklik, Eşitlik

tüzülük Eşitlik (İM)
ceft *Far.* (< cüft) Çift, aynı değerde olan (KK)
çeft Far. (< cüft) Çift, aynı değerde (TZ)
çift (< Far. cüft) Çift (CC1)
muvāzin *Ar.* Denk, beraber (MG)
müsāvī *Ar.* Eşit, denk (MG)
mütesāvī *Ar.* Birbirine denk olan (MG)
sanar Denktaş, denk, eşit (İH)
sevā Ar. Denk, müsavi (GT, MG)
utru (II) Eşit değerli, uygun, aynı değerde (CC1-CC2)
deng Denk, eş (BV)
teng Denk, eş (BV, CC2, TZ)
tengdeş Aynı değerde (CC2)
tiñ Denk, eş (GT, İM, MG)
tuş (I) Eş (GT)
tüz (II) Denk, aynı (CC1-CC2)
tüz 2. Eşit, denk (CC1)
tengiş- Denkleşmek, benzeri olmak (İH)
dengeş- Muadili olmak; şekilde, ağırlıkta vesairede benzeri olmak (İH)
tig- (II) Eşitlenmek, eşit olmak (İM)

3.1.18. Fiziksel Nicelikler

niçelik Özellik, nicelik (KF, MS)
niçüklik Nasıllık, nicelik (İM)
niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)

3.1.18.1. Ağırlık

aġırlıḳ Ağırlık, ağır olma durumu (KFT)
avurçuḳ Ağırlık merkezi (TZ)
aġır (I) Ağır, hafif olmayan (BM, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, KK, TA, RH. TZ)
avur Ağır, hafif olmayan (TZ)
ḳatı (VIII) Ağır (BV)
avur- (I) Ağır olmak (TZ)
bas- (II) Ağırlaştırmak (KK)

3.1.18.2. Hafiflik

ḫıffet Ar. Hafiflik (GT)
yiynilik Hafiflik (İN)
yüñüllik Hafiflik, yeğnilik (GT)
ḫafīf Ar. Hafif (BV, Gİ, İM, KF, KFT)
yegin (I) Hafif, yeğni (BV)
yeñil Hafif (CC2, İM, TZ)
yeñül Hafif (CC1-CC2)
yeyni Hafif (TA)
yini Hafif, yeğni (BV)
yiñil Hafif, yeğni (MG)
yuġul Hafif, yeğni (TA)
yüñül Hafif (CC1, GT, KFT, RH, TZ)
yubḳa Yeğni, hafif (TA)
yuḳa Yeğni, hafif (TZ)
yünülerek Hafifçe (KFT)

taḫfif Ar. Hafifletme (İM)
yeñillet- Hafifletmek (İM)
yeynit- Hafifletmek (TA)

3.1.18.3. Uzunluk

uzunlıḳ Uzunluk (Gİ, Kİ)
uzunluk Uzunluk (CC1)
meded (II) *Ar.* Uzatma, uzunluk (Gİ, GT)
medīd *Ar.* Uzun (GT)
uzun Uzun (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
mufaṣṣal Ar. Uzun uzadıya, tafsilatlı (İM)
uzun- Uzamak (TA)
yıvıl- Uzamak (Kİ)
çögdü- Havaya doğru uzamak (İH)

3.1.18.4. Orta, Normal Boy

ortaçaḳlı Ne uzun ne kısa, orta (MG)
orta Orta (BV, CC1-CC2, GT, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
mutavassıṭ *Ar.* Orta (MG)
vusṭa *Ar.* Orta (İM, İN)

3.1.18.5. Kısalık

kıskalık Kısalık (CC1)
ḳışa Kısa (KF, Kİ, MS, TA)
ḳısġa Kısa (CC2, Kİ)
ḳısḫa Kısa (CC2)
ḳısḳa Kısa (BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
ḳāṣır *Ar.* Kısa, az, eksik (GT)
ḳısḳaçuk Kısacık, çok kısa (TA)
muḫtaṣar Ar. İhtisar edilmiş, kısa, küçük, basit (Gİ, GT, İM, KF, MG, İN)

3.1.18.6. Kalınlık

ḳalınlıḳ Kalınlık (İM)
bazıḳ Kalın, kaba, büyük (CC1, DM, İM, Kİ)
yogan Kalın, kaba (CC1)
ḳalın (I) Kalın (Kİ, KK, TA, TZ)
ḳalıñ Kalın (BV, CC2, İM, MG)
ağır (III) Kalın, dayanıklı (İM)

3.1.18.7. İncelik

inçikelik İncelik (KFT)
inçkelük İncelik (RH)
araḳ Çok ince (KF)
inçe (I) İnce (İN, MG, RH)
inçke İnce (BV, CC1-CC2, MG, RH)
yeniçke İnce, hassas (DM)
yenişke İnce, hassas (DM)
yinçe İnce (BV, İN, TA)
yinçge İnce (BV)
yinçke İnce (İM, İN, RH)
yinçeçük İncecik (DM)
yoga İnce (CC2)

yorḳa İnce (Kİ)
yufḳa (I) İnce, yassı (İH, İM)
yuġa (II) İnce (MG)
yupḳa İnce, yassı (TA)
yuvḳa İnce (BV, İM)
sızal- İncelmek (TZ)
yinçe- İncelmek (İN)
yinçker- İncelmek (BV)

3.1.18.8. Darlık

aḳsıla Dar nesne (TZ)
dar Dar, geniş olmayan (Gİ, KF)
tar (I) 1. Dar (BV, CC2, GT, İM, İN, Kİ, MG, RH, TZ)
ṭar Dar (KK, TA)
insüz Ensiz (KFT)
yaşşısız Ensiz, dar (TA)
zīḳ *Ar.* Dar (BV)
taral- Daralmak, dar olmak (Kİ)

3.1.18.9. Genişlik

[c]arż (I) *Ar.* En, genişlik (MG)
en En (TZ)
in (IV) En (KFT, Kİ, MG)
iñ En (GT, İM)
kėñlik Genişlik (CC1)
kiñiştik Genişlik (Gİ)
kiñlik Genişlik (İM)
yassı (II) En, genişlik (İM)
yaşşı En, genişlik (TA)
vüs'at (II) *Ar.* Genişlik (Gİ)
ėlbek Bol, geniş, zengin (CC2)
ėlpek Bol, geniş, zengin (CC2)
bol Çok, geniş (Kİ, TA)
inlü Enli (KFT,KK)
keñ Geniş (CC2, KF, TZ)
ken Geniş (Kİ, KK)
kiñ Geniş (BV, GT, İM, İN, MG, TA, RH)
yañlu Enli (RH)
yege (< Moğ. yeke) Geniş (CC2)
kengil- Yayılmak, genişlemek (TZ)
kengirt- Genişletmek (TZ)
sıy- (II) Genişlemek (TZ)
tomala- (I) Yayılmak, geniş bir yeri kaplamak (İH)
aç- (I) 17. Genişletmek, rahatlatmak (İM)

3.1.18.10. Yükseklik

irtifā[c] *Ar.* Yükseklik (GT)
yüksek Yüksek, ulu, yüce (BV, DM, İM, Kİ, KK, RH, TA)
inşike Yüksek (KK)
ilşige Yüksek, yüce (TZ)
ḳalaḳ Yüksek (KFT, MG)
yüçe (II) Yüksek olan her şey (Kİ, TA)
señir Yüksek, yüce, ulu (CC2)

3.1.18.11. Alçaklık

alça Alçak, aşağı, yüksek olmayan (BV)
alçaḳ Alçak, aşağı, yüksek olmayan (GT, KFT)
alşaḳ Alçak, aşağı, yüksek olmayan (DM, KK, TZ)
ḳoḳuz (I) Alçak yer, alçak arazi (BM, Kİ)
aşaḳ (I) **2.** Alçak (BM, TZ)
yuvuz Alçak, basık (CC2)

3.1.18.12. Büyük, Büyüklük

beyüklik Büyüklük (GT)
büyüklük Büyüklük (BV)
ḳatı (VI) Büyük (İM)
bedük Büyük (BV)
bėyik Büyük (CC2)
beyük Büyük (GT, İM)
biyik Büyük (TZ)
büyük Büyük (BV, KK, MG, TZ)
ġalīẓ Ar. Kaba, iri (MG)
irig İri, kaba (TZ, BV, TZ)
iri (II) İri, kaba (BV, TZ)
yoġun (II) İri, kaba (DM, İH, TZ)
yüçerek Büyükçe, irice (BV)
kür (**II**) İri, aşırı büyük, gür (CC2)
biyi- (II) Büyümek (TZ)
beyi- (II) Büyümek (GT)
ulu- (II) Yükselmek, büyümek (Kİ)

3.1.18.13. Küçük, Küçüklük

hiçilik Küçüklük (KFT)
kiççilik Küçüklük (GT)
kiçilik Küçüklük (RH)
giçi Küçük (İH)
kiççi Küçük (GT)
kiçi Küçük (CC1, Gİ, İH, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
kiçig Küçük (İM)
kiçik Küçük (BV, MG)
kiçkes Küçük (İM)
kiçkez Küçük (DM, İM, KK, RH, TZ)
küçük (I) Küçük, ufak (İM, Kİ, TZ)
uşaḳ Küçük, ufak (BV, GT, İH, İM)
uvaḳ Ufak, küçük (KFT)
kiçevgine Küçücük (TA)
kiçigez Küçücük (BV, KFT)
kiçkine Küçücük (Kİ)
uşacuḳ Küçücük (KFT)
ṣaġāyır Ar. Küçükler (KFT)
yogoy- Ufalmak, küçülmek (CC2)

3.1.18.14. Soğukluk Soğuk

safuḳluḳ Soğukluk (İM)
savuḳluḳ Soğukluk (İM)
sovuḳluḳ Soğuk, soğukluk (BM)
bārid *Ar.* Soğuk (BV)
dumlu Soğuk (Kİ)
tumlu Soğuk (İH, Kİ)
savoḫ Soğuk (CC1)
savuḳ Soğuk (DM, GT, İM, TA)

sovuḳ Soğuk (BM, BV, Gİ, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)
şoyuḳ Soğuk (TZ)
savok Soğuk (CC1)
sapsavuḳ Çok soğuk, sopsoğuk (Kİ)
sėrövün (< Moğ. serigün) Serin (CC2)

3.1.18.15. Sıcaklık

ᶜaran (II) *Ar.* Hararet (BV)
bürkü Sıcaklık, hararet (BM, Kİ)
germ Far. Hararet (MG)
ılı Sıcak, ılık (Kİ)
yılı Sıcak, ılık (CC2, TZ)
yılu Sıcak, ılık (CC2)
ısı Isı, sıcak, sıcaklık (MG)
ıssı Isı, sıcak, sıcaklık (KF, KFT, TA)
isi Isı, sıcak, sıcaklık (CC2, İM, Kİ)
isig Isı, sıcak, sıcaklık (İM)
issi (I) Sıcak, sıcaklık (BM, BV, CC1, DM, GT, İH, TA, RH, TZ)
issig Isı, sıcak, sıcaklık (BV)
yisi Sıcaklık, yanan, yangın (CC2)
issilik (I) Sıcaklık (CC1)
fāṭır *Ar.* Ilıkça, sıcakça (BV)
issirek Çok sıcak (BV)

3.1.18.16. Hızlılık

külik Çabuk, hızlı (CC2)
külük (II) Çabuk, hızlı (GT)
terk Hızlı, çabuk (CC1, GT, Kİ)
tırak Çabuk (CC2)
terçe Çabuk, hızlıca (CC2)
revān *Far.* Hemen, çabuk (GT)
terklep Tezce, çabukça, hızla (CC1)
terkey Tezce, çabukça, hızla (CC1)
yürik Çabuk, hızlı, çevik (CC2)
derk Acele (BM)
şemmir Ar. Acele (KF)
tez Far. Tez, çabuk, acele (CC1, DM)
tīz Far. Çabuk, tez (Gİ, İN, KF, KFT, MG, RH)
tīz tīz Far. Acele acele, çabuk çabuk (İM)
aḳrın- Acele etmek (KK)
arḳun- Acele etmek (KK)
aşıġ- Acele etmek (BV)
aşıḳ- (I) Acele etmek (CC2, GT, İH, İM, KFT, MG, RH, TZ)
ev- Acele etmek (İM, Kİ)
i- (I) Acele etmek (MG)
iv- Acele etmek (BM,İM,TA)
taᶜcīl *Ar.* Acele etme, çabuklaştırma (GT, İM)
terçe- Acele etmek, hızlı davranmak (TA)
terkle- Acele etmek ((Kİ)
terkin- Acele etmek (TA)
tez- Acele etmek (KK)
tezle- Far. T. İvmek, acele etmek (TA,TZ)
tīzle- Far.T. 1. Acele etmek (İM)
müstaʻcil *Ar.* Acele eden (GT)
aşıḳtır- Acele ettirmek (KK)

aştıḳ- İvmek, acele ettirmek (TZ)
evdür- Acele ettirmek (İM)
terklet- Acele ettirmek (TA)
tezlet- Far. T. Acele ettirmek, çabuklaştırmak (DM, Gİ, KF, KK, TZ)
tīzle- Far.T. 2. Çabuklaştırmak, hızlandırmak (MG)
tīzlet- Far.T. Çabuklaştırmak, acele ettirmek (Gİ, KF)

3.1.18.17. Yavaşlık

yavaşlıḳ Yavaşlık, ağır hareket etmek (RH)
talpın- Yavaş yavaş hareket etmek (TZ)
talapın- Ağır ağır hareket etmek (TZ)
dözen- Ağır davranma (İN)
arḳunraḳ (I) Çok yavaş, yavaşça (BV)
yavaş (II) Yavaş (Kİ, TZ)
anul anul Ağır ağır, yavaş yavaş (İH)
yöp yöp Yavaş yavaş (CC2)

3.1.18.18. Islaklık

efüş Islak, ıslanmış (İM)
evüş Islak, yaş (İM)
üvüş (II) Islak (İM)
üfüş Islak (İM)
us (II) Islak, yaş (CC1)
üldür Islak (Kİ)
yaş (II) Yaş, kuru olmayan, ıslak (Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MG, TA)
efüşlik Islaklık (İM)
efüşlük Islaklık (İM)
evüşlik Islaklık (İM)
evüşlük Islaklık (İM)
üfüşlik Islaklık (İM)
üfüşlük Islaklık (İM)
üvüşlük Islaklık (İM)
ruṭūbet *Ar.* Nem, ıslaklık (BV)
nem Far. Islak, yaş, hafif ıslaklık (GT)
ölet- Islatmak (BM)
öl eyle- Islatmak (BM)
öl it- Islatmak (BM)
ısla- Islamak, (BV, RH, TZ)
ıslad- Islatmak (RH)
ıslat- Islatmak (Gİ, KF)
ısıl- (Ağzı) ıslatmak, nemlendirmek (İH)
ülit- Islamak, ıslatmak (TA)
yıpıt- Islatmak (TZ)
öl ol- Islanmak, nemlenmek (BM)
ölü- Islanmak, nemlenmek (TZ)
ıslan- Islanmak (BV, Gİ, İM, KF)
öyüş bol- Nemlenmek, ıslanmak (TZ)
taşıl- (I) Islanmak (BM)
üli- Islanmak (Kİ)
çıla- (II) Islanmak (İM)
çılan- Islanmak (Kİ)
çön- Islanmak (İH)
yibit- Islatmak, nemlendirmek, ıslatarak yumuşatmak (CC2)

3.1.18.19. Kuruluk

kuv Kuru, kurumuş (CC2)
körü Kuru, yaş olmayan (TZ)
ḳurı Kuru, yaş olmayan (BM, DM, GT, İM, KFT)
ḳuru Kuru, yaş olmayan (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA, RH)
ḳuruġ Kuru, yaş olmayan (BV, İM)
ḳaḳ (I) Kurumuş, kuruyan her şey (BM, İH, TZ)
yābis Ar. Kuru (BV, Gİ, KF, MG)
sıġız (I) Kuru, koyu (İH)
ḳuruluḳ Kuruluk, kuru olma (RH)
yubūset Ar. Kuruluk (BV)
ḳurı- Kurumak (BV, İM, KFT, Kİ, RH)
ḳuru- Kurumak (BV, İM, KFT, MS, RH, TZ)
ḳurud- Kurutmak (RH)
ḳurut- Kurutmak (BM, BV, GT)
ḳaḳla- (I) Kurutmak (İH, TZ)
ḳurıtıl- Kurutulmak (İM)
ḳurutul- Kurutulmak (İK)
çoġdu- Takır takır kurumak, tamtakır olmak (İH)
teşrīḳ (I) Ar. Güneşlendirme, güneşte kurutma (Gİ)

3.1.18.20. Esnek

mu'arrec *Ar.* Esnek (MG)
sünüşek Sünen, uzayan (İH)

3.1.19. Nitelikler, Durumlar

keyfiyyet *Ar.* Nitelik (Gİ, KF, MS)
niçelik Özellik, nicelik (KF, MS)
niçüklik Nasıllık, nicelik (İM)
niçüklük Nasıllık, nicelik (İM)
ṣıfat Ar. Sıfat, vasıf, nitelik (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
ṣıfāt Ar. Vasıflar, nitelikler (GT)
ṣıfatla- Ar.T. Özellik kazandırmak, nitelemek (Gİ, KF)
ṣıfatlu Ar.T. Nitelikli, özellikli (KFT, RH)
vaṣf *Ar.* Vasıf, nitelik (BV, GT, MG)
vāṣıf *Ar.* Vasfeden, niteleyen (GT)
evṣāf *Ar.* Vasıflar, sıfatlar (GT)
mevṣūf Ar. Vasıflanmış (GT)
türlü (II) Tür, nitelik, çeşit (CC1)
türlü türlü Çeşit çeşit (CC2)
maana (< Far. māna)1. Tür, nitelik, çeşit
aḥvāl (II) *Ar.* Hâller, durumlar (BV, İM)
ḥāl (I) Ar. Hal, durum (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
ḥālāt Ar. Haller, durumlar (BV)
ḥālet Ar. Hal, durum (BV, GT)

3.1.19.1. Güzellik, İyilik

ḫüsn *Ar.* Güzellik (BV)
leṭāfet *Ar.* Güzellik (GT)
melāḫat *Ar.* Güzellik (GT)
özdenlik Güzellik, seçkinlik (KK)
yaḫşılıḳ Güzellik, iyilik (BV, Gİ, İM, KF, KK)
görk Güzellik, iyilik (İH)
körk Güzellik, iyilik (CC1-CC2, GT, Kİ, MG)
cemāl *Ar.* Güzellik, yüz güzelliği (GT)
ḫalāvet Ar. Tatlılık, şirinlik; zevk (GT)
ḫalāvāt Ar. Halavetler, tatlılıklar, şirinlikler (GT)
ḫoşraḳ *Far.T.* Güzelce, iyice, hoşça (BV)
özden (II) Seçkin, her şeyin güzel olanı (GT, KFT, KK, TZ)
özdeñ Seçkin, her şeyin güzel olanı (GT)
körglüg Güzel, iyi, gösterişli (MG)
körkli Güzel, iyi, gösterişli (CC2, GT)
körklü Güzel, iyi, gösterişli (CC1, GT, MG, RH)
körükli Güzel, iyi, gösterişli (TZ)
körüklü Güzel, iyi, gösterişli (KFT)
cemīl *Ar.* Güzel (Gİ, KF)
ḫasen Ar. Güzel (KFT)
arıġ 3. Güzel, hoş (İM)
çėvüḫ Tatlı, hoş (CC1)
çüst Far. (I) Yakışıklı (GT)
ẓarīf (II) *Ar.* Nükteden yakışıklı (GT)
körüklürek Güzelce (KFT)
körümli Gösterişli, güzel, çekici, cazip (CC2)
laṭīf *Ar.* 1. Lâtif, güzel, hoş (Gİ, GT, KF)
maḳbūl *Ar.* Makbul, beğenilen, hoş görülen (GT, İM, MS)
müstaḥsen *Ar.* Güzel sayılmış, beğenilmiş (MG)
müsteḥab (II) *Ar.* Sevilen, beğenilen (Gİ)
nefis Ar. Beğenilen, hoşa giden, güzel (GT, İM)
ra'nā *Ar.* Güzel, lâtif (GT)
rūḥānī *Ar.* Güzel, lâtif (GT)
şīrīn Far. Tatlı, güzel, hoş (GT, İH, TZ)
tatlı (I) Güzel, hoş (İM)
tatlı kılı Güzel, hoş, sevimli (CC1)
ṭayyib Ar. Hoş, güzel (GT, İM)
tırrıl Makbul, beğenilir (İH)
yaḫşı 1. Güzel, iyi (BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)
yaḳşı Güzel, iyi (CC1-CC2, Kİ, TA, TZ)
yaḫşıraḫ Daha iyi, daha güzel (CC2)
yaḫşıraḳ Daha iyi, daha güzel (BV, KK)
yakşıraḫ Daha iyi, daha güzel (CC2)
yakşırak Daha iyi, daha güzel (CC2)

ḫoş *Far.* Güzel, iyi, hoş, tatlı (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KK, MG, RH, TZ)
aziz (< Ar. ‘azīz) Nadir, çok güzel (CC2)
edgü (I) İyi (İM)
egi İyi (CC1-CC2, TZ)
eygi İyi, güzel (CC1-CC2, TA)
eygü İyi (İH, KFT, Kİ)
eyi İyi, güzel (TZ)
eyü İyi, güzel (İH)
igi İyi, güzel (TZ)
izgü İyi, güzel (BV)
eṣlaḥ *Ar.* Daha iyi (MG)
evlā *Ar.* Daha iyi, daha üstün, lâyık (GT, İM, KFT, MG, MS)
yaḫşı 2. Hayırlı, doğru (MS)
ḫayırlı Ar.T. Hayırlı, iyi olan (KF)
ḫayırlu Ar.T. Hayırlı, iyi olan (KF, KFT)
yegrek Daha iyi (İH)
yigrek Daha iyi, hayırlı (İM)
yop İyi (Kİ)
key İyi (Kİ, TA)

3.1.19.2. Çirkinlik, Kötülük

ḳubḥ *Ar.* Çirkinlik (GT)
ḳabāḥat *Ar.* Çirkinlik (GT)
körksizlik Çirkinlik (CC1)
ḳabīḥ *Ar.* Kötü, çirkin (BV, GT, MG)
kerīh *Ar.* Çirkin, kötü (GT, KF, KFT, MG)
körksüz Çirkin (CC1)
şebek Şebek, çirkin (TZ)
çirkīn Far. Çirkin, kötü (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)
şirkin Far. Çirkin, kötü, şebek (KK, TZ)
mefred *Ar.* İri yarı, çirkin (İH)
zişt *Far.* Kaba, iri, çirkin (DM, GT)
şenī‘ Ar. Kötü (KFT)
nā-ḫoş Far. Hoşa gitmeyen, nahoş (GT)
ġaba Kaba, gösterişsiz (Gİ)
ḳaba Kaba, dağınık şey (Kİ, KK)
eygüsüz Kötü (KFT)
bed *Far.* Kötü, fena, çirkin (GT)
beter *Far.* Daha kötü, beter (GT)
better *Far.* Daha kötü, beter (GT)
yamança Kötüce (DM)
yamanıraḳ Çok kötü (KFT)
andan yamanrak En kötü (CC1)
yavuzraḳ Kötüce, daha kötü (BV)
yavuz 1. Kötü, fena (BV, GT, İM, TA, TZ)
eşerr *Ar.* En şerir, en kötü (MG)
yaman kılı Kötü, fena (CC1)
yamanrak Daha kötü, fena, beter (CC1)

3.1.19.3. Tuhaflık

‘acībe *Ar.* Alışılmış olmayan (BV)
muʿcib *Ar.* Hayrete düşüren, şaşkınlık veren (GT)

tañ (II) Hayret verici, şaşılacak şey (GT)
tanġlıḳ Hayret edilen şey (TZ)
dansuḳ (I) Acayip, şaşılacak şey (İH)
tañsıḳ Acayip, şaşılacak şey (CC2, Kİ)
tansıḳ Acayip, şaşılacak şey (TZ)
tañsuḳ Acayip, şaşılacak şey, fevkalade, nadir bulunan (GT, İN)
tansuḳ Zarif, latif, nadir, kıymetli şeyler (İH)
ġarīb (II) Ar. Garib, tuhaf (GT, KF, MG)
ʻacāyib *Ar.* Şaşılacak, tuhaf (GT, KFT, MG)
ʻaceb (I) *Ar.* Şaşılacak, tuhaf (Gİ, GT, KF)
ʻacīb *Ar.* Şaşılacak şey (GT)
ġarāyib Ar. Garip ve tuhaf şeyler (GT)

3.1.19.4. Sıradan

ṭabiʿī (I) *Ar.* Olağan (KF)
tekşi (< Moğ. tegsi)Tekdüze (CC2)

3.1.19.5. Korkunç

yavlaḳ Büyük, korkunç (BM)
ḳorḳunç Korkunç (BV, MG, TZ)
ḳorḳınç Korkunç (İM)
korkınçı Korkunç, iğrenç (CC2)
hāʻil Ar. Korkunç (GT)

6. İğrenç, Tiksinç

yarsov İğrenç, doğal olmayan (CC2)
żidd (II) *Ar.* Kendisinden nefret edilen (Gİ)
mekrūh (I) *Ar.* İğrenç (Gİ, GT)
yirençi İğrenç (CC2)

3.1.19.7. Önemli

mühim *Ar.* Önemli, ehemmiyetli (GT)

3.1.19.8. Kolaylık

āsānlıḳ (I) *Far.T.* Kolaylık (BV)
serrā Ar. Kolaylık (KF)
uçuzluḳ Kolaylık (MG)
āsān *Far.* Kolay (GT, İM, İN)
eshel *Ar.* Kolay (BV)
heyyin Ar. Kolay (Gİ, İN, KF)
iñen (II) Kolay (MG)
kenez Kolay (İH)
keñez Yavaş, kolay (Gİ, KF)
kengez Yavaş, kolay (TZ)
ḳolay Kolay (Gİ, MG, MS, TZ)
müvennis Ar. Kolay (KF)
müyesser *Ar.* Hasıl olan, kolaylıkla olan (GT)
seh(e)l Ar. Kolay (BV, GT)
uçuz (III) Kolay (Kİ, MG)
yavaş (III) Kolay (TZ)
çüz bol- Kolaylaşmak, önemsiz, kıymetsiz olmak (Kİ)

uçuz bol- Kolaylaşmak (Kİ)
yuvaş bol- Kolay olmak (TZ)

3.1.19.9. Zorluk

küçlik Güçlük, zorluk (İM)
düşvār Far. Müşkil, zor (BV, İH, İM, MG)
armaḳ Zahmet, meşakkat (TA)
şiddet Ar. Zorluk, sıkıntı (GT, İM)
emen- Zahmet çekmek, emek çekmek (Kİ)
emgen- (II) Zahmet çekmek, emek çekmek (KFT, Kİ)
imgen- Zahmet etmek, emek çekmek (BV, MG)
imge- Zorluk çekmek (BV)
külfet Ar. Külfet, zahmet (Gİ, GT, İM, KFT)
eşaḳḳ *Ar.* Zahmetli (BV)
muñ (I) Zaruret (Kİ)
küçe- (I) Zorlamak, baskı yapmak (CC2)
yobap 1. Zorluk, güçlük (CC2) **2**. Zahmetli, külfetli, hemen hemen, zorla (CC2, KK)
żarūret *Ar.* Mecburiyet, darda kalma (BV, Gİ, GT, İM, KFT, MG, MS)
żarūrī (II) *Ar.* Zorunlu olarak(İM)
żarūreten *Ar.* Zorunlu olarak (İM)
küçen- (I) Yüklenmeye gücü yetmemek, zorlanmak (Kİ)
meñzeş bol- İhtiyar ve zaruretten müşkil durumda kalmak (Kİ)
şarb Zor, güç, sarp (TA)
sarp Sert, sarp, zor (CC2, DM, Kİ, TZ)
müşkil *Ar.* Müşkül, zor (BV, GT, KFT)
müştebeh *Ar.* Zor (Gİ)
şa'b Ar. Çetin, zorlu (GT, MG, RH)
aġır (VII) Çok, zorlu (GT, MG)
küç (I) Güç, zor (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH)

3.1.19.10. Dolu

dolu Dolu (Gİ, KF)
tolı Dolu, dolu olan (GT, Kİ, TZ)
ṭolu (I) Dolu, dolmuş olan (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF)
toluġ Dolu, dolmuş olan (BV, Gİ, GT, İM, KF)
toptolu Çok dolu, dopdolu (GT)
tolu kılı Tamamen, tam (CC1-CC2)
irik- (I) Toplamak, dolmak (BV, TZ)
iriklen- Dolmak, toplamak (BV)
tol- (I) Dolmak (BV, CC2, İM, İN, Kİ)
ṭolı ol- Dolmak (BM)
baş- (II) Doldurmak (TA)
doldur- Doldurmak (İN)
doltur- Doldurmak (İN)
toldır- Doldurmak (TZ)

ṭoldur- Doldurmak (BM, GT, İN)
toltur- (I) Doldurmak (BV, CC2, İM, İN, MG)
ṭoltur- Doldurmak (KK)

3.1.19.11. Boş

boş (I) Boş (BV, CC1, DM, GT, İH, İM, İN, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
öngülmüş İçi boş (TZ)
ısuz Issız (KFT)
ḫālī Ar. Tenha, boş (Gİ, İM)
oġ Boş, halvet (Kİ)
boşal- Boşalmak (GT)
tüken- (I) **2.** Boşalmak (KK)
boşat- (I) 1. Boşaltmak, tahliye etmek (KK, TZ)
ḳaṭur- Boşaltmak (BM)
ḳo- (II) Boşaltmak, dökmek (İH)
ḳovuş ḳıl- boşaltmak (MG)
teküt- Boşaltmak (TA)
un- Oyarak içini boşaltmak (Kİ)
uñ- Oyarak içini boşaltmak (Kİ)

3.1.19.12. Açık, Aşikar

açıḳ (I) **1**. Açık, örtülü olmayan (BM, BV, İM, MG, TZ)
açuḳ (I) 1. Açık, örtülü olmayan (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH)
naṣṣ Ar. 1. Açıklık, sarihlik (Gİ, KF)
açık (İM) 5. Aşikâr, meydanda, ortada (İM)
āşikār *Far.* Belli, meydanda, açık, ortada (KF)
āşikāre *Far.* Belli, meydanda, açık, ortada (DM, Gİ, KF, İM)
āşkāre *Far.* Belli, meydanda, açık, ortada (DM, KF, KFT)
aşkara (< Far. āşkāra) Açık, apaçık, aleni, aşikar (CC1)
eşkere *Far.* (< āşikār) Aşikâre, açık(TZ)
işker *Far.* Aşikar, açık, belli (KFT)
belgü Zahir, aşikar, belli (Kİ)
belgülü Belli, açık (KFT, Kİ)
bellü Belirli, bilinen, açık (MS)
mefhūm *Ar.* Anlaşılmış, bilinen (GT)
mu^{c}ayyen *Ar.* Tayin edilmiş, belirli (Gİ, GT, İM, KF)
bilgili (II) Belli, açık (GT)
bilgüli Belli, açık (GT)
bilgülü Belli, açık (İM)
fāṣīḥ *Ar.* Açık, sarih (GT, KFT)
‘ıyān *Ar.* Açık, aşikâr, belli (GT)
ẓāhirī (I) *Ar.* Açık, belli, meydanda (İM)
zāhir (I) *Ar.* Görünen, açık belli (Gİ, GT, KF, KFT, MG)
tuyana (I) Aleni, açıkça (CC1)
müte^{c}ayyin Ar. Açıklığa kavuşmuş (KFT)
ma‘ lūm (I) *Ar.* Bilinen, belli (BV, GT, İM, İN, KFT, MG, RH)

şarīḥ Ar. Açık, belli (İM)
peydā *Far.* Meydanda, ortada (GT)
ḥāżır *Ar.* Meydanda göz önünde olma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
sara Aydın, açık, belirli (CC1)
aç- (I) 1. Açmak, aralamak, açık duruma getirmek (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
aş- (III) Açmak, açık duruma getirmek (DM, Kİ, KK)
açıl- (I) 1. Açılmak, açık duruma gelmek (BM, BV, CC2, GT, İM, KF, Kİ, MG, MS)
açtur- Açtırmak (Kİ)
açıcı Açan (KF)
ḥall Ar. Çözme (GT)
çez- Çözmek, açmak (Gİ)
çöz- (II) Çözmek, açmak (KF, KFT, Kİ)
seş- Çözmek, bağını açmak (CC1)
şeş- Çözmek, bağını açmak (BV,CC1, GT, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
şiş- (I) Çözmek, bağını açmak (GT, İM)
yaz- (III) Karışık bir şeyi çözüp ayırmak (CC2)
çezil- Çözülmek (Gİ, KF)
çözil- Çözülmek (KF)
şeşil- Çözülmek (BV, DM)
şişil- (II) Çözülmek (İM)

3.1.19.13. Kapalı

maḥcūb *Ar.* Kapalı, örtülü (GT)
ḳapaġan Kapanan (BV)
setr Ar. Örtme, kapama (Gİ, KF, KFT)
sedd Ar. Tıkama, kapama, engel (Gİ, KF)
dıḳ- Tıkamak, kapamak (RH, TZ)
ṭıḳ - (II) Tıkamak, kapamak (BM, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
tik- (VIII) Tıkmak (TZ)
tıḫa- Tıkamak (CC2)
ḳat- (III) Tıkamak (GT)
ḳama- (I) Yummak, kapamak (İH)
bas- (I) **6.** Bulunduğu yerin üstünü kapamak (KK)
bağla- (III) Kapıyı kapamak (İM)
basur- İyice örtmek (Kİ)
yum- (II) Ağzını kapamak (İM)
yumul- Kapanmak, yumulmak (GT, MG)

3.1.19.14. Gizli

rāz *Far.* Sır, giz (GT)
sır (II) Ar. Gizli tutulan, kimseye söylenmeyen (CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
setirlik Ar.T. Gizlilik (KF)
örtülik Gizlilik (İM)
mestūrlik *Ar.T.* Örtülülük, gizlilik (KFT)

ḫafī Ar. Gizli (BV)
hātīf Ar. Gizli (İM)
ḫufye *Ar.* Gizli (GT)
kezli Gizli (İN)
kizli Gizli, saklı (GT, TZ)
kizlü Gizli, saklı (KFT)
māhfī *Ar.* Gizli, saklı (Gİ, KF)
medfūn *Ar.* Gömülmüş, gizli (GT)
mestūr (II) *Ar.* Gizli, örtülü, kapalı (İM, KF, KFT, MG)
örtüglü Örtülü, gizli (GT, İM)
örtüglüg Örtülü, gizli (BV, İM)
yaşuru Gizli (İM)
yaşıralı Saklı, gizli (TZ)
yaşırı Gizli, saklı (CC1)
yaşurun Gizlice (KFT)
uġurlayın Gizlice (KFT)
ovrulayın Gizlice (CC1)
ogrılayın Gizlice (CC1)
ovruyın Gizlice (CC1)
savlavlatı Gizlice, gizli olarak (CC2)
kizlenmiş Saklı, gizli, gizlenmiş (CC2)
yaşunmış Saklı, gizli, gizlenmiş (CC2)
asra- (III) Saklamak, gizlemek (GT)
batır- 2. Gizlemek, saklamak (CC1-CC2)
keçiktir- (II) (günahı) Gizlemek, örtmek, kapamak (CC2)
kizle- Gizlemek, saklamak (BV, GT, İM, İN, KK, MG, MS, TZ)
ört- Örtmek, gizlemek (BM, BV, GT, İM, Kİ, MG)
örüt- Örtmek, gizlemek (TA, TZ)
ürüt- Örtmek (BV)
tomala- (II) Saklamak, gizlemek (TZ)
yab- (III) Örtmek, kapamak (BM, KK, TA)
yap- (II) Örtmek, kapamak (CC1, GT, İM, KF, Kİ, MS, TZ)
yaş- (VII) Saklamak, gizlemek, örtmek (Kİ, RH)
yaşır- Gizlemek, saklamak (CC1-CC2, Gİ, KF, KK, TZ)
yaşur- Gizlemek, saklamak (İN, Kİ, MS)
büri- Bürümek, örtmek (MG)
saḳlaş- 1. Ayırmak, saklamak (Gİ)
imli- (I) Gizlenmek, büzülmek(İH)
kizlen- Gizlenmek, saklanmak (GT, İM, KFT, KK)
ḳurul- (II) Örtülmek (TZ)
örtül- Örtülmek (BV)
saḳlan- 1. Saklanmak, korunmak, gizlenmek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TZ)
siñ-2. Gizlenmek için yere yatmak (Kİ)
sinle- Gizlenmek, saklanmak (İH)
yaşın- 1. Gizlenmek, saklanmak (CC2, Gİ) 2. Örtünmek, gizlenmek
yaşun- Örtünmek, gizlenmek (CC2)
yuvun- (II) Saklanmak, gizlenmek (İH)

yuvut- Gizlenmek (İH)
soġun- Sokulmak, büzülüp saklanmak (İH)

3.1.19.15. Hazırlık

ḫāżırlıḳ *Ar.T.* Hazırlık (İM, KFT)
‘udde Ar. Hazırlık (MG)
yaraġ Hazırlık (GT, İM, MG)
yaraḳ (V) Hazırlık (GT, MG)
anıḳ Hazır, hazırlanmış (TZ)
anuḳ Hazır, hazırlanmış (GT, İM, İN, Kİ)
anuklamak Hazırlık, hazırlama (CC1)
mā-ḥażar *Ar.* Hazır bulunan şey (GT)
müheyyā *Ar.* Hazır, hazırlanmış (GT, MG)
anıklan- Hzırlanmak (CC2)
anuḳla- Hazırlamak (CC1, Kİ)
anuḳlan- Hazırlanmak (İM, TA)
azuḳlan- Hazırlık yapmak (TA)
kereslıḳ it- Hazırlanmak (BM)
tertīb Ar. Hazırlama, düzene koyma, tertip (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
yaraġla- Hazırlamak, hazırlık yapmak (İM)
yaraḳla- (I) Hazırlamak, hazırlık yapmak (KF, TZ)
yaraḳlan- (II) Hazırlık yapmak, hazırlanmak (TA)
ḳur- (I) 2. Hazırlamak, düzenlemek, kurmak (CC2, İM)
anıklan- Hazırlanmak (CC2)

3.1.19.16. Değişik

alaġan Değişken (BV)
muḥarref Ar. Tahrif edilmiş, değiştirilmiş (Gİ, KF)
mübeddel *Ar.* Değişmiş, tebdil edilmiş (GT)
münḳaleb *Ar.* Dönmüş, değişmiş (İM)
müteġayyir Ar. (Hali, tavrı) değişen, başkalaşan, bozulan (GT, İM)
alış- (I) Değişmek, değiştirmek, takas etmek (CC1, İM)
alışturmak Değiştirme, değiş tokuş (CC1)
çevrül- (II) Değişmek (İM)
degiş- Değişmek (TZ)
deyiş- Değişmek (TZ)
tön- 4. Değişmek (İM)
taġayyür Ar. Değişme, başkalaşma (BV, GT, İM)
ala- Değiştirmek (TZ)
degşir- Değiştirmek, tebdil etmek (TZ)
degşür- Değiştirmek, tebdil etmek (BM, KFT, TA)
denşür- Değiştirmek, tebdil etmek (İH)
degşüril- Değiştirilmek (KFT)
ġayrla- Ar.T. Değiştirmek (İM)
ıbraḳ- Değiştirmek (BM)
inḳılāb *Ar.* Değiştirme (BV, İN)

tėkşir Değiştirmek (CC1)
sav- (I) Yerini değiştirmek (Kİ)
taġyīr Ar. Değiştirme, bozma (Gİ, KF, KFT, MG)
tebdīl Ar. Değiştirme (Gİ, İM, KF)
ġayrlan- Ar.T. Değiştirilmek (İM)
türlen- Değişmek, çeşitlenmek, türlenmek (CC2)

3.1.19.17. Karışıklık, Dağınıklık

perīşānlıḳ *Far.T.* Dağınıklık, perişanlık (GT)
perīşān *Far.* Dağınık, perişan (GT)
aç- (III) Perişan olmak (KK)
teşvīş Ar. Karışıklık, perişanlık, bulanıklık (GT, KFT)
bulaġav Karışıklık, düzensizlik (Kİ)
ḳarġaşa Kargaşa, karışıklık (TZ)
bulgak 2. Kargaşa, alt üst olma (CC1)
çepürdek Çer çöp, karmakarışık, abur cubur şeyler (İH)
ayruḳ (II) Dağınık, ayrık (RH)
dağuḳ (I) Dağınık (İH)
müteferrik Ar. Dağılan, dağınık (Gİ, GT, İM. KF, MG)
açtık (IV) Dağılmış (İM)
çalpaḳ Dolaşık, karışık (İH)
ḳarışıḳ Karışık (TZ)
memzūc *Ar.* Meczolunmuş, karıştırılmış (GT)
darıl- Dağılmak (İH)
dağıl- Dağılmak, paramparça olmak (TZ)
taġal- Dağılmak, parça parça olmak (Kİ)
taġıl- (I) Dağılmak, parça parça olmak (BV, İM)
tarġa- Dağılmak (GT)
şayfal- Dağılmak, parçalanmak (TZ)
dardağan bol- Ufalanmak, darmadağın olmak (TZ)
dardağanla- Ufalanmak, darmadağın olmak (TZ)
ḳarı- (II) Karışmak (TZ)
ḳarıl- (III) Karışmak (TZ)
ḳarış- (I) 1. Karışmak (BM, BV, Gİ, GT, KF, KK, MG)
çıtırlan- Karmakarışık, alt üst olmak (İH)
sarmaş- İplik gibi şeyler birbirine dolaşmak (İH)
tolun- (I) Dolaşmak (Kİ)
taġıt- Dağıtmak (GT)
tarġat- Dağıtmak (CC2)
dar- Darmadağın etmek (İH)
ḳaşdar- Kaçırmak, dağıtmak, karma-karışık etmek (İH)
ḳarmala- (III) Eşyayı karıştırmak, karmakarışık etmek (İH)
karıştur- Karıştırmak (CC1)
ḳovşala- Karıştırmak, çalkamak, sallamak (İH)
kozgalış- Karıştırmak, eşelemek (CC2)

ilin- (III) Birbirine girmek (TZ)

ilitiş- İlişmek, birbirine girmek (TZ)

18. Düzenli

tizik Dizi, dizilmiş (TZ)

tizim Dizi, dizilmiş (İM)

sıra Saf, dizi (İH)

ṣaf Ar. (< ṣaff) Saf, dizi, sıra (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

müretteb *Ar.* Düzenlenmiş, dizilmiş (GT, İM)

yirli yirinde Derli toplu, yerli yerinde (İN)

üleştü Sırasıyla, sırası üzerine (İM)

üleştürü Sırasıyla, sırası üzerine (İM)

yaraştur- (II) Düzenlemek, birleşmek(CC1, MG)

taʿbiye *Ar.* Tertipli, yerli yerine koyup düzenleme (GT)

taʿdīl *Ar.* Düzenleme, doğrulama (KFT)

tüzet- (I) 2. Sıralanmak, saf tutmak (TA)

düzil- Düzülmek (KFT)

düzül- Düzülmek (KFT, RH)

köslün- Sıralanmak, dizilmek (İH)

mütetābiʿ *Ar.* Birbiri ardınca (Gİ, KF)

tiz- Dizmek (TZ)

miñeştir- Birbiri ardına getirip dizmek, toplamak (İH)

döndürü ḳoy- Yerine koymak (TA)

yaraşturmak Düzen, tertip (CC1)

yakşır- Kendini düzeltmek, çekidüzen vermek (CC2)

3.1.19.19. Uygunluk

arḳunlıḳ (II) Usulüne uygun olarak (İM)

revā *Far.* Uygun, yerinde, yakışır (GT, İH, İM)

revālıḳ *Far.T.* Uygun olma (İM)

muvāfıḳ *Ar.* Uygun, yerinde (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

ḳalı (I) Muvafık, uygun (Kİ)

cāyiz *Ar.* Olabilir, uygun (Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)

layıḳ (< Ar. lāyıḳ) Lâyık, uygun (CC2)

lāyıḳ *Ar.* Yakışır, yakışan, lâyık, uygun (Gİ, GT, İM, KF)

münāsib *Ar.* Uygun, yaraşır, layık (GT, RH)

mustaḥıḳ *Ar.* Hak etmiş, layık (KFT)

müstaḥaḳ *Ar.* Hak etmiş, layık (Gİ, İM, KF, MG)

müstaḥıḳ *Ar.* Hakkı olan, layık (GT, KF)

yaraş- (I) 1. Uygun düşmek, uymak (CC1, GT, MG) 2. Yakışmak (İN, MG, RH)

sıġ - (II) Yakışmak, uymak (KFT)

sıy- (I) Uymak, yakışmak (CC2)

yaraşıl- Lâyık olunmak (KFT)

metbūʿ *Ar.* Kendisine uyulan (Gİ, İM, KF)

3.1.19.20. Benzerlik

oḫşaş Benzerlik (İM)
müşābehet *Ar.* Benzerlik (GT)
men (II) Benzeyiş (Kİ)
okşaş Benzer, mukabil (CC1)
tözdeş Özdeş, aynı nitelikte, aynı huyda (CC2)
misāl *Ar.* Örnek, benzer, misal (GT)
misl *Ar.* Benzer, eş, miktar (Gİ, İM, KF)
meselā *Ar.* Misal olarak, örneğin (GT, İM, KF)
māyil (I) Ar. Benzer, andırır (MG)
oḫşaşı Benzer (CC2, BV)
benzer Benzer, müşabih (BM, KK)
emsāl *Ar.* Benzer, akran (GT, İM)
naẓīr Ar. Benzer, eş (GT, İM, RH)
uvşaş Benzer, mukabil (CC1)
oşkar Benzer (CC1)
'ibāret (II) *Ar.*Bir şeyin aynı (İM)
ᶜayn (III) *Ar.* Asıl, kendisi; aynı, tıpkı (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
aṣlen *Ar.* Aslında, esasında (İM)
teşebbüh Ar. Benzemek, andırmak (Gİ, KF)
menze- Benzemek (Kİ, TZ)
meñze- Benzemek (İM, KFT, RH)
oġşa- Benzemek, bir şeye uymak (BV)
oşa- Benzemek, bir şeye uymak (TZ)
oşka- Benzemek, bir şeye uymak (CC1)
ovşa- (I) Bir şeye uymak, benzemek (CC2)
oḫşa- Benzemek, bir şeye uymak (BV, GT, Gİ, İM, İN, KF, MG, MS, RH)
oḳşa- (I) Benzemek (KK, TZ)
mislleş- *Ar.T.* Benzeşmek, eş olmak (İM)
oḫşaş- Benzeşmek, benzemek (MG)
okşaş- Benzeşmek, benzemek (CC1)
benze- Benzemek (MS, KK, RH, TA)
ḳarca- Karma karışık olmak, birbirinden ayırt edilemez hale gelmek, benzeşmek (İH)
uvşa- (**II**) Benzemek (CC2)
oḫşat- Benzetmek (Gİ, İM, İN)
beñzet- Benzetmek (MS)
beñzetle- Benzetmek (MS)

3.1.19.21. Farklılık

ayrulıḳ Ayrılık, başkalık (KFT)
ayruluḳ Ayrılık, başkalık (KFT, TZ)
tefāvüt Ar. Farklılık (Gİ, GT, İM, KF)
farḳ *Ar.* Fark, ayrılık (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)
tefarık (< Ar. tafārīḳ) Fark (CC2)
lā-nazīr *Ar.* Eşsiz, benzersiz (MG)
ayrı (I) Ayrı, başka, farklı (CC2, TZ)
ayrıḳ Ayrı, başka, farklı (KK, TZ)
ayruḳ (I) Ayrı, başka, farklı (BV, TA, TZ)
ayuḳ (I) Ayrı, başka, farklı (Kİ)
eyrik Başka, ayrı (TZ)

āḫar *Ar.* Başka, diğer (GT)
özge Başka, diğer (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA,TZ)
öñü Başka (TA)
dīger Far. Diğer, başka, öteki (KF)
başġa Başka, diğer (Gİ, İM, MS)
başka Başka, diğer (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, MG, RH, TZ)
ġayr Ar. Başka, gayrı (GT, İM, MG)

3.1.19.22. Zıt

ᶜaks *Ar.*Aksi, zıt, ters (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
ḫilāf *Ar.*Karşı, zıt, aksi (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ters (I) Ters, aksi, zıt (CC2, Kİ, TZ)
żıdd (I) *Ar.*Ters, karşıt(Gİ, İM, KF)
mütenāḳıż *Ar.* Tenakuz eden, zıt, çelişik (GT)
çüvre (II) Ters (CC2)
muḫālif *Ar.* 2. Karşıt, çapraz (KFT)

3.1.19.23. Üstün

artuḳçı 3. Üstün (KFT)
rāciḥ *Ar.* Üstün (İM)
yik (I) Daha fazla, üstün (Kİ)
yig (II) Daha fazla, iyice (Gİ, GT, KF, RH)
efḍal *Ar.* Daha üstün (Gİ, KF, KFT, MG)
muḳaddem Ar. Önce, önde, üstün (Gİ, GT, KF, KFT)
oz- (II) Üstün olmak (MG)

3.1.19.24. Yeni

cedīd *Ar.* Yeni (GT)
yañı Yeni (CC1-CC2, GT, İM, KF, TZ)
yeñi Yeni (BV, Gİ, KF, KK, MG, MS, TZ)
yiñi Yeni (Gİ, İN, KF, KFT, Kİ)
yengi Yeni (BV, Gİ, KF, KK, MG, MS, TZ)

3.1.19.25. Eski

eski Eski (CC1-CC2, İM, Kİ, KK, MG, RH, TZ)
iski Eski, yeni olmayan (BV, GT, İM, MG)
irik (I) Katı, eski olan şey (BV)
ḳaḳaç Eskimiş, eski (TZ)
apraḳ (II) Yıpranmış (TZ)
opraḳ (II) Yıpranmış (TZ)
eski- Eskimek (KFT)
eskir- Eskimek (TZ)
iski- Eskimek (BV)
iskü- Eskimek (BV)
örsele- Hırpalamak, yıpratmak (İH)
yıpran- Eskimek, çürümek, yıpranmak (İH)
yüzül- (II) Üzülmek, eskimek, ayrılmak (İH)

3.1.19.26. Bozuk, Bozulma

ᶜārıż *Ar.* Bozukluk, kusur (KF)
bozuḳ Bozuk, bozulmuş, aslî özelliğini yitirmiş (Kİ)
yürrülgen Bozuk, bozulmuş (Kİ)
bozmaḳlıḳ Bozma (KFT)
bozıl- Bozulmak (KFT)
bozul- Bozulmak (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)
bozlan- Bozulmak, harap olmak (TZ)
yüvrül- Bozulmak (Kİ)
yıḳıl- (II) Bozulmak (İM)
tozul- Bozulmak (TZ)

3.1.19.27. Keskin, Sivri

iti Keskin (GT, KFT, MG)
itti Keskin(GT)
yeti (I) Keskin, sivri (İM)
yiti (II) Keskin, sivri (BV,CC2, İM, İN, Kİ, RH, TA, TZ)
yitig Keskin, sivri (MG)
yitik (I) Keskin, sivri (İM)
ditruv Keskin (Kİ)
kesegen Kesici, keskin (KFT, MG)
kisgen Kesici, keskin (MG)
kesiçi Kesici, kesen (KF, KFT, Kİ)
sürü (II) Sivri (CC2)
söbi Söbü, sivri şey (TZ)
söbü Söbü, sivri şey (İH)

3.1.19.28. Kör, Kesmez

cünge Kör, kesmeyen (TA)
çönge Kesmez (bıçak vb.) (İH)
moḫdak (< Moğ. mohudag) Küt, kör (CC2)
unamas Küt, körleşmiş, keskin olmayan (CC2)

3.1.19.29. Sarkık

sarḳıḳ Sarkık, sarkmış olan (BV)
salma (II) Salınmış, sarkıtılmış (İM)
salıḳ Salınmış (BV)
sarḳ- 1. Sarkmak (KFT, Kİ)
sarḳı - Sarkmak (KFT)
il- (III) Sarkmak, eğilmek (CC1-CC2)

3.1.19.30. Dikik

tikük Dikilmiş, dikik (İM)
tik (I) Dik, doğru (BV, CC1, MG, RH)
dik (I) Dik, doğru (İN)
tegürü Doğru (İN)
tegrü Doğru (İN)
öñ- Doğrulmak (TZ)

3.1.19.31. Yıkık

ḫarāb (I) Ar. Yıkık, viran, perişan (BV, GT, İM, KF, MG, RH)
yıḳıḳ Yıkık, yıkılmış (TZ)
yıḳuḳ Yıkık, yıkılmış (TA)

3.1.19.32. Yırtık, Yarık

yırtıḳ Yırtık, yırtılmış olan (Gİ, KF, TZ)
yırtuḳ Yırtık, yırtılmış olan (İM, KFT, Kİ)
kırlov Yırtık, yarık (CC2)
yarılgan Yarılmış, yarık (CC1)
yarılmak Çatlak, yarık (CC1)
tikme (II) Yarık, çatlak (CC1-CC2)
yırtmak Yarık, yırtık (CC1)
müṣāḳḳāḳ *Ar.* Yarık, yarılmış (MG)
yarıḳ (III) Yarık, yarılmış (BV, DM, İM, MG, TZ)
yarıḳ (V) Yerdeki yarık, kazıntı (TZ)
yaruḳ (II) Yarık, yarılmış, çatlak (İN, Kİ, TZ)
yaruḳ (IV) Yerdeki yarıntı, kazıntı (TZ)
yarıl- 1. Yarılmak, çatlamak (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)
çert- (III) Çatlamak (İH)

3.1.19.33. Kesik

kesik Kesik, kesilmiş (İM)
kesük (I) Kesik, kesilmiş (İM)
kisik Kesik (BV)
münḳatı[c] *Ar.* Kesilmiş (GT)
güdük (I) Kesik, kırık, ucu çomak gibi kalmış (İH)

3.1.19.34. Delik, Deşik

baca (I) Delik (BM)
delik Delik, delinmiş (BM)
telik Delik (BM, DM, Kİ, TZ)
telük Delik, deşik, çukur (BV,İM, RH)
tilük Delik (BV)
telik deşik delik deşik, çukur (DM)
deşük Deşik, deşilmiş olan (KFT)
teşik Deşik, deşilmiş olan (CC1, DM, TZ)
tişek Deşik, deşilmiş olan (MG)
tişik Deşik, deşilmiş olan (BV, GT, MG)
tişük Deşik, deşilmiş olan (İM)
öte (**II**) Bir yandan bir yana geçen (delik) (MG)
ütlü Oyuklu, delikli (CC2)

3.2. Yaşam Ve Canlılar

3.2.1. Yaşam

‘**ömr** *Ar.* Ömür, yaşam (GT, Gİ, İM, KF, KFT, MS)
dirlik Dirilik, canlılık, yaşayış (BM, Gİ, KF)
tirlik (II) Hayat, yaşayış, canlılık (GT, İM, Kİ)
dirilik Dirilik, canlılık, yaşama (Gİ)
tirilik Hayat, ömür (CC2)
tirilmek Dirilik, hayat (CC1)
ḥayvān (I) Ar. Canlılık, hayat (GT, KF)
tiröv Hayat, yaşama (CC2)
ḥayāt Ar. Hayat, ömür (GT)
arı tiröv temiz hayat
yaş (I) Yaş, ömür (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, RH, TZ)
ma‘işet *Ar.* Yaşama, geçinme (GT)
yaşa- (I) Yaşamak (BV,GT, Kİ, RH)
yaşa- (II) Yaşında olmak (GT)
yaşat- Yaşatmak (CC2)
yaşar Yaşında, yaşamış (İM)
tana‘um Ar. Bolluk ve nimet içinde rahat yaşama (GT)

3.2.1. 1.Yaşamın Evreleri

3.2.1.1.1. Doğma, Dirilme

diril- Dirilmek, canlanmak (KFT, TZ)
tiri-Dirilmek, canlanmak, yaşamak (BM, Kİ)
tirik-Dirilmek (BV)
tiril- (I) Dirilmek, canlanmak, yaşamak (BV, CC1, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
yaşa- (III) Dirilmek (TZ)
do- Doğmak, dünyaya gelmek (Kİ)
doġ- Doğmak, dünyaya gelmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, TZ)
toġ- (I) 1. Doğmak, dünyaya gelmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ)
tuv- (I) Doğmak, dünyaya gelmek (CC1-CC2)
toġrıl- Doğrulmak (TZ)
toġrul- Doğrulmak (TZ, İM)
toġan (II) Doğan, doğmuş olan (Kİ, TZ)
tovuş Doğuş (CC1)
ḳop- (IV) Yeniden dirilmek, hortlamak (İM)

3.2.1.1.2. Büyüme, Gelişme

ulġa- Büyümek, gelişmek (BV)
ulġar- Büyümek, gelişmek (TZ)
ulġay- Büyümek, gelişmek (CC1, GT)
ulḳar- Büyümek, gelişmek (TZ)

ös- (**II**) Yetişmek, gelişmek (CC2)
sür- (VI) Canlılarda neşvünema bulmak (TZ)

3.2.1.1.3. Ergenlik

bulūġiyyet *Ar.* Buluğa erme (GT)

3.2.1.1.4. Gençlik

yėyitlik Gençlik, yiğitlik (CC1)
yigitlik Yiğitlik, gençlik (GT, İH, İM, RH)

3.2.1.1.5.Yetişkinlik

reşīdlik *Ar.*T. Erginlik (KFT)

3.2.1.1.6. İhtiyarlık

aġar- 1. Yaşlanmak, saç sakal ağarmak (Kİ, TZ)
aḳar- (I) 1. Yaşlanmak, saç sakal ağarmak (İM, KF)
ḳar- (V) İhtiyarlamak, yaşlanmak (Kİ)
ḳarı- (I) Yaşlanmak, ihtiyarlamak (BM, CC2, GT, TZ)
ḳartay- İhtiyarlamak, yaşlanmak(TZ)
kevül- İhtiyarlamak (Kİ)
ḳarılıḳ İhtiyarlık, yaşlılık (GT)
ḳarımaḳ İhtiyarlık, yaşlılık (CC1)
ḳocalık İhtiyarlık, yaşlılık (İH)

3.2.2. Ölüm

ecel (I) *Ar.* Ömrün sonu (BV, GT, İM)
mevt Ar. Ölüm (Gİ, GT)
vefāt *Ar.* Ölüm, vefat (Gİ, GT, İM, KF)
ölüm Ölüm (BM,CC1-CC2 GT, Gİ, İM, KF, MG, TZ)
ölim Ölüm (CC2)
ölmek Ölmek, ölüm (TA)
ölet İnsanların ölümü (TZ)
afacān *Ar. Far.* (< āfet-i cān) Anî ölüm (İH)
kön (I) 2. Ruh (KK)
cān *Far.* Can, ruh (CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, MG, TZ)
tın Can, ruh (CC1, CC2)
ödü Ruh, can, nefes (TA)
rūḥ *Ar.* Can, ruh (GT, İN)
öl- Ölmek (BM, BV, CC1-CC2, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)
ḳırıl- Ölmek, gebermek, helak olmak (CC2, Kİ)
ḫovar- Ölmek, gebermek, helak olmak (CC2)
cān çıḳ- ölmek (GT)
muṣallāya çıḳ- ölmek (Gİ)
cān çıḳ- ölmek (GT)
cān ṭarṭmak can çıkması (TA)
fidā (II) *Ar.* Bir şey uğruna can verme (KF, KFT)

fedā *Ar.* Bir şey uğruna can verme (GT, İM)
nez' Ar. Can çekişme (GT)
ġārim Ar. Boğulma, batma (BV, GT, İM)
ġarḳ Ar. Boğulma (KFT)
boġul- Boğulmak (CC1)
ġarḳ bol- boğulmak (GT)

3.2.2.1.Ölü

cānsız *Far.* T. Ölü (İM)
cenāze *Ar.* Cenaze, insan ölüsü (Gİ, KF, KFT)
öli Ölü (GT, İM, KFT, TZ)
ölü Ölü (CC1-CC2, GT, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)
ölüg Ölü (İM)
üzüt Ölü, meyyit (BM, Kİ)
mürde *Far.* Ölmüş (RH)
kökrek Kadavra, ceset (TA)
lāşā *Far.* Leş, ceset (DM)
ölümliḫ Ölümlü (CC2)
ölümlüḫ Ölümlü (CC2)
imsiri (< Ar. miṣrī)Mumya (CC1)

3.2.2.2. Defin

ḫanūt Ar. Ölü için kullanılan ilaç, ot (İM)
kefen *Ar.* Kefen, ölü sarılan bez (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
kefenle- *Ar.T.* Kefenlemek, kefene sarmak (KFT)
bitik (II) Kefen (TZ)
tābūt *Ar.* Ölü konulan sandık (İM, KFT)
apsa Tabut (TZ)
defīn Ar. Gömülmüş, gömülü (KF)
defn Ar. Gömme, gömülme (Gİ)
köm- Gömmek (BM, CC1, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
kömil- Gömülmek (İM)
kömül- Gömülmek (CC2, İM, KFT)
bat- 4. Gömülmek (MG)

3.2.2.3. Mezar, Mezarlık

cebbāne *Ar.* Mezarlık (İM)
ġavr Far. Mezarlık, kabir (RH)
gör Far. (< gūr) Mezar (BM)
gūr Far. Mezar (GT, İM)
gūristān Far. Mezarlık (İM)
ḫaṭīra Ar. Mezar (İM)
ḫażīre Ar. Mezar (İM)
ḳabr *Ar.* Kabir, mezar (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
kėşene (< Far. kāşāna) Mezar höyüğü (CC2)
kör *Far.* (< gūr) Mezar (CC, TZ)
ḳurġan (I) Mezar, mezarın üzerindeki toprak yığını, mezar höyüğü (CC, TA)
ḳurġun Mezar, mezarın üzerindeki toprak yığını, mezar höyüğü (BM)
iv Mezar höyüğü (CC2)
labd *Ar.* Çukur, mezar (İM)

maşad *Ar.* Mezarlık, kabristan (İH)
meşhed *Ar.* Bir adamın şehit olduğu veya şehidin gömüldüğü yer (İM)
mülket (II) Ar. Lahit yapılmayan adi mezar çukuru (İH)
sin (II) 1. Mezar, kabir (İH, İM, KF, TA)
sinle Mezarlık (KFT)
türbe Ar. Mezar, türbe (Gİ, GT, KF)
türbelik Ar. T. Mezarlık (KF)
sın (I) Yazılı, resimli mezar taşı (CC2)
muṣallā (II) Ar. Cenaze namazı kılınırken tabutun üzerine konduğu taş, mezar taşı (Gİ)

3.2.2.4.Yas ve Taziye

açuv (I) Keder, üzüntü, acı (CC2)
açı (II) Üzücü, üzüntü veren, acı, keder (KF)
açıġ Üzücü, üzüntü veren, acı, keder (GT)
mātem *Far.* Yas, matem (GT)
sıġıt Matem (CC2)
yas (I) Yas, üzüntü (Kİ)
yaş Yas, üzüntü (DM)
yaş (V) Üzüntü, yas (DM)
soḫran- Matem tutmak (CC2)
sıḳda- Ölen kimseye karşı mersiye söyleyerek ağlamak ve ağlatmak (Kİ)
ḫatunlar urunu matem sözlerini makamıyla söyleyecek kadınların toplandıkları yer (İH)
ta'ziyet Ar. Baş sağlığı dileme, taziye (GT)

3.2.2.5. Miras

mīrās *Ar.* Ölen bir kimsenin yakınlarına bıraktığı mal, mülk (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)
miret (< Ar.mīrāṯ) Miras (CC2)
tereke Ar. Ölünün kalan malı (KFT)
terike Ar. Ölünün kalan malı (Gİ, İM, KF,)
mülklemek (< Ar. mulk + T.) Miras (CC1)

3.2.3. Sağlık, Hastalık

3.2.3.1.Sağlık

āsānlıḳ (ll) *Far.T.* Esenlik (BV, İM)
ᶜāfiyet *Ar.* Rahatlık, sağlık (Gİ, GT, İM, KF)
eselik Esenlik (Kİ)
esenlik Sağlık, esenlik (BM, TZ)
esen Sağ, salim (Kİ, TA)
saġ (II) Sağ, sağlıklı, sıhhatli (GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)
sav (I) Sağ, sağlık, sıhhat (CC2)
saġlıġ Sağlık, sıhhat (İM)
saġlıḳ (I) Sağlık, sıhhat (CC1, Gİ, GT, KFT, Kİ, TZ)
savluḳ (I) Sağlık, esenlik (TZ)
ṣaḥīḥlıḳ Ar.T. Sıhhat (KFT)

sav bol- Sağ olmak, sıhhatli olmak (TZ)

tınçlıḳ Dinçlik, zindelik (Kİ)

saglık bile Sağlıklı, aklı başında (CC1)

salamatlık Ar.T. Selametlik, sağlık (CC1)

salamatlık birle Sağlıklı bir şekilde (CC1)

oñlıḳ Sağlık, selamet, mutluluk (CC2)

3.2.3.2. Hastalanma

sökel ol- Hastalanmak (BM)

söküş (II) Hastalanma (İH)

sayrılan- Hastalanmak (TZ)

şayru ol- hastalanmak (BM)

iglen- Hastalanmak (TZ)

yiglen- Hastalanmak (TZ)

ḫastalan- Far.T. Hastalanmak (TZ)

ḳoy- (II) Hastalığı ortaya çıkmak (Kİ)

3.2.3.3. Hasta

agırıḫ Hasta, yaralı (CC2)

çorlu Hasta, çaresiz (İH, Kİ)

sögen Hasta (MS)

sökel Hasta (BM, GT, İM, Kİ, TA)

marīż *Ar.* Hasta, hastalıklı (BV)

sayrı Hasta (İH, TZ)

şayru Hasta (BM)

saġsız Hasta (KK)

saġsuz Hasta (KFT)

saḳīm Ar. Hasta (GT)

saḳīm Ar. Hasta (GT)

ḫasta Far. Hasta (DM, Gİ, GT, İM, KF, MS, TS)

renclü *Far.T.* Sıkıntılı, hastalıklı (RH)

kelepen (II) (< Aram. kelepen) Zayıf,güçsüz, hastalıklı (CC1)

debe Kavlaç, kasığı yarık, torbası düşük, sarkık (İH)

müstesḳī *Ar.* İstiska illetine tutulmuş, çok su içen ve karnı su toplayan (GT)

cinnīn *Ar.* Erkeklik organı kalkmayan kişi (KFT)

tobalan Sancı illeti, mahsus sancılanmış adam (Kİ)

yigüt Siniri çekilmiş, eli bileğinden kurumuş kimse (İH)

ʻilācsız *Ar. T.* İlâçsız dermansız, çaresiz (BV)

başlı Yaralı (Kİ)

ᶜaḳīr *Ar.* Yaralanmış (BV)

mecrūḥ *Ar.* Yaralı, yaralanmış (GT, MG)

yaralı Yaralı, yaralanmış (İM, TZ)

yaralu Yaralı, yaralanmış (KFT, RH)

zaḫmlı *Far.T.* Yaralı(GT)

3.2.3.4. Hastalık

agrıḫ Hastalık, ağrı (CC2)

agrık Hastalık, ağrı (CC2)

sökelek Hastalık (Kİ)

sökellik Hastalık (BM, İM, TA)

‘illet (I) *Ar.* İllet, hastalık (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)
saksızlık Sağlıksızlık, hastalık (CC1)
agırmak Hastalık, ağrı (CC1)
agrımak Hastalık, ağrı (CC1)
ik (II) Hastalık (Kİ)
ḫastalıḳ Far.T. Hastalık, rahatsızlık (Gİ, İM, KF, RH)
maraż *Ar.* Hastalık (GT)
yañ (I) Salgın hastalık (CC2)
kėziv Salgın (CC2)
zenc *Ar.* Sıkıntı, hastalık (İM)
çor Hastalık (Kİ)
yik (II) Dert, illet (TA)

3.2.3.4.1. Hastalık Belirtileri

3.2.3.4.1.1.Ağrı, Sancı

avruv Ağrı (CC2)
aġrı (I) 1. Aġrı, acı, sancı (GT, KFT, TA) 2. Baş aġrısı (İM)
aġrıġ 1. Aġrı, acı, sancı (BV, İM)
aġrıḳ Aġrı, acı, sancı (KFT)
iy Aġrı, acı (CC2)
aġrın Aġrı, acı, sancı (BV)
arı (VI) Aġrı, acı (BM)
avruḳ Aġrı (TZ)
ḫumār *Ar.* İçki içtikten sonra gelen baş ağrısı (GT)
iginti Iklamayla gelen şiddetli sancı (İH)
mabṭūn *Ar.* Karın ağrısı (BV)
renc *Far.* Ağrı, sızı, sıkıntı (GT, RH)
sançı Sancı, ağrı (İH, TZ)
şanşu Sancı, ağrı (TZ)
açı- 1. Acımak (BV) **2.** Bacakların arası sıcaktan kızararak yanmak (TZ)
aġır- (II) Ağrımak, acımak (BM)
aġrı- Ağrımak, acımak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, İN, RH)
agru- Acı çekmek, ağrımak (CC1)
aġrıt- Acıtmak, ağrıtmak (GT, İM, Kİ, MG)
aġrıttur- Ağrıttırmak, ağrı çekmesini sağlamak (Kİ)
avrun- Aġrılanmak, sancılanmak (TZ)
avur- (II) Ağrımak, acımak (TZ)
bur- (II) Karnı ağrımak, karnı burulmak (Kİ)
givir- (II) (Sancı) kıvırmak, iki büklüm yapmak (İH)
saz- Yaranın ağrısı artmak (Kİ)
çerlen- Ağrımak, (göz) çipillenmek (İH)
çaġan- Rahat edemeyip kıvranmak, çalkanmak (İH)
kürdük- Didinmek, çırpınmak, kıvranmak (İH)
çörge- Yakmak, kıvrandırmak (GT)
dölenme- Gidip gelmek, çalkanmak, muttasıl kımıldamak, ıstırap göstermek (İH)
meġas (I) *Ar.* Göbek burmak (BV)

3.2.3.4.1.2.Öksürük, Boğaz Rahatsızlığı

naḫnaḫ Ar. Öksürük (BV)
öksürmek Öksürük (BM, KK, TA)
öksürük Öksürük (KK)
ökürük Öksürük (BM)
ötürmek Öksürük (TA)
yetürmek Öksürük (BM)
öçkek Öksürük (CC2)
öskürmek Öksürük (CC1)
öksür- Öksürmek (Gİ, KF, KK, MS, RH, TA)
ökür- Öksürmek (BM)
öskür- Öksürmek (CC1)
ötkür- Öksürmek (TZ)
ötür- (**II**) Öksürmek (TA)
yütkür- (I) Öksürmek (BV)
yütür- Öksürmek (Kİ)
yötkür- Öksürmek (CC2)
tenaḫnuḫ ***Ar.*** Boğazı temizlerken çıkan ses, öksürerek boğazı açmak (Gİ, İM, KF, MS)
sümülde- Boğazın temizlenmesi için öh öh diye ses çıkarmak (Kİ, TZ)
ḳaḳsır- Kansırmak (TZ)
ḳar- (IV) Boğazı tıkanmak (TZ)
ḳarıl- (I) Sesi kısılmak (CC2, TZ)

3.2.3.4.1.3. Kusuntu, Kusma

ḳusġu Kusuntu, kusmuk (Kİ)
ḳusḳaḳ Kusuntu, kusmuk (TZ)
ḳusmaḳ Kusuntu, kusmuk (TZ)
ḳusu Kusuntu, kusmuk (Kİ)
ḳusuḳ Kusuntu, kusmuk (İM)
öki- Kusmak (Kİ)
ḳus- Kusmak (BM, CC1, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, TZ)
ḳuş- Kusmak (TA)
yundur- Kusmak (TA)
ḳustur- Kusturmak, kusmasını sağlamak (İM)

3.2.3.4.1.4. Öğürme

bögövür- Tiksinti duymak, midesi bulanmak, öğürmek (CC2)
ögür- (I) Öğürmek (CC2)

3.2.3.4.1.5. Mide Bulanması

yipkir- Tiksinti duymak, midesi bulanmak, öğürmek (CC2)
köñlü aynı- Midesi bulanmak (CC2)
köñlü bulan- Midesi bulanmak (CC2)

3.2.3.4.1.6. Bayılma

iġmā Ar. Bayılma (Gİ, KF)
oġun- Bayılmak (Kİ)
uġul- Bayılmak, kendinden geçmek (TZ)
uġun- Bayılmak, kendinden geçmek (TZ)
tumçuḳ- Ölürcesine bayılmak (TZ)

tumsuḳ- Ölürcesine bayılmak (TZ)
tunçuḳ- Ölürcesine bayılmak (TZ)
usı az- bayılmak (TZ)
uvul- Bayılmak, aklı başından gitmek (TZ)
bayılt- Bayıltmak (TZ)

3.2.3.4.1.7. Üşüme

üşe- Üşümek (TZ)
üşi- Üşümek (CC1)
üşü- Üşümek (CC2, BM, TA, TZ)

3.2.3.4.1.8. Titreme

titreme Titreme (TA)
titremek Titremek, titreyiş (CC2)
ditre- Titremek (Gİ, İN, KF, Kİ)
titre-Titremek (BV, CC1-CC2, GT, İN, MG, TZ)
ḳaldıra- (II) Titremek (TZ)
saḳılda- Titremek, soğuktan titremek (İH)
titret- Titretmek (MG, RH)
üprek Ürpermiş (İM)

3.2.3.4.1.9. Ateşlenme, Havale, Çarpıntı

ḳız- 2. Ateşlenmek, hararetlenmek (Kİ)
yiyil- (II) Kızmak, fenalaşmak (İH)
kiçi- 2. Vücut kızmak, hararetlenmek (TZ)
iḫtilāc Ar. Segirme, çarpıntı, havale nöbeti (BV)
ıssıḳ Hararet, nöbet (BM)
dürpülde- Yüreğin şiddetle çarpması (İH)

3.2.3.4.1.10. Şişme, Şişkinlik

şiş Şiş, şişkinlik (BM, BV, DM, GT, İM, Kİ, TA, RH, TZ)
siş Şiş, şişkinlik (İH)
şişik Şişik, şişmiş, kabartı (BV, CC1, TZ)
şişük Şişik, şişmiş, kabartı (BV)
şişil- (III) Şişilmek, şişirilmek (BV)
şişmek (I) Şişme, şişkinlik, yumru (BV, CC1)
şişik ketken Artık şişmeyen, daha fazla şişmeyen (CC1)
ḥamaḳıyye Ar. Yanak şişmesi (BV)
şiş- (II) 2. Kabarmak, şişmek (BM, BV, CC1-CC2, Kİ, KK, RH, TZ)
şişdür- Şişirmek (RH)
ker- (I) 2. Şişmek (BM)
tomrul- Kabarmak, şişmek (İH)
ḳabar- (I) Kabarmak (İH, Kİ, TZ)
eser- Şişmek, kabarmak, kat kat olmak (İH)
burut- Kabarmak (TZ)
şoḳra- Kabarmak (TZ)

3.2.3.4.1.11. Horlama, Horultu

ḳorulda- Uykuda horlamak (TZ)
ḫorla- (I) Horlama, uykuda burnundan ses çıkarmak(İH, TZ)
ḫortla- Horlamak, uykuda burnundan ses çıkarmak (İH)
körle- Horlamak, horuldamak (CC2)
bıçḳır- Horuldamak (TZ)
muşultu Uyurken çıkarılan horultulu ses (İH)

3.2.3.4.1.12.Sararıp Solma, Zayıflama

oñ- (I) Sararıp solmak, beti benzi atmak (CC1)
yüñli- Hastalıktan hafiflemek (Kİ)

3.2.3.4.1.13. Kaşıntı

kiçi- 1. Gidişmek, kaşınmak (CC2, Kİ)
giçik Kaşınma, gidişme (İH)
ḳaçı- Kaşımak (Gİ, KK)
ḳası- Kaşımak (TZ)
kaşa- Kaşımak (CC1)
ḳaşı- (I) Kaşımak (BV, CC1, İM, KF, TZ)
ürper- Kaşımak (BV)
ḳaşın- (I) Kaşınmak (RH)
ḳaçın- Kaşınmak (KK)

3.2.3.4.1.1.4 Kulak Uğultusu

güvle- (Kulağı) uğultu yapmak (İH)
ḳulaġ ur- kulağı çınlamak (TZ)

3.2.3.4.1.15. Yorgunluk

teʻab (III) Ar. Yorgunluk, sıkıntı (Gİ, KF, KFT)
arı- (II) Yorulmak (İM)
tal- (II) Yorulmak (TZ)
ṭal- Yorulmak (KK)
yorul- Yorulmak, kesilmek (İH, TZ)
ar- Yormak, yorulmak, âciz bırakmak, kuvvetten düşürmek (BM, BV, CC2, GT, İH, Kİ, TA, TZ)
yada- (I) (Moğ. yada-) Yorgun düşmek, yorulmak, zayıflamak (CC2)
yavrut- Zayıflamak, gücü azalmak, yorulmak (CC2)
ġoġşat- (II) Kımıldamaya hali kalmamak (İH)
yit- (VIII) Yormak (İM)
taᶜbān *Ar.* Yorgun, bitkin, bîtap (GT)
aruḳ 2. Yorgun (BV)
yit- (VIII) Yormak (İM)

3.2.3.4.2. Hastalık Çeşitleri

meġal *Ar.* Bir hastalık (BV)
lazuḳ *Ar.* Bir hastalık (BV)
ᶜazel *Ar.* Bir hastalık (BV)
ekel *Ar.* Bir tür hastalık (KFT)

hāmmi Ar. (< hāmme) Bir tür hastalık (BV)

kerrāt (II) *Ar.* Bir hastalık (BV)

mürre *Ar.* Bir hastalık (BV)

raṭab *Ar.* Bir hastalık (BV)

şeysi Bir hastalık (BV)

taḳṭi Ar. Bir hastalık (BV)

teḥnīk *Ar.* Bir hastalık (BV)

sirbençeñ Bir hastalık (BV)

beraṣ *Ar.* Leke hastalığı (BV)

çıġıt Ergenlerin, bazen de ihtiyarların yüzünde peyda olan cilt lekeleri (İH)

bevāṣır *Ar.* Erkeklik organında ve yumurtalıkta olan basur (BV)

bez (II) Vücutta deri ve et arasında ve en çok boyunda, kasıkta çıkan şiş, beze (TZ)

bıçılġan Vücutta olan sulu çatlaklar, mayasıl (İH)

demregü Temriye, uçığa benzeyen bir tür cilt hastalığı (Kİ)

eger (II) Dil altında çıkan sivilce (TZ)

ḳaturġan Sivilce, uyuz (BM)

ḳoturġan Sivilce, uyuz (BM)

sivilçi Sivilce (İH)

kotur Yara kabuğu (CC1)

ḳutur (I) Uyuz, uyuzluk (BV, İM, RH, TZ)

ḳuturġan (II) Uyuz, uyuzluk (Kİ, TA)

uyuz Uyuz (BM)

eşken Kurdeşen de denilen bir tür hastalık (TZ)

ḳurdeşeni Kurdeşen de denilen bir tür hastalık (İH)

ḳurdeşini Kurdeşen de denilen bir tür hastalık (TZ)

ḳızamuḳ Kızamık, kanın bozulup vücudun çıban dökmesi (İH)

ḳurulġan Tırnak dibinde çıkan bir çıban (İH)

ḳuş ḳuyruġu çıban, kan çıbanı (BM, Kİ)

baş (II) Yara, çıban (BM, Kİ, TA)

şiban Çıban (TZ)

çaban Çıban, yara (TA)

çiban Çiban, yara (Kİ)

çıban Çıban, yara (BM, BV, İM, TA)

öz yürimek Kanlı basur (TA)

üz yürimek Kanlı basur (TA)

nāsūr Ar. Nasır (RH)

ḳonaḳ (III) Baştaki konak, tepek (İH)

kovaḫ Yara kabuğu, saç kepeği (CC2)

açıḳ (III) Hastalık veya kederden yatma, humma (TA)

bėzgek Sıtma, sıtma nöbeti (CC2)

ḳızdırma Humma (İH)

ısıtma Sıtma (TA)

issilik (II) Sıtma nöbeti (BM, Kİ)

ditretmek Sıtma, sıtma nöbeti (BM)

keleben Miskinlik hastalığına uğrayan kimse, cüzzamlı (Kİ)

kelepen Miskinlik hastalığına uğrayan kimse, cüzzamlı (BM)

dumaġı Nezle (İH)

tumaġı Nezle (TZ)

tumav Nezle (TZ)

tumov Nezle, soğuk algınlığı (CC2)
cidrī *Ar.* Bir çiçek hastalığı (Gİ)
şişek (III) Çiçek hastalığı (TZ)
ḳasbe *Ar.* Kabızlık belirtisi taşıyan hastalık (BV)
topalan Kalın bağırsağa arız olan bir hastalık (İH)
sırṭān Ar. Sıraca hastalığı (BV)
uçuḳ Sara hastalığı (İH)
verem *Ar.* Verem hastalığı (BV)
yil (IV) Romatizma (RH)
su'āl Ar. Öksürük hastalığı (BV)
ḳulunç Kulunç(BV)
uyutḳuç Süt emen çocuğun ya da oğlanın kursağının içinde meydana gelen donmuş süte benzer bir şey (İM)
avulan- Zehirlenmek (TZ)
digre- Zehirlenmek (İH)
aġrıġ 2. Göz iltihabı (İM)
irin (II) İrin, cerahat (BV, Gİ, KF, Kİ, KK, MS, TZ)
iriñ İrin, cerahat (BV, İM)
irinli İrinli, cerahatli (BV)
ḥaşaḳriş Ar. Kurumuş cerahat (RH)
sümülgün Hastanın zihin dalgınlığı (Kİ)
mona- İhtiyarlıktan ne yaptığını bilememek, bunamak (İH)
mun- Bunamak (GT)
matuh semelen- *Ar.T. (*< ma'tuh) Aklı ermez olmak, şaşırmak, bunamak (İH)

3.2.3.5. Engellilik, Özür, Kusur

'öẕr *Ar.* Özür, kusur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
'öẕrlü *Ar.T.* Özürlü, özrü olan (İM)
'öẕrsiz *Ar.T.* Özürsüz, özrü olmayan (İM)
istiḥāża (II) *Ar.* Özür, kusur (KF)
ma^{c}ẕūr *Ar.* Özürlü (GT, İM, KFT)
müte^{c}aẕẕir Ar. Özürlü olma (KFT)
tenzīh Ar. Kabahat ve kusuru yok etmek (KF)

3.2.3.5.1. Ortopedik Engellilik

aḳsa- Aksamak (BM, BV, Kİ, RH)
aḳsaḫ Aksak, topal (İM, KFT, Kİ, TZ)
agsaḫ Aksak, topal (CC1)
aḳsaḳ Aksak, topal (KK)
yeken (I) Topallayarak yürüyen (Kİ)
küt Ayağı düşük, kesik, kırık, basamaz, topal (İH)
maymaçık Paytak, çarpık bacaklı (CC2)
ḳolak Kolu çolak (İH)
şolaḳ Çolak (TZ)
yigel- Çolak olmak (İH)
bügri Kambur (TZ)
bükri Kambur (TZ)
bükrü Kambur (Kİ)
bükrey- Kamburlaşmak (TZ)
bükrül- 1. Kamburlaşmak (GT, TZ)
büksül- Kamburlaşmak (İH)

ḳayışḳa Cüce (TZ)
ḳurunçuḳa Cüce (TZ)
meflūc *Ar.* Felçli, felç olmuş (İM)
yaḳmaç Kötürüm (Kİ)
zemīn (II) *Far.* Kötürüm (İM, RH)
kötrem Kötürüm, eli ayağı tutmayan (İM)
beçel Kalçası kırık,topal, sakat (CC2)
biçül Kötürüm, kalçası kırık (Kİ)
baymaḳ Kıçı çıkık adam (TZ)
ḥadeb Ar. Uca kemiğinin eğri olması (BV)
geyrek Eğe kemiği yumuşaması (İH)
ratḳa *Ar.* Kadının cinsel organındaki kemiğin temasa engel teşkil etmesi durumu (KFT)
ḳa'as *Ar.* Uca kemiğinin aşağı kaymış olması (BV)

3.2.3.5.2. Görme Engellilik

a'mā *Ar.* Kör, gözleri görmeyen (GT, KFT)
kör Kör (Gİ, GT, İM, KF. KFT, KK, MG, TZ)
közsiz Gözü görmeyen (KK, TA)
tülek Kör (Kİ)
şeb-kūr Far. Gece körü, gece görmeyen (İN, RH)
tövlük Kör (CC1)
tevlük Kör (TA)
soḳur Kör, tek gözlü, şaşı (İH, KK, MG, TZ)
sokur (< Moğ. sokur) Şaşı göz (CC1)
uvr. Ar. Gözsüzlük, amalık (BV)
ḳaraġu ol- Kör olmak, görememek (BM)
aḥvel *Ar.* Şaşı (GT, RH)
ḳıyḳaş Gözü kaymış, şaşı (İH)
ḳılçır Şaşı (TZ)
kıncır Şaşı, şaşı gözlü (CC2)
ḳınır (I) Şaşı, şaşı gözlü (İH)
ḳalçır Şaşı, şaşı gözlü (KK)
çalış (II) Şaşı (CC1)
şaşı Şaşı, şehla gözlü (İH, TZ)
şaşı gözlü şaşı, şehla (Kİ)
ḳıçır- Üst kapağı tersine çevrilmiş göz (Kİ)
çeper (I) Gözü iyi görmeyen (Kİ)
ḥavel Ar. Görmeme hastalığı (BV)

3.2.3.5.3 İşitme Engellilik

saġır Sağır, işitmeyen (Kİ, RH, TZ)
sanġır Sağır, işitmeyen (Kİ)
sanġrav Sağır, işitmeyen (TZ)
kulaksız Sağır (CC1)

3.2.3.5.4.Konuşma Engellilik

dilsüz Dilsiz (KFT, MS)
tilsiz Dilsiz, lâl (Kİ, TZ)
tilsüz Dilsiz, lâl (KFT, RH)
aḫres *Ar.* Dilsiz, konuşamayan (GT)
beltek Peltek, kekeme (Kİ)
biltek Peltek, kekeme (İM)

peltek Peltek, kekeme (TZ)
kekre Kekeme (TZ)
kekegülik Kekemelik (İH)
saḫav (< Moğ. sahagu) Kekeme (CC2)
saḳav Moğ. Kekeme (TZ)

3.2.3.6. Yaralar

koturlu Kabu bağlamış, kabuklu (yara) (CC1)
ᶜaḳr *Ar.* Yara (MG)
ḥınān Ar. Yara (BV)
ḳarḥa *Ar.* Yara (BV)
sürünçeñ Yara (BV)
yara Yara (BV, CC1-CC2, Gİ, İH, İM, KF, MG, RH)
zaḫm (II) *Far.* Yara (İM, MG)
zeme‘ *Ar.* Yara (BV)
siḳāye Ar. Bir tür yara (BV)
emme Bir yara cinsi (KFT)
miktāt *Ar.* Bir yara çeşidi (BV)
‘ıraḳ *Ar.* Bilekteki yara (BV)
ḥınduḳuḳ Ar. Kara yara (BV)
ḥārışa Ar. Deride çizik yoluyla açılan yara (KFT)
bādiᶜa *Ar.* Et kopmasıyla oluşan yara (KFT)
muḍıḥa *Ar.* Kemiğin göründüğü yara (KFT)
simḥāḳ Ar. Deriyi ve eti aşarak kemiğe ulaşan yara (İM, KFT)
yaruḳ (I) (Ayaklardaki) çatlaklar (İM)
zaḫm (III) *Far.* Isırmak veya sokmak suretiyle meydana gelen diş yarası (GT)
yuvul- (II) Etin sürtünerek yağır olması (İN)
çap- (IV) Derisi soyulmak, yağır olmak (İN, RH)
çekelen- (Yaranın iyileşmesi) gecikmek (Kİ)

3.2.3.7. Yarıklar

şuḳāḳ (II) Ar. Yarıklar (BV)
‘amme *Ar.* Baş yarığının bir çeşidi (İM)
bāżıᶜa Ar. Bir cins baş yarığı (İM)
cāyife *Ar.* Baş yarığının bir cinsi (İM)
ḥārişa Ar. Bir cins baş yarığı (İM)
hāşime Ar. Baş yarığının bir türü (İM)
mūżıḥa *Ar.* Baş yarığının bir cinsi (İM)
münaḳḳıle *Ar.* Baş yarığının bir cinsi (İM)
mütelāḥime Ar. Bir cins baş yarığı (İM, KFT)
yarıḳ (IV) Baş yarığı (İM)
yaruḳ (III) Baş yarığı (İM)

3.2.3.8. Kırık-Çıkıklar

çığıḳ Çıkık, çıkmış olan (BV)
çığuḳ Çıkık, çıkmış (BV)
ḳırığ (I) Kırık, kırılmış (BV)

sınıḳ Kırık, kırılmış (CC2, MG, TZ)
sınuḳ Kırık, kırılmış (CC1, GT, İM, MG.TA)
ᶜasib (II) *Ar.* Kemiğin kırılması (BV)
munaḳḳıla *Ar.* Kemik kırıldıktan sonra kemiğin yerinden çıkması (KFT)
ḫanıs Ar. Kemiğin parçalanmış olması (BV)
yunçuḳmaḳ İncinme, burkulma (TA)
bertin- (Vücudun bir organı) yerinden oynamak (Kİ)
bertük Yerinden oynayan organ (Kİ)
yunçuḳ- Yerinden oynatmak (TA)

3.2.3.9. Kanama

ḳana- Kanamak (BV, Gİ, Kİ, TZ)
ḳanan- Kanamak (TZ)

3.2.3.10. Tedavi

tımar (< Far. tīmār) Tedavi (CC2)
muᶜālece *Ar.* İlaç yapma, tedavi (GT)
emle- İlâç yapmak (İH)
ḳoyul- (IV) İlaç damlatılmak (İM)
av- 1. Hastayı tedavi etmek (İM) **2.** Elle sürtüp ovmak (İM)
oṭla- İlaçlanmak, tedavi olmak (TA)
otala- Tedavi etmek (CC1)
oñalt- İyileştirmek (CC2)
oñar- İyileştirmek, ıslah etmek (Kİ)

3.2.3.10.1 Tedavi Yolları

şaṭıb Ar. Bir tedavi yolu (BV)
raḳım *Ar.* Bir tedavi yolu (BV)
dögün- Aletle veya şişle dağlamak (İH)
ḥıcāmat Ar. Kan aldırma (KF)
ḥacāmat Ar. Kan aldırma (BV, İM, KFT)
bitür- (II) Yarayı bağlamak, sarmak (Kİ)
perhīz *Far.* Perhiz (GT)
ārām *Far.* Dinlenme, rahat (GT)
tıñlamak Dinlenme, huzur (CC1)
din- Dinlenmek, istirahat etmek (KFT)
tın- (I) Dinlenmek, istirahat etmek, soluk almak (CC2, Kİ)
ṭın- 1. Dinlenmek, istirahat etmek (TA)
dinlen- Dinlenmek, istirahat etmek (İH)
tıñlan- Dinlenmek, huzura kavuşmak (GT)
tiñlen- Dinlenmek, istirahat etmek (İM, MG, TZ)
tinlen- Dinlenmek, istirahat etmek (KK)
diñlendür- Dinlendirmek (BV)
istirāḥe *Ar.* İstirahat (BV)
tıñla- Dinlenmek (CC1)
tınış- (I) Rahat etmek, dinlenmek (TZ)
tiniş bol- Dinlenmek (TZ)
tinlendür- Dinlendirmek (RH)

tiniş Dinlenen (TZ)

3.2.3.10.2 İlaçlar

otlar 1. İlaç
em (I) İlaç, derman (CC2)
daru Far. İlaç (CC1, GT, MG, KFT)
ʻilāc *Ar.* İlāç, derman (BV, Gİ, GT, İM, KF, RH)
dermān Far. İlaç, derman, deva (BM, İH, RH)
devā Ar. İlaç, çare (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
zenib *Ar.* Bir çeşit ilaç (BV)
gerdeme Bitkisel ilaçlardan (İH)
demām Ar. Çocukların yüzüne sürülen ilaç (BV)
aut Zehire karşı kullanılan bir ilâç (Kİ)
ʻ**aḳḳār** *Ar.* Devaların aslı (BV)
keşim İlaç yapımında kullanılan bir madde (BV)
ḳalḳatar *Ar.* İlaç yapımında kullanılan bir madde (BV)
kāfūr Ar. Uzakdoğu'da yetişen bir cins taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanabilen kokusu çok bir madde (İM)
melhem *Ar.* Merhem (İH)
malaham (< *Ar.* marham) Deriye sürülerek kullanılan ilaç, merhem (CC1)
merhem *Ar.* Merhem (BV, İH, RH)
tarançubin (< Far. tarancubīn) Kudret helvası (CC1)
şirihişt (< Far. şīr-i ḫişt) Kudret helvası (CC1)

3.2.3.10.3. Tedavi Aletleri

şerat Ar. Neşter (BV)
nişter Far. Neşter, hekim bıçağı (RH)
süñülçe Neşter (CC1)
ḥuḳne *Ar.* Şırınga (BV, Gİ, İM, KF, RH)
birtük bağı Kırık kemiğe bağlanan tahta sargı (İM)
fişādiyye *Ar.* Kan aldırdıktan sonra bağlanan şey (İM)
muşaḳ *Ar.* Tedavide kullanılan bir madde (BV)
lifāfe *Ar.* Sargı (İM)

3.2.3.11. Şifa

şifā Ar. Şifa, iyileşme, sağlık bulma (GT, İM)
keysi- Hastalıktan kurutulup iyiliğe dönmek, nekahet kesbetmek (İH)
oñal- İyileşmek, sıhhat bulmak (BV, İM)
oñul- İyileşmek, hastalıktan kurtulmak (Kİ, TZ)
saġal- İyileşmek (KFT)
taşıl- (II) İyileşmek (BM)

ḫoş bol- İyi olmak, iyileşmek (KK)
ipren- (II) İyi olmak (TZ)

3.2.4. Canlılar

maḫlūḳ *Ar.* Yaratık, yaratılmış, mahluk (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF)
cānlu *Far.T.* Canlı, diri (KFT)
diri Diri, canlı (Gİ, KF, KFT)
tiri (I) Canlı, diri (BV, CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TA,TZ)
tirig Canlı, diri (İM)
tirle Diri, canlı (İM)
irkek 2. Her canlının erkeği (KK)

3.2.4.1. Bitkiler

ėker Bitki (CC1)
kögen (II) Bitkinin yerde sürünen sapı (CC2)
sete Sap, bitki sapı (CC2)
oġulduḳ 2. Tohum (TZ)
çerdek Her şeyin çekirdeği, çekirdek (TA)
çekirdek Çekirdek (BV, Gİ, KF, Kİ, RH)
çekürdek Çekirdek (İM)
şekirdek Çekirdek (DM)

3.2.4.1.1. Bitki Çeşitleri

3.2.4.1.1.1.Ağaçlar

aġaç 1. Ağaç (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA)
aġaş 1. Aġaç (DM, KK)
eşcār *Ar.* Ağaçlar (GT)
tirek 2.Ağaç (DM, GT)
sıplaḳ Çıplak, yapraksız (ağaç) (İH)
yabraḳlu tirek Yapraklı ağaç (DM)
sıruḳ Bilek kalınlığında uzun ağaç (Kİ)
çırpı Çalı çırpı, kuru ağaç (CC2)
çirbi Çalı çırpı, kuru ağaç (BM)
çirpi Çalı çırpı, kuru ağaç (BM)
ḳamḳaḳ Çalı çırpı (TA)
ḳuvar- (Ağaç için) sararmak, solmak (GT)

3.2.4.1.1.1.1. Ağaç Çeşitleri

abanūs *Ar.* Kerestesi siyah ve sert bir ağaç (İM)
devlügeç (I) Yay yapılan bir tür ağaç (İH)
günlük Buhurdanda yakılan bir tür ağaç (Kİ)
tugluḳ Yük yüklemek için her bir çatına ip bağlanan çatal ağaç (Kİ)
aman Meşe ağacı (TA)
avsaḳ Kavak aġacı (TA)
ḳavaḳ Kavak, kavak ağacı (TA)

usaḳ Kavak ağacı (TA)
ḳın (III) Beyaz kavak ağacı (TA)
arduḳ Ardıç ağacı (İH)
ās *Ar.* Mersin ağacı (İM)
ban (I) Sorgun ağacı (BV)
ben (III) Sorgun ağacı (BM, KF, KFT, MS)
sorḳun Uzun salkım söğüt, sorgun ağacı (İH, Kİ)
belesān *Ar.* Pelesenk ağacı (BV)
ʿanzerūt *Ar.* Anzerut ağacı ve reçinesi (RH)
naḫl Ar. Hurma ağacı (GT)
cerīd *Ar.* Yaprağı ve budağı soyulmuş hurma ağacı (KFT)
terek (I) Ağaç, hurma ağacı (CC1-CC2, Kİ, KK, TZ)
eger şaprağı Eyer ağacı (İH)
erāk *Ar.* Misvak ağacı (Gİ, İM)
ḳayın (I) Kayın ağacı (TA)
ḳayın aġaşı Kayın ağacı (DM)
kevül Bir tür ağaç (Kİ)
māzī *Far.* (< māzu) Mazı, pelit ağacı (BV, İM, TZ)
māzū *Far.* Mazı, pelit ağacı (BV, İH, KFT)
sāc Ar. Hindistan'da yetişen sert ve iyi cins bir ağaç türü (KFT)
şanavber Ar. Sevgilinin boyuna teşbih edilen çam fıstığı ağacı (BV, GT)
sandal Ar. Sandal ağacı (İM, Kİ)
serv Far. Servi (GT)
söğüt Söğüt ağacı (DM, MG, TA)
tal (II) Söğüt (GT)
şam aġaçı Çam ağacı (Kİ, TA)
şam aġaşı Çam ağacı (DM)
üzürmürs (< Far. uzurmur)Mür ağacı (CC1)
yılġun Ilgın ağacı (TA)
bakam (< Ar. baḳḳam) Odunundan kırmızı boya çıkarılan bir ağaç, Brezilya ağacı, kan ağacı (CC1)

3.2.4.1.1.1.2. Ağacın Bölümleri

3.2.4.1.1.1.2.1.Ağacın Gövdesi

özdek Ağacın bedeni, özü (İH)
özek Ağacın bedeni, özü (TZ)
tönertke Ağaç gövdesi, kütük (BM)
üzen (II) Ağacın kütüğü (Kİ)
tomruḳ Yumru odun, kütük (İH)
tulḳma Kütük (CC2)
yarma (I) Ağaç yarması (CC2)

3.2.4.1.1.1.2.2. Ağacın Dalı

budaġ Budak, ağaç dalı (İH)
budaḳ Budak, ağaç dalı (DM, KFK . Kİ, TZ)
butaġ Budak, ağaç dalı (KK)
butaḳ Budak, ağaç dalı (BM, BV, CC1, İH, Kİ, MG, TA, TZ)
çıbıḳ Dal, çubuk (Kİ)
çıbuḫ Dal, çubuk (CC2, TA)
çıbuḳ Dal, çubuk (CC2, TA)

tal (I) Dal (dal gibi doğru ve dik) (GT, TA)
bürçek (II) Dalların baş kısmı (TA)
çerpi Dalın ucu (Kİ)
oġulduḳ 1. Ağaç kökünden çıkan ufacık dallar, sürgünler (İH)
sap Sap (GT, Kİ, MG, TA, TZ)

3.2.4.1.1.1.2.3. Ağacın Yaprağı

yabraḳ Yaprak (DM, KK, TA)
yabuldurak Yaprak, ağaç yaprağı (CC1)
yabulduruḳ Yaprak, ağaç yaprağı(TA)
yabüldürek Ağaç yaprağı (BM)
yapraḳ Yaprak (BV, BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)

3.2.4.1.1.1.2.4. Ağacın Kabuğu

ḳabıḳ Kabuk, ağaç kabuğu (BM)
ḳabuġ Kabuk, ağaç kabuğu (RH)
ḳabuḳ Kabuk, ağaç kabuğu (BV, CC1, DM, İM, TZ)
selīḫa Ar. Kabuk (BV)
ḳışra *Ar.* Kabuk (MG)
ḳab (III) Kabuk (Kİ)
ḳapurçuḳ Kabuk (MG)

3.2.4.1.1.1.2.5. Ağacın Salgısı

alīḳ (II) Ar. Sakız (BV)
sıġız (III) Sakız (TZ)
saġız Sakız (İM)
maṣṭakī *Ar.* Sakız (RH)
saḳız Sakız (CC1, DM, Gİ, İH, İM, KF, TA)
lük Nar ağacına benzeyen bir ağacın zamkı (BV)
şīre Far. Şıra, usare (İM)
rang-i lak (< Far. rang-i lak) Cila yapmakta kullanılan bir çeşit reçine (CC1)
kitire (< Far. kitīra) Keven adındaki bitkinin kökünden çıkarılan sakız, kitre (CC1)
it (III) Ağacın kabuğu ile özü arasındaki kısım (MG)
ᶜaṣīr *Ar.* Usare, öz (BV)
‘uṣāre Ar. Öz, özsu (BV)
merbüye *Ar.* Akkar usaresi (BV)
elat (<Ar. aḫlāṭ) Özsu (CC1)

3.2.4.1.1.1.3. Ağaç Hastalıkları

ḳādıḫ *Ar.* Ağaç vb.deki çatlak veya kurt yeniği (MG)
āḳāl *Ar.* Ağaçtaki çatlak veya kurt yeniği (MG)

3.2.4.1.1.2. Sebzeler

başal *Ar.* Soğan (BV)
şoġan Soğan (KK)
soġan Soğan (BM, BV, CC1, DM, GT, Kİ, TA, RH, TZ)
yava 2. Soğan (TA)
yova (I) Yabanî soğan (CC1)
yu Soğan (Kİ)
gömren Ada soğanı (İH)
şalġam Şalgam, turpa benzer yuvarlak sebze (CC1, DM, GT, Kİ, TZ)
şalķam Şalgam, turpa benzer yuvarlak sebze (KK)
erbeke Şalgam (TA)
lift *Ar.* Şalgam (BV)
samuk Şalgam (CC1)
çemer Havuç (TA)
çemrü Havuç (Kİ)
açı erbeke Turp (TA)
terme (II) Turp (TA)
turbut (<Far. turbut) Turp (CC1)
çügündür Kırmızı pancar (CC1)
çükündür Kırmızı pancar (TZ)
cincibil (< Ar. zancabīl) Zencefil (CC1)
çaman (< Yun. cuminun) Kimyon türü bir bitki, çemen (CC1)
yava 1. Pırasa (TZ)
biber Biber (DM)
ķababa (< Ar. kabāba) Karabiberi andırır taneli, kuyruklu biber, Hint biberi (CC1)
elestik Salatalık (TA)
ḫıyār Far. Hıyar, salatalık (CC1, GT, MS)
şenḫıyār Ar. Salatalık (İM)
ḫıyar şanbar (< Far. ḫiyār-ı şanbar) Acur, Hint hıyarı (CC1)
ķabaķ (III) Kabak (sebze) (BV, CC1, İM, KK, MS, TA, TZ)
bāzincān Ar. Patlıcan (İM)
eşemek Delice mantar (TZ)

3.2.4.1.1.3. Meyveler

durfanda Turfanda, ilk çıkan yemiş (İH)
yimişlü Yemişli, meyveli (KFT)
semere Ar. Meyve mahsul; netice (Gİ, KFT)
yemiş Yemiş, meyve (CC1-CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yimiş Yemiş, meyve (Gİ, GT, İM, KFT)
alçu (II) Bir tür yemiş (Kİ)
meneviş Bir dağ yemişi (İH)
‘ācve *Ar.* Medine hurması (İM)
ḫorma *(*<Far. ḫurmā) Hurma, (CC1)
ḫurmā *Ar.*Hurma, hurma ağacının yemişi (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH, TA, TZ)
ķurma *Ar.*Hurma, hurma ağacının yemişi (BM, KK, TA, TZ)
ruṭab *Ar.* Olgun hurma (İM, KFT)
buķūl *Ar.* Olgun hurma (İM)

şayḫānī Ar. Medine'de yetişen bir cins hurma (İM)
büsr *Ar.* Hurma koruğu (İM)
cummār *Ar.* Hurma ağacının başından çıkan ak nesne (KFT)
kertme (I) Elma (Kİ)
alma Elma (BV, CC1, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
aluç Alıç, yabanî elma (BV)
armūd *Far.(<* emrūd) Armut (DM, GT, RH, TZ)
armut *Far.*(< emrūd) Armut (CC1, DM, KK, TA)
kertme (II) Armut (CC1, TA)
ėrik (I) Erik (CC1)
erik ḳaḳı Erik kurusu (İH)
erük Erik (DM, Kİ)
irik (II) Erik (TZ)
kökün Erik (Kİ)
zerdālū *Far.* Erik (DM, TA)
zerdeli *Far.* Kayısı, zerdali (KK)
zerdelü erügi kayısı, zerdali (DM)
mışmış Ar. Zerdali, kayısı (İM)
mişmiş (< *Ar.mişmiş)* Kayısı (CC1)
şeftāli Far. Şeftali (İH, TZ)
şeftālū Far. Şeftali (DM, KK, TZ)
ālū *Far.* Şeftali (TA)
köken Şeftali (TA)
şaftalu (< Far. şaft-ālū) Şeftali (CC1)
ayva Ayva (GT, TA)
ḫayva Ayva (BV, DM, İM, KK, MG, TZ)
kürt Ayva (Kİ)
sefercel Ar. Ayva (KFT)
tüklü alma ayva (Kİ)
öküz alması ayva (Kİ)
beh (< Far. beh) Ayva (CC1)
ḳarbuş *Far.* (< ḫarbūz) Karpuz (DM, MS)
ḳarbūs *Far. (<* harbūz) Karpuz (KK)
ḳarpuz *Far.* (< ḫarbūz) Karpuz (KF, Kİ, TZ)
ḫanẓal(e) Ar. Ebu Cehil karpuzu da denilen meyve, acı hıyar (RH)
ḫuvun Kavun (CC2)
ḳavun Kavun (DM, İH, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
ḳovun Kavun (CC1, TZ)
ḳurṭuş Kavun, karpuz kabuğu (TA)
tüvlek Kavunun olmamışı (İH)
keçi boynuzu keçi boynuzu denilen yemiş (BM, İH)
keçi münüzü keçi boynuzu denilen yemiş (TZ)
keşi boynuzu keçi boynuzu denilen meyve (DM)
işke münüzü keçi boynuzu denilen yemiş (TZ)
kiras *(< Yun. kerási)* Kiraz (CC1)
kiraz *Far.* Kiraz (DM)
ilek (II) İncir (Kİ)
incīr *Far.* İncir (BV, DM, İM, KFT, KK, TA, TZ)
incir (< Far. incīr) İncir (CC1)
nār Far. Nar (DM, KK, TA, RH)
rummān *Ar.* Nar (BV, İM, KFT)

enār *Far.* Nar (meyve) (TA)
nārdan Far. Nar, nar tanesi (BM)
nardan (<Far. nārdān) Nar (CC1)
üzüm Üzüm (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ)
yüzüm Üzüm, üzüm salkımı (BV, CC1, DM, GT, KK,TA, TZ)
ḳoruḳ Olgunlaşmamış üzüm veya meyve (BV, DM, TA, TZ)
ḳuru yüzüm kuru üzüm (CC1, KK)
leymū *Ar.*<Yun. (< leymūn) Limon (DM)
limon (<Far. līmōn) Limon (CC1)
narinç (<Far. nārenc) Narenciye (CC1)
norıma (< Far. norəma) Portakal (CC)
zeytīn (< *Ar. zeytūn)* Zeytin (CC2)
zeytūn *Ar.* Zeytin (BV, İM)
ʿavsec *Ar.* Yaban çileği, kızıl diken, geyik dikeni (BV)
ʻunnāb Ar. Hünnap (GT)
helīlec (II) *Ar.* Hindistan cevizi (İM, KF)
yigde İğde, yaban iğdesi (TA)

3.2.4.1.1.4. Tahıllar

ṭaḥāl Ar. Tahıl (BV)
ekin Ekin, tahıl (BM, DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ikin Ekin (İM)
iktü Ekin, zahire, darı (İH)
tüv Darı (CC1-CC2)
tüvi Darı (CC1)
sarı ot Türkiye buğdayı, mısır buğdayı (BM)
sükker ḳamışı Şeker kamışı (İM)

3.2.4.1.1.5. Bakliyatlar

ḥımmāṣ Ar. Nohut (İM)
ḥımmış Ar. Nohut (İM)
ḥummuṣ *Ar.* Nohut (BV, KFT)
burçaḳ (II) Bezelye, nohut (BM, TA)
culban Bezelye (DM)
çulban (II) Bezelye (DM)
baḳlā (I) *Ar.* Bakla (DM, İM, KK, MG, TA, TZ)
ful *Ar.* Bakla, fasulye (BV, KFT)
ʻades *Ar.* Mercimek (BV, GT, İN)

3.2.4.1.1.6. Otlar

otlar 2. Bitkiler, otlar (CC1)
otlı Otlu (İM)
ᶜaṣıb *Ar.* Yaş ot (BV)
çümen Far (II) Kuru ot (BM)
baḳlā (II) *Ar.* Semiz otu (BV)
baldaran Baldıran otu (Kİ)
bavraḳ Çiriş otu (BV)
ᶜaran (III) *Ar.* Bıcılgan otu (BV)
anduz Andız otu, eskiden ilâç olarak kullanılan bir ot (İH)
antuz Andız otu, eskiden ilâç olarak kullanılan bir ot (İH)

alabota Külünden sabun tozu yapılan bir tür yabani ot (CC2)
ayu ḳulaġı Bir nevi ince tüylü kalın ve enli yapraklı ot (İH)
helyūn *Ar.* Kuşkonmaz (BV)
ʻażud *Ar.* **(I)** Pazı (BV, İN, MG)
seklaba Pazı (TA)
ḫırdal Ar. Hardal (BV)
ıspanaḳ (< *Far. spanāḳ)* Ispanak (CC1)
vakşız (< Far. vaḫşīzak) Pelin otu, Horasan pelini (CC1)
çurunba (< Far. çūrunba) Yaprakları haşlanarak salata gibi yenebilen birkaç yıllık otsu bir bitki, hindiba (CC1)
salg (<Ar. sālg) Adaçayı (CC1)
sadaf (< Far. sadāf) Sarı çiçekli ve hekimlikte kullanılan çok yıllık bir bitki, sedef otu (CC1)
mahmuda (< maḥmūda) Mahmude otu ve bu otun köklerinden çıkarılan, hekimlikte kullanılan, reçineye benzer bir madde (CC1)

3.2.4.1.1.7. Çiçekler

ʻabher *Ar.* Nergis çiçeği (GT)
benefş(e) *Far.* Menekşe (DM, GT, KFT, RH, TA)
burçalaḳ Sahra lalesi (Kİ)
gül Gül, çiçek (GT, KF, Kİ, KK, RH, TZ)
kül Far. Gül (KK)
ġulāf Far. Gül, gül suyu (İM)
gülāb Far. Gül, gül suyu (TA)
gülef Far. Gül, gül suyu (KK, MS, TZ)
külāf Far. Gül (BV)
mā-verd Ar. *Far.* Gül suyu (GT)
gülāf ṣuyı gül suyu (DM)
gül darçini (< Far. gul dārçīnī) Tarçın çiçeği (CC1)
gülaf yagı (< Far. gul-āb + T.) Gül yağı (CC1)
gül-ṣıfāt Far.Ar. Gül gibi, çiçek gibi, gül sıfatlı (GT)
ᶜaṣfūr *Ar.* Safran (BV)

3.2.4.1.1.8. Diken

diken Diken (BV, Kİ)
düken Diken (KFT)
tekenek Diken (KK)
tiken Diken (DM, GT, TA, TZ)
tikenek Diken (Kİ, TA, TZ)
kükel (<*Moğ.kögül)* Kara diken, dikenli bir tür çalı (CC2)

3.2.4.1.1.2. Bitkilerin Özellikleri

börlen- Tomurcuklanmak, açılmak (CC2)
bürlen- Tomurcuklanmak, açılmak (CC2, DM)
şişeklen- Çiçeklenmek, çiçek açmak (KK)

çiçeklen- Çiçeklenmek, çiçek açmak (CC2)
tefrī' Ar. Dal, budak salma (İM)
bürüt- Bitmek, yetişmek (TZ)

3.2.4.1.1.2.1. Hamlık

ḫām (<Far.ḫām) (II) Ham, olgunlaşmamış (CC1)
çamuş 1. Ham, olgunlaşmamış (İH)

3.2.4.1.1.2.2. Tazelik

tazalığ Far.T. Tazelik, taze olma (RH)
revnaḳ *Ar.* Parlaklık, tazelik (GT)
çerez (Şibrik) tazesi (İH)
kök (IV) Taze, çiğ (KFT)
körpe (I) Pek taze, her şeyin tazesi (İH)
ṭarī Far. Taze,taravetli (GT)
tāze Far. Taze, körpe (BV, GT, İM, İN, RH)
teze Far. Taze, körpe (DM, KFT, Kİ, TZ)
ter Far. (III) Taze (GT)
yaş (III) Taze (BV, CC1, Gİ, GT, KFT, KK)

3.2.4.1.1.2.3. Olgunluk

soruḳ Olgunlaşmış (KFT)
muḫattem Ar. Tamamlanmış, olgunlaşmış (MG)
eriş- (II) Erişmek, olgunlaşmak (TZ)
yemiş keylekle- (meyve için) pişmek, olmak, yumuşamak (İH)

3.2.4.1.1.2.4. Çürüklük

çürük Çürük (GT, İM)
şürük Çürük (DM)
çerek Çürük, pis (CC)
çüri- Çürümek (İM)
çürü- Çürümek (BV, İM, Kİ)
şürü- Çürümek (TZ)
çürüş- Buruşmak, büzülmek, çürümek (CC2)
çürümek Çürüme (CC1)
pazıla- Yıpranmak, çürümek, eskimek (İH)
acur Kurtlanmış (TZ)

3.2.4.2. Hayvanlar

ḥayvān (II) Ar. Hayvan, insan dışındaki canlılar (GT)
ḥayvānāt Ar. Hayvanlar, insan dışındaki canlılar (GT)
bahāyim *Ar.* Hayvanlar (GT)
tınlıvar Hayvan (CC2)
ḥāyil (I) Ar. Kısır hayvan (BV)
aʿser *Ar.* Solaklık, solak hayvan (RH)
ögür (**II**) Birbirine alışık olan hayvan, uysal hayvan (Kİ)
zāmile *Ar.* Küçük yük hayvanı(İM)
yükül Binek hayvanı (İM)

kiyik 3.Vahşî hayvan (TZ)
azığlı kedik yırtıcı av hayvanı (İM)

3.2.4.2.1. Hayvan Çeşitleri

3.2.4.2.1.1. Omurgasızlar

3.2.4.2.1.1.1. Solucanlar

düvde Küçük solucan (BV)
ḳurd Kurt, böcek, solucan (BM, Kİ, KF)
kurtley Meyve kurdu gibi, kurtçuk gibi (CC2)
ḳurt (I) Kurt, solucan (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, MG, TA, TZ)
savulçaḳ Karın yılanı, solucan (TZ)
sulunçan Solucan, sülük (Kİ)
şovulşan Solucan, sülük (TZ)
soġulçan Solucan, karın yılanı (İH, TZ)
solunçan Sülük, solucan (Kİ)
sovlaçan Solucan, sülük (BM)
sovulşan Solucan, sülük (TZ)

3.2.4.2.1.1.2. Eklembacaklılar

3.2.4.2.1.1.2.1.Örümcek

bev Örümcek (TZ)
böv Örümcek (CC2)
böy (II) Örümcek (TZ)
örmeçek Örümcek (Kİ)
örümçek Örümcek (İH, TZ)
örümçik Örümcek (CC2)
örümçük Örümcek (TZ)

3.2.4.2.1.1.2.2. Karınca

ḳarınça Karınca (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KK, TA)
ḳarınçaḳ Karınca (TZ)
ḳımırşaġı Karınca (BM)
ḳumrusḳa Karınca (TZ)
ḳumursaḳa Karınca (TA)
ḳumursuġa Karınca (Kİ)
ḳumurusḳa Karınca (DM)
mūr *Far.* Karınca (RH)
neml (I) Ar. Karınca (BV, KF)

3.2.4.2.1.1.2.3. Yengeç

yengeç Yengeç (DM, TA)
yenkeş Yengeç (TZ)
ilengiş Yengeç (TZ)
ḳısaş Yengeç (TZ)
ḳısḳaç (II) Yengeç (İM)
ḳısḳaş Yengeç (TZ)
ḳışġaç Yengeç (BM)
tekleç Yengeç (DM)
tengeç Yengeç (BM)

3.2.4.2.1.1.2.4. Akrep, Çıyan

çıyan Kırkayak, çıyan, akrep (İM, TA, TZ)

şıyam Akrep (DM)
çayan Kırkayak, çıyan, akrep (İH)
ᶜaḳreb *Ar.* Akrep, zehirli bir hayvan (GT, İM, KFT)
böy (I) Akrep (Kİ, TA)
böyi Akrep (BM)
buy Akrep (TA)

3.2.4.2.1.1.2.5. Çekirge

ḳasartḳu Çekirge (İM)
sarançıḳa Çekirge (TZ)
sarınçġa Çekirge (İM)
sarınçġan Çekirge (Kİ)
sarınçḳa Çekirge (CC2, İM)
sırıçḳa Çekirge (TA)
çükürge Çekirge (Kİ)
çekertige Çekirge (TZ)
çekirge Çekirge (DM, TA)
çekürge Çekirge (BM, İM, TZ)
kesertke Çekirge (CC2)
kesertki Çekirge (CC2)

3.2.4.2.1.1.2.6. Sinek

cibin Sinek (TA)
çıbın Sinek, karasinek (BV)
çibin Sinek, karasinek (BM, CC1, GT)
sinek (I) Sinek (DM)
siġaḳ Sinek (TA)
siñek Sinek (BM, DM, Gİ, KF, Kİ. TZ)
şibin Sinek, karasinek (DM, TZ)
kükevün At sineği (Kİ)

3.2.4.2.1.1.2.7. Sivrisinek

iyez Sivrisinek (TZ)
öyez Sivrisinek (TZ)
sivri çibin Sivrisinek (BM)
sürü çibin Sivrisinek (CC1)
süriçibin Sivrisinek (GT)
sürişibin Sivrisinek (TZ)
süvrü çibin Sivrisinek (İM, Kİ)
üvez (I) Sivrisinek (BM)
üyez Sivrisinek (BM, DM, TA)
üyüz Sivrisinek (Kİ)

3.2.4.2.1.1.2.8. Arı

arı (V) Arı, bal ansı (TA)
aru (II) Arı, bal arısı (DK, TA, TZ)
bal ḳorḳutı Bal arısı (İM)
kükün Yaban arısı, erkek eşek arısı (BM)
küvegün Arı (TZ)
övüz Bal Arısı (TZ)
zenbūr *Far.* Arı, eşek arısı (GT, İM)

3.2.4.2.1.1.2.9. Kelebek

köbelek (I) Kelebek (CC2)
Kelebek Kelebek (İH)

3.2.4.2.1.1.2.10 Bit, Pire

bit Bit (BV, CC1, DM, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)
baḳḳ *Ar.* Bit (İM)
bürçe Bit, pire (BM, CC1, İH, İM, KF, Kİ, TA)
büre Bit, pire (BM, İH, TA)
bürşe Bit, pire (DM)
pürşe (I) Pire (TZ)
ḳandala Tahtakurusu, beşik biti (CC1, DM, İM, TA, TZ)
yavşaḳ Bit yavrusu (Kİ)
yavsı 2. Bit yavrusu (TZ)
sirke (II) Bit yumurtası (DM, TZ)

3.2.4.2.1.1.2.11. Kene

kene (II) Koyunda ve sığırda olan yapışkan böcek (İH, Kİ, TA, TZ)
Köne Kene (TZ)
saḳurġa Kene (Kİ, TZ)
saḳurġa Kene (Kİ, TZ)
ḳasartḳa Kene (TA)
köne Kene (TZ)
yapsı Kene (TZ)
yavan (II) Kene denilen böcek (İH)
yavsı 1. Kene, koyuna musallat böcek (TZ)
yavsı 2. Kene yavrusu (TZ)

3.2.4.2.1.1.2.12. Böcekler

sırsır Cırcır böceği (İH)
ḳonuz Çatal böceği, bok böceği (BM)
ḳoñuzan ḳurt Gübre böceği, bok böceği (İM)
donġuz ḳurtı gübre böceği, bok böceği (KK)
tonġuzdan ḳurdı gübre böceği, bok böceği (TZ)
unġuz Bok böceği (TZ)
lanḳurṭ Domuzlan böceği (DM)
pervāne *Far.* Işığın etrafında dönen böcek, pervane (GT)
zerāric *Ar.* Kuduz böcekleri (RH)

3.2.4.2.1.2. Omurgalılar

3.2.4.2.1.2.1.Balıklar

balıḳ Balık (BM, BV,CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
ṭāfī Ar. Su üzerine çıkan balık (İM)
toġu Balık yavrusu (TZ)
yavrı (II) Balık yavrusu (TZ)
ovulduḫ Balık yumurtası, havyar (CC2)

3.2.4.2.1.2.1.3. Balık Çeşitleri

yayın balıġı Tatlı su balığı (İH)
sögen balıḳ İt balığı (İH)
çerten Sazan balığı (İM)

sazan balığı Sazan balığı (İH)
sartaban Nil nehrinde bulunan iyi cins bir balık (TZ)
ulu balıḳ Kur'anıkerim'de nur diye anılan büyük bir balık (İH)
alaboga Balina (CC2)

3.2.4.2.1.2.2. Kurbağalar

ḳurbaġa Kurbağa (BM, İH, Kİ, RH, TA, TZ)
ḳurbuġa Kurbağa (DM)
it balığı kurbağa yavrusu (İH)

3.2.4.2.1.2.3. Sürüngenler

3.2.4.2.1.2.3.1. Kertenkele

ıyvan Kertenkele (BM)
keler Kertenkele (BM, TA)
kelte (II) Keler, kertenkele (İH)
keseltki Semender, büyük kertenkele (BM, Kİ, TZ)
kesürtüki Kertenkele (DM)
kiseleñ Kertenkele (İM)
susmār Far. Kertenkele (İM, TZ)
sürek sırt Bir tür su kertenkelesi (BM)
vezġa *Ar.* (< vezeġa) Bir cins büyük keler (İM)
yalım Kertenkele (DM)
żabbe *Ar.* Kertenkele, keler (BV)

2.1.2.3.2. Bukalemun

kelte (I) Bukalemun (TA)
buḳalemūn Ar. Bukalemun (GT)

3.2.4.2.1.2.3.3. Yılan

ılan Yılan (CC2, Gİ, KF, KFT, TZ)
yılan Yılan (BM, BV, CC1, DM, GT, İH, İM, KF, Kİ, KK, TA)
mār *Far.* Yılan (GT)
ecdehā *Far.* Büyük yılan (DM)
eçdihā *Far.* Büyük yılan (TZ)
ejdehā *Far.* Büyük yılan (GT)
ejderhā *Far.* Büyük yılan (GT)
evren Büyük yılan (DM)
sazaġan Yılan, ejderha (CC1, Kİ, BM)
şazġan Ejderha, yılan (TA)
sanzaġan Kıvrılmış yılan (TZ)
saġsaġan (II) Kıvrılmış olan yılan (TZ)
arun Uzun, büyük yılan (DM)
şuᶜbān Ar. Büyük yılan, ejderha (GT)

3.2.4.2.1.2.3.4. Kaplumbağa

baḳa Kaplumbağa veya kurbağa (İM)
baġa Kaplumbağa veya kurbağa (BM, GT, MG, TZ)
boġa (I) Kaplumbağa veya kurbağa (DM)
ḳabarçaḳlı baġa Kaplumbağa (KK)

ḳabırçaḳlı baġa Kaplumbağa (BM)
ḳaburçaḳlı baġa Kaplumbağa (İM)
ḳaburçaḳlu baġa Kaplumbağa (TA)

3.2.4.2.1.2.3.5. Timsah

neheng Ar. Timsah (GT)

3.2.4.2.1.2.4. Kuşlar

çekük Kuş (İH)
nusūr Ar. Kuşlar (BV)
ḳuş Kuş (BM, BV, CC2, DM, GT, İM, KFT, KK, TA, TZ)
çaġa Tüyü henüz bitmemiş kuş yavrusu (Kİ)
yeder Kuş yavrusu (TA)
2.1.2.4.1. Kuş Çeşitleri
ḳızġaş Bir tür kuş (TZ)
oġaz Bir çeşit kuş (TZ)
til ḳuş Bir tür kuş (TZ)
ḳutan Bir kuş (TZ)
urguvul Bir tür kuş (CC2)

3.2.4.2.1.2.4.1.1. Evcil Kuşlar (Kümes Hayvanları)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.1. Tavuk

daġuḳ (II) Tavuk (TA)
daḳuḳ Tavuk (TA)
tafuḳ Tavuk (İM)
taġuḳ Tavuk (DM)
taḳuḳ Tavuk (BM, Kİ)
tavoḫ Tavuk (CC2)
tavuḳ Tavuk (BV, CC1, İM, KFT, TZ)
ṭavuḳ Tavuk (DM, KK)
toḳuḳ Tavuk (BM)
tavok Tavuk (CC1)
güdük (III) Kuyruksuz tavuk (İH)
balaçuk Civciv (CC1)
bala (II) Piliç (Kİ)
yavrı (I) Civciv, kuş yavrusu (BM, DM, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.2. Horoz

ḫorāz *Far.* (<ḫorūs) Horoz (İM, TZ)
ḫoroz *Far.* Horoz (BM, CC1, DM, İM, TZ)
ḫorūs *Far.* Horoz (TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.3. Güvercin

güverçin Güvercin (TA)
kögerçin Güvercin (GT, İM)
kögerçün Güvercin (İM)
kügerçin Güvercin (BM, BV, DM, KFT, Kİ)
kükerçin Güvercin (KK)
küvercin Güvercin (TA)
ökerçin Güvercin (TZ)
köngekli kögerçin Paçalı güvercin (İM)
kügürçinley Güvercin gibi (CC2)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.4. Bıldırcın

bedene (II) Ar. Bıldırcın (DM, KK)
tardar Bir bıldırcın türü (BM)
tartar Bir bıldırcın türü (BM)
tartaz Bir bıldırcın türü (TZ)
bıldırçın Bıldırcın (Kİ, TA)
bıldurçın Bıldırcın (BM)
böyürçin Bıldırcın (Kİ)
yelve Bıldırcana benzer bir kuş (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.5. Keklik

çil (I) Keklik (BM, İH, Kİ)
durrāc Ar. Bir cins keklik, keklik cinsinden olan turaç kuşu (GT)
keklik Keklik (BM, Kİ, TZ)
kiklik Keklik (DM)
ḳılḳuyruġu Keklik, kılkuyruk (BM)
ḳılḳuyruḳ Keklik, kılkuyruk (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.6. Kaz

berbaṭ Ar. Kaz (İM)
tübe ḳaz Evcil kaz (TZ)
ḳaz Kaz (BM, CC1, DM, GT, İH, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.7. Ördek

ördek Ördek (DM, İH, İM, TA, TZ)
yördek Ördek (BM)
evrek (I) Ördek (BM, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.8. Tavus Kuşu

ṭāvūs Ar. Tavus kuşu (GT)
tavus Ar. Tavus kuşu (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.9. Kuğu

kuġu Kuğu kuşu (TZ)
ḳuv (II) Kuğu kuşu (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.1.10. Deve Kuşu

deve ḳuş Deve kuşu (BM, Kİ, KK)
deve ḳuşı Deve kuşu (DM)
deve ḳuşu Deve kuşu (İH)
teve ḳuş Deve kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2. Yabani kuşlar

azıġlı Vahşî (İM)
yavuz 2. Vahşi (Kİ)
vaḥşī *Ar.* Vahşî, yabanî (BV, KFT)
yabānī Far. Ar. Yabanî (KK)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1. Yırtıcı Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.1. Kartal

ḳartal Kartal (BM, DM, Kİ)
ḳarṭal Kartal (TA)
çarlaḳ (II) Kartal (TZ)
yapalaḳ Kartal (İH)
küçegen Kartal (TA)

güçüken Kartal cinsinden bir kuş (BM, İH)
köçken Kerkes kuşu, kartal (Kİ)
ḳaraḳuş Kartal, tavşancıl (BM, DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.2. Doğan, Şahin

laçin Doğan, şahin (BM, DM, İH, Kİ, TA, TZ)
soġanġuş Şahin, doğan (BM)
karçaga (<Moğ. harçaga) Atmaca, şahin, aladoğan (CC2)
ḳarçıġa Şahin, doğan (CC1, İM)
sar (I) Doğan, akbaba (CC1)
yaġlabay Doğan cinsinden çakır denen bir kuş (TZ)
songur Doğan kuşu (CC1)
sonḳur Doğan, şahin türünden bir kuş (BM, Kİ)
sunḳur (II) Doğan, şahin türünden bir kuş (TA, TZ)
toruntay Şahin cinsinden bir kuş (TZ)
turuntay Bir tür ala doğan (BM)
ḳuruġı Bir cins doğan kuşu (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.3. Atmaca

ḳırġı Atmaca (BM, TZ)
kırgıy Atmaca (CC1, İM)
atmaça toġan Atmaca (TA)
balaban Atmaca (BM, CC1, DM, İM, TA, TZ)
ḳurġaş Atmaca kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.4. Akbaba

kerkes *Ar.* Kerkenez, karakuş cinsinden bir kuş, akbaba (DM, İH, İM, TZ)
delice doġan Akbaba, çaylak (İH)
delü toġan Akbaba, çaylak (BM)
çi (I) Akbaba cinsinden bir kuş (BM, Kİ)
çiy Akbaba cinsinden bir kuş (TA)
toġan (I) Akbaba, çaylak (BM, TA)
tülkün Çaylak (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.5. Balıkçıl

küvüldür Balıkçıl kuşu (TZ)
ala yapışḳan Balıkçıl (BM)
göl baġası Balıkçıl (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.6. Delice Kuşu

deglügeç Delice kuşu (TA)
devlengeç Delice kuşu (TZ)
devlingeç Delice kuşu (KK)
devlügeç (II) Delice kuşu (İH, TA)
tevlengeç Dölengeç veya devlengeç kuşu, delice kuşu (DM)
tevlügec Dölengeç veya devlengeç kuşu, delice kuşu (DM, TM)
tülüveç Pelikan kuşu (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.7. Baykuş, Puhu

bayġuş Baykuş (DM, TZ)
bayķuş Baykuş (GT, TA)
çüve Baykuş (BM)
çüvşen Baykuş (BM)
ügü Baykuş, puhu kuşu (BM, CC1, Kİ, TZ)
köl ayġruv Gece kuşu, baykuş (BM)
ķıġruv Baykuş (BM)
yıblaķ Baykuş (BM)
yabalaķ Baykuş (BM, CC1, DM, TA)
ķızıl başlı çıpçuķ puhu kuşu denilen küçük bir kuş (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.8. Cura

çura Küçük bir cins yırtıcı kuş, av kuşu, cura (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.9. Tuğrul Kuşu

tuġrul Tuğrul kuşu (Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.1.10. Martı

yirik Su kuşu, martı (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2. Ötücü Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.1. Serçe

çapçuķ Serçe (Kİ)
çıbçuķ Serçe (TA)
çıpçaķ Serçe (BM)
çıpçıķ Serçe (CC1, İM)
çıpçuķ Serçe (İM, TA)
şıbşıķ Serçe (DM)
şıfşaķ Serçe (KK)
şıpşıķ Serçe (TZ)
çerçeSerçe (Kİ)
serçe Far. Serçe (BM, İH, TA)
serşe Serçe (DM, TZ)
sirçe Serçe (BV)
sirşe Serçe TZ)
şerşe Serçe (TZ)
şirşe Serçe (TZ)
ķarılġaç Serçe (İM)
ķız ķuşu serçe gibi bir alaca kuş (İH)
it çıpçuķı serçeye benzeyen bir kuş

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.2. Sığırcık

sıġırçıķ Sığırcık kuşu (CC1, DM, GT, TA, TZ)
şıġırçıķ Sığırcık kuşu (DM)
sıġırçuķ Sığırcık kuşu (BM, DM)
şırşıķ Sığırcık kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.3. Kırlangıç

ḳarlaġaç Kırlangıç (BM)
ḳarlaġaş Kırlangıç (TZ)
ḳarlaġuç Kırlangıç (Kİ, TZ)
ḳarlaḳaş Kırlangıç (KK)
ḳarlavuş Kırlangıç (Kİ)
ḳırlaġaç Kırlangıç (TA)
ḳırlaġuç Kırlangıç (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.4. Toygar Kuşu

cırlaḳ Toygar kuşu (İH)
çırlayıḳ Toygar kuşu (İH)
durġay Toygar kuşu (BM)
turġay Serçe gibi küçük kuş, toygar kuşu (BV, İH)
ḳızılça turġay kızıl renkli bir kuş (BM, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.5. Kumru, Üveyik

ügeyik Üveyik kuşu (TA, TZ)
ögeyik Meşhur kuş, kumru (İH)
yazı gögerçini Kumru, yaban güvercini (İH)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.6. Saka

saḳa Saka kuşu (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.7. Bülbül

bülbül *Far.* Bülbül (CC1, GT)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.8. Papağan

ṭūṭī *Far.* Papağan, dudu kuşu (GT, İH)
totu (< Far. ṭūṭī) Papağan (CC1)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.9. İbibik

übük İbibik kuşu (TZ)
ibük İbibik, çavuş kuşu (İH)
öbtek alaca, ibibik (DM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.10. Yelve Kuşu

badanaḫ Yelve kuşu (TZ)
buyurçuḳ Yelve kuşu (TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.11. Saksağan

saġasġan Saksağan (Kİ)
şaġızġan Saksağan (TA)
saġsaġan (I) Saksağan (BM, TZ)
saḳsaġan Saksağan (İH, Kİ)
saḳsıḳan Saksağan (İM)
sasıḳan Saksağan (GT)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.2.12. Karga

āb (II) *Far.* Rivayete göre Hz. Adem'in ekinini yiyen karga (İN)

ḳuzġun Gagası ve kuyruğunun tüyü uzun ve çok siyah karga (İH, İM, Kİ, KK, İZ)
ikin ḳarġası ekin kargası (İM)
ġurāb Ar. Karga (GT, İM)
zāġ *Far.* Karga (GT)
ḳarġa Karga, kuzgun (BM, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3. Göçmen Kuşlar

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.1. Leylek

uḳar ḳazı Balıkçıl kuş, leylek (BM)
leklek Leylek (Kİ)
ayuḳ (II) Leylek (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.2. Turna

aḳulaḳaz Telli turna, alaca kaz (BM)
turna Turna kuşu (BM, CC1-CC2, DM, İM, Kİ, TZ)
ṭurna Turna kuşu (DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.3. Angıt

anġıt Angıt kuşu (Kİ)
anıt Angıt kuşu (İH, Kİ)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.4. Yabani Ördek

bağırtlaḳ Bağırtlak, orta büyüklükte bir cins göçebe ördek (İH)
keskerī *Ar.* Göl ördeği (İM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.5. Toy

duġ Toy kuşu (Kİ)
toġtoy Toy kuşu (BM)
toġtuy Toy kuşu (BM)
toy (II) Toy kuşu (İH, Kİ)
ṭoy Toy kuşu (İH, Kİ)
borġaṭoy Toy kuşu (BM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.3.6. Pelikan

anır (I) Pelikan kuşu (DM)
enir Pelikan kuşu (DM)

3.2.4.2.1.2.4.1.2.4. Diğer Kuş Çeşitleri

göçek ḳuşu Yazın içeri, kışın sahile veya çöle uçan kuş (İH)
ḳaravaş (II) Karakuş, sungur (TZ)
batuḳ Karabatak kuşu (Kİ)
çobān aldaġuçı çoban aldatan denilen küçük bir kuş (İH)
yont ḳuşu Yont kuşu (İH)
sarı ḳuş sandal denilen kuş (İH)
kejegen Geçegen denilen kuş (İH)
iyiz Kaşıkçı kuşu (BM)
çırlavuḳ Sesi suyun gürültüsüne benzeyen bir tür kuş (Kİ)
çarça Tatarcada bir kuş adı (Kİ)

kelek (I) Düz ve uzun burunlu büyük bir kuş (TZ)
ıtla ḳaz Bir çeşit kuş (TZ)

3.2.4.2.1.2.5. Memeliler

3.2.4.2.1.2.5.1. Kemirgenler

3.2.4.2.1.2.5.1.1. Fare

kelenü Tarla faresi (İH)
sıçan Sıçan, fare (İH, KF, Kİ, TA. TZ)
sıçġan Sıçan, fare (BV, Gİ)
sıçḳan Sıçan, fare (BM, İM, KK, TA)
şışan Fare, sıçan (KK)
şışḳan Fare, sıçan (KK)
sışḳan Fare, sıçan (TZ)
şışḳan Sıçan, fare (TZ)
yalman Dağ faresi, tarla faresi (BM, DM, İM, Kİ, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.2. Gelincik

şuġır şavşar Gelincik (TA)
ās *Far.* Gelincik (BM, DM)
künen Gelincik (TA)
küzen (I) Gelincik, dağ gelinciği (BM)
közen Gelincik (İM)

3.2.4.2.1.2.5.1.3. Sansar

küzen (II) Sansar, Firavun sıçanı da denilen kokarca (Kİ, TZ)
sansar Sansar (İH, TZ)
savsar Far. Sansar ve derisi (CC1, İM, TA)
dela (<Far. dela) Kaya sansarı (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.1.4. Kakım

aḳ aş as denilen derisi makbul hayvanın ak renklisi, kakum (İH)

3.2.4.2.1.2.5.1.5. Kunduz

ḳunduz Kunduz (İH)

3.2.4.1.1.2.5.1.6. Sincap

teyin (I) Sincap (CC1, İH, İM, TA)
beyen Sincap (Kİ)
kara tėyin Kara sincap (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.1.7. Tavşan

davuşaġan Tavşan (BM)
ṭavşan Tavşan (DM, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.8. Köstebek

yumran Köstebek, büyük sıçan (İH)
köstebek Köstebek, gözsüz tarla faresi (İH, TZ)
kösüz tümek Köstebek, gözsüz tarla faresi (BM)
közsiz köpek Köstebek (CC1)
naman Köstebek (TZ)
naman soḳur Kör köstebek (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.1.9. Kirpi

kirbi Kirpi, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan (DM)
kirpi Kirpi, sırtı dikenlerle kaplı memeli hayvan (BM, CC2, İM, Kİ, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2. Otçul Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.2.1. Tek Tırnaklılar

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1. At

at (II) At (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
aṭ At (DM, KK, TA)
yuntavlı At(TZ)
ḫayl (I) Ar. At (BV)
yılkı At (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.1.At Yavrusu

tay At yavrusu (KK, TA)
ṭay (I) At yavrusu (DM, KK, TA)
yapaġlı Tay (TZ)
ḳulunçak Küçük tay, taycık (TA)
ḳulun Bir yaşındaki tay (Kİ, TA)
ḳunan Üç yaşındaki tay (TA)
erbe Dört yaşındaki tay (TA)
dünen Dört yaşındaki tay (TA)
ḳulunaçı Gebe kalan tay (Kİ)
ba Süt emen kısrak (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.2.At sürüsü

yılḳı Sürü, (at) sürüsü (İM, Kİ, TZ)
yunad Beygir sürüsü (Kİ)
yunt At, otlakta otlayan atların tümü (TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3. At Çeşitleri

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.1.Cinsiyetlerine Göre At Çeşitleri

ayġır Aygır, damızlık erkek at (BV, BM, DM, KK, RH, TA, TZ)
azman (II) Yaşlı iken enetilmiş aygır (Kİ)
çamuş 2. Talim görmemiş salma beygir (İH)
kısrak kısrak (DM)
kıstrak kısrak (CC1)

ḫuvluk Genç kısrak, ilk kez kulunlayan kısrak (CC2)
biye Kısrak (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.2. Renklerine Göre At Çeşitleri

al (II) Doru at (İH, Kİ)
aşḳar Doru at (RH)
aṭṭur Doru at (DM)
ala (II) Alaca at (Kİ)
alaça (II) Ala renkli at (Kİ)
abraş *Ar.* Alaca benekli at, tüysüz yerlerinde uyuz gibi illeti olan at (RH)
aḳ az Bacaklarında beyaz lekeler bulunan sarı at (Kİ)
az (II) Sarı renkli at (BV, Kİ)
boz at Boz renkli at, kırat (DM)
şal (I) Boz renkli at (DM)
edbes *Ar.* Rengi ne kızıl ne siyah olan at (RH)
edhem *Ar.* Her tarafı siyah olan at (RH)
egir (II) Siyah renkli at (Kİ)
eygir (I) Siyah renkli at (Kİ)
ḳaşḳaldaḳ Alnında biraz aklık bulunan at (TZ)
saḳar Alnında bir parça aklık olan at (İH, Kİ, TZ)
kümeyt *Ar.* Koyu kırmızı at (RH)
sekül Sekili at (İH)
yağız 2. Dört ayağı da sekili at (MA, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.3. Irklarına Göre At Çeşitleri

ala kidiş Melez at (TA)
muḳrıf Ar. Melez at (BV)
küşek (I) Melez (KFT)
arḳunraḳ (II) Melezce (BV)
tāzī (I) Far. Arap atı (Kİ)
tazı at Arap atı (Kİ)
ṭazı Far. Arap atı (TA))
arḳun (II) Yaban aygırı ile evcil kısraktan olan at (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.4. Vücut Özelliklerine Göre At Çeşitleri

sam *Ar.* Bir kolu ak olan at (RH)
aᶜzel *Ar.* Kuyruğu kığır ve eğri olan at (RH)
irtiḥāş *Ar.* Toynakları birbirinden uzak olan at (BV)
faḳme *Ar.* Alt dudağı sarkık at (BV)
eden *Ar.* Ön ayakları kısa, arka ayakları uzun at (BV)
çalıḳ (II) Başı sert at (Kİ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.5.Yürüyüşlerine Göre At Çeşitleri

ebḥaḥ *Ar.* Ayaklarını yanlara doğru genişçe atarak kusurlu yürüyen at (RH)
tüze Tezmeğe meyli olan at (RH)

eşkün Açık adımlarla yürüyen at, deve (İH, TA)
yelemçi Yarış atı, koşu atı (CC2)
yügrük Hızlı koşan (at) (BV, İM, Kİ, MG, TZ)
yügürük Hızlı giden (at) (RH)
yürük Hızlı koşan (at) (TZ)
yorġa Koşarak giden (at) (Kİ, TA)
maᶜtaḳAr. Dururken güzel görünen ancak yürürken sıfatı değişen at (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.3.6. Huylarına Göre At Çeşitleri

ᶜażāż *Ar.* **(II)** Otlarken yanına geleni ısıran at (BV)
ḥarūn Ar. İlerleyeceği yerde gerileyen veya duran at, huysuz at (MG, RH)
semend Far. Çevik ve güzel at (RH)
yuraḳtur Alıştırılmış at (Kİ)
hezīme Ar. Koşarken kişneyen at (BV)
zāl *Ar.* Güneşe karşı dururken gözünü yumup karşıdan geleni göremeyen at (RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.4. Atın Organları

vaẓīf *Ar.* Atın bir organı (BV)
senāyā Ar. Atın ikinci yılda çıkan dişleri (RH)
rubā'iyyāt *Ar.* Atın dördüncü yılda çıkan dişleri (RH)
vāsitān *Ar.* Atın iki yaşında çıkardığı dört diş(RH)
caḥfele *Ar.* At dudağı (BV)
yal (I) Yele, atın yelesi (Kİ, MG, RH)
yalı (II) Yele, atın yelesi (CC2)
ᶜarefe *Ar.* (I) Atın yelesi (BV)
maᶜrefe *Ar.* Atın yelelerinin bittiği yer (RH)
il (V) Atın ön ayakları (MG)
ḳıç ayaḳları atın arka ayakları (TA)
beyt-şikāl atın ayağından bağlanan yeri (RH)
'āriyan *Ar.* Atın arka budunun yoğun eti (BV)
davlum Ata eyerin bağlandığı yer (İH)
beytü's-serc atın sırtında eyer konulan yer (RH)
nişān (V) Far. Atın alnındaki beyazlık (RH)
ḳaşḳa (I) Atın alnındaki beyazlık (Kİ, TZ)
şikāl Far. Atın bacağındaki beyazlık (BV, RH)
zaġab *Ar.* At yavrusunun doğuşta üzerinde bulunan kıllar (BV)
kefel *Ar.* Dip, art, kıç, her şeyin gerisi; atın oturma yeri (BV, İM)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.5.At Özellikleri

kişine- (Atlar için) kişnemek (CC2)
kişne- (Atlar için) kişnemek (BM, CC2, Kİ, TA, TZ)

ḳorla- (At için) yem torbasını görünce boğazından ses çıkarmak (İH)

ṭabṭab *Ar.* Atın alt dudağının şak şak etmesi (BV)

çıla- (I) At terlemek (BV)

ḳulna- (At) doğurmak (Kİ)

ḳulunla- (kısrak) Yavrulamak (CC2)

ḳaşın- (II) (At) işemek (TA)

muḳrıb Ar. Uzaktan atın güzel görünmesi (BV)

çamuşluḳ Beygirin oynaması, hoplaması (İH)

ḥaran Ar. Atın çifte atma ve ısırma huyunu öğrenmesi (BV)

sünbüke Ar. At toynağının ucunun olması (BV)

şuḳāḳ (I) Ar. Atın bacağındaki tüylerin dökülmesi (RH)

cimāḥ *Ar.* Atın binicisini istememesi (BV)

süçre- (At için) ayağı kayıp diz üstü düşmek (BM)

muḥdār Ar. Atın yürürken güzel görünmesi (BV)

licāmsız *Ar.*T. Gemsiz, dizginsiz (RH)

yavaş (I) (At için) uysal, sakin (GT)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.6. Atın Yürüme Ve Koşma Şekilleri

seyrānī Ar. Atın bir yürüyüş şekli (RH)

rehvār *Far.* Atın sarsmadan yürüyüşü (RH)

rehvārlıḳ *Far.T.* Atın sarsmadan yürüyüş tarzı (RH)

taraḳalu Atın bir yürüyüş ve koşma şekli (RH)

süksük Atın düzgün ve sür'atli olmayan bir çeşit yürüyüşü (MG)

hav Atın bir kavis çizerek tekrar geldiği yola, çizgiye geri dönmesi (MG)

'uḳal (II) Ar. Atın yürürken ayağını yere sürtmesi (İN)

yügürüklük Atlarda hızlı koşma (RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.7. Atla İlgili Hastalıklar

cereb *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

deşni Bir at hastalığı (RH)

eklil Bir tür at hastalığı (BV)

ḥumme *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

ḥummiye *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

ḳu^{c}aş *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

mektāf *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

nıḳrıs Ar. Bir at hastalığı (BV)

reḥsa *Ar.* Bir at hastalığı (BV)

sa^{c}f Ar. Bir at hastalığı (BV)

sā^{c}fe Ar. Bir at hastalığı (BV)

şıla^{c} Ar. Bir at hastalığı (BV)

sille (II) Bir at hastalığı (BV)

şuda^{c} Ar. Bir at hastalığı (BV)

şıbke Bir at hastalığı (BV)

şıryık̟ Bir at hastalığı (BV)
şişmek (II) Bir at hastalığı (RH)
şişmiş Bir at hastalığı (RH)
tarḳa Ar. Bir at hastalığı (BV)
tevse Ar. Bir at hastalığı (BV)
ḫuyye *Ar.* Bir at hastalığı (RH)
ẓafere *Ar.* Bir at hastalığı(BV)
zibeh *Ar.* Bir at hastalığı (BV)
ḫudde *Ar.* Atlarda bir hastalık (RH)
ᶜaran (IV) *Ar.* Atın tabanında çıkan nasır (RH)
dibe Ar. Atın uyatlığını şişirten hastalık (RH)
ekle Kuyrukta oluşan bir at hastalığı (BV)
fesaḫ *Ar.* Atın ön ve arka ayaklarındaki sancı (BV)
ḫuya *Ar.* Atın kulaklarının şişmesi ve boğazının ağrıması (RH)
deḫas Ar. Toynak ile tüy arasındaki ağrı (BV)
meşeş *Far.* Atın ayaklarında ceviz gibi olan şişlik (BV, RH)
nefḫa (II) Ar. Bir at hastalığı, atın dizindeki şiş (RH)
ḳaliᶜ *Ar.* Atın tüylerinin kazınması, dökülmesi (RH)
ḳare *Ar.* Atın kulak dibinin şişmesi (RH)
ḳaşınmaḳ Uyuz, bir at hastalığı (RH)
seraṭān Ar. Atın tırnakları etrafındaki etin dökülmesi (RH)
yaġrı- Yağır olmak, atın vücudunda yara meydana gelmek (İN)
zevāyid *Ar.* Atlarda bilek altındaki fazlalık (BV)
ḫamır (I) Ar. Bilek altındaki fazlalık (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.Atçılık ve Binicilik

fārislıḳ *Ar.*T. Binicilik (MG, BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.1. Ata Binme, Atı Sürme

bin- Binmek (KFT)
min- Binmek (BV, CC1-CC2, DM, GT, İN, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
mindir- Bindirmek (KK, TZ)
mindür- Bindirmek (BV, GT)
minen- Binilmek (KK)
miñeş- Birlikte binmek (BV)
minil- Binilmek (BV, TZ)
miniş Biniş (KK, RH)
atlan- Ata binmek, at sürmek (CC1, Kİ)
sürün- (II) (Atı) sürmek (MG)
çap- (I) 3. Sürmek, at koşturmak (BV, GT, MG)
çapdur- Çaptırmak, koşturmak (RH)
segirt- Koşmak, (atı) koşturmak (TA, RH)

yaydaġ Eyersiz ata binmek (MG)
yek- Atı arabaya koşmak (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.2. Binici

minmiş Binici (KK)
binüçi Binici (TZ)
fāris *Ar.* Binici (BV, GT, MG)
libāḳa(t) *Ar.* Binicinin iyi hareketleri, ustalık (MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.3. Binit

merkūb *Ar.* Binit, üzerine binilmiş (BV)
bunut Binit, binilen şey veya hayvan (Kİ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.4.At Bakımı

tīmār Far. Tımar (RH)
tīmārla- Far. T. Tımar etmek (RH, TZ)
ḳaşı- (II) Atı kaşağı ile temizlemek (Kİ, TA)
tīmārsuzluḳ Far. T. Bakımsızlık (RH)
na'lla- Ar.T. Nallamak, binek hayvanlarının ayağına nal takmak (BV)
taġala- Nallamak (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5. At Terbiyesi

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.1.Gemleme, Dizginleme

uyanla- Gem vurmak (TA)
oyanla- Gemlemek, gem vurmak (Kİ)
licāmla- *Ar.*T. Gemlemek, dizginlemek (RH)
tizginle- Dizginlemek (Kİ)
burunduḳla- Dizginlemek, gem takmak (TZ)
saḳandurukla- (Atı) yularlamak (İH)
ayl tart- Kolan bağlamak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.2. Eyerleme

eyerle- At vb. eyerlemek (Gİ, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
iyerle- At vb. eyerlemek (BV, İM)
eyerlen- Eyerlenmek (TZ)
iyerlet- Eyerletmek (MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.3. Köstekleme

kişenle- Atın ayağına bağ vurmak (BM, Kİ)
kösürükle- Atın ayağına zincir takmak (CC2)
köstekle- Kösteklemek, atın ayağına bağ vurmak (TZ)
şikāllen- Far.T. Kösteklenmek (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.8.5.4. Yönlendirme

ḳıldur- (II) (Ata) istenilen tavrı takındırmak, gerekli vaziyete getirmek (MG)
süksükle- Atı süksük tarzında yürütmek (MG)
taraḳalat- Ata tarakalı yürüyüşünü öğretmek (RH)
naḳl (IV) Ar. 1. Atı yürütme, harekete geçirme (MG) 2. Atı döndürme (MG)
naḳlla- (II) Ar.T. 1. Atı yürütmek, harekete geçirmek (MG) 2. Atı döndürmek (MG)
ḥayḥay Atı harekete geçirmek için söylenen ünlem (RH)
imtinā‘ (III) *Ar.* Atı geriye döndürme (MG)
yort- (Atı) dört nala koşturmak, hızla gitmek, kaçmak (GT)
yaran- Atı epeyce koşturup terletip yem vermeden soğutmak (Kİ)
mihmāzla- *Ar.T.* Mahmuzlamak, mahmuzla ata vurmak (BV, MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9. At İle İlgili Eşyalar

saġıt 2. At koşum takımı (CC1)
saçak (at takımında kullanılan) püskül, saçak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.1. Başlık

kelik (II) Atın başına konulan gölgelik (İH)
kilāfser *Ar.* Atın başlığı (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.2. Gem, Yular, Dizgin

aguzlug Gem, ağızlık (CC1)
burundaḳ Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (BM, DM, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH, TZ)
burunduḳ Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (Kİ, TA, TZ)
burunduruḳ Gem, yular, binek hayvanlarının burnuna takılan şey (Kİ)
licām *Ar.* Hayvanın ağzına vurulan gem, dizgin (KF, KFT, MG, İN, RH)
oyan Gem, atın koşumlarından biri (Kİ)
uyan Atın koşumlarından biri, yular (KFT, TZ)
öygen Gem, yular (TA)
öyken (II) Gem, yular (TA)
yügen Gem, dizgin, yular kayışı (BV,CC1, İM, MG)
yüken Gem, ip, halat, yular (DM, TZ)
yüligen Gem, yular (KK)
telbagı Dizgin (CC2)
yular Yular (İH, Kİ, TA, TZ)

yulav Yular (DM)
tizgin Dizgin (CC1, İM, Kİ, TA)
tüzgün Dizgin (DM)
nokta (II) (<Moğ. nogtu) Yular (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.3. Kolan ve Kayışlar

ayl Semer bağı, kolan (CC1)
ḳolan (I) Yular, eyer kolanı (CC1, DM, İH, KK, TA)
kulan (II) Eyer kolanı (BV, İN, Kİ)
ḥızām Ar. Kolan (MG)
ḥuzām *Ar.* Kolan (MG)
sirim Üzengi kayışı, sırım (Kİ)
salamçaḳ At eğerindeki kayış (Kİ)
babalaġ Eyer kolonlarının ucuna geçirilen ince kayış (Kİ)
ḳusġun Atın kuyruğu altından geçirilen kayış (Kİ)
ḳusḳun Atın kuyruğu altından geçirilen kayış (TA)
kuyışkan Atın kuyruğu altından geçirilen kayış, kuskun (CC1)
ḳolun At yayı (İH)
munu Kayış ucu (Kİ)
toga (II) (at takımında kullanılan) toka (CC1)
toga tili (at takımında kullanılan) toka çengeli, toka dili (CC1)
tüvme 2. (at takımında kullanılan) düğme (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4. Eyer

eger (I) Eyer (İH)
eyer Eyer (CC1, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA)
iyer Eyer (BV, GT, İM, MG)
iẕer Eyer (MG)
serc Ar. At takımı, eyer (RH)
ėyerniñ agaçı Eyerin ağaçtan yapılmış bölümü (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1. Eyer Keçesi

içirgi Eyer keçesi, yamçı (GT)
içirki Eyer keçesi, yamçı (GT)
nemedzīn Far. Eyerin altına konulan keçe (TA)
nemezīn Far. Eyerin altına konulan keçe (TA
yön (I) Hayvan eyerinin keçesi (İH)
yöne Hayvan eyerinin keçesi (İH)
yüne Eyer altına konulan keçe (TA)
a'kürtün 1. Eyer keçesi (İH)
bürze'ā *Ar.* Teğelti (BV)
kāhil Ar. Yağırlığın önünün büyük olması (BV)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1. Eyer Yastığı

tepengi Eyer yastığı (TZ)
ḳaş (IV) Eyerin ön ve arkasındaki yükseklikler (MG)
ḳarbūs Ayarın ön ve arka kaşı (MG)

ḳarabūs Ayarın ön ve arka kaşı (MG)
2.1.2.5.2.1.1.9.4.1.1.Ön Yastık
eyerin ön ḳaşı eyerin önündeki yükseklik (İH)
alındagı kaş Eyerin ön kısmındaki çıkıntılı bölüm (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.1.2. Arka Yastık

artındagı kaş Eyerin arka kısmındaki çıkıntılı bölüm (CC1)
terkü At eğerinin arkası (İH, TA)
dergü At eyerinin arkası (Kİ)
eyer eyrimi hayvan eyerinin sağrı üzerine gelen ucu (İH)
eyerin ard ḳaşı eyerin arkasındaki yükseklik (İH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.4.3. Eyer Örtüsü

ḳabtal At eyerinin iki yan örtüleri (İH)
ėyer yabogı Eyer Örtüsü (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.5. Göğüslük

kömüldürük Göğüs kemeri, at göğüslüğü (CC1, Kİ, MG, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.6.Üzengi

rikāb *Ar.* Üzengi (Gİ, GT, RH)
üzegü Üzengi (TA)
üzengi Üzengi (CC1-CC2, DM, KK, RH, TZ)
üzengü Üzengi (KF, MG)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.7. Mahmuz

iç Mahmuz (TA)
depküç Mahmuz (Kİ)
tebkiç Mahmuz (Kİ)
tepkeç Mahmuz (TZ)
mihmāz *Ar.* Çizme mahmuzu (MG, RH)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.8. Nal

na'l Ar. 1. Nal (BV, GT, MS)
na'al (< Ar.na'l) Nal (CC1)
taġa Nal (TZ)

2.1.2.5.2.1.1.9.10.Kaşağı

ḳaşaġu Kaşağı (TA)
ḳaşaḳ Kaşağı (Kİ)
kaşrav Kaşağı (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.9.11. Bağlama İpi

tuşaḳ Ata vurulan ayak bağı (Kİ, TZ)
tuşar Ata vurulan ayak bağı (TZ)

yalı (I) Tayları bağlamak için kullanılan ip (BV)
aḳruḳ Kaçan beygirin yakalandığı ip, otlakta atın bağlandığı ip (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.1.10. At Ahırı

ḳurġan (III) At ahırı (TA)
ayran (III) At ahırı, tavla (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.2. Katır

ılır Katır (TA)
ḳatır Katır (BV, BM, CC1, DM, İM, KFT, Kİ, KK)
ḳaṭır Katır (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.1.3. Eşek

eçek Eşek (TZ)
eşek Eşek (BV, CC1-CC2, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
işek (II) Eşek (BV, GT, İM)
yeşek Eşek (DM)
ḥımār (II) Ar. Eşek, merkep (BV, KFT)
ḫar Far. Eşek, merkep (GT)
merkeb *Ar.* Eşek (Gİ, İM, KF)
bulan Yaban eşeği (TZ)
bulnaḳ Yaban eşeği (Kİ)
yaban eşeği yaban eşeği (DM)
yaban yeşek yaban eşeği(DM)
ḳoduḳ Eşek sıpası (İH, TZ)
ḳuduḳ Eşek sıpası (DM, KK, TA)
ḳutuḳ Yabanî eşek yavrusu (BM, Kİ)
sıpa Eşek yavrusu (Kİ, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2. Çift Tırnaklılar

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.Küçükbaş Hayvanlar

davar Koyun, keçi cinsinden hayvan (BM, Gİ, İH, İH, KF, KFT, MS)
tuvar (I) Koyun, keçi cinsinden hayvan (TZ)
tafar Koyun ve keçi cinsinden hayvan (İM)
tavar Davar, hayvan (GT, KFT)
seniy Ar. Beş yaşındaki deve, iki yaşındaki sığır ve bir yaşındaki koyuna verilen ad (İM)
üç (III) Üç yaşındaki koyun veya keçi (Kİ)
saġmalı Sağımlı koyun ve keçi (TA)
saġlıḳ (II) Sağımlı koyun ve keçi (Kİ)
şaġlıḳ Sağımlı koyun ve keçi (TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.1.Koyun

ḳoy Koyun (BV, CC1, GT, İM, KFT, TZ)
ḳoyın Koyun (Gİ, İN, KF, KFT)

ḳoyun (1) Koyun (BM, DM, İH, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ökeç Üç yaşındaki koyun (TA)
yova (II) Sürüden ayrılıp yalnız kalan koyun (Kİ)
saġlaḳ Koyun, sağılan koyun (BM)
soġlaḳ Koyun (BM)
savluḳ (II) Sağılan koyun (TZ)
saġmal Sağmak için ayrılan koyun (Kİ)
şişek (I) İki veya üç yaşında dişi koyun (BM, Kİ, TA, TZ)
ḳırḫma Kırkılmış koyun (CC2)
ḳozı Kuzu (BM, CC1-CC2, DM, Kİ)
ḳuzu Kuzu (İH, TA)
ḳuzı Kuzu (DM, İM, Kİ)
körpe (II) 1. Süt emen kuzu (Kİ)
ceẕe'a *Ar.* Bir yaşına girmemiş koyun (İM, KFT)
toḳlı Bir yaşındaki erkek koyun, kuzu (BM, TA)
toḳlu Bir yaşındaki erkek koyun, kuzu (İH)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.2.Koç

örgeç (**II**) Erkeki enenmiş koç (BV)
örük (**II**) İğdiş edilmiş koç (BM)
ḳabaḳ (I) Boynuzsuz koç (İH)
ḳoç Koç (BM, Kİ, TA)
ḳoçḳar Koç (BM, CC1-CC2, DM, GT, İM. Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.1.3. Keçi, Teke

içki Keçi (TZ)
içkü Keçi (İM)
ikşi (III) Keçi (TZ)
işki Keçi (TZ)
işke Keçi (TZ)
keçi Keçi (BM, KFT, Kİ, TA, DM)
ayraḳ Yaban keçisi (TA)
tuv Dağ keçisi (CC2)
deke Teke, erkek keçi (Kİ)
eçki (I) Keçi, teke (BM, CC1, KFT, Kİ, TA)
erkeç Erkek keçi, teke (CC2, Kİ)
keşi Keçi, teke (DM)
teke Teke, erkek keçi (BM, BV, DM, KFT, Kİ, TA, TZ)
teys Ar. Teke, erkek keçi (KF)
tėge Erkek keçi, teke (CC2)
aġlaḳ Keçi yavrusu (Kİ)
avlaḳ (III) Keçi yavrusu, oğlak (TZ)
çibiç Bir yaşındaki oğlak (TA)
oğlaḳ (I) Oğlak, keçi yavrusu (BM, DM, Kİ, TA, TZ)
ogulak Oğlak, keçi yavrusu (CC1)
ovlaḳ Keçi yavrusu, oğlak (Kİ)
ulaḫ Oğlak, keçi yavrusu (CC2)
şişek (I) 2. Oğlak, keçi yavrusu (TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.Büyükbaş Hayvanlar

şır Sığır (KK)
sığır Sığır (BM, BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)
şığır Sığır (DM, KK, TA)
sır (I) Sığır (CC2)
şıyır Sığır (KK)
sıyır Sığır (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.1. İnek

inek (I) İnek (BM,CC1, DM, KK, TA, TZ)
kara (VI) İnek, büyükbaş hayvan (CC2)
ḳunaçın Üç yaşına girmemiş dişi buzağı (İM)
buzaġu Buzağı, dana (BM, DM, İM, KFT, Kİ, TA)
buzaḳu Buzağı, dana (KFT)
buzav Buzağı, dana (CC1, Kİ)
buzovley Buzağı gibi (CC2)
duna İki yaşında sığır, dana (TZ)
ḳuna İki yaşındaki dana (TZ)
tana Dana (BM, DM, İM, Kİ, TZ)
ṭana (I) Dana (DM, KK, TA)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.2. Öküz

öküz Öküz (BM, BV, CC1, DM, GT, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.3.Boğa

boġa (II) Boğa, erkek tohumluk hayvan (CC1, Kİ, KK, TA, TZ)
buġa (I) Boğa, erkek tohumluk hayvan (BM, CC2)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.4.Manda, Camış

ġamus Far. (< gāv-mīs) Manda, camız (BM)
su sığır camus, manda (CC1, TZ)
su sığırı camus, manda (BM, DM)
şu şığırı camus, manda (KK)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.1.2.5. Deve

deve Deve (BM, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK)
tife Deve (İM)
teve Deve (GT, TA)
tive Deve (BV)
töve Deve (CC1)
tüve Deve (TZ)
hecīn *Ar.* Deve (BV)
şürşek Arık deve (TZ)
tetir Arap devesi (TA)
bedene (I) Ar. Kurbanlık için boğazlanan deve (İM)
lök 2. Asil, iyi cins deve (Kİ)
arvan Dişi deve (BM)
arvana Dişi deve (DM)
iñen (III) Dişi deve (TA)

iñen teve Dişi deve (TZ)
nāḳa Ar. Dişi deve (GT, KFT)
ḫalıfe Ar. Gebe deve (İM)
atın İğdiş edilmiş deve (Kİ)
besrek Kızgın deve (TZ)
bisrek Erkek ve kızgın deve (Kİ, TZ)
cimāl *Ar.* Erkek develer (BV)
boġra Hörgüçlü erkek deve (TA)
buġra Hörgüçlü erkek deve (BM, Kİ)
bota Deve yavrusu (İM, KK, TZ)
küşek (II) Deve yavrusu (TA)
taylaḳ Deve yavrusu (TZ)
köşek Bir yaşındaki deve, deve yavrusu (BM, Kİ, TA, TZ)
keşek İki yaşındaki deve yavrusu (TZ)
turumçaḫ İki yaşında deve (BM)
ibn-i meḫāż Ar. İki yaşındaki deve (İM)
ḥıḳāḳ Ar. Dört yaşına girmiş develer (İM)
ḥıḳḳa Ar. Dört yaşına girmiş deve (İM)
seniyye tife Ar.T. Beş yaşındaki deve (İM)
lök 1. Yedi yaşındaki deve (BM)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2.1 Fil

fil *Far.* Fil (CC1, GT, İM, KFT)
pil (<Far. fīl) Fil (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.2.2.2.2. Geyik

ayvuġ Ceylân (BM)
ayvuḳ Ceylân (BM, TA)
ġazāl Ar. Ceylan, geyik (BV, İM)
ġazel Ar. Ceylan, geyik (İM)
ilik (II) Geyik (TA)
keyik (I) Geyik, ceylan (BM, DM, GT, KK, RH)
kiyik 1. Geyik, ceylān (GT, MG, RH)
sıġın Geyik, yaban öküzü (BM, İH, Kİ,TZ)
sıyın Yaban öküzü, geyik (TZ)
soḳaḳ Ala renkli geyik (İH)
sovun Yaban keçisi, antilop (BM, Kİ)
şovur Yabanî geyik (Kİ)
buv Geyik, erkek geyik (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3. Etçil Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1.1. Kedi

maçı Kedi (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)
çetik Kedi (DM)
çetük Kedi (BM, DM, GT, İH, İM, Kİ, TA, TZ)
şetik Kedi (DM)
şetük Kedi (DM, KK, TZ)
kedi Kedi (İH)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.1.2. Köpek

kelb *Ar.* Köpek (GT, KF)
it (I) Köpek, it (BM, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA)
köbek it Köpek (TA)
köpek it köpek (TA)
ḳançıḳ Dişi köpek (CC2, TA, TZ)
ḳançuḳ Dişi köpek (BM, DM, Kİ)
köbük Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (DM)
köfük Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (DM)
köpek Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (BM, İH)
köpük (II) Tüylü köpek, it cinsinin iri ve tüylü olanı (Kİ)
parla Tüyü az olan köpek (TZ)
baraḳ Çoban köpeği (İH, TZ
köbelek (II) Çoban köpeği (TZ)
ḳubas Çoban köpeği (Kİ)
ḳubaş Çoban köpeği (BM)
ḳutur (II) Kuduz köpek (TZ)
ḳuturġan (I) Kuduz köpek (TZ)
ḳutuz (II) Kudurmuş köpek, kuduz (TZ)
küçük (II) 1. Kuyruğu kesik (köpek) (Kİ)
güdük (II) Kuyruğu kesik köpek (İH)
arġan Evcil köpek (BM)
arġırmaḳ Soyu iyi köpek (TZ)
ṭazı it tazı (DM, TA)
basan Köpeklere verilen ad (Kİ)
zaġar Bir tür küçük köpek (İH)
enük Köpek ve yırtıcı hayvan yavrusu (Kİ, TZ)
itük (II) Köpek yavrusu (TA)
küçük (II) 2. Köpek yavrusu, enik(TA)
külük (I) Köpek yavrusu, enik (BM)
urġuḳ Köpek yavrusu, enik (TZ)
uruḳ (II) Köpek yavrusu, enik (TZ)
ütük (I) Köpek yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.1.Aslan

araslan Arslan (BM, BV, DM, GT, İM, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
arslan Arslan (BM, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
aslan Aslan (DM)
arstlan Aslan (CC1)
esed *Ar.* Arslan (GT)
şīr Far. Aslan (GT)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.2.Kaplan, Panter, Pars

aḳ pars beyaz pars (Kİ)
bars *Far.* Yaban kedisi, pars (BM, DM, İM, Kİ, KK, TA)
pars *Far.* Yaban kedisi, pars (TZ)
esri Pars (Kİ)
ḳabılan Kaplan, panter (BV)

ḳablan Kaplan, panter (DM)
ḳaflan Kaplan (KK)
ḳaplan Kaplan, panter (BM, BV, İH, İM, TZ)
ḳoplan Kaplan, panter (TZ)
peleng *Far.* Kaplan veya pars (GT)
palang Far. Leopar, pars (CC1)
yolabars Kaplan (CC2)
kulabars Alaca panter, çizgili leopar (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.3. Kurt

böri Kurt (CC2, GT, İM, KFT, KK, TZ)
börü (II) Kurt (BM, CC1, Kİ, TA)
ḳurṭ (II) Kurt, börü (BM, DM, İM, Kİ, TA)
ḳurut Kurt, börü (KK, TA)
mamraḫ Kurt yavrusu (TZ)
bülçek Kurt yavrusu (BM. Kİ)
bilçik Kurt yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.4. Çakal

çaġal Çakal (TA)
şaġal Çakal (DM)
şaḳal Çakal (DM, TZ)
ḳarsaḳ 2. Çakal (TZ)
ḳara ḳulaḳ Çakala benzeyen bir hayvan (GT)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.5.Tilki

dilkü Tilki (Kİ)
tilkü Tilki (BM, DM, İM, Kİ, TA)
tülki Tilki (GT, TZ)
tülkü Tilki (BV, CC1, Kİ)
ḳarsaḳ 1. Bozkır tilkisi (CC1)
tülküçik Tilkicik (CC2)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.6.Sırtlan

surtlan Sırtlan (KK)
sırtlan Sırtlan (BM, DM, Kİ, TA, TZ)
şırtlan Sırtlan (DM)

3.2.4.2.1.2.5.3.1.2.7. Vaşak

ırs (< Rus. rıs) Vaşak (CC1)
silevsin (< Moğ. siligüsün) Vaşak (CC2)
silevsün (< Moğ. siligüsün) Vaşak (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.4. Karışık Beslenenler

3.2.4.2.1.2.5.4.1. Evcil

3.2.4.2.1.2.5.4.1.1.Domuz

dangḳuz Domuz (TZ)
dangġuz Domuz (TZ)
dongġuz Domuz (KK)
ṭaġuz Domuz (DM)

tonġuz Domuz (BM, BV, CC1-CC2, İM)
ṭonġuz Domuz (TA)
toñuz Domuz (Kİ)
ḫanāzīr Ar. Domuzlar (BV)
ḫınzīr Ar. Domuz (KFT)
cocḳa Domuz yavrusu (DM)
çocuḳ Domuz yavrusu (İH)
çuçḳa Domuz yavrusu (TA)

3.2.4.2.1.2.5.4.1. Yabani

3.2.4.2.1.2.5.4.1.1. Yaban Domuzu

ḳaban Yaban domuzu (CC2, DM)
keyik toñuz Yaban domuzu (CC1)

3.2.4.2.1.2.5.4.1.2. Yarasa

yarasa Yarasa (Kİ, TA, TZ)
yarsa Yarasa (DM)
yar ḳanat Yarasa (TZ)
yer ḳanat Yarasa (DM)
yarı ḳanat Baykuş, yarasa (İM)
vaṭvaṭ *Ar.* Yarasa (GT)
teri ḳanat yarasa (TZ)
ḳolġaç Yarasa (İH)

3.2.4.2.1.2.5.4.1.3.Maymun

maymūn Ar. Maymun (DM, KFT, KK, TZ)
maymun (<Ar. meymūn) Maymun (CC1)
yapçı Maymun (TZ)
yapçın Maymun (TZ)
baçin Maymun (BM)

3.2.4.2.1.3. Mercan

marcand (<*Ar.* marcān) Mercan (CC1)

3.2.4.2.2. Hayvan Sürüleri

kütöv Sürü, topluluk (CC2)
ḳasarlar Köpek sürüsü (TZ)
ḳumḳuş Kuş sürüsü (TZ)
keykenek Bir takım kuşlar (Kİ)
sürü (I) Sürü, koyun sürüsü (DM, Kİ, TA)
sürün Sürü, koyun sürüsü (Kİ)
ḳaṭār Ar. Deve kervanı, birbiri ardına sıralanan hayvan dizisi (KFT)
ḳaṭṭār *Ar.* Deve kervanı, birbiri ardına sıralanan hayvan dizisi (İM)
ketür- (II) Develeri bir araya toplamak (TA)
ḳıṭār *Ar.* Deve kervanı (KFT)

3.2.4.2.3. Hayvanların Bazı Organları

3.2.4.2.3.1.Boynuz

boynuz Boynuz (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, TA, TZ)
dinek Boynuz (İH)
moynuz Boynuz (İN)
muñuz Boynuz (İM)
muynuz (I) Boynuz (İH, KFT)
muyuz Boynuz (Kİ, TZ)
müñüz Boynuz (BV)
müz Boynuz (CC2)

3.2.4.2.3.2.Toynak

doynaḳ Hayvan tırnağı (KFT)
toynaḳ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, İH, İM)
ṭoynaḳ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (TA)
tuyaḳ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, Kİ, MG)
tuynaḳ Hayvan tırnağı, hayvan ayağı (BV, Kİ, MG)
başa Tırnaklı hayvanların tırnağı (TZ)
tuyaḳlı Toynaklı (BV)
şaḥḥat Ar. Toynak ortasının geniş olması (BV)

3.2.4.2.3.3.Kuyruk

tüpek Kuyruk (CC2)
ḳuyruḫ Kuyruk (CC2)
ḳuyruḳ Kuyruk (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KFT, Kİ, MG, RH, TZ)
ḳuyruḳlı Kuyruklu (İM)
‘uḳve Ar. Kuyruk dibi (BV)
‘ucze Ar. Kuyruktaki sıkı et (BV)

3.2.4.2.3.4.Hörgüç

örgeç (I) Hörgüç (BV, İM)
örgüç Hörgüç (TA)
örkeç Hörgüç (TZ)
örkeş Hörgüç (TZ)
örküç Hörgüç (Kİ, TZ)
inirçik Deve hörgücü (İH)

3.2.4.2.3.5. Meme

yelin Hayvan memesi (BV, CC2)
yilin Hayvan memesi (İH)

3.2.4.2.3.6. Gaga

burn Kuş gagası (TZ)
dumşaḳ Kuş gagası (TA)
dumşuḳ Kuş gagası (DM)
tomşuḳ Kuşun gagası (TZ)

3.2.4.2.3.7. Kanat

ḳanat Kanat (BM, DM, Gİ, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
ḫanat Kanat (CC2)

3.2.4.2.3.8.Kursak

boġağı Kuşun kursağı, midesi (BM)
ḳursaḳ (I) 1. Kursak (BV, CC1, Kİ, TA, TZ)
ḳurşaḳ Kursak (BM)

3.2.4.2.3.9.Taşlık

bütege Kuş cinsi hayvanların kursağındaki taşlık (TZ)

3.2.4.2.3.10.Rahim

geyin Hayvanın rahmi (İH)

3.2.4.2.3.11. Diğer Organlar

bökşmen Hayvanın yan tarafı, böğür, gövde (CC2)
ter (II) İnsandan başkasının kıllı gönü (TZ)
in (III) Koyun kulağının dilimi (Kİ)
ʻāc *Ar.* 2. Deve kemiği (KFT)
ʻāc *Ar.* 1. Fil dişi (GT)
ḫavşeb Ar. Köstek yeri (BV)
ḳılçıḳ (II) Balık kılçığı (İH)
ḳav (II) Yılanların çıkardıkları beyaz kabuk (Kİ)
yüñ 2. Kuş tüyü (İM)
yükü Tüy (Kİ)
pençe *Far.* Pençe, tırnak (GT, İH)
kitebe Kırk bayır (İH)
mėçele Sert kabuk, deri (CC2)

3.2.4.2.4. Hayvan Dışkısı, Pisliği

dezek Tezek, hayvan dışkısı (Kİ)
tezek Tezek, hayvan dışkısı (BV, Gİ, İM, KFT, Kİ, MS, TA, RH, TZ)
tizek Tezek (BV, İM)
mayaḳ Hayvan pisliği (TA)
yumalaḳ Hayvan pisliği (İM)
yumġalaḳ Yumalak, hayvan pisliği (BV)
kemre Hayvan ayağı altında çiğnenmiş fışkı (İH)
ḳıġ Koyun, deve pisliği (İH, KFT, TA)
çaġıltılaḳ Koyunun kuyruğuna yapışıp kalan pislik (Kİ)
arıḳ (III) Kuş pisliği (Kİ)

3.2.4.2.5 Hayvan Yiyeceği

ᶜalīḳ (I) *Ar.* Hayvana bir defada verilen yem (BV, RH)
yim Yem (BV, TA)
yem Yem, hayvan yiyeceği(Kİ, TZ)
fig (Hayvan yemi olan) Fiğ (İH)
ᶜalef *Ar.* Hayvan yemi (BV, İM)

3.2.4.2.6. Hayvan Barınağı

saray (**II**) (< Far. sarāy) Üstü tamamen ya da kısmen örtülü hayvan barınağı (CC2)
aḫūr *Far.* Ahır, hayvan barınağı (BV, DM, TA)
ıṣṭabl *Ar.* Ahır (BV, KFT)
aġıl Ağıl, koyun ve keçi sürülerinin geceledi̇ği çit ve duvarla çevrili yer (KFT, Kİ)
ḳafaṣ *Ar.* Kafes (GT, İM)
çiten Kafes (TA)
citen Kafes (TA)
ḳovan Arı Kovanı (İH)
bitek (II) Tahtadan yapılmış arı kovanı (Kİ)
yatuḳ Tavşan yuvası (TA)
egrek Deve yatağı, kuyu kenarında develerin çöktüğü yer (İH)
yumur (I) Hayvanın yuvarlandığı yer (İH)
ma'lef *Ar.* Samanlık (BV)

3.2.4.2.7. Hayvanlarla İlgili Eşyalar

3.2.4.2.7.1. Köstek, Zincir

'uḳal (I) Ar. Ayak kösteği (BV)
aġlāl *Ar.* Boyna takılan zincirler, prangalar (Gİ, İM)
bav Bağ, zincir (CC2)
buġav Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (DM)
buġavı Kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (TZ)
buḳaġı Bukağı, zincir (TZ)
buḳavuv Bukağı, zincir (Kİ)
buvavı Bukağı, kaçmaması için hayvanların ayağına takılan zincir, demir köstek (TZ)
ḳapturġa Zincir veya bukağı halkalarını bir araya toplayan demir (TZ)
özme Zincir veya başka şeylerin halkaları, bakla (CC2)
ḳayd (I) Ar.(Ayağa vurulan) zincir, pranga (GT)
keşin Köstek (DM)
kişen Köstek, ayakbağı (CC1, Kİ, TA, TZ)
köstek Atın ayağına vurulan bağ (İH, TZ)
sincir Far. (< zencīr) Zincir (İH)
sincir Far. (< zencīr) Zincir (İH)
şebḥa Ar. Köstek (BV)
zincil *Far.* (< zencīr) Zincir (CC1)
zincīr *Far.* Zincir (Gİ, KF, MS, TZ)
zincir *Far.* Zincir, (mec.) Esaret (GT, İM)

3.2.4.2.7.2. Boyunduruk

boyunduruḳ Boyunduruk (TA)
ögendire Öküzü sürmeye yarayan ucu çivili ağaç (İH)

3.2.4.2.7.3. Göğüslük

gümüldürük Devenin göğsüne bağlanıp ufak çanlarla katır boncuğu vb. ile donatılan süs (İH)
yümüldürük At ve benzeri hayvanlarda göğüslük (TZ)

3.2.4.2.7.4. Mahfe

bükter Hanımların deve üzerine koyup bindikleri beşik (Kİ)
pekter Devenin üzerine konan kapalı oturma yeri (TZ)
salaça Devenin üzerine koyup seyahata çıkanların bindikleri beşik (Kİ)
maḫafte *Ar.* Deve, katır gibi binek-lerin sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilecek vasıta (İM)
maḫḥāre *Ar.* Deve üstüne oturtulan ve iki kişinin oturduğu odacık (GT)
maḫmil *Ar.* Deve üzerine konulan sepet (İM)

3.2.4.2.7.5.Semer, Palan, Kolan

aluḳ Hayvan esvabından olan şey, ör-tü, palan vb. (Kİ)
yıñırçaḳ Semeri, kürtün (CC1)
a'kürtün 2. Adî palan (Kİ)
ayil Semer kolanı (TZ)

3.2.4.2.7.6. Diğer Eşyalar

dürme İçinde hayvanlara yem verilen torba (İM)
yalaḳ 2. Köpeklere özgü yalak (Kİ, TA)
tasma Moğ. (< tasama) Tasma, halka (MG, MS)
küvek Diğerlerinin üzerine atlamasın diye koçun cinsel organına bağlanan paçavra (Kİ)
ᶜaṭas *Ar.* Yügen halkasının durduğu yerden burnuna kadar olan kısmı (BV)
ḳırḳlıḳ Ortası raptedilmemiş bir tür makas, koyun tüyü kırkan makas (İH)

3.2.4.2.8. Hayvan Seslenmeleri

ağır- (I) (eşek) Anırmak (Kİ)
bağır- (Koyun) melemek (İH)
mele- Melemek (Kİ)
buzladı Devenin bağırtısı (Kİ)
mula- İnek bağırmak (Kİ)
müñre- (sığır) böğürmek, bağırmak (CC2)

kürle- (**II**) Böğürmek, bağırmak (CC2)
çaḫar- Ötmek (CC2)
öt- (**I**) Ötmek (İN)
sayra- Ötmek, şakımak (GT, TZ)
ġulġul Ar. Kuşların ötmesi, bülbülün feryadı, ötüşmesi (GT)
ḳoġur- Güvercin gibi kuşların ötmesi (İH)
saḳra- (Saksağan gibi kuşlar için) ötmek (İH)
çıġıltı 2. Kuş sesi (İH)
çenle- Köpeğin dayak yeyip ağlar gibi ürmesi (İH)
ḳoyul- (II) (Köpek için) ulumak (Kİ)
siñilde- (Köpek) açlıktan havlamak (Kİ)
ür- (I) (Köpek için) ürmek, ulumak, havlamak (BM, CC2, GT, Kİ)
ıgran- (köpek) hırlamak (CC2)
çuḫ çuvla- Kükremek (CC2)
kökre- Kükremek, gürlemek (CC1, Kİ, TZ)
kekilde- Tavuk yumurtlarken vak vak ses çıkarmak (İH)
mavla- (Kedi) miyavlamak (İH)

3.2.4.2.9. Hayvanların Özellikleri

ön (II) Hayvanın duygusu (TZ)
ölümdük Leş, hayvan ölüsü (İM)
örgen- (II) 2. (Hayvanlar için) evcilleşmek (İM)
otla- (Hayvan için) otlamak (Gİ, İM, KF, Kİ)
ᶜanaḳ *Ar.* Yürüyüş, hayvan yürüyüşü (MG, RH)
ırġaḳla- (Yırtıcı hayvan) ısırmak (TZ)
dez- Ürküp sürüden ayrılmak (Kİ)
yumurtla- Yumurtlamak (TZ)
yımırtla- Yumurtlamak (İH)
yi- (II) Kurt, böcek kemirmek (MG)
tezekle- Tezeklemek, pislemek (İM, KFT)
tizekle- Pislemek, tezeklemek (BV, İM)

3.2.4.2.9.1. Kuşların Özellikleri

uç- (I) Uçmak (BM, CC1, GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)
uş- Uçmak (KK)
yayala- (Kuş için) yere yakın uçmak (İH)
keyne- Kuşun yuvasını bırakıp başka bir yuvaya geçmesi (Kİ)
yıl- (III) (Kuşun) kanadını hareket ettirmeyip akar gibi süzülmesi (İH)
tüle- Tüy dökmek, tüy değiştirmek (CC2)
uçmışley Uçmuş gibi (CC2)
dalpın- (Kuş) Debelenmek, çırpınmak (İH)
sanla-(Kuş, hayvan) pislemek (İH)
çint ḳır- Kuşun uçarken cıvık pislemesi (İH)

3.2.4.2.9.2.Yılanların Özellikleri

ḳavla- (Yılan için) Kabuğundan çıkmak (Kİ)
yılan sivle- yılanın yuvasına akması (İH)
tig- (III) Yılan sokmak (İM)
2.9.3.Koyunun Özellikleri
ḳuzla- Kuzulamak, koyun yavrulamak (KFT)
yozla- (Koyun) kısır kalmak (İH)
ḳuluḳ İki yaşındaki koyunun doğurduğu zaman (Kİ)

3.2.4.2.9.4.Balığın Özellikleri

ḳalḳı- 1. (Balık için) Batıp çıkmak, oynamak (İH)

3.2.4.2.9.5.Devenin Özellikleri

örgeçlen- Hörgüçlenmek (İM)

3.2.4.2.9.6.Köpeğin Özellikleri

bula- (II) (Köpek için) kuyruk sallamak (İH)

3.2.4.2.10. Hayvan Yetiştiriciliği, Hayvancılık

küd- Gütmek, otlatmak (KFT)
küt- Gütmek, otlatmak (CC2, GT, KK, TZ)
kütle- (I) Gütmek, otlatmak (TZ)
otlat- Hayvan otlatmak (İM)
otlatıl- Hayvan otlatılmak (İM)
örgüz- (Koyunları) otlağa salmak (CC2)
besle- Beslemek, terbiye etmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KK,TA, TZ)
bisle- Beslemek, terbiye etmek (KFT, Kİ, MS)
beslen- Beslenmek, terbiye edilmek (GT)
bislen- Beslenmek, terbiye edilmek (GT, Kİ)
bestle- Beslemek, yemlemek (CC1)
asra- (I) Bakmak, beslemek (CC2)
yim ber- Yemlemek, ot vermek (TA)
aş ber- Yemek vermek, yiyecek vermek (CC1)
sürül- (I) (Hayvan) ardından sürülmek (İM, KF)
sür- (V) Hayvan sürmek (İM, KFT)
kötür- (III) Hayvan sürmek (İN, RH)
ḳaṭārla- *Ar.T.* Katar katar dizmek (İH)
çuş Eşek ve katırı durdurmak için kullanılan kelime (Kİ)
çıḳ (II) Köpeği kovalarken kullanılan kelime (Kİ)

sėrgiz- Evcilleştirmek, eğitmek (CC2)
tenrütke Develerin burnu üzerinde yapılan işaret (TZ)
aluḳla- Palanı düzeltmek, hazırlamak (Kİ)
kürü- Hayvanların pisliğini kürekle toplamak (İH)
ene- At vb. hayvanları burmak (TA)
ine- Hayvanların taşak yumurtasını çıkartmak, burmak (Kİ)
inen- Enenmek, iğdiş edilmek (Kİ)
buḳaġula- Bağlamak, zincirlemek (BV)
kül- (II) Koyun keserken ayağını bağlamak (Kİ)
bismil *Ar.* Hayvan boğazlama (İM)
boġuz- Boğazlamak, hayvan kesmek (İM)
yuy- Silmek, derisini yüzmek (Kİ)
şoy- 2. Derisini yüzmek (İM)
sav- (II) Sağmak (TZ)
saġ- Sağmak (İM, KFT, TZ)
üt- Kesilmiş koyunun tüylerini ütmek (CC2, Kİ)
oşla- Sineği kovmak, uzaklaştırmak (TA)
üşle- Sineği kovmak, uzaklaştırmak (TA)

3.2.4.2.11. Avcılık

3.2.4.2.11.1.Avlama, Avlanma

av avla- avlamak, avlanmak (DM)
ulu- (I) Avlamak (Kİ)
avla- Avlamak (BM, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TA, TZ)
avlan- Avlanmak (İM, KFT)
keyikle- Avlamak, av yapmak (BM)
ṣayd Ar. Av, avlanma (GT, İM)
ḫuv- Av sürmek, kovalamak (CC2)
ḫuvala- Avlanmak, kovalamak, takip etmek (CC2)
baluḳla- Balık avlamak (CC1)

3.2.4.2.11.2. Av

av (I)1. Av (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG)
uv Av (CC1- CC2)
avlaḳ (I) 1. Av (TZ)
av (I) 2. Av hayvanı (BM)
kiyik 2.Av hayvanı (İM)

3.2.4.2.11.3. Avcı

avlavçı Avcı (TZ)
avçı Avcı (GT)
ṣayyād Ar. Avcı (GT)
balukçı Balıkçı (CC1)

3.2.4.2.11.4. Avcı Evi

avçılar evi Çalıdan, ottan yapılmış küçük kulübe (İH)
kelik (I) Avcı kulübesi (İH)
gümele Avcı evi (İH)

3.2.4.2.11.5.Av Yeri

avlaḳ (I) 2. Av yeri (TZ)
avlu Av yeri (Kİ)
ḳama[c] *Ar.* Av yeri (BV)

3.2.4.2.11.6. Av Malzemeleri

aġ (II) Ağ, iplik, sicim, tel gibi ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgü (BM, CC1, GT, TA, TZ)
av (III) Ağ (TZ)
ilim Balık ağı(CC2)
tuzaḳ Tuzak, ağ (BM, CC2, DM, GT, Kİ, TZ)
ṭuzaḳ Tuzak, ağ (TA)
ḳapan Tuzak (İH)
dām Far. Tuzak (GT, KF)
faḳ Tuzak (İH)
şalu Bavlı, içine ot doldurulmuş hayvan derisi (TZ)
ḳarmaḳ Olta iğnesi, örgü tığı (TZ)
ırġaḳ Çengel, balık oltası vb. şeyler (Kİ, TZ)
ırġıḳ Çengel, balık oltası vb. şeyler (BM)
sıpḳın Zıpkın (MG)
sıpḳun Zıpkın (Kİ, MG)
oḳruḳ Kement (İH)
kemend *Far.* Kement (GT)
kemān göre *Far.T.* İçine çakıl koyup kuş vurmaya yarayan av aleti (İH)

3.2.4.3. İnsanlar

[c]**aḍam** *Ar.* (< ādem) Kişi, insan (KK)
ādem (I) *Ar.* İnsan, adam (Gİ, GT, İM, İN, KFT, RH, TZ)
azam *Ar.* (< ādem) İnsan, adam (CC1-CC2)
ādāmī *Ar. (≺* ādemī) İnsanoġlu (İM)
ādemī *Ar.* İnsanoġlu (Gİ, GT, KF, RH)
ādemoġlı insan, insanoğlu (BV, MS)
ḫalāyıḳ Ar. Yaratılmışlar, insanlar (BV, GT, İM, KF, MG, İN)
insān *Ar.* İnsan (GT)
kişi 1. Kişi, adam (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
beşer Ar. İnsan (KF)
beşerī Ar. İnsana ait (Gİ)
şaḫṣ Ar. Kişi, kimse, şahıs (GT)
boy (II) Kişi, zat, kendi (CC1)
sın (II) Şahıs (TZ)

3.2.4.3.1 Cinsiyetlerine Göre İnsanlar

3.2.4.3.1.1.Kadın

dişi Dişi, kadın (Gİ, KF, KFT)
tişi Dişi, her canlının dişisi (BV, CC1, İM, Kİ, KK, TA)
ḫatın Kadın, hatun, hanım (DM)
ḫatun Kadın, hatun, hanım (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, MG, TZ)
ḳatun Kadın, hanım, hatun (CC2, KFT, Kİ, TA)
ilti Kadın (TA)
nisvān Ar. Kadınlar (BV)
tişilik Dişilik (İM)
uraġut Kadın (Kİ)
yatlıḳ Kız(Kİ)
keleş Evlenme çağındaki kız (CC2)

3.2.4.3.1.2. Erkek

er Erkek, er, adam (CC1, CC2, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ir (I) Er, erkek, adam, (GT, İM)
eren Er, yiğit, erkek (İM, KFT)
iren Er, yiğit, erkek (GT, İM)
erkek Erkek (CC1, Kİ, TA)
irkek 1. Erkek (BV, Gİ, KF, KFT, RH, TZ)

3.2.4.3.1.3.Çift Cinsiyetli

ḫünsā *Ar.* Çift cinsiyetli (İM, KFT)

3.2.4.3.2. Yaşlarına Göre İnsanlar

ḳurdaş Akran, aynı yaşta olan, yaşıt (İM)
ḳur (II) Yaşıt, emsal, akran (Kİ)

3.2.4.3.2.1. Bebek, Çocuk

oglan (III) Çocuk, bebek (CC2)
toy (III) Yavru (TZ)
aġuz oġlan Süt emen çocuk (TA)
‘acāye *Ar.* Anası tarafından emzirilmeyen çocuk (BV)
laḳīṭ *Ar.* Yeni doğmuş ve sokağa bırakılmış çocuk (Gİ, İM, KF, KFT)
ṭıfl Ar. Küçük çocuk (GT)
ṣabī Ar. Çocuk, bebek (KFT)
keç oġlan Küçük çocuk (TA)
bala (I) Çocuk, yavru (BV, GT, İM, TZ)
veled *Ar.* Çocuk (Gİ, KFT)
veled-i zinā Nikahsız birleşmeden meydana gelen çocuk (İM)

3.2.4.3.2.1.1. Bebek Bakımı

em- Emmek, süt emmek (İM, KFT, Kİ, TA, TZ)
sor- (II) Emmek (İM, Kİ, TA)

im- Emmek, süt emmek (TZ)
emiz- Emzirmek (İM)
emüz- Emzirmek (KFT)
emzir- Emzirmek (KK)
emzür- Emzirmek (KFT, Kİ, TA)
bėle- Belemek, kundağa sarmak (CC2)
ıra- Beşik veya ona benzer bir şeyi sallamak (Kİ)
ırġa- Beşik veya ona benzer bir şeyi sallamak (Kİ)
ögri- Çocuğun beşiğini sallamak (Kİ)

3.2.4.3.2.2. Ergen, Genç

şākird (I) Far. On yaşından büyük çocuk (DM)
igit Yiğit, genç (CC1)
yegit Genç, yiğit (CC2)
yeit Yiğit (Kİ)
yeyit Yiğit, genç (TA)
yigit Yiğit, genç ((BV, GT, İH, İM, İN, Kİ, MG, TA, RH, TZ)
fetā *Ar.* Genç, yiğit, mert (GT)
şāb Ar. Genç (GT)
yaş (**VII**) Genç (CC2)

3.2.4.3.2.3. Erişkin

yit- (VII) Baliğ olmak (İM)
āḳıl bāliġ erginliğe ermiş (İM)
kemāl *Ar.* Olgunluk, erginlik (GT, İM)
kāmil *Ar.* Kamil, olgun (BV, GT, İM, KFT, MG)
bāliġ *Ar.* Ergin, bulûğa ermiş (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
bāliġa *Ar.* Bulûğa ermiş kadın (İM)
ḳurġul Orta yaşta olan (TA)

3.2.4.3.2.4. Yaşlı

abışḳa Yaşlı, ihtiyar (CC2, TA, TZ)
abuşka Yaşlı, ihtiyar (CC1)
ėmegen *Moğ.* Yaşlı kadın, kocakarı (CC2)
ḳarı (I) Yaşlı (GT, İM, Kİ, MG, TZ)
ḳart Kart, yaşlı (CC1, TZ)
ḳartay Kart, yaşlı (TZ)
ḳartın Yaşlı, kart (TZ)
ḳoca (I) Yaşlı, ihtiyar (Gİ, KF)
ḳurṭ (HI) Yaşlı, kart (TA)
ḳurtḳa Yaşlı kadın (CC2)
pīr *Far.* Yaşlı, ihtiyar (GT)
şeyḫ (II) Ar. İhtiyar, yaşlı (GT)
urutḳa İhtiyar, yaşlı (TZ)
yaşlı (II) Yaşlı, ihtiyar (KFT)
yaşlu Yaşlı, ihtiyar (GT, İM)

3.2.4.3.3. İnsan Anatomisi

beden Ar. Beden, vücut (GT)
boy (I) Boy, endam (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA)
boyı Boy, endam (TA)
boyu Boy, endam (TZ)

endām *Far.* Endam, boy pos, vücut (BV, GT, İM, İN, RH)
etez Vücut (CC2)
etiz Vücut (CC2)
ḳadd *Ar.* Boy, boy pos (GT, MG)
sinçi Boy, pos, endam (BV)
sünig Vücut, endam (BV)
ten F*ar.* Ten, et, beden, vücut (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)
tenli Far.T. Vücutlu (CC2)
tin (II) Far. Ten, vücut (BV, İM, TZ)
vücūd *Ar.* 2. Beden, vücut (Gİ)
cism *Ar.* Cisim, beden (GT)

3.2.4.3.3.1. Vücudun Bölümleri ve Organları

aᶜżā *Ar.* Organlar (Gİ, KF, KFT, MS)
ʻużv Ar. Organ, uzuv (Gİ, KF, KFT)
ᶜaṣḳūr *Ar.* Vücutta bir organ (BV)

3.2.4.3.3. 1.1.Baş

baş (I) Baş, kafa (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
ḳafā (II) *Ar.* Kafa, baş (Gİ, KF)
ser Far. Baş (GT, KF, Kİ)
re'**s** *Ar.* Baş (GT)
tese Başın ön tarafı (TA)
tüpe Başın tepesi (TZ)
indür- (III) Başını eğmek (Gİ, İM)
salındır- (II) Başını eğmek (İM tengit- Başını önüne düşürmek, saklamak (İH)

3.2.4.3.3.1.1.1. Yüz, Çehre, Beniz

beñiz Beniz (TA)
meniz Çehre, beniz, yüz (Kİ, TA)
meñiz (I) Çehre, beniz, yüz (GT, TA)
meyiz Yüz, çehre, beniz (CC1)
şekl (I) Ar. Çehre (GT)
çehre Far.Yüz, çehre(GT)
çıray Moğ. Çehre, yüz (CC1)
dider (< Far. dīdār) Yüz, çehre (CC1, GT)
rūy *Far.* Yüz (GT)
ṭalʻat Ar. Yüz, çehre, suret (GT)
yüz (II) Yüz, sima, çehre (BV, DM, Gİ, GT, İH, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.1.2. Alın

alın (I) Alın (BV, DM, Gİ, KF, RH, TA, TZ)
kikiş Alın (Kİ)
maġlay *Moğ.* Alın (KK)
manġlay *Moğ.* Alın, cephe, ön (CC1, İM)
manġlayı *Moğ.* Alın, cephe (TZ)
meñley *Moğ.* Ön, alın, cephe (BV)
nāṣiye(t) Ar. Alın, başın dörtte biri (Gİ, KF)

3.2.4.3.3.1.1.3. Şakak

telin Göz ile kulak arası (TA)
tulun Şakak (TZ)
tulun Şakak (TZ)

3.2.4.3.3.1.1.4. Boyun

boyın Boyun (CC1)
boynı Boyun (DM)
boyun Boyun (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA)
ḳışar Ar. (< ḳaṣar) Boyun dibi (BV)
yilmir- Boynunu bükmek (İH)

3.2.4.3.3.1.1.5. Ense

eñse Ense (CC2, DM, TA, TZ)
ense Ense (Kİ, KK)
iñse Ense (İM,MG)

3.2.4.3.3.1.2. Gövde

gövdeBir şeyin oluşu,cismi, şekli, gövde (İH)
kevde Gövde (DM, RH)
kövde Gövde (TA,TZ)

3.2.4.3.3.1.2.1. Göğüs, Bağır, Sine

bağır (III) Göğüs (İN)
bögür Göğüs, böğür (BV)
böğür Göğüs, böğür (BV)
büksüm Böğür (İH)
dös Göğüs, döş,kaburga altı (TA)
döş Göğüs, döş, kaburga altı (RH)
töş Döş, göğüs, kaburga altı (BV, CC1, Kİ, TZ)
ḳoyun (III) Bağır, sine, göğüs (Kİ)
kögüs Göğüs (BV, DM, GT, MG)
köks Göğüs (İN, RH)
köküs Göğüs (DM, CC2 İM, KF, KK, TA, TZ)
kövüs Göğüs (CC1-CC2)
kögis Göğüs (CC2)
göğüs tigresinin içi Sine, göğüs denilen sinenin hududu (İH)

3.2.4.3.3.1.2.2. Meme

içmek Meme (BV, TZ)
emçek 1. Meme (BV, CC1, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.2.3. Omuz

ıyıḳ Çiğin, omuz (TZ)
ketif *Ar.* Omuz (KF)
taġar Omuz (İM)
şigin Omuz (DM, KK)
çigin *Moğ.* Omuz (BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)
uşun Omuz başı (BV)
omuz Omuz (TA)
yin (II) Omuz (KK)
yigin (I) Omuz (KF)

çıyġanaḳnı Omuzun oynak yeri (İN)
yaġrın 3. Omuz başı (İH)
süksün Omuz başı, dal (İH)
ḳoyḳa Omuzla arka arası (İH)

3.2.4.3.3.1.2.4. Sırt

arḳa (IV) Sırt (CC1, DM, İM, İN, KK, MG, RH, TA)
egin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (Kİ, TA)
eyin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (Kİ)
igin Kürek kemiğinin bulunduğu yer, insanın arka tarafı, sırt (BV,GT, MG)
iyin Arka, sırt (Kİ)
yaġrın 1. Sırt, sırtın yukarı kısmı (BV, GT, MG, TZ)
yüçe (III) Arka, sırt (TA)
uça 1. Sırt, arka (BV, CC2)
art 2.Arka, sırt (KF)

3.2.4.3.3.1.2.5. Bel

bel Bel (CC1, KF, Kİ)
bil (I) 1. Bel (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG, RH, TA)

3.2.4.3.3.1.2.6. Göbek

göbek Göbek (Kİ, TA)
ḳavsuḳ Göbek (TZ)
kindek Göbek (KK)
kindik Göbek (CC1, Kİ, TZ)
kindük Göbek (BV)
köbek (I) Göbek (DM, Gİ, İM, KF, KFT, MS, TA)
kündi Göbek (TA)
kündük Göbek (İM)

3.2.4.3.3.1.2.7. Kasık

ḳasıġ Kasık (BV)
ḳasıḳ Kasık (Gİ)
ḳasuk Kasık (DM, İH, İM, KF)
yamdı 1. Kasık ((Kİ, KK)

3.2.4.3.3.1.3. Kol

ḳarı (III) 2. Kol (TA)
ḳol (I) El, kol (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
arḳ (I) Kol (GT)
bilek Bilek, kol (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
bölek (II) Bilek (BV)
ḳarıça Kolun omuzdan alt yanı (İH)
bilezik urunu Bileğin ele yakın ince yeri (İH)
ḳolluḳ 1. Yumruk, bilek (DM)
z̲irā' *Ar.* Dirsekten orta parmak ucuna kadar olan yer (MG)
senne Ar. Bileğin ardında tüy biten yer (BV)

3.2.4.3.3.1.3.1. Dirsek

çaġanaḳ Dirsek (TZ)
çıġanaḳ Dirsek (CC2, Kİ)
çıḳanaḳ Dirsek (TA)
dirsek Dirsek (Gİ, İN, KF, KFT, MS)
tirsek Dirsek (BV, DM, İM, İN, KK, MG, TA, TZ)

3.2.4.3.3.1.3.2. El

il (I) El (organ) (BV, GT, İM, KF, MG, MS, TA, TZ)
el (I) El (organ) (CC1-CC2, DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)
yed Ar. El (BV)
ilçek Elcik, küçük el (İM)
saġda Sağ el (BM)
bėş agaç Beş parmak, el (CC2)

3.2.4.3.3.1.3.3. Avuç

avıç Avuç, el içi (GT)
avıç Avuç, el içi (GT)
avuç Avuç, el içi (GT)
avuç Avuç, el içi (GT)
ovuç Avuç (CC1)
aya (I) Aya, avuç içi (BV, CC1-CC2, GT, İN, KK, TA, TZ)
ḳabża *Ar.* **1.** Avuç (MG)
keff *Ar.* Elin iç tarafı, avuç (Gİ, GT, KF, İN, MS)

3.2.4.3.3.1.3.4. Parmak

parmaḳ Parmak (TZ)
barmaḳ Parmak (BV, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)
bas barmaḳ Başparmak (Kİ)
baş barmaḳ Başparmak (İM, İN, KF, KFT, KK)
bas barmaḳ Başparmak (İM, İN, KF, KFT, KK)
ulu barmaḳ Başparmak (TA)
şehādet barmaḳı işaret parmağı, şehadet parmağı (İM, İN)
suḳ barmaḳ Şehadet parmağı (İH)
soḳ barmak 1. Şahadet parmağı (Kİ)
şoḳ barmaḳ İşaret parmağı (KK)
orta barmaḳ Orta parmak (KK, TA)
soḳ barmak 2. Orta parmak (TA)
aḍsız barmaḳ Küçük parmak ile orta parmak arasındaki parmak (KK, TA)
aṭsız barmaḳ Orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak (İN, Kİ)
atsuz barmaḳ Orta parmakla serçe parmak arasındaki parmak (İN)
bınşır *Ar.* Yüzük parmağı (İN)
binşar *Ar.* Yüzük parmağı (Gİ, KF)
çalaḳ barmaḳ Serçe parmağı (İM, İN)
çıçlaḳ Küçük parmak (Kİ, TA)
çılaḳ barmaḳ Serçe parmak (İN)
ḫınşır Ar. Serçe parmağı (KF, İN)
sırça parmaḳ serçe parmak (İH)
şoluḳ barmaḳ Serçe parmak (KK)

şanus Baş parmakla şehadet parmağı arasındaki mesafe (Kİ)
sıġraḳ İki parmağın arası (Kİ)
sıġraḳ İki parmağın arası (Kİ)
ḳu[c] *Ar.* Başparmak ile bilek arası (İN)

3.2.4.3.3.1.3.5. Tırnak

dırġaḳ (I) Tırnak (DM)
dırnaḳ Tırnak (Gİ, KF, RH)
tırnaḳ Tırnak (BV, DM, İM, Kİ, MG, İN, RH, TA, TZ)
tırnaḳlı Tırnaklı (İM)
tırnaḳlu Tırnaklı (İM)

3.2.4.3.3.1.4. Bacak

aran (I) Ar. Bacak, but (BV)
bud But (Gİ, KF, KFT, RH)
buṭ But (DM, KK, TA)
but But (BV, CC1-CC2, Kİ, MG, RH, TZ)

3.2.4.3.3.1.4.1. Uyluk

uyluḳ Uyluk (BV, İM)

3.2.4.3.3.1.4.1. Diz

diz Diz (DM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, RH)
tiz Diz (BV, CC2, İM, İN, Kİ, KK, MG, RH, MG, TZ)
tizgi Diz (CC1)
rükebī *Ar.* Dizlerle ilgili (BV)

3.2.4.3.3.1.4.3 Baldır

baldır Baldır, bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü (KFT, RH)
balṭır Baldır, bacağın dizden ayak bileğine kadar olan bölümü (DM, Kİ, KK, TA, TZ)
sāḳ Ar. Diz ile ayak arasındaki kısma verilen ad (Gİ, KF)
sāḳ Ar. Diz ile ayak arasındaki kısma verilen ad (Gİ, KF)
ḳonç Konç, baçak, baldır (CC1, Kİ)
yota 2. Uyluk, baldır (CC2)
aşḳaḳ Sağ baldır (Kİ)
yan baş Dizin aşağı kısmında yer alan kabaca etler (İM)
koñaç Ayağın bilekten baldıra doğru olan bölümü, konç (CC2)

3.2.4.3.3.1.4.4. Ayak

ayaġ Ayak (BV, KK)
adaḳ Ayak (Kİ)
ayaḳ (I) Ayak (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS, RH, TA, TZ)
ayaçuḳ Ayakçık (İM)
aẕak Ayak (Kİ)
ḳadem *Ar.* Ayak (Gİ, GT, Kİ, RH)
adaḳ Ayak (Kİ)

ayag üzi Ayağın üstü, ayak sırt kısmı (CC1)
gül- Ayağını uzatmak (İH)

3.2.4.3.3.1.4.4.1. Topuk

keᶜab *Ar.* Topuk (BV)
topuḳ Topuk, ayak topuğu (BV, DM, GT, İM, Kİ, MG, TZ)
dobuḳ Topuk (KF)
ṭobuḳ Topuk (DM, KK, TA)
ṭapuḳ Topuk (MS)
ṭaban 1. Taban, ayak tabanı (CC1-CC2, DM, İM, İN, Kİ, KK, TA, TZ) 2. Topuk (DM)
topuḳlu Topuklu (RH)

3.2.4.3.3.2. Duyu Organları Ve İşlevleri

3.2.4.3.3.2.1. Göz

ᶜayn (II) *Ar.* Göz (BV, GT)
ᶜaynī *Ar.* Gözle ilgili, görünen (İM)
köz (I) Göz (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
süzme (III) Mahmur bakışlı göz (Kİ)
bebeçük Göz bebeği (Kİ)
bebek Göz bebeği (GT, TZ)
ḳırıġ (II) Göz bebeği (TA)
ḳaraḳ 1. Gözbebeği (TZ) **2.** Gözün karası (Kİ)
ḳapaḳ (II) Göz kapağı (Kİ, TZ)
kirfik (I) Göz kapağı (TA)
ibre (I) Göz yaşı (BV)
yaş (IV) Gözyaşı (BV, CC1, İM, TA,TZ)
çapaḳ Göz çapağı (Kİ)
köz yaruḫı Göz nurı (CC1)
köz tazar- gözü belermek (TZ)
belert- (Göz) fazla açılıp kalmak (İH)
beler- Göz belermek (TZ)
yum- (I) Yummak, göz kırpmak (BV,CC2, GT, İM, İN, Kİ, RH)
yüm-Yummak, gözünü yummak (TA)

3.2.4.3.3.2.1.1. Görme, Bakma, Bakış

baḫ- Bakmak (CC1-CC2)
baḳ- 1. Bakmak (BM, BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
kör- (I) Görmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
çımḳış- Bir şeyi dumanlı, karışık görmek (İH)
köriş Görüş (RH)
ma'āyine *Ar.* Göz ile, bizzat (GT)
közle- Gözlemek, bakmak (BV, GT, İN, Kİ, MG, TA, TZ)
tamāşā eyle- seyretmek (KK)
tamaāşā it- seyretmek (BM)
körmek Görme, görüş (CC1)

baḳış Bakış, nazar (RH)
baḳmaḳlıḳ Bakma, bakış (KFT)
baḳar- Baktırmak (BM)
baḳtır- Baktırmak (KK, MG)
baḳtur- Baktırmak (BV)
baḳ- 2. Göz ucuyla bakmak (TA)
çeler- Göz kırpmak, göz ucuyla bakmak (İH)
ḳama- (IV) Kamaştırmak, kamaşmak (CC2)
ḳamaş- Gözleri kamaşmak (GT, İM, Kİ)
ġamze Ar. Süzgün ve göz ucu ile bakış (GT)
ḳıya baḳ- yan bakmak (TZ)
ḳayrılıp baḳ- Dönüp bakmak (İM)
kök arı baḳ- göğe doğru bakmak (TZ)
manẓūr *Ar.* Bakılmış, bakılan, görülen (GT)
ġayb Ar. Göze görünmeyen (GT, İM, MG)
manẓar *Ar.* Görünüş (Gİ, GT, KF)
manẓara *Ar.* Manzara (İM)
körgez- Göstermek (KFT)
körgüz- (TV) Göstermek (CC1-CC2, GT, MG)
körküz- Göstermek (Kİ, TZ)
körset- Göstermek (TZ)
köster- Göstermek (BM, Gİ, Kİ, MS, RH)
kördür- Göstermek (Kİ)
işāret (II) *Ar.* Gösterme (Gİ, KFT)
tartın- Göstermek (CC1)
barmaḳla- Parmaklamak, parmakla göstermek (TA)
müşārün ileyh *Ar.* Parmakla gösterilen (GT)

3.2.4.3.3.2.2. Kulak

sem[c] Ar. Kulak (GT)
ḳulaġ Kulak (KK, MS, TA)
ḳulaḳ Kulak (BV, CC1, DM, Gt, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
ḳulaḳ tozu kulağın düz ibiği (İH)

3.2.4.3.3.2.2.1. Duyma, İşitme

ėşit- İşitmek, duymak (CC1-CC2)
işid- İşitmek, duymak (Gİ, KFT)
işit- İşitmek, duymak (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK,MS,TA,TZ)
yeşit- İşitmek (DM)
işiddür- İşittirmek, duyurmak (KF, KFT)
işittir- İşittirmek, duyurmak (CC1-CC2, Kİ)
işitil- Duyulmak, işitilmek (İM, MG)
işitin- İşitilmek, duyulmak (İM)
tuy- 1. Duymak (CC2, GT, Kİ)
tuydur- Duyurmak (MG)

3.2.4.3.3.2.3. Burun

burun (I) Burun (CC1-CC2, DM, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
erin (I) Burun deliği (CC1)
kiñrig Burun deliği (İM)
tenüñ Burun deliği (BV)

3.2.4.3.3. 2.3.1. Koklama

ıyla- Koklamak (CC1-CC2)
yiḏle- Koklamak (İM)
yile- Koklamak (BM, TA)
yiyle- Koklamak (İH, İM)
iske- (I) Koklamak (KK)
isken- Koklamak (RH)
iyiske- Koklamak (TZ)
seket- Koklatmak (MS)
yeske- Koklamak (DM)
yiske- Koklamak (Gİ, KFT)
yisket- Koklatmak (İM, KF)
şemme (II) Ar. Bir kere koklama (BV)

3.2.4.3.3.2.4. Dil

til (I) Dil, Ağızdaki dil (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KFT, KK, İN, RH, TZ)

3.2.4.3.3.2.4.1. Tatma

tat- Tatmak, tadına bakmak (CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TZ)
ṭaṭ- Tatmak, tadına bakmak (KK, TA)
dad- Tatmak, tadına bakmak (KF)
dat- Tatmak, tadına bakmak (Gİ)
tiñsi- Bir şeyin tadına bakmak (CC2)
ipren- (I) Tat almak (TZ)
tatan- Tat almak (TZ)
tatın- Tat almak (TZ)
tatır- Tattırmak (CC2)
ṭaṭur- Tattırmak, tadına baktırmak (TA)

3.2.4.3.3.2.5. Deri

cild *Ar.* Deri (MG)
deri (I) Deri, ten (Gİ, İH, KF, KFT, RH, TZ)
teri (I) Deri (CC2, DM, GT, Kİ, KK, İN, RH, TZ)
tiri(II) Deri, ten(İM)
teyin (II) Deri (İH)
3.3.2.5.1. Dokunma
deg- Değmek, dokunmak (BM, DM, Gİ, İN, KF, KFT)
teg- (I) 1. Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (İN)
tey- (I) Değmek, dokunmak (CC1-CC2, KK)
tig- (I) 1. Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (BV, GT, İM, MG)
tiy- Değmek, dokunmak, varmak, erişmek (BV, TZ)
doḳun- (I) Dokunmak, değmek (BM, Gİ, İH, KF)

toḳan- Dokunmak (RH)

toḳun- 1. Dokunmak, değmek (BV)

il- (I) Değmek, dokunmak, ilişmek, tutmak (GT)

eylin- Dokunmak, elini sürmek (TA)

karma- (I) 1. Dokunmak, temas etmek (CC1)

ḳarmala- (I) Dokunmak (Kİ)

sür- (IV) El ile dokunmak, el sürmek (İM)

sürtül- (I) El ile dokunulmak (İM)

tigir- Dokunmak, değmek (İM, MG)

tigür- (II) Dokunmak, el ile dokunmak (BV, İM)

sataş- Dokunmak, değmek (İH)

yit- (V) Değmek, dokunmak (İM)

tut- (I) 4. Dokunmak, el ile tutmak (İM)

sile- Elini bir şeyin üstünde gezdirmek (İH)

3.2.4.3.3.3. Vücuttaki Kıllar

tüg Tüy, kıl (BV, İM, KFT, RH, TZ)

deri (II) Kıl (Gİ)

ḳıl (I) Kıl, tüy, saç (BV, GT, İH, İM, KF, KFT, Kİ)

yamdı 2. Kasık bölgesindeki kıllar (DM)

3.2.4.3.3.3.1. Saç

şaç (I) Saç, insanın başındaki kıllar (TA)

saç (I) Saç, insanın başındaki kıllar (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF. KFT, MS, RH)

saş Saç, insan başındaki kıllar (DM, KK, TZ)

zülf *Far.* Zülüf, sevgilinin saçı (GT, TZ)

ca'de *Ar.* Kıvırcık saç (BV)

bürçek (I) Alındaki kesme saç (İH)

bürük Alnın üzerine dökülen saç (Kİ)

pürçek Pürçek, şakaklardan sarkan saç (TZ)

kekel *Far.* (< kākül) Kākül, perçem (TZ)

tulum (I) Saç örgüsü (CC2, DM)

belük Saçın örgülü kısmı (Kİ)

örmeç Kıl ve saç gibi şeylerin örülmüşü (TZ)

ör- (I) (Saç) örmek (GT, İM, Kİ)

örül- (Saç vb.) örülmek (İM)

3.2.4.3.3.3.2. Kaş

ḳaş (I) Kaş (BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

meñ (II) Kaş (Kİ)

sıyırım Beyaz kaş (Kİ)

3.2.4.3.3.3.3. Kirpik

kerpik Kirpik (TA)
kirbik Kirpik (DM)
kirbük Kirpik (RH)
kirfik (II) Kirpik (KK)
kirpik Kirpik (TZ)

3.2.4.3.3.3.4. Bıyık

bıyıḳ Bıyık (TA)
mıyıḳ Bıyık (DM, KK)

3.2.4.3.3.3.5. Sakal

saḳal Sakal (CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)
şaḳal Sakal (KK, TA)
liḥā *Ar.* Sakallar (BV)

3.2.4.3.3.4. Vücuttaki Lekeler

ben (II) Vücuttaki siyah nokta (Kİ)
meñ (III) Vücuttaki ben (TZ)

3.2.4.3.3.5. Vücudu Oluşturan Sistemler Ve İşlevleri

3.2.4.3.3.5.1.Hareket Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.1.1.Kemik

söñük Kemik (BM)
sövek Kemik (CC1)
sügük Kemik (TZ)
sümük (II) Kemik (DM, Kİ)
sümük (II) Kemik (DM, Kİ)
süñek Kemik (DM, Kİ)
süñek Kemik (DM, Kİ)
süñük Kemik (BV, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MG, MS, TA)
süveg Kemik (İN, RH)
süvek Kemik (Gİ, İN, KF, KK, RH, TZ)
süvük Kemik (Kİ)
sırdaḳ İlikli kemik (TZ)
yimük Bıngıldak, bebeklerin başındaki yumuşak yer (İH)

3.2.4.3.3.5.1.1.1. Kafa Kemikleri

savrak Kafatası (CC2)
eñeg Çene, çene kemiği (TZ)
enek (I) Çene, çene kemiği (Kİ)
eñek Çene, çene kemiği (Gİ, KF, Kİ)
yaaḫ Yanak, çene kemiği (CC1)
yaak Yanak, çene kemiği (CC1)
anaḳ 2. Yanak, çene kemiği
yañaḳ Yanak (BV, DM, GT, İM, İN, Kİ, KF, MG, TA, RH)
yañak Yanak, çene kemiği (CC1-CC2)
eñ Yanak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.1.1.2. Gövde Kemikleri

omaca Köprücük kemiği (TZ)
omrav Köprücük kemiği (TZ)
omaca kemiği köprücük kemiği (TZ)
ḳabırġa Kaburga (DM)
ḳaburġa Kaburga (KK, TZ)
kaburka Kaburga (CC1)
ḳabar Kaburga, eye kemiği (TZ)
gökrek Göğüs kemiği (İH)
eyeg Eye kemiği (TA, TZ)
eyegü Eye kemiği (BV, Kİ)
iyegü Omurga, eye kemiği (BV)
köprüçük Geyrek kemiği (İH)
oñurġa Omurga (BV)
oġuntaġa Omurga (KK)
bıġın Uca kemiği (BV,TZ)
bıḳın Uca kemiği (İM, Kİ, TZ)
uça 3. Uca kemiği, kuyruk sokumu kemiği (TZ)
‘acb *Ar.* Kuyruk sokumu (BV)
yan (II) Uca kemiğinin başı (BV)
koymıç Kuyruk kemiği (CC1)
kuymıç Leğen kemiği, kuyruk sokumu kemiği (CC2)
orutġa Bel kemiği (TZ)
orutḳa Bel kemiği (TZ)

3.2.4.3.3.5.1.1.3.Kol ve Bacak Kemikleri

żıda‘ *Ar.* Dirsek kemiği (BV)
inçük Diz kapağı ile topuk arası, bunun topuğa yakın olan kısmı, incik kemiği (İN)
yünçük İncik kemiği (İM, TA)
yinçik İncik kemiği (İN, RH)
yinçük İncik kemiği, diz kapağı ile topuk arası, bunun topuğa yakın olan kısmı (BV)
burbayı İncik kemiğinin yukarı kısmı, aşık kemiğinin aşağı kısmı (BV)
feḫaẕ *Ar.* Yan başından incik kemiğine kadar olan kısım (BV)
şezā Ar. İnciğe yapışık sinir başındaki kemik (BV)
eşāci[c] *Ar.* Bağanak ile iki diz arasında bir kemik (BV)
ibre (II) Halhal yerindeki küçük bir kemik (BV)
aşuḳ Topuk kemiği, aşık (Kİ)
aşıḳ (II) Topuk kemiği, aşık (MG, TZ)
ażud *Ar.* **(II)** Tokmak kemiği (BV)
ḥacībe Ar. İki yan başı kemiği (BV)
ca‘re *Ar.* İki yan başının ucu (BV)
çıgmak (I) Aşık kemiği (CC1)

3.2.4.3.3.5.1.2. Kıkırdak

ḳaḳırdaḳ (I) Kıkırdak (TZ)
kemürdek Kıkırdak (Kİ)
kemirçek Kemik ucundaki yumuşak kemik, kıkırdak (İH)

3.2.4.3.3.5.1.3.İlik

içegi (II) Kaburga kemiklerinin içinde bulunan beyazımsı sıvı (İM)
içegü Kaburga kemiklerinin içinde bulunan beyazımsı sıvı (BV)
yülün Boyun kemiği içindeki beyaz ilik (İM)
yilik İlik, kemik iliği (CC, İM, Kİ,TZ)

3.2.4.3.3.5.1.4. Eklemler

mafāṣıl *Ar.* Eklemler (MG)
bun (II) Eklem yeri (KK)
bovun Mafsal, ek yeri, parmak boğumu (TZ)
boġun Mafsal, ek yeri, parmak boğumu (BV, İH, İM, İN, KFT, MG, TA, TZ)
bogum Boğum (CC1)
buvun Boğum, parmak boğumu (CC1)

3.2.4.3.3.5.1.5. Kaslar

çegin eti Kaba et, kas (İH)
ḳas Kas (BV)
bāzī *Far. (≺* bāzū) Pazı (İM)
bāzū *Far.* Pazı (BV, GT, İN)

3.2.4.3.3.5.2. Hareket Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.2.1. Seğirme

segri- Seğirmek (BV, RH)
segir- Seğirmek (BV, TZ)

3.2.4.3.3.5.2.2. Gerinme

selekle- Gerinmek (İFİ)
kerin- Gerinmek (TZ)
kerit- Gerinmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.3. Kasılma

arlan- Kasılmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.4. Ayakta Durma, Ayağa Kalkma

ḳıyām *Ar.* 1. Kalkma, kalkış (Gİ)
öre Ayakta dik durmak anlamını bildirir (TZ)
öre tur- ayağa kalkmak, ayakta durmak (İM)

öre turġuz- ayağa kaldırmak (İM)
örü (**I**) Ayakta durmak (KFT)
örü ṭur- Ayakta durmak (TA)
ḳalḳ- Kalkmak, ayağa kalkmak (Kİ)
ör- (**II**) Kalkmak (KFT)
ḳop- (III) Ayağa kalkmak (CC1-CC2, İM)
ḫop- Ayağa kalkmak (CC2)
dur- (II) Ayağa kalkmak (BM, Gİ, KF)
ṭur- (II) Ayağa kalkmak (BM, GT, İM, KK, TA)
durġur- (II) Ayağa kaldırmak (KF)
durġuz- (III) Ayağa kaldırmak (KF)
turġur- Ayağa kaldırmak, dikeltmek (BM)
ṭurġuz- (II) Ayağa kaldırmak, dikeltmek (Kİ, TZ)
ṭurġuz- Ayağa kaldırmak, dikeltmek (KK)
uru (III) Duruş, dikiliş, ayakta (İN, Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.5. Oturma

oturuş Oturuş (İN)
olturuş Oturuş (İN, KK)
iḳ ā (I) Ar. Dizini çöküp makadı üzerine oturma (Gİ, İM)
olṭur- Oturmak (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
otur- Oturmak (GT, Gİ, İN, KF, KFT, MS, TZ)
volṭur- Oturmak (DM)
olturġuz- Oturmasını sağlamak oturtmak (CC2)
oturud- Oturtmak (KFT)
olturt- Oturtmak (CC2, İM, İN, TZ)
olturtut- Oturtmak (Kİ)
olturuş- Hep birlikte oturmak (İM)
tip tik tur- Sessizce oturmak (İM)
tek oltur- Konuşmadan, hiçbir şey yapmadan oturmak, uslu oturmak (Kİ)
ḳıyıḳ otur- Tam oturmamak, ilişmek (İM)
baġdaş Bağdaş (oturuş şekli) (İN, KFT)
baġdaş oltur- bağdaş kurup oturmak (TZ)
meñdeş ḳoy- Bağdaş kurarak oturmak (İM)
murabba‘ otur- bağdaş kurup oturmak (Gİ, İN)
çöküt- Kıç üstün oturup dizlerini karnına birleştirerek iki kolunu dizlerine kavuşturmak suretiyle bağlamak (İH)
imil- (I) Durmak, kımıldamak, bir yere oturmak(İH)
pus- Bir yere oturup kalmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.6. Çökme, Çömelme

çömel- Çömelmek (Kİ)
çök- Çökmek, diz çökmek (CC2, BV, İM, İN, KFT, TA, TZ)

tiz çök Diz çökmek (CC2)
şök- Çökmek, diz çökmek (KK)
sögüt- Diz çökmek (İH)
söküt- Diz çökmek (TZ)
bas- (I) 4. Çökmek (İN, RH)

3.2.4.3.3.5.2.7.Atlama, Sıçrama, Hoplama

atla- Atlamak, aşmak (CC2, İM, İN)
eletle- Atlamak (İH)
sekir- Sekmek, sıçramak (CC1, GT)
sekri- Sıçramak, sekmek (Kİ, MG)
sışra- Sıçramak (TZ)
sikri- Sıçramak, sekmek (MG)
şaşra- Sıçramak (TZ)
şışra- Sıçramak (TZ)
suçu- Sıçramak, tepinmek (BV, MG)
ḳolġı- Sıçramak, kalkmak, fırlamak (TA)
soçım Sıçrama (CC1)
ḳomut- (I) Hoplatmak (İH)
ḳarsala- Hoplamak, zıplamak (İH)
büklü- Doğru yürümeyip oynamak, sıçramak (İH)
ḳalḳı- 2. Hoplamak, zıplamak (İH)
çövli- Sıçramak (Kİ)
çula- (II) Sıçramak (TZ)
sek- Sekmek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.8. Emekleme, Sürünme

emekle- Emeklemek (TZ)
imekle- Emeklemek (TZ)
sürtün- (I) 2. Sürünerek yürümek, emeklemek (Kİ)
yıl- (II) Sürünmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.9. Yürüme, Koşma

atım Adım, yürümek için yapılan ayak atışlarından her biri (TZ)
atlam Adım, yürümek için yapılan ayak atışlarından her biri (İM, İN, MG)
adım Adım (TA, TZ)
yöriş Yürüyüş (BV)
yürüyiş (I) Yürüyüş (RH)
yürimeklik Yürüme, yürüyüş (KFT)
laplap Bir yürüyüş tarzı (Kİ)
yir- (I) Yürümek (BM)
yiri- Yürümek (İN, RH)
yorı- Yürümek (IN)
yör- Yürümek (Gİ)
yöri bar- Yürümek (TZ)
yöri- Yürümek (BV, BV, Gİ)
yörü- Yürümek (BV, Gİ)
yür- (I) Yürümek (CC1-CC2, KK)
yüri- Yürümek (GT, İM, KFT, MG, TA,)
yürü- (I)Yürümek (CC1-CC2, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)

yüvür- Yürümek, koşmak, hızlı gitmek (TZ)
yörin- Yürünmek (BV)
yörit- Yürütmek (BV)
yörüt- Yürütmek (BV)
yürit- Yürütmek (GT, MG
yürüd- Yürütmek (KFT)
yürüt- Yürütmek (İN, KK, RH, TA)
arḳun yürü- ayaġını köstekli gibi dolaştırarak bidi bidi yürümek (İH)
ḳıçın ḳıçın yürü- arka arka yürümek (Kİ)
çalış ayaḳlı bol- yürürken topuklarını birbirine vurmak (İH)
ḫaẕam Ar. Hızla yürümek (BV)
saba saba yürü- Kurumlanarak yürümek (TZ)
salın- (I) İki tarafa salınarak yürümek (CC2, İH)
sap- (I) Salına salına yürümek (Kİ)
şalın- Salınmak (KK)
sıġan- Salınmak (İM)
salınan- Salınmak (TZ)
kiril- Gerilmek, yürürken salınmak (İM)
ḫırāmān Far. Salınarak, salına salına (yürüme) (GT)
sendire- (I) Sendelemek, iki tarafa sarsılarak yürümek (İH)
ża'īf yüri- Yavaş yavaş yürümek(İM)
tapır- Koşa koşa yürümek (Kİ)
yüger- Koşmak, hızlı yürümek (BV)
yügir- Koşmak, hızlı yürümek (TA)
yügür- (I) Hızlı yürümek, koşmak (CC1-CC2, GT, Kİ, KK, MG, TZ)
yügür- (II) Zıplaya zıplaya koşmak (İH)
yügürt- Yürütmek, koşturmak (BM)
yele- Yavaş koşmak (TZ)
yil- Koşmak (GT, İM, Kİ, İN)
yildür- Koşturmak (GT)
yiper- Akmak, çabuk yürümek (TZ)
yorġala- Koşarak gitmek (Kİ)
aḳış- Bir yöne doğru birçok kimsenin koşması (Kİ)
çalar- (II) Koşturmak (İH)
çalart- Koşturtmak (İH)
çaldırt- Koşturtmak (İH)
çap- (I) 1. Koşmak (BV) 2. Atılmak, hızlı hareket etmek (İN, RH)
güveli- Şaşırarak sağa sola koşmak (İH)
ḳoş- (II) Koşmak, atlamak (KK, TZ)
yumur- (I) Koşmak (Kİ)
yurt- Koşmak (İH)
yegür- Koşmak, hızlı yürümek (DM)
remel *Ar.* Hızlı hızlı yürüme (İM)
sikrit- Seğirtmek (BV)
yügürt Hızlı koşan (İM)

3.2.4.3.3.5.2.10. Kayma

dayrın- Ayağı kaymak, yıkılmak (İH)
ḳay- 1. Kaymak (TZ) 2. Ayağı kaymak (İH)

ḳayıp- Ayağı kaymak, düşecek gibi olmak (İH)
ḳaymaḳ (II) Kayma işi (KFT)
sıyrın- Kaymak (TZ)
ṭaprıl- Kaymak, yürürken ayağı kaymak (MS)
taşındır- Ayağı kaymak, saptırmak (BM)
tay- Ayağı kaymak, yanılmak (İM, MG, TZ)
ṭayın- Ayağı kaymak (BM)
tipre- Kaymak, yürürken ayağı kaymak (MS)
uyvala- Yere yuvarlanmak, sendelemek (İH)
sanıl- Bir yere takılmak (İM)

3.2.4.3.3.5.2.11.Tırmanma

ös- (**I**) Binaya veya ağaca çıkmak tırmanmak (KK)
yarmaş- Tırmanmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.2.12. Eğilme

tömel- Dömelmek, dizlerinin üzerine çöküp kıçını havaya kaldırmak (BV)
tomur- Eğilip arkasını dışa çıkarmak (İH)
geyiş Boynu gövdesi içine geçmek, başı öne düşüp sırtı arkaya domalma hali (İH)
ben yit- üzerine eğilmek (İM)

3.2.4.3.3.5.2.13. Debelenmek, Çırpınmak

aġna- (I) Yere yatıp debelenmek (İM, Kİ, TA)
avna- Yere yatıp debelenmek (TZ)
ıġna- Yatıp yuvarlanmak (TA)
urun- (II) Tepinmek, oynamak (BV)
talıbı- Çırpınmak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.2.14. El Hareketleri

ḳol şap- el çırpmak, alkışlamak (TZ)
ayaḳaş- Ellerini birbirine vurmak (BM)
el şap- el çırpmak (TZ)
el şey- el ile başa vurmak (TZ)
yum- (III) Parmağını sıkmak (İM)
çatla- El şaklatmak (Kİ)
şatla- Parmak çıtlatmak (TZ)
ḳars- İki eli veya iki kanadı birbirine çarpmak (İH, TZ)
şun- Elini uzatmak (TA)

3.2.4.3.3.5.3. Solunum Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.3.1. Burun

burın Burun (CC1)
burun (I) Burun (CC2, DM, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
ėrin (I) Burun deliği (CC1)

kiñrig Burun deliği (İM)
tenüñ Burun deliği (BV)

3.2.4.3.3.5.3.2. Geniz

ḳanrıḳ Geniz (Kİ)

3.2.4.3.3.5.3.3. Yutak, Gırtlak

boġardaḳ Yutak (KK)
baḳurdaḳ Boğaz deliği, gırtlak (Kİ)
boġurdaḳ Boğaz deliği, gırtlak (İM)
ḳoḳurdan Gırtlak (İH)

3.2.4.3.3.5.3.4. Akciğer

öpke Akciğer (BV, CC1-CC2, TZ)
öpkü Akciğer (Kİ)
öyke Akciğer (DM, TA)
öyken (I) Ciğer (TA, TZ)
ige (I) Akciğer (TA)
igen (II) Akciğer (TA)
cigar (<Far.cigar) Ciğer (CC1)
ciger *Far.* Ciğer (GT)
cigar band (< Far. cigarband) Akciğer; kalp ve ciğerler (CC1)

3.2.4.3.3.5.4. Solunum Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.4.1. Soluma, Üfleme

solı- Solumak (Kİ)
solu- Solumak (CC2)
siñir- (II) Derin derin solumak (CC2)
tın- (V) Solumak, nefes almak (TZ)
ḳustun- Sık ve şiddetli nefes almak, içini çekmek, inlemek (CC1)
nefḫa (I) Ar. Üfürmek (BV)
tonçuḳ- Donakalmak, nefes alamamak, katılmak (İH)
üfür- Üfürmek, üflemek (Gİ, KF)
üvür- Üfürmek, üflemek (GT)
ür- (II) Üflemek (BM, BV, İM, Kİ, KK, TZ)
kebermek Üfleme, şişme (Kİ)
evri- Üfürmek, şişirmek (TA)
soluḳun Soluyan, nefes alan (Kİ)
bus Nefes, soluk (CC2)
dem (II) Far. Nefes, soluk (GT)
dın Nefes, soluk (Kİ)
tın (III) Nefes, soluk (TZ)
nafas (< Ar. nafas) Nefes, soluk (CC1)
nefes (I) Ar. Soluk, nefes (BV, GT, İM, MG, RH)
nefaḫ Ar. Nefes (BV)
pus (II) Nefes (TZ)
soluḳ Nefes (Kİ)
uşsı Nefes, soluk (DM)
nefesli Ar.T. Nefesli (BV)

3.2.4.3.3.5.4.1. Hapşırma

aġsur- Aksırmak, hapşırmak (KFT)
aḫsur- Aksırmak, hapşırmak (Gİ, KF, MS)
aḳşur- Aksırmak, hapşırmak (BM, İM, Kİ, TA)
çüçkür- Hapşırmak (CC2, Kİ)
şüşkür- Aksırmak, hapşırmak (KK, TZ)

3.2.4.3.3.5.4.3. Hıçkırma

kıçkır- (II) Hıçkırmak (RH)
ınçıḳırıḳ Hıçkırık (TZ)
ınşıḳırıḳ Hıçkırık (TZ)

3.2.4.3.3.5.4.4. Sümkürme

simkir- Sümkürmek (Gİ, İM, KF, KK, TA)
simkür- Sümkürmek (İM)
sümkür- Sümkürmek (BM, Gİ, KF, Kİ, TZ)
yütkür- (II) Sümkürmek (KK)
ḳaḳlıḳ Sümük, genizden gelen katı sümük (İH, Kİ)
simkirik Sümük (Gİ, İM, KK)
simkürük Sümük (İM)
sümkürük Sümük (KF, TZ)
sümrük Sümük (İM)
sümük (I) Sümük (TA)

3.2.4.3.3.5.5. Boşaltım Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.5.1.Böbrek

bögrek Böbrek (BV, TA, TZ)
börek (I) Böbrek (KK, TZ)
bügrük Böbrek (DM)
bükrek Böbrek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.5.2.Mesane

ḳaruḳ Kavuk , sidik kavuğu, sidiklik, mesane (TZ)
ḳavuġ Sidik kavuğu, sidiklik, mesane (MS)
ḳavuḳ (I) Sidik kavuğu, sidiklik, mesane (BV, Kİ)
kursak (II) Mesane (CC1)
üdük (I) Sidik deliği (İH)

3.2.4.3.3.5.5.4.Makat

dübür Ar. Makat, oturak (BV)
kūn *Far.* Kıç, makat (GT)
kit Oturak yeri, kıç (TA)
köt Göt, oturak yeri, kıç (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
kötçek Kıç, göt (MS)
uça 2. Oturak yeri, kıç (İH, İM, İN, Kİ)
art 4. Kıç (İM)

maḳ‘ad *Ar.* Oturak yeri, kıç (BV, Gİ, İM, RH)
kötle- Götünü kullanmak (Kİ, TZ)
tökle- Götlemek (TZ)
töklen- Götlenmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.6. Boşaltım Sistemi İşlevleri

si- Bevl etmek, işemek (KF, Kİ, KK, TA, TZ)
siy- Bevletmek, işemek (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KFT, MS, RH)
yeş- İşemek (BM)
işe- İşemek, bevletmek (MS)
çülen- İşemek, bevletmek (BM)
evüşle- Islatmak, bevletmek (İM)
bevl *Ar.* İşeme (BV)
suv tök- işemek, bevl etmek (İM)
siggek İşeyen (TZ)
sidik Sidik, idrar (CC1, TA, TZ)
sidük Sidik, idrar (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ,MG, RH)
sigek Sidik, idrar (TZ)
sitük Sidik, idrar (Kİ)
siytük Sidik, idrar (BV)
südük Sidik, idrar (MS)
siymek İdrar, sidik (CC1)
meẕī Ar. (< meẕiyy) İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (Gİ)
meẕiyy Ar. İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (KF)
meẕy Ar. (< meziyy) İdrardan önce gelen meniye benzer koyuca beyaz sıvı (İM)
veẕy *Ar.* Bevlden sonra gelen beyaz su (İM)
pesle- Yellenmek (TA)
pisle- Yellenmek, osurmak (TA)
osur- Osurmak, yellenmek (Kİ, TZ)
oşır- Osurmak, yellenmek (TA)
yoz- Osurmak, yellenmek (Kİ)
yillen- Rahatlamak (İH)
osruḳ Osuruk (İM, TZ)
yil (V) Bağırsak gazı (GT, MS)
osraḳ Osurgan, çok osuran (TZ)
boḫ Bok, insan dışkısı (CC1)
boḳ Bok, insan dışkısı (BV, CC2, Kİ, TA, TZ)
sışḳaḳ Sık sık sıçan kimse (TZ)
sıçḳaḳ Sık sık sıçan kimse (TZ)
sış- Sıçmak (TZ)
şış- Sıçmak (KK)
sıç- Sıçmak (BM, Kİ, TA)
igin- Iklamak, ığınmak (İH)

3.2.4.3.3.5.7. Sindirim Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.7.1. Ağız

aġız Ağız (BV, CC2, DM, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS)
aız Ağız (Kİ)
avuz (I) Ağız (CC2, TZ)

ügiz Ağız (TA)
siñirik Ağızda bir bölge (BV)
siñirik Ağızda bir bölge (BV)

3.2.4.3.3.5.7.2. Damak

boġurtlaḳ Damak (TZ)
anaḳ 1. Ağzın üst tarafı, damak (DM)
enek (II) Damak (KK, TZ)
damaḳ Damak (DM, İH)
tamaġ (II) Damak (BV, CC2, Kİ)
ṭamaḳ Damak (TA)
tamaḳ (II) Damak (BM, TZ)
tamav Damak (TZ)
ḥānekī Ar. Vücutta bir bölge, ağız tavanı, damak (BV)
boġaḳ Damağın altı (KK)

3.2.4.3.3.5.7.3. Dudak

erin (II) Dudak (Kİ, TA)
irin (I) Dudak (BV, TZ)
ḍuḍaġ Dudak (KK)
dudaḳ Dudak (BV, GT, İM, İN, KFT, RH, TA, TZ)
tudaḳ Dudak (DM)
tutaġ Dudak (RH)
tutaḳ Dudak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.7.4. Diş

diş (I) Diş (Gİ, KF, KFT, RH, TZ)
tiş Diş (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, RH, TZ)
azı Azı diş (TZ)
azıġ (II) Azı diş (TA)
azıġ tiş azı diş (İM)
azu Azı diş (Gİ, KF, MG)
ulu tiş azı dişi (DM)
ulu azu büyük dişler (Kİ)
pekiş Sivri diş (TZ)
erin (III)Diş eti(CC1)

3.2.4.3.3.5.7.5. Çene

şaġaḳ Çene (TA)
ḥink *Ar.* Çene (MG)
saḳaḳ Çene altı (İH)
çene Çene, ağzın altında enek kemiklerinin birleştikleri yer (Kİ)
avurt Avurt (TZ)
sobı Çene ve yanağın düzlüğü (Kİ)
sobu Çene ve yanağın düzlüğü (Kİ)

3.2.4.3.3.5.7.6.Boğaz

boġaġ Boğaz (Kİ)
boġar Boğaz (TZ)
boġaz Boğaz (BV, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
boġuz Boğaz (BV, İM)
bovaz Boğaz (TZ)

büker (II) Boğaz (Kİ)
ḥalḳ (I) Ar. Boğaz, hançere (GT)
ḥulḳūm *Ar.* Boğaz, hançere (Gİ, KF)
ketelük Boğaz (Kİ)
ḳurdan Hançere, boğaz (İH)
tamaġ (I) Boğaz (TZ)
tamaḳ (I) Boğaz (BV, CC)
uñaç Boğaz (İM)
unaş Boğaz (İM)
ṭaġlava Boğazın tavanı (KK)

3.2.4.3.3.5.7.7. Karaciğer

baġır (IV) Ciğer, karaciğer (DM, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
bavur Ciğer, karaciğer (DM)
baġırsak (II) Ciğer (TA)

3.2.4.3.3.5.7.8. Karın, Mide

baṭāne (I) *Ar.* Karın (MG)
ḳarın Karın (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
baṭn *Ar.* İç, karın (Gİ, GT, KF, KFT)
şikembe Far. İşkembe, karın (İH)
ḳursaḳ (I) 2. Mide (CC1)
ma'de *Ar.* Mide(BV, GT)
sarov Mide (CC2)

3.2.4.3.3.5.7.9. Bağırsak

baġarsuk Bağırsak (DM, GT, Kİ)
bağırsaḳ (I) Bağırsak (TA)
buvarsıḳ Bağırsak (TZ)
içeh Bağırsak; iç organlar (CC1)
işek (I) Bağırsak, iç organlar (KK)
suçuḫ Bağırsak (CC1)

3.2.4.3.3.5.8. Sindirim Sistemi İşlevleri

ihżim Ar. Hazım, sindirim (KF)
sin- Hazm olunmak (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.1. Tükürme

tüfkür- Tükürmek (İM)
tükür- Tükürmek (BM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
tüpkür- Tükürmek (CC1)
tüskür- (I) Tükürmek (BM)
tüvkür- Tükürmek (İM)
ḳaġır- Hah diye genizden kanrığı çıkarıp tükürmek (İH)
ḳaḳır- 1. Hah diye genizden kanrığı çıkarıp tükürmek (İH, TZ) **2**. Hafifçe öksürüp sesini düzeltmek (CC2)
ḳaġır tükür- Genizden gelen katı sümüğü hah diye tükürmek (İH)
tükrük Tükürük (Gİ, KF, KK, MS)
tükürük Tükürük (Gİ, KF, KK, MS)
tüvrük Tükürük (İM)
tükürmek Tükürme, tükürük (CC2)
yar (II) Tükürük (TA)
yer (VI) Tükürük (TA)

balġam *Ar.* Balgam (CC1, Gİ, İM, KF)
yalḳıḳ Balgam (İH)

3.2.4.3.3.5.8.2. Geğirme

kegir- Geğirmek (İM)
kėkir- Geğirmek (CC2)
keykir- Geğirmek (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.3. Salya

salyar Ağızdan akan su, salya (İH)
salyaz Ağızdan akan su, salya (TZ)
sarḳıt 2. Ağızdan akan salya (İM)
silik Salya (TZ)

3.2.4.3.3.5.8.4.Safra

öd (I) Öd, sıvı safra (DM, TA, TZ)
öt (**I**) Öd, sıvı safra (BV, GT, Kİ, KK, TA, TZ)
ötli Ödlü, safralı (CC2)
ötsiz Ödsüz (BV)
mirre *Ar.* Öd (BV)
ḫılıṭ Ar. Safra (BV)
ṣafrā Ar. Safra, hastalığa sebep olan dört unsurdan biri (Gİ, İM, KF)
sarı (IV) Safra (CC1)

3.2.4.3.3.5.9. Sinir Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.9.1. Beyin

töbe Beyin (KK)
maġz (I) *Ar.* Beyin (GT)
meñ (I) Beyin, dimağ (CC1)
mey Beyin (Kİ)
beyin Beyin (İN, TA, TZ)
beyni Beyin (DM)
meyin Beyin (İM)
meyni Beyin (KFFT)
miyin Beyin (TZ)
miyni Beyin (BV)
dimaġ Ar. Dimağ, beyin (BV, Gİ, GT, KF, RH)

3.2.4.3.3.5.9.2. Sinirler

siñir Sinir (BM, BV, DM, İM, İN, Kİ, MG, TA, TZ)
ᶜaṣabe (II) *Ar.* Bir tek sinir (BV)
aᶜṣāb *Ar.* Sinirler (BV)
ma *Ar.* Aşık kemiğinin üstündeki sinir (BV)
vetereyn *Ar.* Ökçe sinirinin yanındaki iki sinir (BV)
aşġaḳ Baldır ile ökçe arasındaki sinirler (TA)

3.2.4.3.3.5.10. Sinir Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.10.1. Terleme

terle- Terlemek(CC2, TZ)
derle- Terlemek (BM)
tirle-(I) Terlemek (BV)
der Ter, vücuttan çıkan sıvı (KF)
ter (I) Ter, vücuttan çıkan sıvı (CC1-CC2, Kİ, KK, TA, TZ)
tir Ter, vücuttan çıkan sıvı (İM)
‘**araḳ** *Ar.* Ter, terleme (GT)
‘ıraḳī *Ar.* Terli (BV)

3.2.4.3.3.5.10.2. Esneme

isne- Esnemek (Gİ, İM, KF, KK)
esne- Esnemek (CC2, TA, TZ)
üsnemek Esneme (TA)
sengir- Esnerken ağzını yummak (İM)

3.2.4.3.3.5.10.3. Uyuma, Uyku

uḏı- Uyumak (Kİ)
uḏu- Uyumak (Kİ)
uyı- Uyumak (Kİ, TA)
uyu- Uyumak (CC1-CC2, GT, İM, KF, TZ)
uyuḳla- Uyuklamak, şekerleme yapmak (BM, KF, KFT, KK, MS, TA, TZ)
uyuḳlan- Uyuklamak, uyumak (KF)
uyuḳlaş- Uyuklamak (TZ)
yat- (I) Yatmak, uyumak (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TZ)
yaṭ- Yatmak, uyumak (KK, TA)
içḫur- Şekerleme yapmak (BM)
koygaş- Koyun koyuna uyumak (CC2)
uyḳusra- Imızganmak, uyumak (TZ)
uyuḫısıra- Uykusuz kalmak (CC2)
uyuḳsıra- Imızganmak, uyumak (TZ)
uyut- (I) Uyutmak (CC2, TA)
yatdır- Yatırmak, uyutmak (Kİ)
yatġur- Yatırmak, uyutmak (İM)
yatḳır- Yatırmak, uyutmak (Kİ, TZ)
yaṭḳır- Yatırmak, uyutmak (KK)
yatḳur- Yatırmak, uyutmak (BV, İM)
yatur- (I) Yatırmak, uyutmak (BM, İH)
ayagış- Aynı yatakta ayakları diğerinin başına gelecek şekilde yan yana yatmak (CC2)
topan yat- Yüzüstü yatmak (TZ)
çalt ḳoyun uyu- Arka üstü yatmak (İH)
uzan- Uzanmak (BM, İM, Kİ, MG, İN, TZ)
üs- Uzanmak (TZ)
kösül- Uzanmak (CC2)
ovdarı Yere, sırtüstü (CC2)
uḫu Uyku (BM)
uḳu Uyku (BM)
uyḳı Uyku (İM)
uyḳu Uyku (BM, GT, Gİ, KF, Kİ)
uyuḫı Uyku (CC2)

uyġan (I) Uyuyan (Kİ)
yaṭur Yatan, uyuyan, yatmış (TA)
yatuḳ Yatan, yatmış (Kİ)
yatığYatan, yatmış (BV)
yataġan Devamlı yatan (BV)
uyuv Uykuda, uyuyan, uyanık olmayan (CC2)
bürük- (II) Uykuda mışıldamak (TZ)
sayıḳla- (Uyuyan adam veya hasta) abuk sabuk konuşmak (İH)
sezeli Uyuklayarak başını iki yana sallayan kimse (TZ)

3.2.4.3.3.5.10.3.1.Rüya

düş (II) Düş, rüya (Kİ, KF)
tüş (II) Düş, rüya (GT, TZ)
tüşke kiç- ihtilam olmak (IM)
iḫtilām Ar. İhtilam, düş azması (GT)
tüş kör- düşü azmak, ihtilam olmak (TZ)
yora 1. Tabir (Kİ)
yor- (I) Rüya tabir etmek (Kİ)
yorala- Rüya yorumlamak (CC2)

3.2.4.3.3.5.10.4. Uyanma

oyan- (I) Uyanmak (BM, Gİ)
uyal- (I) Uyanmak, uykudan uyanmak (İM)
uyan- (I) Uyanmak (CC1-CC2, GT, İM, KF, KFT, TA)
uyġan- Uyanmak (GT)
oyandır- Uyandırmak (Gİ)
oyandur-Uyandırmak (BM)
uyanḏır- Uyandırmak (KK)
uyandur- Uyandırmak (KFT, Kİ)
oyar- Uyarmak, uyandırmak (Gİ)
uyar- Uyarmak (TA)
oyov Uyanık (CC2)
uyaġ Uyanık (CC1, GT)
uyaḳ Uyanık (İM)
uyanık Uyanık (TZ, KFT, Kİ, TA)
uyanuḳ Uyanık (TZ, KFT, Kİ, TA)
sergek Uyanık (CC2)
sah Uyanık (CC2)
tañla- (I) Sabahlamak (TZ)
irtele- Sabahlamak (İM)
uyḳusuzluḳ Uykusuzluk (GT)

3.2.4.3.3.5.10.6. Uyuşma

çoġru- Uyuşmak (İH)
uyuş- Uyuşmak, keçeleşmek (İH)
soġrı- Uyuşmak (Kİ)

3.2.4.3.3.5.11. Dolaşım Sistemi Organları

3.2.4.3.3.5.11.1.Damar

yelge Boynun iki yanında bulunan damarlar (TZ)
çege Boynun iki yanında bulunan damarlar (TZ)
ırḳ Damar (MG)

damar Damar (DM)
tamar Damar (BM, BV, CC1-CC2, İM, İN, Kİ, TA, RH, TZ),
ṭamar Damar (KK)
tamır Damar (MG)
tamur Damar (İM, TZ)
ġarab Ar. Gözyaşı akan damar (İM)
‘urūḳ Ar. Damarlar (MG)

3.2.4.3.3.5.11.1.1. Kan

ḳan (I) Kan, vücuttaki renkli sıvı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
dem Ar. Kan (BV)
ḳanlı (I) Kanlı (CC2)

3.2.4.3.3.5.11.2. Kalp

ök 1. Kalp (Kİ)
yürek Yürek, kalp (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MS, TA, TZ)
kalb (I) *Ar.* Kalp, yürek (BV, MG)
ḳulūb *Ar.* Kalpler (GT)

3.2.4.3.3.5.11.3. Dalak

talaḳ Dalak (DM, İM, Kİ, TZ)
ṭalaḳ Dalak (KK, TA)

3.2.4.3.3.5.12. Dolaşım Sistemi İşlevleri

düpürde- Tıp tıp etmek, yürek atmak (İH)
doḳu- (I) (Damar vb.) tık tık atmak (İH)

3.2.4.3.3.5.13. Üreme Sistemi Organları

iley (III) Erkek ve kadınların tenasül organı (İM)

3.2.4.3.3.5.13.1. Erkeklik Organları

sik Erkeklik organı, penis (CC1, DM, Kİ, KK, TA, TZ)
siz (II) Erkeklik organı, penis (TZ)
çük Erkeklik uzvu (Kİ)
şük Erkeklik organı (DM)
z̧eker *Ar.* Erkeklik organı (BV, Gİ, İM, KF, KFT)
tayaḳ (III) Erkeklik organı (GT)
ḫasefe Ar. Erkeklik uzvunun başı (KFT)
ḫitān *Ar.* Sünnet, erkeklik organı (Gİ)
sünnetlen- *Ar.T.* Sünnet edilmek (İM)
ḫāye Far. Haya, yumurta, husye (İM)
ḫusye *Ar.* Haya, yumurta, husye (BV, İM)
daşaḳ Taşak, husye, testis (RH)

ṭaşaḳ Taşak, husye, testis (CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, RH, TZ)
enek (III) Taşak yumurtası (Kİ)
inek (II) Husye, taşak yumurtası (BV)
iñek (I) Husye, taşak yumurtası (BV)
ḳotaḳ Taşak, yumurtalık (TZ)

3.2.4.3.3.5.13.2. Dişilik Organları

am Dişilik organı (CC1, Kİ, KK, TA, TZ)
amçuḳ Dişilik organı (DM, Kİ, TA)
ferc *Ar.* Kadının tenasül uvzu (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
tılaḳ Çillik (Kİ, TZ)
keyin Kadının ve hayvanların rahmi (İH)
ḳaḳırdaḳ (II) Rahimde oğlan yatağı denilen deri (İH)
atana Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (TZ)
etan Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (İH)
eten Ana rahminde çocuğun içinde gelişip yetiştiği ve doğumdan hemen sonra düşen parça (İH)
orana Doğumdan sonra düşen parça (TZ)

3.2.4.3.3.5.14. Üreme Sistemi İşlevleri

3.2.4.3.3.5.14.1. Menstrüasyon

ḥayż Ar. Kadınların aybaşı (Gİ, İM, KF, MS)
don (II) Kadınların aybaşısı (TZ)
töre (II) Kadınların aybaşısı (İM)
ḳan kör- Kadınlar adet kanı görmek (İM)
müsteḥāża *Ar.* Aybaşılı kadın (İM)
istiḥāża (I) *Ar.* Aybaşılı kadın (Gİ, İM)
ḥāyıż Ar. Aybaşılı kadın (İM, MG, KFT, MS)

3.2.4.3.3.5.14.2. Cinsel İlişki, Cinsellik

rafes *Ar.* Cima, cinsel ilişki (İM)
ḳatılmaḳlıḳ Cinsî ilişkide bulunma (KFT)
cimā' *Ar.* Çiftleşme, cinsel ilişki (Gİ, İM, KF, KFT)
sik- 1. Cinsî ilişkide bulunmak (BM, Kİ, KK, TA, TZ)
sikiş- Cinsel münasebette bulunmak (Kİ)
siktir- Siktirmek (BV)
kerki- Cima eder gibi birinin diğerine sürtünmesi (Kİ)
diş- (I) Bakireliği gidermek (TA)

ẓıhār *Ar.* Kocanın karısını, ömür boyu mahremi olan bir kadının bakmak caiz olmayan bir uzvuna benzetmesi (Gİ, İM, KF, KFT)

körse- Bir kadınla yatmak için şehveti artmak (Kİ)

kösnü- Kadınların çiftleşmeye iş-tahlanması (İH)

kezer- Cima için aleti dimdik yapmak (Kİ)

ḳatıl- (V) Tenasül uzvu dimdik olmak (İH)

kösnük Çok iştahlı, çiftleşmek isteyen dişi (İH)

suklık Şehvet, cinsel istek (CC2)

sukluk Şehvet, cinsel istek (CC2)

boy suklıkı Aşırı arzu, cinsel istek (CC2)

bikr Ar. Dokunulmamış kız (İM, KFT)

bikrlik *Ar.T.* Bekaret (KFT)

erdeñ Bakire (CC2)

sili 2. Bakire (CC2)

erdeñlik Bekâret, kızlık (CC2)

ḳız oġlan bakire (TA) **2.** Bakire, kız (Kİ, KK)

ḳızlıḳ (II) Bekaret (KFT)

kızluk (II) Bekaret (Kİ)

cünüb *Ar.* Yıkanmayı gerektiren durum (Gİ, İM, KF, MS)

cünüblik *Ar.*T. Yıkanma durumunda olma (Gİ, İM, KF)

cünüblük *Ar.*T. Yıkanma durumunda olma (İM)

cenābet *Ar.* Yıkanmayı gerektiren durum, cünüplük (İM, KF)

şehvet suyı meni, döl suyu (KFT)

nuṭfe Ar. Meni, döl suyu (GT)

menī *Ar.* Meni, döl, bel suyu (Gİ, KF, KFT)

su (II) Meni (KFT)

irlik şufı meni, döl suyu (İM)

irlik şuvı meni, döl suyu (İM)

3.2.4.3.3.5.14.3. Hamilelik

keber- Hamile olmak, karnı şişmek (Kİ)

bollaş- Gebelik sebebiyle şişmanlamak (CC2)

yüklülük Hamilelik (İM)

aylı Gebe, hamile (CC2)

aylu Gebe, hamile (TA)

botlaçı Hamile, yüklü (İM)

kebe Gebe, hamile, karnı büyük (Kİ, TZ)

yükli Hamile (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA)

yüklü Hamile (BV, İM, KK)

umsun- 1. (Kadınların) gebe iken bir şeyi arzu etmek, aş ermek (Kİ)

3.2.4.3.3.5.14.4. Doğurma

balala- Doğurmak, yavrulamak (TZ)
doġur- Doğurmak (BM, Gİ, KF, KFT)
ṭoġur- Doğurmak, dünyaya getirmek (BV, CC2, GT, İM, MG, TA, TZ)
togır- Doğurmak (CC2)
tovur- Doğurmak, dünyaya getirmek (TZ)
tuvur- Doğurmak, dünyaya getirmek (CC2)
doġurud- Doğurtmak (KFT)
ṭoġurt- Doğurtmak, doğum yaptırmak (İM)
töre- Türemek (CC2)
çeresi aḳar- (Doğum sırasında) sarı su gelmek (İH)

3.2.4.3.3.5.14.5. Loğusalık

nifās Ar. Loğusalık hali (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
nüfesā Ar. Loğusa (İM)

3.2.4.3.3.5.14.6. Kısırlık

‘uḳr Ar. Doğum yapamayan kısır kadın (İM)
ḳısır Kısır, hiç doğurmaz kimse (Kİ, TA, TZ)
kösnüyüptür Kısır (TZ)
ṭaşaḳsız Hadım (DM)
tüvün Kısır, doğurmaz (CC2, Kİ)
ükütüptür Kısır (TZ)

3.2.4.3.4. İnsanın Özellikleri

3.2.4.3.4.1. İnsanın Fiziksel Özellikleri

ẕiyy *Ar.* Dış görünüş, kılık (KFT)
zāhir (II) *Ar.* Dış görünüş (BV,GT)
3.4.1.1. Vücut Yapısına Göre
hantaz Hantal, iri yarı, dört köşe yakışıksız adam (İH)
arman Azmış, iri yarı (TZ)
azman (I) Azmış, iri yarı (TZ)
haybatlı (<Ar. haybat + T.) Heybetli (CC2)
heybetlü Ar.T. Heybetli, gösterişli (KFT)
gür er sağlam, dayanıklı (adam) (İH)
‘āczā *Ar.* Dübürü büyük kadın (KF)

3.2.4.3.4.1.2. Kiloya Göre

3.2.4.3.4.1.2.1. Şişman

tıḳnaz Etine dolgun, etli kimse (İH)
semiz Semiz, şişman, besili (CC1, DM, GT, Kİ, KK, TA, TZ)
semüz Semiz, şişman, besili (Kİ)
simiz Semiz, şişman, besili (GT)
bazuḳ Şişman adam (BV, Kİ)
dev anası Şişman kadın (İH)

ḳısı Şişmanlıktan karnın büklüm büklüm olması (İH)
semri- Semirmek, yağlanmak (Kİ)
semir- Semirmek, yağlanmak (BV, CC2, GT, TZ)

3.2.4.3.4.1.2.2. Zayıf

arıḫ Zayıf, cılız (CC2)
arıḳ (I) Zayıf, cılız (BV,CC1-CC2 GT, TZ)
arḳ (II) Zayıf, cılız (Kİ)
aruḳ 1. Zayıf, cılız (Gİ, GT, İM, Kİ, TA)
çerli Zayıf, cılız (CC2)
kötürem Zayıf, cılız (CC2)
selpük Zayıf, sıska (İH)
yaşık Zayıf, kuru, cılız (CC2)
yımışak Zayıf (CC1)
yumşak (II) Zayıf (CC1)
ża'īf *Ar.* Zayıf (BV, GT, İM, İN, KFT, MG)
żu'afā *Ar.* Zayıflar (BV)
çandırgına Zayıfça (CC2)
yımışak kılı Zayıf, zayıfça, cılız (CC1)
eri- 2. Zayıflamak (Kİ)
aruḳla- Zayıflamak (KFT, Kİ, RH)
arıḳla- Zayıflamak (TZ)
ḳındur- (II) Zayıflamak, zayıf olmak (İM)
tölen- (I) Zayıflamak (GT)

3.2.4.3.4.1.3. Boya Göre

gül-beden Far.Ar. Gül bedenli, vücudu gül gibi olan (sevgili) (GT)
aḥded *Ar.* Ahmak, uzun boylu (BV)
bolı Boylu (KK)
boydaş Bir boyda olan iki kişi (TZ)

3.2.4.3.4.1.4. Kafa ve Yüz Yapısına Göre

başlı Başı olan, başlı (CC2)
başsız Başı olmayan, başsız (CC2)
yüzlü Yüzlü (RH)
arḳataḳ Küçük kafası ileriye doğru çıkık olan (Kİ)
burtur Ekşi yüzlü (TZ)
bütür Ekşi yüz, çehre (Kİ)
ablaḳ *Ar.* Yuvarlak yüzlü (RH)
teyirmi yüzli yuvarlak yüzlü, top yüzlü (Kİ)
ḳırtuḳ Ekşi suratlı kimse (Kİ)
tuman bėtli Asık suratlı, çatık kaşlı (CC2)
ḳurşa *Ar.* Görünen yuvarlak ve düz yüz (GT)
bėtli (I) Yüzlü, simalı (CC2)

3.2.4.3.4.1.5. Saçlara Göre

3.2.4.3.4.1.5.1. Saçlı

tügli Tüylü (BV)
tüglü Tüylü (RH)
tüklü Tüylü, saçlı (CC1)
ḳıvraḳtur- Saçları kıvrılmış olmak (Kİ)
salın- (III) Saç kıvrık olmayıp sarkmak (İM)
ürpek Kıvırcık, karışık (saç)(CC2)

3.2.4.3.4.1.5.2. Saçsız

tügsiz Tüysüz, saçsız (BV)
tüksüz Tüysüz, saçsız (CC1)
kaşka (II) Kel, dazlak (CC2)
daz Başının iki tarafı, yanları, şakakları tüysüz olan (İH)
taz Dazlak, kel (CC1, Kİ, TZ)
ṭaz Dazlak, kel (KK)
tazluḳ Kel, dazlak (Kİ)
keşel Saçı dökülmüş (TZ)
yülümiş Tüysüz, tıraş olmuş (CC1)
3.4.1.6. Sakal ve Bıyığa Göre
3.4.1.6.1. Sakallı, Bıyıklı
şaḳallı Sakallı (KK)
saḳallu Sakallı (DM)
şaḳallu Sakallı (TA)
ḳaba şakallu sık sakallı, sakalı sık olan (TA)
mıyıḳlı Bıyıklı (KK)

3.2.4.3.4.1.6.2. Sakalsız

saḳalsız Sakalsız (DM)
şaḳalsız Sakalsız (KK, TA)
yılmaġay Yalabık, sakalsız (TZ)
yılmanuḳ Yalabık, sakalsız (TZ)

3.2.4.3.4.1.7. Göze Göre

közlü Gözü olan, gözlü (TA)
bitük Kısık gözlü (Kİ)
çaḳır gözlü Mavi gözlü (Kİ)
çönür Gözü içine göçmüş kimse (İH)
közek Büyük gözlü adam (Kİ)
şapaḳlı Çapaklı (TZ)
yumaḳ közlü Gözü kapalı (Kİ)
ḳonġur (I) Koyun gözlü (TZ)

3.2.4.3.4.1.8. Kulağa Göre

kevgeş (II) Sarkık, çirkin kulaklı (İH)

3.2.4.3.4.1.9. Dişe Göre

tişli Dişli (BV)
bozun Dişleri sökülmüş (TZ)
kemrik Dişi gedik (İH)
kemrük Dişi gedik (İH)
mayruḳ Seyrek ve eğri dişli olan (TZ)
süvelek tişli Sivri dişli, ısırgan dişli (TZ)
soylaḳ tişli Sivri dişli, ısırgan dişli (TZ)

tişsiz Dişsiz (CC2)

3.2.4.3.4.1.10. Burna Göre

burnı kiçi Küçük burunlu kimse (CC1)
burunsız Burnu olmaksızın, burunsuz (CC2)

3.2.4.3.4.1.11. El ve Ayaklara Göre

solaġay Moğ. Solak (CC2, TZ)
solaḳ Solak (TZ)
solġay Moğ. Solak (MG)
ėlsiz Elsiz (CC2)
ayaklı Ayağı olan, ayaklı (CC2)
tizsiz Dizsiz (CC2)

3.2.4.3.4.2. İnsanın Kişilik Özellikleri

fıṭrat *Ar.* Yaratılış, (Gİ)
ḫaṣlet Ar. Tabiat, huy, mizaç (Gİ, GT, İM, İN, KF)
ḫışāl Ar. Huylar, tabiatlar (GT)
ḫulḳ *Ar.* Yaratılış, huy (BV, GT, İM)
ḳılġı Ahlāk, huy (TZ)
ḳılı Yaratılış, karakter, yaratılışlı, karakterli (CC1- CC2)
ḳılıḳ Tabiat, yaratılış, huy (GT, İH, Kİ, TA)
mizāc *Ar.* Bünye, tabiat, mizaç (GT)
pīşe (II) *Far.* Huy, âdet, tabiat (GT)
ṭabᶜ *Ar.* Tabiat, huy, yaratılış (GT)
ṭabīᶜat Ar Yaratılış, huy (Gİ, GT, KF, MG)
tudu Tabiat, huy, davranış (İH)
togmak Tabiat, doğuştan gelen huy, mizaç, doğa (CC1)

3.2.4.3.4.2.1. İyi Huylu

ḫaṣletlü Ar.T. Hasletli, iyi huylu (RH)
ḫuluḳlu *Ar.T.* Yaratılışlı, güzel huylu (KFT)
ḥalīm Ar. Yumuşak huylu, halim (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.4.2.1.1. Kibar, Nazik

bitişli Kibar, terbiyeli (CC2)
bitişli kişi Kibar kişi, terbiyeli kişi, nazik kişi (CC2)
nāzük Far. Nazik, ince, kibar (GT, RH)
nezik Far. Nazik, kibar, ince (TZ)
raḳīḳ *Ar.* İnce (BV, KFT)
selik Kibar, kibar genç (Kİ)
yüki Ağır hareketli, kibar (Kİ)
nāzüklük Far.T. İncelik, kibarlık (RH)
laṭīflıḳ *Ar.*T. Yumuşaklık (RH)
ḫoş-maḳāl güzel, tatlı sözlü (GT)
nazik (< Far. nāzük) Nazik, zarif (CC2)

3.2.4.3.4.2.1.2. Sakin, Huzurlu, Ilımlı

ḍınç Sakin, rahat, dinç (DM)
tınç Sakin, rahat dinç, zinde (Kİ)
enç Sakin, huzurlu (CC2)
muṭma'in *Ar.* İçi rahat, emin (Gİ, KF)
muᶜtedil *Ar.* Ilımlı, mülayim (İM)
sālim (I) Ar. Emin, selāmette, salim (BV, GT, KFT)
ḫamuş (< /Far. ḫamūş) Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)
tözümlü kişi Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.3.Şen, Neşeli

ābādān *Far.* Şen, bayındır (İM)
dilşād Far. Gönlü sevinçli, mesrur (GT)
sövünçlü Sevinçli (CC2)
şād Far. Sevinçli (GT)
şādmān Far. Sevinçli (GT)
şāṭır Ar. Şen, neşeli, çevik (KFT, MG)
şen Şen, sevinçli, mamur (TA)
şin Şen, mamur, sevinçli (İH)
şirşe Far. Şen, şatır (Kİ)
tıġraḳ (II) Neşeli, şen (Kİ)
sėvünür kişi Mutlu, şad kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.4. Sevimli, Cana Yakın

gökçek Pek sevimli, cana yakın (İH)
kökçek Güzel, pek sevimli, cana yakın (BV, İM, İN, MG, RH)
sevügrek Sevimli, hoş (İM)
şīrīn Far. Tatlı, güzel, hoş (GT, İH, TZ)
söver kişi Sevimli, sevgi dolu kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.5. Cömert

aġı (II) Cömert, eli açık (Kİ)
aḳı Cömert, eli açık (TA)
cömerd *Far.* Cömert, eli açık (Kİ, KK, TA, TZ)
kerīm *Ar.* Cömert, kerem sahibi (Gİ, GT, İM, KF, KK, MG)
saḫī Ar. Cömert, eli açık (GT)
comard (< Far. cavān-merd) Cömert (CC1)
comart (< Far. cavān-merd) Cömert (CC1-CC2)
mennān *Ar.* Çok ihsan eden, veren (Gİ, KF)
muḥsin *Ar.* İyilikte, bağışta bulunan (Gİ)

3.2.4.3.4.2.1.6. Çalışkan, Çevik

çalıt Çalışkan (TA)

çevük Çevik, tetik, neşeyle iş gören (İH)
çüst Far. (II) Çevik (GT)
ėrüv Çabuk, hızlı, çevik, yüğrük (CC2)
külik Çabuk, hızlı, çevik yüğrük (CC2)
tırak Çabuk, hızlı, çevik yüğrük (CC2)
ġayyır Ar. Gayretli (KFT)
işlegen İşleyen, çalışkan (TZ)
rind *Far.* Çevik, neşeli, geniş mezhepli (İH)
tıġraḳ (I) Çevik, eli çabuk, derli toplu (İH)
ṭıġraḳ Çevik, eli çabuk, derli toplu (TA)
yürik Çabuk, hızlı, çevik, yüğrük (CC2)
'azīmet (II) *Ar.* Gayretle iş yapan (Gİ)
ṭāyi' Ar. Bir işi istekle yapan (KFT, MG)
çevüklük Çeviklik (MG)
şaṭırlıḳ Ar.T. Çeviklik (MG)

3.2.4.3.4.2.1.7. Cesur, Yiğit

alp Kahraman, cesur, yiğit (Kİ, TA)
bahādur (< baġatur) Yiğit, bahadır, cesur (DM, GT, KK, MG, TZ)
baḫadur (< Moğ. bagatur) Yiğit, bahadır, cesur (CC2)
bagatur (<Moğ. bagatur)Yiğit, bahadır, cesur (CC1)
bahādır (< baġatur) Yiğit, bahadır, cesur (İM)
serbāz Far. Yiğit, cesur (GT)
yüreklü Cesur, korkusuz (Kİ, RH)
zehleh *Ar.* Cesur (TZ)
katı kılı Sert, cesurca (CC1)
katılap Sert, cesurca (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.8.Sabırlı

ṣābir Ar. Sabreden, sabırlı (GT)
ṣaburlı Ar.T. Sabırlı, metanetli (BV)
tözümlü Sabırlı, sebatlı, dayanıklı (CC1)
tövümlü kişi Rahat, yumuşak huylu, sessiz kimse (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.9. Alçak Gönüllü

aşaḳ (III) Alçak gönüllü, mütevazı (Kİ)
kulluk birle Alçak gönüllü, mütevazı (CC1)
kiçi agulu bile Alçak gönüllü, mütevazı (CC1)
yenül köñül bile Alçak gönüllü, mütevazı (CC2)

3.2.4.3.4.2.1.10. Doğru, Dürüst

durust (<Far. dürüst) Doğru (CC2)
dürüst Far. Doğru, sağlam (BV, GT, İN, RH)
könü Doğru, adil, dürüst (CC1-CC2)
köni Doğru, adil, dürüst (BV, CC1, GT, İM)
ṣāliḥ (II) Ar. Doğru, iyi (Gİ, MG)
togruluk bile Dürüst, doğru (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.11. Güvenilir, Emin

emīn *Ar.* Kendisine güvenilen, emniyet sahibi (Gİ, İN, KF, KFT)
imīn *Ar.*(< emīn) Emin, kendisine güvenilen, emniyet sahibi, güvenilir (İM, KFT, MG)
ınaḫ Sadık, inanılan, güvenilen kişi, güvenilen kişi (CC2)
ınaḳ Sadık, inanılan, güvenilen kişi, güvenilen kişi, dost (CC2, TA, TZ)
inak Sadık, inanılan, güvenilen kişi (İH)
ınamlı Sadık, dürüst, güvenilir (CC2)
yaramsak Sadık, candan, bağlı, güvenilir (CC2)
mutemed *Ar.* Güvenilen, kendisine itimat edilen (GT)
muᶜtemedün-ᶜaleyh kendisine itimat edilen, güvenilen (GT)
müste᾽min *Ar.* Aman verilmiş kimse (Gİ, KFT)

3.2.4.3.4.2.1.12. İffetli, Namuslu

ʻafīf *Ar.* İffetli, namuslu (Gİ, İM, KF)
iḥṣān Ar. İffetli, namuslu (İM)
mestūr (I) *Ar.* Namuslu (Gİ, GT)
edīb *Ar.* Çok edepli (GT)
edeblü *Ar.T.* Edepli, terbiyeli (RH)
sili Saf, temiz, iffetli, temizlenmiş (CC1, Kİ)
naṣūḥ (I) Ar. Halis, temiz (Gİ)
erseksiz İffetli, namuslu (CC1)
muḫliṣ Ar. İhlaslı, halis (Gİ, GT, İMKF)

3.2.4.3.4.2.1.13.Erdemli

erdem eyesi Faziletli, erdem sahibi (DM)
erdemlü Erdemli, âlim (TA)
fużalā *Ar.* Fazıllar (GT)

3.2.4.3.4.2.1.14. Merhametli

müşfiḳ *Ar.* Merhametli, seven, acıyan (GT)
şefīḳ Ar. Şefik, şefkatli, merhametli (BV)
yarlığançlı Merhametli (CC2)
yarlığançlu Merhametli (CC2)
raḥīm *Ar.* Acıyan, esirgeyen (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.4.2.1.15. Akıllı, Ağırbaşlı, Olgun

‘**āḳıl** *Ar.* Akıllı (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)
āḳıl bāliġ erginliğe ermiş (İM
añlı Zeyrek, anlayışlı (TZ)
añlu Zeyrek, anlayışlı (Kİ)
bāẕıḳ Ar. Zeki, anlayışlı (KFT)
ᶜāḳıla *Ar.* (I) Akıllı kadın (İM)
çalat bol- Kıvrak, şen, zeki, uyanık olmak (İH)
ma‘ḳūl *Ar.* Makul, anlayışlı (MG)
onat Akıllı, uslu kimse (İH, TA, TZ)
oñat Akıllı, uslu kimse (Kİ)
setkik Zeki (Kİ)
sıġız (II) Zeyrek, akıllı (TZ)
şeşen Zeyrek, çeçen (TZ)
şabad Usta, akıllı (TZ)
tetik (I) Akıllı, zeki, bilge (CC2, TA)
uslı Akıllı, zeki (İM)
uşlu Akıllı, zeki (TA)
ustlu Akıllı, zeki (CC1)
zīrek *Far.* Anlayışlı, uyanık, zeki (GT, KFT, MG, RH, TZ)
fehmlü *Ar.* T. Anlayışlı (KFT)
nāṣıḥ Ar. Uslanmış (BV)
agullı (< Ar. ‘aḳl + T.) Akıllı (CC2)
muḥṣan *Ar.* Akıllı, ergen, müslüman, zinadan emin kişi (KFT)
us bile Akıllı, akıllıca (CC1)
agır kılı Ağırbaşlı (CC2)
rāşidīn *Ar.* Olgunlar (BV)
mütekemmil Ar. Olgunlaşan, olgun (MG)

3.2.4.3.4.2.1.16. İleri Görüşlülük, Tedbirli

firāset *Ar.* İleri görüşlülük (BV)
müdebbir *Ar.* Tedbirli, ihtiyatlı, müdebbir (GT)

3.2.4.3.4.2.1.17. Kararlı, Ciddi

erkli (III) Kararlı, sebatlı (İM)
cidd (II) *Ar.* Ciddî (MG)

3.2.4.3.4.2.1.18. Saygın, İtibarlı

mu‘azzez *Ar.* Aziz, saygı gören (GT)
muḥterem Ar. Muhterem, hürmete layık (GT)
na‘amutlu (< Ar. ni’met + T.) Nimetli, saygıdeğer,sevgili (CC1)
muᶜteber *Ar.* İtibarlı, inanılır (GT, İM, KFT, RH)
ḥükmī *Ar.* İtibarı olan (Gİ, İM, MS)
mükerrem *Ar.* Muhterem (GT)
ser-efrāz Far. Benzerlerinden üstün olan, itibar ve nüfuz sahibi (GT)
övdürgen Saygıdeğer (CC2)
muḫtār (I) Ar. Seçilmiş, seçkin (Gİ, İM, KF)

3.2.4.3.4.2.1.19. Saygılı, Laubali

muḥrim (II) *Ar.* Saygı gösteren, saygılı (Gİ)
agırsıy bile Onurlu, saygılı, hürmetli (CC1)
avursı bile Onurlu, saygılı, hürmetli (CC1)

3.2.4.3.4.2.1.20. Şanlı, Şerefli

şerīf (I) Ar. Şerefli, asil (Gİ, GT, İM, KFT, MS)
mecīd *Ar.* Şan ve şeref sahibi, ulu (BV, GT)
şörli Şanlı, ünlü, namlı (TZ)
şavlı Meşhur, ünlü, şanlı (TZ)
ma^{c}rūf *Ar.* Tanınmış, meşhur, bilinen (BV, GT, İM, MG)
‘ārlanġan *Ar.T.* Şerefini, namusunu korumak için ağır başlı, azametli hareket eden kimse (İH)
dölek Vakarlı, temkinli, şerefli (İH)
meşhūr *Ar.* Şöhretli, meşhur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
nāmdār Far. Ünlü, namlı, meşhur (GT)

3.2.4.3.4.2.2. Huysuz

erçel Uğursuz, huysuz (Kİ, RH)
erçellik Uğursuzluk, huysuzluk (RH)
tumışmış Huysuz, kötü huylu (kimse) (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.1. Tembel

armavu Tembel, üşenen (TA)
erinçek Tembel (CC2)
irinçek Tembel (TZ)
kehel *Ar.* Tembel, dermansız, kımıl-damaz (İH, TA)
kėçöv Gevşek, tembel (CC2)
kesrenc (< Far.karsanc*)* Tembel, uyuşuk, (CC2)
keslen *Ar.* Tembel, gevşek (İM)
osal Tembel, ihmalkar (CC2)
usal Tembel, isteksiz, gevşek (GT)
selki Sölpük, gevşek (adam) (İH)
süst Far. Gevşek, tembel (BV, GT, İM, KFT)
yalḳav Tembel, gevşek (TZ)
yuvançañ Yavaş, gevşek, uyuşuk (CC2)
çaman Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)
yıġruḳ Bir işe bakmayan kimse, gayrimüteşebbis kişi (Kİ)
mañkakak Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)
ezik Uyuşuk, tembel, üşengeç, ihmalkar (CC2)
cahalluk (< Ar.cāhil +T.) Tembellik, gevşeklik (CC2)

kāhellik Ar.T. Tembellik, uyuşukluk, ihmal (GT)

kesel *Ar.* Tembellik, uyuşukluk (Gİ, KF)

keslānlıḳ *Ar.T.* Gevşeklik, tembellik (Gİ, KF)

keslenlik *Ar.T.* Tembellik, gevşeklik (İM)

zaġallıḳ (II) *Far.T.* Tembellik, gevşeklik (KFT)

usınla- Gafil olmak, tembellik etmek, şikayetlenmek (?)(CC2)

arḳunlıḳ (I) Yavaşlık, sakinlik (BV, İM)

3.2.4.3.4.2.2.2. Zavallı, Aciz, Muhtaç

miskīn *Ar.* Zavallı, aciz, miskin (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)

mesākīn *Ar.* Miskinler (GT)

nāçār Far. Çaresiz, zavallı (GT)

mesākīn *Ar.* Miskinler (GT)

muñlu Muhtaç (Kİ)

bī-nevā *Far.* Muhtaç, nasipsiz (GT)

muḥtāc *Ar.* Muhtaç, ihtiyacı olan (BV, CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

pinti (I) Çaresiz, elden ayaktan düşmüş (İH)

mutāża^{c}af *Ar.* Düşkünleşmiş (GT)

ḥācetsiz Ar.T. İhtiyacı olmayan (İM)

münezzeh *Ar.* Muhtaç olmayan, temiz, uzak (Gİ, GT, KF)

miskīnlik *Ar.T.* Acizlik, miskinlik, (Gİ, GT, KF)

meskenet (II) *Ar.* Gururlu olmamak (MG)

3.2.4.3.4.2.2.3. Hasis, Cimri, Kıskanç

bagıl (<*Ar.* baḫīl) Kıskanç, kindar (CC2)

bagıl kişi (<*Ar.* baḫīl + T.) Kıskanç, kindar kişi(CC2)

baḫīl *Ar.* Hasis, cimri, kıskanç (GT, İM, KFT, İN)

baḫıl (<*Ar.* baḫīl) Kıskanç, hasis (CC1)

cıġan Cimri (İH)

çıḳmar Kıskanç (Kİ)

çoḳmar (I) Cimri, hasis (TA)

ḫasīs (I) Ar. Cimri, hasis (GT)

ḫasūd Ar. Haset eden, hasetçi, kıskanç (Gİ, GT)

ızarlı Kıskanç (CC1)

ızġar Hasis, pinti, kötü huylu (İH)

ḳazġış Cimri, hasis (KK)

kızgançı Hasis, cimri, pinti (CC2)

ḳızġanş Kıskanç, kıskanan (TZ)

küni (II) Kıskanç (Kİ)

künüçi Kıskanç (CC2)

nākes (II) Far. Pinti, nekes, cimri, elisıkı (GT)

nekes Far. Hasis, cimri, pinti, elisıkı (İH)

içi kör (< T. + Far. kūr) Kıskanç, hasis (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.4. Korkak

alıġ Korkak (TA)
yaplaḳ Korkak (TZ)
muḫannat *Ar.* Korkak, kadın mizaçlı, edepsiz (GT)
ḳorḳaḳ Korkak, korkan (İN, KFT, Kİ, KK, RH, TZ)
ḳorḳıçı Korkan, korkak (KF)
ḳorḳuçı Korkan, korkak (KF)
yüreksiz Korkak (Kİ)
ürkegen Ürken, ürkek (MG)
ürkeken Ürken, ürkek (TZ)
saarlap (< Moğ. sagar + T.) Ürkek, korkak, çekingen (CC1)
muḫanneş *Ar.* Kadınlaşmış erkek (KFT)
korkunç bile Ürkek, korkak, çekingen (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.5.Korkunç, İğrenç

korkunçı kişi İğrenç, tiksindirici, korkunç kimse (CC2)
yirençi kişi İğrenç kimse, tiksindirici kimse (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.6. Kaba, Sert

ḫoyrat *Ar.* ≺*Yun.* Hoyrat, kaba, muamele bilmez, sokulgan olmayan, vahşi, terbiyesiz (GT)
ḫoryat *Ar.*≺*Yun.* Hoyrat, kaba, muamele bilmez, sokulgan olmayan, vahşi, terbiyesiz (İH, TZ)
ḫışīn Ar. (< ḫaşīn) Haşin (BV, İN)
ḫışīnraḳ Ar.T. Haşince (BV)
yuvduḫ Kaba, görgüsüz (kimse) (CC2)
rustayi (< Far. rustāyī) Kaba, anlayışsız (CC1)

3.2.4.3.4.2.2.7. Hüzünlü, Kederli

melūl *Ar.* **2.** Mahzun, hüzünlü (GT)
ġamgīn Ar. Far. Kederli, tasalı (GT)
elīm *Ar.* Elem verici, elemli (GT)
mükedder *Ar.* Üzüntülü, kederli (GT)
rencūr *Far.* Dertli, sıkıntıda (GT)
yaşlı (I) Gözyaşları ile dolu, yaşlı (CC2)
rencīde *Far.* İncinmiş, kırılmış (GT)
gönlü mutun mutun gel- Mahzun olarak gelmek, kalbi üzüntülü gelmek (İH)

3.2.4.3.4.2.2.8.Öfkeli

buşaḳ Hiddetli, çok öfkeli kimse (Kİ)
çalıḫ Öfkeli, şiddetli, zorlu (CC2)

öpkelmekçi Öfkeli (CC2)
ters (III) Öfkeli, şiddetli, ihtiraslı (CC2)

3.4.2.2.9. Gururlu, Kibirli

ulu köñüllü Kibirli (CC1)
ġarre Ar. Mağrur (GT)
güre Kendini beğenmiş, mağrur, azametli (İH)
maġrūr *Ar.* Gururlu (Gİ, İM, GT. KF)
küvezlü Kibirli, heybetli, taşkın, coşkun, yaramaz (CC2)
mütekebbir Ar. Kibirli, azametli, kendini beğenmiş (Gİ, GT, İM)
öktem Gururlu, kibirli, azametli (CC2)
ḫōd-rāy *Far.* Kendi kafasına giden, kendini beğenmiş (GT)

3.4.2.2.10. Alçak, Rezil

dūn Ar. Aşağı, alçak (GT)
ednā *Ar.* En aşağı, alçak, adî (GT)
ḫabīs Ar. Kötü, alçak (İM, KF, KFT, MS)
ḫār Far. Hor, hakir, aşağı (İM)
ḫor *Far.* Hor, hakir, aşağı (BV, CC2, GT, KFT)
ḫasīs (I) Ar. Alçak, insanı küçülten (GT)
ḳorluḳ *Far.T.* Horlanmış, aşağılanmış kimse (TZ)
ḥaḳīr Ar. Hakir, değersiz (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
rüsvā(y) *Far.* Rezil, rüsva, itibarsız (Gİ, GT, KF, MG)
nākes (I) Far. Alçak (GT)
ẕelīl *Ar.* Hor, aşağı, rezil (GT)
tımarsıḳ Murdar, alçak (TZ)
muḫbiṣ Ar. Kötü, alçak, soysuz, pis (Gİ, İM, KF)
çoçun Adam yerine konulmayan adi kimse, ne idüğü belirsiz (İH)
ṭulaz Aşağı, bayağı (TA)

3.2.4.3.4.2.2.11. Kötü, Fena

yatlı Kötü şey, kötü adam (İH)

3.2.4.3.4.2.2.12. Azgın, Namussuz, Edepsiz

münḫarif *Ar.* Yüz çevirmiş, sapmış (Gİ, KF)
şaḳī Ar. Fena hareketli, haylaz (KF)
alınçı Taşkın adam (Kİ)
avuzġun Azgın, yolunu şaşırmış (TZ)
uzġun Azgın, sapık (Kİ)
edebsiz *Ar.T.* Edepsiz, terbiyesiz (GT)
ḥaşeri Ar. Haşarı, terbiyesiz, kötü adam (İH)
żāllīn *Ar.* Azmışlar, yoldan çıkmışlar (Gİ)
müfriṭ *Ar.* Sınırı geçen, aşırı, aşırıya vardıran (MG)

murdar (< Far. murdār) Fahişe, kahpe, iffetsiz (kadın) (CC1)
eresik Fahişe (TZ)
ersek Erkeğe düşkün kadın, fahişe (CC1-CC2, Kİ)
irsek Erkeğe düşkün kadın, fahişe (TZ)
ersik Erkeğe düşkün kadın, fahişe (TZ)
ersük Erkeğe düşkün kadın, fahişe (BM)
hersek Erkeğe düşkün kadın (CC2)
irçel Erkek isteyen kadın, fahişe (İH)
ersekçi Fahişe, namussuz (CC1-CC2)
hersekçi Fahişe, iffetsiz, namussuz (CC2)
ḳaḥbe Ar. Kahpe, fahişe (GT, KFT)
tök (I) Puşt oğlan, ahlaksız adam (İH)
erşi Puşt, cinsî sapık (Kİ)
irençli Puşt (TZ)
ḳulamşa Puşt(TZ)
puluç Puşt (TZ)
ḳartabān *Far.* (< ḳaltabān) Deyyus, pezevenk (KFT, TZ)
ḳaltabān *Far.* Pezevenk (İH)
ḳaltaḳ Kaltak, pezevenk (CC1, İH)
ḳavvād *Ar.* Pezevenk, kavat (GT)
oruspi Far. (< rūspī) Oruspu (TZ)
oruspu Far. (< rūspī) Oruspu (Kİ)
ḳulampara Oğlancı (TZ)

3.2.4.3.4.2.2.13. İkiyüzlü

münāfıḳ *Ar.* İkiyüzlü, münafık (Gİ, İM, KFT)
sālūs Far. Riyakar, ikiyüzlü (GT)
zerrāḳ *Ar.* İkiyüzlü (GT)

3.2.4.3.4.2.2.14. Kinli

ḳıyın ḳıyın Kinli kinli (İH)
ḳınır (II) Kinli (İH)

3.2.4.2.1.2.15. Dedikoducu

uşaḫçı Dedikoducu, laf taşıyan (CC2)
uşakçı Dedikoducu, laf taşıyan (CC2)
uyşaḫçı Dedikoducu, laf taşıyan (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.16. Geveze

çemregü Çemreği, yanşak (İH)
cemregü Cemregi, yanşak(İH)

3.2.4.3.4.2.2.17. Şakacı, Alaycı,Taklitçi

kengelçi Alaycı, şakacı, maskara (İH)
kenkelçi Alayı, şakacı, maskara (TZ)
masḫara *Ar.* Maskara, soytarı (İM, KFT)
muḳallid Ar. Taklitçi (KFT)

3.2.4.3.4.2.2.18. Akılsız, Gafil, Unutkan

ḳamḳaḳ başlu Akılsız adam, akılsız insan (TA)
ebleh *Ar.* Ahmak, akılsız, aptal (GT, KFT)
künd *Far.* Alık, ebleh, anlayışsız (İH)
ġāfil Ar. (I) Gafil, dikkatsiz, gaflette olan (GT, İM, İN, KF)
şaḳlaḳ Beyinsiz (TZ)
düley Aptal, embesil, cahil (CC2)
baley Aptal, embesil, cahil (CC2)
unutçañ Unutkan (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.19. Şaşkın

ḥayrān Ar. Şaşmış, hayran (GT)
medhūş *Ar.* Şaşkın, kendinde olmayan (GT)
müteḥayyir Ar. Şaşmış, şaşırmış, hayrette kalmış (GT, MG)
üyük Kaygılı, şaşkın (TZ)
üyüş Kaygılı, şaşkın (TZ)
añ mañ Şaşkın, şaşkınlık (MG)
sergerdān Far. Başı dönmüş, sersem, şaşkın (GT)
tanlı Şaşırmış, şaşıran (TZ)

3.2.4.3.4.2.2.20. Hoppa

yeñil kılıḫlı kişi Hoppa, hafifmeşrep kimse (CC2)

3.2.4.3.4.2.2.21. Şüpheci, Vesveseli

müştebih *Ar.* Şüpheci (KF)
müvesvis Ar. Vesveseli (KFT)

3.2.4.3.4.2.2.22. Kararsız

mütereddid *Ar.* Kararsız, tereddüt eden (GT, İM)

3.2.4.3.4.2.2.23. Pişman

pėşman (< Far. peşīmān) Pişman (CC1)
pīşmān *Far.* Pişman (İM)

3.2.4.3.5. Duygular

es (II) His, duygu (Kİ)
ḥiss *Ar.* His, duygu (İM)
tuysu His (Kİ)
ün (II) Genel anlamda his (KK)
emr-i ḥissī duygusal iş (İM)
tuttur- 2. Duygulanmak, müteessir olmak (CC2)

3.2.4.3.5.1. Duygu Kaynağı (Gönül)

cenān *Ar.* Gönül, kalp (GT)
dil Far. Gönül (GT)
kömül Gönül (DM)
kön (I) 1. Gönül (KK)

köñül 1. Gönül (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA)
ög (II) Hatır, gönül (TA)
ḫāṭır Ar. Gönül, hatır (Gİ, GT, MS)
köñüllü Gönüllü (BV)
ṭav'an Ar. İsteyerek (GT)
maṭlablayın *Ar.T.* İstenilen şekilde, arzu edilircesine (GT)
tuyana (II) Dileyerek anlamına (TZ)
köñülsiz Gönülsüz, inanmadan, istemeden (İM)
érkli érksiz İster istemez, isteyerek veya istemeyerek (CC2)
kerhen *Ar.* Yanlışlıkla, istemeden (GT)
ṭav'an ve kerhen Ar. İster istemez (GT)
meyl Ar. Meyil, arzu, yönelme, gönül akışı (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
emit- Gönlü ona dönüp onunla meşgul olma , yönelme, taraftar olma (İH)
ırı- Gönülden uzaklaştırmak, gözden düşürmek (Kİ)
infi'āl *Ar.* Teessür, gücenme (GT)
inçin- İncinmek (GT, KFT, RH)

3.2.4.3.5.2. Çeşitli Duygular

3.2.4.3.5.2.1. Sevinç, Neşe, Mutluluk, Ferahlık

felāḫ *Ar.* Mutluluk, felâh (GT)
feraḫ *Ar.* Sevinç, sevinme, ferahlık (Gİ, GT, İM, KF)
güvenç Sevme, içi açılma (İH)
kevenç Ferah, sevinç (Kİ)
açuḳ (I) 2. Rahat, ferah (İM)
müferriḥ *Ar.* Ferahlık veren, iç açıcı (GT)
kovanç Kıvanç, sevinç (CC2)
küvenç Güvenç, sevinç duyma, içi açılma (BV)
neşāṭ Ar. Sevinç, neşe (GT)
şafā Ar. Gönül şenliği (GT)
sövünç Sevinç (CC2)
sürūr Ar. Sürür, sevinç (BV)
şādī Far. Sevinç, memnunluk (GT)
ṭarab Ar. Sevinç, şenlik (GT, İM)
üstāḫlıḳ Ar. T. İç açılma, ferahlama (İM)
meñülik oñ Ebedi mutluluk (CC2)
ḫoş kör- Hoş görmek, içi açılmak (TZ)
ẕevḳ *Ar.* Zevk, neşe (GT)
keven- Sevinmek (Kİ)
kovan- Kıvanmak, sevinmek, mutlu olmak (CC2)
ḫovan- Kıvanmak, sevinmek, mutlu olmak (CC2)

ḳuyul- Coşmak, neşelenmek, coşturmak (BM)

er işden ḳaman- Heyecanlanmak, coşmak (İH)

sevin- Sevinmek (BM, DM, İN, Kİ, KK, RH, TA)

sėvün- Sevinmek (CC1, DM, GT, İM)

sön- (I) Sevinmek (BM)

sövin- Sevinmek (CC2)

sövün- Sevinmek (CC1-CC2)

söy- Sevinmek (TZ)

söyün- (I) Sevinmek (BM, CC2, TZ)

ulġayt- Gönlünü geniş tutmak, kendine güvenmek (MG)

yeyil- Neşeli olmak (İH)

3.2.4.3.5.2.2. Üzüntü, Gam, Keder, Kaygı, Sıkıntı, Hüzün

belā (1) *Ar.* Gam, keder, musibet (Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)

belvā‘ām(İM) Ar. Umumî keder, gam (İM)

derd Far. Acı, keder, dert (GT, İH, RH, TZ)

dert Far. (< derd) Dert (TZ)

ġam Ar. Gam, keder, tasa, kaygı (CC1, Gİ, GT, KF)

ġuṣṣa Ar. Kaygı, tasa (GT)

hemm *Ar.* Gam, keder, tasa (KF, KFT)

irikmek Sıkıntı, gam (TA)

ḳaḏġu Kaygı, endişe, tasa (İM)

ḳayġı Kaygı, endişe, tasa, üzüntü (CC2, TZ)

ḳayġu Kaygı, endişe, tasa, üzüntü (GT, RH)

ḳın (II) Istırap, acı çekme (CC2, GT)

melūllik 2. Mahzunluk, hüzünlü olma (GT)

melūllük 2. Mahzunluk, hüzünlü olma (GT)

miḥnet *Ar.* Eziyet, sıkıntı, mihnet (GT)

te’essüf Ar. Eseflenme, teessüf, acınma (GT)

sıyın- (III) Acıklanmak, teessüf etmek(TZ)

açın- (I) Acı duymak, acınmak (TZ)

ağır kel- can sıkmak (İM)

antat- Üzülmek, kederlenmek (Kİ)

bulan- Üzülmek, bulanmak (TZ)

bulġan- Üzülmek, bulanmak (CC2, İM, TZ)

çelinlen- Kaygılanmak (TZ)

darıḳ- İçi daralmak, sıkılmak (İH)

irik- (IV) İçi daralmak, sızlamak (TZ)

ḳaḏġur- Kaygılanmak, endişe etmek (İM)

ḳaḏġurt- Üzülmesine, kederlenmesine sebep olmak (İM)

ḳayġa- Kaygılanmak, kaygı duymak (TZ)

ḳaygı ṭut- Üzülmek, kederlenmek (TA)

ḳayġır- Kaygılanmak, endişe etmek

(CC2, Gİ, KF, KK, TZ)

ḳayġur- (I) Kaygılanmak, endişe etmek (GT, KF, KFT)

ḳayır- (III) Kaygılanmak, endişe etmek (MG)

ḳayış- (II) Birbirine acımak (BV)

ḳayḳalan- Kaygılanmak, endişelenmek (TZ)

ḳayḳır- Üzülmek (MS)

ḳayur- (I) Kaygılanmak, endişe etmek (GT)

külit- Acı duymak, acı çekmek, yakınmak (BM)

ökün- Kaybolan veya elde bulunmayan bir şeye acımak (Kİ, TZ)

tulġa- İçi burulmak, ağrımak (TZ)

yerin- Üzülmek (DM)

şaḳ- (I) Acı çekmek (KK)

açıt- Acıtmak, acı vermek (Gİ, KF, TZ)

ḳaḳı- (III) Elem vermek, acı vermek (BM)

ḳın- (I) 1. Elem vermek, acı vermek (BM)

emgen- (I) Acı çekmek, ıstırap çekmek (CC2)

şaḳtur- Acı çektirmek (KK)

ḳınal- Eziyet, elem, ıstırap çekmek (CC2)

ekne- Kaybolan veya elde bulunmayan bir şeye acımak (TZ)

ağır (II) Can sıkıcı (İM)

muñ (II) Bun, sıkıntı (TZ)

meşaḳḳat *Ar.* Zahmet, sıkıntı (Gİ, GT, İM)

yirin- Gamını, kederini sayıp dökmek (İH)

3.2.4.3.5.2.3. Hiddet, Öfke, Kızgınlık

ḳahr Ar. Kahır, gazap (Gİ, GT, İM, KF, MG)

ġażab Ar. Hiddet, öfke, kızgınlık (Gİ, GT, İM, KF)

ḥiddet *Ar.* Öfke, kızgınlık, hiddet (GT)

öfke Öfke (GT, KK)

övke Öfke (BV)

seḫaṭ Ar. Öfke, gazap (İM)

öpke (**II**) Öfke (CC1-CC2)

aşıḳ- (II) Hiddetlenmek, kızmak (İH)

buş- 2. Kızmak, öfkelenmek (Kİ, TA)

ġażablan- Ar.T. Hiddetlenmek, öfkelenmek (GT)

ilen- (II) Öfkelenmek (Kİ)

ḳaḳ- (IV) Öfkelenmek, kızmak (TZ)

ḳaḳı- (II) Öfkelenmek, kızmak (Kİ, TZ)

ḳaḳın- Öfkelenmek, kızmak (KK)

ḳın- (I) 2. Kızmak (Kİ)

ḳutur- Hiddetlenmek, kudurmak, çıldırmak (CC2, TA, TZ)

ḳutuz- (I) Hiddetlenmek, kudurmak, çıldırmak (İH, TZ)

küs- 2. Kızmak (KK)

ḫışım Ar. 2. Ağır surette birine kızmak (İH)
öpkele- Öfkelendirmek (CC1)
yanġır- Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek, hınç beslemek (TZ)
yanġur- Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek, hınç beslemek (TZ)
yekir- Kızmak, hiddetlenmek (Kİ)
yigir- 1- Hiddetlenmek, gazaba gelmek (GT, İM, KK)
yikir- Kızmak, hiddetlenmek (Kİ)
sandıra- (< Moğ. sandura-) Paniklemek, çıldırmak, küplere binmek (CC2)

3.2.4.3.5.2.4. Korku

ḫavf Ar. Korkma, korku (GT, MG)
ḳorḳı Korku (KF, İM)
ḳorḳu Korku (Gİ, GT, İM, KF, MG)
ḳorḳuġ Korku (KF)
korkmak Korku (CC1)
korkuk Korku (CC2)
muḥāba *Ar.* Korku, çekingenlik (MG)
ḳorḳmaḳlıḳ Korkma hali (KFT)
vaḥşet *Ar.* Ürkme, ürkeklik, ürküntü (GT)
vehm *Ar.* Kuruntu, yersiz korku, vehim (GT, İM, KFT)
sesken- Vehimlenmek, kuruntulu olmak (GT, İM)
sėsken (II) Korkmak, ürkmek, irkilmek, çekinmek (CC2)
ėlgen- Korkmak (CC2)
geykirde- Korkmak, kemikleri birbirine girmek, tüyleri ürpermek (İH)
iylen- (II) Korkmak, bozulmak (İH)
ḳorḫ- Korkmak (Gİ, CC2)
ḳorḳ- Korkmak (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, KF, KK, MG, MS, TA)
ḳorḳu- Korkmak (KF)
ḳorḳunıl- Korkmak (KFT)
ḳoruḳ- Korkmak (Gİ, KF, KFT)
sıy- (III) Ürkmek (İM)
ürk- Ürkmek, korkmak, çekinmek (GT, İM, KK, MG, RH)
ürük- Ürkmek, korkmak (Kİ, TZ)
yini yindirge- Korkmak, ürkmek, çekinmek (İH)

3.2.4.3.5.2.5. Cesaret

ḳorḳmazlıḳ Korkusuzluk (İN)
tecāsür Ar. Cesaret gösterme, cür'et (GT)
zehle *Ar.* Cesaret, şecaat (BM)
zehleyle- *Ar.*T. Cesaretlenmek (TZ)
yüreklendür- Cesaretlendirmek (İM)
ḳıy- (II) Bir şey hakkında cesaret etmek (Kİ)

3.2.4.3.5.2.6. Kıskançlık

künilemek Kısknma (işi), haset, gıpta (CC2)

ḳısġan- Kıskanmak (BM)
ḳısḳan- Kıskanmak (Kİ, TA)
ḳızġan- (II) Kıskanmak (TZ)
ḳonıla- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TZ)
könile- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TZ)
künile- Kıskanmak, imrenmek, gıpta ekmek (Kİ)
künle- Kıskanmak, imrenmek, gıpta etmek (TA)

3.2.4.3.5.2.7. Kin, Nefret, İğrenme, Tiksinme

buġż *Ar.* Kin, nefret (Gİ, KF, Kİ)
ḫışım Ar. 1. Gazap, kin (İH)
iske- (II) Tiksinmek, nefret etmek (RH)
kek Kin, nefret, husumet (CC2)
kīn *Far.* Gizli düşmanlık, kin (İM)
kīne *Far.* Kin, gizli düşmanlık (GT)
nefret Ar. Tiksinme, nefret (GT)
zaġallıḳ (I) *Far.T.* Düşmanlık, kindarlık (Gİ, KF)
bögövrür- İğrenmek, tiksinmek (CC2)
igir-(II) Tiksinmek (İM)
yegir- Tiksinmek (DM)
igren- İğrenmek, tiksinmek (CC2, TZ)
iren- İğrenmek, tiksinmek (TZ)
yigren- İğrenmek, tiksinmek (İH,TZ)
yiyren- İğrenmek (İM)
irik- (III) Bıkmak, usanmak, nefret etmek (MG)
ḳaçır- Nefret ettirmek, tiksindirmek (İM)
küçe- (II) Tiksindirmek, nefret ettirmek (İM)
taġıl- (II) Nefret etmek, kaçmak (İM)
tañar- Kinlenmek (BM)
yek kör- şeytan gibi görmek, sevmemek (Kİ)
yig kör- Kinlenmek, nefret etmek (İM, TA)
köralma (< köre alma-) Nefret etmek, tiksinmek, iğrenç bulmak (CC2)

3.2.4.3.5.2.8. Güven

i'timād *Ar.* Güven, itimat (BV, GT, İM, İN, MG)
arḳalan- Dayanmak, güvenmek (MG)
ınan- İnanmak, güvenmek (CC1-CC2, GT, İM, MG, MS, TA)
inan- İnanmak, güvenmek (Gİ, Kİ, KFT, TZ)
ışan- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (CC1, TZ)
işen- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (İM)
ḳıvan- Güvenmek, övünmek (GT)
ṭayan- (I) Dayanmak, güvenmek (İM)
ınanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)
inanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

3.2.4.3.5.2.9. Şaşırma

taᶜaccüb *Ar.* Hayret, şaşma (GT)
ḥayret Ar. Şaşma, hayret (GT)
dan (I) Şaşkınlık (Kİ)
danır- Şaşakalmak (TZ)
danḳla- Şaşmak, şaşırmak (Kİ)
danla- Şaşmak, şaşırmak (İH)
tanla- (II) Hayret etmek, şaşırmak (Kİ)
tañla- (III) Şaşırmak (CC1, TZ)
künlen- Şaşmak, hayret etmek (TA)
taḥayyür Ar. Hayran olma, hayret, şaşma (GT)
hıra bol- Alıklaşmak, şaşırıp kalmak (İH)
ent- Şaşmak, hayran olmak (İH)
dekel- Şaşırmak, hayran olmak, alkışlamak (İH)
taġdıl- Şaşırmak (MG)
tan- (I) Şaşırmak, şaşmak (BV)
tañ- Şaşmak, şaşırmak (Kİ)
ṭavdul- Şaşırmak (MG)
yaz- (V) Şaşırmak (MG)
ḳata ḳal- Şaşa kalmak (TZ)
şaş- (II) Hayret etmek, şaşırmak (İH)
oyunçaḳ kil- şaka gibi gelmek (GT)

3.2.4.3.5.2.10. Utanç, Utanma

ḫacālet Ar. Utanma, mahcubiyetle şaşırma (GT)
ḫaclet Ar. Utanç (GT)
uyat Utanma, haya (CC1-CC2, Kİ)
ayman- Utanmak, çekinmek (BV)
ᶜārlan- *Ar.T.* Utanmak (Gl)
elik- Utanıp mahcup olmak (İH)
ėmen- Utanmak, çekinmek (CC2)
imen- Utanmak, çekinmek (CC1)
saarla- Utanmak, mahcup olmak(CC2)
uftan- Utanmak (GT)
uṭan- Utanmak (BM, GT, Kİ, KK, TZ)
uvtan- Utanmak (BV)
uyal- (II) Utanmak (CC1-CC2, GT, KFT, Kİ, KK, MG, TZ)
uyalt- Utandırmak (MG)
vıyal- Utanmak, çekinmek (DM)
uyat- Utanmak, haya etmek (CC1-CC2, GT, TZ)
yaçan- Utanmak, çekinmek, sıkılmak (CC1)
yaçın- Utanmak, çekinmek (İH)
yüzül- (I) Yüz çevirmek, çekinmek(İH)

3.2.4.3.5.2.11. Sevgi, Muhabbet

maḥabbet *Ar.* Sevgi, muhabbet, dostluk (Gİ, GT, KT)
muḥabbet *Ar.* Sevgi, dostluk (İM, KF)
meveddet *Ar.* Sevgi, muhabbet (GT)
mihir (< *Far.* mihr) Sevgi, aşk (CC2)
mihr *Far.* Sevgi, muhabbet (GT)

savda (< Ar. savdā) İnsan mizacında kabul edilen dört hılttan biri (CC1)

sevdā Ar. Sevgi, aşırı sevme (Gİ, GT, KF)

sevgü 1. Sevgi (TA)

sövmek Sevgi, aşk (CC1-CC2)

söymek Sevme, sevgi (CC2)

sövmeklik Sevgi, aşk (CC1-CC2)

söyüşliḫ Karşılıklı sevgi (CC2)

sev- (I) Sevmek (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA)

siv- Sevmek (GT)

söv- Sevmek (CC1-CC2, GT, KFT, TZ)

söy- Sevmek (CC2)

sevdür- Sevdirmek (İM)

3.5.2.12. İntikam

intiḳām *Ar.* İntikam, öç (GT)

öçeç Öç, intikam (GT, Kİ, TZ)

öç (**II**) İntikam, öç (CC2)

3.5.2.14. Gurur

ġurūr Ar. Gurur, kibir (GT)

kibr *Ar.* Kibir, gurur (GT)

öktemlik Gururluluk, kibir, mağrurluk (CC2)

tecebbür Ar. Kibirlenme, büyüklenme (MG)

tekebbür *Ar.* Kibirlenme, büyüklük taslama (GT, MG)

tekebbürlik *Ar.* T. Kibirlilik, büyüklük satma (Gİ, İM)

tekebbürlük *Ar.* T. Kibirlilik, büyüklük satma (KF)

öktemlen- Gururlanmak, Kibirlenmek, övünmek(CC2)

3.2.4.3.5.2.15. Rahatlık, Huzur

āsāyiş *Far.* Rahat, huzur (GT)

rāḥat *Ar.* Rahat, huzur, sükunet (Gİ, GT, İM, KF, MG)

rāḥatlıḳ *Ar.*T. Rahatlık (Gİ)

sākin Ar.**3.** Rahat, huzur içinde bulunma (İM)

sākinlik Ar. T. Gönül rahatlığı (İM)

ṣalāḥ Ar. Rahatlık, barış, huzur (İM, GT, KFT)

ṭınmaḳ Rahat, huzur (TA)

dölçün- İçi rahatlamak, avunmak, oyalanmak, dönüp dolaşmak, meşgul olmak (İH)

dölen- (I) İçi rahat etmek (İH)

dölendir- İçini rahatlatmak, müsterih etmek (İH)

raḥatlandur- *Ar.*T. Rahatlatmak (İM)

rāḥlen- *Ar.*T. Rahatlamak (BV, İM)

yilik- İçi serinlemek, rahat etmek (İH)

ėr- (II) Kendini huzur içinde hissetmek (CC2)

3.2.4.3.5.2.16. Merhamet, Acıma

teraḥḥum Ar. Merhamet etme, acıma (GT)

raḥm *Ar.* Acıma, esirgeme, koruma (GT, İM, KF)

raḥmet *Ar.* Merhamet, acıma, esirgeme (Gİ, GT, İM, KF, MS)
esirge- Merhamet etmek, acımak (CC2, Gİ, İM, KF, TZ)
esirkele- Esirgemek, merhamet etmek (TZ)

3.2.4.3.5.2.17. Pişmanlık

ḥayf Ar. Pişmanlık (GT)
nedāmet Ar. Pişmanlık (GT)
keşke *Far.* Keşke (BM, CC1, İM, Kİ, *TZ)*
açırgan- Pişman olmak (CC2)
buşmān ye- Pişman olmak (TZ)
açırgamaḫ Üzülme, pişman olmak (CC1)
köñül açırgamaḫ Pişman olmak (CC1)
oyan- (II) Pişman olmak (BM)
uyan- (II) Pişman olmak (İM)
devin- (II) Dövünmek (İH)

3.2.4.3.5.2.18. Bıkma, Usanç

melāl(et) *Ar.* Usanç, bıkkınlık (GT)
melūllik *Ar.T.* 1. Bıkkınlık, usanmışlık (GT, İM)
melūllük *Ar.T.* 1. Bıkkınlık, usanmışlık (GT)
bez- Usanmak, bıkmak (Kİ, MG)
biz- Usanmak, bıkmak (İM)
bizert- Usandırmak, bıktırmak (İM)
er işden darıl- Bıkmak, çekilmek, içi daralmak (İH)
eren- Bıkmak, sıkılmak (Kİ)
irin- Erinmek, tembelleşmek, vücuda yorgunluk çökmek, bıkmak, usanmak (İH, TZ)
osal bol- usanmak, bıkmak (TZ)
osan bol- Usanmak, bıkmak osal (TZ)
ṭoy- (II) Bıkmak (GT)
üşen- Üşenmek, bezmek (GT, RH)
usan- Usanmak (TZ)
sıḳḳır- Yıldırmak, bezdirmek (TA)
yal- Yılmak (Kİ)
çölken Bıktırıcı (Kİ)

3.2.4.3.5.2.19. Hırs, Arzu, İstek, Heves

küsengen Arzu, istek, dilek (CC2)
ārzū *Far.* İstek, arzu (GT)
derḫost Far. İstek, arzu, dilek (İN)
dilek Murat, arzu, dilek (Kİ)
diley Murat, arzu, istek (KF)
erk (II) Arzu, istek, irade (CC2, Kİ)
irādet Ar. İrade, arzu, ihtiyar (GT)
hevā (I) *Ar.* Heves, istek, arzu (BV, İM, KF, KFT)
ḥırş Ar. Aşırı istek, sonu gelmeyen arzu, istek (İM, MG)
küsenç Arzu, hasret, talep (BV, CC2)
maṭlab Ar. İstenen şey, istek, arzu (Gİ, GT, KF)
maṭlūb (I) Ar. İstenilen, arzu edilen

şey (GT)

maṭlūbāt Ar. İstenilen şeyler (MG)

reġāyib (I) *Ar.* Rağbet olunan önem verilen, istenen (Gİ)

nehmet (II) Ar. Aşırı hırs (GT)

raġbet *Ar.* Rağbet, istek, arzu (BV, Gİ, GT, İM, KF)

saġınç 2. Emel, istek, arzu (İH, KFT)

ṭaleb Ar. İstek, isteme (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)

muṭālebe *Ar.* Talep, arzu etme (GT)

temennā *Ar.* Dilek, istek, temenni (GT)

tevaḳḳu' (I) Ar. Umma, isteme, bir şey talep etme, dilenme (GT)

tilek 1. İstek, dilek, murat (CC2, GT, İM, KFT)

umınç Arzu, istek (İM)

umsuluk Arzu edilen şey (Kİ)

umunç Arzu, istek (CC2)

vave Talep, dilek (İH)

ilhām *Ar.* İlham, esin (Gİ, KFT)

arzula- (< Far. ārzū + T.) Arzulamak, sahip olmayı istemek (CC2)

bandıḳ- Son derece hırs ve iştah göstermek (İH)

köse- (I) 2. İstemek, arzu etmek (TA)

küse- (III) Arzu etmek (TA)

küsen- Arzulamak (CC1)

özüle- Arzulamak, bir şeyi içinden şiddetle istemek (İH)

tabuvsa- Bulmayı dilemek (CC2)

tile-İstemek, dilemek (BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, TA, RH, TZ)

um- Ummak, arzu etmek (BV, İM, Kİ, TZ)

yarsı- Çok arzulamak (İH, TZ)

soḳlan- İsteği artmak (TZ)

sınra- Yapmak istemek (İH)

3.2.4.3.5.2.20. Ümit, Ümitsizlik

ümīd Far. Ümit (BV, GT, İM)

ömed (< Far. ōmad) Ümit (CC1)

ışanmak 2. Umut, ümit (CC1)

tügül- Ümitsizliğe düşmek (TZ)

tüñül- Ümitsizliğe düşmek (TZ)

3.2.4.3.5.2.21. Zevk

ḥaẓẓ al- Zevk almak, hoşlanmak (GT)

ḥaẓẓ *Ar.* Zevk, haz (GT)

ᶜayş *Ar.* Yaşama, zevk alma (GT)

3.2.4.3.5.2.22. Özlem

köse- (I) Gıpta etmek, özlemek (İH)

körüvse- Görmek istemek (CC2)

ḥasret Ar. Göresi gelme, özleyiş (GT, İM)

müştāḳlıḳ *Ar.T.* Özleme, müştak olma (GT)

zarınçı- (I) Göresi gelmek, iç çekmek (İH)

müştāḳ Ar. Özleyen, can atan (GT, İM, MG)

3.2.4.3.5.2.23. Minnet

minnet *Ar.* Minnet, bir iyiliğe karşı duyulan iç yüküm (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.5.2.24. Beğeni

istiḥsān *Ar.* Beğenme, güzel sayma (Gİ, İM, KF)
taḥsīn Ar. Beğenme, takdir (GT)
taḳdīr (II) Ar. Takdir, beğenme (KF)
bayan- Beğenmek (TZ)
beyen- Beğenmek (Kİ)
bigen- Beğenmek (GT)
begen- Beğenmek (DM, TZ)
biyen- Beğenmek (GT)
sergerdān bol- hayran olmak (İH)
müsteḥab (II) *Ar.* Sevilen, beğenilen (Gİ)

3.2.4.3.5.2.25. Benimseme

özgele- Benimsemek (İH)
3.5.3. Duyguların Dışavurumu
sıḫ- (II) Yüzünü ekşitmek (TZ)
öngü- Yüzünü buruşturmak (TZ)
sırınsı- Yüzünü buruşturmak (TZ)
titrü baḳ- Sert bakmak (Kİ)

3.2.4.3.5.3.1. Ağlama

ıġlamaḳ Ağlama (CC1)
nevḥa Ar. Ağlama (GT)
zār *Far.* Ağlama, inleme; ağlayarak, inleyerek (GT)
zārī *Far.* Ağlama, inleme, inilti ile ağlama (GT)
aġla- (I) Ağlamak (Gİ, KF, Kİ, KK, TA)
ıġla- Ağlamak (CC1-CC2, Kİ)
ıġlat- Ağlamak (Kİ)
ıla- Ağlamak (CC2)
ögür- (**II**) Kalın sesiyle ağlamak (İH)
şoḳuṭa- Ağlamak (BM)
yaġla- (II) Ağlamak (DM)
yıġla- Ağlamak, sızlamak (DM, GT, İM, KK, TZ)
yıyla- Ağlamak (TZ)
yoḳla- Ağlamak (KK)
zār zār yıla- hıçkıra hıçkıra ağlamak (TZ)
zarınçı- (III) Ağlamak (İH)
yaşar- (II) Göz yaşarmak (Kİ)

3.2.4.3.5.3.2. Gülme

arḳınlık Yüze gülme, müdara (İM)
ḳahḳaha Ar. Yüksek sesle çok gülme (İM)
ḳas ḳas kül- Katıla katıla gülmek (TZ)
ḳıḳırda- Kıkırdamak (İH)

kişne- 2. (insanlar için) kahkaha ile gülmek (BM, Kİ, TA, TZ)
kül- (I) Gülmek (BM, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)
küldür- Güldürmek (Kİ)
kültkün Gülüş, gülme (CC1)
sırıt- Dişlerini göstererek tebessüm etmek(İH)
tebessüm Ar. Gülümseme, tebessüm (Gİ, GT, İM, KF)
yılış- Gülmek, tebessüm etmek (İH)
żıḥk Ar. Gülme (İM)

3.2.4.3.6. Zihin

3.2.4.3.6.1. Akıl, Zeka

ᶜaḳl *Ar.* Akıl, us (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG)
ᶜaḳlī *Ar.* Akılla ilgili (İM)
hakıl (< Ar. ‘aḳl) Akıl (CC2)
ės (I) Akıl, hafıza, zihin (CC2)
fıṭnat *Ar.* Anlayış, zeka, zihnin her şeyi çabucak anlayışı (GT)
ög (I) Akıl, zihin (MG)
ök 2. Akıl, zihin (MG)
tın (II) Zeka, ruh (Kİ)
köñül 2. Akıl, bilinç, ruh (CC1-CC2)
us (I) Akıl, zeka (BM, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, TZ)
uş Akıl, zeka (TA)
avul (< Ar. ‘aḳl + T.) Akıl (CC2)
akıl (< Ar. ‘aḳl + T.) Akıl (CC1)
ẕihn *Ar.* Zihin, dimağ (İN, KFT, MG)
uslan- Akıllanmak (Kİ, TZ)
ayın- Aklı başına gelmek, ayılmak (İM)
çalat bol- Kıvrak, şen, zeki, uyanık olmak (İH)
öngüz Bellek, hafıza (TZ)

3.2.4.3.6.2. Anlam, Anlama

maʿanī *Ar.* Manalar, anlamlar (GT)
maʿnā *Ar.* Mana, anlam (Gİ, İM, KF, MS)
maᶜnī *Ar.* Anlam, mana (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, RH)
matel (< Ar. maṯal) Mana, anlam (CC2)
kertir- Anlamında olmak, anlamına gelmek (CC2)
ağla- (II) Anlamak (KK)
ağna- (II) Anlamak (BV)
añla- Anlamak (BM, CC1-CC2, GT, KFT, Kİ, MG)
ḳara tanıḳ bil- Tanımak, anlamak (TZ)
tanı- (II) Anlamak (TZ)
tuy-2. Farkına varmak, hissetmek (Kİ)
uḳ- Anlamak, idrak etmek (Kİ)
zabṭ *Ar.* Anlama, kavrama (MG)
yapış- 1. Kavramak (Gİ)
yapuş- 2. (Bir şeyi) kavramak (GT)
üyürdlen- Ayırt etmek (KFT)

fehm *Ar.* Anlayış, anlama (Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG)
dirāyet Ar. Anlayış, dirayet (GT)
idrāk Ar. İdrak, anlayış (GT)
bulġaşıḳ Anlaşılmaz, karışık (İM)
bulġaşuḳ Anlaşılmaz, karışık (İM)
bilik (II) 2. İdrak, hikmet (CC2)

3.2.4.3.6.3. Sezme

tañla- (**III**) Sezmek (CC2)
sezek Hatıra gelen duygu (TZ)
sezmek Sezme, seziş (CC1)
başīret *Ar.* Uyanıklık, kavrayış, seziş (GT)
ferāset *Ar.* Anlayış, seziş (GT)
sez- Sezmek (CC1-CC2, KK, TZ)
siz- Sezmek (KFT, Kİ)
tap- (II) Sezmek (BV)

3.2.4.3.6.4. Sanma, Zan

ẓann *Ar.* Sanma, zan(Gİ, GT, İM, KF, KFT)
taḳdīr (I) Ar. 2. Tahmin, oranlama (İM)
sayıl- Addedilmek, sayılmak (GT)
çınra- Zannetmek (Kİ)
çındır- Zannetmek (Kİ)
oranla- Sanmak, zannetmek (TA)
orunla- Sanmak (TZ)
örenle- (**II**) Zannetmek, sanmak (Kİ)
ṣan- Sanmak, farz etmek, zannetmek (Gİ, KF, Kİ, MG)
saan- Sanmak, zannetmek (TZ)
saġan- Sanmak, zannetmek (Kİ, KK)
us- Yanlış fikirde bulunmak, sanmak (İH)

3.2.4.3.6.5. Düşünce

sagınç 1. Düşünce (CC1-CC2)
sagınmak Düşünce (CC1)
endīşe *Far.* Düşünce, endişe (GT)
saḳış Düşünce, kaygı (GT)
rāy *Ar.* Fikir, görüş (BV, GT, İM, MG)
re'y *Ar.* Görüş, fikir (İM)
fikr *Ar.* Fikir (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
saġın- 1. Düşünmek, hatırlamak, sanmak (BV, CC1-CC2, KFT, KK, MG, RH)
saġışla- (II) Düşünmek (CC2)
saḳın- (I) Düşünmek (BV, GT)
keñeş- 1. Düşünüp taşınmak (CC1-CC2)
taṣavvur Ar. Tasarlama, kafada kurma, düşünme (GT, İM)
te'emmül Ar. İyice, etraflıca, düşünme, temmül (GT)
tefekkür Ar. Düşünme, tefekkür (GT, İM)

köñül içinde ayt- Bir şeyin üzerinde düşünüp taşınmak, bir şeye azmetmek (CC1)
inçkele- İnce düşünmek (CC1)
alaḳ (I) Fikir ayrılığı (Kİ)
alaḳ- Fikirleri ayrılmak (Kİ)
i'tirāż *Ar.* Bir fikri, bir hükmü, kabul etmeyip çürütmeye kalkışmak (GT)
muḫālif *Ar.* **1.** Aykırılık gösteren, aykırı, uygunsuz (Gİ, GT, İM, İN, MG)
icmā'-ı ümmet Ar. Büyük fakihlerin bir konuda fikir birliğine varmaları (İM)

3.2.4.3.6.6. Mesele ve Tedbiri

ḥaḳ (VI) Ar. Konu, husus (İN)
iç (II) Konu, husus, saha (İN,RH)
menşefe (II) *Ar.* Konu (MS)
mes'ele *Ar.* Mesele, konu (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
muḥammese *Ar.* Beş mesele, iç içe olan fikhî problem (KFT)
alın- 2. Ele alınmak, konu edilmek (İM)
başar- (III) Tedbir almak (TZ)
çāre Far. Çare, tedbir, yardım (BV, İM, Kİ, MG, RH)
iḥtiyāṭ Ar. İlerisini görerek, düşünerek davranma, tedbirli olma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)
müdebber (II) *Ar.* Tedbirli, tedbir konmuş (KFT)
müdebbere (II) *Ar.* Tedbirli, tedbir konmuş (KFT)
tedbīr Ar. Çare, tedbir, tutulacak yol (GT, MG)
temkīn *Ar.* İhtiyat, tedbir (MG)
i'tidāl *Ar.* İtidal, temkinli hareket etme (GT)
ḫüffet *Ar.* Temkinsizlik (MG)

3.2.4.3.6.7. Şüphe, Kararsızlık

gümān Far. Şüphe, zan (Gİ, GT, İM)
şekk Ar. Şüphe, kuşku (Gİ, GT, İM, KF, MG)
şübhe Ar. Şüphe, kuruntu (Gİ, İM, KF, KFT)
vesvese *Ar.* Kuruntu, şüphe (Gİ, İM, KF)
zu'm *Ar.* Şüphe (İM, MG)
meşkūk *Ar.* Şüpheli (İM)
saar (< Moğ. sagar) Kuşku, şüphe (CC1)
saar tüş- Kuşkulanmak, kuşkuya düşmek (CC1)
'aceb (II) *Ar.* Acaba (GT)
'acebā *Ar.* Acaba (GT)
ġālibā Ar. Galiba (GT)
duruḳ- (II) Bir meselenin bir yerinde şüphelenip zihnen durmak (İH)
kebve *Ar.* Tereddüt etme (İM)
şekk tüş- şüphelenmek (İM)

şeklen- Ar.T. Şüphelenmek (İM)
şeklenmeklik Ar.T. Kuşkulanma (KFT)
tereddüd Ar. Kararsızlık, şüphede kalma (Gİ, İM, KF)
tırpılda- Kararsızlaşmak (TZ)
tişik- Şüphelenmek (TZ)

3.2.4.3.6.8. Kesinlik, Karar

şeksiz Ar.T. Şüphesiz, kuşkusuz (BV, İM)
bī-gümān *Far.* Şüphesiz (GT)
elbet *Ar.* Elbette, kesinlikle (CC1, İN)
elbetde *Ar.* Elbette, kesinlikle (KFT)
elbette *Ar.* Elbette, kesinlikle (BV, Gİ, GT, İM, KF)
elbeti (< Ar. albat, albatta) Elbette, kesinlikle (CC2)
illā (II) *Ar.* Muhakkak (Gİ, İN)
maġat *Mog.* Muhakkak, şüphesiz, gerçekten (CC1-CC2, İM)
hıryar Tekit sözü, muhakkak (İH)
bel-ḫod *Far.* Büyük bir ihtimalle, muhakkak (MG)
muḥaḳḳaḳ *Ar.* Muhakkak, mutlaka (GT)
lā-büdd *Ar.* Gerekli, muhakkak (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
kayma Her ne (kim) olursa olsun (CC1)
muṭlaḳā *Ar.* Ne olursa olsun, her halde (İM, KFT)
muttaḳī *Ar.* Kesinlikle (KFT)
lā-cerem *Ar.* Şüphesiz, elbette (GT)
lā-şekk *Ar.* Şüphesiz, gerçek oluşundan şüphe edilmeksizin (GT)
dölen- (II) Karar kılmak, bir yerde durmak, sebat etmek (İH)
tölen- (II) Karar kılmak, bir yerde durmak, sebat etmek (İM)
yar- (II) Karar vermek, hüküm vermek (CC1-CC2)
iḳrār (I) *Ar.* Kararlaştırma (KFT)
müstaḳirr *Ar.* Durulmuş, karar kılınmış (MG)
ḳarār *Ar.* Durma, süreklilik (Gİ, GT, İM)
ḳaṭ'ī Ar. Kat'î, kesin (KF)

3.2.4.3.6.9. Tercih

ḫıyārī Ar. Tercihli (KFT)
üyürüdle- Tercih etmek (KFT)
muḫayyer Ar. Seçmeli, beğenmeye bağlı (Gİ, İM)
iḫtiyār Ar. Seçme, tercih (etme), seçilme (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
iḫtiyārī Ar. Seçime bağlı (İM)

3.2.4.3.6.10. Vazgeçme

dumul- Vazgeçmek (Kİ)
ferāġat *Ar.* Vazgeçme, el çekme (GT)

terk Ar. Bırakma, vazgeçme, terk (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
dartın- (I) Çekinmek, vazgeçmek (İH)

3.2.4.3.6.11. Yanılma, Hata

bāṭıl *Ar.* Yanlış, batıl (Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, MG, MS)
bāṭıllıḳ *Ar.T.* Batıllık (KFT)
fāsid (II) *Ar.* Yanlış, bozuk (Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG)
fāsidlıḳ *Ar.* T.Bozukluk, yanlışlık (İM)
ġalaṭ Ar. Yanlış, yanılma (KFT)
ḫaṭā Ar. Hata, kusur, yanlış (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, RH)
sehv Ar. Hata, yanlış, yanılma (Gİ, GT, İM, KF, MG)
yañlış Yanlış (İM, Kİ)
zellet (II) *Ar.* Yanılma, yanlış (KF)
ıyar- Uydurmak (TZ)
yaġıl- Yanılmak, hata yapmak (TZ)
yaġlış- Yanılmak, yanlış yapmak (KFT)
yañal- Yanılmak, yanlış yapmak (Kİ)
yanġıl- Yanılmak, hata etmek (BM, CC2, GT, MG)
yañlış- Yanılmak, yanlış yapmak (TZ)
yaz- (II) Yanılmak, hata etmek (BM, GT, İH)
sürç- Sürçmek, yanılmak (BV, TZ)

3.2.4.3.6.12. Doğruluk, Gerçeklik

ḥaḳlıḳ Ar.T. Doğruluk, gerçeklik (İM)
rāstlıḳ *Far.T.* Doğruluk (İM, İN)
çın Gerçek, hakiki (CC2, TA)
çiñ (I) Doğru, gerçek, tam (İM)
doġrı Doğru, yanlış olmayan (Gİ, KF, KFT, MS)
doġru Doğru, yanlış olmayan (Gİ, KFT, MS)
ṭoġrı Doğru, yanlış olmayan (Gİ, GT, İN, KF, MG, TZ)
ṭoġru 1. Doğru, yanlış olmayan (Gİ, İM, MG, TA)
torı Doğru, yanlış olmayan (TZ)
tura (II) Doğru (TZ)
edgü (II) Doğru, gerçek (İM)
eṣaḥḥ *Ar.* Daha doğru, en doğru (İM)
ḥaḳ (II) Ar. Doğru, gerçek (İM, KF, MS)
ḥaḳīḳat Ar. Gerçek, hakikat (BV, Gİ, GT, İM, KFT)
ḥaḳīḳī Ar. Doğru, gerçek (Gİ, İM)
kerçek Gerçek, doğru, hakikî (Gİ, KF, MS)
kerşek Gerçek, doğru, hakikî (DM, TZ)
kirçek Gerçek, doğru, hakikî (İN)
kirşek Doğru, hakikî, gerçek (TA)
kerti Doğru, hakikî, gerçek (CC1-CC2, TA, TZ)
kėrtilik Hakikat, doğruluk (CC2)
öñ (**III**) Doğru (TZ)

rāst *Far.* Doğru, gerçek (BV, DM, GT, İM, İN)
saġ(III) Gerçek (TA)
şaḥḥ Ar. Doğru, yanlışsız (İM)
şaḥīḥ Ar. Doğru, sahih (BV, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS)
şıdḳ Ar. Doğruluk, gerçeklik (Gİ, GT)
yön (III) Gerçek (TZ)
yöp (II) Gerçek (TZ)
tasdīḳ Ar. Doğrulama, onama (Gİ, GT, İM, KF)
oñ (II) Müstakim, doğru (Kİ)
bütün 2. Sahih, sağlam (Kİ)
taḥḳīḳ (II) Ar. Gerçekten, iyice (MG)
ḥaml Ar. Atıf, isnat (Gİ, GT, İM, KF)

3.2.4.3.6.13. Danışma

keñeşkü Müşavere, danışma (Kİ)
kenkeç Müşavere, danışma (Kİ)
kenkeş Müşavere, danışma (Kİ)
meşveret *Ar.* Danışma, meşveret (GT, KFT)
mürāca'at *Ar.* Başvurma, danışma (MG)
tanışıḳ Danışım, müşavere (Kİ)
kengeş- 2. Meşveret etmek, müşavere (Kİ, İM)
keniş- Danışmak, müşavere etmek (TZ)
kinkeş- Danışmak (TZ)
müşāvere(t) *Ar.* Danışmak, istişare etmek (GT, KFT)
ṭan- Danışmak (TA)
tanış Danışmak, meşveret etmek (Kİ, TZ)

3.2.4.3.6.14. Unutma

unıd- Unutmak (KFT)
unud- Unutmak (Gİ, KF)
unut- Unutmak (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
unuṭ- Unutmak (DM)
tutul-(II) 2. Aklına bir şey gelmemek (İH)
nāsī Ar. Nisyan edici, unutan (KF)

3.2.4.3.6.15. Hatırlama, Hatıra

yād Far. Anma, hatırlama (GT, İM, İN)
yādgār Far. (< yādigār) Yadigar, hatıra (GT)
andur- Andırmak, hatırlatmak (TA)
üüksün- Hatırlamak (CC1)
üpsün- Hatırlamak (CC1)
üşre- Anmak, hatırlamak (TZ)
ėsker- Hatırlamak, anmak (CC1)
ėsle- Hatırlamak, anmak (CC1)

3.2.4.3.6.16. Gaflet

ġaflet Ar. Gaflet, dikkatsizlik (Gİ, GT)

3.3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT

3.3.1. Topluluk

bölük Bölük, topluluk (Kİ, İN, TZ)
ṭāyife Ar. Bölük, grup (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
cem'iyyet *Ar.* Topluluk (GT)
cem' (II) *Ar.* 1. Topluluk, (Gİ, GT)
müctemi' *Ar.* Toplanmış, birikmiş, bir araya gelmiş (BV, MG)

3.3.1.1. Beraberlik, Birliktelik

daş (II) Beraber, birlikte bulunan (Kİ)
berāber *Far.* Beraber, birlikte (BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS, RH, TZ)
yaraşmaḳ Birlik olma, uyma (CC1)
müttefiḳ Ar. Birlik olmuş, uyuşmuş, anlaşmış (GT, İN)
birlik Birlik (CC2, Gİ, İM, MS)
mėñüdeş Başka birisi ile ebedi olan (CC2)
berāberle- *Far.T.* Birliktelik sağlamak (KFT)
agışdır- Birlikte akıtmak (CC2)
idiş- Birlikte yapmak (KFT)
munżamm *Ar.* Yan yana olma, bir arada bulunma (MG)
imil- (II) Bir işi yapmakta birleşmek(İH)

3.3.1.2. Sıkışıklık, İzdiham

çaḳıtlıḳ İzdiham (İH)
sıḳış Sıkışıklık, izdiham (İH)
tar (I) 2. Sıkışık, sıkıntılı (GT, MG)
zaḫm (I) *Far.* İzdiham, sıkıntı (İM, MG)
ziḥām *Ar.* İzdiham, sıkışıklık (İM, MG)

3.3.1.3. Toplu Olmama, Yalnızlık

yalġuzluḳ Yalnızlık (GT, İM)
yaluñuzlıḳ Yalnızlık (Gİ)
'uzlet Ar. Yalnızlık (Gİ, GT, KF)
başbaşḳa Kendi kendine, kendi başına, yalnız (İM)
mücerred *Ar.* Yalnız, tek, mücerret (GT, İM)
yalġız Yalnız, tek (CC2)
yalġuz Yalnız, tek (BM, BV,CC1-CC2, GT, İM, KFT)
yalġuzın Yalnız olarak, tek başına (İM)
yalġuzun Yalnız olarak, tek başına (İM)
yalıġız Yalnız, tek (TZ)
yalıḳız Yalnız, tek (TA)
yalıngız Yalnız, tek (TZ)
yalñuz Sadece, tek, yalnız (Gİ, KF)
yaluġuz Yalnız, tek (KFT)

yaluñuz Yalnız, tek (KFT)
yalġuz 2. Sadece, hariç olmak üzere (GT)
sayaça Far. T. Sadece (İH)
yetinçek Cemaatten ayrılıp yalnız kimse (Kİ)
tek (IV) Tek, yalnız (CC1, İM, KK, İN, TZ)
tik (III) Tek (TZ)
ėynek Tek, biricik (CC2)
muṭlaḳ *Ar.* 2. Salıverilmiş, başı boş, yalnız (Gİ, KF)
salma (I) Başı boş, kayıtsız (İH)
yegāne Far. Biricik, tek (GT)
ḫalvet Ar. Yalnız kalma, tenhaya çekilme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ser-vaḳt Far.Ar. Kimse bulunmayan, yalnız kalınan yer, halvet yeri (GT)

3.3.2. Toplumsal Gruplar

3.3.2.1. Millet, Kavim

ḳavm *Ar.* Kavim, millet, ahali (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ulus Halk, millet (GT)
ėl (III) 1. Millet (CC2)
cins (I) *Ar.* Millet, nesep, soy (CC2, GT)
ehl *Ar.* 2. Halk, bir yerde oturan (Gİ, GT, İM, İN, KFT)
ᶜālem *Ar.* 2. Halk (Gİ, GT, İM, KF, MG)
ʻavām *Ar.* Halk, avam (GT, İM)
ḫalḳ (I) Ar. İnsanlar, halk (Gİ, GT, İN, İM, KF, MS)
türük El alem, halk, ahali (TZ)
dürük El, gün, halk (TZ)
nāṣiye Ar. Halkın ileri geleni (Gİ)
raʻiyyet *Ar.* Bir hükümdar idaresi altında bulunan ve vergi veren halk (Gİ, KF, KFT)
ʻām *Ar.* Umumî, genel (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.2.1.1. Çeşitli Milletler

türk Türk (BV, İM, İN, MG, RH, TA, TZ)
türkiyye *T.Ar.* Türke ait (BV)
türkī T.Ar. 2. Türke ait (KFT)
oġuz Yafes'ten sonra Türklerin büyük babası (Kİ)
çandır Türk veya gayrisinden cinsleşmiş olan (Kİ)
türkmen Türkmen, Türkmen kavmi (KF, Kİ)
türkümān *T. Far.* Türkmen (Gİ)
yavı Aslı itibarıyla Türk olmayıp Türkler arasında katılan (Kİ)
tatar Far. (tātār) Tatar (CC2, GT, Kİ)
tatarī Far.Ar. Tatarlara ait (BV)
monġol Moğol (Kİ)
muġal Moğol (Kİ)
ᶜarab *Ar.* Arap (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS)

aᶜrābī *Ar.* Çölde oturan Arap (GT, KF)
ʻarabī (I) *Ar.* Arap milletinin bir ferdi (BV, Gİ, İN, KFT, MG, MS)
ʻ**arabiyyet** *Ar.* Araplık (KFT)
taz Far. (< tāzī) Arap (Kİ)
tāzī (II) Far. Arap (GT)
pārsī *Far*. İran'a ait, Fars'a ait (GT)
fārsī *Ar.* İran'a ait (MG)
ʻacem *Ar*. İranlı, Arap olmayan (GT, İM, İN, RH)
ʻacemī (I) *Ar.* Arap olmayan kimse (KFT)
ırāḳlı *Ar.*T. Iraklı, Irak ülkesine mensup olmak (KK)
firenç *Far.* Frenk (GT)
efrenç *Lat.* Frenk (BV)
irmenī *Ar.* Ermeni (İM)
yūnān Yunan, Rum (GT)
kürd *Ar.* Kürt (Gİ, İM, KF)
ʻād *Ar.* Ad kavmi (Gİ, KF, MG)
nebātī Ar. Sami ırkından bir kavim (İM, KFT)
müste'men (II) *Ar.* Ecnebi tebaasından olan kimse (Gİ)
zengī *Far.* Zenci, siyahî (GT)
ḳara (II) Zenci, siyahi (GT)
çıġan Bahil, Çingene (Kİ)

3.3.2.2. Kabile, Boy

ḫayl (I) Ar. Kabile (GT)
ıyun Aşiret, kabile (BM)
urḳ Boy (TA)

3.3.2.2.1. Çeşitli Kabileler

yatba Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)
yemek (II) Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)
toḳsuba Bir Kıpçak kabilesi (Kİ)
barlı Kıpçak kabilelerinden biri (Kİ)
ḫaṭṭābiyye Ar. Bir Arap kabilesi (KFT)
hemdāniyye *Ar.* Bir Arap kabilesi (KFT)
ġamidiyye Ar. Bir Arap kabilesi (KFT)
Ḳureyş Ar. Hz. Muhammed'in mensubu olduğu Arap kabilesi (İM)
Ḳureyşī Ar. Kureyşli, Kureyş kabilesinden olan (İM)
çapnı Bir Türk kabilesi (Kİ)
ḳınıḳ Bir Türkmen kabilesi (Kİ)
muḍar *Ar.* Bir kabile adı (KFT)
rebī *Ar.* Bir kabile adı (KFT)

3.3.2.3. Soy, Sop, Sülale

āl *Ar.* Soy sop, aile, sülâle (KF)
arḳa (II) Zürriyet, soy sop (İM)
kök (II) 2. Irk, soy (BM)
köklük Nesep, soy sop (İM)
neseb Ar. Soy, sop, nesep(GT, İM, KF)
nesl Ar. Nesil (GT)
soy Bir kökten gelen evlat (İH)

şulbī Ar. Birinin soyundan gelme (KF)
şecere Ar. Soy ağacı, soy (Gİ, KF)
z̲ürriyet *Ar.* Nesil, kuşak, soy, döl (Gİ)
uruḳ (I) Bir babadan çoğalan köy, mahalle (İH)
uruḫ Uruk, çocuk, nesil (CC2)
uruk Nesil, evlat, oğul (CC2)
istīlād *Ar.* Cariyenin çocuğunu nesebine dahil etme (KFT)

3.3.2.4. Aile

ᶜayāl *Ar.* Aile (KFT)
ʻıyāl *Ar.* Birinin geçindirmek zorunda olduğu kimseler, aile (Gİ, GT, İM, KF)
ᶜayilet *Ar.* Aile (KFT)
faşīl *Ar.* Aile (Gİ)

3.3.2.4.1 Aile Üyeleri

3.3.2.4.1.1. Eşler

3.3.2.4.1.1.1. Kadın Eş

ᶜavrat *Ar.* Kadın, zevce (DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
ebçi Eş, hanım (KF, Kİ, MS, İN, RH)
ebşi Eş, hanım (DM)
epçi Eş, hanım (CC1, İN, TZ)
ibçi Eş, zevce, kadın (GT, MG, TA)
ibşi Eş, zevce, kadın (KK)
ipçi Eş, zevce, kadın (TZ)
evdeş Eş, hanım (KFT)
ivdeş Eş, zevce, hanım (GT, İM, TA)
evdaş Bir evde oturup birbirini tanıyanlar (Kİ)
ḳarı (II) Eş, hanım (İM, KK)
çınay Ev hanımı, eş (CC1)
halal ḫatun Meşru eş, nikahlı eş (CC2)
ḳoma Kuma, kadının ortağı (TZ)
ḳuma Kuma, kadının ortağı (CC1-CC2, DM, İM)
yaḳaz Kuma (TA)

3.3.2.4.1.2. Erkek, Eş

ir (II) Koca, zevce (GT)
ivleş Eş, koca (İM)
ḳoca (II) 2. Bay, koca, kadının beyi (TZ)
kişi 2. Kadının kocası (Kİ)
maḥrem *Ar.* Dinen kadının kendinden kaçmadığı erkek (İM)

3.3.2.4.2. Ebeveyn

velī (II) *Ar.* Bir çocuğun her türlü hareketinden sorumlu olan (İM)

3.3.2.4.2.1.Anne

ana Anne (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
aba Anne (Kİ)
ümm Ar. Ana (BV, GT, KF)
tuvurdaçı 1. Anne (CC2)
tuvurguçı Anne (CC2)

3.3.2.4.2.2. Baba

ata (I) Baba, ata (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)
aṭa Baba
atalıḫ Üvey baba, babalık (CC2)
atalıḳ Üvey baba, babalık (İM)

3.3.2.4.1.3. Çocuklar

ebnā *Ar.* Oğullar (GT)
ġulām Ar. Erkek çocuk (BV)
ḳız (I) 1. Kız, kız çocuğu (BM,CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, TA, TZ)
ol (III) Oğul, evlat, erkek çocuk (TZ)
oġul Oğul, çocuk, erkek çocuk (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)
oglan (IV) Kız, genç kız (CC2)
ovul Oğul, erkek çocuk (CC2, Kİ)
or (II) Oğul (Kİ)
oğlan (I) Oğul, çocuk, erkek çocuk (BM, BV, GT, İH, İM, İN, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)
oğulan Oğul, çocuk, erkek çocuk (Gİ)
olan Oğlan (TA, TZ)
ovlan Oğlan (Kİ)
oğlançık Oğlancık, çocukçuk (GT)
oğlançuḳ Oğlancık, çocukçuk (KFT)
oğlanlıḳ Oğlanlık, evlatlık (KFT)
halal ogul (< Ar. ḥalāl + T.) Meşru çocuk, öz evlat (CC1)
ögey oğlan Üvey çocuk (TZ)
nā-ḥalef Far.Ar. Hayırsız halef (evlat) (GT)

3.3.2.4.1.3.1.Öksüz

öksüs Öksüz (TA)
öksüz Öksüz (İM, TZ)

3.3.2.4.1.3.2. Yetim

yetīm Ar. Yetim (Gİ, GT, İM, KF)
ögey Üvey, öz olmayan (TA)
ḥarām-zāde Ar.Far. Haramzade, piç (GT)
ümmü veled Ar. Bir kişinin cariyesinden olan çocuğu veya çocuğun annesi (İM)
atasız Babasız (CC2)
kumadan tovgan Piç (CC1)

3.3.2.4.1.4. Kardeşler

ḳarandaş Erkek kardeş (CC1)
ḳardaş Kardeş (DM, Gİ, GT, KF, KFT, KK, TZ)
ḳardaşlıḳ Kardeşlik (KFT)
ḳarındaş Kardeş, erkek kardeş (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, MG, TA, TZ)
aġa Aġabey, büyük erkek kardeş (CC2, KK)
āḫī *Ar.* Kardeş (GT)
kız karandaş Kız kardeş (CC1)
siñil Küçük kız kardeş (CC2)
ir ḳarındaş erkek kardeş (İM)
doḳdoḳ Öz kardeş (Kİ)
toġan ḳardeş öz kardeş (TZ)

3.3.2.5. Akrabalık

ᶜāḳıla *Ar.* **(II)** Baba tarafından akraba (KFT)
ᶜaṣaba *Ar.* Baba tarafından akraba olan (İM)
ḫısım Ar. Hısım, akraba (BM, İH, KF)
iy ḳayın Akraba(CC2)
ḳarāyib *Ar.* Yakınlar, akrabalar (Gİ, İM, KF)
ḳurbet Ar. **2**. Akrabalık, yakınlık (İM)
raḥim *Ar.* Hısımlık, akrabalık (GT)
yaḳ yavuḳ Eş, dost, akraba (İM)
yaḳın (II) Akraba, hısım (GT, İM)
yauḳ Yakın, yavuk (Kİ)
yavuḳ Yakın, hısım, akraba (İM, KFT, TA)
yovuḳ Yakın (TZ)
ẕevi'l-ḳurbā *Ar.* Yakın, akraba (İM)
ẕevi'l-ḳurbā *Ar.* Yakın, akraba (İM)
ẕi'l- ḳurbā *Ar.* Akraba (GT)
ẕi'l- ḳurbā *Ar.* Akraba (GT)

3.3.2.5.1. Kan Bağıyla Akrabalık

3.3.2.5.1.1. Büyük Anne

ata ana babaanne (İM)
ulu anası nine, büyük anne (Kİ)
ebe Anne, nine, ebe (Kİ, TZ)
5.2. Büyük Baba
ata ata dede, büyük baba (İM)
dede Dede, büyükbaba (KFT, Kİ, TZ)
öbüge Dede (CC2)
ulu ata Büyük baba, dede (CC2)

3.3.2.5.1.3. Torun

ini Torun, erkek torun (CC)
toġın Torun (İM)

3.3.2.5.1.4. Amca

abaga (<Moğ. abaga) Amca (CC1)
açḳı Amca (TA)
aṭa ḳarındaşı amca (BM, TA)
atası ḳarındaşı amca (İM)

ᶜamm *Ar.* Amca, babanın erkek kardeşi (İM, KFT)
eççi Amca (BM)
içi Amca (Kİ)

3.3.2.5.1.5. Teyze

ana ķız ķarındaş teyze, annenin kız kardeşi (BM)
dayıza Teyze (İH)
diyaza Teyze (İH)
eze Teyze (Kİ)
ţay eze Teyze (TA)
taġza Teyze, (BM)

3.3.2.5.1.6. Dayı

tıġa Dayı (TA)
ţay (II) Dayı (BM, TA)
tayı Dayı (Kİ)
tagay Dayı (CC1)
taga Dayı (CC2)
ananıñ agası Dayı (CC2)

3.3.2.5.1.7. Hala

aţa ķız ķarındaş hala (BM)
cıcaķ Hala, babanın kız kardeşi (İH)
çiçe Babanın kız kardeşi, hala (TA)
ėgeçi (< Moğ. ėgeçi**)** Babanın kız kaedeşi, hala (CC1)

3.3.2.5.2. Evlilik Bağıyla Akrabalık

3.3.2.5.2.1. Dünür

dünür Damat ile gelinin birbirlerine karşı olan durumu (İH)
dünürşü Damatla gelinin aileleri (İH)

3.3.2.5.2.2. Kaynana

ėşi Kaynana (CC1)
küye (I) Kaynana (TZ)
ķayın ana Kaynana, kayın valide (TZ)
ķaynana Kaynana, kayın valide (BM)

3.3.2.5.2.3. Kaynata

ķayın (II) Kayın baba, kaynata (CC1)
ķayın ata Kaynata, kayın baba (KFT)
ķaynata Kaynata, kayın baba (BM)
ķoyın ata Kaynata, kayın baba (TA)

3.3.2.5.2.4. Kayınbirader

ķoyın ķarındaş Kayın birader (TA)

3.3.2.5.2.5. Bacanak

bacanaķ Bacanak (Kİ)
pacnaķ Bacanak (TA)

3.3.2.5.2.6. Yenge

yenge Yenge, yenge kadın (GT, TA)

3.3.2.5.3. Süt Akrabalığı

3.3.2.5.3.1. Süt Nine

ḳam (II) Süt nine (TZ)
ḳābile *Ar.* Süt nine (GT)
emzirçi Süt nine (TZ)
emzürçi Süt nine (TZ)

3.3.2.5.3.2. Süt Kardeş

kökürdeş Süt kardeşi (TA)
emildeş Süt kardeşi (TZ)

3.3.2.6.Yaşadıkları Yere Göre İnsanlar

rūmī *Ar.* Anadolulu (KFT)
rūmlı *Ar.*T. Anadolulu (KK)
mışırlı *Ar.T.* Mısırlı (KK)
Mışrī Ar. Mısırlı (BV, GT)
maġribī *Ar.* Batılı, Faslı ve Kuzey Afrika halkından (?)
ġarbī Ar. Batılı (KFT)
Hindī (I) *Ar.* Hint'e ait, Hindistan'a ait (BV, GT, KFT)
ḫorasānī (I) *Far. Ar.* 2. Horasanlı (GT)
baġdādlı *Ar.T.* Bağdatlı (KK)
baġdādī *Ar.* Bağdat şehrine ait olan, Bağdatlı (KFT)
Mekkī *Ar.* Mekke'ye ait, Mekkeli (BV)
ehl-i Medīne Ar**.** Medine'de oturanlar (İM)
Şāmī (I) Ar. Şam şehrinden olan, Şamlı (GT)
Şāmlı Ar.T. Şam şehrinden olan, Şamlı (KK)
ḥalebli Ar.T. Halepli, Halep şehrinden olan (KK)

3.3.2.6.1. Yerli

yirlü Yerli, bir yerin ahalisinden olan (KFT)
ḳarārı *Ar.* Yerli, mukim (GT)

3.3.2.6.1.1.Aynı Yerli

yerdaş Hemşehri, vatandaş (BM,DM)
yerdeş Hemşehri, vatandaş (Kİ, TA, TZ)

3.3.2.6.2. Yabancı

ġarīb (I) Ar. Gurbette olan, yabancı, garip (CC1, KFT)
aġyār *Ar.* Yabancılar (GT)
el (II) Yabancı, el âlem (Gİ, TZ)
ilgün (I) El gün, el ālem (Kİ)

tat Far. (tāt) Ecnebi, yabancı, Türk olmayan (BM, İH)
tülüngi Yabancı, kimsesiz (İH)
yaḏ Yad, yabancı (BV, DM, KFT)
yat (I) Yabancı, el (CC1, GT, İM, Kİ, TZ)
yaṭ Yabancı, el (TA)

3.3.2.6.3. Şehirli

illi (II) Şehirli, şehirde oturan (İM)
illik Şehirli, şehirde oturan (İM)
şārlu Far.T. Şehirli (KFT)
tat (III) Şehirli (TZ)
sart Şehirli (TZ)
medeniyyeli *Ar.T.* Şehirli (İM)
kentli Kentte oturan (İM)

3.3.2.6.4.Köylü

köylü *Far.T.* Köylü (KFT)
ṭaṭ (II) Çiftçi, köylü (DM, Kİ, TZ)

3.3.3. Yerleşim Yerleri

3.3.3.1. Ülke

yurt (I) Yurt, vatan, memleket (İM, Kİ, TA)
milk (II) *Ar.* Ülke, memleket, yurt (MG)
mülk (I) *Ar.* Mülk, ülke, memleket, yurt (GT, KF)
mülket (I) Ar. Mülk, ülke, memleket, yurt (GT)
memleket *Ar.* Ülke, memleket (GT, RH)
vatan *Ar.* Yurt, vatan (Gİ, GT, KF)
diyār Ar. Memleket, diyar (GT, İM)
iklīm *Ar.* Memleket, diyar (Gİ, GT, İN, KF, KFT)
il (III) İl, memleket, şehir (GT, İM, KFT, Kİ, MG)
ėl (III) 2. Memleket, ülke (CC1)
velāyet (II) *Ar.* (< vilāyet) Memleket, diyar (GT)
il ucu iki hükümetin sınırdaki memleket arazisi (İH)
dār-ı ḥarb Gayrimüslimlerin yaşadıkları ülke (İM)
dār-ı İslām Müslümanların yaşadığı memleket (İM, KF)
dārü'l-ḥarb Gayrimüslimlerin yaşadıkları ülke (İM)
yurt tutun- vatan edinmek (İM)

3.3.3.1.1. Sınır

senir Hudut, sınır (İH)
ḥudūd *Ar.* Hatlar, sınırlar (KFT)
ḥadd Ar. 1. Sınır (Gİ)
uç 2. Sınır (TA)
sınur Sınır, hudut (İH)

3.3.3.1.2. Ülke Adları

çin (I) Çin (GT)
ḫaṭa(y) Doğu Türkistan (GT)
Hind *Ar.* Hindistan (GT)
Hindūstān *Ar.* Hindistan (GT)
ḫorasānī (I) *Far. Ar.* 1. Horasan bölgesi (MG)
ḫorezm *Far.* Harezm (GT)
sin Ar. **(III)** Çin ülkesi (KF)
Yemen Ar. Yemen, Yemen ülkesi (GT, KF, KFT, MG)
türkistān T. Far. Türkistan, Türk yurdu (GT)
Cuhut yėri (yer adı) Filistin (CC2)
Kıpçak (yer adı) Kıpçak ülkesi, Kıpçak yurdu (CC2)
urum Ar. Anadolu (KFT)
rūm *Ar.* Anadolu (BV, GT, İM)

3.3.3.2. Gurbet

ġurbet Ar. Gurbet, doğup yaşanılmış yerden uzak yer (GT)

3.3.3.3. Şehir, Kent, Kasaba, Köy

şaar (< Far. şahr) Şehir (CC1)
kermen Şehir, kale (CC2, Kİ)
kirman Şehir (TA)
medīne *Ar.* Şehir (İM, İN)
şar Far. Şehir (BM, DM, KFT, Kİ, KK, TZ)
şehr Far. Şehir (BV, Gİ, GT, İM, KF, TA)
vilāyet (III) *Ar.* İl, vilayet (GT, KFT)
ordu Ordu, şehir (İH)
kend (II) Kent, köy, kasaba (Gİ, İM, KF)
kent Kent, köy, kasaba (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
kenid Kent, köy, kasaba (KFT)
kint Köy, kasaba (GT)
köy *Far.* (< kūy) Köy (KFT, TA)
bilād *Ar.* Beldeler (GT)
orda Başkent, karargah (CC1)
şılā Ar. Köy (İM)

3.3.3.3.1. Şehir, Yer Adları

Mekke *Ar.* Arabistan'da bulunan Mekke şehri (GT, KF)
Mekketullāh *Ar.* Mekke şehri (KF)
sevād-ı aᶜẓam Ar. Mekke (İM)
ḫaremeyn Ar. Mekke ile Medine (İM)
Medīne *Ar.* Arabistan'da bulunan Medine şehri (KF)
vāsıṭ *Ar.* Kufe ve Basra arasında bir şehir(GT)
ivril *Ar.* (< erbil) Mezopotamya'da Erbil şehri (BM)
Yemānī Ar. Yemen'e ait (BV, KF)
Malāṭıyye *Ar.* Malatya (GT)
muṣallā (I) *Ar.* Şiraz'ın musalla semti, mesire yeri (GT)

Betlem (yer adı) Filistin'de Batı Şeria'da Hz. İsa'nın doğduğu şehir, Betlehem, Beytüllahim (CC2)
Yerosolim (yer adı) Kudüs (CC2)
Yerusalem (yer adı) Kudüs (CC2)

3.3.3.4. Mahalle

ḥāre Ar. Semt, mahalle (Gİ)
makala (<Ar. maḥalla) Mahalle (CC1)
maḥḥala *Ar.* Mahalle, yer, meydan (KFT)
maḥal *Ar.* (< maḥall) Yer, mahal (GT)
maḥalle Ar. Mahalle, yer, meydan (GT, İM, KFT)
yer (IV) Oturulan yer, mahalle, ülke (CC2)
yir (II) Yer, mahal (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH)
orun Yer, mahal (CC2, Kİ)
urun Mertebe, yer (İH)

3.3.3.5. Meydan

meydān Ar. Meydan (BV, GT, MG)
maydan (< Ar. maydān) Meydan, açık alan (CC1)
ḥalḳa (II) Ar. Etrafı insanlarla çevrilmiş meydan, meydanda atın dolaştığı halka şeklindeki sınır (MG)
ḥalaḳa (II) Ar. Etrafı insanlarla çevrilmiş meydan, meydanda atın dolaştığı halka şeklindeki sınır (MG)
nāverd Far. Meydan (MG)

3.3.3.6. Civar, Etraf, Çevre

çevre Çevre, etraf, civar (BV, Gİ, İM, KF, MG, RH)
çövre (I) Çevre, çepeçevre (CC1)
yöre Civar, etraf, yöre (İH)
yüre Etraf, civar, yöre (Kİ)
ḥavālī Ar. Çevre, etraf (Gİ, KF)
ḳıbal *Ar.* Çevre (KFT)
tėyre Çevre, bölge, semt (CC1)
tigre Çevre, etraf (GT, İM)
çepçevre Çepeçevre (BV)
çöpçövre Çepeçevre (BV)
çövürme Çevre, çepeçevre (CC1)
ḥavele Ar. Bölge, havali (RH)

3.3.3.7. Sokak

zuḳāḳ *Ar.* Sokak (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
soḳaḳ Ar. Sokak (İH)

3.3.3.8. Köşe, Bucak

buçaḳ Bucak, köşe (BM, DM, KFT, Kİ, MS, TA, TZ)
buçgak Bucak, köşe, yer (CC2)
buluñ Köşe, yön, taraf (CC2)
ḳūşe *Far.* Köşe (GT)
künç *Far.* Köşe (GT)
müngüş Köşe, yön, taraf (CC2)

şadr Ar. **1.** Başköşe (GT)
kirişi Dönüm (İM)

3.3.4. Yapılar

binā *Ar.* Bina, yapı (GT, İM, KF)
koparmak Bina, yapı (CC1)
yapıl- (II) İnşa edilmek (MS)
kopar- (IV) Kurmak, inşa etmek (CC1)
loġla- Damın üzerine taşla düzeltmek (Kİ)

3.3.4.1. Ulaşım Yapıları

3.3.4.1.1.Köprü

cisr *Ar.* Köprü (Gİ, GT, KF)
ḳanṭara *Ar.* Taştan yapılan kemerli büyük köprü (BV, Gİ, İM, KF)
köbri Köprü (TA)
köbür Köprü (DM)
köpri Köprü (BM, Gİ, KF, TA, TZ)
köprü Köprü (CC1, Kİ)
köprüg Köprü (İM)

3.3.4.1.2. Geçit

keçi Geçit (TA)
keçüt Geçit (BM, Kİ, TA)
kiçit Geçit (İM, Kİ)
kiçüt Geçit (İM)
saġr Ar Geçit, sınır (İM)

3.3.4.2. Su Yapıları

3.3.4.2.1. Hamam

ḥammām Ar. Hamam, sıcak kaplıca (GT, İM, KFT)
ılı şu hamam (TZ)
ılı şuv hamam (GT)
ıllı şu Hamam (TA)
issig şu hamam (TA)
yılı su hamam (TZ)

3.3.4.2.2. Havuz, Sarnıç

alaḳ (II) Sarnıç, havuz (BM)
ataḳ Havuz, sarnıç (BM)
avlak (II) Havuz (TZ)
ḥavż Ar. Havuz (Gİ, İM, KF, MS)
ulaḳ (I) Havuz (Kİ)
birke *Ar.* Havuz (GT)
bürke *Ar.* Havuz, küçük göl (Gİ, İM, KF, MS)
saḳlaġ Davar sulayacak pınar, havuz, gölcük (İH)
kellāse *Ar.* Şam camiindeki havuzun adı (GT)

3.3.4.2.3. Çeşme

sebīl Ar. Hayrat (KFT)
minez Pınar, çeşme (Kİ)
çeşme Far. Çeşme (GT)
bollak Çeşme, bulak (CC1)

3.3.4.2.3.1. Musluk

keli (II) Musluk, kurna (TZ)

3.3.4.2.3.2. Oluk

mīzāb *Ar.* Su yolu, oluk (İM, KFT)
olaḳ Su yolu, oluk (İM, MG)
oluḳ (I) Oluk, su yolu (KFT, Kİ)
or (I) 1. Çukur, hendek, su yolu (CC2, Kİ)
saḳıy(y)e Ar. Su kanalı, su dolabı (Gİ, İM)

3.3.4.2.4. Kuyu

ḳuyı Kuyu (BM, DM, GT, KFT)
ḳuyu Kuyu (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TZ)
ḳuyuġ Kuyu (İM)
bālūᶜa *Ar.* Kuyu (KFT)
boġalıḳ Suyu bozulmuş kuyu (TZ)

3.3.4.2.4.1. Çıkrık

çaḳrıḳ Çıkrık (TA)
şıḳrıḳ Çıkrık, kuyu ipinin sarıldığı yuvarlak dönen şey (DM)
çıḳrıḳ Kuyu ipinin sarıldığı yuvarlak dönen şey (İH, İM, Kİ, MG)
dolāb Far. Kuyudan su çıkaran döner makine (KFT)

3.3.4.2.5. Çukur

büget Su doldurmak için açılmış çukur (İH)

3.3.4.3. Konaklama Yapıları

ḳārvānsarāy *Far.* Han, kafile evi (TA)
kervānsarā *Far.* Han, otel, kervansaray (BM, Kİ)
tavḫāne T.Far. Fukara meskeni, güçsüzler yurdu (İH)

3.3.4.4. Ticari Yapılar

dükān Ar. (< dükkān) Dükkān (GT, KFT)
dükkān Ar. Dükkan (İM)
kebit Dükkān, oda (CC1)
tugan (<*Ar.* dukkān) Dükkan (CC1)
ḫammārā Ar. Şarapçı dükkanı, meyhane (GT)
ᶜaṭṭār *Ar.* Güzel kokulu şeyler satan dükkân (GT, İM, KFT)

3.3.4.5. Dini Yapılar

ṣavma'a Ar. İbadet yeri, tapınak (İM)

3.3.4.5.1. Hristiyanlıkla İlgili Dini Yapılar

kenīse *Ar.* Kilise (Gİ, İM, KF)
yaḳ iv Kilise, tapınak (İM)
yıḫöv Kilise (CC2)
terme (I) (mec.) Mabet, kilise, kutsal yer(CC)
klisia (< Yun. ekklisia) Kilise (CC2)
klisea (< Yun. ekklisia) Kilise (CC2)
Katolik klisea (Hr.) Katolik kilisesi (CC2)
Apostolik klisea Hr. Yuhanna 20/21. Ayeti esas alarak kurulmuş, havariler yoluyla günümüze kadar ulaştırılan geleneksel kilise (CC2)

3.3.4.5.2. Müslümanlıkla İlgili Dini Yapılar

3.3.4.5.2.1. Cami, Mescit

mescid *Ar.* Mescit, ibadet edilen yer (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
meskit *Ar.* Mescit (Kİ)
mesācid *Ar.* Mescitler (İM)
cāmi‘ (I) *Ar.* Namaz kılınan yer, cami (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.4.5.2.1.1. Caminin Bölümleri

menāre *Ar.* Minare (İM)
şerefe Ar. Minarede ezan okunan yer (İM)
miḥrāb *Ar.* Camilerde, mescitlerde imama ayrılmış girintili yer (İM, KFT)
imām urunu mihrap (İH)
minber *Ar.* Camilerde imamın hutbe okuduğu yer (İM, KFT)
maḳṣūre *Ar.* Camilerde etrafı par-maklıklı yüksek yer (İM)
avrız (<*Far.* āb-rīz) Abdesthane (CC1, TA)
ḳuytu yavun abdesthane (İH)
gerüz Abdesthane ve bulaşık lağımı (İH)

3.3.4.5.2.2. Mescit Adları

mescid-i ḥarām Kabe, Mekke'de Kabe'nin bulunduğu en büyük mescit (İM)
mescidü'l-ḥarām Kabe, Mekke'de Kabe'nin bulunduğu en büyük mescit (İM)
beyt-i maḳaddes Kabe (İM)
ḥarām (II) Ar. Kabe (GT)
Ka‘be *Ar.* Kābe (BV, GT, İM, KF, MS)
meşᶜari'l-ḥarām *Ar.* Hac zamanında Kabe'de ziyaret edilen muayyen yer (İM)

rükn-i ġarbī Kabe'nin batı tarafındaki sütunu (İM)
rükn-i 'ırāḳī Kabe'nin Irak tarafındaki sütunu (İM)
rükn-i şāmī Kabe'nin Şam tarafındaki sütunu (İM)
rükn-i yemānī Kabe'nin Yemen tarafındaki sütunu (İM)

3.3.4.5.3. Tekke

dergāh Far. Makam, tekke (MG)
ḫanıḳāh Ar. Tekke, hankah (GT)
şavāmi' Ar. Tekkeler (özel ibadet yerleri) (GT)
tekye (I) *Ar.* Tekke (BV)

3.3.4.6. Savunma Yapıları

3.3.4.6.1. Kale

ḥisār *Ar.* Kale, hisar (GT)
ḥişṣār *Ar.* Kale (TA)
kalaa (<*Ar.* ḳal'a) Kale (CC2)
ḳal'a *Ar.* Kale (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, TA)
toraġı Doruk, kale (CC2)
señir Tepe, siper, kale (Kİ)
sūr Ar. Sur, kale duvarı (KFT)
ḳarġan (II) Müstahkem duvar, sur (BM)
ḳurġan (II) Siper, sur (Kİ)
or (I) 2. Siper (CC2)
körövül Duvar, sur (CC2)
burç *Ar.* Burç, kale burcu (GT, İM, KFT)

3.3.4.6.2. Sığınak

ḫırz Ar. Sığınak (İM, KFT)
mefāze *Ar.* Sığınılacak yer (İM)
sıgınç Sığınak (CC2)

3.3.4.6.3. Karakol

ḳaraḳul Karakol (TZ)
ḳaravul Karakol (Kİ, TZ)
ḳaravulu Karakol (TZ)

3.3.4.7. Yaşam Alanı, İkametgah, Konut

nevāḥī Ar. Nahiyeler, obalar (GT)
ḳonat Konulacak, ikamet edilecek menzil (İH)
ḳonuş (II) Konaklama yeri, göçüp konulan yer, mekan (CC2)
yurt (II) İkametgâh (BM)
ḳonaḳ (I) Konulacak yer (İH)
yircügez Yercik, küçük yer (KFT)
mekān *Ar.* Yer, mekan (BV, GT, İM, KFT)
mevżi' Ar. Yer (MG)
yurt (IV) İnilecek yer (TZ)
mesken *Ar.* Yer, mesken (GT, İM)
durḳuz- 2. İkamet ettirmek (İM)

ḳurul- (III) Oturmak, ikamet etmek (TZ)

orna- İkamet etmek,bir yerde yerleşmek, bir yeri yurt edinmek (CC2)

ornat- Yerleştirmek (TZ)

ḳondur- Kondurmak, barındırmak (CC1-CC2)

mekkin *Ar.* Bir yerde sabit olma (İM)

mekīn *Ar.* Yerleşen, oturan (MG)

sākin Ar. **1.** Sakin, oturan, mukim (BV, Gİ, GT, İM)

muḳīm Ar. İkamet eden, oturan (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

mütemekkin Ar. Yerleşen, yerleşmiş (BV, GT, MG)

müteġarrıḳ Ar. Yerleşik (BV)

3.3.4.7.1.Yazlık

yaylaḳ 2. Yazlık (Kİ, TZ)

yaylav 2. Yazlık (TZ)

3.3.4.7.2. Kışla

ḳışlaḳ Kışlak, kışın barınılan yer (TZ)

ḳışlav Kışlak, kışın barınılan yer (TZ)

ḳışla- Kışı geçirmek (BM, CC2)

3.3.4.7.3. Köşk, Saray

ḳaṣr (I) *Ar.* Köşk, saray (Gİ, GT, KF)

keşk *Far.* Köşk (Kİ)

köşk *Far.* Köşk, saray (Kİ, TZ)

sarāy Far. Saray, ev (BM, CC1-CC2, GT, İM, TA)

3.3.4.7.4. Konak

merḥale *Ar.* Menzil, konak (İM)

ribāṭ *Ar.* Konak, han (Gİ, KF)

3.3.4.7.5. Çadır

çādır Far. Çadır (DM)

çādur Far. Çadır (DM)

çatır Far. (< çādır) Çadır (CC1, Kİ, TZ)

çetr Far. Çadır, gölgelik (GT)

yurt (III) Çadır (BM, CC1)

tökmek Bir tür çadır (Kİ)

ḫayme Ar. Çadır (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ḳara iv çadır (İM)

otaḳ Çadır, kırdaki vatan (Kİ)

düknük Göçebe Türk kabile çadırlarının kubbesi (Kİ)

daram Çevresi ve üstü keçe, bez ya da saz ile örtülen çadıra benzer göçebe evi (Gİ)

uġla- Çadıra ağaç dikmek (Kİ)

urıla- İkamet etmek, yerleşmek, çadır kurmak (İM)

kon- (II) 3. Çadır kurmak (TZ)

herekli baġ Çubukları ağaçları bağlanıp çadır gibi yapılmış (İH)

terme (I)(< Moğ. terme) Çadır (CC2)
uġ Çadırın üst kısmına konulan ağaç veya ok (Kİ)
turluḳ Çadırların üzerine örtülen örtü (Kİ)
camḳa Çadır kazığı (DM)
keregi Çadır iskeleti, çadırın (yurdun) ağaçtan yapılan sökülebilir duvarı (CC2)

3.3.4.7.6. Ev, Bark, Yuva

beyt (II) *Ar. Ev* (BV)
ev Ev (BM, CC1-CC2, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)
iv Ev (BV, GT, TA)
öy Ev, oda (TZ)
öv Ev, oda (CC2, GT)
yev Ev (DM)
mān *Far.* Ev, bark, yuva (GT)
ḫānumān Far. Ev, bark, yuva (GT)
dār Ar. Ev (Gİ, KFT)
ötetilük İki farklı sokağa çıkışı olan iki kapılı ev (İH)
sitāre Far. Karı ile koca arasında kalan ev (KFT)
yuva Yuva, ev (GT, TZ)
uya Yuva (BM, Kİ, TZ)
yuvala- (I) Yuva yapmak (İH, Kİ)

3.3.4.7.6.1. Evin Bölümleri

3.3.4.7.6.1.1. Avlu

avlaġu Avlu, ağaçla, taşla çevrilmiş yer (İH)
hayat Evin avlusu, etrafı çevrilmiş meydanlığı (İH)
ṣaḥn (III) Ar. Avlu (GT)

3.3.4.7.6.2. Oda

ḥucra *Ar.* Hücre, oda (İM, KFT)
izba Rus. İzbe, izbe oda (CC1)

3.3.4.7.6.1.3. Mutfak

aş bişürgen ev mutfak (CC1)
maṭbaḫ Ar. Mutfak (GT, KFT)
tutaş- Çakmak, kav tutuşmak (TZ)

3.3.4.7.6.1.4. Mahzen, Ambar, Kiler

oru Mahzen, hububat ambarı (BM)
örü (**II**) Yer altında hububatı saklamaya yarayan mahzen (Kİ)
ambar (<Far. anbār) Genellikle tahıl vb. saklanan yer, ambar (CC)
anbar *Far.* Ambar (GT)
kertek (II) Kiler (TZ)
uru (V) İhtiyaç fazlası buğdayı saklamak için kazılarak yapılan hububat ambarı (CC2)

3.3.4.7.6.1.5. Koridor, Sofa

dehlīz Ar. Hol, koridor (GT, İM)
sofa Ar. (< ṣuffa) Sofa (İH)
ṣuffa Ar. Sofa (İM)

3.3.4.7.6.1.6. Tuvalet

eyvi Helâ (TA)
su evi Tuvalet (İM)
su ivi Tuvalet (Gİ, KFT)

3.3.4.7.6.1.7. Teras, Balkon, Çardak

çardaḳ (I) Far.Ar. (< çārṭāḳ) Çardak (BM)
çardaḳ (II) Far.Ar. (< çārṭāḳ) Balkon (BM)
şardaḳ Far.Ar. (< çārṭāḳ) Çardak, taht (DM)
revaḳ *Ar.* Sundurma, çardak (GT)
taraç (<Far. taraca) Teras, balkon (CC1)
tuluk Teras, balkon (CC1)

3.3.4.7.6.1.8. Duvar

dıvar (<Far. dīvār) Duvar (CC1)
dīvār Far. Duvar (BM, BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, TA)
duvar Far. (< dīvār) Duvar (DM, Kİ)
tuvar (II) Far. (< dīvār) Duvar (TZ)
ṭuvar Far. (< dīvār) Duvar (KK)
ḥāyıṭ Ar. Duvar (BV, MG)
ḫıtān Ar. Duvarlar (KF)
tam (III) Duvar (İM)
körövül Duvar, sur (CC2)

3.3.4.7.6.1.9. Çatı

dam Dam, çatı (DM, Gİ, İH, KFT)
ban (II) Dam, çatı (BV)
saḳf Ar. Tavan, çatı (İM, KFT)
tam (II) Dam, çatı, taraça (BM, CC1, GT, KFT)
tapa (I) Çatı (BM)
topa (I) Çatı (BM)
mertemen (II) *Far.* Tavan kirişi (Kİ, RH)

3.3.4.7.6.1.10. Baca

baca (II) Bir nevi pencere, tepe penceresi (BM, Kİ, TZ)
iv başı baca, dam (İM)
ḳatra Baca (CC1)
sufra (< Far. sufra) Baca (CC1)
öçeş Baca (İM)
ṭam üsti Baca (TA)
tütük Baca (İM)
ışlık Baca (CC2)

3.3.4.7.6.1.11. Kapı

kabak (IV) Kapı (CC2)
ḳabı Kapı (DM)

ḳabu Kapı (DM)
ḳapı Kapı (BM, İH)
ḳapu Kapı (BM, DM, Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)
ėşik Kapı (CC1-CC2)
bāb (I) *Ar.* Kapı (BV, GT)
medḫal *Ar.* Girecek yer, kapı (GT)
ḳaḳ- (II) Vurmak, kapıyı çalmak (GT, Kİ)
ḳaḳı- (I) Vurmak, kapıyı çalmak (Kİ, TA)

3.3.4.7.6.1.11.1. Eşik

bosaġa *Moğ.* Kapı eşiği (İM)
işik Eşik, kapı (GT, İM, KFT, Kİ, KK, MS, TA, TZ)

3.3.4.7.6.1.12. Kilit, Anahtar, Menteşe

açkuç Anahtar, kilit (CC1, İM, TA)
anaḫtar *Rum.* Anahtar (TZ)
miftāḥ *Ar.* Anahtar (Gİ, GT, KF, MS)
kilīd far. Kilit, anahtar (TA)
kilit *Far.* Kilit, anahtar (DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
tetik (II) Gizli bir şeyin anahtarı ki onu ancak yapan bilir (Kİ)
yozaḳ Kilit (Kİ)
yuzaḳ (II) Kilit (CC1 DM)
çamġa Menteşe (Kİ)
kilitlü *Far.T.* Kilitli, kilitlenmiş (KFT)
yuzaḳlı Kilitli (İM)
bekle- (II) Kilitlemek (KK)
kilitle- *Far.T.* Kilitlemek (BM, Kİ)
mandalla- Kilitlemek, sürgüyü sürgülemek (İH)
yozaḳla- Kilitlemek (Kİ)
yuzaḳla- Kilitlemek (BM, CC1)
tırḳazla- Mandallamak, sürgüyü sürmek (İH)

3.3.4.7.6.1.12. Pencere

demek Damda, duvarda pencere gibi delik (İH)
temek Damda duvarda pencere gibi delik (İH)
derīçe Far. Pencere (GT)
duvar yantusu Güneş girmesi için duvara açılan delik, pencere (Kİ)
tünlük Pencere (İM, Kİ, TZ)
tüñlük Pencere, kafes (TZ)
ṭāḳa Ar. Pencere (BV, GT)

3.3.4.7.6.1.13. Merdiven

ağıngaç Merdiven (Kİ, TA)
ağıngıç Merdiven (CC1)
ağıngıuç Merdiven (CC2)
ançıḳ Merdiven (TZ)
anġıç Merdiven (TZ)
merdemen *Far.* (< nerdübān) Merdiven (İH)

merdimen *Far.* (< nerdübān) Merdiven (TZ)
mertemen (I) *Far.* (< nerdübān) Merdiven (İH)
nardivan Far. (< nerdübān) Merdiven (BM)
nerdüven Far. (< nerdübān) Merdiven (TZ)

3.3.4.8. Mimari Ögeler

3.3.4.8.1. Kubbe

köşene Kubbe (TZ)
ḳubbe *Ar.* Kubbe (GT, İM)
ḳurġan (IV) Kubbe (TZ)
günbed Far. Kubbe, kümbet (GT)

3.3.4.8.2. Bina Kemeri

ṭāḳ Ar. Bina kemeri (İM)

3.3.4.8.3. Sütun

‘**amūd** *Ar.* Direk, sütun (İM, İN)
terek (II) Direk (TZ)
direk Direk, destek (BM, KF, Kİ, MS)
tirek 1. Direk, destek (CC2, İM, Kİ)
tik agaç Direk, sütun (CC1)

5. Eşyalar

3.3.5.1. İnşaat Malzemeleri

3.3.5.1.1. Kerpiç, Tuğla, Kiremit

kerbüç Kerpiç, tuğla (KFT)
kerpiç Kerpiç, tuğla (CC1, GT, İM, TZ)
kerpüç Kerpiç, tuğla (KFT, Kİ)
kilürpiç Kerpiç (TZ)
kirpiç Kerpiç (BM, TZ)
kürbüç Kiremit, kerpiç (TA)
bişi kerpiç kiremit (İM)
bişi top kiremit (İM)
bişmiş kerpiç Tuğla, kiremit (CC1)
top (I) Kerpiç (İM)
çīnī Far. Çini (GT)

3.3.5.1.2. Cam

yaldrım Sırça, cam (BM)
yuldırım (II) Cam (TA)
yuldurum (II) Cam (Kİ)
ḳozar Cam (İM)

3.3.5.1.3. Değnek, Sopa, Kazık

ağaç 2. Değnek, sopa, asa (GT, İM, KFT, Kİ)
ağaş 2 Değnek, sopa, asa (KK, TZ)
çoḳmar (II) Çomak, sopa, topuz (DM, İM, Kİ, TA, TZ)

çomaḳ Çomak, sopa, topuz (İM, Kİ, TA)
çomuḳ Çomak, sopa, topuz (TZ)
şoḳmar Çomak, topuz (DM, KK)
şumuḳ Çomak (DM)
temirbaş Başı sivri çomak (Kİ)
ḳaşu (I) Sopa, tokmak (TZ)
matrāḳ(I) Ar. Değnek, sopa (KFT)
maytı Sopa, değnek (TZ)
pulat *Far.* Sopa, değnek (TZ)
sarana Sopa, değnek (TZ)
şılbıḳ Sopa, baston (TZ)
sırıḫ Uzun sopa, sırık (CC2)
sırık Uzun sopa, sırık (CC2)
suruk Uzun sopa, sırık (CC2)
şaadar (< Far. şāḫ-dār) Değnek, sırık, çomak (CC1)
dayaḳ Dayanak, sopa, değnek, baston (İH)
tayaḳ (II) Dayanak, sopa, değnek (CC2, GT, İM)
ṭayaḳ Dayanak, sopa, değnek (TA)
tegenek Sopa, değnek (TZ)
ḳazıḳ Kazık (Kİ)
ḳazuḳ Kazık (BM, BV, KFT)
kaña İnce tahta (CC1)
çoḫmarlı Topuzlu, çomaklı (CC2)
taḫta Far. Tahta (DM, İM, TZ)
takta (<Far. taḫta) Tahta (CC1)

3.3.5.1.4. Boru

borġı Boru (DM)
borġu Boru (İM)
borı Boru (TZ)
burġa Boru (BM, TZ)
burġı Boru (Kİ, TZ)
muynuz (II) Boynuzdan yapılan boru (İH)
ḳurtak Boynuzdan yapma boru (Kİ)

3.3.5.1.5. Halat, İp

kögen (I) Halat, urgan (CC2)
uzun ip urgan, halat
örgen Urgan, ip, halat (BV)
örken Urgan, ip, halat (CC2)

3.3.5.1.6. Yapıştırıcı, Macun

çiriş Far. (< sirīş) Çiriş otunun kökünden yapılan bir tür tutkal (İH)
şiriç Far. (< sirīş) Çiriş otunun kökünden yapılan bir tür tutkal (BV)
ḳızma Çiriş (TZ)
yėlim (I) Tutkal, yapıştırıcı (CC1)
tutturuk Tutkal, yapıştırıcı (CC2)
yilim Tutkal, yapıştırıcı (İN, Kİ, TA)
maacun (<Ar. ma‘cūn) Macun (CC1)
ma‘cūn *Ar.* Macun (Gİ, KF)
f.
ilin- (I) 1.Yapışmak, ilinmek, yapışıp kalmak (CC2)

yabış- Yapışmak, bitişmek (BM)
yapış- 2. Yapışmak (Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, RH, TZ)
yapuş- 1. Yapışmak, bitişmek (BV, GT, İM, MG)
yaḫ- Yapıştırmak (CC2)
yaḳ- (II) Sıvamak, yapıştırmak (TZ)
yabun- Yapışmak, ulaşmak (TA)
yıpın- Yapışmak (TZ)
yabıştır- Yapıştırmak, birleştirmek(KK)
yapışdur- Yapıştırmak, birleştirmek (Gİ)
yapıştur- Yapıştırmak, birleştirmek (TA)
yapuştur- Yapıştırmak, bitiştirmek (BV, İM, KF, MG)
ilindir- Yapıştırmak, takılı kalmak(CC2)
yuktur- Yapıştırmak (CC2)

3.3.5.1.7. Boya, Cila, Vernik, Fırça

boya Boya (CC1, TA)
boyaġ Boya (İM)
boyav Boya (TZ)
boyow Boya, renk (CC1)
şayḳal Ar. Cila, yaldız (GT)
nil Far. Çivit (CC1)
forçu Fırça (İH)
kil (II) Kıl fırça (İH)
şayḳal Ar. Cila, yaldız (GT)
f.
şayḳalla- Ar.T. Cilalamak (İH)
sıla- (III) Cilalamak (TZ)
boya- Boyamak (CC1)
boyan- Boyanmak, boyama işi yapılmak (İM)
boyat- Boyatmak, boyama işini yaptırmak (TZ)
boyuḳ- Boyanmak, boyama işi yapılmak (TZ)

3.3.5.1.8. Hırdavat

ālāt *Ar.* Aletler (KFT)

3.3.5.1.8.1. Civi, Mıh, Çengel

ḫadak (<Moğ. hada + T.) Çivi, çengel, mıh (CC2)
kadav 1. Çivi, mıh, çengel (CC1)
mismār (I) *Ar.* Ensiz çivi (BV, GT, İM)
mīḫ *Far.* Çivi, mıh (CC1, DM, GT)
ṭırnaḳ Çivi, mıh (KK)
çengel Far. (< çengāl) Duvara çakılan demir çengel (İH)
temir mıḫ Demirden yapılmış büyük çivi (CC2)
f.
ḳada- Çivilemek, mıhlamak; bağlamak (CC2)
mīḫla- *Far.T.* Çivilemek, çivi çakmak (Kİ, TZ)

mıḳla- *Far.T.* Çivilemek, çivi çakmak (Kİ)

3.3.5.1.8.2. Çekiç

çeküç Far. (< çākūç) Çekiç (DM, Kİ, TA)
çeküş Far. (< çākūç) Çekiç (TZ)
çaḳuç (Far. çākūç)Çekiç (CC1)
baltıçak Çekiç, balyoz (CC2)
tevmek Bir şeyi dövecek alet, çekiç (Kİ)

3.3.5.1.8.3. Eğe, Törpü, Rende

ege Eğe, törpü (DM)
yege Eğe, demirci eğesi (TA)
egev Eğe, törpü (CC1, TZ)
ige (II) Eğe, törpü (KFT,MG)
igegü Eğe (İM)
igü Eğe, törpü (Kİ)
törpi Törpü, eğe (Kİ)
ay (III) Eğe demiri (TA)
ütürgü (II) Eğe demiri (TA)
tapçan Ağaç ve taş yontan alet (Kİ)
uşku Marangoz rendesi (CC1)
f.
ege- Eğelemek (TZ)
egele- Eğelemek (Kİ)
ige- Demir yontmak, eğelemek (İM)
igele- Eğelemek (KFT, TZ)
törpüle- Törpü ile sürtmek, düzeltmek (İH)

3.3.5.1.8.4. Örs

urul Örs (Kİ)
uzan (II) Örs (TZ)
örs Demircilerin üzerinde demir dövdükleri iki ucu söbü demir avadanlık, örs (CC1, İH, TZ)

3.3.5.1.8.5. Matkap, Burgu

burav Burgu (CC1, TZ)
burdı Burgu (TZ)
bürgü Burgu (TZ)
üşkü (II) Matkap, burgu (TA)
ötürgü Delgiç, matkap (TZ)
ütürgü (I) Bir şey delmeye özgü alet (Kİ)
irşek Matkap (TA)

3.3.5.1.8.6. Kerpeten

ḳısġaç Kıskaç, kerpeten (Kİ)
kıskaç (I) Kıskaç, kerpeten (CC1)
kelbeteyn *Ar.* Kerpeten (BV)

3.3.5.1.8.7. Bıçkı

keski Keski, bıçkı (Kİ, TZ)

3.3.5.8. Mala

mala *Far.* Mala, sıvama aleti (İH)
sıvaġu Mala, sıvama aleti (İH)

f.

suva- Sıvamak (TZ)

sıva- Sıvamak (TZ)

sıza- Sıvamak (TZ)

3.3.5.1.8.9. Kalıp

kalıp (<Ar. ḳālıb)Kalıp (CC1)

kep Kalıp (Kİ, TZ)

3.3.5.1.9. Diğer malzemeler

ḥadde Ar. Madenleri ince tel olarak çekmeye yarayan alet (İN)

ḳısḳı Bir şeyi kıstırarak kapayacak şey (İH)

3.3.5.2. Ev Eşyaları

evlik Ev için gerekli eşya (İH)

raḫt *Far.* Ev eşyası (GT)

eşyā *Ar.* Eşya, mevcut olan şeyler (GT)

çubur Kirli eşya (Kİ)

3.3.5.2.1. Yere Serilen Eşyalar

ḫalı Far. Halı (DM, TZ)

kalı Halı (CC1)

kövüz Halı (CC1)

çökmen Kilim (TA)

bisāṭ (II) *Ar.* Kilim, yaygı, döşenen veya serilen şey (GT, İM, KFT)

ferş *Ar.* 1. Döşeme (GT) 2. Kilim (GT)

kilim (II) *Far.* Kilim, sergi (CC1, GT, Kİ, TA)

kevüz Yaygı, yere serilen şey (Kİ)

saḫtiyān Far. Deriden yapılmış yaygı (CC1, DM)

serük Deriden yapılmış sergi (TA)

sürük 2. Deriden yapılmış yaygı (DM)

ḳalı (II) Sergi (TA)

ḳal (I) Sergi (TA)

kür Sergi (TA)

büriye *Far.* Hasır (Gİ, KF)

ḥaşīr Ar. Hasır (GT, İM)

ḫasır (<Ar. ḥaşīr) Hasır (CC1)

küme Hasır (Kİ)

kümü Hasır (Kİ)

yegen (II) 1. Hasır (BM, TA)

yigin (II) Hasır (Kİ)

çul Çul (Kİ)

ḳoñraġu Çul (İM)

ḳoñruñ Çul (İM)

liff *Ar.* Çul serdirmek (BV)

çolġa- Çul sermek (BV)

çolġaştur- Çul serdirmek (BV)

çulla- Çullamak (Kİ)

3.3.5.2.2. Oturulan Eşyalar

otraḳ Oturak, oturulacak yer (TZ)

otraş Oturak, oturulacak yer (TZ)

otruḳ Oturak, oturulacak yer (TZ)

oturaḳ Oturak, oturulacak yer (TZ)
oturġu Oturak, oturulacak yer (TZ)
segirden Oturak yeri, uca (İH)
teşen Oturak (TZ)
ḳavnuç Kavlıç, oturak (TZ)
beçek Kavlıç, oturak (TZ)
deke Ar. Oturulacak yüksekçe yer
ḳurvalı Kavlıç, oturak (TZ)
kürsi *Ar.* Oturulacak yüksekçe yer (Gİ, İM, KF)
ḳolduġ Koltuk (İM)
ḳoltıḳ Koltuk (KF)
ḳoltuḳ Koltuk (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF. Kİ, KK, MG, TA, İN, TZ)
olturġuç Koltuk, sandalye (CC1)
olturḳaç Koltuk, sandalye (Kİ)
kirevet *Rum.* Kürsü, geniş koltuk (İH)
sekü 1. Peyke, kanepe (BM, İM) **2.** Kapı önlerine oturmak için ayrılan yer (TA)
tör Sedir (TZ)

3.3.5.2.3. Yatma Eşyaları

döşek Döşek, yatak (Gİ, KF, KFT)
töşek Döşek, yatak (CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
töşekniñ ayagı Üzerine döşek serilen sehpa (CC1)
yegen (II) 2. Kaba hasır döşek (CC1)
küyüz Yaygı, döşek (TZ)
kiyiz 2. Yaygı, döşek (TZ)
naṭ'a Ar. Sahtiyan döşek (KFT)
teri (II) Döşek ve minder gibi şeyler (TZ)
yükter Loğusa yatağı (BM)
killikçü Yastığın üstüne örtülen örtü (Kİ)
çarçav (<Far. çāder-şab) Çarşaf (CC1)
yorġan Yorgan (BV, DM, Kİ, KK, TA, TZ)
yovurġan Yorgan (CC1)
yoġurġan Yorgan (TA)
bütāne Ar. Battaniye (KF)
yaştıḳ Yastık DM, KK)
yaṣṭıḳ Yastık DM, KK)
yastuḳ Yastık (CC1, GT, İM, Kİ, TA)
sütre Ar. Perde, örtü (İM, KF, KFT)
perde *Far.* Perde (GT)
köşegen Dantelalı yatak perdesi (TZ)
ḥicāb *Ar.* Örtü, perde (Gİ, KF)

3.3.5.2.4. Isı ve Işık Veren Eşyalar

şem' Ar. Mum (GT, İM)
ovus (II) Mum (Kİ)
uus 1. Mum (BM)
şem'a 2. Mum fitili (İM)
çıra Far. (I) (< çerāġ)Işık, kandil, mum (Kİ)
çırāḳ Far. (çerāġ) Işık, kandil, mum (Gİ, KF, Kİ, TA)
çırak (<Far. çarāġ) Mum, kandil (CC1-CC2)
çerāġ Far. Işık, kandil, mum (GT)

şıraḳ Far. (< çerāġ) Kandil ışığı, çerağ (DM, KK, TZ)
yula Kandil (KFT)
sirāc Ar. Işık, kandil (İM)
sirāc Ar. Işık, kandil (İM)
meṣābīḥ *Ar.* Kandiller, aydınlatıcı nesneler (GT)
ḳandīl *Ar.* Kandil (Gİ, İM, KF)
çıraḳ ayaġı kandil ayağı, şamdan (TA)
şıraḳlıḳ Far.T. Şamdan (DM)
çıraklık (<Far. çarāġ + T.) Şamdan (CC1)
çıralıḳ Far.T. Şamdan (Kİ)
dikek Şamdan, mumluk (İH)
fanar (<Yun. fanári) Fener (CC1-CC2)

3.3.5.2.5. Temizlik Eşyaları

sibürtki Süpürge (CC1)
sipirge Süpürge (DM, TZ)
sipirgi Süpürge (TZ)
sübürge Süpürge (TA)
süpürge Süpürge (DM, KFT, Kİ)
süpürgen Süpürge (KK)
legen *Far.* Büyük çamaşır leğeni (İH, İM)
teşt Ar. Leğen (İM)
tegene Su teknesi, leğen (CC1)
delv Ar. Su kovası (Gİ, KF)
işkik (II) Kova (TZ)
kavurkına Kavurma tası (CC1)
ḳofa Kova (İM)
ḳoġa Kova (DM, TZ)
ḳova Kova (Kİ, İM)
küvelek Sütün sağıldığı kova (Kİ)
şançıḳ Kova (DM)
şançuḳ Kova (DM)
susaḳ Su kabı, kova (İH)
tas Tas, su kabı (CC1, İH)
tāse Far. Tas, kap (BV)
tast Tas, su kabı (BV)
şābūn Ar. Sabun (BV, MS, RH)

3.3.5.2.6. Depolama Eşyaları

şıḳraḳ Dolap (TZ)
ḳımtara Eşya veya kitap saklanan yer (KFT)
ḫucira (< Ar. ḥucra) dolap (CC1)
sergen Raf (TZ)
ilgevür Raf, sergen(TZ)
ḳabarçaḳ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)
ḳabarşaḳ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)
ḳabırşaḳ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (TZ)
ḳaburçuḳ Ağaçtan içi oyularak yapılan sandık, kutu (İH, İM)
ḳuburçuḳ (< Moğ. kubur+ T.) Kutu (CC1)
kapsa Sandık (CC2)
köbürçük Sandık, kutu (TZ)
kübrü Sandık, çekmece (DM)

kübür Sandık, çekmece (Kİ)
şanduḳ Ar. Sandık, sanduka (GT, KFT)
şanduḳ Ar. Sandık, sanduka (GT, KFT)
şınduḳ (<Ar. ṣandūḳ) Sandık (CC1)
şunduḳ (<Ar. ṣandūḳ) Sandık (CC2)
şunduḳ Ar. Sandık (İM)

3.3.5.2.7. Taşıma Eşyaları

çuval Far. Çuval (İM, KFT)
şuval Far. Çuval (DM)
çatan Sepet (Kİ)
sepet Sepet (İM)
köfün Küfe (İH)
çeten Pamuk sepeti (DM)
ḳaburtuġa Çanta, dağarcık, torba (İH)
ḳupturġa Kemerin sağ tarafında taşman deri çanta (Kİ)
cāmedān *Far.* Eşya konulan çanta, meşin kap, heybe (İH)
artmaḳ (II) Heybe (CC1)
araṭma Heybe (DM)
hegbe *Ar.* (< heybe) Heybe, hurç (DM, İH)
hemyān *Far.* Büyük kese, heybe (GT)
ṭobra Torba (DM)
tobra Torba (Kİ, RH)
topra Torba (CC1, TZ)
torba Torba (TZ)
torva Torba (Gİ)
cerāb *Ar.* Dağarcık, torba (GT, İM)
taġarçuḳ Dağarcık (Kİ, TZ)
taġsırçıḳ Dağarcık (TZ)
çıḳın Çıkın, boğça (Kİ, TZ)
suluḳ (I) Kemer ile asılan çanta (Kİ)

3.3.5.2.8. Bebek Bakım Eşyaları

bağırdak Beşik bağı (TA)
beşik Beşik, taht (DM, KK, TA)
beçik Beşik, taht (TZ)
bişik (II) Beşik, taht (GT, Kİ)
tümek Beşik örtüsü (DM)
emzük Süt emilen alet, bir kabın emilecek sivri ucu, emzik (İH)
lüle Emzik (İH)
murda'a *Ar.* Emzikli (KF)
çörgek Bebek kundağı, kundak (CC2)
çüprek (II) Bebek kundağı, kundak (CC2)

3.3.5.2.9. Mutfak Eşyaları

boḫorik (< Far. boḫorīk) Ocak, şömine (CC1)
oçaḳ (II) Fırın, ocak (CC1, DM, KFT, KK, TZ)
peç (< *Rus. peç')* Fırın (CC1)
furūn *Ar.* Fırın (İM, KFT, TA)
kürek (II) Fırın küreği (CC1)
saç (II) Üzerinde yufka ekmek pişirilen saç (Kİ)

şaç (II) Üzerinde yufka ekmek pişirilen saç (TA)

şaç ayaġı ateş üstündeki tencerenin altına konulan demir (TA)

şaç ayaḳ ateş üstündeki tencerenin altına konulan demir (İH)

küsevüv Ateşi karıştıracak şey, çöp (Kİ)

kösegi Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (TZ)

kösev Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (TZ)

kösöv Ateş karıştıran nesne, ocak demiri (CC2)

yırgak Ateşi karıştırmaya yarayan kanca, çengel (CC1)

maşa (<*Far.* māşe) Maşa (CC1)

kürük Körük (CC1)

ösek Ateş küreği (TZ)

çaḳmaḳ Çakmak, çakmak taşı (Kİ, TA, TZ)

şaḳmaḳ Çakmak, çakmak taşı (DM, TZ)

otluḳ (II) Çakmak, çakmak taşı (Kİ, TZ, CC1)

ḳov Kav (TZ)

ḳav (I) Kav, çakmak taşı (DM, GT)

kov Ateşi tutuşturmaya yarayan kuru ağaç kabuğu yahut ince ve kuru ağaç dalı, kav (CC1)

simāṭ Ar. Sofra, ziyafet sofrası (GT)

ḫān Far. Sofra (İM, KFT)

ḫōn *Far.* Sofra, yemek (GT, İH)

sufra (<Ar. sufra) Sofra (CC2)

yaġma (II) Far. Sofra (Kİ)

şofra Ar. Sofra, yemek tepsisi (GT, İH)

tergi Meşinden yapılan yemek sofrası (İH)

tirki Üzerinde yemek yenilen yaygı, sofra (CC2)

sini Bakırdan değirmi geniş tepsi (İH)

sini Bakırdan değirmi geniş tepsi (İH)

dirgi Tepsi (Kİ)

tepsi Tepsi (CC1, TZ)

ṭabıl *Ar.* Tabla (BV)

trapes (<*Yun*. trapėzi) Masa (CC2)

sarpan Masa örtüsü (CC)

tastar Far. (< destār) Masa örtüsü (CC)

ayaḳ (III) Kap kacak (İM)

ayaḳ çanaḳ kap kacak (İM)

helke *Yun.* Üstü halkalı saplı tencere gibi bakır kap (İH)

ḳab (I) Kap, kap kacak (TA)

ḳap Kap, kap kacak (Gİ, KF, KFT)

güveç Topraktan yapılan bir tür tencere (İH)

ḳırba *Ar.* Kırba, su kabı (BV, İM)

ḳazġan Kazan, bakır kap (TA)

ḳazan Kazan, bakır kap (BV, CC1, DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)

ḳavluḳ Kap konacak şey (Kİ)

sapçaḳ Süt konulan bakır kulplu kap (İM, Kİ)

sapçaḳ Süt konulan bakır kulplu kap (İM, Kİ)

saġraḳ Emziksiz uzun boğazlı su kabı (İH, Kİ)

ṭabaḳ *Ar.* Tabak, kap (CC1, GT)

baḳraç Bakırdan yapma, üstünden kulplu bir şinik genişliğinde kap (İH)

avlaḳ (IV) Çanak (TZ)

çanaḳ Çanak, kap (BV, CC1-CC2, DM, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MS, TA)

çanaḳ yoḳu yemek sahanında kalan bulaşık (İH)

şanaḳ Çanak, kap (KK, TZ)

ḳaṣ'a *Ar.* Çanak, tabak (İM)

kūz *Ar.* Çanak, tas (Gİ, İM, KF)

saġsı Saksı, çanak (İH)

saḳsı Saksı, çanak (DM, TZ)

tumnu Büyük çanak (Kİ)

yalaḳ 1. Toprak çanak (İH)

şaḥn (II) Ar. Kase, çanak (GT)

ḳulp Bir şeyin kulpu (Kİ)

çemlek Çömlek (Kİ)

çölmek Çömlek, taştan oyulup içinde yemek pişirilen küçük tencere (DM, İH, RH)

çömlek Çömlek, taştan oyulup içinde yemek pişirilen küçük tencere (CC1, DM, Kİ, TA, TZ)

şölmek Çömlek (TZ)

yarı (II) Yağ çömleğinin ağzına bağlanan deri (İH)

küp Küp (İM, Kİ, TA, TZ)

küb Küp (TA)

küpçük Küpecik, çömlek, küçük küp (İH)

senek Küp, damacana (DM)

yaglav Yağ tavası (CC1)

yavlov Yağ tavası (CC2)

tava Far.(< tāve) Tava (TZ)

sarnaşa Kase, kadeh (DM)

sarnaşa Kase, kadeh (DM)

serneşe Kase, kadeh (DM)

ayaḳ (II) Kadeh (DM, GT)

teksük Kadeh (Kİ)

kümüş ayak Gümüş kadeh (DM)

devr Far. Şarap kadehi (GT)

piyāla *Far.* (< piyāle) Bardak, tas, kupa, kadeh (CC1, GT, İM)

ḳadeḥ *Ar.* Bardak, kase, kadeh; bir bardaklık ölçü (GT, İM, KFT)

cāmçe *Far.* Küçük bardak (TA)

cemşe *Far.* (< cāmçe) Küçük bardak(TA)

yıltrın 1. Cam (CC1)

sarça Sırça, cam, çanak (DM)

sırça Far. Cam, sırça (BM, BV, Gİ, KFT, Kİ, TA)

sırşa Far. Cam, sırça (TZ)

şırşa Sırça, cam (TZ)

çemçe Kepçe (TA)

çömçe Kepçe (BV, DM, Kİ, TA)

çömçi Kepçe (TZ)

çömiç Kepçe (CC1)

çömüç Kepçe (GT)

ḳamuç Kepçe (Kİ)

kepçe Büyük kaşık (Kİ)

yamız Kaşık (BV)
ḳaşıḳ Kaşık (DM)
ḳaşuḳ 1. Kaşık (BV, CC1, DM, GT, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
baġana Çatal (TZ)
baġanaḳ Çatal (BV)
çatal Çatal (TZ)
bıçaḳ Bıçak, hançer, kama (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG, TZ)
bışaḳ Bıçak (DM, KK)
çavlı Erişte kesen alet (TA)
kükevür İbrik (TZ)
ḳumġan İbrik (TZ)
ıbrīḳ *Ar.* Su testisi, ibrik (GT, İM)
çüklü bardaḳ Dip tarafından oyulup bir tarafı kulp, bir tarafı emzik olarak yapılan ağaç ibrik (İH)
tuzluḳ (I) Tuzluk (İM, Kİ)
kūze *Far.* Testi (GT)
cerre *Ar.* Topraktan yapılmış testi (GT)
çapçacıḳ Fıçıcık (CC2)
legün Fıçı (DM)
topa (II) Tıpa, fıçı tıpası (BM)
tapa (II) Tıpa, fıçı tıpası (BM)
şīşe Far. Şişe (CC1, İM)
yasman Yassı şişe (CC1)
yıltırın 2. Şişe(CC1)
kavanoz Kavanoz (İH)
ṭulḳuḳ Tulum, tuluk (DM,Kİ, TZ)
tulum (II) Tulum (TA)
ṭulum Tulum (TA)
zıḳḳ *Ar.* Su tulumu(İM)
ilki Havan (Kİ)
havan Havan (BV)
dögüç Sarımsak havanı (DM, TA)
devgüç Havan (DM)
baḳırgeli Havan (TZ)
tövgüç Havan ve havan tokmağı (CC1)
kėli Havan tokmağı, havaneli (CC1)
doḳmaḳ Tokmak (TZ)
toḳmaç Tokmak (Kİ)
toḳmaḳ Tokmak (BV, CC1-CC2)
tokmaçık Küçük tokmak, tokmakçık (CC2)
elek Elemeye mahsus alet, elek, süzgeç (CC1, Kİ, TA, TZ)
ilek (I) Elek un vb. elemeye yarayan alet (BV)
yelek (I) Elek, kalbur (DM)
ġırbāl Ar. Kalbur, elek (GT)
gözer Geniş delikli büyük kalbur (İH)
ḳalbur Kalbur, iri gözlü elek (TZ)
ḳalburla- Kalburla elemek (TZ)
ayman Kalbur, elek (TZ)
süzgüç Süzgeç (İH)
süzgüş Süzgeç (TZ)
süzme (I) Süzgeç (TZ)
soralçı Süzgeç, süzgü (TZ)
soralçı Süzgeç, süzgü (TZ)
oḳlaġu Oklava (TA)
ḳavuş (II) Rende (TA)
yaġrıḳ Üstünde et kesilen kalın ve düz tahta (İH)
yassı ağaç hamur tahtası (İH)

senit Yastağaç, hamur tahtası (İH,TA)
tezkere Tahtadan dört saplı hamur teknesi (İH)
kersen Ağaçtan hamur teknesi (Kİ)
yavlıḳ (I) Yağlık (TZ)
şa'be Ar. Yağlamakta kullanılan bir nesne (BV)
yayuḳ Yayık (BV)

3.3.6. Yeme-İçme

3.3.6.1.Yeme Öncesi

3.3.6.1.1 Aç, Açlık, Acıkma

aç (I) Aç, acıkmış, tok zıddı (BV, CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TA)
açı (III) Aç, acıkmış olan (TZ)
açıḳ (II) Aç, acıkmış olan (TZ)
aş (II) Aç, tok olmayan (TZ)
aç (II) Açlık (GT)
açlıḳ Açlık, tok olmama (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
aç- (II) Acıkmak (CC1-CC2, GT, İM, KK)
açıḳ- Acıkmak (CC2, GT, TZ)
yavınçı- İçi ezilmek, açlık duymak (İH)
aç bol- Acıkmak (CC1)

3.3.6.1.2.Yemek Hazırlama

3.3.6.1.2.1. Kesme, Koparma

betāt Ar. Kat', kesme (KFT)
ḳat^{c} Ar. Kesme (GT)
kes- Kesmek (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM. KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)
kis- Kesmek (Gİ, GT, İM, MG)
ḳabar- (II) Koparmak, kesmek (TA)
keskil- Dilmek, parçalamak (BM)
kesil- (I) Kesilmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, KFT, KK, MS, TZ)
kesin- Kesilmek (TZ)
kisil- 1. Kesilmek (GT)
kisil- 2. Ayrılmak, kopmak (MG)
kesdür- Kestirmek (KFT)
kistür- Kestirmek (MG)
ḳaḳla- (II) Eti parçalamak (TA)

3.3.6.1.2.2. Dilimleme, Doğrama

dil- Bir şeyi uzun ve dar parçalara kesmek, dilimlemek (Kİ, TA)
til- (II) Dilmek, dilimlere ayırmak, uzun ve dar parçalara ayırmak (TZ)
toran- Doğranmak, parçalanmak, dilim dilim edilmek (TZ)
toġra- Doğramak (Kİ)
toġral- Lime lime olmak, doğranmak, biçilmek (İH)
toġran- Doğranmak (TZ)

3.3.6.1.2.3. Katma, Karıştırma

ḳat- (I) 1. İlave etmek, katmak (BV, GT, İM, Kİ, RH, TZ) 2. Karmak, katmak, karıştırmak (RH, TZ)
ḳar- (I) Karıştırmak (Kİ)
ḳut- Karıştırmak (TA)
ḳarışdur- Karıştırmak (KFT)
ḳarıştur- Karıştırmak (CC1, İM)
ḳaruştur- Karıştırmak (BV)
ḳatıştur- Karıştırmak, katıştırmak (CC1, KFT)
ḫalṭ Ar. Karıştırma (BV)
şaf Karıştırma, harmanlama (RH)
ḳarış- (I) 2. Karılmak, katılmak (KF)
ḳatıl- (I) Katılmak (BV, TZ)
ilḥāḳ *Ar.* Katılma, katıştırma (İM)

3.3.6.1.2.4. Yoğurmak

yaġur- Yoğurmak, hamur yoğurmak (BV)
yoġur- Yoğurmak, hamur yoğurmak (BM, KFT, Kİ, KK, TA)
yovur- Yoğurmak (TZ)
yuvur- Yoğurmak (CC2)
yoġurul- Yoğurulmak (Gİ)
yuġrul- Yoğurulmak (İM)
yuġurul- Yoğurulmak (KF)

3.3.6.1.2.5. Öğütme

ögül- Öğütülmek, ezilmek (RH)
ögüt- Öğütmek, un vb. çekmek (MS)
tarat (II) Öğütmek (TZ)
tegirt- (Un vb.) öğütmek (BM)
un ṭart- un öğütmek (TA)
ügüt- (Un vb.) öğütmek (Kİ, TA, TZ)
üküt- (Un vb.) öğütmek (BM)
yügüt- Öğütmek (TZ)

3.3.6.1.2.6. Dövme, Ezme

dög- Dövmek, ezmek (RH, TA, TZ)
tög- Dövmek, vurmak, ezmek (BV, GT, TZ)
töy- Dövmek, vurmak, ezmek (TZ)
töv- Vurmak, dövmek, ezmek (Kİ)
iz- (I) Ezmek (BV)
ez- (I) Ezmek (RH)
uv- 2. Bir şeyi ezmek (Kİ)
tuv- (II) Ezmek, parça parça etmek (Kİ)
yanç- 2. Ezmek (CC2)
yenç- Ezmek (GT)
dögmeklik Dövme (KFT)
dögül- Ezilmek, dövülmek (RH)
mesḥūḳ *Ar.* Dövülerek toz haline getirilmiş (KF)

3.3.6.1.2.7. Süzme

sarkıt- Süzmek (TZ)
süz- Süzmek, temizlemek (BV, CC1, Kİ, TA, TZ)

3.3.6.1.2.8. Eleme

ele- Elemek (Kİ, TA, TZ)
elen- Elenmek (KFT, Kİ)
ile- Elemek (BV)
gövele- Kalbur ile çalkalamak (İH)

3.3.6.1.2.9. Yağlama

sır- Üzerine bir şey sürmek, yağ sürmek (CC2)
dürt- (II) Yağlamak (Kİ)

3.3.6.1.3. Yemeği Pişirme

3.3.6.1.3.1. Pişirme Öncesi

çi (II) Çiğ, pişmemiş (Kİ)
çik (I) Çiğ, pişmemiş (Kİ)
çig Çiğ, pişmemiş (BV, GT, RH, TA)
çig et çiğ, pişmemiş et (Kİ)
1.3.2. Pişirme
biş- Pişmek (BM, BV, DM, GT, KFT, Kİ, İM, KK, TA)
piş- Pişmek (KK)
bişir- Olgunlaştırmak, pişirmek (CC1, İM, Kİ, KK)
bişür- Olgunlaştırmak, pişirmek (BM, BV, CC1, İM, KFT, RH)
büşür- Olgunlaştırmak, pişirmek (TA)
piçir- Pişirmek (TZ)
bişiril- Pişirilmek (İM)
eprit- Pişirmek, lime lime yapmak (İH)

3.3.6.1.3.2.1. Pişirme Çeşitleri

3.3.6.1.3.2.1.1. Kavurma, Kızartma

ḳavur- Et vb. kavurmak, kızartmak (BM, Kİ, TA)
ḳovur- Kavurmak, kızartmak (TZ)
ḳavrul- Kavrulmak (TZ)
ḳavrun- Kavrulmak (TZ)
ḳovrun- Kavrulmak (TZ)
yıġrıl- (III) Et kavrulmak (İM)
ḳavurmış Kavrulmuş (GT)
ḳuvuruḳ(II) Kavrulmuş (BV)
tutuḳ- Kızarmak (TZ)
tutuḳuptur Kızarmış (TZ)
sökül- (I) Kızartmak (BM)

3.3.6.1.3.2.1.2. Kaynatma, Haşlama

ḳaynan- Kaynatılmak (RH)
ḳaynat- Kaynatmak (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, RH)
ḳaynatıl- Kaynatılmak (İM)
ḳaşla- Haşlamak (Kİ)
tütüz- Buğulatmak (TZ)

3.3.6.1.3.2.1.3. Kebap Yapma, Kebap

ılıḳ Kebap (Kİ)
kebāb *Ar.* Kebap (GT)
söklençe Kebap (DM)
söklençi Kebap (BM, TA)
sölençü Parçalanmış, kebaplık et (TZ)
biryān *Far.* Kebap, kızartma (GT)
şişlik Kebap (DM, KK)
şişle- 1. Kızartmak, kebap yapmak (BM, Kİ, KK) 2. Şişe dizmek (GT, TZ)
şişlen- Et ateşte kebap olmak (İM, TZ)
söglün- Kebap olmak, kavrulmak (Kİ)
sögül- (II) Kebap etmek, ateş üzerinde pişirilmek (Kİ)
söklün- Kebap yapılmak (TZ)

3.3.6.1.3.2. Pişirme Sonrası (Pişmişlik)

kevrük Gevrek (Kİ)
ḳaḳalı Pişkin, çok pişmiş, lime lime (İH)
bişik (I) Pişmiş yemek vb. (BV)
bişi (I) Pişmiş yemek vb. (GT)
epritmek İyice pişmiş, erimiş (İH)

3.3.6.1.4. Yemek Servisi

aşka ünde- yemeğe davet etmek (CC1)
aşla- (I) 1. Çanağı düzeltmek, yemek koymak (İH)
ḳotar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşaltmak (DM, İH, TZ)
ḳoṭar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşaltmak (KK)
ḫotar- Tencereden tabağa yemek koymak, boşlatmak (CC2)

3.3.6.2. Yeme, İçme

tik- (II) Lokma almak (Kİ)
asra- (II) Isırmak, dişlemek (TZ)
dişle- Dişlemek, ısırmak (Gİ, KF, KFT, RH)
tişle- Dişlemek, ısırmak (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, TA, TZ)
ıs- Isırmak, dişlemek (İH)
ışır- Isırmak, dişlemek (BM, İH, Kİ)
tişlegen Isıran, dişleyen (MG)
tişleyiçi Dişleyici, ısırıcı (RH)
dişleyiçi Dişleyen, ısıran (RH)
çayna- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (CC1, İM)
çeyne- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (BM, BV, Gİ, KF, RH)
çiyne- Çiğnemek, kemirmek, gevelemek (GT)
şayna- Çiğnemek (TZ)
şeyne- Çiğnemek (Gİ, KK, TA)
gev- Çiğnemek, ezmek, gevelemek (İH)
çaynal- Çiğnenmek (İM)

çeyneyiçi Çiğneyici, çiğneyen (RH)
yala- Yalamak (BM, BV, CC2, Kİ, İM, KK, TA, TZ)
yalat- Yalatmak (BV)
aşa- Yemek yemek (CC1, GT, TA)
aşla- **(I)** 2. Yemek yedirmek (TZ)
yė- Yemek (BM, CC2, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yi- (I) Yemek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH)
yiy-(II) Yemek (TZ)
yen- (II) Yemek yenmek (Gİ)
yin- (I) Yenilmek, yemek yenilmek (İM, KK)
yinil- (Yemek) yenilmek (Gİ, KK)
yinül- (Yemek) yenilmek (KF)
yiyil- (I) (Yemek) yenilmek (İM)
yiyül- (Yemek) yenilmek (İM)
yiyün- (Yemek) yenilmek (İM)
yedir- Yedirmek (DM, Gİ, KF, KK, TZ)
yedür- Yedirmek (BM, KF)
yidir- Yedirmek (Gİ, İM)
yidür- Yedirmek (BV, Gİ, GT, İM, TA, RH)
yigür- Yedirmek (KFT)
yitür- (IV) Yedirmek (İM)
yidürül- Yedirilmek (İM)
sedd-i ramaḳ Ar. Ölmeyecek kadar yiyip içmek (GT)
kürt kürt ye- Kütür kütür yemek (İH)
çap çap ye- Ağzını şapırdatarak yemek (İH)
yiyiş Yeyiş, yemek yeme (RH)
yeyiş Yeyiş (KK, TZ)
ḳuġuzunı doldur- karnını doyurmak (İH)
öp- (**II**) Höpürtmek (TZ)
içmeklik İçme (KFT)
iç- İçmek (BV, CC2,Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
iş- (II) İçmek (DM, KK, TZ)
içdir- İçirmek (TZ)
içir- İçirmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
içür- İçirmek (BV, RH)
işir- İçirmek (KK)
iştir- İçirmek (DM)
içiç İçiş (TZ)
içil- İçilmek (İM)
içürül- İçirilmek (KF)
içiş- (II) Biriyle birlikte içmek (CC2)
üb- Yavaş yavaş içmek (Kİ)
uġurtla- Yudumlamak (TA)
sümür- Sömürmek, höpürdeterek içmek (İH)
yiştir- Su içirmek (DM)
saçır- Su boğazda durmak (TZ)
içim İçim (su), yudum (GT, TZ)
uġurt Yudum (TA)
sim- Yutmak (CC2)
yud- Yutmak (Gİ)
yuṭ- Yutmak (BM, BV, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, TA, TZ)
yalman- Ağızda kalan yemek artığını yalayıp yutmak (İH)

yutdur- Yutturmak (BV)
togu- (II) Kafaya dikip içmek, yutmak (CC2)

3.3.6.3. Yeme Sonrası

3.3.6.2.1. Tok, Tokluk

toḳ Tok, aç olmayan (GT, TZ)
ṭoḳ Tok, aç olmayan (TA)
toḳluḳ Tokluk, bolluk, fazlalık (CC2)
toklıḫ Doygunluk, tokluk (CC2)

3.3.6.2.2. Doymak, Doyurmak
toḳ- Doymak (Kİ)
ṭoy- (I) Doymak (BM, BV, GT, İM, Kİ, KK, TZ)
ḳan- Doymak, kanmak (Kİ)
ḳandır- Doyurmak, kandırmak (TZ)
ḳandur- (I) Doyurmak, kandırmak (Kİ)
toydır- Doyurmak (CC2)
toydur- Doyurmak (BV, GT)
ulça Doyumluk (TZ)
ulçala- Doyumluk elde etmek (TZ)

3.3.6.4.Tat, Lezzet

çāşnī Far. Tat, lezzet (GT, İM)
ṭu'm *Ar.* Tat, lezzet (GT)
ṭa'm Ar. Tat, lezzet (İM)
tat (I) Tat, lezzet (Kİ)
ṭaṭ (I) Tat, lezzet (TA)
tatıġ Tat, lezzet (CC1, İM)
dad Tat, lezzet (Gİ, KFT)
le̲z̲z̲et *Ar.* Tat, lezzet (GT, İM, MG)

3.3.6.4.1. Tat Çeşitleri

3.3.6.4.1.1. Tatlı

çüçi Tatlı (CC2)
süçi (II) Tatlı, her şeyin tatlısı (KFT, Kİ)
süçü (II) Tatlı, her şeyin tatlısı (Kİ, TA)
datlu Tatlı (KFT)
tatlı (II) Tatlı (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, RH, TZ)
ṭaṭlı Tatlı (KK, TA)
tatlu Tatlı (Kİ)
tatıglı Tatlı, lezzetli (CC1-CC2)

3.3.6.4.2. Tuzlu

duzlu Tuzlu (KFT)
tuzlı Tuzlu (BM, DM, İM)
ṭuzlı Tuzlu (DM)
ṭuzlu Tuzlu (DM)
tuzlu Tuzlu (İM, Kİ)
melīḥ *Ar.* Tuzlu (BV)
şūr Far. Tuzlu, acı (GT, İM)
tebiz Tuzlu (İM)
açı (I) 2. Tuzlu (İM)

3.3.6.4.1.3. Ekşi

ekşi Ekşi (DM, GT, RH, TA)
ikçi Ekşi, acı (TZ)
ikşi (I) Ekşi, acı (TZ)
ėhşi Ekşi (CC1)
tonuḳ (I) Ekşi, sert (Kİ)
tonuḳ (I) Ekşi, sert (Kİ)
turş Far. Ekşi (GT)
daras Ar. Ekşi yemekten dolayı dişin kamaşması (BV)
yenşi- Kekremek, kekre olmak (TZ)
balşıra- Kekre olmak, kekreleşmek(TZ)
balşıray- Kekre olmak, kekreleşmek (TZ)

3.3.6.4.1.4. Acı

açı türlü Acı (CC1)
açı (I) 1. Acı (BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, KF, Kİ, KK, İM, TA, TZ)
ḳıraḳ Acı (TA)
öt (**II**) Acılık (TZ)
öd (II) Acılık (TZ)
açığan- Ekşimek, acımak (CC2)

3.3.6.5. Yiyecekler

aşkına Yiyecek (CC2)
yiyegü Yiyecek (BV)
yiyi (II) Yiyecek (BV)
azıġ (I) Azık, yiyecek, gıda (BV)
azıḫ (I) Azık, yiyecek, gıda (CC2)
azıḳ (I) Azık, yiyecek, gıda (BM, TZ)
azuḳ (I) Azık, yiyecek, gıda (GT, İM)
ḳūt *Ar.* Yiyecek, gıda (GT, İM)
erzāḳ *Ar.* Yiyecek maddeleri (GT)
ġıdā Ar. Yiyecek, insanı besleyen şeyler (Gİ, GT, İM, KF)
ni‘met Ar. Lütuf, yiyecek, içecek (Gİ, GT, İM, KF, MS)
küfye Ar. Ancak geçinebilecek kadar olan yiyecek (KFT)
aş (I)1. Yemek, yiyecek (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
yimek Yemek, aş (Gİ, GT, İM, KF)
yemek (I) Yemek, aş (DM, Gİ, KF, TZ)
ṭaᶜām *Ar.* Yemek, aş (GT, İM, KFT)
‘aşā *Ar.* Akşam yemeği (GT)
saḫūr Ar Sahur, gece yemeği (Gİ)
söḫür Ar. Sahur, gece yemeği (Gİ)
suḫūr (II) Ar. (< saḫūr) Sahur, gece yemeği (KF)
şerez Yun. Çerez, yemek dışında yenilen şeyler (TZ)
rızḳ *Ar.* Allah’ın bahşettiği nimet, rızık (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
kefāf *Ar.* Yaşayacak kadar rızık (GT

3.3.6.5.1. Yiyecek Parçası, Lokma

degi Bir dilim (İH)
degim Bir dilim (İH)

dilim Dilim, parça (DM, İH)
tekim Bir dilim (İH)
tilim Dilim, parça (CC2)
tilke Dilim, parça (İH)
tıḳım Dilim, lokma (İH)
tıḳın Dilim, lokma (TZ)
tik (V) Dilim, lokma (TZ)
soḳum Lokma, parça (BM, TA, TZ)
loḳma *Ar.* Lokma, bir yutumluk yiyecek parçası (Gİ, GT, İM, KF)
ᶜażāż *Ar.* **(I)** Bir tek lokma (BV)
ṭuʿme *Ar.* Azık, yemlik, lokma (GT)
ṭoġram Et veya ekmek parçası (DM, TA)
damızlıḳ Tadın bakılmak üzere bir nesneden alınan az bir şey (İH)

3.3.6.5.2.Yemek Artığı

sarḳıt 1. Yemek artığı (GT)
ḳasmaḳ Ateşin çokluğundan kabın dibine yapışan yemek artığı (TZ)
ḳazmaḳ Ateşin çokluğundan kabın dibine yapışan yemek artığı (TZ)
sarḫıt 1. Artık, geri kalan (CC2)
ḫalġan Artık, arta kalan, kalıntı (CC1)
bāḳiye *Ar,* Geri kalan, artan (GT)
koymuç Bir şeyin gerisi (İM)

3.3.6.5.3. Bozulmuş Yiyecek

murdār *Far.* Pis, çürük yiyecek ve içecek (CC1-CC2, GT, İH, İM, KFT)
küflen- Küflenmek (TZ)
köger- Küflenmek, göğermek (GT, İN, RH)

3.3.6.5.4. Yiyecek Çeşitleri

3.3.6.5.4.1. Hayvansal Yiyecekler

3.3.6.5.4.1.1. Süt Ürünleri

3.3.6.5.4.2.1.1. Tereyağı

saġay Tereyağı (BM)
saġyaġ Tereyağı (Kİ)
saru yaġ Tereyağı (RH)
şaryaġ Tereyağı (RH)
şarı yaġ Tereyağı (KK)
şayaġ Tereyağı (TA)
kereyav Tereyağ (TZ)

3.3.6.5.4.2.2. Kaymak

kere yaġ Kaymak (TA)
ḳaymaḳ (I) Kaymak (BV, DM, GT, Kİ, KK, TZ)

3.3.6.5.4.2.1.3. Peynir

çıḳıt Peynir (TZ)
çift Peynir (Kİ, TA)
çüft Peynir (TA)
benir *Far.* (< peynīr) Peynir (TA)

beynir *Far. (* < peynīr) Peynir (DM, Kİ, KK)
penīr *Far.* Peynir (Kİ, TA)
peynīr *Far.*(<penīr) Peynir (BM, DM, TZ)
lor (II) *Ar.* Keçi veya koyun doğurduktan sonra üç gün zarfında onun sütünden yapılan peynir (Kİ)
ḳurud Bir tür peynir (BM)
ḳurut 2. Bir tür peynir (BM, Kİ)
ḳara ḳurut kara peynir, bir cins kuru peynir (BM, Kİ)
yürümçük Peynir (TA)
yaş peynir Hayır için dağıtılan peynir (BM)
yaş peynir Taze peynir (BM)
göremez Süt çalınmış yoğurt, bir tür peynir (İH)

3.3.6.5.4.2.1.4. Yoğurt

yavurt Yoğurt (TZ)
yoġurt Yoğurt (BV, MS, RH, KK)
yuġurt Yoğurt (CC1, GT)
yoġurud Yoğurt (KFT)
yaġurt Yoğurt (BM, DM, Kİ, TA)
çuġrat Yoğurt (Kİ)
uyup Sulu yoğurt (TZ)
süzme (II) Süzülmüş yoğurt (İM, Kİ)
süzmeli Süzülmüş yoğurt (TZ)
uyġan (II) Yağı alınmış yoğurt (TZ)
ikşi (II) Ekşi yoğurt (TZ)
pışlaḳ kurutulmuş yoğurt (TZ)
ḳurut 1. Kurutulmuş yoğurt (TZ)
açı (I) 3. Acı yoğurt (TZ)
tuzluḳ (II) Terbiyelemek için çorbaya atılan yoğurt (Kİ)

3.3.6.5.4.2.1.4.1. Yoğurt Veya Sütle Yapılan Yiyecekler

butḳa Pirinçle pişmiş süt, sütlaç (TZ)
lor (I) Peynir suyuna süt veya yoğurt katılarak yapılan yiyecek (BV)
turaḳ (II) Yoğurttan yapılmış baharatlı bir yemek (TA)
ḳuymaḳ Un ve süt ile yağda pişirilmiş bulamaç (BM, Kİ)
ḳatıġ (IV) Katık, ekmekle beraber yenilen süt, yoğurt gibi şeyler (İM)
ḳatıḳ Ekmekle beraber yenilen süt, yoğurt gibi şeyler, katık (Kİ, TZ)

3.3.6.5.4.2.2. Et ve Et Ürünleri

et Et (BM, CC1-CC2, DM, İN, KF, KFT, KK, RH, TA, TZ)
it (II) Et (BV, GT, İM, MG)
etlü Etli (RH)
itlü Etli (BV)
itlik Etlik (BV)
itsiz Etsiz (BV)
ḳaḳ et uzun dilimler halinde kesilip ateşte veya güneşte kurutulmuş, pişirilmiş et (BM)
ḳaḳaç et Kurutulmuş et (İH)

ḳaḳlanmış balıḳ Kurutulmuş balık (İH)
sökrük Ateşte veya güneşte kurutulmuş et (BM)
süret Rüzgarda kurutulmuş et (TZ)
kesek et parçalanmış et (TA)
söklenmiş et Kesilmiş, inceltilmiş et (BM, TA)
sövünçü Dilim dilim kesilmiş et (Kİ)
şerīḥa Ar. Et dilimi (BV)
yaḫsi Pişmiş et (KK)
ḳavurma Yağda kızartılmış et parçası (Kİ, TA)

3.3.6.5.4.2.2.1. Etle Yapılan Yiyecekler

[c]**asib** (I) *Ar.* Dolmuş bağırsak (BV)
ḳaḳ (III) Pastırma (Kİ)
soḫta Karaciğer ve baharatla yapılan bir tür sucuk (CC2)
şuçuḳ Sucuk, bumbar dolması (BM, DM, Kİ, TZ)
kazı Atın kaburga kısmı ve yağlı etinden yapılan sucuk, at sucuğu (CC2)
yaḫnı Bir tür et yemeği, yahni (BM GT, TZ)
yaḳnı Bir tür et yemeği, yahni (BM, Kİ)
uġut Keşkek, lapa (İH)
serīd (I) Ar. Tirid denilen yemek (İM)
ḳıyma Kıyma (Kİ, TZ)

3.3.6.5.4.2.2.2.Hayvansal Yağlar

iç yaġı iç yağı (İM,İN)
iş yaġı İç yağı (DM)
ḳuyruḳ yaġı kuyruk yağı (KK, TA)
ḳırtıs Kuyruk yağı (TZ)
şīrec Ar. Donyağı (İM)
şaḫm Ar. İçyağı (BV)
örkeç yavı Deve hörgücünden çıkarılan yağ (TZ)
ḳovurdaḳ Kakırdak (TZ)

3.3.6.5.4.2.3. Yumurta

yumrutḳa Yumurta (TZ)
yumurda Yumurta (BM, TA)
yumurtġa Yumurta (BV)
yumurtḳa Yumurta (CC2, GT, İM, TA, RH)
yamurṭa Yumurta (KK)
yamurtḳa Yumurta (DM)
yamurtuġa Yumurta (BM, Kİ)
sar (II) Yumurtanın iç, ince kabuğu, zar (İH)

3.3.6.5.4.2.4. Bal

bal Arı balı (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)
aḳ bal Arı balı (DM)
uru balı Arı balı (KK)
şehd Ar. Bal (GT)
[c]**asel** *Ar.* Bal (BV, GT, KFT)

şem‘a Ar. 1. Bal mumu (BV)
mūm *Far.* Mum, bal mumu (BM, DM, Kİ, KK, TZ)
uus 2. Bal mumu (BM)
uvus Mum, bal mumu (Kİ)
balavası Mum, bal mumu (DM)
balavuz Mum, bal mumu (CC1, TZ)
balanus Mum, bal mumu (Kİ)

3.3.6.5.4.3.Hamur Ürünleri

un Un (BM, BV, CC1, DM, GT, Gİ, İM, KF, KFT, KK, MS, RH)
ḳapaḳ (III) Kepek (Kİ)
kebek Kepek (BM, CC1, DM, Kİ)
kepek Kepek (İM, KFT, RH, TZ)
irmik İrmik (İH)
ḫamır (II) (<Ar. ḫamīr) Hamur (CC1)
yençi Hamur (TZ)
yinçi Yoğurulmuş hamur (BM, Kİ)
‘acīn *Ar.* Hamur tutma (BV)
tutmaç (I) Et suyuna atılan hamur parçaları (Kİ)
ᶜaṣīde Ar. Bulamaç (BV)

3.3.6.5.4.3.1. Hamurla yapılan Yiyecekler

3.3.6.5.4.3.1.1. Ekmek

kirde (< Far. girde) 1. Ekmek (CC1)
itmek Ekmek (GT)
etmek Ekmek (BM, CC1, KFT, Kİ, KK, TA)
ötmek Ekmek (CC2, DM, İM, TZ)
besgeç Ekmek (İH)
ötmekley Ekmek gibi (CC2)
ḳara etmek siyah ekmek (Kİ)
kek etmeġi Fırınlanmış kuru ekmek, peksimet (İH)
kemeç Mayasız hamurdan yapılmış ekmek (CC2)
bursaḳ Tatar ekmeği (TZ)
kete İçi kızartılmış unla doldurulmuş bir tür yağlı ekmek (Kİ)
irmik ekmeği irmik ununda yapılan ekmek (İH)
ırşıḳ Has ekmek (TZ)
küliçe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (İH)
külşe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (TZ)
külüçe İnce tandır ekmeği, kek, çörek (İH)
girde Tandırda pişen ince ekmek (İH)
yab- (I) Ekmek yapmak (TA)
kesek (II) 1. Ekmek dilimi (DM)
tovram Kırıntı, küçük parça (CC2)
uşaḫ Kırıntı (CC2)
ötmekniñ uşaḫı Kırıntı, ekmek ufağı (CC2)
çöp (II) Kırıntı, ekmek ufağı (CC2)
tirki çöbü Sofrada dökülen ekmek kırıntıları
etmeksiz Ekmeksiz (TA)

3.3.6.5.4.3.1.2. Çörek

şörek Çörek, francala, somun (TZ)
çörek Çörek, francala, somun (İH, Kİ, TA)
gepölüç Çörek (İH)
somun Rum. Somun, çörek (İH, TZ)

3.3.6.5.4.3.1.3. Yufka

bazlamaç Sacda pişirilen kalın yufka (BM, İH)
bişi (II) Yufka (Kİ)
yubḳa etmek yufka ekmeği (TA)
yufḳa (II) İnce açılıp sacda pişirilen ekmek (İH)
yuġa (I) Yufka, katmer (BV)
ḳatmer yuḳa Yağlı hamurla yapılan katmer (İH)
ḳalaş Yufka, çörek (TZ)
eleşke Et ile beraber haşlanmış yufka, hamur parçaları (Kİ)
erişte İnce ince kesilmiş yufka (İH)

3.3.6.5.4.3.1.4. Börek

ḳara etmek bir tür peynirli börek (BM)
börek (II) Börek, içerisine et doldurulmuş hamur parçaları (BM, TZ)
börük Börek, içerisine et doldurulmuş hamur parçaları (Kİ)
çeker börek şekerli börek (Kİ)
şiş börek puf böreği (BM, Kİ)

3.3.6.5.4.3.1.5. Pide

kirde 2. Pasta, pide (CC1, GT)

3.3.6.5.4.1.1.6. Kızartılmış Hamur

çirkeme İçine kıyma konulmuş ve yağda kızdırılmış hamur (Kİ)
çırlama Kızarmış, kıymalı hamur (BM)
yovaça Yağda pişmiş hamur, pişi (?)(CC2)

3.3.6.5.4.4. Çorbalar

mun Çorba (İH)
müyin Çorba (TA)
şorba Çorba (DM, GT, İM, KFT, KK, TA)
şorpa Çorba (İM)
şorva Çorba (İH, KFT)
şūrba Çorba (GT)
tutmaç (II) Bir tür tel şehriye çorbası (BM)
bulamaç Bulamaç, un çorbası (DM, TZ)
bulġamaç Bulamaç, un çorbası (BM, Kİ)
yoġurt aşı yoğurt çorbası (İH)
cevşīr *Ar.* Arpa çorbası (BV)

ṭarḫana(ḫ) Far. Tarhana (BM, DM, TZ)
ḳaniḫ Tarhana (RH)

3.3.6.5.4.5. Tatlılar

bāzıḳ Ar. Şıra (İM, KFT)
bekmas Pekmez (KK)
bekmes Pekmez (BM, DM, MS)
bekmeş Pekmez (TA)
pekmez Pekmez (TZ)
dibis Pekmez, hurma pekmezi (KFT)
nāṭıf Ar. Helva (BV)
ḥalvā Ar. Helva (DM, GT)
manna *Hr.* Kudret helvası (CC2)
ḳoz ḥalvası ceviz helvası (DM)
ḳozlu ḥelva Kozlu helva, ceviz helvası (İH)
kezen Keven, kudret helvası, havadan yağan yumuşak bir madde ki helvaya benzer (Kİ)
ḳaṭāyıf Ar. Kadayıf (İM)
ḳayġana Un ve yumurta ile yapılıp içine yağ dökülen tatlı (İH)

3.3.6.5.4.6. Diğer Yemekler

bulav Pilav (BV)
ḳavut (II) Darıdan yapılan bir yemek (BV, İM)
ḳavut (I) Kavrulmuş hububat (BM, İM, Kİ, TZ)
ḳovurluḳ Kavurga, kavrulmuş hububat (TZ)
sirkeli soġan bir tür kurma turşu (İH)
turçı *Far.* (< turş) Turşu (TZ)

3.3.6.6. İçecekler

içmek İçeçek şey (GT, İM)
işmek (I) İçilecek şey (DM, KK)

3.3.6.6.1. Su, Susama, Susuzluk

āb (I)*Far.* Su (GT)
su (I) Su (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
şu Su (KK, TA)
suf Su (İM)
suv Su (BV,CC1-CC2 İM)
say su Duru su (TZ)
barma suluḳ Yolculuk için su (Kİ)
zemzem *Ar.* Kâbe civarında meşhur kuyu ve bu kuyudan çıkan su (İM)
meñi şu hayat suyu, ölümsüzlük suyu, āb-ı hayat (Kİ)
istisḳā *Ar.* Su isteme, susama (BV, Gİ, KF)
sufsa- Susamak (İM)
susa- Susamak (BM, CC2, GT, İM, Kİ, TZ)
susan bol- Susamak (BM)
suvsa- Susamak (BV, CC1)
suvsamaḳ Susama, susayış (CC1)
şusız Susuz (TA)

suvsız Susuz (BV)
susuzluḳ Susuzluk (Gİ, KF, KFT)

3.3.6.6.2. Süt

süt Süt (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
süd Süt (BM, Gİ, KF, KFT, RH)
ürün Süt (TA)
avrun Süt (TA)
ḳayırtamaḳ 1. Süt (BM) 2. Deve sütü (Kİ)
aġuz Deve veya koyunun ilk sütü (Kİ)
avuz (II) Deve ve koyunun ilk sütü (BM, TZ)
ovuz Deve veya koyunun ilk sütü (Kİ)
irimçik Kesilmiş, bozulmuş süt (TZ)
öz (II) İlk süt (TZ)
turaḳ (I) Koyulaşmış süt (Kİ)
uyut- (II) Sütü uyutmak (TZ)

3.3.6.6.3. Meyve Suları

leymū ṣuyı limon suyu (DM)
seker Kaynamış hurma suyu (İM, KFT)
yüzüm suyı Üzüm suyu (DM)
karbus suyı Karpuz suyu (DM)
işmek (II) Eritilmiş şeker şerbeti (KK)
şerbet Ar. Şerbet, meyve suyu ile şekerli su karıştırılarak yapılan içecek (GT)

3.3.6.6.4. Ayran

ayran (I) Ayran (BM, DM, GT, TA, TZ)
yayḳan- Çalkalanmak (Kİ)
şalġa- Çalkalamak (TZ)
şalḳa- Çalkalamak (TZ)
ḳamal- Sarsılmak, sendelemek, çalkalanmak (CC2)

3.3.6.6.5. Boza

aḳmıḳ Boza (DM)

3.3.6.6.7. Sarhoş Eden İçkiler

bor (II) Şarap, içki (CC1, İH, TA)
boza Darı, buğday veya arpadan yapılan bir içki (DM, KFT, Kİ, KK, TA)
böz (II) İçki (TA)
şıra (< Far. şīre) Şarap (CC1)
çaġır Şarap (CC1, RH)
çaḳır (I) Şarap (BV, İH, İM, KFT, RH, TA)
eçki (II) İçki (TZ)
ḫamr Ar. Şarap (GT)
ḳımız Kısrak sütü, bir tür içki (DM, İH, İM, Kİ, TZ)
ḳumlaḳ Şarap (TA)
munaṣṣaf *Ar.* Şıra kaynatıldığında kalan kısmına verilen ad (İM, KFT)
müselles (I) *Ar.* İçkiyi kuvvetlendirmek için içmek (KFT)

nebīẕ Ar. Hurma ve arpadan yapılan bir tür içki (İM, KFT)

rāḥ *Ar.* Şarap (GT)

şabūḥ Ar. Sabahleyin içilen içki (GT)

sarı (III) Şarap (Kİ)

serīd (II) Ar. Toprak toz gibi eski- dikçe şarabın yüzünde oluşan şey (KFT)

şorma Bir cins içki, boza (DM, Kİ)

susun (< Moğ. subsu) Kısrak veya ineğin mayalanmış sütünden damıtılmış bir tür hafif içki (CC2)

süçi (I) Üzümden yapılan şarap, içki (DM, İH)

süçü (I) Üzümden yapılan bir şarap (TA)

şaġır Şıra, şarap (DM, KK, TZ)

şarāb Ar. İçki (BV, GT, İM)

şüşüş Kuru üzümden yapılan bir tür şarap (KK)

ṭılā Ar. 1. Üzüm şırası kaynatıldıktan sonra üçte birlik kısmından daha az kalanına verilen ad (İM) 2. Üzüm suyundan elde edilen şarap (KFT)

ʿişret *Ar.* İşret, içki içme (GT)

3.3.6.6.7.1. Sarhoşluk

esirik Sarhoş (İM)

esrik Sarhoş (Gİ, İM, KF, KK, TZ)

esrük Sarhoş (İM, KFT, Kİ, TA)

isrük Sarhoş (GT)

serḫoş Far. Sarhoş, mest (GT)

ėsrikçi İçkici, ayyaş (CC2)

esridiçi Sarhoşluk verici (KFT)

esir- Sarhoş olmak (CC2, DM, İM, TZ)

esriklük Sarhoşluk (İM)

esrüklik Sarhoşluk (Gİ, İM, KFT)

esrüklük Sarhoşluk (KF)

serḫoşluḳ Far.T. Sarhoşluk (GT)

sükr Ar. Sarhoşluk (GT)

esri- Sarhoş olmak (DM, KFT, Kİ)

esrü- Sarhoş olmak (DM)

isrü- Sarhoş olmak (GT)

esrid- Sarhoş etmek (KFT)

isrüt- Sarhoş etmek (GT)

ėsirt- Kendinden geçirmek (CC2)

mest *Far.* Sarhoş, mest (GT)

ḫarāb (II) Ar. Kendinden geçmiş, sarhoş (Gİ, GT)

sergerdān ḳıl- sersem olmak, başı dönmek (İH)

3.3.6.6.7.2. Ayık, Ayılma

ayıġ Ayık, ayılmış, sarhoş olmayan (TA)

ayıḳ Ayık, ayılmış, sarhoş olmayan (KFT, TÂ, TZ)

ayıġlan- Sarhoşluktan ayılmak (BM)

ayıḳlan- Sarhoşluktan ayılmak (TZ)

ayıl- Sarhoşluktan ayılmak (TZ)

3.3.6.6.7.3. İçki Sunan Kişi

sāḳī Ar. Saki, içki sunan (GT)
Sāḳiye Ar. İçki sunan kadın (KF)

3.3.6.7. Yiyecek, İçeceğe Konulanlar

3.3.6.7.1 .Tuz

duz Tuz (DM, KFT)
ṭuz Tuz (BM, BV, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TZ / TA)
tuz Tuz (BM, BV, CC1, DM, GT, İM, KFT, Kİ, RH, TZ)
ças Moğ. Tuz (İM, Kİ)
milḥ *Ar.* Tuz (BV)
zincār *Ar.* Bir tür tuz (BV)
cerīş *Ar.* İri dövülmüş tuz (BV)
duzla- Tuz vermek, tuzlamak (BM)
tuzla- Tuz vermek, tuzlamak (CC1, Kİ)
tuzul- Tuz vermek, tuzlamak (TZ)
tuzlat- Tuzlamak (BM)

3.3.6.7.2. Şeker

çeker Far. (< şeker) Şeker (BM, Kİ)
sükker Ar. Şeker (BV, GT, KFT)
şeker Far. Şeker (CC1-CC2, DM, GT)

3.3.6.7.3. Yağ

yaġ Yağ (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ) (KFT)
yav (II) Yağ (CC2, TZ)
şırurġan Yağ (KFT)
dühn Ar. Ot, yemiş veya çiçekten çıkarılan yağ (Gİ, İM, KF)
dehn Ar. Yağ (KF)
öz Yemek kaynarken üzerine çıkan yağ (Kİ)
şırlaġan Susam yağı (İH)
zeyt *Ar.* Zeytinyağı (BV, İM, RH)
çerb Far. Yağlı (GT)
yavlı Yağlı (CC2)
yaġsuz Yağsız (RH)
yavan (I) Katıksız, yavan, yağsız (İH)
yavla- Yağlamak, yağ sürmek (TZ)
yaġla- (I) Yağlamak, yağ sürmek (BV, İM, İN, Kİ, KK, TZ)
yavleyin Yağ gibi (CC2)

3.3.6.7.4. Maya

āya *Ar.* Kuzu midesinden yapılan peynir mayası; her nevi maya (İH, TZ)
avuz (III) Maya, peynir veya yoğurt mayası (BM)
yumur (II) Hazırlanmış maya (TZ)

3.3.6.7.5. Sirke, Şap

sirke (I) Sirke (BV, CC2, DM, İM, İN, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)
açı taş şap (CC1)

3.3.7. Temizlik

arıġlıḳ 1. Münezzehlik (İM)
arıġlıḳ 2. Temizlik (İM)
arılıḳ Temizlik (Gİ, İM, MS)
arıluḳ Temizlik (Gİ, KF)
aruvlıḫ Arılık, temizlik, kusursuzluk (CC2)
ṭahārat Ar. Temizlik (GT, MS)
istinḳā *Ar.* Temiz olmayı isteme (Gİ, İM, KF, MS)
müzekkī (II) Ar. Temizleyen, ıslah eden (KFT)
çuġrı- Pislikten korunmak (Kİ)
arı (I) Arı, saf, temiz (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, MG, MS, RH)
arıġ 1. Arı, saf, temiz (BV, İM, Kİ)
arıḳ (II) Temiz, saf, arı (KF)
aruv Temiz, güzel (CC2)
aru (I) Saf, temiz, arı (Gİ, KF, RH, TA, TZ)
uru (I) Temiz (KK)
inḳā *Ar.* Temiz (KF)
mısmıl Temiz (İH)
munduz Saf, temiz (CC2)
naẓīf Ar. Temiz (BV, GT)
pāk *Far.* Temiz (GT)
ṣāfī Ar. Saf, temiz (BV, İM, RH)
seli Temiz (Kİ)
ṭāhir Ar. Temiz (KFT)
zekī *Ar.* Temiz, pak (İM)
arınıçı Temizlenen (KF)
muṣaffī Ar. Temizlenmiş (BV)

3.3.7.1. Temizlemek, Temizlenmek

arı- (I) Temizlemek, temiz olmak (BV)
aru- Temizlemek, temiz olmak (TZ)
arıd- Temizlemek (KF, KFT)
arıt- 1. Temizlemek (BM, BV, CC2, Gİ, İM, KF, Kİ, MS, TZ)
arut- Temizlemek (Gİ)
arla- Temizlemek (KF)
arıla- 3. Temizlemek (Gİ, KF)
arula- Temizlemek, temize çıkarmak (MG)
aḳlan- Temizlenmek (KF)
arıl- Temizlenmek (Gİ, KF)
arın- Temizlenmek (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS)
arun- Temizlenmek (KF)
yuvık Arınma, temizlenme (CC1)
istincā *Ar.* Pislikten temizlenme (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
istibrā *Ar.* Küçük abdestten sonra akıntıyı tam temizleme (Gİ, İM, KF, MS)
goli Bütün işe yaramayanları bir işi temizlemek için çağırma (İH)

bitle- 1. Bit olup olmadığını araştırmak, bitini temizlemek (BM, Kİ, TZ)

3.3.7.1.1. Silmek, Silinmek

ḳazı- (II) Silmek (İH)
övüt- Silmek, temizlemek (CC2)
sil- 1. Silmek, temizlemek (BM, Gİ, İM,KF. Kİ, KK, TA, TZ)
silen- Silinmek (TZ)
silin- Silinmek, temizlenmek (MS)
sürtün- (II) Mendil ile silinmek (Kİ)

3.3.7.1.2. Silkmek, Silkinmek

silik- (I) Silkmek, silkelemek (Gİ)
silk- Silkmek, silkelemek, çırpmak (CC1-CC2, İM, KF,Kİ, KK, MG, TA, TZ)
silkin- Silkinmek, sarsılmak (CC2, İM, TZ)
köpü- Astarlı elbiseyi silkmek (Kİ)

3.3.7.1.3. Süpürmek, Süpürülmek

sipir- Süpürmek (TZ)
sübür- Süpürmek (BM, TA)
süpir- Süpürmek (GT, TZ)
süprül- (I) Süpürülmek (Kİ)
süpür- Süpürmek (Kİ, KK)

3.3.7.1.4. Yıkamak, Yıkanmak, Yıkatmak

yu- Yıkamak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TZ)
yuf- Yıkamak (İM)
yuv- (I) Yıkamak (BM, BV, CC1, Gİ, İM, Kİ)
yuva- Yıkamak (KF)
yü- Yıkamak (BM, İM, TA)
yüf- Yumak, yıkamak (İM)
yüy- Yıkamak, temizlemek (TA)
yayḳa- (II) Yıkamak (Kİ)
yayḳa- (I) Ağız çalkalamak, çalkalayarak ağzı yıkamak (İH, TZ)
yun- Yunmak, yıkanmak (BM, Gİ, İH, Kİ, KK, TA, TZ)
yün- Yunmak, yıkanmak (TA)
yuvul- (I) Yıkanmak (BV)
yuvun- (I) Yıkanmak (CC1-CC2, TZ)
yevün- Yıkanmak (İM)
ḳoyun- Su dökünmek (İM)
tök- (III) Su dökünmek (İM)
yuḳar- Su boşaltmak, dökmek (İM)
su ḳoyun- Yıkanmak (TZ)
suv- Yıkanmak (İM)
şaḳ- (III) Yıkanmak (TZ)
çim- Çimmek, yıkanmak (Kİ)
yudır- Yıkatmak (Gİ)
baş yuv- bir şeyden el çekmek, elini yıkamak (İM)
yuyundu Yıkanmadan çıkan su (Kİ)
köpüki çıḳ- köpüklenmek (TZ)

köpüklen- Köpüklenmek (GT)
feḥim *Ar.* Köpük (BV)
köbek (II) Köpük (BM)
köpük (I) Köpük (BV, DM, İM, KFT, TZ)

3.3.7.2. Pis, Pislik

arıksuz Temiz olmayan, kirli (CC2)
ences *Ar.* Çok necis, en pis (GT)
kir Kir, pis (BV, GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
levs *Ar.* Pislik, kir (İM)
münecces *Ar.* Pis, murdar (GT)
necāsatlıḳ Ar.T. Pislik (İM)
necāset Ar. Pis, pislik (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
necāsetlik Ar.T. Pislik (İM)
necīs Ar. Pis, murdar (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
niks Ar. Pislik (MS)
pelīd *Far.* Pis, murdar(GT)
rics *Ar.* Pislik, murdarlık (İM, KF, MS)
te'ab (I) Ar. Kir, pas (BV)
toprak Kir, pis (CC1-CC2)
vesaḫ *Ar.* Kir, pislik (Gİ, KF)
zebīl *Ar.* Dışkı, pislik (BV)
zibil *Ar.* Pislik, çöp (Gİ, İM, KF)
çikirlik Pislik, çirkeflik (KFT)
zibillik *Ar.*T. Çöplük (İM)
çöp Far. (< çūb) Çöp, atık (İM)
şöb Far. (< çūb) Çöp (DM)
şöp Far. (< çūb) Çöp (TZ)
ḳoġ Göze veya yemeğe düşen çöp, süprüntü (İH)
kiret- Kirletmek (BM)
zebīlle- *Ar.*T. Pislemek (BV)
zibille- *Ar.*T. Pislemek (Gİ, KF, MS)
çöplen- Çöple kirlenmek (İH)
bitle- 2. Bitlenmek (TA)
bitlen- Bitlenmek (TA)
ḳamla Tüylerin bitlenmesi (BV)
pinti (II) Bitli (İH)

3.3.8. İnsan İlişkileri, Toplumsal Değerler Ve Davranışlar

3.3.8.1. Sosyal İlişkiler

3.3.8.1.1. Hitap

ḫiṭāb *Ar.* Hitap, hitabet (GT, İM)
sözleş- 2. Hitap etmek (İM)
benī *Ar.* ... oğulları (GT, KF)
cice Çocuğun annesine seslenirken kullandığı hitap (Kİ)
inim Büyüğün küçüğe hitap ettiği zaman söylediği kelime (Kİ)
içġı Küçüklerin büyüklere hitap ettikleri zaman söyledikleri kelime (Kİ)
baba Büyük, büyüğün küçüğe ve küçüğün büyüğe hitap ettiği zaman söylediği kelime (Kİ)

ḥażret *Ar.* Saygı için kullanılan bir söz (Gİ, İM, KF, MG İN)

3.3.8.1.1.1. Ad, Lakap, Unvan

ad Ad, isim, lâkap, unvan (Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS)
aḍ Ad, isim, lâkap, unvan (DM, KK)
at (I) Ad, isim, lâkap, unvan (BV, CC1-CC2, GT, İM, MG)
ism *Ar.* İsim, ad (Gİ, GT)
laḫab (<*Ar.* laḳab) Takma ad, lâkap (CC1)
laḳab *Ar.* Takma ad, lâkap (İM)
atlı Adlı, isimli (İM)
atlıġ (I) Adlı, isimli (İM)
aṭsız Adsız, adı olmayan (TA)
ataş Adaş, aynı adda olanlar (CC2, İM)
ada- Ad vermek, unvan vermek, lâkap takmak (TZ)
ata- Ad vermek, unvan vermek, lâkap takmak (TZ)
atta- İsim vermek, unvan vermek, lâkap takmak (İM)
aya- (I) Ad takmak, lâkap takmak, unvan vermek (İH)
adan- Ad verilmek, lâkap takılmak (İN, Kİ, TZ)
atan- Ad verilmek, lâkap takılmak (TZ)
attanıl- Ad verilmek, lâkap takılmak (İM)
künyet *Ar.* Bir kimsenin adı, soyadı vb. gibi hususiyetleri gösteren kayıt (Gİ, İM, KF, KFT)
kur'a Ar. Kur'a, ad çekme, çekiliş (İM, KFT)

3.3.8.1.1.2. Şan, Şeref, Şöhret

şān Far. Şan, şöhret (MG)
meşhūr *Ar.* Şöhretli, meşhur (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
şöhret Ar. Şöhret, ün, ad yapma (İM)
çav (I) Ün, şöhret (İM)
'atīḳ *Ar.* **(II) 1.** Soyu temiz (BV)
ol (II) Asil, soylu (Kİ)
övden Necip, asil (TA)
öden Necip, asil (TA)
mu'aṣṣab *Ar.* Soylu (RH)
nā-cins Far.Ar. Cinsi bozuk, soysuz (GT)

3.3.8.1.2. Vekalet

vekāle Ar. Vekalet (KFT)

3.3.8.1.2.1. Vekil Tutma, Yerine Geçme

dik- (III) Vekil tutmak, yerine atamak (KFT, Kİ)
tik- (VII) Vekil tutmak, yerine atamak (İM)
dur- (III) Yerine geçmek (MS)

tur- (II) İkame etmek, yerine geçmek (İM)
dur- (III) Yerine geçmek (MS)
durġuz- (I) İkame etmek, yerine getirmek (KF)
yüz eyle- Havale etmek (KFT)
ḥavāle (I) Ar. Bir işi veya bir şeyi başkalarına bırakma (GT, İM)
muḥīl Ar. Havale eden (İM)

3.3.8.1.2.2. Vekil

ḫalef Ar. Birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse (Gİ, KF)
vekīl *Ar.* Birinin işini görmesi için yerine bıraktığı kimse(Gİ, GT, İM, KF, KFT)
nāyib Ar. 1. Yerine geçen, vekil (Gİ, İM, KF)
ḳā'im-i maḳām *Ar.* Birinin yerine geçen (İM)
ḳāyim (II) *Ar.* Yerine geçen (GT, İM)
ḳāyim-maḳām *Ar.* Birinin yerine geçecek kimse (GT)
sunçuḳ Halef, birinin yerine geçen (Kİ)
mütevellī *Ar.* Birinin yerine geçen kişi (KFT)
müvekkel Ar. Vekil, memur edilen (GT)

3.3.8.1.3. Evlilik

3.3.8.1.3.1. Bekar

ḳazaḳ başlı Bekar (TZ)
ᶜazeb *Ar.* Bekar erkek (GT)
ergen Bekar erkek (TA, TZ)
başdaḳ Çoluk çocuğu olmayan, tek başına yaşayan (TA)
başraḳ Çoluk çocuğu olmayan, tek başına yaşayan (TA)

3.3.8.1.3.2. Evli, Evlenme

evlü (I) Evli, evlenmiş olan (KFT, Kİ)
al- (II) Evlenmek (CC2)
evlen- Evlenmek (BM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TZ)
ivlen- Evlenmek (İM)
öylen- Evlenmek (TZ)
evlendir- Evlendirmek (KK, TZ)
ivlendür- Evlendirmek(İM)
öylendir- Evlendirmek (TZ)
yatar- Kızını kocaya vermek (Kİ)

3.3.8.1.3.3. Nikah

kebīnle- *Far. T.* Nikahlamak, nikah kıymak, mehir vermek (TZ)
kebin ḳıy- Nikahlamak (İH)
sik- 2. Nikahlamak, nikahına almak (TA)
nikāḥ Ar. Nikah, evlenme (GT, İM)

nikāḥ-ı saḥīḥ Ar. Şartları yerin getirilen nikah (İM)
nikāḥī Ar. Nikahla ilgili (İM)
nikāḥlu Ar.T. Nikahlı (KFT)

3.3.8.1.3.3.1. Nikah parası, Mülkü

mehr *Ar.* Kadına erkek tarafından verilen nikāh bedeli (İM, KFT)
kebīn *Far.* Kadına verilen mehir, nikah parası (İH, KFT, TZ)
kābīn Far. Ağırlık, mehir (GT, İM)
kebīnlü *Far.T.* Mehirli (KFT)
bitik (III) Mehr (TZ)
ḫulū^{c} *Ar.* Nikah mülkünü kadının kabulüne bağlı olarak ve özel tabirlerden biriyle ortadan kaldırmak (KFT)

3.3.8.1.3.4. Düğün

aşır Nikah, düğün (CC1)
dügün (II) Evlenme meclisi (Kİ)
toy (I) Düğün, şölen, şenlik (CC1-CC2, İH, İM, KFT, Kİ)
sünnet (II) Ar. Sünnet düğünü (KFT)

3.3.8.1.3.4.1. Düğün Yemeği

sıla- (II) Düğün şöleni vermek (TZ)
keşgek Keşkek, düğün yemeği (İH)
keşkek Keşkek, düğün yemeği (İH)

3.3.8.1.3.4.2. Gelin

kelin Gelin (CC2, GT, Kİ, TA, TZ)
sulanġır Gelin kadın, gelincik (TZ)
sulanġır Gelin kadın, gelincik (TZ)

3.3.8.1.3.4.3. Damat

güyegü Güveyi, damat (İH)
küyegü Güvey, damat (CC2, GT, KFT, TA, TZ)
küyev Damat, güvey (GT, TZ)
küyevüv Damat, güvey (Kİ)
küyöv Damat, güvey (CC2, GT)

3.3.8.1.3.4.4. Sağdıç

saġtuç Damadın düğününde adamlara hizmet eden arkadaşı, sağdıç (Kİ)

3.3.8.1.3.4.5. Gerdek Odası

kertek (I) Gelin odası, gerdek (CC2)
kirdek Gerdek, gerdek odası (Kİ)
kirtek Gerdek, gerdek odası (İM)

3.3.8.1.3.4.6. Çeyiz

ḳalın (III) Çeyiz (TA, TZ)
cihāz *Ar.* Çeyiz (GT)
iseb Gelin çeyizi (CC2)

3.3.8.1.3.4.7. Düğün Hediyesi

yavıt Düğün ve emsaline götürülen hediye (Kİ)
ḳalavun Düğün beleği (TZ)
saraġuç Sorguç, çelenk (İH)
buḫaltuḳ Sorguç, çelenk (İH)

3.3.8.1.4. Boşanma

ayrıl- 4. Ayrılmak, boşanmak (KFT)
boşa- Boşamak (BM, GT, KFT, Kİ, TZ)
boşan- (I) Boşanmak, eşinden ayrılmak (BV, CC1, İN, KF, KFT, Kİ, TZ)
ışḳın- Boşanmak, kurtulmak (TZ)
düken- (II) Ayrılmak, boşanmak (MS)
tüken- (II) Ayrılmak, boşanmak, (TZ)
ṭalāḳ Ar. Boşanma (Gİ, GT, İM, KFT)
talaḳ tut- Boşanmak (Gİ)
ḫul^{c} *Ar.* Ücret vererek karısını boşamak (İM)
bāyın *Ar.* Bir boşama türü (KFT)

3.3.8.1.4.1. Boşanmış

muṭallaḳ *Ar.* Boşanmış (İM)
boş (II) Kocasından ayrılan kadın, boşanmış (Kİ, TA)
tul Dul, dul kadın (CC2, Kİ, TZ, TZ)
ṭul Dul, dul kadın (TA)
ṭul ibçi dul kadın (TA)
‘idde(t) Ar. Dul kalan kadının yeniden evlenebilmek için beklemeye mecbur olduğu süre (GT, İM, KFT)
tul ḫatun Kocası ölmüş veya kocasından ayrılmış kadın, dul kadın (CC2)

3.3.8.1.5. Dostluk, Arkadaşlık

dostluḳ Far.T. Dostluk, arkadaşlık (GT, KFT)
vilāyet (II) *Ar.* Dostluk, muhabbet (İM)
yoldaşlıḳ Arkadaşlık (GT)
ḍoşṭ Far. (< dost) Dost, arkadaş (KK)
dost Far. Dost, arkadaş (BM, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA, TZ)
eş (II) Eş, arkadaş, yoldaş (Kİ)
iş (II) Eş, dost, arkadaş (BM, GT)
ḫarīf Ar. Dost, arkadaş (GT)
hemdem *Far.* Yakın arkadaş, dost (GT)
ḫoşdaş *Far.T.* Samimi, dost (DM, TZ)
ḳoldaş Arkadaş, yoldaş (GT)
ḳoş (II) Çift, mukabil, arkadaş (İH, Kİ)
ḳoşdaş (II) Arkadaş (Kİ)
küfv Ar. Eş, benzer, arkadaş (Gİ, KF)
muḥib Ar. (< muḥibb) Dost, seven (GT, İM)
nevkār Far. Arkadaş, dost (İM)
nöger Yoldaş, arkadaş, ortak (CC1, DM, GT, İH, TZ)

refīḳ *Ar.* Arkadaş, yoldaş (GT)
sövüş Dost, arkadaş (CC1)
yār Far. Dost, sevgili, arkadaş (GT, İM)
yārān Far. Dostlar, tanıdıklar (BV, GT, İM, İN, MS)
yoldaş Arkadaş, yoldaş (DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
muṣāḥib Ar. Sohbet eden, dost, arkadaş (GT, KF)
dostlaş- Dost olmak (TA)
terfīḳ Ar. Arkadaş etme, birini yanına katma, katılma (KF)

3.3.8.1.6. Aşk

ʻışḳ *Ar.* Aşk (GT)
amraḳ bol- âşık olmak (TA)

3.3.8.1.6.1. Aşık, Sevgili

ᶜāşıḳ *Ar.* Âşık, aşırı derecede seven, tutkun (GT)
yaşıḳ Ar. (< ʻāşıḳ) Aşık (TZ)
ʻazīz (II) *Ar.* Sevgili (Gİ, GT)
ʻuşşāḳ Ar. Aşıklar (GT)
amrak (I) Sevgili, aziz (CC2)
bavursak Sevilen, seven, sevgili, aziz (CC2)
cānān *Far.* Sevgili (GT)
cān-fezā *Far.* Can bağışlayan, gönüle ferahlık veren, cana can katan (GT)
dil-ārām Far. Gönül dinlendiren, sevgili (GT)
dilber Far. Gönül götüren güzel, dilber (GT, KFT)
dildār Far. Gönül tutan, sevgili (GT)
dil-rübā Far. Gönül kapan, sevgili (GT)
giriftār Far. Tutulmuş, tutkun (GT)
mübtelā *Ar.* Tutkun, tutulmuş (GT, İM, KFT)
ḥabīb Ar. Sevgili (GT, İM)
maᶜşūḳ Ar. Sevilen erkek (GT)
maᶜşūḳa Ar. Sevilen kadın (GT)
maḥbūb *Ar.* Sevgili (GT)
sevdālı Ar.T. Sevdalı, tutkun (RH)
sevgü 2. Sevilmiş kimse(Kİ)
sevgüli Hoşa giden, sevimli, sevgili (MS)
sevgülü Hoşa giden, sevimli, sevgili (KFT, İM)
sevgülürek Daha sevgili, en sevgili (KFT)
sövgülürek Daha sevgili (KFT)
şengül Far. Zarif ve işveli sevgili (GT)
fezā *Far.* Can bağılayan, gönüle ferahlık veren, cana can katan (GT)

3.3.8.1.7. Komşuluk

ḳonşılıḳ Komşuluk (İM, KFT)
aġludaş Komşu (TA)
oġludaş Komşu (TA)

ḳonaş Komşu (KK)
ḳonş Komşu (TZ)
ḳonşı Komşu (CC1, DM, İM, KFT, TA)
ḳoñşı Komşu (GT)
ḳonşu Komşu (CC2, Kİ)
ḳonuş (I) Komşu (DM)
mücāvir *Ar.* (Bir yere) çekilip oturan, komşu (GT, İM)
ḳonuş- (I) Bir araya toplanmak, komşu olmak (Kİ)

3.3.8.1.8. Misafirlik

ḳonuḳlıḳ Misafirlik (KFT)
ḳonuḳluḳ Misafirlik (Kİ, İM)
ḳonaḳ (II) Misafir (GT, İM, KK, TA, TA)
ḳonuḳ Misafir (KFT, Kİ)
mihmān *Far.* Misafir, konuk (GT)
müsāfir *Ar.* Konuk, misafir (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
aġırla- Ağırlamak, hürmet etmek, ikram etmek (CC1-CC2, GT, İM, KÎ, KK, TA)
avurla- (I) Ağırlamak, hürmet etmek, ikram etmek (CC1, TZ)
ḳonaḳla- Misafir etmek, ağırlamak (CC1, DM, İM, KK, TA, TZ)
ḳonuḳla- Misafir etmek, ağırlamak (GT, Kİ)
ulula- (II) Ağırlamak (Kİ)
i‘zāz Ar. Ağırlama (GT)

3.3.8.1.9. Ziyaret

ziyāret *Ar.* Ziyaret (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
geze gel- Ziyaret etmek (İH)
keñe- Karşılıklı ziyaret etmek (BM)
şıla Ar. Memleketine gitme, akrabasına ulaşma (KF)
şıla-i raḥm Ar. hısım akrabayı ziyaret etme, onlarla ilgiyi devam ettirme (Gİ, İM)
sor- (III) Ziyaret etmek (İM, MS)
ṭavāf Ar. 1. Ziyaret etmek (Gİ, İM, KF)
teşrīf Ar. Şereflendirme, şeref verme (GT, İM)
tuş- Ziyaret etmek (Kİ)
ziyāret kıl- ziyaret etmek (BM)
zāyir *Ar.* Ziyaret eden, ziyaretçi (GT)

3.3.8.2. Toplumsal Değerler

3.3.8.2.1. Benimsenen Değerler

3.3.8.2.1.1. Ahlak

aḫlāk *Ar.* Ahlâk (GT)
‘iffet Ar. İffet, namus (KFT)
nāmūs Ar. Namus, ar, edep (GT)
boy aruvlıḫı İffet, namus (CC2)
çarıdı Namusu lekelenmiş, ırzına geçilmiş (CC2)
ᶜār *Ar.* Utanma, hayâ (GT, TZ)

ḥayā Ar. Namus, utanma (Gİ, GT, KF)
ud Haya, edep (Kİ)
ut Haya, edep (Kİ)
te'dīb Ar. Edeplenme (BV)

3.3.8.2.1.2. Fazilet

faẓılet *Ar.* Fazilet, erdem (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
faẓl *Ar.* Üstünlük, fazilet, erdem (Gİ, GT, İM, KF, MG)
tefaẓẓul Ar. Fazilet, üstünlük (MG)
erdem Fazilet (DM, Kİ)
feẓāyil *Ar.* Faziletler (KF)
irdem Erdem, fazilet ve meziyet (GT, TZ)
meziyyet Ar. Meziyet, üstünlük (GT)
artuḳçılıḳ Üstünlük (KFT)
kerāmāt *Ar.* Kerametler (GT)
mekārim *Ar.* Keremler (GT)

3.3.8.2.1.3. Saygı

ḥürmet *Ar.* Hürmet, saygı, itibar (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)
agır (V) Hürmet, itibar (CC1)
agırsıy Saygı, onur, hürmet (CC1)
avursı Saygı (CC1)
ḫormat *Ar.* Hürmet, saygı (CC1)
ḥürmet *Ar.* Hürmet, saygı, itibar (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT)
kerāmet (II) *Ar.* Hürmet, saygı (GT)
tabuḫ Saygı, hürmet (CC2)
yügünç Saygı (CC2)
iʿtibār *Ar.* Değer verme, saygı gösterme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
taʻẓīm Ar. Hürmet, ikram (Gİ, İM, KF, MG)
sıy tabuḫ Saygı, hürmet, itibar (CC2)
aar köre Saygı (CC2)
teñ tabuḫ Saygı, hürmet (CC2)
sıy Saygı, hürmet (CC2)

3.3.8.2.1.4. Olgunluk

arḳunlıḳ (III) Onurluluk, vakar, tevazu (İM)
arḳunluḳ Onurluluk, vakar, tevazu (İM)
sükūn Ar. Olgunluk (MG)
kemāl *Ar.* Olgunluk, erginlik (GT, İM)
ol- 2. Olgunlaşmak, kemale ermek (BM)
yetil- Kemale ermek, olgunlaşmak (Kİ)
köynü- Pişmek, olmak, kemale ermek (İH)

3.3.8.2.1.5. Sabır

ṣabr Ar. Sabır (Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, RH)
sabur (I) Ar. Sabır (BV, CC2, KFT)
ḳatlan- Sabır ve tahammül etmek (Kİ)

tözümlük Sabır, tahammül (CC2)
sabırluk (< Ar. ṣabr + T.) Nefsine hakim olma, haddini bilme(CC2)
sabur et- Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
sabırluḫ (< Ar. ṣabr + T.) Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
sabırluḫ et- Nefsine hakim olma, haddini bilme (CC2)
döz- Sabretmek, katlanmak, tahammül gösterme (Kİ, TA)
töz- (II) Sabır ve tahammül göstermek, katlanmak (GT, Kİ, MG)
düz- (II) Sabretmek (TA)
çek- (II) Katlanmak, tahammül etmek (GT)
küy- (I) Beklemek, sabretmek (CC1-CC2, KFT)
göy- Bir noktaya göz dikip bakmak, beklemek (İH)
muntaẓır *Ar.* Bekleyen, intizar eden (Gİ, GT, KF)
bekle- (I) Beklemek (Gİ, KF, KFT, Kİ)
baḳatur- Beklemek (TA)
saḫla- Beklemek (CC2)
töz- (I) Dayanmak, tahammül etmek, sabretmek, zulüm görmek (CC1-CC2)
ṭāḳat kitür- Tahammül etmek, dayanmak (GT)
taḥammül Ar. Dayanma, katlanma (BV, GT)
müfezzez *Ar.* Dayanamama, katlanamama (MG)

3.3.8.2.1.6. İyilik

ḫayırlıḳ Ar.T. İyilik (KF)
ḫayrlıḳ Ar.T. İyilik (Gİ)
ḫayr Ar. İyilik, iyi, hayır (BV, Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
ḫayrāt Ar. Hayırlar (İM)
edgülük İyilik, güzellik (İM)
ėgilik İyilik (CC2)
ėygilik İyilik (CC1)
eygülik İyilik (GT)
eygülük İyilik (GT)
iygilik İyilik (CC2)
izgülük İyilik (BV)

3.3.8.2.1.7. Doğruluk, Samimiyet

durustlıḳ Far.T. Doğruluk (İM)
durustluḳ Far.T. Doğruluk (İM)
iḫlāṣ Ar. Samimiyet, doğruluk (Gİ, İM, KF, MG, MS)
ḫālişlıḳ Ar.T. Samimiyet (İM)
ḫāliṣ muḫliṣ Ar. Samimi olarak (İM)
ṣāliḥlıḳ Ar.T. Salihlik, iyilik, doğruluk (Gİ, KF, KFT)
kertilep Samimi olarak, samimiyetle (CC1-CC2)

3.3.8.2.1.8. Kibarlık

yumşaḳlıḳ Yumuşaklık, incelik, naziklik (Gİ, İM, KF, RH)
ẓarāfet *Ar.* Zariflik, naziklik, incelik (GT)
żarāyif *Ar.* İncelikler, zariflikler (MG)

3.3.8.2.1.9. Yiğitlik, Kahramanlık

bahādırlıḳ Yiğitlik, kahramanlık, cesurluk (KFT)
bahādurlıḳ Yiğitlik, kahramanlık, cesurluk (KK)
çālāklik Far.T. Yiğitlik, kahramanlık (İM)
irlik Erkeklik, mertlik, yiğitlik (GT)
erlik Erlik, erkeklik (BV, CC1)
merdāne *Far.* Mertçe, erkekçe (GT)

3.3.8.2.1.10. Cömertlik

cömerdlıḳ *Far.T.* Cömertlik, el açıklığı (GT, İM)
cūd *Ar.* Cömertlik, el açıklığı (GT)
fütüvvet *Ar.* Cömertlik, mertlik (GT)
īsār *Ar.* İyilik için mal dağıtmak, cömertlik (GT)
kerem *Ar.* Cömertlik, lütuf, ihsan (GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG)
saḫāvet Ar. Cömertlik, eli açıklık (GT, MG)
mürvet (< Ar. muruvvat) Cömertlik, iyilikseverlik (CC2)

3.3.8.2.1.11. Alçak Gönüllülük

ḫuşū‘ A*r.* Gönül alçaklığı (İM)
alçaḳlıḳ Alçak gönüllülük (İM)
alşaḳlıḳ Alçak gönüllülük (Gİ)
yovaşlık Tevazu, ağırbaşlılık (CC1)
tevāżu‘Ar. Alçak gönüllülük (Gİ, GT, KF, MG)

3.3.8.2.2. Benimsenmeyen Değerler

3.3.8.2.2.1. Ayıp, Kusur

ᶜayb *Ar.* Ayıp, kusur (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)
şal (III) Ayıp, noksan, kusur (TZ)
ig (II) Ayıp, kusur (TZ)
bun (I) Ayıp (Kİ)
ma‘yūb Ar, Ayıplanmış, eksik, kusurlu (GT)
betli (H) Ayıplı, kusurlu (TZ)
ᶜayblı *Ar.T.* Ayıplı, kusurlu (İM)
ᶜayblu *Ar.T.* Ayıplı, kusurlu (İM)
ᶜaybsuz *Ar.T.* Ayıpsız, kusursuz (RH)

3.3.8.2.2.2. Kötülük, Fenalık

yamanlıḫ 1. Kötülük, fenalık (CC2, Gİ, GT, KF)
yamanlıḳ Kötülük, fenalık (CC1, KK)
yavuzlıḳ Kötülük, fenalık (İM, GT)

ḫubs *Ar.* Ayıp, kötülük, çirkinlik (GT)
şer Ar. (< şerr) Kötülük, fenalık (GT, İM, KF, MS)
fesād *Ar.* Fesat, kötülük (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.8.2.2.3. Namussuzluk, Edepsizlik

azḳunluḳ Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (MS)
azġunlıḳ Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (GT, İM)
azġunluḳ Azgınlık, azgın olma durumu, sapıklık (Gİ, KF)
edebsüzlik *Ar.T.* Edepsizlik (KFT)
ėrseklik Fahişelik, namussuzluk (CC2)
veḳāḥāt *Ar.* Küstahlık, utanmazlık, edepsizlik (GT)
fusūḳ *Ar.* Ahlaksızlık, azgınlık (GT)
fücūr ***Ar.*** Ahlaksızca sefahat (GT, KFT)
murdarlık (< Far. murdār + T.) Ahlaksızlık, iffetsizlik, fahişelik (CC1-CC2)

3.3.8.2.2.4. Alçaklık, Zillet

meẕellet Ar. Zelillik, horluk, itibarsızlık (GT)
fāżīḥat *Ar.* Utanmazlık, rezillik, alçaklık, edepsizlik (GT, KFT, MG)
kėger- Rezil olmak, utanç verici duruma gelmek (CC2)
hevān *Ar.* Aşağılık, horluk (BV)
ḫorluḳ *Far.T.* Aşağılık, zillet (GT, İM)
tefrīṭ Ar. Normalden aşağı olmak (Gİ, KF)
zellet (I) *Ar.* Bir suç sebebi ile gözden düşme (Gİ, GT)

3.3.8.2.2.5. İkiyüzlülük

süm'a Ar. Göstermecilik, ikiyüzlülük (Gİ, İM, KF)
zerḳ *Ar.* Riya, ikiyüzlülük (GT)
münāfıḳlıḳ *Ar.T.* İkiyüzlülük, münafıklık (Gİ, KF)
riyā *Ar.* İkiyüzlülük (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.8.2.2.6. Kıskançlık, Cimrilik

ġayret (II) Ar. Kıskançlık (GT)
ḥased Ar. Kıskançlık, haset (GT, KF, MS)
ḥasūdlıḳ Ar.T. Kıskançlık (Gİ, KF)
ḫasūdluḳ Ar.T. Kıskançlık (İM)
ızarlık Kıskançlık (CC2)
baḫīllıḳ *Ar.T.* Hasislik, cimrilik (Gİ, GT, İM, KF)
buḫl *Ar.* Cimrilik, hasislik (GT)
ḫısset Ar. Hasislik, cimrilik (GT)
üzütlük Cimrilik, hasislik (İH)
ḳuvasla- Cimrileşmek (TZ)
kızgan- (I) Cimrilik etmek (CC1)

3.3.8.2.2.7. Kibirlilik

vaḳār *Ar.* Ağırbaşlılık, vakar (GT)
töleklik Ağır başlılık (İM)
tekebbürlük *Ar.* T. Kibirlilik, büyüklük satma (KF)
tekebbürlik *Ar.* T. Kibirlilik, büyüklük satma (Gİ, İM)

3.3.8.2.2.8. Açgözlülük

ṭama'lıḳ Ar.T. Açgözlülük (Gİ)
ṭama' Ar. Tamah, açgözlülük (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

3.3.8.3. Sosyal Davranışlar

mu'āmele *Ar.* Davranma, davranış (Gİ, İM, KF, KFT)
tüziş- Anlaşmak (KFT)
kirik- Uyum sağlamak, anlaşamak, katılmak (CC2)
ulaḳ- Anlaşmazlık etmek (TZ)
yamanla- 2. Kötü muamele etmek (BM, Kİ)
nifāḳ Ar. Nifak (GT)

3.3.8.3.1. Selamlaşma

salam (< Ar. salam) Selam (CC1)
salam ber- Selam vermek (CC1)
selām Ar. Selam (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MS)
selām bir- selamlamak, selam vermek (KK)
selām it- selam söylemek (BM)
selām vir- selamlamak, selam vermek (MS)
ehlā ve sehlā *Ar.* İyi, hoş; selâm sözü (GT)
ave *Hr.* "selam" anlamında bir hitap sözü (CC2)

3.3.8.3.2. Tokalaşma, Öpüşme, Sarılma, Okşama

alış- (II) Tokalaşmak, el sıkışmak (İM)
oḳşa- (II) Okşamak (Kİ)
öb- öpmek (DM, KK, TA)
öp- (I) Öpmek (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
öpüş- Öpüşmek (GT)
istīlām *Ar.* El ile dokunup öpme (İM)
tüze- Sarılmak (TZ)
uvşa- (I) Okşamak, sevmek, kucaklamak (CC2)
sıpa- Okşamak (CC2)
sıla- (I) Sıvazlamak, okşamak (CC2, İM, KFT)

3.3.8.3.3. Takdim Etme

ᶜarż (II) *Ar.* Bir büyüğe sunma, arz (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

sun- (II) Sunmak, uzatmak, vermek, arz etmek (BV, CC2, GT, İN, Kİ, MG)
tartıḳ bir- takdim etmek, sunmak (TZ)
taḳdīm (II) Ar. Sunmak, tavsiye etmek (MG)
muḳkaddeme Ar. Takdim edilen, sunulan (Gİ)

3.3.8.3.4. Vedalaşma

esenle- Veda etmek (Kİ)
esenleş- Veda etmek, vedalaşmak (TA)
körüş- (II) Vedalaşmak (İM)
ḥalāllaş- Ar.T. Helalleşmek (İM)

3.3.8.3.5. Yüceltme, Saygı Gösterme, Hürmet Etme

arıla- 1. Ululamak, yüceltmek (MS)
aya- (II) Saymak, hürmet etmek (TZ)
baḳışla- Saygı göstermek, hürmet etmek (TA)
hormatla- (Ar. ḥurmat + T.) Saygı göstermek, hürmet etmek (CC2)
ḥürmetle- *Ar.T.* Saygı göstermek, ikram etmek (İM)
sıy tabuḫ kıl- Saygı, hürmet, itibar göstermek (CC2)
işidil- Dikkate alınmak, itibar edilmek (KFT)
ta‘ẓīmla- Ar.T. Yüceltmek, hürmet etmek (İM)
ulġat- Ululatmak, yüceltmek, ulu saymak (TZ)
uluġla- Yüceltmek (İM, KFT)
ulula- (I) Yüceltmek (İM)
ulal- Yüceltmek, yükselmek (BM)
ulaldur- Büyültmek, yüceltmek (TA)
yügün- Saygı için önünde eğilmek, diz üstü yere çökmek, aman dilemek (CC2)
yükün- (III) Büyüklerin huzurunda baş eğmek (İH)
eñ- 2. Boyun eğmek (CC)
dinel- Ayağa kalkmak, büyük huzurunda ayakta durmak (İH)
yiv- İrtibat kurmak, bağlılığını söylemek (İH)
ofut- Azametle başını kaldırarak geçmek (İH)

3.3.8.3.6. Övgü, Övme, Tebrik Etme

maḳta Övme, medih (TZ)
medḥ *Ar.* Övme, övgü, medih (Gİ, GT, KF, MG)
ögünç Övgü, övünç (CC2)
övdü Övgü (CC2)
öygünç Övgü, övünç (CC2)
senā Ar. Övgü (BV, Gİ, GT, İM, KF)
bėyinç Takdir, hayranlık, övgü (CC2)
bėyenç Takdir, hayranlık, övgü (CC2)
öygünç Övünç, övgü, övünme (CC2)

ḫovar- Övmek (CC)
maḫta- Övmek, methetmek (CC2)
maḳta- Övmek, methetmek (TZ)
ög- Övmek, methetmek (CC2, GT, Gİ, İM)
ök- Övmek, methetmek (İM, İN, MG)
öv- (I) Övmek (CC2)
ögün- Övülmek (GT)
övün- Övünmek (CC2)
faḫr(et) *Ar.* Övünme, iftihar (Gİ, GT, İM, MG)
fuḫret *Ar.* Övünme (KF)
ėremsi- Övünmek (CC2)
ḫovanlan- Böbürlenmek, övünmek (CC2)
medḥar *Ar.* Övünülen, övünmeye değer olan (GT)
maḥmūd *Ar.* Övülmeye değer (Gİ, MG)
memdūḥ *Ar.* Övülmüş, makbul (GT)
menāḳıb *Ar.* Övünülecek vasıflar, menkıbeler (Gİ)
övünçlü Övgülü (CC2)
meddāḥ *Ar.* Çok methedici, metheden (GT)
alḳışçı Alkışlayan, öven (MG)
tehniyet *Ar.* Tebrik etme, kutlama (GT)
ḳutla- Kutlamak (TZ)
ḳutlula- Kutlamak (TA)
olaça- Takdir etmek (Kİ)

3.3.8.3.7. Yardım, Yardımlaşma
yartım Yardım (CC2)
asov Yardım, destek (CC2)
ʻavn *Ar.* Yardım (KF)
boluşmak Yardım, destek (CC1)
boluşmaḫ Yardım, destek (CC2)
himmet (I) *Ar.* Yardım (Gİ, KFT)
ʻarża (II) *Ar.* Himmet (KFT)
in ʿām *Ar.* Nimet verme, iyilik etme, lütuf (Gİ, GT, İM)
ʿināyet *Ar.* Himmet, gayret, lütuf, yardım (GT, GFT)
meded (I) *Ar.* Yardım, medet, imdat (İM, KF, MG)
medet (< Ar. madat) 1.Yardım (CC2)
muʿāvenet *Ar.* Yardım, yardım etme (GT)
nuşret (I) Ar. Yardım (Gİ, GT, MG)
yardım Yardım (Gİ)
yardum Yardım (Gİ, KF)
yarı (VI) Yardım (BM, GT, İM, MG)
yarlıġ Yardım (MS)
nehmet (I) Ar. Büyük himmet (GT)
ḳolla-Yardım etmek, kollamak (BM, TZ)
medet ėt- Yardım etmek (CC2)
meded eyle- Yardım etmek (TZ)
yam bas- Yardım etmek, korumak (TZ)
yan bas- Yardım etmek, korumak KK, (TZ)
arḳalaş ḳıl- Yardım etmek (TA)
yarı eyle- Yardım etmek (BM)

arḳa ber- Yardım etmek (TA)
boluş- Yardım etmek, yardımlaşmak (CC1-CC2, Kİ, TA)
buluş- (I) Yardım etmek, taziye ve teselli etmek (TZ)
bölüş- (II) Yardımlaşmak (TA)
asov etiz- Yardım etmek, desteklemek (CC2)
bėriş- Yardım etmek (CC2)
medet (< Ar. madat) 2. Yardımcı
mu'īn Ar. Yardımcı (MG)
arḳa (III) Yardımcı (Gİ)
nāṣır Ar. Yardım eden (KF, KFT)
nāṣırī Ar. Yardımcı, yardım eden (Gİ)
a'vān Ar. Yardım edenler, yardakçılar (Gİ)

3.3.8.3.8. Hediye, Bağış, Mükâfat, Ödül

amān (II) *Ar.* Bağış, bağışlama (Gİ, İM, KF)
armaġan Armağan, hediye (BM, Kİ, TZ)
bagış Hediye, bağış (CC1)
baġşīş *Far.* (< baḫşīş) Bağış, bahşiş(KFT)
baḫşāyiş *Far.* Bağışlama, lütuf, ihsan (GT)
baḫşīş *Far.* Bağış, bahşiş (GT, İM, KF)
ʿaṭā *Ar.* Verme, bağış, ihsan (GT, İM, KF)
hediyye *Ar.* Hediye, armağan (GT, İM, KFT)
idrār Ar. Bir büyük tarafından tayin edilen bağış, ihsan, maaş (GT)
iḥsān Ar. İhsan, bağış (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
ikrām *Ar.* İkram, sunma (GT, KFT)
kerāmet (I) *Ar.* Bağış, ihsan, ikram (Gİ, GT, İM, İN, KF)
soyurgal Lütuf, ihsan, inayet (CC2)
soyurgamaḫ Lütuf, bağış, ihsan (CC2)
soyurgamak Lütuf, bağış, ihsan (CC2)
sarḫıt 2. Hediye (CC2)
tartıḳ Armağan, hediye (TZ)
teberru' Ar. Bağış, bağışlama (Gİ, İM, KF, KFT)
tuḫfe *Ar.* Hediye, armağan (GT)
vaḳf *Ar.* Vakıf (malı), bağış (Gİ, GT, İM)
teyiş- Hediye sunmak, armağan takdim etmek (CC2)
bağışla- Hediye etmek (CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MS)
baḫışla- Hediye etmek (BM, İM, TA)
bağışlan- Bağışlanmak, karşılıksız verilmek (Gİ, İM, KF)
karav Ödül, mükafat (CC1-CC2)
karov Ödül, mükafat (CC1)
soyurġat- Ödül kazanmak, lütuf elde etmek (CC2)

soyurga- 1. Ödüllendirmek, nimet vermek 2. Lutfetmek (CC2)
hibe Ar. Hibe etme (KFT)
buyurla- Hediye vb. kabul etmek (TA)

3.3.8.3.9. Sevindirme

sevindir-Sevindirmek (KK)
sevindür- Sevindirmek (BM)
sevündür- Sevindirmek (İM)
sövündür- (I) Sevindirmek (CC2)
söyündür- (I) Sevindirmek (BM, TZ)
sövündirgiçi Sevindirici, sevindiren (CC2)

3.3.8.3.10. Emanet, Teslim

amanat (< Ar. amānat) Birine geçici olarak bırakılan ve teslim alınan kişice korunması gereken eşya vb., emanet (CC1)
amanat bėr- Emanet etmek, emanet vermek (CC1)
emānet *Ar.* Bir kimseye bırakılan şey, emanet (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
vedī'a(t) *Ar.* Emanet (İM, KFT)
asrat- (< Moğ. asara- + T.) Baktırmak, muhafazasına vermek, emanet etmek (CC2)
müsellem *Ar.* Teslim olunmuş, teslim edilmiş (GT, KFT)
üsbürle- Teslim etmek, eline vermek (TA)
teslīm Ar. Verme, teslim (etme) (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

3.3.8.3.11. Sözleşme, Söz Verme, Yemin

bütünlük 3. Ant, yemin (CC2)
bütünlük ėt- Ant içmek, yemin etmek (CC2)
and Ant, yemin (Gİ, İM, KF, TA)
ant Ant, yemin (CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK)
billāh *Ar.* Billahi, yemin sözü (GT, İM, KFT)
ᶜahd *Ar.* Yemin, ant, söz (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
ᶜaḳd (I) *Ar.* Sözleşme (BV, GT, İN)
ittifāḳ *Ar.* (I) İttifak, sözleşme, birleşme (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)
lā-vallāh *Ar.* "Vallahi hayır" (GT)
ġıḳ yoḳ Verilen sözden dönülmez (İH)
vallāh(i) *Ar.* "Allah için, Allah hakkı için" anlamında bir yemin (Gİ, İM, İN, KF, KFT, RH)
ḳasāne *Ar.* Bir topluluğun yemin ettirilmesi (KFT)
mīṣāḳ *Ar.* Sözleşme, anlaşma (İM)
va'd *Ar.* Üstüne alma, söz verme (İM, KF)
va'de (I) *Ar.* Söz verme (Gİ, GT)

vefā *Ar.* Sözünde durma, bağlılık (GT, İM, KFT)

yemīn Ar. Yemin, ant (İM)

yemīn-i, **ġāmūs** bir yemin çeşidi (İM)

īlā *Ar.* Bir kocanın kadınına yaklaşmamak için yemin etmesi (KFT)

ant bir- Yemin etmek (KK)

ant iç- Yemin etmek (CC2, İM, KF, TZ)

ant iş- Yemin etmek (DM, Kİ, KK)

antda tutul- yeminini yerine getirmek (İM)

'uḳūd Ar. Bağlar, şartlar (İM)

mun'aḳid Ar. Sözleşmiş (KFT)

münᶜaḳid *Ar.* Bağlı, bağlanmış (İM)

mün'aḳide *Ar.* Bağlı, bağlanmış (İM)

ḳayra al- Geri almak, sözünden dönmek (CC1)

ḥanış Ar. Yemini yerine getirmeme (KFT)

3.3.8.3.12. Rica Etmek, İstemek

ḳol- (I) Rica etmek, istemek (CC1-CC2)

yalın- 2. Rica etmek (CC2)

yalbar 3. Rica etmek, istemek (CC1-CC2)

teklīf *Ar.* Birinden bir şey istemek, dileme (İM)

dile- İstemek, dilemek (BM, Gİ, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)

tilek 2. Dilencilik etme (TZ)

tilen- Dilenmek, ısrarla istemek (DM, GT, İM, TA)

dilen- Dilenmek, ısrarla istemek (BM, Gİ, KF)

izden- İstenmek (KFT)

izletil- İstenilmek (İM)

ṭālib Ar. (I) İsteyen, istekli (GT)

3.3.8.3.13. Yalvarma

yalbar- 1. Yalvarmak, yakarmak (CC1- CC2, İM, TZ)

yalvar- Yalvarmak, yakarmak (BM)

yalın- 1. Yalvarmak, yakarmak (CC2)

tażarru' Ar. Yalvarma (GT, İM)

zārīlıḳ *Far.T.* Yalvarma, yakarış (İM)

zarınçı- (II) Yana yakıla yalvarmak (İH)

3.3.8.3.14. Kabul Etme, Razılık

icābet Ar. Kabul etme, uyma (GT, İM)

ḳābil *Ar.* Kabul eden, alan (GT)

ḳabūl *Ar.* Kabul, kabul etme (BV, CC2, Gİ, GT. İM. İN, KF, KFT, MG, MS)

keçür- (II) Kabul etmek (KFT)

muvāfaḳat *Ar.* Razı olma, uzlaşma (GT)

rāżī *Ar.* Rıza gösteren, uyan (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

rāżīlıḳ *Ar.*T. Rıza gösterme, kabul etme (Gİ, İM, KF)
rāżīluḳ *Ar.*T. Rıza gösterme, kabul etme (Gİ)
redd *Ar.* Kabul etmeme (BV, GT, İM, MG)
rıżā *Ar.* Razı olma, rıza (Gİ, GT, İM, KF)
yöpsen- (I) Tasvip etmek, kabul etmek, razı olmak (CC2)
yöpsin- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC2)
üpsün- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC1)
üüksün- Kabul etmek, onaylamak, tasvip etmek (CC1)
ḫoşnūd *Far.* Razı, memnun (GT, İM)
ḫoşnūdluḳ *Far.T.* Razılık, memnuniyet (İM)
marżī *Ar.* Razı olunmuş (KFT)
könen- (I) Tatmin olmak, memnun olmak (CC, TZ)
ḳāyil (I) *Ar.* İdrak eden, razı olan (GT)
kabul et- Onaylamak, kabul etmek (CC2)

3.3.8.3.15. İzin Alma, Verme

destūr Far. İzin, müsaade (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
iẕn Ar. İzin, müsaade (Gİ, İM, KF)
icāzet Ar. İzin, müsaade, icazet (GT)
ruḫṣa *Ar.* (< ruḫṣat) İzin, müsaade (Gİ)
destūr al- izin almak, müsaade almak (GT)
tan- (III) İzin istemek (Kİ)
büsre- İzin vermek, tasvip etmek, razı olmak (CC2)
büsüre- İzin vermek, tasvip etmek, razı olmak (CC2)
ḳoy- (III) İzin vermek (İM)
me'ẕūn Ar. İzinli, bir konuda kendine izin verilmiş (KFT)
destūrınsuz Far.T. İzinsiz (KFT)
destūrsızın Far.T. İzinsiz olarak (İM)
destūrsuz Far.T. İzinsiz (İM)

3.3.8.3.16. Göz Yumma, Hoş Görme

köz yum- göz yummak, görmezden gelmek (TZ)
müsāmaḥat *Ar.* Müsamaha, göz yumma, hoş görme (GT)
müdārā(t) *Ar.* Hoş görme, yüze gülme, dostluk gösterme (Gİ, GT, KF)

3.3.8.3.17. Avutma, Teselli

tesellī Ar. Avutma, teselli (GT)
yüvüt Teselli (CC2)
avun- (II) (Çocuk) ağlamaktan vazgeçmek (Kİ)
avundur- Avutmak, çocuğu ağlamaktan vazgeçirmek (TZ)

avut- Çocuğu ağlamaktan vazgeçirmek (Kİ)
uvut- Avutmak, teskin etmek, susturmak, yatıştırmak (CC2)
yüvüt ber- Avutmak (CC2)
yüvütle- Teselli etmek (CC2)
yimkir- Korkup birisine sokulmak (İH)
öşen- Avunmak, aldanmak (TZ)
siñ- 1. Sinmek, sokulmak, eğilmek (GT)
bürük- (I) Dargınlığı geçmek (TZ)

3.3.8.3.18. İyi Davranma, Kibar Olma

ẖoş tap- İyi karşılamak (MG)
telaṭṭuf *Ar.* Nazikane muamelede bulunma (GT, MG)
yaẖşıla- Güzelleştirmek, iyi muamele yapmak (KFT)
yaḳşıla- İyi muamele etmek (Kİ)
mulāṭafa(t) Ar. İyi, güzel muamele etme, tatlı davranma (GT)
küse- (II) İyilik yapmakta ona denk olmak istemek (Kİ)
kirtüle- Doğru davranmak (Kİ)
arḳınlık Yüze gülme, müdara (İM)
köñül al- gönlünü kazanmak (GT)

3.3.8.3.19. Kayırma, İltifat

ḳayırla- Kayırmak, iltifat etmek (TZ)
ḳayur- (II) Kayırmak, önem vermek (KF)
ḳayır- (I) Kayırmak, önem vermek (BV, Gİ, KF, KFT, TZ)
iltifāt *Ar.* Güzel sözle samimi olarak okşamak (Gİ, GT, KF)
ḳayıḳ- İltifat etmek (TZ)
yanḳar- İltifat etmek (İH)
ḳıya gör- Göz ucuyla bakmak, iltifat etmek (İH)
mültefit *Ar.* Yüzünü çevirip bakan, iltifat eden (MG)

3.3.8.3.20. Koruma, Saklama

er oġluna tartın- Kayırmak, korumak, müdafaa etmek, şefkat göstermek (İH)
saḳla- Saklamak, korumak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, İN, RH, TZ)
şaḳla- 1. Saklamak, korumak (KK)
ḳoru- Kayırmak, saklamak, himaye etmek (İH, TA, TZ)
saḳlaş- 2. Korumak (KF)
dirīġ (I) Far. Esirgeme (GT)
közet- Gözetmek, kollamak (Gİ, GT, KF, KFT, TZ)
aya- (IV) Esirgemek, sakınmak (GT)
saḳlayıçı Koruyucu, koruyan (KFT)
saḳlayuçı Koruyucu, koruyan (KFT)

3.3.8.3.21. Sığınma

isti‘āẕe *Ar.* Sığınma (İM)
ilticā *Ar.* İltica, sığınma (GT)
sıyın- (I) Sığınmak (TZ)
sığın- (I) Sığınmak (CC2, Gİ, GT, İM, KF, MG, MS, TZ)
sığınçı Kendine sığınılan (İM)

3.3.8.3.22. Çekinme, Sakınma

ḳoçun- Rahatsız olup kaçınmak, çekinmek (İH)
keken- Çekinmek, imtina etmek (İH)
keksen- Bir işi yapmaktan imtina etmek (İH)
yıġıl- (III) Çekinmek, kaçmak (İM)
yıġlan- Çekinmek, sakınmak (İM)
yıġlın- Çekinmek, sakınmak (MS)
saḳın- (II) Sakınmak, çekinmek (İM, KF, MG, TA, TZ)
keçiktir- (I) Yapmaktan çekinmek, geciktirmek, günahını gizlemek (CC2)
imtinā‘ (I) *Ar.* Çekinme, geri durma (İM, KFT)
ḳayta tüş- Geri durmak (MG)
şaḳla- 2. Haramdan çekinmek (İM)
saḳlan-2. Çekinmek (İM)
riyāżāt *Ar.* Nefsin arzu ve isteklerini kırma, dünya lezzetinden ve rahatından kaçınma (BV, İM, RH)
yıġ- (III) Kaçınmak (KFT)
ḥaẕer Ar. Sakınma, kaçınma (Gİ, GT, KF)
iḫtirāz Ar. Sakınma, kaçınma (Gİ, GT, İM, KF, MG)

3.3.8.3.23. Nazlanma

cilve *Ar.* Cilve (GT)
edā (II) *Far.* Naz, cilve (GT)
nāz Far. Naz, cilve, işve (GT, Kİ)
şīve Far. İşve, naz, cilve (GT)
asnulan- Nazlanmak (Kİ)
nāz it- Nazlanmak, işve yapmak (BM)
nāzla- Far.T. Nazlanmak, işve yapmak (TZ)
nāzlan- Far.T. Nazlanmak, işve yapmak (Kİ, TZ)
ṭurnaḳlan- Nazlanmak (TA)
ulaġur- Nazlanmak (TA)
yanulan- Nazlanmak (İH)
mütena‘im *Ar.* Nimet içinde ve nazlı büyüyen (GT)

3.3.8.3.24. Şakalaşma

kengel Şaka, latife, alay (İH, KFT)
laṭāyif *Ar.* (< leṭāif) Lâtifeler (GT)
laṭīfe *Ar.* Şaka, lâtife (GT)
kenel- Komiklik yapmak (TZ)

3.3.8.3.25. İhmal, Önemsememe

istiḫfāf *Ar.* Önem vermeme (Gİ, KF)
yuban- Bahane göstermek**,** ihmal etmek, savsaklamak (CC2)

ergil Geri bırakılmış bir şey (İH)
ergil eyle- Geri bırakma (İH)
ergillen- Geri bırakılmak (İH)
talḳala- Bir işi önemsemeyip geri bırakmak (İH)
dınma- Aldırış etmemek (İH)
tüş- (V) Yüz çevirmek (IM)
savu- Yüz çevirmek, dönmek (İM)
ket- (II) Yüz çevirmek, ayrılmak (İM)
i'rāż Ar. Yüz çevirme, başka tarafa dönme (Gİ, KF)

3.3.8.3.26. Şımarma, Laubalileşme

yuşuḳlan- Lâubalîleşmek, fena ve şeytan gibi olmak (Kİ)
oyalan- Şımarmak (İH)

3.3.8.3.27. Küçümseme, Aşağılama, Dışlama, Alay Etme

ḥaḳāret Ar. Hor görme, hakaret (GT)
tik- (IX) Dili ile incitmek (BM)
suḫra (II) Ar. Alay etme, eğlenme (GT, İM)
yobula- Alay etmek (İH)
alġıġ- Aşağılamak (TA)
azırġa- Küçümsemek (TA)
biysin- Küçümsemek (CC2)
çan- Küçümseyerek, hakir görerek davranmak; kendine eşit saymak (?)(CC2)
horata eyle- Başkası ile alay etmek, alaya almak (İH)
ḫorla- (II) *Far.T.* Aşağılamak, küçük görmek (İM)
ilik- Alay etmek, takılmak (CC2)
kañırıt- Mahcup etmek, birine takılmak, alay etmek, utandırmak (CC2)
ḳıçıḳla- (II) Alay etmek (TZ)
ėlikle- Alay etmek (CC1-CC2)
külmek Alay (CC1)
daşla- (II) Dışlamak (KFT)

3.28. Ayıplama, Kınama

ᶜâr kör- Ayıp görmek, ayıplamak (GT)
melāmet *Ar.* Ayıplama, kınama, azarlama (GT, İM)
buna- Ayıplamak (Kİ)
bunıla- Ayıplamak (Kİ)
bürkle- Ayıplamak (TZ)
ᶜaybla- *Ar.T.* Ayıplamak, kınamak (İM)
iyikle- Kınamak, ayıplamak (TZ)
ḳınan- Kınanmak (KFT)
teşnī' Ar. Ayıplama, çekiştirme (GT)

3.3.8.3.29. Yerme, Çekiştirme, Dedikodu

ṭa'n Ar. Sövme, yerme, ayıplama (KFT)
ta'ne Ar. Yerme, çekiştirme (GT, İM)

segerle- (II) Yermek, hicvetmek (TA)
ko (I) Koğu (TZ)
ḳoġı Koğu (TZ)
yavuzla- Kötülemek, yermek (TA)
ḳov- (I) Arkadan çekiştirmek (Kİ)
yėr- (I) Yermek, hoşuna gitmemek (CC2)
terisine düş- Dedikodusunu yapmak (GT)
söz çöple- iki kişi arasında laf getirip götürmek (GT)
ġaybet (I) Ar. Çekiştirme, gıyabında konuşma (GT)
ġıybet Ar. Çekiştirme, gıyabında konuşma (GT, KF)
çekiş- 3. Gıyabında söz söylemek (KF)
lâf ur- 1. Bahsetmek, sözünü etmek (GT)
ilenç 2. Birinin aleyhinde söz söyleme (İH)
uşak (**II**) Dedikodu, laf taşıma (CC2)
uyşaḫ Dedikodu, laf taşıma (CC2)

3.3.8.3.30. Şikayet, İhbar

çaḳ- (VII) Birini bir büyüğe şikayet etmek (TA)
şikāyet Ar. Şikayet (GT)
şıḳ- (II) Şikayet etmek (KK)
çaḳ- (II) İhbar etmek, ifşa etmek (GT)

3.3.8.3.31. Teşvik, Tahrik

ayar- Ayartmak, teşvik etmek (TZ)
ḳandur- (II) Kandırmak, inandırmak (İM)
ḳındır- Teşvik etmek, tahrik etmek (İH)
ḳındur- (I) Teşvik etmek, tahrik etmek (Gİ, Kİ)
ḳızdır- (II) Kızdırmak, tahrik etmek (Kİ)
ḳomut- (II) Heveslendirmek, teşvik etmek (İH)
öçü- Tahrik etmek, kışkırtmak (CC2)
sınarla- Teşvik etmek, kandırmak (İH)
soḳlandır- Teşvik etmek (TZ)
yalḳa- Teşvik etmek, kandırmak (İH)
yarsıt- Kışkırtmak (CC2)
yay- (II) Bir şeyi kışkırtmak (Kİ)
yayıl- (III) Kışkırtılmak (Kİ)
yelte- Teşvik etmek, kandırmak (İH)
segerle- (I) Teşvik etmek (TA)

3.3.8.3.32. Azarlama

azarla- *Far. T.* Azarlamak, paylamak (BM, TZ)
ʿitāb *Ar.* Tekdir, azarlama (Gİ, GT, KF)
ta‘zīr Ar. Azarlama (GT, İM, KFT)
tevbīḫ Ar. Azarlama, tekdir (GT)
yigir- 2.Azarlamak, paylamak (GT)

āzār *Far.* Kırılma, incinme, incitme (GT)

yirin- Gamını, kederini sayıp dökmek (İH)

muᶜātib *Ar.* Azarlayan, paylayan, çıkışan (GT)

3.3.8.3.33. Kavga, Tartışma

cidāl *Ar.* Kavga, tartışma (GT, İM)

ġavġa Far. Kavga (GT)

keriş (I) Tartışma, çekişme, kavga (CC2, GT)

mübāḥaşe *Ar.* Bahse girişme, münakaşa (GT)

münaza'a(t) *Ar.* Kavga, çekişme (GT)

münāẓara *Ar.* Münazara, münakaşa, tartışma (GT)

mücārā *Ar.* Yarış, çekişme, tartışma (GT)

çekişil- Niza edilmek (KFT)

başḳarış- Tartışmak, ağız kavgası etmek (CC2)

bozuş- Bozuşmak, karşı karşıya gelmek (İM)

çekiş- 1. Tartışmak, bozuşmak, ihtilafa düşmek (Gİ, GT, İM, KF)

çikiş- Tartışmak, bozuşmak, ihtilafa düşmek (MS)

şekiş- Çekişmek, bozuşmak, ihtilafa düşmek (KK)

dartış- Tartışmak (KFT)

keriş- Kavga etmek, didişmek, zıtlaşmak (GT, Kİ)

kırlış- Kavga etmek, hırlaşmak (CC2)

örçeleş- Bir mesele üzerinde inatlaşmak, münakaşa etmek (İH)

tabuş- Tartışmak (CC2)

talaş- Dalaşmak, kavga etmek (CC2, İM, TA, TZ)

ṭalaş- Dalaşmak, kavga etmek (DM, KK)

toḳunuş- Vuruşmak, çarpışmak (TZ)

çalpış- Çarpışmak (İH)

tutuş- (II) kavgaya tutuşmak, düşmanlık etmek (Kİ, TA)

urun- (III) 1. Vurulmak, dövülmek (İN, TZ)

arçıla- (Moğ. arçila-)Tartışmayı kesmek (CC2)

3.3.8.3.34. Sövme, Küfür

sög- Sövmek, küfretmek (İM, KF, KFT, Kİ)

sök- (I) Sövmek, küfretmek (BM, CC2, DM, Gİ, GT, KK, TA, TZ)

sögül- (I) Sövülmek, küfredilmek (İM, KFT)

sögünül- Kendisine sövülmek (KFT)

sögüş- Karşılıklı küfretmek, tahkir etmek (GT, İM, KFT)

söktür- Sövdürmek (TZ)

sögmeklik Söyme, küfür, küfretme (KFT)

sögünç Sövme, küfür, küfretme (GT)
sökünç Sövme, küfür (GT)
sögüş Sövüşme, tahkir etme (GT)
söküç Sövücü, söven (TZ)
sökmek Küfür (CC1)
söküş (I) Küfür, sövgü (CC1)

3.3.8.3.35. Vurma

tayaḳ (I) Dayak (TZ)
çaḳ- (III) Vurmak, çakmak (KFT)
çap- (II)1. Vurmak, çarpmak (İM)
şaḳ- (II) Çakmak, vurmak (KK)
şap- Çarpmak, vurmak (DM, TZ)
doḳı- (I) 2. Cezalandırmak, vurmak (TA)
vur- Vurmak, dövmek (BM, DM, Gİ, İH, KF, MS, TA)
ur- (I) Vurmak, dövmek (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TZ)
vurul- Vurulmak (BM, Gİ, KF)
żarb *Ar.* Vuruş, darbe, darp (GT, İM, KFT, MG)
indür- (II) Vurmak (GT)
muḍārebe *Ar.* Vurma, vuruş (KFT)
ensele- Ensesine vurmak (Kİ)
eñsele- Ensesine vurmak (CC2, TZ)
yüzle- Yüzüne vurmak (Kİ)
uçal- Kıça vurmak (Kİ)
toḳun- 2. Çarpılmak, vurulmak (TZ)
çapul- Atılmak, vurulmak (İM)
töydür- Dövdürmek (TZ)

3.3.8.3.35.1. El İle Vurma

çapın- (II) Elin ayası ile vurmak (TA)
ölşey- El ile vurmak (TZ)
şabla- Tokat atmak, tokatla vurmak (TA)
boyunla- (I) Boynuna tokat vurmak (BM, TA)
çaplatmak Şaplak indirme, tokat vurma (CC2)
ceble- Elin ayası ile vurmak (TA)
yumruḳla- Yumruklamak, yumrukla vurmak (BM, Kİ, KK, TA, TZ)
yoruḳla- Yumruklamak (Kİ)
yumruḳlan- Yumruklanmak, yumrukla vurulmak (KK)
yumruḳlaş- Karşılıklı yumruk vurmak, yumruklaşmak (TA)
sīlī Far. Şamar, tokat (GT)
sille (I) Far. Tokat (BV)
şaplama Şaplak, tokat (İH)
yurmuḳ Yumruk (TA)
yuruḫ Yumruk (CC2)
yoruḳ Yumruk (Kİ)
yumruḳ Yumruk (GT, Kİ, KK)
cimdir- Çimdiklemek (TA)
çimdi- Çimdiklemek (CC1, Kİ)
çimdile- Çimdiklemek (TZ)
çimdir- Çimdiklemek (TA)
tırma- Tırmalamak (TZ)
tırna- Tırmalamak (TZ)
dev- Tırmalamak (Kİ)

3.3.8.3.35.2. Ayak İle Vurma, Tepme

dep- (I) Ayakla tepmek, ayakla vurmak (KF)
tep- Ayak tepmek, ayakla vurmak (İM, Kİ, RH, TZ)
tip- Tepmek, ayakla vurmak (BV, MG)
çarp- Hızla vurmak, tepmek (İH)
teb- Tekmelemek, çift atmak (KK, TA)
tepikley Tekmeleme (BV)
depek Tepen (Kİ)
çegnek Tekme, tepme (İH)
tepegen Çok tepen (BV)
tepiçi Tepen, tepici (RH)

3.3.8.3.36. Korkutma

ėlgendir- Korkutmak (CC2)
ḳorḳud- Korkutmak (Gİ, İM)
ḳorḳut- Korkutmak (CC2, KFT, KK)
ḳort- Korkutmak (TA)
sėksendir- Korkutmak, ürkütmek (CC2)
ürküt- Bir dereceye kadar korkutmak, ürkütmek, kaçırmak (Kİ, TA)
va'īd *Ar.* Birini iyiliğe sevk etmek veya kötülükten uzaklaştırmak için korkutmak (İM)
kėset- Şaşırtmak, cesaretini kırmak (CC2)

3.3.8.3.37. Üzme, İncitme

inçid- İncitmek (Gİ, KF, KFT, MS)
incit- İncitmek (DM, GT, İM, KF, TZ)
yinçil- İncitilmek, sarsılmak, sıkıştırılmak (İH)
üz- (I) Üzmek (Kİ)
öktün- Gücendirmek, rencide etmek (CC1)
öşendir- İncitmek (TZ)

3.3.8.3.38. Kovmak, Sürgün Etme

ḳov- (II) Kovmak, defetmek (GT, İM, Kİ, MG, TZ)
ḳav- Kovmak, defetmek (MG)
sarsıt- Kovmak, defetmek (İH)
sürül- (II) Sürülmek, kovulmak, defedilmek(Gİ)
sür- (II) Sürmek, defetmek, kovmak (GT)
yitevir- Yitmek, defetmek (KF)
nefy Ar. Sürme, sürgün etme (İM)

3.3.8.3.39. Kendini Farklı Göstermek, Yaltaklanmak

ḳılın- (II) Kendisinde ahlak olmadığı halde ahlaklı görünmek (Kİ)
sālūslan- Far.T. Kendini zahit, salih, büyük adam göstermek (İH)
yaltaldan- Yaltaklanmak (İH)

yaramsuḳlan- Yaltaklanmak (İH)
lâf ur- 2. çalım satmak (İH)
sorut- Yüzünü azdırmak, çalım satmak, kafa dikmek (İH)
kürüd- Kırıtmak, büyüklük göstermek (İH)

3.3.8.3.40. Nispet Yapmak

apala- Kızılacak bir işi inadına yapmak, nispet yapmak (İH)
depele- (I) Oh olsun diye nispet vermek (İH)

3.3.8.3.41. Israr Etme, İnatlaşma

samasan Israr (Kİ)
ḫāṣṣaten Ar. Bilhassa, özellikle (Gİ, GT, MG)
ḫasa (< Ar. ḫāṣṣa) Özellikle (CC1)
samas- Israr etmek, aksilik etmek (Kİ)
samasan- Israr etmek (Kİ)
samsan- Israr etmek (Kİ)
güçemle- Israr etmek, zorla yapmaya mecbur etmek (İH)
örçele- İnat etmek, ısrar etmek (İH)
taᶜannüd *Ar.* İnatlaşma (KFT)
ön- (IV) İnat etmek (Kİ)

3.3.8.3.42. Karşı Koymak, Karşı Gelmek

ün- Karşı koymak, dayanmak, inat etmek (CC2, Kİ)
aya- (III) Karşı koymak, mukavemet etmek (CC2)
içiş- (I) Karşı koymak (BM)
baş çek- Asi olmak, karşı gelmek (KFT)
muḫalefet *Ar.* Aykırılık, karşı gelmek, muhaliflik (GT, İM)
tutuş (I) Çıkışma, çekişme (BV)
iḫtilāf Ar. Ayrılık, uymayış, uymama (İM, KFT, MG, İN)

3.3.8.3.43. Yoldan çıkma, Terbiyesizlik Yapma

az- Azmak, sapmak, şaşırmak (BV, Gİ, GT, İM, MG, TA, TZ)
ez- (III) Azmak (Kİ)
azaş- Yolunu şaşırmak, yoldan çıkmak (CC2)
azdır- (I) Şaşırtmak, yoldan çıkarmak (MG, TZ)
azdur- (I) Azdırmak, yoldan çıkarmak (Gİ, KF, KFT, MG)
azġar- Azdırmak, yoldan çıkarmak (GT)
azıl- Azılmak, azgın hâle gelmek (BV)
ḳutuz- (II) Terbiyesizlik etmek (İH)

çaşıt- Yaramazlık, terbiyesizlik yapmak (İH)
fodulluḳ ḳıl- Yaramazlık etmek (İH)
ḳudur- (Çocuk) yaramazlık yapmak (İH)
kikre- Hamlıktan yaramaz olmak, huysuzlanmak (İH)
artat- Bozdurmak, azdırmak (TZ)
bozıçı Bozucu, bozan (KF)
bozla- Kükremek, azmak (TZ)
şavul- (II) Yoldan çıkmak (TA)
çıḳış- Başa kakmak, hakkından gelmek (GT)

3.3.8.3.44. İhanet Etme

ḳıy- (III) İhanet etmek (TZ)
ḫıyānat Ar. Hainlik, hıyanet (Gİ, GT, İM, KFT)
ḫıyānatlıḳ Ar.T. Hainlik içinde bulunma (İM)
ḫāyınlıḳ Ar.T. Hainlik, kötülük (KF)
aygakla-1. İhanet etmek (CC2)

3.3.8.3.45. İntikam Alma

öç al- İntikam almak (GT)

3.3.9. İletişim

3.3.9.1. Dil, Lisan

dil Dil, lisan (BV, Gİ, KF, KFT, MS)
til (II) Lisan, dil (CC1-CC2, GT, Kİ, MG, İN, RH)
luġat Ar. 2. Dil (KFT)
tat (II) Dilsiz, Türkçe bilmeyen (İH)

3.3.9.1.1. Çeşitli Diller

‘acemce *Ar.T.* Farsça (GT)
fārisī *Far.* Farsça (BV, İM, KFT)
pārsī *Far.* Farsça, Fars dili (İM)
pārsīçe *Far.T.* Farsça (RH)
‘**arabça** *Ar.T.* Arapça (Kİ)
‘arabī (II) *Ar.* Arapça (MG)
türkī T.Ar. 1. Türkçe, Türk dili (GT)
türkişe Türkçe (DM)
Tatar til Tatarca, Tatar dili (CC2)
Tatarça Tatar dili, Tatarca (CC2)

3.3.9.2. Söz, Sözcük

‘ibāret (I) *Ar.* İbare, söyleyiş, sözler (GT)
baḥs *Ar.* Konuşulan şey, söz, sözü edilen (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
elfāz Ar. Sözler, kelimeler (GT)
güftār Far. Söz (GT)
ḳavl *Ar.* Söz (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

kelām *Ar.* Söz, kelām (Gİ, GT, İM, İN, KF)
keleçi Söz, sohbet, lakırdı (İH)
kelime *Ar.* Kelime, sözcük (Gİ, GT, İM, KF)
lāf *Far.* Lâf, söz (DM, GT)
lafẓ *Ar.* Söz (Gİ, GT, KF, MG, MS)
nuṭḳ Ar. Söz, söyleyiş (GT)
sevz Söz (DM)
söz Söz (CC1-CC2, Gİ, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TZ)
mühmel *Ar.* Manasız, boş söz, cümle (GT)
mühmelāt *Ar.* Manasız, boş sözler (GT)
sözli Söz sahibi (KK)
söz yordamı sözün yorumu, izahı, maksadı (İH)

3.3.9.3. Konuşma, Söyleme

ay- Söylemek, demek (BV, GT, İM)
ayd- Söylemek, demek (MS)
ayıt- Söylemek, demek (İM, MG, TA, TZ)
ayt- 1. Söylemek, demek (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, TA)
aytıl- Söylenmek, zikredilmek (CC2, İM)
aytır- Söylemeye zorlamak (CC2)
de- Demek, söylemek (BV, CC2, İM, KF, KK, MS, TA, TZ)
dedirt- Dedirtmek (TZ)
dın- Söylemek, ses çıkarmak (KFT)
di- Demek, söylemek (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MS, RH)
dih- Demek, söylemek (Kİ)
dimeklik Söyleme (KFT)
dinil- Söylenmek, söylenilmek (KFT)
diyil- Söylenilmek (İM)
dü- Demek, söylemek (KFT)
eydil- Söylenmek, konuşulmak (Gİ, KF, MS)
eyid- Demek, söylemek (GT)
eyiddür- Söyletmek (KFT)
eyidilin- Söylenilmek (KFT)
eyidinil- Söylenilmek (KFT)
eyidmeklik Söyleme, deme (KFT)
eyit- Söylemek, konuşmak (TA)
eyt- Demek, söylemek (İN, RH)
ġoyuḳ et- Söylemek, demek (İH)
iyid- Söylemek, konuşmak (KFT)
kerti ayıt- doğru söylemek (TA)
maḳal (II) *Ar.* Söz söyleme (GT)
muṣāḥabet Ar. Sohbet etme, söyleşme (KFT)
mükāleme *Ar.* Konuşma (GT)
sevle- Söylemek, demek (DM)
sevleş- Söyleşmek, konuşmak (DM)
söle- Söylemek, demek (KK)
sölen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (KK)
söleş- Söyleşmek, konuşmak (KK)
söyle- Söylemek, demek (DM, Gİ, KF, KK, MS, RH, TZ)

söylen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (KK)

söyleş- Söyleşmek, konuşmak (Gİ, TZ)

sözle- Söylemek, demek (BM, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)

sözlen- Söylenmek, denilmek, kendisine konuşulmak (GT, KFT)

sözleş- 1. Konuşmak, söyleşmek (GT, İM, KFT, KK)

sözlet- Birini sorguya çekmek, söyletmek (İM)

taḳrīr Ar. Anlatma, söyleme (GT)

tekellüm *Ar.* Söyleme, konuşma (GT)

deş- (II) Demek, birlikte söylemek, deyişmek (CC2)

tın- (III) Söylemek, ses çıkarmak (TZ)

ti- Söylemek, demek (BV, GT, İM, KF, MG, RH)

ḳozġar- Sözü çevirmek (TZ)

tüz- (IV) Söylemek, demek (İM)

ḳāyil (II) *Ar.* Söyleyen (GT, İM)

mütekellim Ar. Söyleyen, konuşan (GT)

tatıḳ- Köylü gibi konuşmak (Kİ)

3.3.9.3.1. Kısa Konuşma

iḳtiṣār *Ar.* Sözü kısa kesme (Gİ, İM, KF)

iḫtiṣār Ar. İhtisar, kısaltma (GT, İM)

el-kıṣṣa *Ar.* Neticede, hasılı, sözün kısası (GT)

el-maḳṣūd *Ar.* Neticede, hasılı, sözün kısası (GT)

3.3.9.3.2. Düzgün Konuşma

yügrük dil Düzgün ve kekelemeden söylenen söz (İH)

feṣāḥat *Ar.* Güzel söz söyleme (GT)

bedīhā Ar. İrticalen (güzel söylemek) (GT)

belāġat *Ar.* Güzel söz söyleme (GT)

belīġ *Ar.* Belagatli, fasih (GT, KF)

lâf ur- 3. Alimane sözler etmek (İH)

3.3.9.3.3. Homurdanmak, Anlaşılmaz Konuşmak

çepürdük söyle- Sözü açıkça söylemeyip değirmenden darı çeker gibi anlaşılmaz, hışırtılı söylemek (İH)

çepürde- Kekelemek, lafı ağzında karıştırmak, mırıldanmak, ağzını şapırdatarak söylemek (İH)

gömren- İçinden hiddetle söylenmek, homurdanmak (İH)

samra- Homurdanmak, ağzının içinde anlaşılmaz sözler söylemek (İH)
soḳran- Ağzı içinden anlaşılmaz söz söylemek (İH)
koñran- Sokranmak, kendi kendine mırıldanmak (CC2)

3.3.9.3.4. Saçma Konuşma

sendire- (II) Saçma sapan konuşmak (İH)
yantı Anlamsız muttasıl konuşmak (İH)
gevzenlik Ahmahlık, bilir bilmez söylemek (İH)
yamra- Abuk sabuk söylemek (İH)
herze *Far.* Saçma söz, hezeyan (BM)

3.3.9.3.5. Gizli Konuşma

rāzlaş- *Far.T.* Gizli konuşmak (İH)
çivilde- Yavaş yavaş konuşmak, hafif sesle söylemek (İH)

3.3.9.3.6. Zikretme, Anma

añ- Anmak, hatırlamak, zikretmek (GT, Kİ, MS, TA)
kiç- (IV) Anılmak, zikredilmek (İM)
meẕḳūr Ar. Zikredilmiş, anılmış (GT, MG)
ẕikr *Ar.* Zikir, anma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)

3.3.9.4. Bağırma, Çağırma, Haykırma

çaġır- 1. Çağırmak, bağırmak (BM, CC2, GT, İH, KFT, Kİ, TA)
çaḳır- Çağırmak, bağırmak (İM)
çıġır- Bağırmak, çağırmak (KF)
şaġır- Bağırmak, bağırıp çağırmak, inlemek (KK)
banır- Bağırmak (İH)
çaġırıd- Çağırtmak (KFT)
hayḳır- Haykırmak, nara atmak (İH)
ḳıġır- Bağırmak, çağırmak, emretmek (BM, Kİ)
mañla- Bağırmak (GT, TZ)
na'ra Ar. Bağırma, haykırma (GT)
na'ra ur- Bağırmak, haykırmak (GT)
çemre- Paylar gibi insanın yüzüne hızlı hızlı kızgınca söylemek (İH)

3.3.9.5. Susmak, Dinlemek

ebsem Suskun (KK)
epsem Suskun (DM, TZ)
ebsem ol- Susmak (KK)
epsem bol- Susmak (TZ)
epsem ol- Susmak (İH)
şamt Ar. Susmak (Gİ, KF)
sükūt Ar. Susma (GT, KFT)
tek tur- Susmak, sakinleşmek (KK)
tik ṭur- Susmak, sessiz olmak(TA)
tın- (II) Susmak (TZ)
tınış- (II) Susmak (TZ)

tiñtür- Susmak (BM)
diñsüz ol- Susmak (BM)
diñle- Dinlemek (GT, KFT)
düñle- Dinlemek (BM)
tıñla- Dinlemek (GT, İM)
müstemi[c] *Ar.* Dinleyen (GT)
sākit Ar. Susan, susmuş (BV, Gİ, GT, KF)

3.3.9.6. Haber, Haber Verme, Haberli, Habersiz

ẖaber Ar. Haber, bilgi (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, İN)
ẖabar (<Ar. ẖabar) Haber (CC1)
rivāyet *Ar.* Rivayet, söylenti, hikaye edilen haber (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
mütevātir *Ar.* Tevatür edilmiş (KFT)
iş'ār *Ar.* Haber verme (İM)
naḳl (II) Ar. Aktarma, nakil, rivayet etme (İN, KFT)
naḳl it- Anlatmak, haber vermek (GT)
tuñavul (< Moğ. tuñgavul) Bildirme, haber verme (CC2)
tuña- (< Moğ. tuñga-) Bildirmek, ilan etmek (CC2)
uẖbirū Ar. "Haber verildi" (KFT)
ẖaberdār Ar.Far. Haberli, bilen, haberi olan (BV)
vāḳıf *Ar.* Haberi olan, bilen (BV, GT, KF, KFT)
āgāh *Far.* Uyanık, haberdar (BV, GT, İM, İN, RH)
ġāfil Ar. (II) Habersiz, haberi olmayan (Gİ, KFT)

3.3.9.7. Müjde, Müjdeleme, Müjdeci

beşāret Ar. Müjde, muştu (Gİ, GT, İM, KF)
beşīr Ar. Müjdeci (İM)
muştiçi Müjdeci (Kİ)
muştuluḳ Müjde verene verilen hediye (Kİ)
sövünçle- Sevinç vermek, müjdelemek (CC1-CC2, TZ)
muştla- Müjdelemek (TZ)
muştula- Müjdelemek (Kİ)

3.3.9.8.Seslenme, Çağırma, Davet

nidā Ar. Seslenme, çağırma (Gİ, KF)
da'vet Ar. Davet, çağrı (Gİ, GT, KF)
inde- Çağırmak, seslenmek (GT)
ünle- Çağırmak, seslenmek (KFT)
ünde- Çağırmak, seslenmek (CC1-CC2, GT, İM, İN, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
ündenil- Çağırılmak, seslenilmek (İM, KFT)
ündet- Çağırtmak (CC2)
oḳın- Okunmak, çağrılmak, davet edilmek (KF, İM)

oḳun- Okunmak, çağrılmak, davet edilmek (İM, MS, RH)
kıçkır- (I) Bağırmak, çağırmak, seslenmek (CC1-CC2, TZ)
ḳıçḳur- Bağırmak, çağırmak, seslenmek (Kİ)

3.3.9.9. Tercüme

terceme Ar. Tercüme, çeviri (GT)
tercüme Ar. Tercüme, çeviri (MG)

3.3.10. Eğitim, Öğretim

3.3.10.1. Eğitim, Eğitme

tebiyet Ar. Terbiye, eğitim, yetiştirme (GT)
bisü Terbiye (Kİ)
bis Terbiye (Kİ)
rāyıż *Ar.* Terbiye (RH)
igiş Terbiye (TA)
edeb *Ar.* Terbiye, nezaket (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, İN, RH)
edeblemeklik *Ar.T.* Terbiye (KFT)
edeble- *Ar.T.* Terbiye etmek (KFT)
ogut- Eğitmek, yetiştirmek, okutmak (CC1)

3.3.10.2.Öğretim, Öğrenim

ögred- Öğretmek, alıştırmak (KFT)
ögret- Öğretmek, alıştırmak (GT, Gİ, İM, KF, Kİ, MG, MS, RH, TA)
öret- Öğretmek (TA)
üret- Öğretmek (RH)
ta'līm Ar. 1. Ders, öğretme (Gİ, GT, KF)
övret- Öğretmek (CC1-CC2)
üvren- Öğrenmek (CC2)
üvret- Öğretmek (CC2)
ögren- **(I)** Öğrenmek (BM, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
ögreniş- Karşılıklı öğrenmek (MG)
ören- **(I)** Öğrenmek (Kİ, TZ)
övren- Öğrenmek (CC1, TZ)
yören- (I) Öğrenmek (TA)

3.3.10.3. Okul

küttāb *Ar.* Kelimenin asıl anlamı katipler olmasına rağmen eserde mektep, okul manasında kullanılmıştır (GT)
medrese *Ar.* Ders yeri, medrese, okul (Gİ, GT, KF, KFT)
mekteb *Ar.* Okul, mektep (GT, KFT)

3.3.10.4. Öğrenci

şākird (II) Far. 1. Öğrenci (DM, GT, İN, KFT)

müteᶜallim Ar. Bilgi edinen, öğrenen (MG)

ḫōcadaş *Far.* Aynı efendinin adamları, kulları, kapı yoldaşı (GT)

3.3.10.5. Öğretim, Öğrenim Süreci

3.3.10.5.1. Araştırma

taḥḳīḳ (I) Ar. Doğru olup olmadığını araştırma, meydana çıkarma (Gİ, İM, KF, MS, İN)

teftīş *Ar.* Araştırma, soruşturma, bir şeyin aranıp sorulması(Gİ, GT, KF)

muṭāla'a *Ar.* Araştırma, seyretme, gözleme (GT, RH)

sınçla- Gözlemek, gözetlemek (CC2)

taḥarrī Ar. Arama, araştırma (Gİ, İM, KF)

tint- Araştırmak, incelemek, denemek (CC2)

tañlaş- İncelemek, denemek (CC1)

cinder- Doğruluğunu araştırmak, bir şeyi enine konuna tetkik etmek (İH)

tėrge- Tahkik etmek, araştırmak (CC2)

ara- (I) Aramak, araştırmak (İH)

eyert- İçini dışını iyice araştırıp aslına ermek (İH)

eyneştir- Bir şeyi gereği gibi araştırıp soruşturmak (İH)

irde- (I) Araştırmak, didiklemek, yoklamak (İH)

isde- İstemek, aramak, araştırmak (CC2, Gİ)

iste- İstemek, aramak, araştırmak (BM, GT, İM, KF, KK, MG)

izde- (I) İstemek, aramak, araştırmak (CC1, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA)

izle- İrdelemek, istemek, araştırmak (İM, TZ)

irde- (II) İstemek (KK)

yizde- İstemek (DM)

ḳarma- (II) Bir şeyin ne olduğunu bilmek için araştırmak (TZ)

3.3.10.5.2. Anlatma, Açıklama, Yorumlama

ayt- 2. Anlatmak (CC1-CC2)

añlat- Anlatmak (GT)

ḳayġur- (II) Anlatmak (Gİ, Kİ)

uḳtur- Anlatmak (Kİ)

uḳuttur- Anlatmak (Kİ)

ta'rīf Ar. Anlatma, tanım (İM)

bildir- Bildirmek, tanıtmak (CC2, DM, TZ)

bildür- Bildirmek, tanıtmak (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

i ʿlām *Ar.* Bildirme (GT)

tanıklat- Bildirmek (CC2)

açıl- 2. Açıklanmak, izah edilmek (KFT)

açmaḳ Açıklama, yorum (KFT)

beyān *Ar.* Açıklama, anlatma (BV, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, İN, RH)

ictihād (II) Ar. Yorum, hüküm çıkarma, görüş beyan etme (İM, KFT)

körgüz- (I) Açıklamak, izah etmek (CC1-CC2)

şerḥ Ar. İzah, açıklama, yorum (İM, MG)

taʿbīr *Ar.* Tabir, yorma, yorumlama (GT)

tafṣīl Ar. Açıklama, ayrıntı (Gİ, İM)

tefsīr Ar. 1. Açıklama, yorumlama (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

ütük (II) Durumu açıklama, hikaye etme (TA)

yora- (Hayra ve şerre) yormak (BM)

yörük Tefsir, yorum (İH)

3.3.10.5.3. Okutma Okuma

oḳıt- Okutmak (KF)

oḳut- Okutmak (GT, TZ)

oḳuṭ Okutmak (KK)

ḳırā'at *Ar.* Okuma (Gİ, KF, İM)

oḳ- Okumak (Gİ, KF, KK)

oḳı- Okumak (GT, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, MG, MS, RH)

oku- Okumak (BM, BV, CC2, GT, Gİ, İM, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TZ)

oḳış- Karşılıklı okumak (KFT)

oḳuş- Karşılıklı okumak (KFT)

tilāve Ar. Okumak (İM)

ref' *Ar.* Arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma (İM)

teşdīd (I) Ar. Bir harfi iki kere okuma (İM)

naṣab Ar. Harfin üstünlü okunması (İM)

telḥīn *Ar.* Güzel okumak için kelimeyi değiştirme (İM)

hecā *Ar.* Hece (İM)

örenle- (I) Hecelemek (İH)

3.3.10.5.4. Ezberleme

ezber tut- Ezberlemek (TA)

ḥıfẓ Ar. Saklama, ezberleme (GT, İM, KF, KFT)

3.3.10.5.5. Soru, Cevap

istifhām *Ar.* Sorma, öğrenmek için sorma (İM)

suʿāl Ar. Soru (Gİ, GT, İM)

cevāb *Ar.* Cevap (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

yanut Cevap (TZ)

covap (< Ar. cavāb) Yanıt, cevap (CC1)

covap bėr- Cevaplamak, yanıtlamak (CC1)

ir- (III) Sormak, anlamak (TA)

sor- Sormak, soru sormak (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TA, TZ)

şor- Sormak, soru sormak (KK)
sorıl- Sorulmak, soru sorulmak (MS)
şorul- Sorulmak, soru sorulmak (Gİ, İM, KF)
sorunıl- Kendisine sorulmak (KFT)
daave (< Ar. da‘va) Arama, sorma (CC1)
dav (< Ar. da‘va) Arama, sorma (CC1)

3.3.10.6. Öğretilenler

3.3.10.6.1. Harfler

ḥarf Ar. Harf, söz (Gİ, GT, İM, KF)
ḥarfī Ar. Harfe ait (KF)
ḥurūf *Ar.* Harfler, sözler (GT, İM)
diş (II) Eski yazıdaki harflerde bulunan diş, çıkıntı (KFT)

3.3.10.6.1.1. Arap Alfabesi

elf Ar. Arap alfabesinin ilk harfi (GT)
elif *Ar.* Arap alfabesinin ilk harfi (GT, İM)
bā *Ar.* Arap alfabesinin 2. harfi (İM, KF)
cim *Ar.* Arap alfabesinin 5. harfi (İM)
dāl Ar. Arap alfabesinin 8. harfi (İM)
ẕāl *Ar.* Arap alfabesinin 9. harfi (İM)
zā *Ar.* Arap alfabesinin 11. harfi (İM)
żād *Ar.* Arap alfabesinin 15. harfi (İM)
ẓā *Ar.* Arap alfabesinin 17. harfi (İM)
ᶜayn (I) *Ar.* Arap alfabesinin 18. harfi (İM)
ḳāf *Ar.* Arap alfabesinin 21. harfi (İM)
ḳāf *Ar.* Arap alfabesinin 22. harfi (İM)
lām *Ar.* Arap alfabesinin 23. harfi (Gİ, İM)
mīm *Ar.* Arap alfabesinin 24. harfi (Gİ, KF)
nūn Ar. Arap alfabesinin 25. harfi (İM)
vāv *Ar.* Arap alfabesinin 26. harfi (İM)
ḥā Ar. Arap alfabesinin 27. Harfi (İM)
yā (II) Ar. Arap alfabesinin 28. harfi (İM)
sa (II) Ar. Arap alfabesindeki sin harfi (KF)
ṣād Ar. Arap alfabesindeki sad harfi (Gİ, İM)
tā (I) *Ar.* Arap alfabesindeki te harfi (İM)
ṭā *Ar.* Arap alfabesindeki tı harfi (KF, IM)
ti Ar. Arap alfabesindeki te harfi (GT)

3.3.10.6.1.2. Harekeler, İşaretler

ḫıfża Ar. Kelimenin sonunu kesre kılmak (Gİ)
medd *Ar.* Uzatma, çekme (Gİ, İM, KF)
temeddüd *Ar.* Uzatma (BV)

hemze *Ar.* Hemze (KFT)
żamme *Ar.* Ötre, zamme işareti(İM)
fetḥa *Ar.* Arapçada üstün işareti (İM, İN)

3.3.10.6.2. Yazma, Çizme

biti- Yazmak (CC2, Kİ)
cızlaş- Yazışmak (BM, Kİ)
çız- Yazmak, çizmek (BM, CC1, İM, TA)
çeke Yazı üzerindeki nokta (Kİ)
yaz- (I) 1. Yazı yazmak (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ) 2. Çizmek (MG, TA)
yazıl- (I) Yazılmak (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, RH)
taḥrīr Ar. Yazma, yazılma (MG)
yazış Yazış (TZ)
çızaḳ Çizik, çizgi (MG)
çızov Çizgi, yazı, hat (Kİ)
çüzüv Çizgi, yazı, hat (BM)
ḫaṭ Ar. (< ḫaṭṭ) 1. Çizgi (Gİ, İN, RH)
ḫaṭṭ Ar. Çizgi (İM, KF, KFT, MG)

3.3.10.2. Yazı (GT)

yazmaḳ Yazı, yazma (BM)
yazmaḳlıḳ Yazı, yazma (BV)
yikü Yerde vesairede olan çizgi (Kİ)
yol (V) Çizgi (MG)

3.3.10.6.2.1 Yazılmış Şey (Kitap, Mektup)

oşatıptır Yazılmış (TZ)
yazu Yazı, mektup vb. (KFT, Kİ, MG)
mektūb *Ar.* Yazılmış şey (GT, MG)
betig Kitap, yazı, mektup (İM)
biti Kitap, yazı, mektup (Kİ)
bitig Kitap, yazı, mektup (DM, KK, TA)
bitik (I) Kitap, yazı, mektup (CC1-CC2, DM, Kİ, RH, TA, TZ)
bitiv Yazı, kitap (CC2)
bitüv Yazı, kitap (CC2)
kitāb *Ar.* Kitap (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS)
kitābet (II) *Ar.* Yazılmış, yazı (MG)
kütüb *Ar.* Kitaplar (KFT)
mükātebe *Ar.* Kitabet (KFT)
nāme Far. Kitap (GT)
nüsḫa Ar. Yazılı bir şeyden çıkarılan suret (İM)
risāle *Ar.* Küçük kitap (MG)
taştıb Ar. Yazılmış yer (BV)
şīrāzlan- Far.T. Kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan ibrişimden ince şeridin takılması (İM)
aç- (I) 3. Neşretmek (İM)

3.3.10.6.2.2. Yazı Malzemeleri

levḥ *Ar.* Eskiden bir talebenin yanında bulunan ders tahtası, küçük ders levhası (GT, İM)

3.3.10.6.2.2.1. Kağıt, Defter

defter Ar. Defter (GT, İM)
taftar 1. (< Ar. taftar) Defter (CC1)
varaḳ *Ar.* Kağıt yaprağı (GT)
varaḳa *Ar.* Tek yaprak, yazılı kağıt (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK)
ḳırtās Ar. Kağıt (BV)
kāġıd *Far.* Kağıt (DM, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
kāġıt *Far.* (< kāġıd) Kağıt (CC1, TA)
ẓahr *Ar.* Arka, kağıt ve benzeri şeylerin arka tarafı(GT)
ṣaḥāyif Ar. Sayfalar (İM)
ṣ**ahīfe** Ar. Sayfa (İM)

3.3.10.6.2.2.2. Kalem

ḳalem *Ar.* Kalem (GT, İM, İN, KFT, KK)
üşük Kalem (TA)
kavursın (< Moğ. ġağursun) Kuş tüyü sapı, tüy kalemi (CC2)
kalam (< Ar. ḳalam) Kalem, kamış kalem (CC1)

3.3.10.6.2.2.3. Mürekkep

ḳara (III) Mürekkep (CC2, İM)
ḥibr Ar. Mürekkep (Gİ)

3.3.10.6.2.2.4. Divit, Hokka

avġas Divit (TA)
uġas Divit (TA)
devit Ar. Divit (TA)
duvat (< Far. davīt) divit (CC1)
ḥuḳḳa *Ar.* Hokka (BV)
karalık Hokka (CC1)

3.3.10.3.3.10.6.2.2.5. Silgi

silecek Silgi (TZ)
silgü Silgi (TZ)

3.3.10.7. Öğrenme Sonucu

3.3.10.7.1. Bilme

bil- (I) Bilmek (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
bilil- Bilinmek (TZ)
bilin- Bilinmek (BV, CC2, Gİ, İM, KF, KFT, MS, RH)
bilmeklik Bilmek (BV)
ören- (II) Bilmek, tanımak (TZ)
tanġı- Tanımak, bilmek (TZ)

tanı- (I) Görmek, bilmek, tanımak (CC1-CC2, GT, TZ)
yaḳīn Ar. Kesin, kuşkuya yer olmadan (bilme) (Gİ, GT, İM, KF, MG, MS)
biliş Tanıdık, bildik (BM, DM, GT, İM, TA)
mu^{c}arref *Ar.* Bildirilmiş, tanımlanmış (İM)
ṭanış Bildik, tanıdık (DM)
dölen- (III) İlimde olgunlaşmak (İH)

3.3.10.7.1.1. Bilgi-İlim

‘ibret Ar. Bir olaydan alınan ders (GT, İM, KFT)
‘ilm *Ar.* İlim, bilgi, bilme (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)
belü İlim (Kİ)
bilgü Bilgi (Kİ)
bili İlim (Kİ)
bilig İlim (GT, KF)
bilik (I) 1. Bilgi, (CC2)
dāniş Far. Bilgi, ilim (GT)
fen *Ar.* Hüner, marifet, ilim (GT, MG)
‘ilmī *Ar.* İlme ait, ilimle ilgili (Gİ)
‘**ilm-i kāmil** Ar. Tam mükemmel ilim (İM)

3.3.10.7.1.1.1. Bazı İlimler

kīmyā *Ar.* Kimya, iksir (GT)
muḥāsebe Ar. **1.** Hesap ilmi, muhasebe (GT) **2.** Hesaplaşma (GT)
fıḳḥ *Ar.* Fıkıh ilmi (Gİ, İM, KF, KFT)
saṭīr Ar. Mitoloji (İM)

3.3.10.7.2. Araştıran, Bilen, Bilgili, Alim

‘allāme *Ar.* Çok bilen (GT)
‘ārif *Ar.* Arif, bilen (GT)
a‘lem *Ar.* En iyi bilen (Gİ)
bilge Bilge, alim (CC2, Kİ)
bilgili (I) Bilgili (TZ)
biliçi Bilen, bilici (KF, RH)
^{c}ālim *Ar.* Bilgin (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, RH)
^{c}āmil (III) *Ar.* Bildiklerini uygulayan kişi (Gİ, KFT, RH)
dānişmend Far. Alim, bilgili, danışman (GT, TA)
erdemlü Erdemli, âlim (TA)
ehl-i ^{c}ilm Ar. Alim (İM)
ḥakīm (II) Ar. Hikmet sahibi, bilge (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
‘ilmli *Ar.*T. İlim sahibi (KK)
ẕū-fünūn *Ar.* Bilgin, marifet sahibi, bir işi bilen kimse (GT)
münevver *Ar.* Aydınlanmış, münevver (GT)
feylesof *Ar.* Filozof, felsefe ile meşgul olan (GT)
ṭalışman Fakih, fıkıhla uğraşan (DM)
faḳīh (I) *Ar.* Fıkıh âlimi (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
sıḳā Ar. İtimat edilen bilginler (KFT)

mürşid *Ar.* Doğru yolu gösteren (Gİ, KF)

tintövçi Arayan, inceleyen (CC2)

muḥaḳḳıḳ *Ar.* 1. Tahkik eden, araştıran (GT) 2. Bir tasavvuf terimini veya hakikati delilleri ile ispatlayan (GT)

muḥallil *Ar.* Analiz yapan, tahlil eden (İM)

3.3.10.7.1.3. Bilmeyen, Bilgisiz, Cahil

belin Cahil (TA)

bölik Cahil (TA)

cāhil *Ar.* Bilgisiz (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)

cāhiliyyet (I) *Ar.* Cahillik, bilgisizlik (İM)

ᶜāmiyy *Ar.* Cahil, okuma yazma bilmeyen (GT)

cehl *Ar.* Cahillik, bilgisizlik (Gİ, GT, KF)

cehūl *Ar.* Pek cahil, bilgisiz (GT)

lā-ya'lem *Ar.* Cahil, bilmez (GT)

nādān Far. Cahil, bilmez (GT)

ümmī Ar. Okuma yazma bilmeyen (Gİ, İM, KF)

3.3.11. Din ve İnanç

dīn Ar. Din (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

dīnī Ar. Dine ait, dinle ilgili (İM)

şer'ī Ar. Dinle ilgili (İM)

num Çin. Şeriat (İH)

şer' Ar. Şeriat, dinin kuralları (Gİ, GT, KF, MG)

şer'an Ar. Dine uygun olan (İM)

şerī'at Ar. Din kuralları (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

şerī'atlik Ar.T. Dine uygun davranış (KFT)

uṣūl-i dīn Ar. Dinin esasları (İM)

taṣavvuf Ar. Tasavvuf (GT)

mükāşefet *Ar.* (Tasavvufta) ilahî sırların görünmesi (GT)

3.3.11.1. Mensubiyet

dındaş Ar.T. Aynı dinden olan (İM)

tebe'iyyet Ar. Tabi olma (İM)

teb' Ar. Tabi olma (İM)

intisāb *Ar.* Bir yere, bir kimseye ait olma, maiyetine girmek, bağlanmak (İN)

nisbet (I) Ar. Mensubiyet (GT)

mensūb *Ar.* Bir şeyle ilgili, mensup (GT, MG)

tābiᶜ *Ar.* Bağlı olan, tâbi (Gİ, İM, KF)

münḳād *Ar.* Tabi, uyan (GT)

mutābaᶜat *Ar.* Tabi olma, uyma (GT)

mürīd *Ar.* Bir şeyhe intisap eden, bağlanan (GT)

musaḫḫar Ar. **1.** Bağlı, bağlanmış (BV) 2. Ele geçirilmiş (İM)

muḳayyed Ar. Kayıtlı, bağlı (İM, MS)
tevābi‘ Ar. Tâbi olanlar, uyanlar (GT)
uy- Uymak, tâbi olmak (BV, GT, İM, İN, KF, KFT, İM, MS, TZ)

3.3.11.1.1. Çeşitli Dinler ve Din Mensupları

3.3.11.1.1.1. İslamiyet

islām *Ar.* İslam dini (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
müsilmānlıḳ *Ar.T.* 1. Müslümanlık, İslam (Gİ) 2. Barış içindeki yer (Gİ)
müslimānlıḳ *Ar.T.* Müslümanlık, İslam (KF, KK)
müsülmānlıḳ *Ar.T.* Müslümanlık, İslam (İM, KF, MG)
müsülmenlik *Ar.T.* Müslümanlık, İslam (KFT)
müselmān *Far.* Müslüman, İslam dinine bağlı olan (KFT)
müsilmān *Ar.* Müslüman, İslam dinine bağlı olan (Gİ)
müslim *Ar.* Müslüman (KFT)
müslimān *Ar.* Müslüman, İslam dinine bağlı olan (DM, İN, KF, KK)
müsülmān *Ar.* Müslüman, İslam dinine bağlı olan (BM, DM, GT, İM, MG, MS)
müsürmān *Ar.* Müslüman, İslam dinine bağlı olan (DM)
ehl-i ḳıble Müslüman (İM)
mü᾽ellefe-i ḳulūb *Ar.* Kalpleri İslām'a ısındırılanlar (İM)
Muḥammedī *Ar.* Hz. Muhammed'e ait, İslam (MG)
emīrü'l-mü‘minīn Halife, Müslümanların başı (İM, KFT)
ḫalīfe Ar. Halife, birinin yerine geçen (İM, KF, MG)
ḫulefā *Ar.* Halifeler (BV)
ḫalīfelik Ar. Birinin yerine geçme (İM)
ḫalīfalıḳ Ar.T. Halifelik (İM, KFT)
Nu‘mān Ar. Ebu Hanife (KF)
imāmeyn *Ar.* Hanefi mezhebinin imamlarından Ebu Yusuf ve Muhammed'e verilen ad (KFT)
meşāyiḫ *Ar.* Şeyhler (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
şeyḫ (I) Ar. Bir tekke veya zaviyenin reisi ve müritleri olan kimse (GT, İM, KFT)
şıḫ (II) Ar. (< şeyḫ) Bir tekke veya zaviyenin reisi ve müritleri olan kimse (GT)
ehl-i beyt Hz. Muhammed'in yakınları (İM, KF)
aṣḥāb 2. Hz. Muhammed'i gören ve sohbetinde bulunan kimseler (GT, KF, İM)
ṣaḥābe Ar. Hz. Muhammed'in arkadaşları (BV, Gİ, İM, İN, KF)
ṣaḥābī Ar. Hz. Muhammed'in arkadaşları (KFT)

şāḥibe Ar. Kadın sahabe (İM)
tābiʿīn *Ar.* Hz. Muhammed'i görmüş olanlar (Gİ, İM, KFT)
şerīf (II) Ar. Peygamber soyundan olan (Gİ, GT)
müctehid *Ar.* Kuranı kerim'den ve hadisten hüküm çıkarma kudretinde olan din alimi (İM, KFT)
müfessir *Ar.* Kuranı kerim'i yorumlayan din alimi (İM)
müftī *Ar.* Fetva veren, müftü (Gİ, İM, KF, KFT)
tayın Uygurlarda dini lider (Kİ)
vaʿiẓ *Ar.* Vaaz veren, dinî nasihatte bulunan (GT, İM)
ḫāṭīb Ar. Hutbe okuyan, hatip (Gİ, GT, İM, KFT, MG)
ḫāṭīblıḳ Ar.T. Hatiplik (KFT)

3.3.11.1.1.2. Hristiyanlık

naṣrānīlik Ar.T. Hristiyanlık (İM)
üçlük Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
üç teñdeş Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
üçöv (**II**) Teslis; baba, oğul, kutsal ruh (CC2)
kitābī *Ar.* Kitap ehli olan Yahudi ve Hristiyanlar (KFT)
kristian *Hr.* Hristiyan (CC2)
tersā Far. Hristiyan (GT, İM, Kİ)
naṣārī Ar. Hristiyanlar (İM)
naṣrānī Ar. Hristiyan (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
naṣrāniyye Ar. Hristiyan kadın (İM)
rāhib *Ar.* Hristiyanlarda manastırda yaşayan ve evlenmeyen din adamı (İM)
bapas (< Yun. papás) Papaz (CC1)
papas (< Yun. papás) Papaz(CC2)
papaz (< Yun. papás) Papaz (CC2)
pap *Hr.* Papa (CC2)
keşiş Rahip, papaz (TZ)
tın ata Peder, papaz (CC2)
kız (III) Bakire, kız (Hz. Meryem) (CC2)
Meryem *Ar.* Hz. İsa'nın annesi (KF)
Maria Hz. Meryem (CC2)
Mariam Hz. Meryem (CC2)
Mariam katun Hz. Meryem (CC2)
Maryam katun Hz. Meryem (CC1)
Lukas Dört İncil'den birinin yazarı, Aziz Luka (CC2)
apostol *Hr.* Havari (CC2)
apostolik *Hr.* Havarîlik (CC2)
Yohannes Havari Johannes (CC2)
Petrus İsa'nın on iki havarisinden biri, Aziz Petrus (CC2)
Paulus Yeni Ahit'te ve Luka İncili'nde önemli bir yere sahip Pavlik kiliselerin kurucusu Hristiyan misyoner, havari Paul (CC2)
Yudas Havari Yudas (CC2)
süryānī Ar. Süryanî (İN)

Annas Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Hanna (CC2)
Herodes 1. Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Herod Antipas 2. Hz. İsa'nın doğduğu dönemde Yahudi Kralı Herodes (CC2)
Kaifas Hz. İsa'yı yargılayan dört yargıçtan biri, Haham Kaiphas (CC2)
Pont Pilat MS 26-36 yılları arasında Roma İmparatorluğu'nun Yahudiye eyaletinin valisi ve Hz. İsa'yı yargılayan yargıçlardan birisi, Pontius Platus (CC2)
Pilatus Pontius Platus (CC2)
Yohan Vaftizci Yahya (CC2)
Yüsüp Hz. Meryem'in nişanlısı, Yusuf Neccar (CC2)
Ambrosius Milan piskoposu, Hristiyan ilahiyatçı, Aziz Ambrosius (CC2)
Elizabet Hz. Meryem'in akrabalarından, kahin Zekeriya'nın karısı (CC2)
Franas Aziz Franziskus (CC2)
Gregor Hristiyan din adamı, Papa, Aziz Gregorius (CC2)
Stefan Hristiyanlığın taşlanarak öldürülen ilk kurbanı, Aziz Stephan (CC2)
Yesse Hz. Davud'un babası (CC2)
Yeronimus Hristiyan ilahiyatçı, bilgin, Aziz Hieronymus (CC2)
Augustin Tanrı devleti, Tanrı şehri, İtiraflar gibi eserlerin yazarı Hristiyan düşünür, Aziz Augustin (CC2)

3.3.11.1.1.3. Yahudi

yahūdī Ar. Yahudi (Gİ, GT, İM, KF KFT)
cehūd *Ar.* Yahudi (DM)
cuhūd *Ar.* Yahudi (BM, Gİ)
Cuhut (< Ar. caḥūd) Yahudi, Cıfıt (CC2)

3.3.11.1.1.4. Mecusi

gebr Far. Ateşe tapan, Mecusi (GT)
mecūsī *Ar.* Putperest, ateşe tapan (Gİ, GT, İM, KF)
mecūsiyye *Ar.* Ateşe tapan kadın (İM)
yalduz eri Putperest, Mecusi(BM)
muġ Far. Zerdüşt rahibi, ateşe tapan (BM, İM)

3.3.11.1.2. Mezhepler

ḳaderī *Ar.* "Kul yaptığı işlerin yaratıcısıdır" inancında olan sapık mezhebe bağlı olan (İM)
ḳaderiyye Ar. "Kul yaptığı işlerin yaratıcısıdır" diyen sapık mezhep (İM)
muʿtezile *Ar.* Kaderi inkar eden mezhep ve bu mezhebin bağlısı (İM)

muᶜtezilī *Ar.* Kaderi inkar eden, mutezile mezhebine bağlı olan (İM, KFT)

ẓāhirī (II) *Ar.* Ebu Davud Zāhirī'nin kurduğu mezhebe bağlı olan (İM)

ᶜalevī *Ar.* Hz. Ali'yi seven (İM, KFT)

rāfiżī *Ar.* Hz. Ebubekir ile Hz. Ömer'in halifeliğini kabul etmeyen (İM)

katolik *Hr.* Katolik (CC2)

ḫavāricī Ar. Hariciler (İM, KFT)

3.3.11.1.3. Dini Topluluklar, Cemaat

ümmet Ar. Ümmet, dini topluluk (Gİ, GT, İM, KF, MS)

cemā'at *Ar.* 1. Cemaat, topluluk (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

dirnek Cemaat (İH)

zeydiyye *Ar.* Dinî bir grup (KFT)

ẕimmī *Ar.* Müslümanlara vergi veren Hristiyan ve Yahudiler (İM, KFT)

iḫvān-ı ṣafā Ar. Hicri 4. Yüzyılın sonlarına doğru Basra'da kurulan, birbirine bağlı insanlardan müteşekkil bir topluluk; geniş manada tarikat kardeşliği (GT)

3.3.11.1.4. Dine Bağlılık ve Dinine Bağlı Kimseler

diyānet Ar. Dindarlık, dine bağlılık (GT, İM)

pārsālıḳ *Far.T.* Zahitlik, sofuluk (GT)

zāhidlik *Ar.*T. Dini kurallara sıkı bağlılık (İM)

zühd *Ar.* Dinî görevlere sıkı bağlılık, sofuluk (Gİ, GT, KF, KFT)

ḳurbet Ar. 1. (Allah'a) yakınlık (GT)

muᶜteḳid *Ar.* İtikat eden, inanan (GT)

muvaḥḥid *Ar.* Allah'ın birliğine inanan (MG)

mü'min *Ar.* İman etmiş, inanmış, müslüman (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

mü'mine *Ar.* İman etmiş, inanmış, müslüman kadın (İM)

dīnli Ar.T. Dindar (KK)

pārsā *Far.* Sofu, zahit kimse (GT)

zāhid *Ar.* Dinine bağlı, sofu (GT, İM, KF, KFT)

ṣufī Ar. Sofu, derviş (GT)

ṣāliḥ (I) Ar. Dinî emirleri yerine getiren (Gİ, GT, İM. KF, KFT, MS)

muḳarreb Ar. (Allah'ın) yakını, sevdiği (Gİ, GT, İM, KF)

velī (I) *Ar.* Eren, ermiş, veli (Gİ, GT, İM, KF)

evliyā *Ar.* Veliler, ermişler, evliya (GT, İM)

aṣḥāb-ı kehf Kur'ânı kerimde bahsedilen ve bir mağarada uzun müddet uyuyan yedi kişi ve köpekleri (GT)

enṣārī *Ar.* Peygamberimiz Medine'ye göç ettiği zaman kendisine yardım eden Müslümanlar (İM)

ınangan İnançlı, imanlı (CC1)

hidāyet *Ar.* Hak yolunu gösterme, Hak yolunda olma (Gİ, İM, KF,MS)

ınanmaḳ İnanç (CC1)

i'tiḳād *Ar.* İnanma, gönülden tasdik ederek inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

īmān *Ar.* İman, inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, MS)

maᶜrifet (III) *Ar.* (Tasavvufta) Allah'ın birliğini tanıma ve bilme zevki (GT)

şehādet (I) Ar. 1. Allah'ın birliğine tanıklık etme (Gİ)

tevḥīd Ar. Allah'ın birliğine inanma (GT, İM, KF, MS)

büt- İnanmak, kabul etmek (İH)

birle- Birlemek, tevhit etmek (Gİ, İM, KF)

3.3.11.1.5. Dine Mensup Olmama, Küfür, İnkar

mürtedlik *Ar.T.* Dinden çıkma (KFT)

murtadlıḳ *Ar. T.* İslam dininden dönme (İM, KFT)

mürted *Ar.* Dinden çıkan (İM, KFT)

mürtede *Ar.* Dinden çıkan kadın (İM)

mülhid *Ar.* Dinsiz (GT)

dīnsiz Ar.T. Dinsiz, kafir (GT, KK, TZ)

fısḳ *Ar.* Hak yoldan çıkma (GT, İM, KFT)

fısḳ-ı fücūr Allah'a isyan etme (İM)

ġavurlik Ar.T. Kafirlik (KK)

inkār *Ar.* İnkar, inanmama, reddetme (GT, İM, KFT, MS)

kāfirlik Ar.T. Allah'a inanmama (İM)

küfr Ar. Küfür (GT, İM, KFT)

küfrlük *Ar.T.* Allah'a inanmamaklık (İM)

batur- (II) İnkar etmek (Kİ)

īmānsız *Ar.* T. İnanmayan (İM)

azġan Kâfir, sapık (İM)

ceberī *Ar.* Cüz'î iradeyi kabul etmeyenler (İM)

dehrī Ar. Dünyanın sonsuzluğuna inanıp ahreti inkar eden (İM)

elgin Yabancı (özellikle kâfir için kullanılır) (İH)

ġavır Ar. (< kāfir) Müslüman olmayan (DM)

ġavur Ar. (< kāfir) Müslüman olmayan (DM, KK)

kāfir Ar. Kāfir, Allah'ı inkār eden (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

kāfire *Ar.* Allah'ı inkār eden kadın (Gİ, İM)

kāvur *Ar.* (< kāfir) Gavur, kāfir (TZ)

kefūr *Ar.* Nimete küfran eden, inkar eden (GT)

kevür *Ar.* (< kāfir) Gavur, kāfir (BM, Kİ)

münkir *Ar.* İnkar eden, inanmayan (GT, KFT)

müşrik *Ar.* Allah'a eş koşan (Gİ, İM, KF)

şirk Ar. Allah'a eş koşma (İM, KFT)

zandīḳ *Ar.* Zındık, Tanrı'ya ve ahirete inanmayan(KFT)

3.3.11.2. İman, İnanç ve İnanılanlar

ınan- İnanmak, güvenmek (CC1-CC2, GT, İM, MG, MS, TA)

inan- İnanmak, güvenmek (Gİ, Kİ, KFT, TZ)

ışan- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (CC1, TZ)

işen- Güvenmek, inanmak, tevekkül etmek (İM)

ınanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

inanıl- İnanılmak, güvenilmek (KFT)

tölen- (III) İnanmak, emin olmak (İM, KFT)

ınangan İnançlı, imanlı (CC1)

hidāyet *Ar.* Hak yolunu gösterme, Hak yolunda olma (Gİ, İM, KF,MS)

ınanmaḳ İnanç (CC1)

i'tiḳād *Ar.* İnanma, gönülden tasdik ederek inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

īmān *Ar.* İman, inanma (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, MS)

maᶜrifet (III) *Ar.* (Tasavvufta) Allah'ın birliğini tanıma ve bilme zevki (GT)

şehādet (I) Ar. 1. Allah'ın birliğine tanıklık etme (Gİ)

tevḥīd Ar. Allah'ın birliğine inanma (GT, İM, KF, MS)

büt- İnanmak, kabul etmek (İH)

birle- Birlemek, tevhit etmek (Gİ, İM, KF)

3.3.11.2.1. Yaratıcı

ḫāliḳ Ar. Yaratan (Allah) (Gİ, GT, İM, KF)

ṣānīᶜ Ar. Yaratıcı (İM)

yaradıçı Yaratıcı, Allah (KF)

yaratġan Yaratan, yaratıcı, Allah (İM, Kİ)

yaratḳan Yaratan, yaratıcı, Allah (TA)

töretteçi Yaratıcı, yaratan (CC2)

yarattacı Yaratıcı, yaratan (CC2)

tirgizgiçi Diriltici, canlandırıcı (CC2)

tirkizgen Dirilten, can veren (TZ)

tirgiz- Diriltmek, canlandırmak (CC2, GT, İM)

tirgüz- Diriltmek, canlandırmak(İM)

tirkir-Diriltmek, canlandırmak (Kİ)

tirkiz- Diriltmek, canlandırmak(TZ)

yarad- Yaratmak, ibda etmek (KFT, RH)

yarat- Yaratmak (BV, CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
ḳopar- (II) Yeniden dirilmek (İM)
dürüt- (I) Yaratmak (TZ)
ḫalḳ (II) Ar. Yaratılış (GT)
ḫilḳat *Ar.* Yaratılış (BV, İM)
yaradıl- Yaratılmak (Gİ, MS)
yaratıl- Yaratılmak (İM)
bitiş (II) Yaratılış (GT, MG)

3.3.11.2.1.1. Allahın İsim ve Sıfatları

Allāh *Ar.* Allah, Tanrı (Gİ, GT, İM, KF, MS)
Allāh teᶜālā Ar. "Yüce Allah" (MS)
beyer (Uygur ve Türkistan dilinde) Allah, ilah (Kİ)
ḫaḳ (I) Ar. Allah (Gİ, GT, KF)
ḫaḳḳullāh Ar. Tek Allah (KF)
iḍi Rab, Allah (İM, Kİ, TZ)
ilāh *Ar.* Allah (GT)
maᶜbūd *Ar.* Tanrı, ilāh (GT)
mevlā (I) *Ar.* Allah (GT)
oġan Tanrı (İH, Kİ)
uġan Yaratıcı, Allah (TA)
rabb *Ar.* Allah (BV, Gİ, İM)
taġrı Tanrı, Allah (DM, KK)
tanġrı Tanrı, Allah (TZ)
tanrı Tanrı, Allah (DM, İH)
tañrı Tanrı, Allah (Gİ, GT, KFT, MG, MS)
tañrı ta'ālā yüce Allah (MS)
tėñir Tanrı (CC2)
tėñer Tanrı (CC2)
tėñeri Tanrı (CC2)
tėñir Tanrı (CC2)
tėñiri Tanrı (CC2)
teñri Allah, Tanrı (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, KF, Kİ, İN, MG, RH)
tigri (I) Allah, Tanrı (İM)
tiñri Tanrı (BV, TM)
Beygine Rab, sevgili Rab (CC2)
Bey Teñeri Rab (CC2)
Bey Teñri Rab (CC2)
meñü ḫan Tanrı (CC2)
meñü Teñri Tanrı (CC2)
Ata Tanrı (CC2)
Ata Tengri Tanrı (CC2)
Tengri Ata Tanrı (CC2)
yarılḳaġan Günahları bağışlayan, Allah (İM)
yarlıġan Rahim, merhamet eden, Allah (TA)
raḥmān *Ar.* Herkese merhamet eden Allah (Gİ, İM, KF)
ḥakīm (I) Ar. Allah'ın isimlerinden (GT)
vāris 2. Allah'ın adlarından biri (KF)
tañrılıḳ Allah için, Allah'a layık (GT)
tėñrilik Tanrılık (CC2, GT, İM)
ārzū beriçi rızık veren, Allah (BM)
azuk beriçi Rızık veren, Allah (BM)
rāzıḳ *Ar.* Rızık veren (Gİ, KF)

kerīm *Ar.* 2. Kerem sahibi, yüce Allah (Gİ)

azuḳlandur- Yiyecek vermek, rızık vermek (İM)

ġafūr Ar. Bağışlayan (Allah) (GT)

mālikü'l-mülk Mülkün sahibi, Allah (GT)

ḥayy Ar. Canlı, diri (Allah) (GT)

ḳayyūm *Ar.* Allah'ın sıfatlarından, ezelden ebede kadar kaim ve mevcut olan (Gİ, KF)

şamed 2. Kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan Allah (Gİ)

ḳādir *Ar.* Kudretli, kadir, her şeye gücü yeter (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

reşīd *Ar.* Doğru yolu gösteren, Allah'ın sıfatlarından (İM, KFT)

tevfīḳ Ar. Allah'ın yardımına kavuşma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG)

ḥannān Ar. Çok acıyan, çok acıyıcı (Allah'ın sıfatlarından) (Gİ, KF)

maġfiret *Ar.* Allah'ın kullarının günahlarını bağışlaması (Gİ, İM, KF)

taḳdīr (III) Ar. Allah'ın ezelde olacak şeyleri bilmesi (İM)

tevfīḳlik Ar. T. Allah'ın kuluna yardım etmesi (Gİ)

şeref Ar. Büyüklük, ululuk (GT, İM)

celāl *Ar.* Büyüklük, ululuk (GT, İM)

uluġluġ Büyüklük, yücelik (İM)

uluġluḳ Büyüklük, yücelik (GT, İM)

ululıḳ Büyüklük, yücelik (Gİ, KF)

ululuġ Büyüklük, yücelik (RH)

ululuḳ Büyüklük, yücelik (CC1, KF)

yüçelik Yücelik, ululuk (BV, İM)

haybat (<Ar. haybat) Heybet, mehabet, gösteriş (CC2)

heybet *Ar.* Heybet, mehabet, gösteriş (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)

mehābet *Ar.* Azamet, ululuk, heybetlilik (GT)

bėyiklük Büyüklük, yücelik (CC1)

'ālī *Ar.* Yüce, yüksek (BV, GT, MG)

'aẓīm *Ar.* **1.** Büyük, ulu, yüce (GT, İM, MG)

'ulvī Ar. Yüksek, yüce, ulvī (GT)

aᶜlā *Ar.* En yüksek, yüce (GT)

ᶜāliye (II) *Ar.* Yüce, ulu (MG)

celīl *Ar.* Yüce, ulu (Gİ, KF)

ḫuvāceh *Far.* Ulu, yüce (TA)

şamed Ar. **1.** Yüksek, ulu (Gİ)

ullu Büyük, ulu, yüce (GT)

ulu Büyük, ulu, yüce (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, TA, RH, TZ)

uluġ Ulu, büyük, yüce (BV, GT, İM, KFT, MG)

yüçe (I) Yüce, yüksek (BM, BV, Gİ, MS, RH)

ecell *Ar.* En ulu, pek büyük, celil (GT)

ekber *Ar.* En büyük (İM)

üyegenci Büyük, ulu (TA)

3.3.11.2.1.2. Allah ismini içeren sözler, ifadeler

‘azze *Ar.* Allah adından sonra söylenen hürmet sözü (GT)

‘azze ve celle “Aziz ve yüce olan Allah” anlamında Allah adından sonra söylenen hürmet sözü (İM)

Allāhu ekber Ar."Allah en büyüktür" anlamında bir söz (İM, MS)

bismillāh *Ar.* "Allah'ın adıyla " anlamında bir söz (Gİ, İM, KF)

eşhedü *Ar.* "Tanıklık ederim" anlamında bir söz (KFT)

ilāhī *Ar.* “Ey Allah'ım” anlamında bir söz (MS)

inşāallāh *Ar.* “Allah dilerse, nasip ederse” anlamında bir cümle (GT, İM, MG)

inşāallāhu te‘ālā *Ar.* “Yüce Allah dilerse, nasip ederse” anlamında bir cümle

lā ilāhe *Ar.* “İlah yoktur”(İM)

lā ilāhe illallāh *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur” (Gİ, İM)

lā ilāhe illallāh muḥammedün resūlullāh *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur, Muhammed onun elçisidir” (Gİ, İM)

lā ilāhe illallāhu vallāhu ekber *Ar.* “Allah’tan başka Tanrı yoktur (ve) Allah büyüktür” (İM)

māşallāh Ar. (< mā-şā-AIlāh) "Allah'ın istediği gibi" anlamında bir söz (İM)

rabbenā *Ar.* “Ey rabbimiz” anlamında bir cümle (Gİ, KF)

rabbenā leke’l- ḥamd *Ar.* “Allahım hamd sanadır” (İM, MS)

ṣalavāt'llāhi ᶜaleyhim Ar. "Allah'ın iyiliği ve selamı onların üzerine olsun” anlamında Hz. Muhammed zikredilince söylenen hürmet ibaresi (İN)

ṣalavātüllāhi ᶜaleyhi vesellemehu Ar. "Allah'ın iyiliği ve selamı onun üzerine olsun" anlamında Hz. Muhammed zikredilince söylenen hürmet ibaresi (GT)

semiᶜallāhu limenḥamide Ar. "Allah hamd edeni işitir” anlamında bir söz (İM, MS)

semiᶜallāhu limenḥamide Ar. "Allah hamd edeni işitir” anlamında bir söz (İM, MS)

sübḥāne Ar. Allah sözünden sonra zikredilen saygı sözü (GT)

taᶜ ālā *Ar.* Allah adından sonra söylenen saygı sözü (BV, Gİ, GT, İN, MG, RH)

tebāreke Ar. “ve te‘ala” sözleri ile Tanrı adından sonra gelen saygı sözü (GT)

tehlīl *Ar.* Kelime-i tevhidi tekrarlama (Gİ, GT, İM, KF)

tekbīr *Ar.* Tekbir (Gİ, GT, İM, KF, MS)

tesmiye Ar. Besmele çekme (İM)

tevekkeltü Ar. Kadere razı olarak işi Allah'a bıraktım deme (İM)

vallāhu a'lem(ü) *Ar.* "Allah bilir" (BV, KFT)

vallāhu ekber *Ar.* "Allah en büyüktür"(İM)

3.3.11.2.2. Melekler

melekūt *Ar.* Ruhlar ve melekler alemi (Gİ)

fereşte *Far.* (< ferişte) Melek (KK)

ferişte *Far.* Melek (BM, DM, KK, TZ)

firişte *Far.* Melek (GT, TA)

frişte *Far.* Melek (CC1-CC2, GT)

melāyik *Ar.* Melekler (KF)

melāyike *Ar.* Melekler (Gİ, GT, İM, KF, MS)

melek *Ar.* Melek (Gİ, GT, KF, MS)

melekü'l-mevt Azrail, ölüm meleği (Gİ, KF)

cān alġan Azrail (İH)

Mikāyil *Ar.* Dört büyük melekten biri (GT)

Gabriel Cebrail (CC2)

Arı Tın Kutsal Ruh (CC2)

münker (I) *Ar.* Sorgu meleği (İM)

nekīr Ar. Sorgu meleği (İM)

rıżvān *Ar.* Cennetin kapıcısı olan büyük melek (Gİ)

3.3.11.2.3. Peygamberler

bügü Peygamber (CC)

beyġāmber *Far.* Peygamber (TA)

beyġānber *Far.* Peygamber (DM)

biyġamber *Far.* Peygamber (RH)

payġambar *Far*. Peygamber (CC1-CC2, TA, TZ)

peyġāmber *Far.* Peygamber (BM, GT, İM, KFT, KK)

peyġānber *Far.* (< peyġāmber) Peygamber (KK)

piyġāmber *Far.(< peyġāmber)* Peygamber (İN)

nebī Ar. 1. Peygamber (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, RH)

nebīlik Ar.T. Peygamberlik (İM)

nebīyullāh Ar. Peygamber (Gİ)

mürsel *Ar.* Gönderilmiş, peygamber (İM, KFT)

enbiyā *Ar.* Nebiler, peygamberler (GT)

nübüvvet Ar. Peygamberlik (İM)

profet (< Lat. Prophet) Peygamber (CC2)

resūl *Ar.* Elçi, peygamber (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)

resūllik *Ar.*T. Peygamberlik (İM)

savçı (II) Peygamber (Kİ)

yalavaç 2. Peygamber, resul (DM, TA)

3.3.11.2.3.1. Bazı Peygamberler

ādem (II) *Ar.* Âdem peygamber (BV, KF)
ata (II) Hz. Âdem (Kİ)
Nūh Nuh peygamber (GT)
ḫalīl Ar. Hz. İbrahim, İbrahim peygamber (Gİ)
ḫalīlullāh Ar. Hz. İbrahim, İbrahim peygamber (GT)
Luṭ *Ar.* Lut peygamber (GT)
kelīmullāh *Ar.* Hz. Musa (Gİ, KF)
Mūsā Ar. Musa peygamber (GT, KF)
Aaron Hz. Musa'nın kardeşi Hz. Harun, başrahip Aaron (CC2)
Salomon Kral Davud'un oğlu, 3. İsrail kralı Hz. Süleyman (CC2)
Daud Hz. Davut (CC2)
İsrahel Hz. Yakup (CC2)
ʿİsā *Ar.* İsa peygamber (GT, KF)
rūḥullāh *Ar.* Hz. İsa (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
Yesus Hz. İsa (CC2)
Yesus Kristus Hristos, Hz. İsa (CC2)
Ḫristoz Hristos, Hz. İsa (CC2)
Ḫristus Hristos, Hz. İsa (CC2)
Kristus Hristos, Hz. İsa (CC2)
Yarıḫ Hz. İsa (CC2)
ogul 2. Hz. İsa (CC2)
ovul 2. Hz. İsa (CC2)
yulovçı Kurtarıcı, Mesih (CC2)
yulugma Kurtarıcı (CC2)
Misiḫa (Hr.) Mesih, Hz. İsa (CC2)
Emanuel Hristiyanlar tarafından Hz. İsa için kullanılan bir sıfat (CC2)
Maḥmūd *Ar.* Peygamberimiz, Hz. Muhammed (KF)
Muḥammed *Ar.* Hz. Muhammed (KF)
Muḥammedü'l-Muṣṭafā Hz. Muhammed (GT)
Muṣṭafā Ar. Hz. Muhammed'in isimlerinden biri (BV, GT, KFT)
nebī 2. Hz. Muhammed (MS)
Neẕīr Ar. Hz. Muhammed'in adlarından biri (İM)
resūlullāh *Ar.* "Allah'ın elçisi Hz. Muhammed" (Gİ, İM, İN, KF, KFT)
seyyid 2. Hz. Muhammed (GT)
ḳābe-i şerīfe Hz. Muhammed'in kabri (İM)
ḳābe ḳavseyn *Ar.* Miraç gecesinde Hz. Muhammed'in Cenabıhakk'a olan yakınlık derecesinden kinaye (İM)

3.3.11.2.4. Hadis

ḥadīs Ar. Peygamberimizin sözleri (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
muḥaddis *Ar.* Hadisçi, hadis nakleden (KFT)

3.3.11.2.5. Mucize

mu‘cizāt *Ar.* Mucizeler (İM)
tañ (III) Mucize (CC2)
tañış Mucize (CC2)
tañuş Mucize (CC2)
tañlançık Mucize (CC2)
tañlançıḫ Mucize (CC2)

2.6. Vahiy

vaḥy *Ar.* Bir emrin Allah tarafından peygamberlere bildirilmesi (İM)

2.7. Dört Büyük Kitap

ḳurrasa Kitap, mukaddes kitap (BM)
tevrīt Ar. Tevrat (Gİ, GT, İM)
zebūr *Ar.* Hz. Davud'a nazil olan mukaddes kitap (İM)
evangelim İncil (CC2)
incīl *Ar.* İncil (GT, İM, KFT)
Teñri sözi İncil (CC2)
Teñeri söz Tanrı sözü, İncil (CC2)
furḳān *Ar.* Kur'anıkerim (İM)
kitāb-ı ᶜazīz Kur'anıkerim (KFT)
kitābullāh *Ar.* Kur'anıkerim (KFT)
kur'an Ar. Kur'anıkerim (BV, Gİ, GT, İM, KFT, KK, MS)
muḳrī Ar. (Kur'anıkerim) okuyan (GT)
muṣḥaf *Ar.* Kur'an-ı kerim (Gİ, İM, KF, KFT)
ḫatme Ar. Bir kere bitirme, Kur'anıkerim'i baştan başa bir kez okuyup bitirme (Gİ, KF)
zelletü'l-ḳārī Kur'anıkerim'i okuyanın yanılması (İM)

3.3.11.2.7.1. Kur'an-ı Kerim'in Bölümleri

3.3.11.2.7.1.1. Sure

sūre(t) Ar. Kuran-ı kerim'in 114 bölümünden her biri (Gİ, GT, İM, KF, MS)
fātiḥā *Ar.* Fatiha suresi (Gİ, İM, KF, MS)
innā enzelnā(hu) Ar. Kadr suresi (Gİ, KF, MS)
innā fetaḥnā *Ar.* Fetih Suresi (KF)
ḳulhüvallāhu eḥad *Ar.* İhlas suresi (Gİ, KF)
neml (II) Ar. Kur'anıkerim'de bir sure adı (Gİ)
māyide Ar. Kuranıkerim'de bir sure adı, maide suresi (Gİ, KFT)

3.3.11.2.7.1.2. Ayet

āyāt *Ar.* Ayetler (Gİ, İM, KF)
ᶜaşr *Ar.* On ayet (İM)
müdāyene *Ar.* Kuranıkerim'de bir ayet adı (Gİ, KF)
āyet *Ar.* Ayet, Kuranıkerim'in cümleleri (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

āyete'l-kürsī Bakara suresinin 255. ayeti (Gİ, İM, KF)

āyetü'l-müdāyene Bakara suresinin 282. ayeti (İM)

müdhāmmetānī *Ar.* Rahman suresinin 64. ayeti (Gİ)

naşş 2. Kur'an'ın anlamı açık ve kesin olan ayetleri (İM, KFT)

nesḫ Ar. Hükümsüz bırakma, Kur'anıkerim'in sonra gelen bir ayetinin önce gelmiş bir ayetinin hükmünü değiştirmesi (İM)

3.3.11.2.8. Kaza, Kader

devrān Ar. Dünya, kader (GT)

ḳader *Ar.* Kader, alın yazısı, yazgı (Gİ)

ḳażā (I) *Ar.* Kaza, kader (Gİ, GT, KF)

muḳadder Ar. (Allah tarafından) takdir edilmiş, mukadder (Gİ, GT, İM, KF)

muḳarrer Ar. (Allah tarafından) kararlaştırılmış (GT)

tevekkül Ar. Kadere razı olma (Gİ, GT, İM, KF)

levḥ-i maḥfūẓ Allah tarafından takdir edilenlerin yazılı bulunduğu manevi levha (İM)

teyişli (Alın yazısıyla) belirlenmiş, gerekli, mecburi (CC2)

ḳır (V) Felek (TA)

3.3.11.2.9. Ahiret, Kıyamet

'uḳbā Ar. Ahiret (GT)

āḫīret *Ar.* Ahiret, öbür dünya (BV, Gİ, GT, İM, KF, MS)

ḥisāb kuni Kıyamet günü (İM)

ḳıyām Ar. 2. ölümden sonra dirilip ayağa kalkma (Gİ)

ḳıyāmet *Ar.* Kıyamet (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, RH)

kopmaklık Ölümden sonra dirilmek (CC2)

maḥşer *Ar.* Mahşer, kıyamet (GT)

deccāl Ar. Kıyamete yakın ortaya çıkacağına inanılan yalancı ve zararlı şahıs, deccal (GT)

aʿrāf *Ar.* Cennet ve cehennem arasında tasavvur olunan yer (GT)

3.3.11.2.9.1. Cennet

ʿadn *Ar.* Bir cennet adı (İM)

cennet *Ar.* Cennet (Gİ, GT, KF, MS)

cennāt *Ar.* Cennetler (MS)

cinān *Ar.* Cennetler, bahçeler (GT)

firdevs *Ar.* Cennet (GT)

uçmaḳ Cennet (BM, İM, İN, KFT, Kİ, MS, TA, TZ)

kök (mec.) Cennet (CC1-CC2)

uçmak (< Soğd. uştmag) Cennet (CC1-CC2)

uçmaklı (< Soğd. Uştmag + T.) Cennetli, cennette bulunan (CC2)

ḥulle *Ar.* İki parçadan oluşan elbise, cennet elbisesi (Gİ, KF, KFT)
ḥūr-ı ʻīn *Ar.* Cennet kızı, huri (İM)
ḥūrī *Ar.* Cennet kızı (Gİ, KF)

3.3.11.2.9.2. Cehennem

cehennem *Ar.* Cehennem (Gİ, GT, İM, KF)
caḥīm *Ar.* Cehennem (İM)
tam (VI) Cehennem (TZ)
tamu (< Soğd. tamu) Cehennem (CC2, KFT, TA, TZ)
tamuġ Cehennem (GT, İM)
tamuḫ (< Soğd. tamu) Cehennem (CC2)
tamuk (< Soğd. tamu) Cehennem (CC1)
tamuv Cehennem (Kİ)
tozaḳ Cehennem (BM)
saḳar Ar. Cehennem (GT)
zindan (< Far. zindān) Cehennem (CC2)
tamuġlı Cehenneme girecek olan, cehennemlik (İM)

3.3.11.2.10. Şeytan, Cin, Peri

şaḳaleyn Ar. İnsan ve cin (BV)
cinn *Ar.* Cin (Gİ, GT, İM, KF, MS)
cinnī *Ar.* Cin, cin taifesine ait olan (Gİ, KF)
perī *Far.* Peri (İM)
dīv Far. Dev, şeytan, cin (GT, İM, TZ)
iblīs Ar. İblis, şeytan (GT, İM)
şeyṭān Ar. Şeytan (Gİ, GT, İM, KF, MS)
yan (III) Şeytan (İH)
yek (I) Şeytan, iblis (BM, CC2, Kİ, TZ)
izit Şeytan (TA)
yelpik Çarpılmış, cin çarpmış (İH)
şaytan (< Ar. şayṭān) Şeytan (CC2)

3.3.11.2.11. Baht, Talih

ḳuds *Ar.* Kutluluk (KFT)
rūzgār (II) *Far.* Talih (GT)
ṭāliʻ Ar. Talih, kısmet (GT)
dād (II) Far. Kısmet, nasip (GT)
rūzī *Far.* Rızık, nasip (BV, MG)
teberrük Ar. Uğur sayma (İM)
baḫt *Far.* Baht, talih, şans (CC2, GT)
iḳbāl *Ar.* İkbal, talih, baht (GT)
roz (< Far. rōz) Talih, baht, kader (CC1)
oroz (< Far. rōz) Talih, baht, kader (CC1)
devlet Ar. Saadet, yüce bahtlılık (BV, GT, MG, RH)
duvlat (< Ar. davlat) Talih, şans, devlet (CC2)
saʻadāt Ar. Saadetler, mutluluklar (Gİ)
saʻādet Ar. İkbal, talih, saadet, mutluluk (Gİ, GT, İM, KF, MG, RH)

çarḫ Far. Felek, baht (GT)
hümāy *Far.* Devlet kuşu, hüma (GT, İM, MG)

3.3.11.2.11.1. Kutlu, Bahtlı, Talihli

arıġ 1. 2. Kutsal, mübarek (İM)
'azīz (I) *Ar.* Aziz, kutsal, saygın (GT, İM, KF, RH)
'azīzrek *Ar.T.* Çok kutsal, çok saygın (KFT)
algışlı Kutsal, aziz (CC1-CC2)
arı algışlı Kutsal, aziz (CC1)
haziz (< Ar. 'azīz) Kutsal, aziz (CC2)
baḫtlı (< Far. baḫt + T.) Bahtlı, şanslı, talihli (CC2)
baḳlı Aziz (CC2)
devletli Ar.T. İkbal sahibi, bahtlı (GT, TZ)
ḳutlı Kutlu, mübarek (DM, GT)
ḳutlu Kutlu, mübarek (BM, CC2, GT, Kİ, RH, TA)
ḳutluġ Kutlu, mübarek (GT)
oġurlu Uğurlu (Kİ)
yümlü Mübarek, uğurlu (İH)
mesᶜūd *Ar.* Mutlu, saadetli, bahtlı (KF)
çoġlu bol- Işıklı olmak (mec. ikballi, saadetli) (İH)

3.3.11.2.11.2. Kutsuzluk, Uğursuzluk, Talihsizlik

bed-baḫtlıḳ *Far.T.* Bahtsızlık (İM)
şeḳāvet Ar. Bahtsızlık, kutsuzluk (GT)
şomluġ Far.T. Uğursuzluk (RH)
çıyrun Talihsizlik, mutsuzluk, terslik (CC2)
şom Far. (< şūm) Uğursuz (RH)
ırḳıl Uğursuz (TZ)
badbakt (<*Far.* bad-baḫt) Bedbaht (CC1)
bed-baḫt *Far.* Bahtsız, kötü talihli (İM)
devletsiz Ar.T. Bahtsız, talihsiz (GT)
ḳo (II) Uğursuz (TZ)
ḳutsız Kutsuz, uğursuz (TA)
meyşūm Ar. Uğursuz, mel'un (GT)
müdbir *Ar.* Talihsizliğe uğramış, düşkün (GT)
kemsen (< Far. kamzan) Talihsiz, şanssız, bahtsız (CC2)

3.3.11.2.12. Batıl İnançlar

3.3.11.2.12.1. Fal

fāl *Ar.* Fal, uğur(GT)
ḳoş (I) Kıran, fal (BM)
yom Fal (Kİ)
ramçılık (< Far. ram < Ar. raml + T.) Kehanet, fal (CC1)

ırḳla- Fal bakmak, gelecek ile ilgili söz söylemek, tahminle sonuç çıkarmak (İH)
yoluk- (IV) Yünle pamuğu karıştırarak fala bakmak (TZ)
yomla- Fal tutmak, yorumlamak (Kİ)
yor- (II) Fal tutmak (Kİ)
tülge kör- Yıldıza bakmak (TZ)

3.3.11.2.12.2. Büyü, Sihir

bügi Büyü, sihir (TZ)
ṭalsım Yun. (< tilism) Bir hazineyi koruduğuna inanılan büyü, tılsım (GT)
siḥr Ar. Büyü, sihir (İM, KFT)
ovsun Far. (< efsūn) Efsun, büyü (TZ)
ovsunla- Far.T. Efsunlamak (TZ)

3.3.11.2.12.3. Put

şanem Ar. Put (GT, İM)
put *Far.* Put, büt (KFT, TZ)
ḳarġan (I) Put, kabir (TA)
sın (III) Put (TZ)
sın (III) Put (TZ)
abaḳ (I) Put, suret (İM, TZ)

3.3.11.3. İbadet

‘ibādet *Ar.* Allah’ın emirlerini yerine getirme (Gİ, GT, KF, MG, MS)
ṭāᶜat *Ar.* 1. İbadet, Allah’ın emirlerini yerine getirme (Gİ, GT, İM, İN, KF)
i‘tikāf *Ar.* Bir yere kapanıp ibadetle vakit geçirme (Gİ, İM, KF)
ḳażā (II) *Ar.* Bir dinî vecibeyi sonradan eda etme (GT, İM, KF)
tabun- Tapınmak, saygı göstermek (CC2)
tapul- (II) Tapınmak, İbadet etmek (İM)
tapun- Tapınmak, ibadet etmek, saygı göstermek (İM)
menāsik *Ar.* İbadetin rükünleri (İM)

3.3.11.3.1. İbadet Eden, Kul

‘ābid *Ar.* Kul, ibadet eden (GT, İM, KF)
‘ibād *Ar.* Kullar, abidler (Gİ, KF)
abd *Ar.* Kul (Gİ, KF, KFT, MS)
ᶜākif *Ar.* İbadet için bir yere kapanan (GT)
muᶜtekif *Ar.* Bir ibadethaneye çekilip ibadetle meşgul olan kimse (GT)
murābıṭ *Ar.* İbadete bağlı kişi (MG)
müte‘abbid *Ar.* İbadet eden, kulluk vazifesini yerine getiren (GT)
edāen *Ar.* Yerine getirerek (Gİ)

3.3.11.3.2. Hristiyanlıkta İbadet ve Bazı Kavramlar

altar Hr. Tapınaklarda zerinde kurban kesilen, günlük yakılan, dini tören yapılan taş masa, sunak (CC2)

miron(< Yun. myron) İstanbul'da şarap, zeytinyağı ve çeşitli esanslarla hazırlanarak dünyadaki bütün Ortodoks kiliselerine gönderilen kutsal vücut yağı, günlük, tütsü, Mesih yağı (CC2)

balsaman (< Yun. balsamon) Kutsal yağ, balsam (CC2)

yete al- Ayinde kutsal şarap ve kutsal ekmek almak, Hristiyanlar için kendisini feda eden İsa'yı kendi içine alarak Hristiyanları Mesih ile birleştirmek, komünyon almak (CC2)

yete Hristiyanların ayini (CC2)

tüm al- Ayinde kutsal şarap ve kutsal ekmek almak, Hristiyanlar için kendini feda eden İsa'yı içine alarak Hristiyanları Mesih ile birleştirmek, komünyon almak (CC2)

tüm Son akşam yemeğinin anıldığı, ekmeğin İsa'nın bedenini şarabın kanını temsil ettiği ekmek şarap ayini (CC2)

pater nostar *Hr.* Hristiyan kiliselerinde Hz. İsa'dan havariler vasıtasıyla intikal etmiş olan bir dua (CC2)

psalmos (< Lat. psalmos) Mezmurlar kitabı (CC2)

lahan (< Far. lagan) Vaftiz leğeni, vaftiz teknesi (CC2)

boşak Günah çıkartma (CC2)

yıvık Günah çıkartma (CC1)

yuvuk- Günah çıkartmak (CC2)

ḫaç Far. Haç, istavroz, put (BM, CC1-CC2, İM, KFT)

ḫāş Far. Haç, istavroz, put (DM, TZ)

ṣalīb Ar. Haç (BV)

Ave Maria (Hr.) "Ave Maria" yani "Selam Meryem" diye başlayan ve dörtlüklerden oluşan 12-13. Yüzyılda yaşamış Theophilus de St. Aubin'in bestelediği ilahi (CC2)

tigenek tacı (< tigenek + Far. tāc + T.) Hz. İsa çarmıha gerildiğinde başına geçirilen dikenden örülmüş taç (CC2)

3.3.11.3.3. Müslümanlıkta İbadetler

3.3.11.3.3.1. Abdest, Abdestli

ābdest *Far.* Abdest (İM)

avdaz *Far.* (< āb-dest) Abdest (KF, KFT, KK, MS)

avdes *Far.* (< āb-dest) Abdest (Gİ)

ġusl Ar. Boy abdesti (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

teyemmüm Ar. Teyemmüm (Gİ, İM, KF, MS)

sil- 2. Mesh etmek, sığamak (MS)

mesḥ *Ar.* El ile sığama (Gİ, İM, KF, MS)

avdaz al- abdest almak (KK)

ṭahārat ḳıl- abdest almak (GT)

ṭahāratḳa kit- abdest almaya gitmek (GT)

teyemmümli Ar. T. Teyemmüm almış olan (İM)

3.3.11.3.2.2. Namaz

yükünç Namaz (İH)
ṣalāt Ar. Namaz (Gİ, KF)
namāz Far. Namaz (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)
fecr (I) *Ar.* Sabah namazı (İM)
evvābīn *Ar.* Beş vakit namaz dışında kılınan nafile namaz, kuşluk namazı (Gİ, KF)
'işā *Ar.* 2. Akşam veya yatsı namazı (Gİ, GT, KFT)
vitr *Ar.* Yatsı namazından sonra kılınan üç rekat namaz (Gİ, İM, KF, MS)
vitr-i vācib vitir namazı (İM)
sücūdlı Ar. T. İçinde secde bulunan namaz (İM)
sücūdlu Ar. T. İçinde secde bulunan namaz (KF)
taḥiyyaü'l-mescid mescide veya camiye girildiğinde kılınan namaz (KFT)
terāvīḥ Ar. Ramazan ayında yatsı namazından sonra kılınan namaz (GT, İM, KF)
imām namāzı İmāmla birlikte kılınan namaz (İM)
namāzlagu Far.T. Namazlık, seccade (Kİ)
namāzlıḳ Far.T. Namazlık, seccade (BM, TZ)
ḳıble *Ar.* Kıble (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
ḳıblegāh *Ar. Far.* Kıblenin bulunduğu yer (GT)
yükün- (I) **1.** Namaz kılmak (İH)
rüku'lı sücūdlı *Ar.*T. (mec.) Namaz kılan (İM)
cemā'at 2. İmamın arkasında namaz kılanlar (İM)
imāmet *Ar.* İmamlık, namaz kıldırma (İM)
imāmetlıḳ *Ar.T.* İmamlık yapma (İM)
imāmlıḳ *Ar.* T. İmamlık, namaz kıldırma (Gİ, İM)
yükünçi Halife, insanlara namaz kıldıran (TA)
imām *Ar.* Namazda kendisine uyulan kimse, din alimi (BV, Gİ, İM, İN, KF, MS)
ḫuṭbe *Ar.* Cuma namazında farzdan önce hatibin nasihatler içeren konuşması (Gİ, GT, İM, İN, KF)
va'ẓ *Ar.* Vaaz, dini öğüt (Gİ, GT, KF, KFT)

3.3.11.3.2.2.1. Namazın Esasları

taʿdīl-i erkān namazını adabına uygun kılma (İM)

yırışdur- Namazı düzenine uygun biçimde kılma (MS)

rek‘at *Ar.* (Namazda) rekât (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

tervīḥa(a) *Ar.* Teravih namazının her dört rekatı (İM)

taḥrīme Ar. Namaza başlarken tekbir alma (GT)

taḥrīme baġla- namaza başlama, tekbir alma, el bağlama (GT)

tekbīr-i iftitāḥ namaza başlama tekbiri (İM)

teşrīk (II) Ar. Teşrik günlerinde farz namazlardan sonra okunan tekbir (KF)

tekbīr-i teşrīḳ Kurban bayramında farz namazlardan sonra okunan tekbir (İM)

ḳıyām 3.Namazda ayakta durma (İM, KF)

ḳāyim (I) *Ar.* Ayakta duran, devam eden (Gİ, İN)

rüku‘ *Ar.* Namazda dizlere tutunarak belden yukarısını yere paralel gelecek şekilde eğilme (Gİ, İM, KF, KFT, MS)

bükel- 1. Secde etmek (Kİ)

yükün- (I) **2.** Secde etmek (TZ)

sücūd Ar. Secde etme, ibadet (Gİ, GT, İM, KF, MS)

sücūd-ı sehv yanılma secdesi (İM)

sücūd-ı tilāva tilavet secdesi (İM)

ḳa^{c}de-i aḫīre Ar. Namazdaki son oturuş (İM)

3.3.11.3.2.2.2. Namazda Okunan Dualar

sübhāneke (II) Ar. Namazın başlangıcında okunan dua (KF, MS)

sübhāneke (II) Ar. Namazın başlangıcında okunan dua (KF, MS)

sübḥāne rabbiye’l-^{c}aẓīm Ar. "Yüce Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında rükûda okunan dua (İM, MS)

sübḥāne rabbiye’l-^{c}aẓīm Ar. "Yüce Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında rükûda okunan dua (İM, MS)

sübḥāne rabbiye'l-a^{c}lā Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim” anlamında secdede okunan dua (MS)

sübḥāne rabbiye'l-a^{c}lā Ar. "Yüce Allah'ım seni noksanlıklardan tenzih ederim” anlamında secdede okunan dua (MS)

ḳunūt Ar. Vitir namazının son rekātında okunan dua (Gl, İM, KF)

ḳunūd Ar. (< ḳunūt) Vitir namazının son rekatında okunan dua (MS)

taḥiyyāt 2. Namazın kaidelerinde okunan “ettehiyyatü” duası (İM, KF)

teşehhüd Ar. Namazda oturarak ettehiyyatü duasını okuma (İM)

3.3.11.3.2.2.3. Namaza Çağrı (Ezan)

mañ Ezan (İM)
müʾezzin *Ar.* Müezzin, ezan okuyan (GT, İM, MS)
ḥayye ‘ale’l-felāḥ Ar. “Kurtuluşa gelin” anlamında ezanda geçen bir söz (İM)
ḥayye ‘ale’ṣ-ṣalāt Ar. “Namaza gelin” anlamında ezanda geçen bir söz (İM)
ḳāmet *Ar.* Farz namazlardan önce okunan namaza çağrı (Gİ, İM, KF, MS)
banla- Ezan okumak (BM, Kİ)
benkle- Ezan okumak (MS)
maġla- Ezan okumak (KK)
manġla- Ezan okumak (TZ)

3.3.11.3.2.3. Oruç

oruç Far. (< rūze) Oruç (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, KF, KK, MS, TZ)
oruş Far. (< rūze) Oruç, ruze (Kİ)
vişāl oruçı kırk sekiz saat yenilip içilmeden tutulan oruç (İM)
şamt oruçı oruçlu iken yememe ve içmemenin yanında konuşmama (İM)
oruç tut- oruç tutmak (KK, TA)
oruş tut- oruç tutmak (Kİ)
açıl- (II) Orucu bozulmak (İM)
ifṭār Ar. Oruç bozma (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.11.3.2.4. Hac

‘umre Ar. Hac mevsimi dışında Kabe’yi ziyaret (Gİ, İM, KF)
ḥac Ar. Hac (İM)
ifrād Ar. Hac çeşitlerinden biri (İM)
ḳırān *Ar.* Haccın bir türü (KF, İM)
mütemettiʿ (I) Ar. Bir cins hac (İM)
ḳārin *Ar.* Hac çeşitlerinden biri (İM)
temettü‘ (II) *Ar.* Bir hac çeşidi (İM)
müfrid *Ar.* Bir hac çeşidi (İM)
dıldağla- (I) Hac için bedel göndermek (TA)
nüsük Ar. Haccın şartlarından her biri (İM)

3.3.11.3.2.4.1. Hac Görevleri

iḥrām (II) Ar. Hac veya umreyi eda etmek için mübah olan şeylerden bazılarına nefsi yasaklamak (KFT)
ıżṭıbā‘ *Ar.* Hacda usulüne uygun olarak ihrama sarınma (İH)
ḥarem Ar. Hac mevsiminde ihrama girilen yerden itibaren Kabe’ye doğru olan kısım (GT, İM)
mīḳāt *Ar.* Mekke yolu üzerinde hacıların ihrama girdikleri yer (İM)
muḥrim (I) *Ar.* İhrama girmiş olan kimse (İM)
telbiye *Ar.* Hacda hacıların “lebbeyk” demesi (İM)

lebbeyk *Ar.* "Buyurunuz, emrediniz" anlamında bir söz (Gİ, İM, KF)

şavṭ Ar. Kabe ziyaretinde Haceriesvet'ten başlayıp şartı üzere dolanarak yine aynı yere gelmek üzere yapılan tavaf (İM)

ṭavāf 2. Hacıların Kabe etrafında yedi kez dolaşması (Gİ)

saᶜy (II) Ar. Hac'da Safa ile Merve arasında koşma (İM)

vaḳfe *Ar.* Hacıların Arafat'ta durmaları (Gİ, İM, KF)

minā *Ar.* Mekke'de bir yer adı, Arafat ile Kabe arasında hacıların şeytan taşladıkları yer (KF)

cemre (I) *Ar.* Hacıların şeytan taşlarken attıkları taşlardan her biri (İM)

müt'a Ar. Temettü hacca giren kimsenin kesmek zorunda olduğu kurban (İM)

3.3.11.3.2.4.2. Hacı

ḥāc Ar. Hacca giden, hacı (Gİ, İH, KF, MG, MS)

ḥācī Ar. Hacca giden, hacı (GT, İM, KFT)

ḥicāzī *Ar.* Hicaz yolcusu, hacca giden (GT)

3.3.11.3.2.5. Kurban, Adak

ḳurbān Ar. Kurban (CC2, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ḳurbānlıḳ Ar. T. Kurban edilen hayvan (Gİ, İM, KF)

ḳara ḳurbān *T. Ar.* Kurban bayramında kesilen kurban (İM)

neẕr Ar. Adak, adak adama (Gİ, İM, KF)

şükrāne Ar. Şükran alameti, adak (GT)

3.3.11.3.2.6. Zekat, Sadaka, Fitre

fıṭr *Ar.* Fitre (Gİ, İM, KF)

fıṭra *Ar.* Fıtır sadakası (Gİ, İM, KF)

sadaga Ar. (< ṣadaḳa) Sadaka (CC2)

ṣadaḳa Ar. Sadaka (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

ṣadaḳa-i fıṭr, ṣadaḳatü'l-fıṭr Ramazan ayında belirlenen rayice göre verilen sadaka (İM)

ṣadaḳāt Ar. Sadakalar (Gİ)

tırtanaḳ Sadaka, zekat, vergi (BM)

turtanaḳ Zekât vergisi (Kİ)

zekāt *Ar.* Zekat (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

maᶜūn Ar. Maun (BM)

nişāb Ar. Bir malın zekatını vermek için ulaşılması gereken miktar (İM, KF, KFT)

ṣa'rā Ar. Sadaka toplanılan yer (İM)

müzekkī (III) Ar. Zekatını vermiş (İM)

3.3.11.3.2.7. Tesbih

tesbīḥ Ar. Belli sözleri tekrarlayarak Allah'ı ululama, tespih (Gİ, GT, İM, KF)

evrād *Ar.* Zikir, Allah'ı tesbih etmeler (GT)

3.3.11.3.2.8. Dua, Beddua

alġış Alkış, sena, övgü; hayır dua (CC2, DM, KK, TZ)

alḳış Alkış, sena, övgü; hayır dua (Kİ, TZ)

münācāt *Ar.* Allāh'a dua, niyaz, yalvarma (Gİ, GT, İM, KF)

niyāz Far. Yalvarma, dua (GT)

vird *Ar.* Belli zamanlarda okunması âdet edinilen dualar (İM)

yalbarmak Rica, dua (CC2)

yalbarmaḫ Yalvarma, yakarış (CC2)

taḥiyyāt Ar. 1. Selamlar, dualar (Gİ, KF, MS)

taḥiyyet Ar. Selam, dua (BV, Gİ, İM)

telḳīn *Ar.* Ölü gömüldükten sonra mezarı başında söylenen sözler veya okunan dua (İM, KFT)

ṣalavāt Ar. Hz. Muhammed'e edilen dua (Gİ, İM, KF, MS)

istiḫāre *Ar.* 1. Bir işin hayırlı olup olmayacağını anlamak için abdest alıp uykuya dalma (Gİ, İM) 2. Hayırlı olmayı dileme, isteme (KF)

'azīmet (I) *Ar.* Tılsım ve dua, efsun (GT)

alġış eyle- hayır dua etmek (KK)

alġışla- Hayır dua etmek (DM)

yalbar- 2. Dua etmek (CC2)

yalġaşla- Hayır dua etmek (Kİ)

ilenç 1. Beddua, kargış (İH)

ḳargış Kargış, kötü dua, beddua (DM, KK, TZ)

ḳarış (I) Kargış, kötü dua, beddua (TA)

la'net *Ar.* Beddua, kargış (İM)

ilen- (I) Biri hakkında kötü söylemek, kötülüğüne dua etmek (BV, İH)

ḳara- Beddua etmek, lanetlemek (Kİ)

ḳargа- Lanetlemek, beddua etmek (CC2, İH, Kİ)

ḳargışla- Beddua, etmek, lanetlemek (DM)

kargışlı Lānetli, lanetlenmiş (CC1)

kargışlu Lānetli, lanetlenmiş (CC2)

le'anehullāh *Ar.* "Allah ona lanet etsin" anlamında bir beddua (İM)

li'ān *Ar.* Karı ile kocanın hakim huzurunda din kurallarına uygun olarak dörder defa şahadette bulunduktan sonra karşılıklı nefislerine lanet okumaları (İM, KFT)

mel'ūn *Ar.* Lanetlenmiş (GT)

3.3.11.3.2.8.1. Dua Sözleri

amen *Hr.* (< āmīn) “Allah kabul etsin” anlamında dua sözü, amin (CC2)

āmīn *Ar.* Âmin, öyle olsun (Gİ, İM, KF, MS)

kerremallāhu vechehü *Ar.* "Allah yüzünü keremlendirsin" anlamında bir dua (KFT)

lā ḥavle *Ar.* Teessür ve hiddet anında okunan duanın ilk sözleri (GT)

ne‘ūẕübillāh Ar. “Allah korusun” anlamında bir cümle (KFT)

raḍıyallāhu ‘anh *Ar.* “Allah ondan razı olsun” anlamında bir dua sözü (İM, KFT)

raḍıyallāhu ecma‘īn *Ar.* “Allah onların hepsinden razı olsun” (İN)

raḥīmehullāh *Ar.* “Allah merhamet etsin” anlamında bir dua sözü (İM, KFT)

raḥmetullāhi ‘aleyh *Ar.* “Allah’ın rahmeti üzerine olsun” anlamında bir dua sözü (GT)

sübḥānallāhi Ar. "Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (GT, İM)

sübḥānallāhi Ar. "Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (GT, İM)

sübḥāneke (I) Ar. "Allah'ım seni her türlü kusurlardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (Gİ)

sübḥāneke (I) Ar. "Allah'ım seni her türlü kusurlardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (Gİ)

sübḥāneke allāhümme Ar. "Yüce Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (İM)

sübḥāneke allāhümme Ar. "Yüce Allah’ım seni noksanlıklardan tenzih ederim" anlamında bir dua sözü (İM)

tebārekallāh Ar. “Allah mübarek etsin” anlamında bir dua sözü (İM)

yerhamüḳallāh Ar. "Allah sana merhamet etsin" anlamında bir söz (Gİ, İM, KFT, MS).

aş bolsun sağlık olsun, yarasın (TA, TZ)

3.3.11.3.2.9. Tövbe

toba (< Ar. tavba) Tövbe, günahtan af dileme (CC1-CC2)

tevbe Ar. Tövbe (etme), işlediği bir günah veya suçtan pişman olarak bir daha yapmamaya karar verme (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

naṣūḥ (III) Ar. Bozulması imkansız tövbe (KF)

inābet *Ar.* Günahlara tövbe edip Allah'a yönelme (GT)

tañrıya ḳayıt- Tövbe etmek (TZ)

istiġfār *Ar.* Tövbe etme, Allah'tan bağışlanmasını isteme (Gİ, GT, İM, KF, MS)

3.3.11.3.2.10. Şükür, Hamd

ḥamd Ar. Allah'a olan şükran, hamd (BV, GT, İM, İN)
şükür (< Ar. şukr) Şükür (CC2)
şükr Ar. Şükür, şükretme (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, MG, MS)
taḥmīd Ar. Allah'a hamdetme (İM)
şükr it- şükretmek, kanaat etmek, yetinmek (BM)
şükrlen- Ar.T. Şükredilmek (İM)
şükürlü Ar.T. Memnunluk, minnettarlık (KF)
meşkūr *Ar.* Şükredilmiş (İN)
şākir Ar. Şükreden, iyiliği unutmayan (GT)

3.3.11.3.5.3. İbadetin Vasıfları

3.3.11.3.5.3.1. Farz

farāyiż *Ar.* Farzlar (İM)
fāriża *Ar.* Farz (İM, MS)
farż *Ar.* Allah'ın yapılmasını istediği emirler (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MS)
farż-ı 'ayn Allah'ın her Müslüman'ın yerine getirmesini istediği emirleri (İM, MS)
farż-ı kifāye Allah'ın bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle diğerlerinden düşen emirleri (İM, MS)
farż-ı kifāyet Allah'ın bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle diğerlerinden düşen emirleri (İM)
farżlıḳ *Ar.* Farz olma (İM)

3.3.11.3.5.3.3. Vacip

vācib *Ar.* Yapılması dinen gerekli olan (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS)
vāciblıḳ *Ar.T.* Vaciplik (Gİ)
vāciblik *Ar.T.* Vaciplik (Gİ)

3.3.11.3.5.3.2. Sünnet

sünnet (I) Ar. Peygamberimizin yaptıkları ve tavsiye ettikleri (Gİ, GT, İM, KF, MS)
sünnet-i mü'ekkede Hz. Muhammed'in her zaman yerine getirdikleri sünnetler (İM)
mü'ekkede sünnet *Ar.* Peygamberimizin her zaman eda ettikleri sünnetler (İM)
mesnūn *Ar.* Sünnet olan şey (İM)
sünnet-i vaḳt Sünnetin zamanı, vakti (İM)
ehl-i sünnet Peygamberimizin sünnetine uyan (İM)
mübtedi^{c} *Ar.* Ehlisünnet anlayışına karşı olan, yeni şeyler uyduran (İM)

3.3.11.3.5.3.3. Diğerleri

müsteḥab (I) *Ar.* Farz ve vacipten başka olarak sevap kazandıran iş (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
mübāḥ *Ar.* İşlenmesinde sevap veya günah olmayan (Gİ, İM)
neflī Ar. Nafile (KF, MS)
nāfile (II) Ar. Farz ve vacip dışında yapılan ibadet (İM, KF, MS, İN)
nefl Ar. Vacip olmayan, fazladan ibadet (Gİ)
taṭavvu‘ Ar. Farz olmayan ibadette bulunma (Gİ, İM, İN, KF, KFT)
keffāret *Ar.* Bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veya verilen şey (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.11.4. Dinde Yapılması İstenenler Ve İstenmeyenler

3.3.11.4.1. Helal

ḥelāl *Ar.* Kullanılması şer’an caiz olan kanuna uygun (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
meşrūᶜ *Ar.* Dinen yapılmasına izin verilen (Gİ, İM, KF)
halal (< Ar. ḥalāl) Meşru, yasal, helal (CC1-CC2)

4.2. Haram

ḥarām (I) Ar. Haram, din bakımından yasak olan şeyler (CC2, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MS)
ḥarāmlıḳ Ar.T. Haram olma (İM)
menhī *Ar.* Dinen yapılması yasaklanmış olan, haram olmuş (Gİ, İM, KF, KFT, MS)
murdār 2. Haram (TZ)
münker (II) *Ar.* Dinen caiz olmayan (GT, KFT)
kerāhiyyet *Ar.* Şeriatın kesin olarak yasaklamadığı fakat harama yakınlığı ihtimali çok olduğu için çekinilmesi gereken şeyin hali (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.11.4.2.1. Haramdan Kaçınma

ᶜişmet (I) *Ar.* Haramdan kaçınma (İM)
saḳlat- Haramdan kaçındırmak (İM)
taḳvā Ar. Allah’tan korkarak dinin yasaklarından kaçınma (Gİ, GT, İM)
vera‘ *Ar.* Harama düşmek korkusu ile şüpheli şeylerden kaçınmak (Gİ, KFT)
muḥşın *Ar.* Haramdan kaçınan (İM)
muḥşına *Ar.* Haramdan kaçınan kadın (İM)
ebrār *Ar.* Hayır ve takva sahipleri, iyiler (GT, KF)
müttaḳī *Ar.* Takva sahibi, Allah'tan korkan (GT, KFT)
muḥrim (IV) *Ar.* Haram eden (KF)

3.3.11.4.2.2. Gösterilmemesi Gereken Uzuvlar

ᶜavret *Ar.* Görünmesi dinen yasak olan beden yerleri (KF, İM)
ʻavret-i ġalīẓa edep yerleri (İM)
uyatlıġ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (RH)
uyatlıḳ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (Gİ, KF, TZ)
uyatluġ İnsanın gösterilmesi ayıp olan yeri, avret yeri (MS)

3.3.11.4.3. Mekruh

mekrūh (II) *Ar.* Yapılması dinen hoş görülmeyen hal (BV, İM, KF, KFT, MS)

3.3.11.5. Günah, Sevap

3.3.11.5.1. Günah

günāh Ar. Günah (Gİ, KF)
suç Suç, günah (BM, Kİ)
suş Suç, günah (TZ)
ism *Ar.* Suç, günah (KF)
vebāl *Ar.* Günah (GT)
yazıḳ Günah, suç (Gİ, KF, TZ)
yazuġ Günah, suç (KF)
yazıḫ Günah, suç (CC2)
yazık Günah, suç (CC2)
yazuḫ Günah, suç (CC1-CC2)
yazok Günah, suç (CC2)
yazuḳ Günah, suç (BM, CC1-CC2, DM Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)
me'sem *Ar.* Günah, kabahat, suç (Gİ)
ma'āṣī Ar. Günahlar, asilikler (GT)
dirīġ (II) Far. Yazık (GT)
fāsıḳlıḳ *Ar.* T. Günahkarlık (İM)
yazuḳ ḳıl- Günah işlemek(GT)
yazuḳla- (I) Günah işlemek (CC1, Kİ)

3.3.11.5.1.1. Günahkar

yazıḳlu Günahkâr (KF)
yazuḳlı Günahkâr (CC2, KFT)
yazuḳlu Günahkâr (CC1-CC2, İM)
yamanlı Günahkar, günahlı (CC2)
fasıḳ *Ar.* Günahkar, sapık(Gİ, GT, İM, KFT, MS)
fūcir *Ar.* Günahkar (Gİ, İM, KF, KFT)
ehl-i maḳāṣīr Günahkâr (İM)
ėgri (II) Günahkar, hatalı, eğri (kimse) (CC2)
yazuklamış Günahkar (CC1)

3.3.11.5.2.2. Günahsız

maᶜṣūm *Ar.* Günahsız, suçsuz, masum (GT, İM)
yazuḫsuz Günahsız, suçsuz (CC2)
yazıksız Günahsız, suçsuz (CC2)
yazuḳsuz Günahsız, suçsuz (CC2, GT, İM)

yazıksızlık Günahsızlık, suçsuzluk (CC2)
yamansız Günahsız, suçsuz, kötülük yapmayan (CC2)

3.3.11.5.2. Sevap

ecr *Ar.* Ahirete ait mükâfat, sevap (Gİ, GT, KF, MS)
sevāb Ar. Hayırlı iş, sevap, mükâfat (Gİ, İM, İN, KF, MG, MS)
ecr ṭap- sevap kazanmak (GT)

3.3.13. Hukuk

3.3.13.1. Kanun, Töre

düre Kanun, töre (Kİ)
töre (I) 1. Din, âdet, görenek, örf, töre, kanun, adet (CC1-CC2, İM)
tura (I) Din, âdet, görenek, örf, töre (İH)
tür Din, adet, görenek, örf, töre (TZ)
türe Din, âdet, görenek, örf, töre, (TZ)
fetāvā *Ar.* Fetvalar (Gİ, İM, KF)
fetvā *Ar.* Fetva (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
yoñ Örfî hukuk, hak (Kİ)

3.3.13.2. Hak, Adalet

ʻadālet *Ar.* Adalet, âdillik, hak ve hukuka uygunluk (KFT)
ʻadālet *Ar.* Adalet, âdillik, hak ve hukuka uygunluk (KFT)
ᶜadl *Ar.* Adalet, doġruluk, adaletli olma (Gİ, GT, KF)
ᶜadllıḳ *Ar.T.* Adalet, doġruluk, adaletli olma (İM, KFT)
dād (I) Far. Adalet, hak (GT, İH, KF)
dāẕ Far. Adalet, hakkın yerine getirilmesi (MG)
ḥaḳ (IV) Ar. Hak, hukuk (İN, KF, KFT)
inṣāf *Ar.* Merhamete, vicdana dayanan adalet (Gİ, GT, İM, KF)
ḳasṭ Ar. Adaletli olma (İM)
könilik Adalet, doğruluk (CC2, GT)
könülük Adalet, doğruluk (CC2)
yarġu 2. Adalet, yargı (GT)
könülük avalı Adaletin kaynağı (CC2)

3.3.13.2.1. Adil

ᶜādil *Ar.* Doġru, adaletli davranan (Gİ, GT, KF, KFT)
könü Doğru, ādil, dürüst (CC1-CC2)
köni Doğru, adil, dürüst (BV, CC2, GT, İM)
könülükçe Adilce, adilane (CC2)
könü kılı Doğru, dürüst, samimi yaradılışlı, dindar (CC1)
könü ḫalık Doğru, dürüst, samimi yaradılışlı, dindar (CC1)

3.3.13.3. Eziyet, Azap, Ceza, Zulüm

‘iḳāb Ar. Eza, cefa, eziyet (Gİ, İM, KF)

cefā *Ar.* Eziyet, incitme, cefa (Gİ, GT, İM)

cevr *Ar.* Eza, cefa, eziyet (GT, İM, KFT)

eẕiyyet *Ar.* Eziyet, cefa (GT)

emgek (I) Istırap, acı, eziyet (CC2, İM)

imgek Eziyet, zahmet (GT, İM, MG)

zaḥmet *Ar.* Zahmet, eza, işkence(BV, Gİ, GT, İM, KF, RH, TZ)

ẓulm *Ar.* Haksızlık, eziyet, zulüm (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

şikence Far. İşkence (GT)

te‘addī Ar. Zulmetme, adaletsizlik (GT, İM)

ḳınlıḳ Azap, işkence, ceza (İH)

ᶜaẕāb *Ar.* Azap, eziyet, işkence (Gİ, GT, KF, KFT, MS)

mücāhede (1) *Ar.* Azap, ıstırap, sıkıntı (GT)

ġarāmet (I) Ar. Azap (GT)

ᶜāzıb *Ar.* Azap çeken (KFT)

tözmelük Eziyet, zulüm (CC2)

art- Zulmetmek (CC1)

artmak (II) Zulüm (CC1)

kiç- (III) Zulmetmek, adaletsizlik etmek (İM, MG)

ẓulm it- zulmetmek(BM)

aş- (II) Zulmetmek, eziyet etmek (İM)

üzen- Zulmetmek (Kİ)

urun- (I) Zulmetmek (BM)

imget- (II) Zahmete sıkıntıya sokmak(MG)

töz- zulüm görmek, dayanmak , tahammül etmek, sabretmek (CC1)

tözmek Istırap çekme, tahammül etme (CC1)

zaḥmet eyle- işkence etmek(TZ)

ḳına- (I) Cezalandırmak, eziyet etmek (CC2, DM, TA, TZ)

kıyna- Eziyet etmek, işkence etmek, acı çektirmek (CC2)

yinçilt- İncitmek, sarsmak, eziyet etmek (İH)

3.3.13.3.1. Zalim

bāġī *Ar.* Haksızlık eden, zalim (GT, İM, KFT)

ḥaḳsuz Ar.T. Haksız (KFT)

ẓālim *Ar.* Zalim, zulmeden (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)

ẓalūm *Ar.* Çok zulüm ve haksızlık eden (GT)

cefākār *Ar.Far.* Cefa eden, eziyet çektiren (GT)

ġaddār Ar. Gaddar, zalim (GT)

mütecebbir Ar. Cebir ve zor kullanmaya yeltenen, zorba (GT)

yaman köñül bile Adaletsiz, kötü niyetli (CC1)

3.3.13.3.2. Mazlum

küçet Mazlum (TZ)
maẓlūm Ar. Eziyet görmüş, zulüm görmüş (Gİ, İM, KF, KFT, MG)
yanıḳ Mazlum (TZ)

3.3.13.4. Yargı, Hüküm

höküm (< Ar. ḥukm) Yargı, hüküm (CC1)
ḥükm *Ar.* Yargı, hüküm (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS)
ḳażā (III) *Ar.* Kadılık etme, hüküm verme, yargı (GT, KFT)
ḳażiyye *Ar.* Husus, hüküm (GT, İM)
yargu 1. Yargı, hüküm (CC1)
keç- (IV) Geçerli olmak (MG)
keçür- (III) Hükmü geçerli olmak (KFT)
baṭṭāl *Ar.* Boş, hükümsüz (Gİ, KF)
yargula- Karar vermek, yargılamak (CC1- CC2)
törele-Hüküm vermek, yargılamak (CC1)
yargu yar- Hüküm vermek (CC2)
yargu yarmak Karar, hüküm; hüküm verme (CC1)

3.3.13.4.1. Yargılayan, Yargıç

yarguçı Yargıç, belediye başkanı(CC1- CC2)
yargıçı Yargıç, belediye başkanı(CC2)
ḳāḍī *Ar.* Kadı, hakim (Gİ, GT, İM, KFT)
ḳāḍīlıḳ *Ar.T.* Kadılık, hakimlik (KFT)
savçı (I) Savcı, davacı, kadı (Kİ)
müttehim Ar. İtham eden, suçlayan (KFT)
mu^{c}āḳıb *Ar.* Cezalandıran, cezalandırıcı (GT, İM)
ḫökümçi (< Ar. ḥukm + T.) Avukat (CC1)
‘udūl Ar. Kadılık makamında bulunan ve gerektiğinde reyine baş vurulan kimseler, bir tür jüri üyesi (GT)

3.3.13.4.2. Yargılanan Konu, Dava

sav (II) Dava (Kİ)
da‘vu Ar. (< da‘vī) Dava, iddia (KFT)
da‘vā Ar. İddia, dava (İM)
da‘vi Ar. Dava, iddia (GT, KFT, MG)

3.3.13.4.2.1. Dava Etme, Taraflar

savla- Dava etmek (TZ)
turuş- (I) (Bir makama, bir huzura) çıkmak, başvurmak, bir davayı getirmek (GT)
çekiş- 2. Davalaşmak (KFT)
da‘vīçi Ar.T. Davacı (KFT)
müdde^{c}ī *Ar.* **1.** Davacı, dava eden (KFT)

müdde‘ā *Ar.* Dava edilen (KFT)
çekişik Davalı (KFT)
maḥḍar *Ar.* Hazır olma, mahkeme sicili (KFT)

3.3.13.5. Delil, Kanıt

burhān *Ar.* Delil, dayanak (GT, KFT)
çıltaḳ Hüccet, delil, senet (İH)
nişān (II) Far. Belge (TZ)
delīl Ar. Belge, delil (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)
delīl-i ‘aḳlī düşünülerek bulunan delil (İM)
delīl-i kaṭ‘ī kesin delil (İM)
delīl-i naḳlī üstat delili (İM)
dıltaġ Delil (TA)
dıltaḳ Delil, hüccet, bahane (Kİ)
ḥücce(t) *Ar.* Delil (GT, İM, KFT, MS)
sened Ar. Dayanılacak şey, delil (MG)
ḳulaġuz Kılavuz, delil (TA)
ḳulavuz Kılavuz, delil (GT)
ḳılavuz Kılavuz (İH)
bedreḳā Ar. Kılavuz, delil (GT)
server Far. Kılavuz (BV, GT)
ḳulaġuzla- Kılavuzluk etmek, delil olmak (TA)
kulavuzla- Kılavuzluk etmek, delil olmak (Kİ)
istidlāl *Ar.* Bir delile dayanak bir sonuç çıkarma (İM)
dıldaġla- (II) Delil getirmek (TA)
ḥüccetleş- *Ar.T.* Delil getirmek (GT)
girçek it- Doğrulamak (BM)
isbāt *Ar.* Kanıtlama, delil göstererek doğruyu çıkartma (İM, KFT)

3.3.13.6. Tanık, Tanıklık

danuḳ Tanık, şahit (KFT)
şāhid Ar. Şahit, tanık (GT, İM, KFT)
tanıḳ Tanık, şahit (CC2, DM, TZ)
ṭanuḳ Tanık, şahit (CC1, DM, Gİ, İM, KF, KFT, Kİ)
danuḳlıḳ Tanıklık, şahitlik (KFT)
şāhidlıḳ Ar.T. Tanıklık, şahitlik (KFT)
şehādāt Ar. Şahitlikler, tanıklıklar (KFT) 2. Şahitlik, tanıklık (Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)
tanıḫlıḫ Tanıklık, şahitlik (CC2)
tanıḳluḳ Tanıklık (DM)
tanuḳlıḳ Tanıklık, şahitlik (Gİ, KF)
ṭanuḳluḳ Tanıklık, şahitlik (BV, CC1, DM, GT, İM, İN, KF, MS)
danuḳ ol- Tanık olmak, şahit olmak (BM)
danuḳlıḳ vir- Tanıklık etmek, şahitlik etmek (BM)
tanıḳla- Tanıklamak (TZ)
tanukluk bėr- şahitlik etmek (CC1)
ṭanuḳluḳ bir- şahitlik etmek (GT)
şāhidsuz Ar.T. Tanıksız, şahitsiz (KFT)

3.3.13.7. Suç ve Yasaklar

cürm *Ar.* Suç, hata (GT)
curum (< Ar. curm) Suç, cürüm (CC1)
curumla- (< Ar. curm + T.) Suçlamak (CC1)
yala Kötü davranış, hata ağır suç (CC2)
yala yap- Hata yapmak, suç işlemek (CC2)
memnū' *Ar.* Yasak, yasaklanmış (İM)
men^{c} *Ar.* Yasaklama, bırakmama (Gİ, GT, İM, KF, MG)
menāhī *Ar.* Yasaklanmış şeyler, günah, haram (GT)
müşādere *Ar.* Yasak edilen bir şeyin kanuna göre zorla alınması (KFT)
nehy Ar. Yasak etme, yasaklama (GT, KF, MS)
tıyıl- 2. Yasaklamak, engel olmak (İM)
tıyılın- Yasaklamak (İM)
yıġ- (II) Yasaklamak, engel olmak,(İM, KFT)
zecr *Ar.* Zorlama, yasak etme, kovma (GT)

3.3.13.7.1. Suçlar ve Suçlular

3.3.13.7.1.1. Cinayet

cināyet *Ar.* Adam öldürme (Gİ, İM, KFT)
cān al- Öldürmek (GT)
depele- (II) Öldürmek, helak etmek (BM)
tepele- Öldürmek, helak etmek (Kİ)
öltürüş- Karşılıklı öldürmek (İM)
öldür- Öldürmek (BM, CC2, GT, Gİ, İN, KF, KFT, TA)
öltür- Öldürmek (BV,CC2 GT, İM, İN, TZ)
öldürmeklik Öldürme (KFT)
öldürül- Öldürülmek (KFT)
öltürül- Öldürülmek (CC2, İM)
öldürüt- Öldürtmek (KFT)
öltürt- Öldürtmek (TZ)
ḳıy- (IV) Acımayıp öldürmek (GT)
ḳatl *Ar.* Öldürme (Gİ, GT)
it- (I) Telef etmek, öldürmek (BM)
telef (I) *Ar.* Yok etme, öldürme (BV, GT, İM)
bo- Boğmak (Kİ, TZ)
boġ- Boğmak (İM, İN, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
buv-Boğmak (CC2)
boġazla- Boğazlamak, boğazından kesmek (Gİ, KF, KFT, Kİ, KK, TA)
boġuzla- Boğazlamak, boğazını kesmek (BV, İM, TZ)

boğuzlan- Boğazlanmak, kesilmek (İM)
bovuzla- Boğazlamak, boğazını kesmek (TZ)
maḳtel *Ar.* Öldürülen yer (RH)

3.3.13.7.1.1.1. Katil

ḳātil Ar. Öldüren (GT)
ḳatūl *Ar.* Katleden, öldüren (KF)
çeygel (II) Kanlı katil, kötü adam (İH)

3.3.13.7.1.2. Hırsızlık, Çalmak, Gasp

avurla- (II) Çalmak (TZ)
çaḳ- (VI) Çalmak (TA)
ġulūl Ar. Ganimet malından çalmak (MS)
oğrılıḳ Hırsızlık (GT, İM, İN)
ogrula- Çalmak, hırsızlık etmek (CC1)
oğruluḳ Hırsızlık (İM, KFT)
oğur- Çalmak, hırsızlık etmek (İM)
oğurla- (I) Hırsızlık etmek, çalmak (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MS, TA)
oğurlat- Çaldırmak (İM)
oğurlıḳ Hırsızlık (Gİ)
oğurluḳ Hırsızlık (KF)
soy- Soymak, hırsızlık etmek (İM)
uğurlan- Soyulmak (KFT)
oğurlan- Çalınmak (İM)
seleb Ar. Birinden soyularak alınan şey (İM)
ġaṣb Ar. Zorla alma (İM, KFT)

3.3.13.7.1.2.1. Hırsız

ḥarāmī Ar. Hırsız, haydut, harami (Gİ, GT, KF)
oğrı Hırsız (CC1, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, TA)
ogur Hırsız (CC2)
uġrı Hırsız (KFT)
uġru Hırsız (TZ)
uğur (II) Hırsız (KFT)
uğurı Hırsız (KFT)
uğurlayıçı Hırsız (KFT)
uvru Uğru, hırsız (TZ)
uvurġan Hırsız, uğru (TZ)

3.3.13.7.1.3. İftira

bühtān *Ar.* Kara çalma, iftira etme (Gİ, KF, KFT, MS)
ḳazf *Ar.* Namuslu birine iftira etmek (Gİ, İM, KFT)
ḳovla- İftira etmek, arkasından söz söylemek (Kİ)
çağar- İftira etmek, birinin gıyabında, aleyhinde konuşmak
yalġan çat- iftira etmek (İM)
çaḳ- (I) İftira etmek (CC1)
başar- (IV) İtham etmek, suçlamak (Kİ)
daḳ tut- Suçlamak, iftira etmek, bühtanda bulunmak (GT)

töhmet Ar. Suç isnat etmek, itham (Gİ, GT, KF, KFT)
sıltov (< Moğ. siltag) İftira, suçlama (CC2)

3.3.13.7.1.3.1. İftiracı

çakuçı İftiracı, müfteri (CC2)
çovguş İftiracı (CC2)
ayıngçı İftira eden, müfteri (CC2)

3.3.13.7.1.4. Yalan

örük (**III**) Yalan (TA)
ötrük (II) Yalan (Kİ, TA)
yalan (I) Yalan (Gİ, MS, TA)
yalġan Yalan (CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ)
egri kılı Sahte, yalan (CC1)
yalganlap Sahte, yalan (CC1)
ötrük söyle- Yalan söylemek (TA)
örükle- Yalan söylemek (BM)
ötrükle- Yalan söylemek (Kİ)
tan- (II) İnkar etmek, yalan söylemek (CC1, İM, TZ)
ütükle- Yalan söylemek (TA)
yalan söyle- Yalan söylemek (BM, TA)
yalġan ant iç- Yalan yere yemin etmek (TZ)
yalġan ḳıl- Yalanlamak (İM)
yalġanġa tut- Yalanlamak (İM)
yalġanla- Yalanlamak (KFT)

3.3.13.7.1.4.1. Yalancı

ötrükçi Yalancı (CC1)
yalançı Yalancı, yalan söyleyen (TZ)
yalġançı Yalancı, yalan söyleyen (DM, İM, TZ)
zūr *Far.* Yalancı (KFT)
ėgri kişi Yalancı (CC1)

3.3.13.7.1.5. Hile, Aldatma

ḥīle(t) *Ar.* Hile, aldatma (BV, Gİ, GT, İM, İN, KFT, MG, RH)
al (III) 1. Hile, dalavere, kurnazlık (CC2, GT, Kİ)
mekr *Ar.* Hile, düzen, aldatma (GT, İM, KF)
mekrlik *Ar.T.* Hilekarlık, düzenbazlık (Gİ)
ḳulmaşlıḳ Sahtekarlık (KFT)
alda- Aldatmak, kandırmak (CC1-CC2, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TA, TZ)
aldan- Aldanmak, kandırılmak (GT, KFT, Kİ, TZ)
aldanıl- Aldanılmak, kandırılmak (KFT)
ġabānet Ar. Aldanma, hayal kırıklığına uğrama, hayıflanma (GT)
aşıt- Aldatmak, kandırmak (TZ)
yalda- Aldatmak (TZ)

3.3.13.7.1.5.1. Hilekar

ᶜayyār *Ar.* Hilekâr, dolandırıcı (GT)
mekkār *Ar.* Çok hileci, düzenbaz (GT)
mekkāre *Ar.* Çok hileci, düzenbaz kadın (GT)
dökme Hilekar adam (Kİ)
tügme (I) Düzenbaz, hileci (TA)
muḥārif Ar. **2,** Hilekar, düzenbaz (GT)

3.3.13.7.1.6. Tehdit Etme

seksen- (II) Tehdit etmek (Kİ)
yaġı- Tehdit etmek (TZ)
yanı- Tehdit etmek (CC1, TZ)

3.3.13.7.1.7. Zina

murdār sik- zina etmek (TZ)
zinā *Ar.* Zina, nikahsız çiftleşme (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ)
zinālıḳ *Ar.*T. Zina işi (Gİ)

3.3.13.7.1.7.1. Zina Eden

zānī *Ar.* Zina eden erkek (KFT)
zānīraḳ *Ar.* Çok zina eden kişi (KFT)
zāniye *Ar.* Zina eden kadın (İM, KFT)
zināçı *Ar.*T. Zina yapan (İM)

3.3.13.7.1.8. Rüşvet, Rüşvetçi

barṭıl *Ar.* Rüşvet, rüşvet olarak alman şey (GT, KFT)
birṭīl *Ar.* Rüşvet, rüşvet olarak alınan şey (Gİ)
reşve(t) *Ar.* Rüşvet (Gİ, KF)
rişvet Ar. Rüşvet (KFT)
mürtekib *Ar.* Kötü iş yapan, rüşvet alan (İM)

3.3.13.7.1.9. Tefecilik, Tefeci

astılan Tefecilik, vurgunculuk, faizcilik (CC1)
astlançı Aracı tüccar, tefeci (CC1)

3.3.13.7.2. Suçunu Söyleme, İtiraf

i‘tirāf *Ar.* İtiraf, suçunu veya yerinde olmayan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslim etme (GT)
iḳrār (II) *Ar.* Doğrulama, tasdik, dil ile söyleme, itiraf (GT, İM, MS)
ıkrar (<Ar. iḳrār**)** İkrar, itiraf (CC1)
yıḳrar (<Ar. iḳrār**)** İkrar, itiraf (CC1)
kün- İtiraf etmek, kabul etmek (CC2)
muᶜterif *Ar.* İtiraf eden (GT)

3.3.13.7.3. Suçluyu Yakalama

yazuḳla- (II) Suçluyu yakalamak (GT)

3.3.13.7.4. Suç Yaptırımı, Ceza

ʻuḳūbet Ar. Ceza, eziyet, işkence (GT)
cezā *Ar.* Ceza, karşılık (Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT
diyet Ar. Kan pahası (Gİ, İM, KF, KFT)
maʻkale *Ar.* Kan pahası (İM)
meᶜā ḳıl *Ar.* Kan bahaları (İM)
ḥadd Ar. 2. Din hükümlerine göre verilen ceza (İM, KF)
ḳatı ḳın Şiddetli ceza, ağır ceza (İH)
ḳışāş Ar. Kısas, adam öldüreni öldürme cezası (GT, İM, KFT)
siyāset Ar. Ceza (GT, İM, KFT)

3.3.13.7.5. Şuçu Bağışlama, Af

şefīʻ Ar. Şefaat eden (GT, KFT)
şefāʻat Ar. Birinin suçunun affı veya dileğinin kabulü için edilen aracılık (Gİ, GT, İM, KF)
şefāʻatçi Ar.T. Şefaat eden (İM, KFT)
ġufrān Ar. Affetme, merhamet etme (GT)
kiçür- (II) Bağışlamak, affetmek (İM)
ma'füv *Ar.* Affedilmiş, bağışlanmış (İM)
öt- (**III**) Affetmek, bağışlamak (İM)
ᶜafv *Ar.* Af, bağışlama (Gİ, GT, İM, KF)
yarlıḳan- Affedilmek, suçları bağışlanmak (İM)
yarlıġa- Acımak, merhamet etmek, affetmek (CC2, GT, KFT, Kİ, TA, TZ)
yarılḳa- Günahları bağışlamak (İM)
yarılġa- (II) Esirgemek, yarlıgamak (CC2, TZ)
kėç- (V) Affedilmek, bağışlanmak (CC1- CC2)
kėçir- (II) Affetmek, bağışlamak (CC2)
yarılgat- Affettirmek, bağışlatmak (CC2)
müste'men (I) *Ar.* Aman dileyen (KF)

3.3.13.7.6. Suçsuzluğu Anlaşılma, Beraat

berāᶜat Ar. Temize çıkma, aklanma (Gİ)
tezkiye Ar. Temiz etme, temize çıkarma temizleme (İM, KFT)
tezkiyelik Ar. T. Temize çıkarma (İM)
müttehem Ar. İtham edilmiş, suçlanmış (KFT)

müzekkī (I) Ar. Şahitlerin şehadeti hakkında tezkiyede bulunan, tezkiyeci (GT)

3.3.14. Savaş, Askerlik

3.3.14.1. Savaş

savaş Kavga, dövüş, savaş (BM, GT)
şavaş Kavga, dövüş, savaş (BM, TA)
sançıç Vuruşma, dürtüşme, savaş (TZ)
sançış Vuruşmak, dürtüşmek, savaş (BM, CC1, KFT, MG)
şançış Vuruşmak, dürtüşmek, savaş (TA)
şanşış Vuruşma, dürtüşme, savaş (DM)
ḥarb Ar. Savaş, harp (Gİ, GT, İM, KF, MG)
ḥarbī Ar. Harbe mensup, harple ilgili (Gİ, KF)
ıy Harp, savaş (BM)
muḥāribe *Ar.* Harb etme, savaşma (KF)
mücāhede (II) *Ar.* Savaşma (KFT)
yav (I) Harp, savaş (BM)
toḳuş Savaş, gaza (İN)
yagı Savaş, cenk (CC1)
çalış (I) 1. Cenk, muhabere, dövüş (BM, İH, TA)
ġazā Ar. Din, vatan, millet uğrunda yapılan savaş (KF, İN)
ġazālıḳ (I) Ar.T. Kutsal savaş (Gİ, KF)
bedr (I) Ar. Müslümanların kazandığı ilk savaş (İN)
uruş Vuruşma, dövüşme, savaş (CC2, GT, İM, KK, MG, TZ)
ḳıran İnsanların kılıçla öldürülmesi (TZ)
f.
şavaş it- savaşmak (BM)
şavaş- Savaşmak (DM, TZ)
sovaş- Savaşmak (CC1)
çalış- Savaşmak, çarpışmak (TA)
sançıl- Dürtülmek, vurulmak (İM, MG)
uruşul- Vuruşulmak (TZ)
urul- Vurulmak, dövülmek (İM, KK, İN, TZ)
urun- (III) 2. Vuruşmak, savaşmak, dövüşmek (CC2)
uruş- Vuruşmak, dövüşmek, savaşmak (CC2, İM, İN, KFT, KK, MG, TZ)
toḳuş- Savaşmak, vuruşmak (İM, MG, TZ)
bataş- Pataklaşmak, (kargı ile) dövüşmek (İH)

3.3.14.1.1. Savaş Stratejileri

3.3.14.1.1.1. Saldırı

çapın- (I) Birden hücum etmek (Kİ)
ḥamle Ar. Atış, saldırış, hamle (GT, İM, MG)
taᶜarrużˇ *Ar.* Sataşma, saldırma (GT, İM, MG)
şavlet Ar. Hücum, saldırı (GT)
yitür- (II) Saldırmak, hücum etmek (BM)
şavlet Ar. Hücum, saldırı (GT)
ḳonuş- (II) Savaş meydanında dönüp düşmana hücum etmek (Kİ)
bas- (I) 5. Baskına uğratmak (GT)
berele- Yaralamak, berelemek (KF)
yarala- Yaralamak (Gİ)
ḳanat- Kanatmak (MG)
kid- (II) Yaralamak (MG)
tağla- Yara açmak (Gİ, KF, Kİ)
başla- (II) Yaralamak (TA)
sanç- (I) Karnını yarmak (İM)
yıḳ- (II) Hasmını yıkmak (KK)

3.3.14.1.1.2. Savunma

abra- (< Moğ. abra-)Korumak, savunmak (CC1)
abramak (< Moğ. abra- + T.) Savunma, koruma (CC1)
asrov (< Moğ. asara- + T.)Himaye, koruma, muhafaza (CC2)
ayan- Korunmak, esirgenmek (CC2)
ḫırāset Ar. Koruma, muhafaza (GT)
ḥimāyet *Ar.* Koruma, himaye (GT)
ḳur- (II) Korumak (Kİ)
maḥfūẓ *Ar.* Korunmuş, saklanmış (GT)
karış- (III) Karşı koymak, savunmak (CC1)
müdāfaᶜa *Ar.* Savunma, müdafaa (MG)
baṭal *Ar.* Hasmın hamlesini savuşturma, boşa çıkarma (MG)
baṭalla- *Ar.T.* Hasmının hamlesini savuşturmak, boşa çıkarmak (MG)
baṭallan- *Ar.T.* (Hamle) neticeye ulaşamamak, boşa çıkmak (MG)
biltirik Savaş aletlerinin korunması (Kİ)
amānlıḳ *Ar.T.* Aman verilmiş yer, güvenli yer (KFT)

3.3.14.1.1.3.Kuşatma

ḳabsa- 1. Ablukaya almak (İH)
ḳapsan- Kuşatılmak (İM)
tezkin- İstilâ etmek, alt etmek (TZ)

3.3.14.1.1.4. Pusu

bustu Pusu (Kİ)
buşu Pusu (TA)
puşu Pusu (TA)

andı- Sabırsızlıkla beklemek, pusu kurmak (CC2)

3.3.14.1.1.5. Yağmalama

aḫ- (II) Yağma için akın yapmak (Kİ)
aḳın (I) Akın, baskın (Kİ, TA)
aḳın it- Akın yapmak, yağmalamak (TA)
bulunla- Ganimet almak, yağmalamak (Kİ)
buz- (I) Bozmak, tahrip etmek, yağmalamak (CC1-CC2, GT)
boz- (I) Bozmak, tahrip etmek (BM, Gİ, İM, KF, Kİ, KK, TZ)
ġāret Ar. Yağmalama, çapulculuk (GT, İM)
ḳapışḳaḳ Yağmalanmış (BV)
ḳonuş (III) Yağma (BM, TZ)
tala- (I) Yağma etmek (İM, TZ)
talav Talan, yağma (TZ)
yaġımala- Far. T. Yağmalamak, talan etmek (TA)
yaġmāla- Far. T. Talan etmek, yağmalamak (Kİ, TZ)

3.3.14.1.1.6. Bir Aletle Vurma

sanç- (II) Bastonla vurmak (İM)
ḳamçıla- Kamçılamak, kamçıyla dövmek, sürmek (MG, İN)
çalar- (I) Kamçılamak (İH)
çalıḳ (III) Kılıçla vurma, kesme (Kİ)
çap- (II) 2. Kılıç vurmak (MG) 3. Bir defada hem vurmak hem kesmek (Kİ)
biç- (II) Kılıçla kesmek, öldürmek (TA)
ḳurġaşunla- Kurşunlamak, kurşun sürmek (İM)

3.3.14.1.1.7. Taşlama

daşla- (I) Taşlamak (KFT)
taşla- Taşlamak (CC2, İM, MS, TZ)
ṭaşla- Taşlamak (KK)
daşlamaḳlıḳ Taşlama (KFT)
recim *Ar.* (< recm) Taşlama, taşa tutma (KFT)
taşlan- Taşlanmak, kendisine taş atılmak (İM, MS)
ṭaşlan- Taşlanmak, kendisine taş atılmak (MS)
taşlanıl- Taşlanılmak (İM)
taşlat- Taşlatmak (İM)

3.3.14.2. Zafer, Başarı, Ele Geçirme

ẓafer *Ar.* Başarı, üstünlük(GT, İM, KFT, MG)
nuṣret (II) Ar. Zafer, başarı (Gİ, GT, İM, KF)
başar- (I) Başarmak (TZ)
başḳar- Başarmak (TZ)
başar- (II) Başa çıkmak (Kİ)
başḳar Başarı, tedbir (TZ)
başar Başarı, tedbir (TZ)

zebūn ḳıl- *Far.* T. Yenmek, ele geçirmek (İH)
fetḥ *Ar.* Fetih, ele geçirme (GT, İM)
açıl- (I) 4. Ele geçirilmek (İM)
aç- (I) 6. Bir yeri ele geçirmek, zapt etmek (İM)
açuḳ 4. Fethedilmiş, ele geçirilmiş (İM)

3.3.14.3. Ganimet

ġanīmet (II) Ar. Düşmandan alınan mal (İM, KF)
ġanīmetlik Ar.T. Ganimet malı (İM)
bulun (I) Yağma, ganimet (Kİ)
olça Moğ. Ganimet (İM)
olca (< Moğ. olca) Ganimet, savaş esiri (CC2)

3.3.14.4. Savaş Aletleri, Silahlar

ālet *Ar.* Alet, araç, savaş ve at donanımı (İM, MG)
bellik Bele bağlanan silahların tümü (TA)
beylik (II) Muhaberede askere verilen silah, çanta vb. (İH)
bilik (II) Silah (Kİ)
silāḥ Ar. Silah (Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG)
yaraḳ (IV) Silah (TZ)
pusaṭ Silah (KFT)
sagıt 1. Silah (CC1-CC2)
sagıtlan- Silahlanmak (CC1)
yaraḳla- (III) 1. Silahlandırmak (Kİ)
yaraḳlan- (I) Donanmak, silahlanmak(TZ)

3.3.14.4.1. Ok

ebbe *Ar.* Ok (RH)
nüş(ş)āb Ar. Ok (İN)
oḫ (I) Ok (CC2, İN)
oḳ (I) Ok (DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
ᶜavs *Ar.* Navek okunun bir başka adı (MG)
çaliş Okun kalın ve genişi (İN)
yasıç oḳ yassı ok (DM)
yaġlık (I) Düşman için hazırlanmış ok (Kİ)
ḳuşluḳ (II) Kuşları vurmaya özgü geniş ok (Kİ)
küştüvansız *Far.T.* Küştüvanı olmayan ok (İN)
küştüvansuz *Far.T.* Küştüvanı olmayan ok (İN)
matrāḳ (II) Ar. Uzun ok (İM)
meydānsız *Ar.T.* Ok kirişinin kulaklarının olmaması (İN)
ayrıç İki çatallı olan ok, yol, tahta vb. (Kİ)

3.3.14.4.1.1. Ok İle İlgili Parçalar

nav Far. İçinden ok atılan küçük oluk (MG)

nāvek Far. İçinden ok atılan küçük oluk (MG)

nāzil Ar. İçinden ok atılan küçük boru (MG)

başaḳ Okun ucundaki sivri demir (İM, Kİ)

demren Temren, okun ucundaki demir (BM, DM, Kİ)

temren Okun ucundaki demir (İH, TA)

timren Temren, okun ucundaki demir (MG)

namlı 1. Okun temreni (İH)

yasıç Bir tür ok demiri (Kİ)

saġan Ok demiri (Kİ)

kez (II) Okun gezi (İN, Kİ)

kiz (III) Okun gezi (MG)

kiriş Kiriş (BV, DM, Gİ, GT, İN, KF, Kİ, MG, TA, TZ)

küştüvan *Far.* Okun arkasındaki kelebek (İN)

yülek Ok kayışı (Kİ)

yüñ 3. Okun tüyleri, yelek (MG)

3.3.14.4.1.2. Ok Kabı

keş İçine ok konulan kap (DM)

kėş (< Far. kīş) Okluk, ok kabı, kubur, sadak (CC2)

kiş (I) İçine ok konulan kap, sadak (TZ)

terkeş Far. Sadak, ok mahfazası (GT)

3.3.14.4.1.3. Ok Kullanımı

at- 3. Ok atmak (İN, RH)

ḳur- (III) Ok atmak (TA)

tañg at- 3. Ok atmak (İN, RH)

ur- (**III**) (ok vb.) atmak (CC1-CC2)

mesāḳifī *Ar.* Sol dizi yere koyarak ok atma (İN)

şiba Yağmur gibi ok yağdırma (İN)

meddü'l-ḳavs ok atarken yayı çekmek (İN)

def‘ (II) Ar. Oku yaydan bırakma (MG)

ferke *Ar.* Ok atarken sağ eli hızla geriye çekmek, sağ başparmakla, şehadet parmağını birlikte çekmek (İN)

fuḳ *Ar.* Okun gezini kirişin üzerine koymak (İN)

çengibāz Far. Bir ok tutma şekli (İN)

ḫarbī Ar. Bir ok atış şekli (İN)

taḳva Ok atmanın usullerinden biri (İN)

küsküben Ok atmanın beş temelinden biri (İN)

kirişle- Kirişlemek, kurmak (TZ)

iflāt Ar. Kement veya bağdan kurtulup kaçma; okun yaydan kurtulması (İN)

aşla- (II) Aşlamak, ok kırıldığı zaman onu eklemek (Kİ)

kezlik Okun kirişe dayanan yerini oymak için kullanılan bıçak (Kİ)

çalış (I) 2. Ok atışma (TZ)

3.3.14.4.1.4. Ok Atma Hataları

aḳır *Ar.* Ok atarken yapılan hatadan dolayı elin yağır olması (İN)

irtiʿād *Ar.* Okçulukta oku titretme (İN)

ḳafle Ar. Yay kirişinin parmakları çarpması (İN)

şaḳ (II) Ar. Ok atarken meydana gelen kusurlardan biri (İN)

taraḳ (II) Ok atış hatalarından biri (İN)

zerḳā *Ar.* Şehadet parmağının ucunda hatalı ok atmaktan meydana gelen göğerme (İN)

zürḳā *Ar.* Ok atarken meydana gelen kusurlardan biri (İN)

3.3.14.4.2. Yay

ya (I) Yay (CC2, Gİ, İN, Kİ, MG, TA)

yaa Yay (CC1)

yay (III) Yay (DM, Gİ, İN, KK, MG, TZ)

alpaḳ yay Bir tür yay (İH)

baġır (II) Yayın uçları (MG)

boḳsaḳ Yaya sarılan bir nevi kayış (Kİ)

toz (II) Yaylara sarılan ağaç kabuğu (Kİ)

ḳabża *2.* Tutacak, tutma yeri, sap (Gİ, İN, KF, MG)

ibrençek Yay kabzasının iç yanı (İN)

3.3.14.4.2.1. Yay Kabı

ḳurban Yay kabı, sadak (İH)

ḳurman Yay kabı, sadak (TZ)

ḳalın (II) Kın, sadak (TZ)

kın (I) Kın, kılıf, sadak (CC2, DM, İM, Kİ, MG, TA, TZ)

ḳab (II) Kılıf, mahfaza (İM)

yay ḳabı yay konulan kap (DM)

ışım Kılıf, mahfaza (CC2)

3.3.14.4.2.2. Yay Kullanımı

ya kur- Ok atmak için yayı germek, yay kurmak (CC2)

çik- (II) Yay kurmak (MG)

yas- 1. Yayın kirişini gevşetmek, düz hâle getirmek, yassılamak (İN, Kİ) **2.** Oku yaydan ayırmak (TA)

toltur- (II) Yayı ok atabilecek kadar germek (MG)

ḫatra Ar. Kabza tutan sol elin yayla birlikte boşalması, kurtulması (İN)

3.3.14.4.3. Kılıç

ḳılıç Kılıç (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)
ḳılınç Kılıç (İM, MG)
yemenī Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)
mışrī Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)
süleymānī Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)
dımışḳī Ar. Bir kılıç çeşidi (MG)
damışḳi Ar. Kılıç (GT)
firencī *Far.* Bir kılıç çeşidi (MG)
hindī (II) *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)
ḳalᶜī *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)
ḳabūrī *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)
ḳllāᶜī *Ar.* Bir kılıç çeşidi (MG)
yalañ (II) Kınsız kılıç (MG)
kökçüber Ucu kırık kılıç (Kİ)
iki bile iki yüzlü kılıç (Kİ)
şebşeb Kınından çıkarılmış kılıç (Kİ)

3.3.14.4.3.1. Kılıcın Bölümleri

balçaḳ Sap, kılıcın sapı (MG)
tutġa Kılıcın sapı (Kİ, MG)
tutḳa Kılıcın sapı (MG)
sorġuç Kılıç sapının uç kısmı (MG)
yirlig Kılıcın cevheri, demiri (MG)
cevher (III) *Ar.* Kılıç demiri (MG)
yelmen Kılıcın üst tarafı, kenarı (MG)
seylān Ar. Kılıcın sapa giren yeri (MG)
mismār (II) *Ar.* Kılıç korkuluğu (MG)
şefre Ar. Kılıcın ağzı (MG)
ᶜaḳd (II) *Ar.* Kılıç demirinde bulunan benekler (MG)
kebākī *Ar.* Kılıcın üzerine çizilen şekil, resim (MG)
şaṭb Ar. Kılıcın yüzündeki yol, oyuk (MG)
naşl Ar. Kılıcın boyu (MG)

3.3.14.4.3.2. Kılıç Kullanımı

sıyrıl- 1. Kılıç kından çıkmak (İH)
ḳılıç çik- Kılıcı kınından çıkarmak (GT)
ḳılıç çek- Kılıcı kınından çıkarmak (GT)
ḳılıç tart- Kılıç çekmek (MG)
dartın- (II) Kılıç çekmek (İH)
suġar- Kılıca su vermek (MG)
suvar- Sulamak (İM, MG)
suvarıl- Su verilmek (İM)
tirkin- (Kılıç sapı elin içinde) iyi durmamak, gevşek durmak (MG)

3.3.14.4.4. Süngü

süñi Süngü, kargı (DM, Gİ, GT, İM, KF, İN)
süñü Süngü, kargı (CC2, DM, GT, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)
süngü Süngü, kargı (KK, TA)
ġargı Kargı (Kİ)
ḳargı Kargı, kamış (İH)

ḳarġu Kargı, kamış (Kİ)

3.3.14.4.4.1. Süngü Kullanımı

tüzet- (II) Süngü yapmak (MG)

süñüçilik Süngü kullanma işi, sanatı (MG)

ḫorāsānī (II) *Far. Ar.* Bir çeşit süngü tutma şekli (MG)

ḫorāsānī ḳadīm Bir çeşit süngü tutma şekli (MG)

ibtidā (II) Ar. Bir tür süngü tutma şekli (MG)

ibtidā-ı āḫar Bir tür süngü tutma şekli (MG)

saġrī Ar. Bir çeşit süngü tutma şekli (MG)

şāmī (II) Ar. Bir çeşit süngü tutma şekli (MG)

muḥdes-i saġri Bir tür süngü tutma şekli (MG)

naḳl (III) Ar. Süngünün tutuş usulünü değiştirme (MG)

naḳlla- (I) Ar.T. Süngünün tutuş usulünü değiştirmek (MG)

müşedded *Ar.* Süngünün hamle için doğrultulmuş olması (MG)

teşdīd (II) Ar. Süngünün hamle için doğrultulması (MG)

imtinā‘ (II) *Ar.* Süngüyü hamleden sonra geri çekme (MG)

fetl *Ar.* Hasmın süngüsünü süngü ile uzaklaştırma (MG)

ᶜāliye (I) *Ar.* Süngü başı, toynağın ardı (BV)

3.3.14.4.5. Diğer Savaş Aletleri

mancınıḳ *Ar.* Mancınık (İM)

burma Mancınık (TZ)

sapan İçinde taş atılan eski bir savaş aleti (İH, TZ)

meçik Topuz (İH)

topuz Topuz, gürz (İH)

bulov Topuz (CC2)

ṭob Savaş aleti, top (DM)

yumluḳ Tüfek kurşunu, top güllesi(İH)

keli (I) Havan topu, tokmak (TA)

dirre Ar. Kırbaç (KFT)

ḳamçı Kamçı (BV, CC1-CC2, TA)

ḳamşı Kamçı (KK)

urmak Kamçı, kırbaç (CC1)

baġaçı Kıpçaktan gelen kamçıların çubuğu (Kİ)

maḳraᶜa *Ar.* Kamçının ağaç kısmı (MG)

ḳalḳan Kalkan (CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, TA, TZ)

torlamaḳ Bir kalkan türü (Kİ)

3.3.14.5. Hedef, Nişan

āmāc *Far.* Nişan tahtası, hedef (Kİ, MG)

umaç Hedef, nişan (MG)
omaç Amaç, nişangah (TZ)
namlı 2. Tüfeğin nişan yeri (İH)
ilgü Ok nişangāhı (Kİ)
ilkü Hedef, ulaşılmak istenen amaç, nişangah (İN)
ülkü Hedef, nişangah, ülkü (GT, İM, İN, Kİ)
nişān (III) Far. Hedef (MG)
bercās Ar. Bir çubuk üzerindeki hedef (MG)
bürcās *Ar.* Bir çubuk üzerindeki hedef (MG)
nişān (IV) Far. Nişan almak (İN)
ᶜayān *Ar.* Ok atmanın kurallarından biri, hedefi veya nişanı gözlemek (İN)
aḥvāl (I) *Ar.* Ok atarken hedefi göstermek, nişan almak (İN)
med *Ar.* Ok atarken hedefe dikkatle bakmak (İN)
kezle- Gezlemek, nişan almak (İN)
eylet- Hedef aldırmak (GT)
şaş- (I) Hedeften kaymak (İH)
yaz- (VI) Hedefe isabet ettirememek (CC2, KK)
işābet *Ar.* Rast gelme, doğruca gidip erişme (Gİ, KF)
tig- 2. İsabet etmek (İM)
tigin- İsabet etmek, dokunmak (İM)
tun- İsabet etmek, düşmek (İH)
yitişdür- (II) İsabet ettirmek, değdirmek (MS)
sişik- İsabet etmek, bulaşmak, değmek (İH)
tüş- (IV) 2 Düşmek, denk gelmek (RH)

3.3.14.6.Savaş Kıyafetleri

3.3.14.6.1. Zırh

küye (III) Zırh (TA)
kübe (I) Savaşta giyilen örme zırh (CC1)
kübü Savaşta giyilen örme zırh (Kİ)
sayı Zırh (MG)
yarıḳ (VI) Zırh (Kİ, TA)
tuma Savaşta giyilen bir zırh ve benzeri (Kİ)
saġıt 2. Zırh (MG)
çoḳal Zırh altına giyilen ipekli hırka (İH)
ḳarḳıl *Ar.* Kolsuz savaş elbisesi (MG)
butluk Kemikle kaplanarak yapılan ve vücudun belden aşağısını korumaya yarayan zırh (CC1)

3.3.14.6.2. Miğfer

aşıḳ (I) Miğfer, başlık (DM, TA)
aşaḳ (II) Miğfer, başlık (DM, TA)
yışıḳ Başa giyilen zırh, baş zırhı (Kİ)
tovulga Miğfer, tolga (CC1)

3.3.14.7. Askerlik

3.3.14.7.1. Asker, Ordu

[c]asker *Ar.* Asker (KFT, MG)
alpavut (I) Asker (TZ)
çeri Asker, ordu (BM, CC2, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, Kİ)
çerig Asker, ordu (GT, İM, Kİ)
çėyri Asker, ordu (CC1)
sü Asker (TA)
şeri Arker, ordu (DM, TA)
şerü Ordu, asker (DM, TZ)
leşker *Far.* Asker, ordu (GT)
seriyye Ar. Sayıları dört ile dört yüz arasında olan askerden meydana gelen müfreze (KFT)
kürken Gürültü, asker arasında kargaşalık (BM, Kİ)
oñḳolı Askerin sağ tarafı, sağ kolu (Kİ)
közeri Gözcü, keşif kolu (BM)

3.3.14.7.2. Atlı Asker

aṭlı Atlı, süvari (GT)
atlıġ (II) Atlı, süvari (BV)
atlu Atlı, süvari (KFT, Kİ, TA)
sipāhī Far. Sipahi, atlı (GT)
atlu kişi Süvari (CC1)

3.3.14.7.3. Komutan

çėri başı ordu komutanı, başkomutan (CC1)
çerig başı ordu komutanı, başkomutan (İM)
şerü başı komutan (DM)
emīr-i ceyş ordu komutanı (İM)
sibeh-sālār Far. Komutan (TA)
daraga (< Moğ. daruga) Askeri vali (CC2)
sübaşı Komutan, serasker (TA)
subaşı Serasker, komutan (İH)

3.3.14.7.4. Savaşa Katılanlar, Savaşçılar

uruşçı Savaşçı (İN)
ehl-i ḥarb savaşanlar (İM)
mücāhid Ar. Din düşmanlarıyla savaşan (KF, MG)
mübāriz *Ar.* Dövüşen, cenk eden, bahadır (GT)
mużmer *Ar.* Savaş veya yarış için atını hazırlayan kişi (MG)
cindī *Ar.* Ata iyi binen, savaşçı (KFT)
cündī *Ar.* Ata iyi binen, savaşçı (GT, İM)
oḫçı Okçu (CC1, İN, TA)
oḳçı Okçu (DM, TA)
rāmī *Ar.* (Ok) atan (MG)
süngüçi Süngü kullanan (TA)
süñüçi Süngü kullanan (MG)

ḳılışçı Kılıççı (KK)
yumruḳçı Yumrukla dövüşen, bir çeşit boksör (GT)
ṭālib Ar. (II) Hasmının arka tarafında olan kişi, kovalayan (MG)
ġāzilıḳ Ar.T. Gazilik (İN)
ġāzilik Ar.T. Gazilik (İM)
ġazālıḳ (II) Ar.T. Gazilik (MS)
ġāzī Ar. Gazaya katılan, gazi (Gİ, GT, KF, KFT, MG)
cālut *Ar.* Davut peygambere karşı savaşan dev (KF)

3.3.14.7.5. Düşman

ᶜadū *Ar.* Düşman (GT)
ᶜadüv *Ar.* Düşman (GT)
ḫaṣīm Ar. Düşman, iki düşmandan biri (KF)
ḫaṣm Ar. Düşman, hasım (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ġarīḳ Ar. Hasım, rakip (MG)
düşmān Far. Düşman (BM, CC2, DM, Gİ, İH, İN, KF, KFT)
düşmen Far. Düşman (GT, İN, MG)
tuşman *Far.* (<düşmān) Düşman (CC2, TZ)
yaġı Düşman (BM, CC, İH, KFT, Kİ, TA)
ḳara yaġı İntikamcı, korkunç düşman (İH)
ḫarbī kāfir Müslümanların savaştıkları gayrimüslimlerden her biri (İM)
ḫarbiyye kāfire Müslümanların savaştıkları gayrimüslümlerden her biri (İM)
ḫarbiyye ḫatun Müslümanların savaştıkları yerlerdeki kadınlardan her biri (İM)
düşmānlıḳ Far.T. Düşmanlık (Gİ, İM, KF)
düşmenlik Far.T. Düşmanlık (GT)
ᶜadāvet *Ar.* Düşmanlık (GT)
ḫuṣūmet *Ar.* Düşmanlık, husumet (GT)

3.3.14.7.6. Casus

cāsūs *Ar.* Ajan, casus (GT)
çaşut Casus (Kİ)
kişifçi *Ar.T.* Casus (DM)
ḳaḳ- (I) Birini jurnal etmek (BM)

8. Özgürlük

ḳaçġınçı Kaçak, firari (RH)
maṭlūb (II) Ar. Hasmının ön tarafında olan kişi, kaçan (MG)
ḳaçmaḳlıḳ Kaçma (KFT)
ḥürlıḳ *Ar.T.* Hürriyet, özgürlük (KFT)
ḥürlik *Ar.T.* Hürriyet, özgürlük (KFT)
kutuluş Kurtuluş (CC2)
selāmet Ar. Kurtulma, selamete çıkma

(İM, KF)

selāmetlıḳ Ar. T. Esenlik, kurtuluş (GT, İM, KF)

selāmetlik Ar. T. Esenlik, kurtuluş (Gİ, GT, KF, MS)

boşov Kurtuluş, kurtulma, özgürlük (CC2)

ḫalāṣ Ar. Kurtulma, kurtuluş (BV, GT, İM, MG, İN, RH)

umay Kurtulma, kurtuluş (TZ)

ḫıyār (II) Ar. Bir işi yapıp yapmama konusundaki serbestlik (BV, İM, KFT)

kutḫar- Kurtarmak, serbest bırakmak (CC2)

ḳutır- Kurtarmak, serbest bırakmak (TA)

ḳutḳar- Kurtarmak, serbest bırakmak (CC2, TZ)

ḳurtar- Kurtarmak, serbest bırakmak (Gİ, GT, İM, KF, KF)

āzādla- *Far.T.* Serbest bırakmak (KFT)

boşad- Serbest bırakmak, bağışlamak (KFT)

boşat- (II) Serbest bırakmak, bağışlamak (CC1- CC2)

boşandur- Serbest bıraktırmak (KFT)

taff ėt- Serbest bırakmak, koyuvermek, defetmek (CC1)

ıṭlāḳ *Ar.* Salıvermek, serbest bırakmak (İM, İN)

sal- Salmak, bırakmak, göndermek (BV, GT, İM, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)

şalıber- Salıvermek, bırakmak, koyuvurmek (TA)

salıver- Salıvermek, bırakmak, koyvermek (İH)

salın- (IV) 1. Gönderilmek, salınmak (Kİ) 2. Bırakılmak (BV, MG, RH, TZ)

selin- Salınmak, gönderilmek (BV)

ıçkın- Kaçmak, kurtulmak, serbest kalmak (CC2)

ḳaç - Kaçmak (BM, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)

ḳaş- Kaçmak (DM, TZ)

siviş- Kimseye sezdirmeden kaçmak (İH)

tezgin- (I) Kaçmak, ürkerek kaçmak(İN)

uçkun- Kaçmak, uçup gitmek (İH)

savsa- Kendini göstermeden gizlice sıvışmak (İH)

ḳaçur- Kaçırmak (BM)

baz- (I) Kurtulmak (TZ)

ḳurtul- Kurtulmak (Gİ, GT, İM, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

ḳutıl- Kurtulmak (TA)

ḳuttul- Kurtulmak (CC)

ḳutul- Kurtulmak (CC1-CC2, GT, İM, Kİ, TZ)

kutkaruvsa- Kurtulmayı istemek (CC2)

yulun- Kurtarılmak, fidyeyi ödeyip kurtulmak (CC2)

3.3.14.8.1. Kurtulma parası Fidye

bedel Ar. Bedel, karşılık (GT, İM)
fidā (I) *Ar.* Fidye, can kurtarma karşılığı verilen bedel (Gİ)
fidye *Ar.* Fidye, can kurtarma karşılığı verilen bedel (Gİ, İM, KF)
mükāteblik *Ar.T.* Bir bedele bağlanma (İM)
yuluv Fidye, kurtuluş parası (CC2, Kİ)

3.3.14.8.2. Hür, Serbest

āzād *Far.* Hür, serbest (BM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MS, TZ)
azat (< Far. āzād) Serbest, azat (CC1)
azat kişi (< Far. āzād) Serbest, azat (CC1)
āzādlı *Far.T.* Kurtulmuş, serbest (İM)
āzādlıḳ *Far.T.* Kurtulmuş, serbest (İM, KFT)
āzādlu *Far.T.* Kurtulmuş, serbest (KFT)
ḥür *Ar.T.* Hür, bağımsız, özgür (İM, KF, KFT)
özden (I) Hür, asil (CC1)
berī Ar. Uzak, kurtulmuş (İM, KFT)
muḫtār (II) Ar. Hareketlerinde serbest olan (Gİ)
ʿataḳ *Ar.* Serbest olma, izinli olma(KFT)
ʻatīḳ *Ar.* (I) Serbest kalmış (BV, İM)

3.3.14.9. Esaret

kirav koy- Tutsak almak, tuksak koymak (BM)
ṭuṭu ḳoy- Rehin vermek (TA)
ḥabsla- Ar.T. 1. Hapsetmek, hapse atmak (KFT)
ḥabslan- Ar.T. Hapsedilmek (İM)
salın- (II) Hapse atılmak (İM)
zindānla- *Far.T.* Hapsetmek (TA)

3.3.14.9.1. Hapis, Zindan

ḥabs Ar. Hapis (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
zindān *Far.* Zindan, hapis (GT, İM, TZ)

3.3.14.9.2. Hür Olmayanlar

3.3.14.9.2.1. Esir

dutsaḳ Tutsak, esir (KFT)
tusnaḫ Tutsak, esir, mahkum (CC1)
tusnaḳ Rehin (TZ)
tutgun Tutsak, esir, mahkum (CC2)
ṭuṭı Rehin, tutsak (DM)
tutḳun Esir, hapis, tutsak (CC1, Kİ, TA)

tutsaḳ Tutsak, rehin, esir (CC1, GT, Kİ, TZ)
ṭutsaḳ Tutsak, rehin, esir (TA)
tutsav Tutsak, rehin, esir (TZ)
tutu Rehin, esir, tutsak (İM)
ṭuṭu Rehin, esir, tutsak (TA)
tutuġ Rehin, esir, tutsak (İM)
esīr *Ar.* Esir, tutsak (Gİ, GT, KF)
yesīr Ar. (< esīr) Esir, tutsak (İM, KFT)
rehin *Ar.* Rehin (İM, KFT)
āzādsuz *Far.T.* Serbest bırakılmamış (KFT)

3.3.14.9.2.2. Köle

ḳullıḳ Kulluk, kölelik (Gİ, KF, KFT)
ḳulluḳ Kulluk, kölelik (CC1, GT, İM, KFT, MS)
velīd *Ar.* Köle (İM)
ḳul Kul, köle (BV, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
aḳtaş Köle (TZ)
aḳtaşı Köle (TZ)
şākird 2. Köle, ücretle çalışan adam (Kİ, KK, TA)
küñ Esir, köle, kul (CC1)
ḳara (IV) Kul, köle (DM, KK, TZ)
kara kul Zenci köle, kul (CC2)
sunḳur (I) Köle (TZ)
ḳocadaş Bir efendinin iki kölesi ki biri diğerine kocadaş der (TA)
ḳoca ṭaş Bir efendinin iki kölesi ki biri diğerine kocadaş der (Kİ)
müdebber (I) *Ar.* Azat edilmesi sahibinin ölmesiyle gerçekleşecek köle (İM, KF)
müdebbere (I) *Ar.* Azat edilmesi sahibinin ölmesiyle gerçekleşecek köle (Gİ)
mükāteb Ar. Tamamlandığında azat edilmek üzere bedel bağlanan köle (Gİ, İM, KF, KFT)

3.3.14.9.3.3. Kadın Köle

oynaş Maşuka, cariye, oynaş (BM, CC1-CC2, Kİ, TZ)
vaynaş Oynaş, cariye (TZ)
tüge Cariye (TA)
ḳarabaş Cariye, hizmetçi (TA)
ḳaravaş (I) Hizmetçi kız (CC1-CC2, İH, Kİ, TA, TZ)
ḳarnaḳ Cariye (KK)
ḳırnaḳ Cariye, halayık, hizmetçi (DM, Gİ, GT, İH, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
ḳırnaḳlıḳ Cariyelik, hizmetçilik (KFT)
kullan- Köle olarak çalıştırmak (İM, KFT)

3.3.14.9.4. Köle Ve Efendisi Arasındaki Haklar

‘uḳūr Ar. Cariyenin mehrine denir (KFT)

velā (II) *Ar.* Efendisinin azat ettiği köle veya cariyesi üzerindeki hakkı (İM)

velā-i ‘atīḳa Mevla ile kölesi arasında azat neticesinde meydana gelen bir vela (İM)

kitābet (III) *Ar.* Bir köleyi, kabul ve taahhüt ettiği bedeli ödediğinde azat olmak üzere tasarrufta bulunmak hürriyetine ve mülk edinme hakkına malik kılmak (İM, KFT)

3.3.14.10. Barış, Barışma

bazluḫ Barış (CC2)

baz Barış, sulh (Kİ)

bazlıḫ Barış, esenlik (CC2)

bazlık Barış (CC1)

el (IV) Barış (TZ)

il (IV) Sulh, barış (BM, Kİ, TA)

èllik (II) Sulh, barış, rahat (CC1)

èminç Barış, huzur (CC2)

ḥaẕar Ar. Barış hali (GT)

maṣlaḥat (II) *Ar.* Barış, düzen, dirlik (İM, KFT)

tüzenlik Düzenlik, emniyet (TZ)

tirlik(I) Dirlik, düzen (DM)

imīnlik *Ar.T.* Eminlik, emniyet, emin olma (İM)

inanç Düzenlik, emniyet, güvenç (TZ)

sālimlik Ar. T. Eminlik, korkusuzluk (İM)

amān (I) *Ar.* Eminlik, korkusuzluk (Gİ, KF, KFT)

eminlik (< Ar. emīn + T.) Eminlik, emniyet (CC1)

muṣālaḥa Ar. Anlaşma, barışma (İM)

selm Ar. Barış (İM)

ṣulḥ Ar. Barış, uzlaşma (Gİ, GT, İM, KFT)

banlaş- Barış yapmak (TA)

baraş- Arası düzelmek, barışmak (KK)

baraştır- Arasını düzeltmek, barıştırmak (KK)

barış- Barışmak, barış yapmak (GT, TA)

bazlaş- Barışmak (Kİ)

eleş- Barışmak, sulh yapmak (BM)

eleştür- Barıştırmak, sulh yaptırmak (BM)

elleştür- Barıştırmak, sulh yaptırmak (BM)

eṣliḫ *Ar.* Sulh yapma (İM)

illeş- Barışmak (TA)

tüzet- (III) Arayı bulmak, barıştırmak (TZ)

3.3.14. Devlet Teşkilatı

3.3.14.1. Devlet

ilgün (II) Devlet (Kİ)
beylik (III) Devlete ait olan her şey (İH)
ḫanlıḳ 2. Devlet (RH)
beylik (I) Beylik (KK)
beglik Beylik (KFT)

3.3.14.1.1. Devlet Hazinesi

beytü'l-māl Ar. Devlet hazinesi (Gİ, GT, KT, KFT, İM)
ḳazna *Ar.* 2. Devlet hazinesi (Kİ)

3.3.14.2. Meclis

mecālis *Ar.* Meclisler (GT)
meclis *Ar.* Meclis, toplanılan yer (GT, İM)
mecma^{c} *Ar.* Toplantı, meclis (GT)
maḥfil *Ar.* Toplantı yeri, oturup görüşülen yer (GT)
tüvür Meclisin yukarı tarafı (Kİ)
dīvān Far. Meclis, divan (GT, İM, KFT)
kurulta Kurultay (CC2)
ṣāḥib-i meclis Ar. oturum idarecisi (KFT)

3.3.14.3. Makam, Mevki

cāh *Ar.* Mevki, makam, itibar (GT)
maḳām Ar. Yer, makam (GT)
mesned *Ar.* Rütbe, derece, makam (GT)
yirge Moğ. Sıra, mevki, makam (MG)
uru (II) Makam (TA)
ḥużūr *Ar.* Huzur, yan kat, nezd (GT, İM)
iley (II) Kat, huzur (Gİ, İM, MG)
ḳat (I) Kat, huzur (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
ḳatı (V) Yan, huzur (Kİ)
tapuġ (II) Huzur (GT, MG)
lay Yan, kat,nezd (İH)
ṭabaḳa *Ar.* Kat, sınıf (İN)
derecāt Ar. Dereceler (Gİ, GT, KF)
derece Ar. Derece, mertebe (Gİ, İM, KF, MS)
menzile(t) *Ar.* Derece, rütbe (Gİ, GT, İM, Kİ)
mertebe *Ar.* Derece, rütbe, mertebe (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
derekāt Ar. Aşağı basamaklar (GT)

3.3.14.4. Buyruk, Hüküm

ahkām *Ar.* Hükümler (İM, KFT, MG)
buyruḳ Emir, buyruk, hüküm (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)

buyruḫ Emir, buyruk, hüküm (CC2)
buyuruk Emir, buyruk, hüküm (CC1-CC2)
emr (I) *Ar.* Buyruk, emir (Gİ, GT, KF)
fermān *Far.* Emir, ferman (BM, GT, MG, RH)
menşūr *Ar.* Sultanın emri, mühürsüz mektubu, fermanı (KFT)
buyur- Buyurmak, emretmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
buyrul- Emredilmek, buyrulmak (KF, KFT, İM)
buyrunıl- Buyrulmak, emredilmek (KFT)
buyurul- Emredilmek, buyrulmak (Gİ, KF)
yöpsin- (II) Emretmek, buyurmak (CC2)
emmāre Ar. (Kötülük) Emredici(GT)

3.3.14.4.1. Emre Uyma, İtaat

imtiṣāl *Ar.* Emre uyma (MG)
ṭāᶜ *Ar.* İtaat etme, boyun eğme (İM)
muṭlaḳ *Ar.* 1. Kayıtsız, şartsız (Gİ, İM, MS)
bögey- Boyun eğmek, itaat etmek (CC2)
ona- Saymak, itaat etmek (İH, TA)
una- Kabullenmek, boyun eğmek, itaat etmek (CC1-CC2, TA)
yogo- İtaat etmek (CC2)
sun- (I) İtaat etmek (İM)
muṭiᶜ *Ar.* İtaat eden, boyun eğen (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)
bögeygen İtaatkar (CC2)

3.3.14.5. Devlet Yöneticiliği

3.3.14.5.1. Hükümdarlık

elekūd *Ar.* Hükümdarlık (KF)
salṭanat Ar. Hükümdarlık, saltanat (GT, MG)
sulṭanlıḳ Ar.T. Hükümdarlık, sultanlık (İM, KK)
melik *Ar.* Hükümdar, melik (GT, İM, İN, MG, RH)
pādişāh *Far.* Padişah, hükümdar(RH)
şeyriyār Far. Hükümdar (GT)
ḳan (II) İmparator, kağan, hükümdar (CC1, Kİ, TZ)
ḫan Türk padişahı unvanı, han, imparator, kağan (CC1, İH, İM)
fir'avn *Ar.* Tanrılık iddiasında bulunan eski Mısır hükümdarları (GT)
kisrā *Ar.* Kisra, İran hükümdarı (GT, KF)
sulṭān Ar. Sultan, padişah (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, TA, RH, TZ)
selāṭīn Ar. Sultanlar (GT)
mülūk *Ar.* Melikler (GT, KFT)
ḥākim (I) Ar. Hakim, hükmeden (GT)
ḳınçıḳ Hancık, şah (İH)

şāh Far. Şah, bey (BV, GT, Kİ)
soltan (< Ar. sulṭān) Padişah, hükümdar, sultan (CC1)
soltan katunı Hükümdarın eşi, sultanın hanımı (CC1)
kan katunu Hükümdar eşi, hakanın karısı (CC1)
soyurga- Bir hakanı tahttan indirme (TZ)
soyurḳa- Bir hakanı tahttan indirme(TZ)

3.3.14.5.1.1. Hükümdarlık Alametleri

3.3.14.5.1.1.1. Taç

daç (< Ar. tāc) Taç, hükümdarların başlarına giydikleri başlık (CC2)
tac (< Ar.tāc) Taç (CC2)
tāc *Ar.* Taç, hükümdarların başlarına giydikleri başlık (GT)
5.1.1.2. Damga, Mühür
damġa Mühür, damga (İH)
damḳa Mühür, damga (İH)
taġ (II) Damga (TZ)
tamḫa Damga (CC2)
tamġa Damga, mühür (TZ)
ḫātem Ar. Mühür (GT, KF)
mohor (<*Far.*) Mühür (CC1)
mühr *Far.* Mühür (BM, GT)
yuzaḳ (I) Damga (TZ)
beg damġası Sultan mühürü, işareti (İH)
ḫatımlama- Ar.T. Mühürleme, kapatma (KFT)
mohorla- (< *Far.* muhr + *T.)* Mühürlemek (CC1)
muhurla- *Far.T.*Mühürlemek, mühür basmak (BM)
sanşlı Damgalı (TZ)
ḫatımlı Ar.T. Mühürlü (KFT)
ḫatımsuz Ar.T. Mühürsüz (KFT)

3.3.14.5.1.1.3. Tuğ, Sancak, Bayrak

sançaḳ Sancak, bayrak (Gİ, KF)
alam (< Ar. ‘alem) Bayraklar, sancaklar (CC1)
orġa Bayrak (Kİ)
ᶜalem *Ar.* Bayrak (BV, GT, İM, MG)
livā *Ar.* Bayrak (Gİ, KFT)
tufur Askere, hademeye verilen ulûfe (İH)
tov Tuğ, sancak, alem, nişan (CC1)
ṭuġ Tuğ (DM)
örpek Mızrağın ucundaki tuğ, develerin boynundaki tokaz (Kİ)

3.3.14.5.1.1.4. Taht

taḫt Far. Taht, hükümdarlık makamı (Gİ, GT, İH, İM, KF)
tapçaḳ Hükümdar tahtı (TZ)

terbes Padişahların başı üzerine açılan büyük gölgelik (Kİ)
köligelik Gölgelik (İM)

3.3.14.5.2. Üst Düzey Devlet Yöneticileri

ekābir *Ar.* Büyükler, devlet ricali (GT)
a'yān *Ar.* İleri gelenler, eşraf, ekâbir (GT)
ḫavāṣ Ar. Haslar, has adamlar (GT)
vezāret *Ar.* Vezirlik (GT)
vezīr *Ar.* Vezir (GT, İM)
vüzerā *Ar.* Vezirler (GT)
Hāmān Ar. Firavun'un baş veziri, Haman (GT)
nāẓır Ar. Bakan (KFT)
ḥākim (II) Ar. Hükümdar, vali (GT)
baskak Vali (CC1)
vālī *Ar.* Bir vilayeti idare eden en büyük memur (Gİ, GT, İM, KF)
velī (III) *Ar.* Vali, bir vilayeti idare eden en büyük memur (KFT)
vālīlıḳ *Ar.*T. Valilik, vali olma (KFT)
vālīlik *Ar.*T. Valilik, vali olma (İM)
alpavut (II) (< Moğ. albagud) Asilzade, soylu, aristokrat (CC2)
beg Bey, reis, efendi, soylu (CC1, DM, Gİ, KF, KK, MS, TA)
bey (I) Bey, reis, efendi, soylu (CC1, Kİ, KK, TA)
bi Bey, reis, efendi, soylu (KK)
big Bey, reis, efendi, soylu (BV, GT, İM, İN, MG)
biy Bey, reis, efendi, soylu (KK)
seyyid Ar. 1. Efendi (İM)
ümerā Ar. Emirler, beyler (GT)
emīr *Ar.* Emir, kumandan (GT)
başçı Yönetici, başkan (MG)
re'is *Ar.* Baş, başkan (İM)
kesük (II) Harem ağası (Kİ)
ṭavāşī Ar. Hadım, hadım ağası (İM, KFT)
ḫāṣekī Ar. Hükümdarın yakını, has adamları (GT, MG)
nedīm Ar. Sultanın meclis ve sohbet arkadaşı (GT)
nüdemā Ar. Nedimler (GT)
cāmekī *Far.* Hareme veya eşlere verilen vazife (KFT)
riyāset *Ar.* Reislik (GT)

3.3.14.5.3. Diğer Devlet Çalışanları

'ammāl *Ar.* Devlet memurları, idareciler (GT)
manṣıb *Ar.* Devlet hizmeti, makam, memuriyet (Gİ, GT, KF)
'āmil (IV) *Ar.* Vergi tahsiline memur kişi (KF)
bogavul (< Moğ. bogavul) Mübaşir (CC1)
ᶜāmil (I) *Ar.* İdare memuru, amir (GT)
ᶜāşir *Ar.* Öşür toplayıcı (İM)

çavuş Far. Padişahın önünde saygı ile bağıran adam (İH, Kİ)

ḥıçıp Ar. (< ḥācib) Perde çavuşu, sarayın ileri gelen hademesi (İH)

kaznaçı (< Ar. ḫazīna + T.) Hazinedar (CC2)

meşᶜale-dār *Ar. Far.* Meş'aleci (GT)

mihter *Far.* Yüksek rütbeli hizmetkar, çavuş (GT)

muḫtāṭ *Ar.* Bir yer ele geçirildiğinde hükümdar tarafından kendisine verilen kimse (İM)

muḥtesib Ar. Eskiden şehrin asayiş ve nizamına bakan kimse (Gİ, GT, İM, KF)

mülāzim Ar. (Bir vazifeye veya hizmete) devam eden, hizmette bulunan (GT, KFT)

perde-dār *Far*. Perdeci, kapıcı, teşrifatçı (GT)

tevliye Ar. Vakıf işlerine bakma görevi (İM)

cellād *Ar.* Cellât (GT, İM, KFT)

3.3.15. Ekonomi

3.3.15.1. Para ve Para Birimleri

aġrı (III) Dirhem, para (DM)

aḫça (II) Akçe, para (CC2, Gİ, KFT)

aḫşa Akçe, para (DM, KK)

aḳça Akçe, para (BM, BV, CC1, İM, KF, Kİ, MG, TZ)

aḳşa Akçe, para (TZ)

avrı Kat, yaprak şeklinde olan para (TZ)

behet (< Ar. bey‘et) Sarraflık hakkı, pay akçesi, kaparo (CC1)

bul *Far.* En küçük para, altın ve gümüş olmayan para (DM)

derāhim Ar. Dirhemler, akçeler, paralar (GT, KFT)

derem Far. Para, akçe (KF)

dīnār Ar. Altın sikke, para (GT, İM, KFT, RH)

direm Ar. (< dirhem) Gümüş sikke, para, akçe (GT)

dirhem (II) Ar. Gümüş sikke, para, akçe (Gİ)

felüs *Ar.* Bir cins para (İM)

fulus *Ar.* Bir cins para (İM)

füls *Ar.* Bir cins para (GT)

fülūs *Ar.* Bir cins para (GT)

ḳara yarmaḳ Bakırdan yapılan siyah renkli madenî para (BM, DM)

ḳara yarmuḳ Bakırdan yapılan siyah renkli madenî para (DM)

ḳurġuş Kuruş (BV)

kümüş barası Gümüş para (DM)

ma‘lum (II) *Ar.* Para (GT)

nafaḳa Ar. Geçinecek para, nafaka (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

naḳd Ar. 1. Servet (GT, İM) 2. Nakit, peşin para (GT)

naḳıd Ar. Nakit, peşin para (KFT)

nakt Ar. Nakit, peşin para (CC1)

pūl *Far.* En küçük para (TZ)
sikke Ar. Sikke, mühür (İN)
yarmaḳ 2. Dirhem, gümüş para (Kİ, TA, TZ)
yarmuḳ Dirhem, gümüş para (DM)
zaġal *Far.* Kalp, geçmez (para) (GT)
zuyūf *Ar.* Eksik akça (KFT)

3.3.15.1.1. Paraya Çevirme

boz- (II) Altın vb. bozdurmak (TA)
çirt- (II) Sarraf para bozmak (İH)
igeşle- (II) Para bozmak (İH)

3.3.15.1.2. Para Kesesi

himyā *Ar.* Para konulan kese (İM)
ḳabçuḳ Para kesesi (KFT)
ḳapçuḳ (I) Para kesesi (BV, İM)
kapuç Kese (CC1)
kīs *Ar.* Kese, para kesesi (BV, GT, İM)
yançıḳ Kese, para kesesi, torba (CC1, DM, İM)
yançuḳ Kese, para kesesi, torba (Kİ)
yarmaḳ 1. Gümüş madenî para eczası (BM)
yunçuḳ Kese, torba (TA)

3.3.15.2. Ticaret, Alışveriş

ticāret Ar. Alışveriş, ticaret (GT, İM, KFT)
selem Ar. Peşin para ile malı sonradan almak kaydıyla yapılan alış veriş (KFT)
sellim Ar. Selem yoluyla yapılan alış veriş(KFT)
sifteh ḳıl- Ar.T. İlk başlama (İH)
kesād *Ar.* Alışverişte durgunluk, yokluk (Gİ, KF)
ġabn-ı fāḥiş Ar. Alışverişte aldatılma (İM)
bey[c] *Ar.* Satış, alım-satım (GT, İM, KFT)
buyū[c] Ar. 1. Satışlar (KFT)
satov Satış, ticaret (CC2)
ṣaṭın Satın (DM, İM, KK)
satın Satın (GT, MG)
ṣatun Satın, satış, ticaret (CC1, GT, KFT)
satu Satma, satış (TZ)
satuġ Satma (KFT)
satuḫ Satma, satış, ticaret, piyasa (CC1)
satuḳ Satma, satış, ticaret (CC1, TZ)
ṣat- Satmak, satış yapmak (BM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, TZ)
ṣaṭ- Satmak, satış yapmak (KK)
sat- Satmak, satış yapmak (CC1, TA)
satış- Satış, satış yapmak (TZ)
ṭarfa Ar. (Bir malı) belli bir bedelle almaya mecbur etme, salma (GT)
ṭarḥ (I) Ar. (Bir malı) belli bir bedelle almaya mecbur etme, salma (GT)

iḫtiḳār Ar. Tüccarın halkın yiyecek ve içecek gibi zorunlu ihtiyaçlarını ucuz ucuz satın alıp fırsat bulunca pahalı satması (İM)

şatdır- Sattırmak (KK)

şaṭṭır- Sattırmak (KK)

satıl- Satılmak (İM, KFT, Kİ)

şaṭın al- satın almak (DM, İM, KK)

satın al- satın almak, alış veriş yapmak (GT)

satna al- Satın almak (Kİ)

şaṭṭın al- Satın almak (KK)

saṭun al- satın almak (BM, CC1, DM, Gİ, TA)

şuf'a Ar. Satılan veya karşılık şartıyla hibe edilen bir akarın müşteriye kaça mal olmuşsa o miktarı vererek müşteri veya satıcısından zorla alıp sahiplenmek (İM, KF)

cezāf *Ar.* Ölçüp tartmadan satmak (İM)

perākende *Far.* Perakende, tek tek yapılan, satılan (İM)

el degşüri atın satılması sonucunda el değiştirmesi (TA)

satuġlıḳ Satılık (KFT)

satlıḳ Satılık (TZ)

iḳāle *Ar.* Her iki tarafın da isteği ile alışveriş mukavelesini bozma (KFT)

müşterī (I) Ar. Satın alan, müşteri (GT, İM)

alıçı Satın almak isteyen kimse, alıcı, müşteri (CC1)

ısmarla- Sipariş etmek, ısmarlamak (BM, Kİ)

3.3.15.2.1. Fiyat, Ücret

tegmek Değer, paha (CC1)

ḳıymet *Ar.* Değer, kıymet, paha (Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)

almışı Para olarak değeri (TZ)

'ıvāżen *Ar.* Karşılık olarak (KF)

müz *Far.* Ücret, karşılık (BM, İM, KFT, Kİ, TZ)

müzd *Far.* Ücret, karşılık, mükafat (İN, Kİ, MS, TZ)

müzdli *Far.T.* Ücretli, mükafatlı (İM)

diger Değer, kıymet (BM)

semen Ar. Kıymet, değer (İM)

degneç Kıymet, değer (RH)

si'r Ar. Fiyat, narh (İM)

yal (III) Ücret (İM)

ḳabal Toptan ücret (İH)

ecr-i misl benzer mükâfat, yapılan bir şeye karşılık olarak alınan şey, emsallerine bakarak ücret verme (İM, KFT)

ḳadr (II) *Ar.* Değer, kıymet (Gİ, GT)

yalam Kadir, kıymet, itibar, değer (Kİ)

baḳıl- Bakılmak, değer verilmek (İM)

taḳdīr (I) Ar. 1. Değer biçme, ölçme (Gİ)

muḳābil Ar. Karşılık (GT, İM)

'ıvāż *Ar.* Karşılık (Gİ, İM, KFT)

3.3.15.2.1.1. Pahalı, Değerli, Pahalılanma

aġır (IV) Üstün, tercih edilir, değerli (İM)
aġırlıġ Kıymetli, değerli (BV)
bahā *Far.* Paha, kıymet, değer (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, MG)
bahalı (< Far. bahā + T.) Paha biçilmez, pahalı (CC2)
bahasız (< Far. bahā + T.) Paha biçilmez (CC2)
kıymatsız (< Ar. ḳıymat + T.) Paha biçilmez (CC2)
ḳıymetli *Ar.T.* Değerli, kıymetli (İM, RH)
ḳız (II) Pahalı, değerli (BM, DM, Kİ, TA, TZ)
ḳızluk (I) Pahalılık (Kİ, TA)
şemīn Ar. Kıymetli, pahalı (GT, İM)
aġır kel- üstün olmak, tercih edilmek (İM)
ḳuz ol- Pahalanmak (BM)
ḳız bol- narh yükseltmek (TZ)
ḳızlat- Pahalılandırmak, fiyatını yükseltmek (Kİ)

3.3.15.2.1.2. Ucuz, Ucuzlama

uçuz (I) Ucuz, değersiz (CC1, DM, Kİ, TA)
uçuz (II) Ucuz, bol (DM, KFT)
uçuzlıḳ Ucuzluk (TA)
uşuz Ucuz, bol (TZ)
ḳıymetsüz *Ar.T.* Değersiz, kıymetsiz (RH)
kem *Far.* Kötü, değersiz (GT)
uçuz bol- ucuzlamak (Kİ)
uçuz et- fiyatını indirmek, ucuzlatmak (İH)

3.3.15.2.1.3.Bedava

raygan (< Far. rāygān) Bedava, karşılıksız (CC2)
töleç Beleş, parasız (CC2)
bileş *Ar.* (< beleş < bilā-şey῾) Beleş, karşılıksız (KFT)

3.3.15.2.2. Ödeme

ḫaḳ (V) Ar. Ödeme (BV)
ödemeklik Ödeme (KFT)
öded- Ödetmek (KFT)
öden- Ödenmek (KFT)
öte- Ödemek (İM, TZ)
öde- 2 Ödemek (GT, KF, KFT)
ötel- Ödenmek (İM)
öten- Ödenmek (İM)
ötenil- Ödenilmek (İM)
tölemek 1. Ödeme (CC1)
töl- (II) Borcunu ödemek (TZ)
töle- Ödemek, para vermek (CC2)
żamān (II) *Ar.* Tazmin etmek, ödemek (KFT)

żamānlıḳ *Ar.*T. Tazmin edilecek zaman(KFT)
ḳabāle *Ar.* Senet, tapu (GT)

3.3.15.2.3. Veresiye, Borç, Borçlu, Alacaklı

viresiye Veresiye, ödünç (BM)
ödinç Ödünç (BM)
ödünç Ödünç (TA)
ötünç Ödünç (CC1)
ötürçke bėr- ödünç vermek (CC1)
ödünç al- borç almak, ödünç almak (TA)
'āriyet *Ar.* Ödünç (İM, KFT)
borç Borç (BM, CC1, DM, GT, İM, KF, KFT)
borş Borç (TZ)
deyn Ar. Borç (İM)
muḫtāl-ı 'aleyh kendisine borç verilen (İM)
ġarāmet (II) Ar. Borç, borç ödeme (İM, KFT)
alu (II) Borcunu ödemeyen (Kİ)
bėrneli Borçlu (CC1)
bėrnelü Borçlu (CC1)
borçlı Borçlu (CC1)
borçlu Borçlu (CC1-CC2)
mü'eccel *Ar.* Peşin olmayan, gelecekte olacak olan (İM, KFT)
ġārim Ar. Alacaklı (İM)
muḫtāl *Ar.* Borç veren (İM)
sev- (II) Alacaklıyı savmak (İH)

3.3.15.2.4 Kefil

kefīllik *Ar.T.* Kefillik, kefalet (KFT)
yük (II) Kefillik (CC2)
yükke kir- Kefil olmak (CC2)
yükle- (II) Kefil olmak (Kİ)
żamān (I) *Ar.* Kefil olma (Gİ, GT, İM)
bayından ol- Ödemek, kefil olmak (BM)
żamīn *Ar.* Tazmin eden,kefil olan(İM, KF, KFT)
żamīnsiz *Ar.*T. Tazmin edecek kişisi olmayan (KFT)
kefīl *Ar.* Kefalet sahibi (KFT)
mükellef *Ar.* Bir şeyi yapmaya ya da ödemeye mecbur olan (Gİ, İM, KF)

3.3.15.2.5. Faiz

aslam Faiz (İM)
rebe *Ar.* Faiz, haraç (CC1)
ribā *Ar.* Tefecilikte alınan fahiş fiyat (KF, KFT)

3.3.15.2.6. Harcama, Gider

ṣarf Ar. Harcama, sarf etme (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
meṣārif *Ar.* Masraflar, giderler (İM)
ḫarc Ar. Harç, masraf (GT, İM, KF)
ḫarç (< Ar. ḫarc) Masraf (CC1)
sun- (**IV**) Sarf etmek, harcamak (CC2)

3.3.15.2.6.1. İhtiyaç, Gerekli,

ḥācāt Ar. İhtiyaçlar (Gİ, GT, KF, İN)
ḥācet Ar. Hacet, ihtiyaç (BV, Gİ, GT, KF, KFT, MG, MS)
ḫavāyic Ar. İhtiyaçlar (Gİ, İM, KF)
yumuş (II) Hacet, lüzumlu şey (Kİ)
iḫtiyāc Ar. İhtiyaç, gerekme (GT, MG)
ilzem *Ar.* Daha lüzumlu, daha gerekli (MG)
iş küç Gerek, ihtiyaç (DM)
kerek Gerek, gerekli (BV, CC1-CC2, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TZ)
kėrekli Gerekli (CC2)
kereklürek En gerekli (KFT)
kirek Gerek, gerekli (MG)
kirekli Gerekli, lüzumlu (GT)
lāzım *Ar.* Gerekli, lüzumlu, lâzım (Gİ, GT, KF, KFT)
levāzım *Ar.* Gerekli şeyler, şartlar (GT)
mültezim *Ar.* Lüzumlu, gerekli (MG)
tiyişli Gerekli, değer (TZ)
yarov Gerekli olan, techizatlanma (CC2)
żarūrī (I) *Ar.* Gerekli olan (İN)
kerek bol- gerekmek, gerekli olmak (MG)
kirek- Gerekmek, gerekli olmak (GT, MG)
kerek- Gerekmek, gerekli olmak (BV, DM, İM)
küçe- (III) Lāzım olmak, gerekmek (Gİ)
şarṭ Ar. Şart, koşul (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS)
şarṭ-ī lāzım Ar. Gerekli şart (İM)
muḳteżā Ar. İktiza eden, icap (GT)
taṣarruf (I) Ar.Tutumluluk (KFT)

3.3.15.2.6.2. Gereksiz, İsraf

müstaġnī *Ar.* Lüzumsuz, gerekli bulunmayan (MG)
fużūlī *Ar.* Gereksiz şey (İM, KFT)
güzāfe Far. Boş, gereksiz (KFT)
laġv *Ar.* Faydasız, beyhude (İM)
nāfile (I) Ar. Faydasız, işe yaramaz, boş (Gİ)
vahī *Ar.* Boş, manasız, faydasız (KFT)
eḫaşş *Ar.* En adî, en faydasız (MG)
mübezzirlik *Ar.T.* Müsriflik, israf etme (GT)
isrāf *Ar.* İsraf, gereksiz harcama (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
telef (II) *Ar.* Boşa harcama (KFT)
mübeẕẕir *Ar.* Müsrif, israf eden (GT)

3.3.15.2.7. Kazanma, Kazanç, Fayda, Zarar

ḳazan- Kazanmak, elde etmek (KFT, TA, TZ)

ḳazanç eyle- Kazanmak (TA)

kazgan- Kazanmak (CC1)

aşşı eyle- Kazanmak (BM)

aşşıla- Kâr etmek, kazanç sağlamak (TZ)

ṭap- (I) 2. Kazanmak, elde etmek (GT)

tedārük Ar. Ele geçirme, edinme, tedarik (GT)

asıġ Fayda, yarar, kazanç (Kİ, TA)

asıḫ Fayda, yarar, kazanç (CC2)

aşşı Fayda, yarar, kazanç (BM, KFT)

asu Fayda, yarar, kazanç (TZ)

ısıġ Fayda, yarar, kazanç (DM)

ışıġ Fayda, yarar, kazanç (BM)

asıḫlı Faydalı, yararlı (CC2)

yarovlı Yararlı (CC2)

asık Fayda, yarar (CC2)

ḳazanç Kazanç (MG, TA)

mekseb *Ar.* Kazanç (GT)

aşlan Fayda, yarar, kazanç (Kİ)

utuv Kazanç, kar, menfaat (BM)

temettü‘ (I) *Ar.* Kar, fayda, kazanç (GF, KF)

ġanīmet (I) Ar. Emeksiz kazanç (Gİ, GT, KFT)

kesb *Ar.* Çalışıp kazanma, kazanç (Gİ, GT, İM, KF, KFT)

menāfi‘ *Ar.* Menfaatler, yararlar (GT)

menfa^{c}at *Ar.* Fayda, kar, yarar (BV, Gİ, İM, İN, KF, KFT, MG)

nef‘ Ar. Fayda, yarar (GT, MG)

yaraḳ (III) Yarar, fayda (KFT)

fāyide *Ar.* Fayda, yarar (BV, GT, İM, KFT, MS, İN, RH)

yarar Menfaat, yarar (İM)

daḫl Ar. Gelir, verim (GT)

menfa'atlı *Ar.T.* Yararlı, faydalı (BV, İM, İN)

müfīd *Ar.* Yararlı, faydalı (GT, İN)

müntefi^{c}ün-bih *Ar.* Kendisinden faydalanılan (MG)

nāfi‘ Ar. Faydalı (BV, MG)

mütemetti‘ (II) Ar. Faydalanan,kazanan (Gİ)

yiy- (I) Yararlanmak (Kİ)

yara- 1. Yaramak, faydalı olmak (BM, BV,Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

yaraḳla- (II) Fayda vermek (KFT)

yaraşdur- Yararlı hâle getirmek (KFT)

intifā‘ *Ar.* Faydalanma (KFT, MG)

temettü‘ al- faydalanmak, yararlanmak (GF)

3.3.15.2.8. Zarar, İflas

buşmas Zararsız, zararı olmayan (İM, TZ)

ḳayırmas Zararı yok (İM, MG)

ḫasāret Ar. Zarar, ziyan (GT)

ḫüsrān *Ar.* Hüsran, zarar, ziyan (GT)

ḳur (I) Zarar, ziyan (TA)

zaḫmet utuv *Ar.* T. Kār ve zarar (BM)

żarār *Ar.* Zarar, ziyan (Gİ, KF, KFT)

ziyān *Far.* Zarar, kayıp, ziyan (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, TA)
ziyānlıḳ *Far.T.* Zarar edinen nesne (KFT)
ziyān it- Zarar etmek (BM)
ḳayır- (II) Zararı olmak (İM, KF, KFT)
buş- 1. Zarar vermek (MG)
utuz- Ziyan etmek, ütülmek (TZ)
iflās Ar. İflas, ticarette batma (GT)
müflis *Ar.* İflas etmiş, parasız, müflis (GT, İM, KFT)

3.3.15.2.9. Çalışma Yeri

çārsuv Far. Çarşı (İM)
uçar Çarşı (Kİ)
bāzār (I) *Far.* Pazar, pazar yeri (BM, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, KK, MS, TA)
ḫarabat (< Ar. ḫarābāt) Genelev (CC1)
suḳīl-ı ḫayıl Ar. At pazarı (KFT)
dirdük Tezgah (TA)

3.3.15.3. Mülkiyet

3.3.15.3.1.Mal-mülk

ençi Özel mülkiyet, mal (CC2)
biżā[c]at *Ar.* Mal, sermaye (GT)
[c]aḳār *Ar.* Para getiren mülk (İM)
emlāk *Ar.* Mülkler (GT, KFT)
ḳumāş (II) *Ar.* Satılacak mal, eşya (İM)
māl *Ar.* Bir kimsenin tasarrufunda bulunan şey, varlık (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS, TZ)
metā[c] *Ar.* Mal, mülk, eşya, kazanç (GT, KFT)
milk (I) *Ar.* Birinin tasarrufu altında bulunan şey (İM, KFT)
mülk (II) Ar. Bir kimsenin tasarrufu altında bulunan mal, mülk (Gİ, İM)
re's-i māl *Ar.* Sermaye, anamal, ana para (GT, İM)
sermāye Far. Sermaye, anamal, ana para (İM)
vaḳf *Ar.* Vakıf (malı), bağış (Gİ, GT, İM)

3.3.15.3.2.Servet, hazine

genc Far. Hazine (GT)
kenz *Ar.* Hazine (Gİ, İM, KF)
kenze Ar. Hazine (KF)
ḫazīne *Ar.* Hazine (GT, RH)
ḫazna Ar. Hazine (İH)
kazna *Ar.* 1. (< ḫazīne) Hazine, hazine sandığı (CC2)

3.3.15.3.3. Sahip, Sahip Olma

erbāb *Ar.* Sahipler (GT)
eye Sahip, malik (DM, Gİ, KF, KFT, MG, RH, TZ)
iye Sahip, malik (BV,GT, İM, MG,TZ)
issi (II) Sahip, malik (Gİ)
mālik *Ar.* Sahip (Gİ, İM, KF, KFT)
mevlā (II) Ar. Efendi, sahip (İM)
mevlāt *Ar.* Efendi, sahip (İM)
ṣāḥib Ar. Sahip (BV, Gİ, GT, İM, MG)
aṣhāb *Ar.* **1.** Sahipler (Gİ, GT, KF)
ėrksin- Bir şeyin sahibi olmak (CC2)
irklen- Bir şeyin sahibi olmak, başı olmak (İH)
māllan- *Ar.T.* Mal almak, servet edinmek (İM)
şarlan- Malik olmak, sahip olmak (TZ)
şırlan- Malik olmak, sahip olmak (TZ)
taṣarruf (I) Ar. Sahip olma, irade (GT, İM, İN)
ḳonan- Nimet sahibi olmak (TZ)
könen- (III) Nimet sahibi olmak (TZ)
taḥṣīl Ar. Elde etme, hasıl etme (GT)
idin- Edinmek, elde etmek (KFT)
dut- 2. Elde etmek, yakalamak, saklamak (Gİ)
tut- (I) 2. Elde etmek, yakalamak, saklamak (GT)
ḥāṣıl Ar. Husule gelen, elde edilen (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
teg- (II) (bir şeye) sahip olmak, (bir şeyi) elde etmiş olmak (CC1)

3.3.15.3.3.1. Bir şeyin sahibi

ni‘metlü Ar.T. Nimet sahibi (KF)
etükli Mesi olan ,çizmeli (İM)
yaylı Yaylı (İN)
samanlu Samanlı (KFT)

3.3.15.3.3.1.1. İşi Olan, Meslek Sahibi

ᶜameldār Ar. *Far.* İşi olan, hizmet eden, iş sahibi (GT, İH)
peşeker *Far.* Sanat sahibi, sanatkâr (TZ)
pīşekār *Far.* Sanatkâr, meslek sahibi (GT)
ḳāsib *Ar.* Geçimini çalışarak sağlayan, emeği ile kazanan (GT)

3.3.15.3.3.1.2. Ev sahibi

iylü Evli, ev sahibi (TA)
evlü (II) Ev sahibi (KFT, TA)
urunlu bol- Bir mekan ve mesken sahibi olmak, halk içinde şeref ve mevki sahibi olmak (İH)

3.3.15.3.3.1.3. Hayvan Sahibi

eşeklü Eşekli, eşeği olan (TA)
ılırlu Katır sahibi, katırı olan (TA)
tevelü Devesi olan, deve sahibi (TA)

3.3.15.3.3.2. Bir Şeyin Sahibi Olmayan, Yoksunluk

muḥrim (III) *Ar.* Mahrum olunmuş (KFT)
maḥrūm *Ar.* Mahrum, yoksun (Gİ, GT, İM, KF, KFT, TZ)
eşeksüz Eşeği olmayan (TA)
ḳazaḳ Evsiz, barksız (TA)
tütünsiz Tütünsüz (BV)
mizersüz *Ar.T. (≺* meyzer) Peştemalsiz (KFT)

3.3.15.3.3.3. Mala El Koyma

ḳısta-2. Müsadere etmek, el koymak (İM)
müṣādere Ar. (Bir kimseyi) yakalayıp veya hapsedip mallarına el koyma (GT)
maḥcūr Ar. Malını kullanmaktan engellenen (KFT)

3.3.15.4. Aitlik, Zimmet

ẕimme(t) *Ar.* Zimmet, üstünde olan şey(İM, KFT)
ẕimmiye *Ar.* Zimmet ehlinden olan kadın(İM, KFT)
ḫāṣ Ar. (I) Bir kimseye mahsus (GT, İM)
ḫāṣṣa Ar. 1. Bir kimseye ya da şeye özgü olan (BV, İM, İN)
maḫṣūṣ *Ar.* Hususî, yalnız bir kimseye ait olan (Gİ, İM, KF, RH)

3.3.15.5. Ortaklık, Ortak Olma

ortaḳlıḳ Ortaklık (İM, KFT)
mużaraba *Ar.* Bir tarafın sermaye bir tarafın emek koymasıyla oluşan ortaklık (İM)
müfāvaża *Ar.* Ortaklık, işbirliği (İM)
ortaḳ Ortak (CC1, Gİ, İM, KF, Kİ, KFT, MS, TA, TZ)
ortar Ortak (TZ)
şerīk Ar. Ortak (Gİ, GT, KF)
kündeş Ortak (TZ)
ortaḳ bol- ortak olmak (TA)
ortaḳla- Ortak olmak, ortaklık etmek (TZ)
ortaḳlaş- Ortak olmak, ortaklık etmek (TZ)

3.3.15.6. Kira, Kiralama

īcār Ar. Kira (KFT)
kirāye *Ar.* Kira (Kİ)
i'ticār *Ar.* Kiraya verme (İM)
kirke ber- Kiraya vermek (Kİ)

yalġa bir- Kiraya vermek (İM)
müsāḳāt *Ar.* Meyvesinin bir kısmını almak şartıyla bir bağ veya bostanı birine verme (İM)
icāre(t) Ar. Kiralama (Gİ, İM, KF, KFT)
yalġa al- Kiralamak (İM)
yalġa tut- Kiralamak (İM)

3.3.15.7. Vergi

bāc *Far.* Vergi, baç (GT)
birişik Vergi (Kİ)
cizye *Ar.* Müslüman olmayan halktan alınan vergi (Gİ, KF, KFT)
ḫarāc Ar. Müslüman olmayanlardan alınan vergi (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
ḫarācī Ar. Haraçla ilgili (İM)
im (I) Vergi, haraç (BM)
‘**öşr** *Ar.* Ürünlerden alınması gereken şer‘î onda bir vergi (Gİ, İM, KF)
‘**öşrī yir** öşür alınan yer (İM)
‘uşūr Ar. Öşürler (İM)

3.3.15.8. Yoksulluk

faḳa *Ar.* Fakirlik, yoksulluk (GT)
faḳr *Ar.* Fakirlik, yoksulluk(GT)
faḳīrlıḳ *Ar.*T. Fakirlik, yoksulluk (GT)
faḳīrlik *Ar.*T. Fakirlik, yoksulluk (Gİ, İM)
meskenet (I) *Ar.* Fakirlik, yoksulluk (GT)
yarlılık Fakirlik, yoksulluk (CC1)
yoḳluluḳ Yoksulluk, fakirlik (KFT)
yoḳsulluḳ Yoksulluk, fakirlik (GT,İM, KK)
dervīş Far. Fakir ve yoksul, Allah için alçakgönüllülük eden (GT, İM)
faḳīr *Ar.* Fakir, yoksul, aciz (GT, İM, KF, KFT)
fuḳarā *Ar.* Fakirler, yoksullar (GT)
ḳarapçı Fakir (Kİ)
yarlı Fakir, yoksul (CC1, GT)
yarlu Fakir, yoksul (Kİ)
yoḫsıl Yoksul, fakir, çaresiz (CC2)
yoḳlu Yoksul, fakir (KFT, Kİ, TA)
yoḳsız Fakir, yoksul (DM)
yoḳsul Yoksul, fakir, çaresiz (CC1,GT, İM, Kİ, KK, TA, TZ)
tar tirlik Geçim sıkıntısı (İM)
buluḳluḳ Geçimsizlik (TZ)
yoḳsullan- Yoksullanmak, fakirleşmek (TZ)

3.3.16. Meslekler

ṣanā^{c}at Ar. Zanaat, hüner (GT, KFT, MG)
ṣan^{c}at Ar. Sanat (İN, MG)
ṣınā^{c}at Ar. Sanat (İM)
pėşa (< *Far.* pīşa) Sanat, meslek, iş (CC1)
peşe *Far.* Sanat, meslek, iş (CC2, TZ)

pīşe (I) *Far.* Sanat, iş, meslek (GT, İM)

3.3.16.1. İş, Uğraş, Çalışma

ᶜamel *Ar.* İş, amel (Gİ, GT, KF, İN, MG, MS, RH)
ef‘āl *Ar.* İşler, hareketler (GT)
emr (II) *Ar.* İş, husus (Gİ, GT)
cehd *Ar.* Çalışma, gayret (Gİ, GT, İM, KF, MG)
cidd (I) *Ar.* Çalışıp çabalama, bir işi gerçekten işleme (GT)
cihet (II) *Ar.* İş, vazife, hizmet, memuriyet (GT)
devin- (I) Çalışmak, uğraşmak, didinmek (İH)
divşin- Çalışmak, uğraşmak, didinmek (İH)
dürüş- Çalışmak, gayret etmek (BM, TA)
bėrin- Çalışmak (CC1)
eş (I) İş (KFT)
iş (I) İş (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TA, TZ)
yeş İş (DM)
fi‘āl *Ar.* İşler (KF)
maşlaḥat (I) *Ar.* (Yapılması gereken) iş, husus (GT, KFT)
cablaḳ Karmakarışık (iş) (İH)
ġayret (I) Ar. Çalışıp çabalama (GT)
ġayretlen- Ar.T. Gayrete gelmek (GT)
ictihād (I) Ar. Çalışma, çabalama, gayret (GT)
imget- (I) Emek verdirmek, çalıştırmak(BV)
işle- (I) İşlemek, yapmak, uğraşmak (BV, DM, Gİ, İM, KF, KFT, MG, MS, TA)
işled- Yaptırmak, birisini çalıştırmak (KFT)
işlemek İşleme, faaliyet (CC1-CC2)
işlen- (II) İşlenmek, yapılmak (KF, MG)
işlet- (I) Yaptırmak, birisini çalıştırmak(GT, TA)
iştiġāl *Ar.* Uğraşma, meşgul olma (İM)
meşġale *Ar.* Uğraşılan iş, meşguliyet (MG)
meşġul *Ar.* Bir işle uğraşan, iş görmekte olan, bir işle uğraşma (Gİ, GT, KF, KFT, MG, RH)
meşġūlluḳ *Ar.T.* Bir işle uğraşma, meşgul olma (GT)
muvāẓaba(t) *Ar.* Bir işle daimi uğraşma (Gİ, KF)
avun- (I) Bir şeyle meşgul olmak (Kİ)
müştaġīl *Ar.* İştigal eden, meşgul (GT)
egle- 2. Meşgul ettirmek (Kİ)
saᶜy (I) Ar. Çalışma, gayret (Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH)
siᶜāye Ar. Çalışıp, kazanmak (İM)
şuġl Ar. İş, uğraş (GT)

suḫra (I) Ar. Zorla ve ücretsiz gördürülen iş, angarya (GT)
tafaḳ *Ar.* Bir işe başlayıp onu devam ettirme (KFT)
türüş- Çalışmak, çabalamak, gayret etmek (Kİ)
küçen- (**III**) Uğraşmak, çabalamak, gayret etmek (CC2)
yaz- (VII) Yapmaya çalışmak (KK)
yügür- (III) Çalışmak, çabalamak (İM)
sabalan- Debelenmek, çabalanmak (İH)
küç (II) İş, güç (DM)
katulan- Çabalamak, gayret etmek (CC2)
çabaḳla- Çabalamak, didinmek, kıvranmak, gayret etmek (KFT)
çabala- Çabalamak, didinmek, kıvranmak (İH)
emek Emek (Kİ)
emgek (II) Emek (Kİ)

3.3.16.2. Hizmet, Hizmet Etme

ḫıdmet Ar. Hizmet (BV, GT, İM, KFT)
ḫıẕmet Ar. Hizmet (KFT, MG)
ṭāʿat Ar. 2. Hizmet (Gİ, GT)
ṭabu Hizmet (TA)
ṭapı Hizmet (BM)
ṭapu Hizmet (Gİ, İM, KF, Kİ)
tapuġ (I) Hizmet (GT, İM, MG)
vaẓīfe(t) (II) *Ar.* Vazife, görev (BV, İM)
yumuş (I) Hizmet, vazife (KF)
ṭabu it- hizmet etmek, hizmetinde bulunmak (TA)
ṭapı it- Hizmet etmek (BM)
ṭapu it- hizmet etmek (BM)
ṭapu eyle- hizmet etmek (TZ)
tap- (III) Hizmet etmek (BV, İN)
yükün- (II) Diz çökerek hizmet etmek (Kİ)
yügün- Saygı için önünde eğilmek, diz üstü yere çökmek (CC2)
ṭabula- Hizmet etmek (KK)

3.3.16.3. Hüner, Kabiliyet

hüner *Far.* Hüner, marifet (GT, İH, MG, RH, TZ)
könel- Bir şeye kabiliyeti olmak (CC2)
isti'dād *Ar.* İstidat, kabiliyet (GT)
erdem 2. Ustalık, hüner, sanat (CC2)

3.3.16.4. Tecrübe

tecribe Ar. Tecrübe, deneme (BV, GT, İN)
tecrübe Ar. Tecrübe, deneme (KFT)
ḫibre(t) *Ar.* Tecrübe(GT)
dene- Tecrübe ve imtihan etmek (İH)
sına- Denemek, tecrübe etmek (CC2, GT,Kİ, TZ)

sınan- Sınanmak, denenmek, tecrübe edilmek (MG)
sınçıla- Kullanmak, tecrübe etmek (BV)
mücerreb *Ar.* Tecrübe edilmiş, denenmiş (BV, RH)
çik (II) Deneyimsiz, tecrübesiz (Kİ)

3.3.16.5. Ustalık

maᶜrifet (I) *Ar.* Hüner, irfan, ustalık (BV, GT, KF, MG, MS)
ehl *Ar.* **1.** Maharetli, usta, kabiliyetli insan (Gİ, KF, MS) 3. Ehil, sahip (BV, GT)
ehl 4. (Bir şeyi) kullananlar, ...dan olanlar (MG)
ehl-i ḫıbre Ar. Bilirkişi (İM)
uz kişi Marifetli, hünerli, becerikli (CC1)
tökme Hünerli, marifetli (CC1)
çėber (< Moğ. çeber) Maharetli, becerikli (CC2)
çėber kişi (< Moğ. çeber + T.) Maharetli, becerikli (CC2)
ḫāẕıḳ *Ar.* Usta, mahir (BV, GT, MG)
uz Mahir, usta, akıllı (GT, Kİ, TZ)
üstād Ar. Üstat, usta, mahir (BV, GT, İN, KFT, MG)
üstāẕ Ar. Üstat, usta, mahir (İN, KFT)
osta (<Far. ustā) Usta, öğretici (CC1)
usta Far. (< ustād) Usta, öğretici (DM, GT, TZ)
uṣṭa Far. (< ustād) Usta, öğretici (DM)
bilişmen Usta (CC1)
tanur kişi Uzman, deneyimli kimse (CC1)

3.3.16.6. Acemi

ʻacemī (II) *Ar.* Acemi, herhangi bir sanata ya da işe yeni başlayan (İN)
ḫām Far. (I) Acemi (BV)
mübtedī *Ar.* Yeni başlayan, acemi (GT, İN, KF, MS)
mütekellif Ar. Usta olmayan (MG)

3.3.16.7. İşten Çıkarma

ʻazl *Ar.* Kovma, işinden çıkarma (İM, KFT)
maᶜzūlluḳ *Ar.T.* Azledilmiş olma(GT)
ma'zūl *Ar.* Azledilmiş, uzaklaştırılmış (GT, KFT)

3.3.16.8. Çalışma Karşılığı, Maaş

donluḳ Aylık, maaş, ücret (BM)
tonluḳ (II) Ücret, aylık, maaş (İH)
maᶜāş *Ar.* Maaş (GT)
ücret Ar. Ücret (Gİ, GT, KF, KFT)
cemege *Ar.* Ücret, karşılık (GT)
ülefe Ar. Memurun, askerin ücreti, aylığı, yıllığı (İH)
vaẕīfe (I) *Ar.* Muayyen bir iş ve ücreti (GT)

mersūm *Ar.* (Resmedilmiş, resmî) maaş (GT)

3.3.16.9. İş Sırası, Nöbet

kezek Nöbet, sıra (TZ)
gezek Nöbet, sıra (İH)
sav sav gel- Nöbetleşe gelmek (İH)
nevbet Ar. Sıra, nöbet (GT, İM)

3.3.16.10. Çeşitli Meslekler ve Kişileri

3.3.16.10.1. Tüccarlık, Tüccar

tacırlıḳ *Ar.T.* Ticaretle uğraşma, tüccarlık (KFT)
tācirlik *Ar.T.* Ticaretle uğraşma, tüccarlık (İM)
tācirlük *Ar.T.* Ticaretle uğraşma, tüccarlık (Gİ, KF, MS)
bāzārgān *Far.* Pazarcı, tacir (İM)
bāzergān *Far.* Tüccar, tacir (TA)
bazargan (< Far. bāzārgān) Tüccar, bezirgan (CC1)
bezergen (< Far. bāzārgān) Tüccar, bezirgan (CC2)
bezirken *Far.* (< bāzārgān) Bezirgan, tüccar (TZ)
bāzārcı *Far.T.* Pazarcı, ticaretle uğraşan (DM)
bezzāz *Ar.* Kumaş tüccarı (GT)
celeb *Ar.* Koyun ticareti ile uğraşan (RH)
çerçi Perakendeci, çerçi, bakkal (CC1-CC2, TZ)
ṣaṭıçı Satıcı, satış yapan (DM)
satıçı Satıcı, satış yapan (İM, TA)
satuḫçı Satıcı, tacir (CC1)
tācir *Ar.* Tüccar, ticaretle uğraşan (Gİ, GT, İM, KF)
taçik Tecimen, bezirgan (TZ)
yolçı Tüccar, satıcı (DM)
simsār Ar. Komisyoncu (İM)
şıraçı (< Far. şīre + T.) Şarap tüccarı (CC1)

3.3.16.10.2. Tekstille İlgili Meslekler

derzi (< Far. derzī) Terzi (CC1)
dikiçi Diken, dikici, terzi (KFT)
terzi Far. Terzi, dikiş diken (İM)
terzü Far. Terzi, dikiş diken (İM)
tikçi Dikici, terzi (TA)
tikiçi Dikici, terzi (GT)
tikşi Dikici, terzi (KK)
ḥayyāṭ Ar. Terzi (KFT)
culaḫak (< *Far.* cūlā-hak) El dokumacısı (CC1)
çekmençi Dokumacı, kumaş dokuyucu (CC2)
çulḫaçı Dokumacı (TZ)
çülāh Far. Dokuyucu (TA)
cülāh *Ar.* Dokuyan (TA)

ṭoḳuçı Dokuyucu, dokuma işi ile uğraşan (DM, TZ)
toḳurçı Dokuyucu (TA)
ferveçilik *Far.* T. Kürkçülük (GT)
tonçı Kürkçü (CC1)
mamuḳçı Pamukçu (İM)
yünçi Yüncü, yün satan (DM)
naḳḳaş Ar. Nakış yapan, nakkaş (GT)
nakşlagan (< Ar. naḳş + T.) Nakkaş, ressam (CC1)
yalçı (II) İlikçi, düğmeci (CC1-CC2)
börkçi Börk yapan kimse, börkçü (CC1)
çeviriçi Ayakkabı çeviren (TZ)
etikçi Çizmeci (CC1)

3.3.16.10.3. Tedavi Eden, Doktor

cerrāh *Ar.* Operatör (GT)
ḳamla- (**I**) Doktorluk yapmak (Kİ)
ḥekim *Ar.* Hekim, doktor (CC2, GT, İM)
içegi (I) Hekim (TZ)
ṭabīb *Ar.* Hekim, tabip (GT, KFT)
ḳam (III) Hekim (Kİ)
eṭıbbā *Ar.* Tabipler, hekimler (GT)
otaçı Tabip, hekim (CC1, GT, Kİ, TA, TZ)
otçı Tabip, hekim (Kİ)
Luḳmān *Ar.* Lokman hekim, meşhur hekim ve bilge (GT)
sünnetçi Ar.T. Sünnetçi (İM)
bayṭar(a) Ar. Veteriner, baytar (BM, BV, GT)

3.3.16.10.4. Hayvancılıkla İlgili Meslekler

çobān Far. Çoban, hayvan bakıcısı (GT, İM, KFT)
ügütçi (II) Çoban (TZ)
kütövçi Çoban (CC2)
küdiçi Güden, hayvan otlatan, çoban (KFT)
nacaşlıḳ Ar.T. Hayvan sürücülüğü (İM)
mükārī *Ar.* Kira ile hayvan işleten (İM)
ḳazaġuç Atı durduran kimse (Kİ)
yidegüç Yedici, at yedekleyen kişi (TZ)
yidiçi Atı yedekleyen kişi (KFT)
seyis Ar. Seyis, at bakıcısı (BV)
riyāżātü'l-ḫayl *Ar.* At terbiyecisi (RH)
'ilm-i riyāżāt-ı ḫayl Ar. at terbiyesi (RH)
teveçi Deveci (GT)
tifeçi Deveci (İM)

3.3.16.10.5. Bitkilerle İlgili Meslekler

eres *Ar.* Çiftçilik (KF)
sabançı Çiftçi (CC2)
ekinçi (II) Çiftçi (DM, KFT, TA)

ikinçi (II) Çiftçi (GT)
ikinçilik Çiftçilik (İM)
bāġ-bān *Far.* Bahçıvan (GT)
bakçaçı (< Far. bāgça+T.) Bahçıvan (CC1)
degirmençi Değirmenci (KFT)
tėgirmençi Değirmenci (CC1, DM)
aġaç eri Ormancı (TA)

3.3.16.10.6. Gıda Sektörü İle İlgili Meslekler

aşşı Aşçı (KK)
bagırçı Aşçı (CC1)
ötmekçi Ekmekçi (DM, İM)
etmekçi Ekmekçi, fırın (CC1, TA)
furūnçı *Ar.*T. Fırıncı (DM)
yoġurtşı Yoğurtçu (KK)
yaçı Yağcı (TA)
yaġcı Yağcı (BV)
attar (<*Ar.* ʿaṭṭar) Baharat ve güzel kokular satan kimse, aktar (CC1)
etçi Kasap (TA, TZ)
yetçi Kasap (DM)
ḳaṣṣāb *Ar.* Kasap (Gİ, GT, İM, KF)
kasap (< Ar. ḳaṣṣāb) Kasap (CC1)
yemiş ṣaṭıçı Manav (DM)
ḥalvāçı Ar.T. Helvacı (DM)
ügütçi (I) Öğütücü (TZ)

3.3.16.10.7. Madenlerle İlgili Meslekler

altınçı Altıncı, sarraf (RH)
altunçı Altıncı, sarraf (CC1)
saraf Ar. (< sarrāf) Sarraf (CC1)
ḳuyumçı Kuyumcu, sarraf (KFT, TA)
ḳuyunçı Kuyumcu, sarraf (Kİ)
ṣayrafī Ar. Sarraf (İM)
şayrafī Ar. Sarraf (İM)
cevherī *Ar.* Kuyumcu, cevherle ilgili olan (GT)
inçüçi İncici (KFT)
ġavvāş Ar. Dalgıç, inci çıkarmak için denize dalan kimse (GT)
çumġalaḳ Dalgıç (Kİ)
kümişçi Gümüşçü, gümüş işiyle uğraşan (TA)
baḳırçı Bakırcı (KFT, TA)
baḳırşı Bakırcı (TA)
tėmürçi Demirci, nalbant (CC1)
temirçi Demirci (TA)
temirşi Demirci (KK)
demürçi Demirci (DM, KFT)
kömürçi Kömürcü (DM)

3.3.16.10.8. İnşaat Ustaları

yabçı Bina yapan usta, inşaat ustası(TA)
ferrāş (I) *Ar.* Döşeyici (GT)
üşkü (I) Taşçı, çekici (TZ)
ṭaşçı Taşçı (DM)

boyaçı Boyacı (TA)
yanġuçı Marangoz (TA)
ḳazıçı Kazıcı, kazma işini yapan (DM)

3.3.16.10.9. Savaş Malzemesi Yapan Meslekler

yayçı Yaycı, yay işiyle uğraşan (DM)
yayşı Yaycı, yay işiyle uğraşan (KK)
kirişçi Yay, kiriş yapan (DM)
ḳalḳançı Kalkan işi ile uğraşan (DM)
yarıḳçı Zırh yapan, zırhçı (TA)

3.3.16.10.10. Çeşitli Eşyaları Yapan Meslekler

bardaḳçı Testi, fıçı yapımı ile uğraşan (DM)
ḳaşuḳşı Kaşıkçı (KK)
bışaḳşı Bıçakçı (KK)
bıçakçı Bıçakçı (CC1)
çıgrıkçı Çarkçı, bileyici (CC1)
şanaḳşı Çanakçı (KK)
yügençi Gem yapan, gemci (CC1)
eyerçi Eyerci (CC1, DM)
ṭaraḳşı Tarakçı (KK)
közgüçi Aynacı (DM)
közgüçilik Aynacılık (GT)

3.3.16.10.11. Berber

baş yülütçi Berber (DM)
sakal yülüçi Berber (CC1)

3.3.16.10.12. Gemici

kemeçi Gemici (TA)
kemiçi Gemici (İM, KF, TA)
kimeçi Gemici (GT)

3.3.16.10.13. Taşımacı

ḥamal Ar. Hamal, yük taşıyan insan (CC1)
ḥammāl Ar. Hamal, yük taşıyan insan (GT, KFT)
saḳā Ar. Su taşıyan kişi (KFT)
saḳālıḳ Ar.T. Suculuk (KFT)

3.3.16.10.14. Güvenlikle İlgili Meslekler

ḥāris Ar. Muhafız, bekçi (GT)
mubaṣṣır *Ar.* Gözleyici, bakıcı, bekleyici, koruyucu (GT)
ḫasal koşak (?) Nöbetçi, bekçi (CC1)

3.3.16.10.15. İletişimle İlgili Meslekler

dil-bend Far. Tercüman (İH)
dilmaç Tercüman (TZ)
talmaç Tercüman (BM)
tılmaç Tercüman (TZ)
tilmaç Tercüman (CC1, İM, TZ)
tolmaç Tercüman (BM)

tolmaç (< Moğ. tolmaçi) Tercüman, çevirmen (CC2)
kelimçi *Ar.T.* Çevirmen, tercüman (BM)
tercümān Ar. Tercüman, tercüme eden (KFT)
berīd Ar. Postacı (İM)
dellāl Ar. Tellal, davetçi (GT, KFT)
talal (< Ar. dallāl) Tellal, komisyoncu (CC1)
münādī *Ar.* Münadi, tellal (GT)
miyançı (< Far. miyān + T.) Komisyoncu, ticarette arabulucu, tellal (CC1)
ilçi Elçi (Kİ, TA, TZ)
elçi 1. Elçi (CC1-CC2, DM, TZ)
yalavaç 1. Elçi (BM, Kİ)
ḳoşuçu Haber getiren, peyk, haberci (İH)
ḳāṣid *Ar.* Haberci, ulak (GT)
sıkrık Haberci, ulak, kurye (CC1)
ögerçi Kurye (TA)
ulaḳ (II) Posta ulağı (Kİ)

3.3.16.10.16. Bakım, Eğitimle İlgili Meslekler

dada Far. Çocuk bakıcısı (KFT)
dāye Far. Dadı, çocuk bakıcısı (GT, İM, KFT)
faḳīh (II) *Ar.* (âmil kelimesinin yanında) Muallim (GT)
ḫāce Far. Hoca, efendi (İM, TA)
ḫoca *Far.* Hoca, efendi (DM, Gİ, GT, İH, KF, KFT, TZ)
ḫōcalıḳ *Far.T.* Hocalık, efendilik (GT)
muᶜallim *Ar.* Muallim, öğretmen (GT, İM, KFT)
müderris *Ar.* Ders veren hoca (KFT)
mürebbī *Ar.* Yetiştiren, çocuk terbiye eden (BV, GT)

3.3.16.10.17. Yazıcılık ve Okuyuculuk

debīr Far. Katip, yazıcı (GT)
ḳātib Ar. Katip, yazıcı (GT)
bitikçi Katip, yazıcı (CC1, TA)
bitigçi Katip, yazıcı (TA)
kitābet (I) *Ar.* Katiplik, yazma (GT)
bakşı Yazıcı (CC1)
yazışı Yazan, yazıcı (KK)
yazıçı Yazan, yazıcı (DM)
muṣannif *Ar.* Kitap yazan, müellif (İM)
oḳışı Okuyucu (KK)

3.3.16.10.18. Şairlik

şā'irlik Ar.T. Şairlik (GT)
şā'ir Ar. Şair, şiir yazan (GT, MG)
koşıçı Koşma yazan, aşık (CC2)
şeir (< Ar. şā'ir) Şair (CC2)

3.3.16.10.19. Müzisyen

ırlaġuçı Şarkıcı, şarkı söyleyen (KFT)
ırlayıçı Şarkıcı, şarkı söyleyen (TA)
ırçı Türkücü, şarkıcı (CC1)
muġannī *Ar.* Şarkı söyleyen, şarkıcı (GT)
muṭrib *Ar.* Çalgı çalan, şarkı söyleyen (GT)
uzan (I) Kopuz çalarak türkü söyleyen (Kİ)
kobuzçı Kopuz çalan, çalgıcı (CC1, TA)
ḳubuzçu Kopuz çalan, çalgıcı (İH)
çengi Far. Çenk denilen sazı çalan kimse (İM)
sıbırġu Islıkçı, düdükçü (TA)
düdükçi Düdükçü, düdük çalan (TA)

3.3.16.10.20. Temizlikle İlgili Meslekler

arıçı Temizleyici (KF)
arıdıçı Temizleyici (KF)
ḳaşşār *Ar.* 1. Leke çıkarıcı, yıkayıcı (GT, KFT) 2. Halı çırpıcı (İM)
süpürüçi Süpürücü (KFT)
yuyuçı Yıkayan, yıkayıcı (KF)
10.21. İşçilik, Amelelik
işçi İşçi amele (CC2, DM, KFT)
yalçı (I) Gündelikçi, ücretle iş gören (CC1-CC2, İM)
poşġut Irgat, gündelikle çalışan (İH)
ırġat Amele, rençber, gündelikçi (İH)

3.3.16.10.22. Hizmetçilik

bevvāb *Ar.* Kapıcı (GT)
ferrāş (II) *Ar.* Hizmetkâr (GT)
ḫādim Ar. Hizmetçi (GT)
ḳapuçı Kapıcı, hizmetçi (TA)
kullukçı Hizmetçi, maiyet memuru (CC1, KFT)
maḫdūm *Ar.* Kendisine hizmet edilen, efendi (GT)
musaḫḫar Ar. Birinin emrine ve hizmetine verilmiş (RH)
riḳāb *Ar.* Evdeki eşyayı gözetleyen hizmetçi (İM)
tapn Hizmetçi, yumuşçu (TZ)
ṭapuçı Hizmetçi (DM)
tapuġçı Hizmetçi (GT, İM)
yumuşçı Hizmetçi, işte kullanılan uşak (Kİ)
yumuşçu Hizmetçi, işte kullanılan uşak (İH)
ḳoşdaş (I) Uşak (BM)
oglanlar (II) Hizmetçiler, görevliler (CC1)
ḫaşem Ar. Maiyet, hizmette bulunanlar, tebaa, ordu (GT)
ḫāşiye Ar. Hizmetkarlar, tebaa (GT)

3.3.16.10.23. Dilencilik

gedāyilik Far.T. Dilencilik (GT)
tilençilik Dilencilik (GT)
deryūze Far. Dilenme, dilencilik (GT)
sāyil Ar. Dilenci (Gİ, GT)
karakçı Dilenci (CC2)
dilençi Dilenci, dilenen (KF, Kİ)
tilençi Dilenci (DM, GT, İM, Kİ, TZ)
sinlig Dilenci (TZ)
gedā(y) Far. Yoksul, dilenci (GT)

3.3.16.10.24. Falcılık, Büyücülük

kamlık Falcılık, kehānette bulunma (CC1)
ḳamlıḳ ḳıl- falcılık yapmak, düş yormak (İH)
ḳum (IV) Kum üzerinde falcılık yapma (Kİ)
ḳumçı Kum üzerinde falcılık yapan (Kİ)
yulduzçı Yıldız yorumlayan, astrolog (CC2)
müneccim *Ar.* Astrolog, müneccim (GT)
ḫan 2. Müneccim, yıldızbilimci (CC2)
sāḥir Ar. Büyücü (İM, KFT)
kam katun kişi Büyücü kadın (CC1)
kam (V) Sihirbaz (CC1)
cadı *Far.* (< cādū) Büyücü, sihirbaz (İH)
yura Fal, falcılık (Kİ)
yora 2. Kehanet, falcılık (BM)

3.3.17. Tekstil

3.3.17.1.Tekstil Faaliyetleri

3.3.17.1.1. İp Eğirme, Ditme

egir- İp eğirmek, bükmek (CC1, KFT, Kİ, TA, TZ)
igir- (I) İp eğirmek, bükmek (İM)
iyir- Eğirmek (İM, TZ)
iy- (II) Eğirmek (TZ)
bür- Eğirmek, ip bükmek (TA)
bur- (I) 2. Eğirmek, ip bükmek (Kİ,KK, TA, TZ)
yir- (III) İp eğirmek (CC1)
did- 1. 2. Yün, pamuk vb. atmak (Kİ)

3.3.17.1.2. Dokuma, Örme

doḳumaḳlıḳ Dokuma (KFT)
doḳı- (II) Dokumak, örmek (TA)
doḳu- (II) (Kumaş dokurken) mekiği tık tık atmak (İH)
togu- Dokumak, örmek (CC2)
toḳı- (I) Dokumak, örmek (GT, Kİ)
toḳu- Dokumak, örmek (İM)
ṭoḳu- Dokumak, örmek (TZ)
bur- (I) 3. Örmek (Kİ)

3.3.17.1.3. Dikme

tik- (I) Dikiş dikmek (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG, İN, TZ)
dik- (II) Dikiş dikmek (Gİ, Kİ)
çat Kumaşın dikiş yeri (Kİ)
çat- Kumaşların kenarını birbirine eklemek, dikmek (Kİ)
yurma- Seyrek seyrek dikmek (İH)
nekende Dikişte koltuk altına konan parça (İH)

3.3.17.1.4. Düğüm Düğümleme

düg-Düğümlemek (İH, Kİ)
ᶜaḳd (III) *Ar.* Bağ, düğüm (MG)
dügün (I) Düğüm (Kİ, TZ)
tüyün Düğüm (TZ)
bü İp vb. şeylerin düğümü (TZ)
baġ (II) Düğüm (İM)
yilim (II) Düğüm (TZ)
kördügüm kördüğüm (BV)
dügümlü Düğümlü (KK)

3.3.17.1.5. Deri Terbiyeleme

eylen- (III) Deri terbiye edilmek (İM)
eyle- (I) Deriyi terbiye etmek (İM, TZ)
iyle- Deriyi terbiye etmek (İM)
iylen- (I) Deri terbiye edilmek (İM)
ėrikle- Deriyi tabaklamak, işlemek (CC2)
tik- (I) Dikiş dikmek (BM, BV, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG, İN, TZ)
dik- (II) Dikiş dikmek (Gİ, Kİ)
çat Kumaşın dikiş yeri (Kİ)
çat- Kumaşların kenarını birbirine eklemek, dikmek (Kİ)
yurma- Seyrek seyrek dikmek (İH)

3.3.17.1.6. Yama

sökük Sökük, sökülmüş (İM)
yama- Yamamak, yama yapmak (CC1, TZ)
yamala- Yamalamak, yama yapmak (BM)
yama Yama (DM, Kİ, TZ)
yamav Yama (TZ)
yamov Yama(CC2)

3.3.17.1.7. Nakış, Oya, İşleme

naḳş Ar. Nakış, resim (CC1, İM)
çiyin İpekle yapılan nakış (Kİ)
ṭırāz Ar. İşleme, elbiseye yapılan süs, nakış (GT, İM)
biker Elbisenin üzerine yapılan süs (Kİ)
ḳırḳıḳ Oya(TZ)
oya Oya, işleme (İM)
oyu Oya, işleme (TZ)
çine- İpek ile işlemek, örmek (CC2)
işlen- (I) İşlenmek, nakşedilmek (Gİ, İM)

işlet- (II) İşletmek, nakşettirmek (İM)
naḳşla- Ar.T. Nakşetmek, nakış işlemek, resmetmek (CC1, KFT)
oyovla- Nakış işlemek, desen yapmak, motif yapmak (CC2)

3.3.17.2. Dokunmuş Şeyler-Kumaş, Bez

torġa Dokunmuş şeyler (TA)
abraḳ Kumaş (Kİ)
apraḳ (I) Kumaş (TZ)
ḳumāş (I) *Ar.* Kumaş (Gİ, GT, İN, KF, MS)
bez (I) Bez, kumaş parçası (TZ)
biz (II) Bez, kumaş parçası (BV, KFT, TA)
böz (I) Bez, kumaş parçası (CC2, İM, TZ)
büz Bez, kumaş (TA)
çiprek Bez parçası (RH)
çöpreg Bez parçası (MG, RH)
çöprek (I) Bez parçası (İH)
çüprek (I) Bez, paçavra (Gİ, KF, MS)
şebrek Yırtık bez parçası (KK)
şüprek Yıpranmış, eski (DM, TZ)
çapar Çaput denilen paçavralar (İH)
çapur Çaput denilen paçavralar (İH)
çaput Çaput, paçavra (İH)
yıpraḳ Paçavra, kumaş parçaları eskisi (İH)
palās *Far*. Palas, paçavra (RH)
ıskarlat (< *Far.* sakarlāṭ) Bir cins ince bez (CC1)
çekmen (I) Kumaş, yün kumaş, çuha (CC1-CC2)
büçük- Kumaş çürümek, bir şey değersizlenmek (İH)
yeprül- (Kumaş) eskiyip lime lime olmak, iplikleri gözükmek (İH)
yayıl- (II) Kumaşa dökülen yağ yayılmak (İH)

3.3.17.2.1. Kumaş Çeşitleri

veles (< Far. palas ?)Pamuktan yapılan bir tür kumaş (CC1)
ters (II) (< Far. tars)Bir çeşit kumaş (CC1)
bezen Bir kumaş türü (KFT, TZ)
ḳabā (I) *Ar.* Bir kumaş cinsi (KFT)
bürd-i yemāni Ar. Çizgili Yemen kumaşı ve bu kumaştan yapılan elbise (GT)
ᶜattābī *Ar.* Bir kumaş veya giysi türü (TA)
istebraḳ *Ar.* Sırma ile işlenmiş bir çeşit kaba kumaş (Gİ, KF)
nasiç (< Far. nasīç)Altın sırmalı ve incili bir kumaş türü (CC1)
nak (< Far. naḫ)Altın sırmalı bir kumaş türü (CC1)
sırma Altın yaldızlı veya gümüş telden dokunmuş (kumaş) (CC2)

mondobari (< Far. mondobāri) Bir çeşit çizgili kumaş (CC1)
laçato (< ?)Bir çeşit çizgili kumaş (CC1)
tonluḳ (I) Elbiselik (BM, GT)

3.3.17.2.1.1. İpek

aġı (III) Bir tür ipek (Kİ)
aṭlas *Ar.* Yüzü ipek, tersi pamuklu bir kumaş cinsi, atlas (GT)
barçın İpekli kumaş (Kİ)
berçin İpekten yapılmış kumaş (İH)
çuz Ortaçağda çok değerli, pahalı bir ipek dokuma, atlas (CC1, TA)
dībā Far. Bir tür ipekli kumaş (GT)
dībāç Far. İpek (KFT)
ḥarīr Ar. İpek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
ibrişim Far. İbrişim, ipek (DM)
ipek İpek (CC1)
last (< Far. lāst)Ham ipek (CC1)
yibek İpek (CC2)
yipek İpek (BV, İM, Kİ, TA, TZ)
yubḳa çuz İnce atlas (TA)
torḫa (<Moğ. torga) İpek, ipekli kumaş (CC2)

3.3.17.2.1.2. Pamuk, Keten

küsük Didilmiş pamuk külçesi (Kİ)
ḫām Ar. Pamuktan yapılmış kaba kumaş (MG)
mamuḳlı Pamuklu (İM)
mamuḳlu Pamuklu (İM)
ḳaşab (II) *Ar.* Keten ve ipekten dokunmuş bir tür kumaş (GT)
ḳaşaba *Ar.* Keten ve ipekten dokunmuş bir tür kumaş (GT)
kendirsi Keten, kumaş parçası (DM)
araḳlı Bir cins keten bezi (CC1)
ḫeşi (< Far. ḫēşī) Kaba keten kumaş (CC1)
şazda ḫeşi(< Far. şānzda ḫēşī) Bir tür keten kumaş (CC1)
draz ḫeşi(< Far. drāz ḫēşī) Bir tür keten kumaş (CC1)
ketan (< Ar. kettān) Keten (CC1)
ketan-ı ḫam (< Ar. kettān + Far. ḫām) Ham, işlenmemiş keten (CC1)
Alamani ketanı (Alaman+ Ar. kettān+ T.) Alman keteni (CC1)
Astezan ketanı (Asti+ Ar. kettān+ T.) Asti şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Bergamaske ketanı (Bergamasco+ Ar. kettān+ T.) Kuzey Batı İtalya'nın Bergamasco bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Bergoniya ketanı (Bergoniya+ Ar. kettān+ T.) Bergonya şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Conban ketanı (Conban+ Ar. kettān+ T.) Fransa'nın Champagne bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

Lonbardi ketanı (Lombardia + Ar. kettān+ T.) İtalya'nın Lombardia bölgesinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Orlens ketanı (Orleans+ Ar. kettān+ T.) Paris'in güneybatısındaki Orleans şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Ostumi ketanı (Estonia+ Ar. kettān+ T.) Estonya'da şehrinde üretilen bir tür keten kumaş (CC1)
Rusi ketanı (Rusi+ Ar. kettān+ T.) Ruslar tarafından üretilen bir tür keten kumaş (CC1)

3.3.17.2.1.3. Yün

ḥaşv Ar. Yün (MG)
lübbed *Ar.* Yün (KFT)
lübed *Ar.* Yün (MS)
örkü Yapağı, yün (Kİ)
suf (< Ar. ṣūf) Yün (CC1)
yapağı (II) Yapağı, kırkılmış yün (KF)
yabağu Kırkılmış yün, yapağı (TA)
yapaḳ Yapağı, kırkılmış yün (TZ)
yuñ Yün, tüy, kıl (CC1, GT)
yüg Yün, tüy, kıl (TZ)
yün Keçi kılı, yün (TA, TZ)
yüñ 1. Yün, tüy, kıl (BM, BV, İM, İN, KFT, Kİ, TA, TZ)
yüvün Yün (TZ)
örük (**I**) Örülmüş, eğrilmiş yün (İH, TZ)
frangi suf (< Far. frangī + Ar. ṣūf) Frenk yünü (CC1)

3.3.17.2.1.4. Keçe

keçe (II) Keçe, aba (KF, Kİ, TA)
kiyiz 1. Keçe, keçeden yapılmış örtü, çul (CC1, DM, İH, İM, KFT, Kİ, TA)
kiz (II) Keçe, keçeden yapılmış örtü (DM, MG)

3.3.17.2.1.5. Deri, Post, Kürk

edīm (I) *Ar.* Debbağlanmış deri (GT)
ėltir Kuzu derisi (CC1)
ėrik (II) Tabaklanmış deri (CC1)
kaḫna İnce kuzu postu (CC2)
kön (II) Deri, gön, kösele (GT, Kİ, TZ*)*
körpe (II) 2. İki üç aylık koyun derisi (CC2)
köten Ham deri (TZ)
kürk 2. Koyun derisi (Kİ)
ruḳ'a *Ar.* Deri parçası (MG)
sürük 1. İnce yumuşak deri (CC1)
yarındaḳ Tabakalanmış deri (İH)
kürk 1. Kürk (KFT, TA, TZ)
tiri ton kürk (İM)
yagı (II) Kürk (CC2)
tėri ton Kürk, post (CC1)
içik Kürk (CC2)

señseñ Kuzu derisi, koyun postu (CC2)
koy sürüki Koyun derisi, meşin (CC1)
ėriklegen teri Tabaklanmış deri (CC2)
sagrı (II) İşlenerek hazır duruma getirilmiş hayvan postu, deri (CC1)
savrı İşlenerek hazır duruma getirilmiş hayvan postu, deri (CC2)
savru Deri (TZ)

3.3.17.3. Giyim

3.3.17.3.1. Giyinme, Örtünme

giy- Giymek, giyinmek (KK)
key- 1. Giymek, giyinmek (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, TZ)
kiḏ- Giymek, giyinmek (Gİ, İM)
kiy- Giymek, giyinmek (CC2, Gİ, MG, TZ)
keyin- Giyinmek (CC2, KF)
kėbel- Giyinmek (CC1)
kėber- (II) Giyinmek (CC2)
keyil- Giyilmek (KF)
keydir- Giydirmek (CC2, GT)
keydür- Giydirmek (BM, GT, İM, Kİ)
kivür- (I) Giydirmek (BV)
kiydür- Giydirmek (MG)
kiyir- Giydirmek (TZ)
keydürül- Giydirilmek (İM)
ḳuşanmaḳ Takmak, giyinmek (KFT)
çulġa- (I) 1. Giymek (İM) 2. Sarmak, dolamak (MG)
şulġa- Dolamak, sarmak (TZ)
çulġan- 1. Sarınmak, bürünmek (CC2) 2. Giyinmek (İM)
çırma- Bir şeyle sarmak, sarıp sarmalamak, dolamak (CC2)
yürgeş- Sarılmak, dolaşmak (BV)
tola- Dolamak, sarmak (Kİ, TZ)
dolan- 1. Dolanmak, sarılmak (Gİ, KF)
tolan- (I) Dolanmak (TZ)
tolġan- Dolanmak (TZ)
çırmal- Sarılmak, dolanmak (CC2)
dolaş- Sarılmak (KFT)
çözge- Sarmak, bağlamak, dolamak (GT)
şar- Sarmak, bağlamak, dolamak (Gİ, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
çulġaş- Dolaşmak, sarılmak (MG)
lüff *Ar.* Sarmak, sarınmak (Gİ)
şarın- Sarınmak, dolanmak (BM)
yapın- Örtünmek (TZ)
yapuç- Örtünmek, giymek (GT)
sılan- Kaplanmak, örtünmek (İM)
urun- (IV) Örtünmek, sarınmak (GT)
örtün- Örtünmek, gizlenmek (TA, TZ)
ilikle- İliklemek (TZ)
tüv- Düğmelemek, düğümlemek (CC2)

tügmele- Düğmelemek (BM, İM, MG)
tüvmele- Düğmelemek (BM, Kİ)
tüymele- Düğmelemek (TZ)
‘izārlan- Ar.T. Peştamal takınmak (İM)
bağlan- 2. Kuşanmak, takınmak (İM)
çapla- Boyna bir şey takmak (TA)
asın- Takınmak, kuşanmak (MG)

3.3.17.3.2. Soyunma, Soyunuk, Çıplak

belsendi Belden üstü açık, çıplak gövde (CC2)
‘uryān Ar. Çıplak, üryan (GT, MG)
açuḳ (II) Çıplak (TA)
cürde (II)*Ar.* Çıplak vücut (BV)
çıplaḳ Çıplak (Gİ, TZ)
sıpıldaḳ Çıplak, üryan (İH, Kİ)
yablaḳ Çıplak (Kİ)
yalañ (I) Yalın, çıplak, sade (CC2, GT, İM, MG)
yalan (II) Yalın, çıplak (TZ)
yalan ayaḳ yalın ayak (TZ)
yalañaç Çıplak, yalın (CC1-CC2, İM)
yalanş Yalın, çıplak (TZ)
yalın (I) Yalın, çıplak (GT, Kİ)
yalıñ Yalın, çıplak (İM)
yalıñaç Yalın, çıplak (İM)
yalınçaḳ Çıplak, yalın (KFT, TZ)
yapıldaḳ Çıplak (İH)
çuçul- Soyunmak (CC1)
soyun- Soyunmak (BV)
suçul- Soyunmak (CC1, Kİ)
yalaġanş bol- Soyunmak (TZ)
yalan ol- Çıplak olmak, soyunmak (BM)
yalañaçla- Ortaya çıkarmak (CC2)
yalanşla- Soyunmak (TZ)

3.3.17.3.3. Giyecekler

3.3.17.3.3.1. Elbise

‘abā *Ar.* Kaba kumaş, yünden yapılmış giysi (BV, GT)
bürküt Kadının belden yukarısına giydiği elbise (TZ)
cübrek Elbise, hırka (TA)
çöprek (II) Elbise, hırka (BV, İM)
çübrek Elbise, hırka (TA)
çüprek (II) Elbise, hırka (Kİ, TA)
don (I) Elbise (DM)
ṭon Kıyafet, elbise (KK, TA)
ton Kıyafet, elbise (CC1-CC2, GT, İH, İM, KFT, Kİ, MG, TZ)
geyik Elbise (İH)
im (II) Elbise, don (İH, TA)
keyesi Giysi (Kİ)
keyit Giysi, elbise (CC2)
kilim (I) *Far.* Elbise (Kİ)
kisve *Ar.* Elbise (İM)
kisvet *Ar.* Elbise (GT)
libās *Ar.* Elbise (GT)
opraḳ (I) Elbise (CC1)

tam (V) Bir şeyin dış yüzü; elbise (Kİ)
ṭaylesān Ar. Kışın giyilen bir elbise (İM)
saşaḳ Yamalı eski elbise (TZ)
ḳasa İpekten mamul bir elbise (Kİ)
keymek Elbise, kadın gömleği (DM)
kiymek Elbise, uzun kadın gömleği (KK)
köncek 2. Pelerin gibi omuza alınan bir elbise (DM, İM)
murakḳa' *Ar.* Yamalı (hırka, elbise) (GT)

3.3.17.3.3.1.1. Elbisenin Bölümleri

yüzlük Elbisenin dış yüzü (İH)
astar *Far.* Elbise vesairenin altına kaplanan bez (İH, İM)
baṭāne (II) *Ar.* Astar, döşek yüzü (Gİ)
biṭāne *Ar.* Astar (İM)
yeñ (I) Yen, elbise kolu (CC1, DM, GT, İM, TA, TZ)
yin (I) Elbisenin kol kısmı, yen (Gİ, İN, Kİ)
yiñ Elbisenin kol kısmı, yen (İM, İN,KF, KFT, MG)
ḳoyun (II) Elbisenin içi, koltuklara doğru kısmı (TZ)
aġ (III) Pantolonun iki bacak arasındaki genişliği (Kİ)
yaḳa (I) Yaka elbise yakası (DM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA,TZ)
sıġza Gömleğin yakası (Kİ)
ceyb *Ar.* Cep (İM)
göncük Elbisenin iç cebi (İH)
köncük Cep, elbisenin iç cebi (İM)
künçük Cep, elbisenin iç cebi (Kİ)
kürünçük Cep (TA)
yırtmaç Yırtmaç, etekte yırtık gibi dikilmiş yer (İH)
ilkek Düğme için kumaş açılan delik, ilik (TA)
ilkik Düğme için kumaş açılan delik, ilik (Kİ)
ilgik Düğme için kumaş açılan delik, ilik (MG, TZ)
ilik (I) Düğme için kumaş açılan delik, ilik (GT, TA, TZ)
düğme Düğme (Gİ, KF, Kİ, TZ)
tüvme Düğme (CC1-CC2, Kİ)
tügme (II) Düğme (DM, İM, MG, TA)

3.3.17.3.3.2. Kaftan

soyḳa Kaftan (İH)
ḳabā (II) Ar. Üste giyilen elbise, kaftan (GT)
ḳabtan Kaftan (TA)
ḳaftan Kaftan (DM)
ḳaptan Kaftan (Kİ)
keçkün Kadının üst abası (TZ)
ferve *Far.* Kürk, kürklü kaftan (GT,İM)
ḫil'at *Ar.* (hükümdar tarafından verilen) elbise, kaftan (GT)

şırdak (< Moğ. siridaġ) Yenleri kısa kaftan (CC1)

3.3.17.3.3.3. Cübbe

cübbe *Ar.* Cübbe (GT)
şübe Ar. (< cübbe) Cübbe (TZ)

3.3.17.3.3.4. Hırka, Cepken, Yelek

ḫırḳa Ar. Hırka, önü açık kollu kazak (BV, GT, İM, KF)
dalḳ Ar. (Eski ve yamalı) derviş hırkası (GT)
çekmen (II) Cepken (TZ)
yelek (II) Yelek (DM)

3.3.17.3.3.5. Gömlek

kömlek Gömlek (DM, KK, TZ)
köñlek Gömlek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, TA, TZ)
köñülek Gömlek (KFT)
kövlek Gömlek (CC1)
çapuñ Vücuda geniş gelen gömlek (İM)
tigele Mintan, Acem gömleği (İH)

3.3.17.3.3.6. Pantolon

köncek 1. Don, pantolon (CC1, Gİ, KF, KFT, KK, TA, TZ)
şalvar Şalvar, im (İH)
tizlik Dizlik (TZ)

3.3.17.3.3.7. Etek

itek Etek (GT, İM, MG)
etek (II) Etek (Gİ, GT, KF, Kİ, TA, TZ)
yetek Etek (DM)
sıy (I) Elbisenin etek bölümü (İH)
yikdey Siyah kumaştan, gayet bol kıvrak etek (İH)
yeteklü Etekli (RH)

3.3.17.3.3.8. İç Çamaşırı

iç ton iç donu, urba (Kİ, TA, TZ)
içlik İçlik (TA)
işim İç donu (Kİ, TA)
yişim İç donu (İH, Kİ)

3.3.17.3.3.9. Eldiven, Dolak, Başlık

ellik (I) Eldiven (Kİ)
ḳuffaẕeyn *Ar.* Eldiven (Gİ)
şulġu Dolak, dizden aşağıya sarılan bez (TZ)
çulġav Dolak, dizden aşağıya sarılan bez (CC1)
çolmaḳ Sargı, dolak (Kİ)
tolaḳ Dolak, sargı (Kİ)
kepes Şapka (CC1)
börk Börk, başlık, şapka (CC1, GT, İM, TZ)

kebes Börk, kalpak (Kİ)

kebeş Takke (TA)

tuluñ Kaşla kulak arasında giyilen şey (Kİ)

3.3.17.3.3.10. Örtüler

örtü Örtü (TZ)

örtük Örtü (Kİ)

tutuḳ Örtü (Kİ)

dutuḳ Boylu boyuna örtünen ipekli kumaş, peçe (İH)

ridā *Ar.* Belden yukarı örtülen örtü (İM, KFT)

iḥrām (I) Ar. Hacıların örtündüğü dikişsiz bürgü (Gİ, İM, KF)

sütürlik Ar.T. Örtmelik (KFT)

saçaḳ Saçak (KFT, Kİ, TZ)

ʻimāme *Ar.* Sarık (İM, KF)

baş bağı başa bağlanan çember (İH)

baş yabuḳı kadınların baş örtüsü (İM)

bürünçek Kadınların baş örtüsü, peçe (TA)

bürünçük Kadınların baş örtüsü, peçe (İM)

çalma Baş örtüsü, sarık (CC1, MG)

derinçek Kadının başına örttüğü dört köşe çember, baş örtüsü (İH)

dülbenid Far. (<dül-bend) Tülbent (KFT)

dülübenid Far. (<dül-bend) Tülbent (KFT)

güçeymen Baş örtülü (İH)

ḥımār (I) Ar. Kadınların baş örtüsü (İM, KFT)

küfiye Ar. Başa örtülen bir tür örtü, takke (Gİ, KF, MS)

külküç Kadınların başlarına bağladıkları bez (Kİ)

miᶜcer *Ar.* Baş örtüsü (İM)

salban Sarık (TZ)

saran- Sarık sarınmak (TZ)

sārbān Far. Sarık (Kİ)

serben Far. Sarık, baş örtüsü (TA)

ser-bend Far. Sarık, baş örtüsü (TA)

şāş Ar. Başa örtülen örtü (Gİ, KF)

taḫfīfe Ar. Hafif ve ince sarık, geceleyin veya evde sarılan sarık (GT)

terinçek Kadınların başlarına örttükleri dört köşe çember, baş örtüsü (İH, İM)

tulban *Far.* (< dül-bend) Başörtüsü, sarık, tülbent (Kİ, TZ)

ṭulband *Far.* (<dül-bend) Sarık, başörtüsü, tülbent (DM)

tülbent Far. (< dül-bend) Sarık, baş örtüsü, tülbent (İH)

yabog Örtü (CC1)

yabuḳ Örtü, baş örtüsü (DM, İM)

kölgeç Başa sarılan nesne, gölgelik (TZ)

bürküᶜ *Ar.* Yaşmak, yüz örtüsü (Gİ)

duvaḳ Kadınların yüz peçesi (İH)

göz örtüsü Yalnız gözü saklayan örtü, peçe (İH)

közenek Yaşmak, yüz örtüsü (TZ)

piçe İt. (< pezza) Peçe, yüz örtüsü (İH)
yapağı (I) Peçe, yüze örtülen örtü (Gİ)
yaşınmaḳ Peçe, kadınların örtüsü (İM)
yaşmaḳ Bir tür yüz örtüsü (Kİ, TA, TZ)
yüz örtüsü Peçe (İH)
yüzlik Yüzlük, yüz örtüsü (TA, TZ)

3.3.17.3.3.11. Kuşak, Kemer, Bağ

baġ (III) Kuşak (MG)
bel bağı Kuşak, kemer (CC1, İH)
bil bağı kuşak, kemer (TA)
şedd Ar. 2. Kemer, kuşak (GT)
altun kur Altın kemer (CC2)
bularistek Uçkur, don bağı (TA)
ḥamāyil Ar. Omuzdan çapraz asılan bağ (GT, MG)
ḫayış Kayış (CC2)
ıçḳır Uçkur, kemer (CC2)
içḳur Uçkur, kemer, pantolon askısı (Kİ)
ilersik Uçkur (TZ)
kemer *Far.* Kemer, kayış (GT)
ḳayış Kayış, deri kayış, kemer, kuşak (BV, DM, Kİ, KK, MG, TZ)
ḳor (III) Bel bağı, kemer, kuşak (Kİ)
ḳuçaḳ (II) Kuşak, bele sarılan sargı (TZ)
ḳur (III) Kemer, kuşak, bel bağı (CC1-CC2, İM, TA)
ḳuşaḳ (I) Kuşak, bele sarılan sargı (DM, Gİ, İH, İM, KF, Kİ, KK, MG, TA)
tikke Uçkur (İM)
tizge Çorap bağı (CC1)
tikke urunu donun bağlanacak yeri (İH)

3.3.17.3.3.12. Ayakkabı

babuç *Far. (<* pā-būş) Papuç (Kİ, KK)
basḳıç Pabuç (TZ)
başmaḳ Ayakkabı, çizme (CC1, GT, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
çaruḳ Çarık, ayakkabı (Kİ)
edük Mesh, ince ayakkabı (Gİ, KF, Kİ)
etik Mesh, çizme (CC1-CC2, Kİ)
etük Mesh, çizme (TA)
itük (I) Mesh, çizme (MG)
üdük (II) Mesh, ayakkabı (MS)
izlik Ayağa giyilen bir tür pabuç (Kİ, TA)
ḳabḳab Nalın (GT)
ketik (II) Terlik (KK)
na'l 2. Ayakkabı, pabuç (Gİ, İM, KF, KFT)
sermūze etük Far.T. Kısa çizme (İM)
sirmūze etük Far.T. Kısa çizme (İM)
vat (?) (< ?)Keten ayakkabı (CC1)
busaġa Pabuç yamalığı (TZ)
eşelik Ökçe (İH)

ökçe Ökçe, taban (DM, İM, İN, MG, TA)
ökşe Ökçe, taban (DM)
ökşem Ökçe, taban (KK)
arḳūb *Ar.* Ökçe siniri (BV)
soñaçaḳ Ayak ökçesi (İM)
sovunçak Ökçe (CC1)

3.3.17.4. Tekstil, Dikiş Aletleri

3.3.17.4.1. İplik

ib İp, iplik (DM)
iblik İp, iplik (DM)
ip İp (CC1, KFT, Kİ)
iplik İplik (KFT)
yib İp, iplik (KK)
yiblik İplik (KK, TA)
yip İp, iplik (BV, GT, İM, Kİ, MG, TZ)
yiplik İplik (Gİ, İM, KF)
keleb İp, iplik yumağı (İH)
sügüm (I) Bir sele uzunluğunda iplik ve benzeri (İH, TZ)
süyem Bir dikimlik iplik (TZ)
süyüm Bir dikimlik iplik (TZ)
yumaḳ (I) Yuvarlak olarak sarılmış iplik (Kİ)
egrik Eğrilmiş ip (TZ)
irik (III) Eğrilmiş (TZ)
baġ (I) Bağ, ip (BM, BV, İM, Kİ, MG)
arġaç Dokunan bezin enliliğine gerilen ipliği (İH)
arış Dokunacak bezin uzunluğuna gerilen iplik (İH)
sıḳ (II) İplik teli (TZ)

3.3.17.4.2. Masura

mekūk *Far.* Mekik, dokumacılıkta kullanılan masuralı alet (İH)
masra *Far.* (< māsūre) İplik sarılan kamış, masura (İH)

3.3.17.4.3. İğ, Kirmen, İp Çıkrığı

ağırşaḳ Yün, iplik eğirilen i*p*i ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen yarım küre ağaç (DM, TA, TZ)
ağurşaḳ Yün, iplik eğirilen i*p*i ağırlaştırmak için alt ucuna geçirilen küre ağaç (Kİ)
kirmen Kirmen, ip eğirmeye yarayan ālet (BV)
ig (I) İğ, küçük sivri şey, ip eğirmeye mahsus şiş (DM, TZ)
ik (I) İğ, küçük sivri şey, ip eğirmeye mahsus şiş (Kİ)
yig (I) İğ (DM, TA)
ib saracaḳ ip çıkrığı (DM)
urçık İp eğirmeye yarayan alet, iğ, kirman (CC2)

3.3.17.4.4. İğne

igine İğne (CC1)
igne İğne (BV, DM, İM, KFT, KK, TZ)
ignü İğne (Kİ)
ine İğne (CC2, Kİ)
iyne İğne (TZ)
yigne İğne (TA)
yine (II) İğne (TA)

3.3.17.4.5. Çuvaldız

çuvalduz Far. Çuvaldız (DM, İM, KF, KFT, Kİ)
şuvaldız Far. Çuvaldız (DM)
temen Çuvaldız (CC2, TZ)
tüme yine Çuvaldız (DM)
çıvalduz (< Far. cuvāl-dūz) Büyük iğne, çuvaldız (CC2)

3.3.17.4.6. Biz

biz (III) Biz, deri dikmekte kullanılan alet (CC1-CC2, DM)
çuvu Biz, sizri uçlu alet, tığ (Kİ)

3.3.17.4.7. Yüksük

engüşter *Far.* Dikiş yüzüğü (İM)
oymaḫ Yüzük, dikiş yüzüğü (CC2)
oymaḳ Yüzük, dikiş yüzüğü, yüksük (CC1, Kİ, TZ)
uymaḳ Yüksük (TA)
üksük Dikiş yüksüğü (TZ)
yiksük Yüksük (TA)
yüksük Dikiş dikerken parmağa geçirilen alet (İH, TZ)

3.3.17.4.8. Makas

sındı Makas (İH, TZ)
sındu Makas (DM, TA)
bıçḳıç Makas (TZ)
bıçḳuç Makas (TA)
ḳıbṭı Makas (KK, TA)
ḳıptı Makas (CC1, TZ)
ḳıptu Makas (İM)
ḳarçı Makas (TZ)

3.3.17.4.9. Dokuma Tezgahı

kerkü Üzerinde bir şey dokunan tezgah (Kİ)

3.3.17.5. Kişisel Bakım

bezek Süs (Kİ)
bizek Süs, bezek (İM, MG)
zīnet *Ar.* Süs, zinet (GT, İM, MS)
ziynet *Ar.* (< zīnet) Süs,zinet (BV, Gİ)
beze- Bezemek, süslemek (Kİ)
bize- Bezemek, süslemek (BV, GT, İM)
bizen- Süslenmek (GT, İM)
bezen- Süslenmek (KFT, Kİ, TZ)

könen- (II) Bezenmek, süslenmek (TZ)
şansmala- Süslemek (TZ)
tonan- Süslenmek (TZ)
sırla- Süslemek, boyamak, boya sürmek (CC2)
sürmele- Sürmelemek, sürme çekmek (TA)
sādec Ar. Sade, süssüz (MG)
sāẕec Ar. Sade (MG)
sāẕic Ar. Sade (BV)
key- 2. Yüzük takmak (KFT)
yulı- Tıraş etmek (Kİ)
yüli- Tıraş etmek (İM, TA)
yülit- Tıraş etmek (Gİ, İM)
yülü- Tıraş etmek (CC1, KFT, TZ)
yülüt- Tıraş etmek (Gİ, KF, KK)
yülümiş Tıraş olmuş, tıraşlı, tüysüz (CC1)
ṭıblan- Ar. T. Güzel koku sürünmek (İM)
ṭıblandur- Ar. T. Güzel koku sürdürmek (İM)
ḳamla- (II) Koku sürünmek (BM)
ḫilālla- (I) *Ar.T.* Diş, kulak karıştırmak (KF)
tişsizlüḫle- Bir şey ile dişlerini temizlemek (CC2)
ġarġara Ar. Suyu boğazda oynatıp çıkarma (Gİ, İM, KF)
bezenli Bezenmiş, süslenmiş (TZ)
mu'lem Ar. 2**.** Süslü (GT)
muraṣṣa[c] *Ar.* Süslü, bezenmiş (GT)
müẕehheb Ar. Süslenmiş, süslü (GT)
müzeyyen Ar. Tezyin edilmiş, süslenmiş, bezenmiş (GT)
ḳına *Ar.* Kına (BV, DM, İM, TZ)
ḥınnā *Ar.* Kına (BV, KFT)
ḳına- (II) Kınalamak, kına yakmak (TZ)
ḳınala- *Ar. T.* Kına sürmek (TA)
ḳınalan- Ar.T. Kınalanmak (TZ)
yaḳın- Kına yakmak (İM)

3.3.17.5.1. Kişisel Bakım Eşyaları

3.3.17.5.1.1. Ayna

ayna *Far.* (< āyine) Ayna (BM)
közgi Ayna (DM, KK)
közgü Ayna (DM, GT, İM, KF)
köznü Ayna (Kİ)
közügü Ayna (TA)
küzgü Ayna (CC1)

3.3.17.5.1.2. Tarak

taraḳ (I) Tarak (BV, Kİ, TZ)
ṭaraḳ Tarak (DM)

3.3.17.5.1.3. Cımbız

yolḳovuş Cımbız (TZ)
çimdivüç Cımbız (TZ)
zernic *Ar.* Kıl gidermek için kullanılan bir alet (İM)

3.3.17.5.1.4.Ustura

kerey (I) Ustura (İM, TZ)
beki Ustura (TZ)
ustura Ustura (DM)
yülgüv Ustura (CC2)

3.3.17.5.1.5. Mendil, Havlu, Peştamal

yaġlıḳ (II) Mendil (TA)
yavlıḳ (II) Mendil (TZ)
mendīl *Ar.* Mendil (İM)
mindīl *Ar.* Mendil (İM)
destār Far. Mendil (DM)
destārce Far. Mendil (TA)
dastar Far. Mendil, çevre (İH)
menşefe (I) *Ar.* Havlu (Gİ, KF)
ʻizār Ar. Peştamal (Gİ, İM, KF, KFT)
meyzer Ar. Peştemal (İM)

3.3.17.5.1.6. Rolon, Koku Kutusu

ḳolanṣa Koltuk altı kokusu (KK)
ḳolansa Koltuk altı kokusu (TZ)
abaḳ (II) Koku kutusu (TA)

3.3.17.5.1.7. Misvak

misvāk *Ar.* Dişleri temizlemeye yarayan alet (Gİ, İM, KF, MS)

3.3.17.5.1.8. Yelpaze

mervaḥa Ar. Yelpaze (İM)
mirvaḥa Ar. Yelpaze (GT)
yėlpi- Yelpaze ile hava vermek, yelpazelenmek (CC2)
yilpi- Yelpazelenmek (İM)

3.3.17.5.2. Makyaj Malzemeleri

opa Kadınların yüzlerine sürdükleri merhem (TZ)
kerşen Allıktan önce sürülen yağ, krem (TA)
barararḳ Pudra (DM)
kirşen Kadınların yüzlerine sürdükleri pudra (TZ)
bezevü Yüze sürülen allık (Kİ)
enilik Kadınların kullandıkları kırmızı yüz boyası, allık (Kİ)
eñlik Kadınların yüzlerine yaptıkları allık (TA)
kirti eñlik Bitkiden yapılan allık (TA)
kuḥl *Ar.* Göz ilacı, sürme (BV)
mil (I) *Ar.* Göze sürme çektikleri şey (İM)
nefī Ar. Nefiy, sürme (KFT)
sürme Göze çekilen sürme (BV, Gİ, İM, KF, Kİ, TA, TZ)
sürmedān T. Far. Sürme kabı (İM)
sürmelik Sürme, sürmelik (TA)
sürmelük Sürme, sürmelik (KFT)
şapış Sürme (DM)

talmav Maskara (TZ)

3.3.17.5.3.Takı, Toka

tigrek Toka (TZ)
toġa Toka (Kİ, TZ)
toḳa Toka (TZ)
tontarma Toka (CC2)
boyun bağı gerdanlık (KFT)
boyun bayla- boyun bağlamak (TZ)
ḳılāde *Ar.* Gerdanlık (İM)
ḳızılça tırnaḳ Gerdanlık (TZ)
ṭavḳ (II) Ar. Gerdanlık (Gİ, KF)
kübe (III) Küpe (TA)
küpe Küpe (KFT, Kİ, TZ)
şırġa Küpe (DM, Kİ)
sızġa Küpe (TZ)
ışırġaḳ Küpe (TA)
ısırḳa Küpe (KFT,TZ)
ısraġa Küpe (KK)
zırh Küpe (TA)
bilezik Bilezik (DM, Gİ, Kİ)
bilezük Bilezik (DM, İM, KF, KFT, KK, TA, TZ)
ḳolluḳ 2. Bileklik (KK)
yüzük Yüzük (CC2, DM, Gİ, GT, KF, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
faş *Ar.* Yüzük taşı (KFT)
ḳaş (III) Yüzük kaşı (İM, KFT, TA)
ḳayş Yüzük kaşı (KK)
ḫalḫal Ar. Arap kadınlarının ayak bileklerine taktıkları bilezik (BV, KFT)
irgeç Arap kadınlarının takındıkları bir çeşit boncuk (İH)
munçaḳ Boncuk (GT)
munçuḳ Boncuk (Kİ)
bonşuḳ Boncuk (TZ)

3.3.18. Nakliye Ve Ulaşım

3.3.18.1.Yolculuk

seyāḥat Ar. Yolculuk, seyahat (GT)
sevüv Hareket, sefer (BM)
sürüv (I) Hareket, sefer (BM)
safar Ar. (< sefer) Sefer, yolculuk, savaşa gitme (CC1, İM, GT)
sefer Ar. Sefer, yol, yolculuk, savaşa gitme (BV, Gİ, KF, KFT, MG, MS)
sefer it- yolculuk etmek (BM)
yayan (I) Sefer (BM)

13.3.18.1.Yol

yol (I) Yol (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)
ṣırāṭ Ar. Yol (Gİ, İM, KF, MS)
çığır Dar yol, sabanın açtığı yol (İH)
saḳçılı yol Bekçisi, karakolu, menzilcisi olan emin yol (İH)
şaya Döşeme, kaldırım (TZ)

3.3.18.1.2. Yolcu, Gezgin

yol eri yolcu (İH)
yolçu Yolcu (CC2)
ibn-i sebīl Ar. Yolcu (İM)
seyyāḥ Ar. Yolcu, gezgin (GT)
kezüç Çok gezen, gezgin (Kİ)

3.3.18.1.3. Kafile, Kervan

arġış Kervan kafilesi (İH)
ḳāfile *Ar.* Kafile, birlikte yolculuk eden topluluk (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
kārvān *Far.* Kafile, kervan (GT, İM)
kervān *Far.* Kervan, kafile (BV, İM)

3.3.18.1.4. Yol Kesici

yol kesiçi haydut (DM)
eşkiyā *Ar.* Eşkiya (GT)

3.3.18.1.5. Yol Gösterme, Rehberlik

delālet Ar. Yol gösterme, rehberlik etme (Gİ, GT, İM, KF, KFT)
delāleten Ar. Yol göstererek (İM)
çevür- (II) Bir yere yöneltmek (İM)

3.3.18.1.6. Yol Eşyası, Yük

aġruḳ Ağırlık, yol eşyası (Kİ)
yük (I) Yük (BM, CC1, GT, İM, Kİ, KK, MG)
yükle- (I) Yüklemek (BV, CC1, İM)
yüklet- Yükletmek (KK, TA)
bār *Far.* Yük (GT)
ᶜadel *Ar.* Yük dengi (BV)
tang (<Far. tang) Yük, eşya dengi (CC1)

3.3.18.1.7. Konaklama, Mola

ḳon- (II) 1. Konmak, inmek, mola vermek (BM, Gİ, GT, İM, KF, Kİ, TA)
in- (I) 2. Konaklamak (İM)
tüş- (III) 1. Konaklamak (İM)
tüne- Gecelemek (İM, Kİ)
menzil(e) *Ar.* Konuklanacak yer, konak yeri, menzil (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFF)

3.3.18.1.8. Gitmek, Geçmek, Aşmak, Ulaşmak

ʻazīmet (III) *Ar.* Gitme, gidiş (KF, KFT)
güẕer Far. Geçme, geçiş (GT)
aş- (I) Aşmak, geçmek (BV, CC2, GT, MG, RH, TZ)

bar- Varmak, gitmek, ulaşmak (BV, CC1-CC2, DM, GT, İM, İN, Kİ, KK, MG, RH, TA TZ)

var- 1. Gitmek, varmak (Gİ, KF, MS) 2. Ulaşmak (KF, KFT, Kİ, MS)

eriş- (I) Erişmek, ulaşmak (İM)

iriş- (I) Erişmek, ulaşmak (GT, İM, İN, MG)

irüş- Erişmek (İM)

yeriş- Erişmek, yetişmek (Gİ)

ėrt- Geçip gitmek (CC2)

eş- (II) Binekte gitmek (TZ)

ıḫ- (Gemi) nehirde akmak, gitmek (CC2)

er- (I) Kavuşmak, erişmek (BV, KF)

ir- (I) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak (KF, Kİ, MG)

çaḳ- (IV) Erişmek (KFT)

keç- (I)1. Geçmek (BM, CC1, Gİ, İN, KF, KFT, RH, TA, TZ)

keş- Geçmek (Kİ, KK, TZ)

kiç- (I) Geçmek (GT, İM, Kİ)

ked- (II) Gitmek (KFT)

ket- (I) 1. Gitmek (CC1, DM, KF, İM, KK, TA, TZ) **2.** Nakletmek, göçmek (İM)

kid- (I) Gitmek (İN, KFT, RH)

kit- (I) Gitmek (BM, BV,Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS)

keçip kit- Bir suyun öte yakasına geçmek (İM)

şüdd Ar. Gitme, gidiş (Gİ)

tigür- (I) Ulaşmak, eriştirmek (GT, İM)

ulaş- Erişmek, ulaşmak (GT, İM, KFT)

vāṣıl *Ar.* Yetişme, ulaşma (MG)

vaṣl *Ar.* Ulaşma, birleşme, kavuşma (GT, İM)

vuṣūl *Ar.* Ulaşma, erişme (İM)

yet- (I) **1.** Ulaşmak, erişmek (BM, BV, CC2, TA, TZ) **2.** Arkasından yetişmek (Kİ)

yit- (I) Ulaşmak, vasıl olmak (BM, BV, GT, İN, MG, RH)

yetiş- Erişmek, ulaşmak, yetmek, yetişmek (Gİ, İM, KF, TZ)

yetkir 2. Erişmek, ulaşmak (TZ)

eril- (I) Ulaşılmak (KF)

öt- (**II**) 2. Geçmek, nüfuz etmek (TZ)

ötker- Nüfuz ettirmek, geçirmek (BV, TZ)

öttür- Nüfuz ettirmek, geçirmek (TZ)

süprül- (II) Çekilip gitmek (Kİ)

vārid *Ar.* Gelen, erişen, vasıl olan (İM, KF, MS)

resīde *Far.* Erişmiş, yetişmiş (İM)

3.3.18.1.9. Gelmek

kil- Gelmek (BV, Gİ, GT, İM, MG, MS)

kel- Gelmek (CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN KF, KFT, KK, MS, RH, TA, TZ)

başı ḳaba gel- başı açık, külahsız gelmek (İH)

3.3.18.1.10. Dönme, Dolaşma, Geri Gelme

rücū‘ *Ar.* Geri dönme (Gİ, İM, KF, KFT)
degzin- Dönmek, dolaşmak, devretmek (TZ)
denzin- Dönmek, etrafında dönmek (İH)
dizgin- Bir şeyin etrafını dolaşmak (İH)
tezken- Bir şeyin etrafımı dolaşmak, dönmek (Kİ)
tizgin- 2. Bir şeyin etrafını dolaşmak, dönmek (MG)
tizgün 2. Dönmek, dolaşmak (MG)
tön- 1. Dönmek (BV, CC2, GT, İM, TZ)
dön- Dönmek, geri gelmek (KFT, Kİ, TA)
gezegen Dolaşan, tavaf eden (İH)
devr Ar. Dönüp dolaşma, devir (GT, MG)
çevrün- Dolanmak, dönmek (İH)
cevlān *Ar.* Dolanma, dolaşma (İM, MG)
rec‘at *Ar.* Geri gelme (KFT)
rāci‘ *Ar.* Geri dönen (İM)
ayruḳ (III) Geri dönmez (TZ)

3.3.18.1.11. Uğramak

düş- (II) Uğramak, geçmek, rastlamak (İN, RH)
tüş- (IV) Düşmek, uğramak, rastlamak, ele geçirmek (GT)
uġra- 1. Uğramak (KFT)
oġra- Uğramak (GT)

3.3.18.1.12. Gezme, Gezinti

kez- Gezmek, yürümek (CC1, DM, Kİ, KK, TA)
kiz- Gezmek, yürümek (GT)
kezmek Gezme, gezinti (BM)
kezdir- Gezdirmek (KK)
kezdür- Gezdirmek (Gİ, KF, Kİ)
seyb yüri- Ar.T. Başıboş yürümek, gezinmek (İM)
seyr Ar. Yürüme, gezme (BV, GT, İM, KFT, MG)
tamāşā Far. Seyretme, gezme (DM, Kİ, KK,TZ)
tamaşalan- Gezmek, gezinti yapmak (Kİ)
teferrüc Ar. Gezme, gezip görme, eğlenme (GT)

3.3.18.1.13. Görüşmek, Karşılaşmak, Buluşmak

buluş- (II) Rastlaşmak, buluşmak, karşılaşmak (Kİ)

duş- Buluşmak, tesadüf etmek, rast gelmek (İH)
ittifāḳ *Ar.* (II) Tesadüf, tesadüfle olan şey (GT)
ittifāḳ tüş- tesadüf etmek (GT)
şoḥbet Ar. Sohbet, görüşme (GT, KF, KFT)
ḳarşıla- Karşılaşmak (TZ)
ḳarşula- Karşılamak (Gİ, KF)
ḳarşul- Yan yana gelmek, bir araya gelmek (MG)
ḳarşulaş- Karşılaşmak (KFT)
körüş- (I) Görüşmek, karşılaşmak (GT, İM, Kİ)
muvācehet *Ar.* Karşı karşıya gelme (MG)
saṭaş- Karşılaşmak, rast gelmek (BM, İM)
ṭapış- Buluşmak, kavuşmak (KFT, Kİ, TZ)
tapuş- Buluşmak, karşılaşmak (MG)
tig- 3. Karşılaşmak, buluşmak (İM)
uçra- Rastlamak, karşılaşmak (MG)
uġra- 2. Rastlamak, karşılaşmak (TZ)
uşra- Rastlamak, karşılaşmak (TZ)
yoluḫ- Karşılaşmak (CC2)
yoluḳ- (I) Karşılaşmak (BM, CC1,GT, KFT, Kİ, MG)
yoluḳ- (II) Buluşmak, kavuşmak (İM)
yüzleş- Yüzleşmek (TZ)
ḳavuş- Kavuşmak (TZ)
ḳarşu çıḳ- karşısına çıkmak (MG)
ḳarşu tur- karşısında durmak (MG)
muḳābele Ar. Karşı karşıya gelme, karışma (Gİ, GT, İM, KF)

3.3.18.1.14. Terketme

ḳomaḳlıḳ Bırakma, terk etme (KFT)
ḳo- (III) Terk etmek (İH)
ḳal- (III) Terk etmek (İM)
sılta- (II) Salmak, bırakmak, terk etmek (İH)
metrūk *Ar.* Terk edilmiş, bırakılmış(İM)

3.3.18.2. Sevkiyat

sür- (I) Sürmek (BV, CC2, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
sürü- Sürmek (Kİ, TZ)
sürüçi Sürücü, süren (KFT)
sürüşdür- Sürüştürmek (KFT)
sürüt- (I) Sürdürmek (BV)
şabış- Sürmek (DM)
yet- (IV) Yedeğine almak, sevk etmek (TA, TZ)
yasa- (I) Sevk etmek, tertip ve tanzim (GT)

3.3.18.2.1. Getirmek, Götürmek, İletmek, Ulaştırmak

naḳl (I) Ar. Bir şeyi bir yerden bir yere götürme (GT, İM, KF)
sür- (III) Nakletmek, taşımak (İM)

tart- (IV) Taşımak (GT)
taşı- Taşımak (CC2, İH, Kİ, TZ)
keltir- Getirmek (CC2, DM, KK, TZ)
keltiriş- Getirmede yardım etmek (CC2)
keltür- Getirmek (CC1, GT, İM, İN, Kİ, RH, TA)
ketir- (I) Getirmek (CC2, TZ)
ketür- (I) Getirmek (Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MS, TA)
kiltir- Getirmek (MG)
kiltür- Getirmek (BV, GT, MG)
kitür- Getirmek (GT, MG)
keltürgen Getiren (Kİ)
keter- (II) Götürmek (KK)
ködir- Götürmek (Gİ, MG)
köter- Götürmek (BV, GT, İM)
kötür- (I) Götürmek (BV, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, RH, TA, TZ)
kötürd- Götürtmek, taşıtmak (KFT)
kötert- Taşıtmak, götürtmek (İM)
küvür- Yöneltmek, doğrultmak, götürmek (CC2)
elt- Götürmek, nakletmek, taşımak (CC)
ilt- İletmek, götürmek, ulaştırmak (GT, MG)
iled- İletmek, götürmek (KFT)
ilet- İletmek, götürmek (BM, Gİ, İM, KF, KFT, TA, TZ)
iletbir- İletmek, ulaştırmak (TA)
degin- Ulaştırmak, yetiştirmek (TA)
erişdür- Eriştirmek, ulaştırmak (Gİ, KF)
etiz- Ulaştırmak, iletmek, yetiştirmek (CC2)
irişdür- Eriştirmek, ulaştırmak (RH)
iriştür- Eriştirmek, ulaştırmak (İM)
ḳon- (III) Vasıl olmak, ulaşmak (Kİ)
ulaşdur- Ulaştırmak, yetiştirmek (İM, MG)
ulaştur- Ulaştırmak, yetiştirmek (İM, MG)
tegür- Değdirmek, ulaştırmak (BV, İM, İN)
yetişdür- Yetiştirmek, ulaştırmak (Gİ, KF)
yetkir 1. Ulaştırmak, sevk etmek (CC2)
yetür- Yetiştirmek, ulaştırmak (TA)
yitgür- Ulaştırmak, eriştirmek (MG)
yitiş- Yetişmek, ulaşmak, erişmek (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
yitişdür- (I) Yetiştirmek, eriştirmek (Gİ)
yitiştür- Yetiştirmek, eriştirmek (MG)
yitkür- Ulaştırmak (İM, İN)
yitür- (I) Eriştirmek, ulaştırmak (GT)
aşur- Aşırmak, geçirmek (BV, MG, İN)
kėçir- Geçirmek (CC2)
keçür- (I) Geçirmek (Gİ, MG)
kiçir- Geçirmek (MG)
kiçür- (I) Geçirmek (GT, İM)
menḳūl *Ar.* Nakledilmiş (İN)

3.3.18.2.2. Gönderme, Yollama

ı- (I) Göndermek (Kİ)
ıd- Göndermek (CC1)
id̲- Göndermek, yollamak (İM)
ıdır- Gönderilmek, yollanmak (CC2)
ıy-(II) Göndermek, salıvermek (CC1, MG, TZ)
iy- (I) Göndermek, yollamak (İM, KFT)
ıyabir- Göndermek, salıvermek (GT)
iyebir- Göndermek, yollamak (İM)
iyil- Gönderilmek (İM)
könder- (IV) Göndermek, yollamak (BM, Gİ, İM, Kİ, İN, RH, TZ)
köndür- (II) Göndermek, yollamak (İM)
uzat- (II) Göndermek (BM, CC1-CC2)
viribi- Göndermek (İH)
yeber- Göndermek, yollamak (DM, KK)
gönder- Göndermek (KF)
ḥavāle (II) Ar. Gönderme (KFT)

3.3.18.3.Taşınma, Göç

raḥīl *Ar.* Göç (GT)
köç Göç, bir kabilenin yer değiştirmesi (BM, Kİ)
intiḳāl *Ar.* Bir yerden bir yere göç etme (BV, İM)
kiç- (V) Göçmek, nakletmek (İM)
köç- Göçmek, göç etmek (BM, CC2, Gİ, GT, Kİ, İM, TA)
köçür- Göçülmek (CC2)
köş- Göçmek, göç etmek (KK, TZ)
taşın- Taşınmak, göçmek (İM)
muhācir *Ar.* Göç eden, göçmen (İM)

3.3.18.4. Mesafe

ara Ara, açıklık (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
ḫ̲ilel *Ar.* Ara, aralık (İM)
ḫ̲alel (I) Ar. Çatlak, aralık, boşluk (GT)
seyrek Seyrek, büyük aralıklarla (CC1, İH)
tetābu‘ Ar. Aralık, birbirini takip etme (Gİ)

3.3.18.4.1. Uzaklık, Uzaklaşma

yıraḳlıḳ Uzaklık, uzak olma (İM)
baʿīd *Ar.* Uzak, ırak (İM, MG)
ıraḫ̲ Irak, uzak (CC1-CC2)
ıraḳ Irak, uzak (CC1, Gİ, KF, KFT)
yıraḳ Uzak, ırak (BV, CC1, DM, GT, İM, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
insek Uzak (RH)
isre Uzak (TA)
isresi Ondan en uzağı (TA)
ḳāsī *Ar.* Uzak, uzak olan (MG)
uzaḳ Uzak (BV, İN)

ırak- Uzaklaşmak (CC1)
ayrıl- 2. Uzaklaşmak (İM)
munṣarıf *Ar.* Geri dönmüş, uzaklaşmış (GT)
ayır- 4. Uzaklaştırmak (İM, MG)
teberrā Ar. Uzak durma (KFT)

3.3.18.4.2. Yakınlık, Yakın, Yaklaşma

taḳarrüb Ar. Yaklaşma, yakın olma, yakınlık (GT, İM)
yaḳınlıḳ Yakın olma (İM)
bisre Yakın (TA)
bisresi İkisinden yakını (TA)
dānī Ar. Yakın (MG)
ḳarīb *Ar.* Yakın, yakın olma (MG)
muḳārin Ar. Yakın, bitişik (Gİ, KF)
ulaş Yakın, bitişik (Kİ)
yaḳın (I) Yakın (BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
yaḳınraḳ Daha yakın, yakınca (İM)
yavuḳraḳ Daha yakın (KFT)
muḳārin ol- Yaklaşmak (Gİ)
oġurla- (II) Birisiyle arasındaki mesafeyi azaltmak (MG)
yaḳınla- Yaklaşmak (TZ)
yaḳlaş- Yaklaşmak, yakın olmak (KK)
yavuḳulan- Yaklaşmak (BM)
yanaş- Yanaşmak (İM, TZ)
yören- (II) Bir şeyin etrafına gelmek, civarında olmak (İH)
taḳrīb Ar. Yaklaştırma, yakınlaştırma (GT)
yavuḳlat- Yaklaştırmak (Kİ)
yavuṭ- Yaklaştırmak (TA)
yovut- Yaklaştırmak, yaklaşmasına imkan vermek (CC2)

3.3.18.4.3. Ayrılık, Ayrılış, Ayırmak

āḳ *Ar.* Ayrılık (GT)
firḳat *Ar.* Ayrılık (GT)
ḫalaf Ar. Ayrılık (KFT)
hecr *Far.* Hicran, ayrılık (GT)
mufāraḳat *Ar.* Ayrılık, ayrılma (GT)
vedā' *Ar.* Ayrılma, Allah'a ısmarladık deme (İM)
vidā'*Ar.* Ayrılış, veda (GT)
ta'yīn Ar. Belli etme, ayırma (İM)
temyīz *Ar.* Ayırma, seçme (İM)
ara- (II) Parmaklarının arasını hilâllemek, aralamak (MS)
arala- (I) Parmaklarının arasını hilâllemek, aralamak (İM, KF)
ayır- 1. Ayırmak (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, KF, MG, MS, TZ) 2. Arasını açmak (KF)
tuztur- Ayırmak (İM)
ḫilalle- (II) *Ar. T.* Parmaklarının arasını aralamak, açmak (İM)
ir- (IV) Ayırmak (Kİ)
yır- 2. Ayırmak (KFT)
ayran (II) Ayıran (Kİ)
mufarraḳ *Ar.* Ayrılmış (KF)

fārig̱ *Ar.* Ayrılmış (BV, GT, İM, KFT)
mehcūr *Ar.* Terk edilmiş, uzaklaşmış, ayrılmış (GT)
ayrılış- Ayrılaşmak, ayrı hâle gelmek (TZ)
ayırla- Ayrılmak (BM, Kİ, TZ)
ayrıl- 1. Ayrılmak (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, TA)
ayrul- Ayrılmak (İM)
boşat- (I) 3. Ayrılmak (MG)
sap- (II) Birinden ayrılmak (CC2)
sapraş- Ayrılmak (Kİ)
savul- Ayrılmak, bir köşeye çekilmek, uzaklaşmak (BM)
yalıñaçlan- Tecrit edilmek, soyutlanmak (İM)
seç- Bir şeyi bir şeyden ayırmak (Kİ)

3.3.18.5. Taşıtlar

taşıt Taşıyıcı (BV)

3.3.18.5.1. Kara Taşıtları

ḳanlı (II) Kağnı arabası (Kİ)
ḳañlı Kağnı arabası (TA)
aḳnuna Kağnı arabası (DM)
araba Araba (TA, TZ)
araba (< Ar. rubā‘) At vb. hayvanla çekilen tekerlekli araç, araba (CC1-CC2)
ḳızaḳ Buz üstünde kayılan alet (İH)
dide Tahtırevan (Kİ)

3.3.18.5.2. Su Taşıtları

keme Gemi (CC2, Gİ, TZ)
kemi Gemi (BM, DM, GT, İM, KFT, Kİ, TA, TZ)
kime Gemi (GT)
kimi Gemi (GT)
kereb Gemi (TA)
kerep Gemi (Kİ)
kerreb Gemi (BM)
ḳırbat Gemi, kadırga (BM, Kİ)
ḳatırġa *Yun.* Kadırga, kayık (TA)
ḳatrıġa *Yun.* Kadırga, kayık (Kİ)
zevraḳ *Ar.* Kayık, sandal (GT)
çınlıḳ Kayık, sandal (BM, Kİ)
işkik (I) Kayık küreği (Kİ)
tekene Tekne (TZ)
tekne Tekne (İM, Kİ)
yilken Yelken, gemi yelkeni (İH)
yelken Yelken (DM, Kİ, TA, TZ)
uçan Küçük gemi, yelkenli kayık (BM, Kİ, TZ)
kelek (II) Bir tür tahtadan yapılmış sal (Kİ)
sal Büyük çaylarda üstünde gidilen çatma ağaçlardan yapılmış ulaşım aracı (İH)
suvluv Su keleği (nehir üzerinde kullanılır) (BM)
tar (II) Kelek (küçük nehir kayığı) (Kİ)

ėşkik Gemi küreği (CC2)
lenger (<Far. langar) Çapa, gemi çapası (CC2)

3.3.18.5.3. Taşıtsız, Yaya

yaḏaġ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (İM)
yayaġ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (GT, İM. MG, TA)
yayaḳ Yaya, yürüyerek, biniti olmadan (İH)
piyāde *Far.* Piyade, yaya (GT)

3.3.19. Yön, Yönelme, Yönlendirme

3.3.19.1. Yönler, Taraflar

3.3.19.1.1. Üst, Yukarı

yoġarı Yukarı (DM)
yoġaru 1. Yukarı (BM, KF)
yoḫarı Yukarı (CC2)
yoḳaru Yukarı (GT, MG, TZ)
yuġarı Yukarı (KK)
yuġaru Yukarı (KF, KK)
yuḳarġu Yukarı (KFT, TA)
yuḳarı Yukarı (BV)
yuḳaru Yukarı (BV, KF, İN, RH)
yogartın Yukarıdan (CC2)
üst Üst, yukarı (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
üstün (II) Üst, üst kısım, üst taraf (CC1-CC2, GT, Kİ, KK, TA)
yüz (III) Yüz, satıh, taraf (GT, MG)
üzek Üst, satıh, yüz (BV)
üzeri Üzeri, üstü (Gİ, MG)
üstüngi En üstün, en üstteki (CC2)
üstüngü En üstün, en üstteki (CC2)

3.3.19.1.2. Alt, Aşağı

alṭ Alt (TA)
alt Alt, bir şeyin altında kalan kısım (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
ast Alt, aşaġı (BV, CC1, GT, İM)
astın Alt, aşağı (GT)
aşaġ Aşağı (TA)
aşaġa Aşağı (BM, BV, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, RH, TA, TZ)
aşaġı Aşağı (MG)
aşaḳ (I) Aşağı (BV, İM, İN, KFT)
aşaḳa Aşağı (MG)
aşaḳaḳ Aşağı (BV)
aşaġaraḳ Aşağıca, daha aşağı (BV)
töben Altında, aşağı, geri (CC2)
töbengi Alttaki aşağıki (CC2)
küyürtin Aşağıdan (CC2)

3.3.19.1.3. Ön, İleri

alın (II) Ön, cephe, karşı (GT, İM, Kİ, MG)
all Ön taraf, bir şeyin önündeki yer (CC1, GT)
anarı Öte taraf, ileriye doğru (İH)

anġaru Öteki taraf, ileriye doğru (BM)
ısra (II) (Daha) aşağı, ileri, öte (MG)
ileri İleri, ön taraf (DM, İH, KF)
ilerü İleri, ön taraf (BM, Gİ)
iley (I) Ön, yan (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, RH, TZ)
ilgeri İleri, ön taraf (CC1-CC2, DM, GT, KK, TZ)
ilgerü İleri, ön taraf (BV, DM, Gİ, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, RH)
öñ (I) Ön taraf, nezd, huzur (BV, CC2, İN, TA)
ön (I) Ön taraf, ön (İN, KK)
öte (**III**) Öte, ön, ileri (TZ)
yülgeri Ön (TA)

3.3.19.1.4. Arka, Geri

ard 1. Ard, arka, bir şeyin ardında kalan kısmı (DM, Gİ, KF, Kİ, MS)
ardġarı Arka, geri, arkaya, geriye (Gİ)
arḳa (I) Arka, arka taraf (BV, CC1, Gİ, KF, KFT, Kİ, MG, MS, İN, TZ)
art 1. Art, arka, bir şeyin ardında kalan kısmı (BV, CC1-CC2, İM, İN, MG, RH, TZ)
arṭ Arka, sırt (KK)
artḳaru Arka, geri, arkaya, geriye (BV, İM)
aṭḳarı Arka, geri, arkaya, geriye (KK)
atḳarı Arka, geri, arkaya, geriye (TZ)
büzük Kıç, arka (Kİ, TZ)
girü (I) Arka, geri (TA)
ḳafā (I) *Ar.* Arka, geri (GT)
kayırı Geri (CC1)
kayra (II) Geri (CC1)
kayrı Geri (CC1)
keri (I) Geri, arka (CC1, Gİ, İM)
kiri Geri (MG)
kirü Geri (BM, BV, İM)
ḳayta (II) Geri (MG)
ḳıç (I) Kıç, arka (Kİ)
ileyin Arka (KK)

3.3.19.1.5. Sağ

oñ (I) Sağ taraf (CC1-CC2, MG, Kİ)
öñ (**II**) Sağ taraf (İM, TZ)
saġ (I) Sağ (solun zıddı) (BV, Gİ, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH)
sa (I) Sağ, sağ taraf (CC2)
oñlu Sağlı, sağ taraflı (CC2)

3.3.19.1.6. Sol

sol (I) Sol, sağın zıddı (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)
şol Sol, sağın zıddı (KK)
soñ (II) Sol, sağın zıddı (Kİ, İM)
sollu Sollu, sol taraflı (CC2)

3.3.19.1.7. Dış, Dışarı

daşġarı Dışarı (Gİ, KF, KFT)
daşra Dışarı (Gİ, KF, KFT)
dışra Dış, dışarı (KFT)
taşarı Dış, dışarı (TZ)
ṭaşġarı Dış, dışarı (Gİ)
taşġaru Dış, dışarı (İM)
taşḳara Dış, dışarı (Kİ)
taşḳarı Dış, dışarı (BV, CC1-CC2, İM)
taşḳaru Dış, dışarı (GT, TZ)
taşra Dış, dışarı (BV, İM)
taştın Dış, dışarı (CC1)
taş (II) Dış, dışarı (BV, GT, İM, Kİ)
tış Dış (İM)
taşḳı Dış, dışarıki (İM)
ḫāric Ar. Dışarı, dışarıya doğru (İM, MG)
tışḳaru Dışarı, dışarıya doğru (MG)
saṭḥ Ar. Bir şeyin dış yüzü (İM)

3.3.19.1.8. İç, İçeri

bağır (V) Her şeyin içi veya önü (İN)
dāhil Ar. İç, içeri (İM, MG)
derūn (I) Far. İç (GT)
içrih İçeri, derun (CC2)
maġz (II) *Ar.* İç (GT)
iç (I) İç, içeri (BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
içeri İçeri, iç (Gİ, KF, KFT)
içerü İçeri, iç (Gİ, KF, KFT)
içkeri İçeri, iç (BV, CC1, Gİ, İN)
içkerü İçeri, iç (Gİ, İM, İN)
içre İçeri, iç (KFT)
işeri İçeri, iç taraf (TZ)
işkeri İçeri, iç (DM, TZ)
ḳoyun (IV) İç taraf (İM)
dāyire (II) Ar. Meydanın iç tarafı (MG)
fīhi *Ar.* "İçinde" anlamında bir söz (MS)

3.3.19.1.9. Karşı

ḳarş Karşı (TZ)
ḳarşı Karşı (CC2 GT, KK)
ḳarşu Karşı (BM, BV, Gİ, GT, İM. KF, KFT, MG, MS, RH)
sarı (II) 1. Karşı (CC1-CC2)
utru (I) Karşı, karşılık (CC1-CC2)

3.3.19.1.10. Beri

berü Beri, bu taraf (BM, KFT)
börü (I) Beri, bu taraf (KFT)
biri Beri, bu taraf (GT, KF, MG)
1.11. Yan, Kenar, Uç
ḳıraġ (I) Kenar, yan, kıyı (BM, Gİ, İM, KF)
ḳırañ Kenar, kıyı, uç, sınır (İH, İN)
ḳırıġ (III) Yan, kenar, uç (MG)
ḳırı Yan, kenar, kıyı, uç (TZ)
ḳır (II) Kenar, yan, kıyı (İH)
kırıv Kenar, kıyı, sınır (CC2)

ḳaş (V) Bir şeyin kenarı, ağzı (İH)
uç 1. Uç, uç taraf (BV, CC2, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, Kİ, MG) 3. Taraf, yan (TZ)
üç (II) Uç, taraf (TZ)
şadr 2. (bir şeyin) yan tarafı (MG)
baş (V) Uç, uç noktası (Gİ, MG)

3.3.19.2. Yönelme, Yönlendirme

ṭarḥ (II) Ar. (Bir şeyi) yöneltmek, doğrultmak (MG)
çevrül- (I) Yönelmek (İM)
teveccüh Ar. Yönelme (MG)
könül- Doğru yola girmek, yönelmek (İM)
gönül- Yönelmek, bir yönü tutup gitmek (İH)
düşlen- Bir mahalle yönelmek, teveccüh etmek (İH)
şap- Sapmak (KFT)
saptur- Saptırmak (Kİ)

3.3.19.2.1. Girmek, Girdirmek

gir- Girmek (KF)
kir- Girmek, içeri girmek (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
duḫūl Ar. Girme (GT, İM)
sırıḳ- Canavar inine girmek (TZ)
givir- (I) Büküştürmek, sokuşturmak (İH)
kevür- Girdirmek, sokmak (İM)
kivür- (II) Girdirmek, sokmak (Gİ, KF, KFT)
kiyür- Girdirmek, sokmak (KF)
kevrül- Girdirilmek, sokulmak (İM)
kirkiz- Girdirmek (TZ)
kivürt- Sokmak, yerleştirmek, girdirmek (RH)
soḳtur- Sokturmak, girdirmek (TZ)
soḳ- Girdirmek, sokmak (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG, MS, TA, RH, TZ)
şoḳ- Girdirmek, sokmak (KK)
şebbek Ar. Birbirine girdirme (İM)
ḳapsa- Kapsamak, içine almak (İM)
ḳabsa- 2. Kapsamak, içine almak (İH)
müştemil Ar. Kavrayan, saran, içine alan (Gİ, KF)
ḳapla- (I) İçine almak, kaplamak (BV)
ḳabla- Kaplamak, içine almak (MS)

3.3.19.2.2. Çıkmak, Çıkarmak(yukarı, dışarı)

ağın- Yükselmek, yukarı çıkmak (CC1-CC2, Kİ, TA)
ağınan- Yükselmek, yukarı çıkmak (CC1)
ağ- (I) Yükselmek, yukarı çıkmak (BM, Kİ, MG)
çıg- Çıkmak (CC1)
çıḫ- (I) Çıkmak (CC1-CC2) 2. Dışarı çıkmak (İM, TA)

çık- (I) 1. Çıkmak (BM, BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, MG, MS, TZ)
şıḳ- (I) Çıkmak (DM, KK)
çıḳ- (II) Yukarı çıkmak (BM)
min- Çıkmak, yükselmek (CC1-CC2)
çıḳış Çıkma, çıkış (TZ)
sa'īd Ar. Yükselen, yukarı çıkan (KF)
ḫop- Çıkmak, kalkmak, yükselmek (CC2)
çek- (I) 1. Bir şeyi bir yerden çekip almak, çıkarmak (BV, Gİ, GT, İM, İN, Kİ, RH, TZ)
çik- (I) Bir şeyi bir şeyden çekip almak, çıkarmak (GT, MG)
çıġar- Çıkarmak, çekip çıkarmak (CC1, Kİ)
çıḳar- (I) Çıkarmak, çekip çıkarmak (BM, BV,CC2 Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH, TA, TZ)
şıḳar- Çıkarmak, çekip çıkarmak (KK)
çıḳarıl- Çıkarılmak (İM)
çıḳarul- Çıkarılmak (BV)
çıḳarınıl- Çıkartılmak (KFT)
çıḳdur- Çıkarmak (Kİ)
iḫrāc Ar. İhraç, dışarı çıkarma, atma (GT)
tart- (II) 2. Çekip çıkarmak (TZ)
tarta- Çekip çıkarmak (TZ)
arıt- 3. Kabuğunu soymak (TZ)
yüzülmiş Yüzülmüş, soyulmuş (TZ)
şoy- 1. (Kabuk, elbise vb.) soymak, çıkarmak (BM, BV, KK, TA,TZ)
ḫaẕf *Ar.* Aradan çıkarma (Gİ)
sıyrıl- 2. Sıyrılmak, soyulmak (İH)
sıyır- Soymak, çekip çıkarmak (İH, MG)
sıyrıḳ Sıyrılmış (TZ)
sırıl- Sıyrılmak, soyulmak (Kİ)
sovrun- Sıyrılmak (TZ)
ḳazı- (I) 2. Sıyırmak, çekip ayırmak, soymak (İH)
şoyul- Soyulmak, sıyrılıp çıkmak (BM)
açıl- (I) 3. Yüzden bir şeyi çıkarmak (İM)

3.3.19.2.3. İnmek İndirme

nüzūl Ar. İnme, iniş (GT)
in- (IV) Nazil olmak (İM)
ėn- İnmek (CC1-CC2)
in- (I) İnmek (BM, BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, TA, RH)
yin- (III) İnmek (RH)
inin- İnilmek (TZ)
tüş- (III) 2. İnmek (İM, Kİ, KK, MG, TA)
indir- İndirmek (Gİ, İM, KF, TZ)
indür- (I) İndirmek (?)
ėndir- İndirmek, batırmak (CC2)
ėndür- İndirmek, batırmak (CC1)
ḳoy- (IV) İndirmek (TA)
düşür- (II) İndirmek, inzal etmek (KFT, MS)
indüril- İndirilmek (Gİ, İM)

indürül- İndirilmek (İM)

3.3.19.2.4. Kaldırma, Yükseltme

agındır- Yukarı çıkartmak, yükseltmek (CC2)
tik- (VI) Yukarı kaldırmak (İM)
tikil- (II) Dikilmek, yukarı kaldırılmak (İM)
ḳaldır- Kaldırmak (Gİ, KF, KK, TZ)
ḳaldur- Kaldırmak (Gİ, KF, MS)
kötürül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (MG)
köteril- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (İM)
köterül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (İM)
kötrül- Kaldırılmak, yükseltilmek, taşınmak (GT, İM, KFT)
yüçele- Yükseltmek (DM, Kİ)
yükset- Yükseltmek (TA)
kider- Gidermek, ortadan kaldırmak (Gİ, KF, KFT, MS)
keter- (I) Gidermek, ortadan kaldırmak (İM, KK)
kiter- Gidermek, ortadan kaldırmak (BV, GT, İM, MG)
kiteril- Giderilmek, ortadan kaldırılmak (İM)
keteril- Giderilmek, ortadan kaldırılmak (İM)
ketürül- Kaldırılmak (İM)

3.3.19.2.5. Dönmek, Döndürme

aylan- 2. Dönmek, çevrilmek (TZ)
eylen- (I) Dönmek, döndürmek (MS)
ḳayıd- Dönmek, geri dönmek (KFT)
ḳayıt- Dönmek, geri dönmek (BV, Gİ, İM, KF, Kİ, MG, RH, TA, TZ)
ḳayıṭ- Dönmek, geri dönmek (KK)
ḳayıttur- Geri döndürmek (Kİ)
ḳayt- Dönmek, geri dönmek (CC1-CC2, Gİ, GT)
ḳayṭ- Dönmek, geri dönmek (KK)
ḳaytar- (II) Dönmek (CC1-CC2, İM**,** KFT)
kertekli ketir Arkasına dönüş (TZ)
tezgin-(II) Dönmek, çevrilmek (İM)
tezgün- Dönmek, çevrilmek (İM)
tön- 3. Bir istkamete çevrilmek (GT)
kesr *Ar.* Dönme, çevirme (MG)
kalb (II) *Ar.* Döndürmek (MG)
aḫtar- Aktarmak, devirmek, yere yıkmak (GT)
aḫtur- Döndürmek, çevirmek, baş aşağı getirmek (BM)
aḳdar- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (KF)
aḳdur- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (KF)
aḳtar- Aktarmak, döndürmek, baş aşağı getirmek (Kİ, KK, TZ)
aḳtaran- Aktarılmak (TZ)
yandur- (III) Aktarmak (BM)
ayla- (I) Çevirmek (TZ)

aylandır- Döndürmek, çevirmek (MG)

aylandur- Döndürmek, çevirmek(MG)

ᶜaṭf *Ar.* Çevirme, döndürme (İM)

çevür- (I) 1. Çevirmek, alt üst etmek (İM) 2. Çevirmek, döndermek (MG, MS)

çövür- Çevirmek, döndürmek (CC1)

şevir- Çevirmek, döndürmek (KK)

şövür- Çevirmek (TZ)

dönder- Döndermek, çevirmek (Gİ, KF, MS)

töndür- Döndürmek, çevirmek (İM)

emder- Çevirmek, aktarmak, döndürmek (Kİ)

çavrun- Çevrilmek (TZ)

çefrül- Çevrilmek (İM)

çevril- Çevrilmek (BV, MG)

çevrül- (III) Çevrilmek (İM)

emderil- 1. Çevrilmek, döndürülmek (Kİ) 2. Kumaş vb. çevirmek (Kİ)

ender- Çevirmek, alt üst etmek (Kİ)

igür- Geri çevirmek (Gİ)

ḳaydur- Çevirmek (Kİ)

ḳaytar- (I) **2.** Döndürmek, geri çevirmek (BV, GT, İN, KF, KFT, Kİ)

ḳaytarınıl- Döndürülmek (KFT)

ḳaytarmaḳlıḳ Döndürme (KFT)

şevre- Çevirmek, aktarmak (TZ)

şevren- Çevrilmek, aktarılmak (TZ)

tercī‘ Ar. Geri çevirme, döndürme (İM)

tön- 2. Dönmek (CC2)

tizgin- 1. Döndürmek, çevirmek (BV, İM)

tizgindür- Döndürmek, çevirmek (İM, MG)

tizgün- 1. Döndürmek, çevirmek (İM)

tizgüt- Döndürmek (BV)

tüvür- Döndürmek, çevirmek (CC2)

yandur- (II) Döndürmek (BM, KFT)

irik- (II) Alt üst olmak (İH)

evür- Evirmek (BV)

maḳlūb *Ar.* Ters çevrilmiş, altı üstüne getirilmiş (İM, İN, MG)

3.3.19.2.6. İlerleme, İlerletme

oz- (I) İleri geçmek, yetişmek, geride bırakmak (BM, BV, CC2, GT, İM, Kİ, KK, MG, TA)

ozul- İleri geçilmek (İM)

ozun- Geçilmek (BV)

sebeḳāt Ar. Geçme, ilerleme (Gİ)

taḳaddüm Ar. İleri geçme, öne çıkma (MG)

uz- Geçmek (TA, TZ)

ozġunçı İleri geçen, ileride olan (İM)

ozdur- İleri geçirmek (İM)

ozdurul- İleri geçirilmek (İM)

3.3.20. Oyun-Eğlence

kirş (II) Yarış, oyun (Kİ)
lehv *Ar.* Oyun, eğlence (GT)
oyın Oyun (CC1)
oyun Oyun (İM, İN, MG)
salmaḳ Oyun, eğlence (İM)
şölen Ziyafet (İH)
tafaruç (< Ar. tafarruc) Eğlenceti, gezin (CC2)
sefîhlik Ar. T. Sefahate düşkün olma (KFT)
irtess *Ar.* Eğlenme, oyalanma (İM)
tamaşa (< Far. tamāşā) 1. Eğlence 2. Zevk, keyif (CC1)
egle- 1. Eğlendirmek (KFT)
eygenle- Oyalanmak (Kİ)
dümük- Oyalanmak, avunmak (İH)
bük- (II) Oynamak (Kİ)
oyna- (I) Oynamak, oyun oynamak, şakalaşmak (BV, CC1, Gİ, GT, İM, KF, KFT, Kİ, MG, TA)
oynal- Oynamak (MG)
vayna- Oynamak, oyun oynamak (DM, TZ)
vaynaş- Oynaşmak (TZ)
dimük- Gönül oyalamak, hoş bir şeyle eğlenmek (İH)
yırġa- Eğlenmek, keyiflenmek, lezzet almak (CC2)
kebilgen Meyhane, bar (İH)

3.3.20.1. Yarış, Yarışma

yarış Yarış, yarışma (BV)
öçeş- 1.Yarışmak (TZ) 2. Bahse girişmek (CC2, KK)
üz- (III) Yarışmak (KK)
yarış- Yarışmak (BV, İM)
baz- (II) Yarışmak (TZ)
yaraş- (II) Yarışmak (TA)
uç- (II) At yarışında veya ok atışında bahse girmek (Kİ)
kirş (I) Ok atışı gibi yarışlarda kendi tarafında olan (Kİ)

3.3.20.1.1. Yenmek

ġāliblıḳ Ar.T. Yenme (İM)
artır- (II) Yenmek, aşmak (CC2)
bas- (I) 2. Galip gelmek, yenmek (GT, Kİ)
ḳın- (II) Yenmek, mağlûp etmek (BM)
uṭ- Ütmek, yenmek (BM, GT, Kİ, TZ)
ut- Ütmek, yenmek, galip gelmek (TA)
yen- (I) Yenmek, mağlûp etmek (BM, İM)
yeñ- Yenmek, galip gelmek (CC1-CC2, DM, GT, TZ)
yin- (II) Yenmek, mağlup etmek (KFT, RH)
yeñmek Yenme, zafer (CC1)
ḳaraldu (I) Üstünlük, galibiyet (İM)

fütūḥ (I) *Ar.* Üstünlük (GT)
kāhir Ar. Gücü yeten, üstün gelen (MG)
ġālib (II) Ar. Yenen, üstün gelen, galip (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
üstün (I) Üstün, galip (BV, CC1-CC2)
manṣūr *Ar.* (Allah'ın yardımı ile) galip gelmiş (GT)
muẓaffer *Ar.* Üstünlük kazanmış, muzaffer GT)
yegin (II) Galip, kavi (İH)
yeñdeçi Galip, yenen (CC2)

3.3.20.1.2. Yenilmek

uṭṭur- Yenilmek (BM)
ütül- Ütülmek (İM)
yeñil- Yenilmek (GT)
yiñil- Yenilmek (MG)
yėñdir- Yendirmek, sırtı yere gelmek (CC2)
yėñilmek- Mağlubiyet, yenilgi (CC1)
maġlūb *Ar.* Mağlup olmuş, yenilmiş (MG)

3.3.20.2. Çeşitli Oyunlar

3.3.20.2.1. Satranç

şatranç Ar. Satranç oyunu (GT, KFT)
şitranc Ar. Satranç, satranç oyunu (İM)
ağurçuḳ Satranç (Kİ)
toḳurçin Satranca benzer bir tür oyun (Kİ)
leclāc *Ar.* Satranç oyununun mucidi, kumarbazların piri, oyunların üstadı (GT)
baydaḳ *Far.* Satranç oyununda piyade, piyon taşı (GT)
ferzīn *Far.* Satranç oyununda vezir (GT)
nat'a Ar. Satranç tablası (GT)
bisāṭ (I) *Ar.* Oyun (satranç vb.) tahtası (GT)

3.3.20.2.2. Diğer Oyunlar

nerd Far. Tavla, tavla oyunu (İM, KFT)
çelik Çocukların oynadıkları çelik çomak (Kİ)
tebük Bir tür çocuk oyunu (Kİ)
çevgān Far. Cirit oyunu, bu oyunda kullanılan sopa (MG, RH)
çır Çocukların oynadıkları aşık arkası üzerine düşünce bu kelime kullanılır (Kİ)
ḳımār *Ar.* Kumar (KFT)

3.3.20.3. Oyun Aletleri, Oyuncak

oyunçaḳ Oyuncak, şaka (GT)
ḳavurşaḳ Oyuncak, oyun aletleri (TZ)

top (II) Toparlak, yuvarlak, top (CC2, TZ)
ṭop (Çevgan oyununda kullanılan) top (Kİ, MG)
sütmek Yuvarlak şey, top (Kİ)
çaḳıldaḳ (I) Çocukların elleri ile döndürdükleri fırıldak (İH)
çögen At üstünde top çeldikleri ucu sivri değnek (İH)
salınçaḳ Salıncak (İH, Kİ)
selgençek Salıncak (TZ)
selkinçek Salıncak (Kİ)
ögrümük Salıncak (Kİ)

3.3.21. Spor

itme İdman yaptırma, alıştırma (CC2)
idmān Ar. İdman, alıştırma (MG, İN)
ta'līm Ar. 2. İdman (MG)
mu^{c}avved *Ar.* Hazırlıklı, idmanlı (MG)
idmānsuz Ar. T. İdmansız, alıştırma yapmamış olan (İN)
itmele- Egzersiz yapmak (CC2)

3.3.21.1. Bazı Spor Dalları

3.3.21.1.1. Güreş

küreş Güreş (GT, Kİ)
küreş- Güreşmek (BM, GT, KFT, Kİ, TA, TZ)

3.3.21.1.1.1. Güreşçi

küreççi Güreşçi, pehlivan (TZ)
küreşçi Güreşçi, pehlivan (GT)
pehlevān *Far.* Pehlivan, yiğit (GT)
cānbāz *Far.* Pehlivan (TZ)

3.3.21.1.2. Yüzme

büve eyle- Suya dalmak (TZ)
çap- (III) Yüzmek, suda çırpınmak (İH)
çum- Suya dalmak (TZ)
ḳar- (III) Suya batmak, dalmak (İH)
suya ḳar- suya dalmak, batmak (İH)
yüz- Yüzmek, suda yüzmek (CC1, DM, KFT, Kİ, KK, TA, TZ)
yüztür- Yüzdürmek (BV)

3.3.21.1.2.1. Yüzücü

üzgüçi Yüzücü (GT)
yüzgen kişi Yüzücü (CC1)

3.3.22. Dans

raḳs *Ar.* Oyun, dans etme (GT)
ḫoron (< Yun.ḫorós) Horon (CC2)
koron (< Yun. ḫoros) Raks, dans, horon (CC1)
bey- Raksetmek, oynamak (TA)
bėyi- (I) Dans etmek (CC1)
bėyin- Dans etmek, oynamak (CC2)

biyi- (I) Dans etmek (CC1)
buy- (II) Dans etmek (Kİ)

3.3.23. MÜZİK

semāᶜ Ar. Musikî, sema (GT)
mūsikī *Ar.* Müzik (GT)

3.3.23.1. Nağme, Makam, Ezgi, Şarkı

ır Şarkı, türkü, makam ile söylenen söz (Kİ)
zemzeme *Ar.* Nağme, terennüm (GT)
laḥn *Ar.* Nağme, ezgi (İM)
nevā Far. Ses, makam, ahenk (Gİ)
naġme Ar. Nağme, ses (GT)
naġam Ar. Nağmeler (GT)

3.3.23.1.1. Şarkı Söylemek

ḫoş-āvāz güzel sesli (GT)
ırla- Şarkı söylemek (CC1-CC2, Gİ, GM, KF, KFT, Kİ, TA)
yırla- Şarkı söylemek (BM, GT, İM, TZ)
kopsa- Ney ile ilahi söylemek, şarkı söylemek (CC2)
āġāz ḳıl- Terennüm etmek (GT)
terennüm Ar. Şakıma, terennüm (GT)
naġme ḳıl- Şarkı söylemek (GT)

3.3.23.2. Islık

ıslıḫ Islık (TZ)
sıġlıḳ Islık (Kİ)
sızgurmak Islık (CC1)

3.3.23.2.1. Islık çalma

sızgır- Cızırdamak, ıslık çalmak (CC1)
sısḳır- Islık çalmak (TZ)
ıslıḫ vur- ıslık çalmak (TZ)
sıḳrıḳ vur- ıslık çalmak (TZ)

3.3.23.3. Müzik Aletleri

sāz Far. Çalgı (Gİ, KF)
çal- Müzik aleti, düdük vb. çalmak (BV,CC1, GT, İM, Kİ, TA)
şal- Düdük, müzik aleti vb. çalmak (TZ)
bırgı tart- Boru üflemek, boru çalmak (CC2)

3.3.23.3.1. Telli Çalgılar

ḳobuz Kopuz denilen çalgı aleti (Kİ, TA)
ḳopuz Kopuz denilen çalgı aleti (İM)
ḳubuz Kopuz denilen çalgı aleti (İH)
ḳupuz Kopuz denilen çalgı (İH)

barbaṭ *Far.* Kopuza benzer bir saz (GT)
ʻūd Ar. Çalgı, ud (KFT)
çeşte Ud adı verilen çalgı (İH)
bar (II) Bir çeşit çalgı, saz (TZ)
ṭanbūr(e) Ar. Tambur, bir tür müzik aleti (Gİ, İM, KF)
çenk Far. Eski Doğu müziğinde bir müzik aleti (İH, Kİ)

3.3.23.3.2. Nefesli Çalgılar

düdük Düdük (DM, KFT, Kİ, TA, TZ)
düdük çal- düdük çalmak (TA)
tüdük Düdük (BV)
sıbızġı Uzun düdük (Kİ, TZ)
zurna(y) *Far.* Zurna, kısa düdük (DM,TZ)
surna Far. Zurna, boru (İH)
suruna Far. Zurna, boru (CC)
tuman (II) Boru, flüt (TZ)
bırgı Boru (CC2)
burgu Boru (müzik aleti) (CC1, İH)
burguça Üfleyerek çalınan bir çalgı, küçük boru, ney (müzik aleti) (CC1)
ḳırtıḳ (II) Boynuzdan yapılıp üflenerek çalınan boru (TZ)
nāy Far. 1. Ney (GT) 2. Kamış (GT)
sibsi Kamış düdük, ney (İH)

3.3.23.3.3. Vurmalı Çalgılar

Şlbizġl Davul (DM)
ṭabl *Ar.* Davul (BM,GT, İM,KFT)
tombur Davul, kös (CC2)
köri Davul (DM)
kövrüv Davul (BM)
ḳūs *Far.* Kös, büyük davul (GT)
naḳare Far. Davul, kös, dümbelek (DM)
dambırdı Davula vurdukça çıkan ses (İH)
def Ar. Müzik aleti, çalgı (GT, KFT)
taf *Ar.* (< taf) Tef (CC1)
düff Ar. Tef, bir çalgı aleti (İM)
dümri Dümbelek, tef (TZ)
dümrü Dümbelek, tef (Kİ)
tümrü Dümbelek, tef, büyük davul (TA)
koñrov Çıngırak, zil, küçük çan (CC2)
ḳumravu Çan (Kİ)
çanġ Çan (TZ)
nakara (<Ar.naḳḳāra) Bir tür davul, nekkare (CC1)

3.3.23.3.4. Yaylı Çalgılar

ıḳlıḳ Üç telli, yayla çalınır bir saz (İH, TA, TZ)
oġluḳ Üç telli, yayla çalınır bir saz (TZ)
oluḳ (II) Üç telli, yayla çalınır bir saz (TZ)

3.3.23.3.5. Tuşlu Çalgılar

organa (Lat.) Org adlı müzik aleti, erganun (CC2)

3.3.24. Resim-Heykel

surat (< Ar. ṣūrat) Suret, resim (CC2)
tersīm Ar. Resmedilme, memur olma (GT)
tersīmleme Ar.T. Resmetmek (KFT)
ışan Resim (CC2)
şūret yaz- resim çizmek (MG)
muṣavver *Ar.* Tasvir edilmiş, resim-lenmiş (GT)
resim *Ar.* (< resm) Suret (KFT)
heykel Ar. Heykel (GT)
kertik Kertik, kertilmiş, çentik atılmış (Kİ, TZ)
kert- Çentik atmak, kesmek, kazımak (CC2, Kİ, TA)
kirt- Çentik atmak, kesmek, kazımak (MG)
kertin- Kertilmek, çentik atılmak (TZ)
igeşle- (I) Soymak, çıkarmak, yontmak (İH)
şapla- Taş yontmak (TZ)
yon- Yontmak, heykel yapmak (BV, CC2, GT, KFT, Kİ, TZ)
yonul- Yontulmak (KFT)

3.3.25. Edebiyat

inşā *Ar.* Güzel yazma, edebiyat (yapma) (GT)

3.3.25.1. Metin ve Türleri

metn *Ar.* Metin, yazı (İM)

3.3.25.1.1. Şiir

eşᶜār *Ar.* Şiirler (GT)
manẓūm *Ar.* Manzum, nazm edilmiş (GT)
şi'r Ar. Şiir (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MG)
ḳaṣīde *Ar.* Kaside (GT)
tesnif (< Ar. taṣnīf) Yazma, şiir yazma (CC2)
tesnif et- Şiir yazmak (CC2)
1.1.1. Şiir Birimleri
mıṣrāᶜ Ar. Mısra (GT)
beyt (I) *Ar.* Beyit, iki dize (GT)
ebyāt *Ar.* Beyitler (GT)

3.3.25.1.2. Şiirde Ölçü

nügüd Vezin, ölçü (BM)
nügüy Vezin, ölçü (BM)
ᶜarūż *Ar.* Aruz, şiir vezni (GT)
taḳṭi' *Ar.* 2. Edebiyatta bir mısra ya da beyti veznine göre ayırıp okuma (GT)
mevzūn Ar. Ölçülü, vezinli (GT)

nā-mevzūn Far.Ar. Ölçüsüz, vezinsiz (GT)

3.3.25.2. Destan, Hikaye

dāsitān Far. Destan, hikaye, masal (GT)

ḥekāyet *Ar.* Anlatma hikaye etme (KFT)

ḥikāyāt *Ar.* Hikayeler (GT, İM)

ḥikāyet *Ar.* Anlatma, hikaye etme (Gİ, GT, İM, KF, MG)

ḳıṣṣa *Ar.* Hikāye, kıssa (Gİ, GT, GM, KF, MG)

ötkünç Hikâye, uzun masal (İH)

sürçek Hikaye (İM, Kİ)

yumaḳ (II) Hikaye (TZ)

ötkün- Hikâye anlatmak (İH)

3.3.25.1.3. Diğer Metin Türleri

saf Atasözü (İH)

saġu Ağıt (KFT)

teẕkire Ar. (Bir kimseyi) andıracak yazı (GT)

maḳāmāt *Ar.* Nutuk tarzında söylenilen sözler (GT)

3.3.25.2. Bazı Eserler

gülistān (II) Far. İran edibi Sadi'nin meşhur eseri (GT)

keşşāf *Ar.* Keşşaf, Zemahşeri'nin meşhur tefsiri (GT)

Muḳaddime Ar. Zemahşerî'nin meşhur nahiv kitabı (GT)

silāḥ-nāme Ar.Far. Silahla ilgili yazılan kitap (MG)

luġat *Ar.* 1. Sözlük (İM)

tefsīr Ar. 2. Kur'anıkerim'i açıklamak amacıyla yazılan eser (MS)

buyū[c] Ar. 2. Bir kitabın satışla ilgili bölümü (KFT)

taṣnīf 2. Sınıflandırma, bu suretle meydana getirilen eser, kitap (GT, RH)

3.3.25.2.1 Edebi Kahramanlar

dev Far. (< dīv) Dev (İH, TZ)

żaḥḥāk *Ar.* Dahhak, Şehnāme kahramanlarından, Cemşid'in yerini alan zalim bir hükümdar (GT)

ḫasīb Ar. Gülistan Tercümesi'ndeki hikayede, Harun Reşid'in Mısır'ı fethettiği zaman, Firavunlara nisbetle Mısır'ın başına getirdiği nakledilen zenci köle, Huseyb olarak da bilinir (GT)

leylī *Ar.* Leylâ ve Mecnun mesnevisinin kadın kahramanı (GT)

Mecnūn *Ar.* Leyla ve Mecnun hikayesinin erkek kahramanı (GT)

sī-murġ Far. Anka kuşu, masal kuşu (İH)

3.3.25.3. Söz Sanatları

teʾvīl Ar. Söze ayrı mana vermeye kalkışma, yakıştırma (Gİ, GT, İM, KF)
mecāz *Ar.* 1. Kelimeyi benzetme yoluyla başka bir anlamda kullanma (Gİ, İM) 2. Gerçeğin zıddı (Gİ, KF)
müsecca^{c} *Ar.* Secili söz (söyleme) (GT)
nükte Ar. Nükte, etkili söz (GT)
kināyet *Ar.* Kinaye, dolaylı anlatım (GT, İM)

3.3.26. Dilbilgisi

3.3.26.1. Fiil

fi'l *Ar.* Fiil, eylem (BV, Gİ, GT, İM, KF, KFT)

3.3.26.2. Yardımcı Fiil

al- (III) Yardımcı fiil (GT, MG)
dur- (IV) Yardımcı fiil (Gİ, GT, İN, KF, MG, RH)
eyle- (III) Yardımcı fiil (İM, MS)
kör- (III) Yardımcı fiil (MG)
tur- (IV) Yardımcı fiil (BV, GT, İN, MG, RH)
yat- 2. Yardımcı fiil (CC2)

3.3.26.3. Ek Fiil

er- (IV) Cevheri fiil (İN)
ı- (II) Cevherî fiil (İN)
i- (II) Cevheri fiil (GT, İM, İN, KFT,MG, RH)
ir- (VI) Cevheri fiil, imek (BV, GT, İM, İN, MG)
u- Cevheri fiil (KFT)
ė- imek, olmak (ek-fiil, yardımcı fiil) (CC1-CC2)
ėr- imek, olmak (ek-fiil, yardımcı fiil) (CC1-CC2)
ėgeç İken (CC2)
ėgen imiş (CC2)

3.3.26.4. Ekler

+ **çi** İsimlerden meslek isimleri yapma eki (CC2)
+ **rak** İsimlere gelen karşılaştırma ve üstünlük eki (CC2)
+ **siz** İsimden olumsuz sıfatlar yapma eki (CC2)
+da Bulunma hali eki (CC1)
+dan Ayrılma hali eki (CC1)
+ga Yönelme hali eki (CC1)
+lar 1. İsimlere gelen çokluk eki 2. Fiil çekiminde çokluk 3. kişi eki (CC2)
+lik İsimden isim yapma eki (CC2)
+lük İsimden isim yapma eki (CC2)

+rek İsimlere gelen karşılaştırma ve üstünlük eki (CC2)
bilā *Ar.* Arapçadan dilimize geçen olumsuzluk öneki (... sız) (GT)
-**mak** Fiilden isim yapma eki (CC2)

3.3.26.5. Zamirler

3.3.26.5.1.Kişi Zamirleri

3.3.26.5.1.1. Ben

ben (I) Ben (zamir) (Gİ, TA)
men (I) Ben, şahıs zamiri (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
min (I) Ben (şahıs zamiri) (GT)
mañа Bana (CC2, GT, İM, TA)
maa Bana (CC2)
menim Benim (GT)
meniñ Benim (GT)

3.3.26.5.2. Sen

sen Sen (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
sin (I) Sen (Şahıs zamiri) (MG)
saġa Sana (KK)
sañа Sana (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, TA)
saa Sana (CC2)

3.3.26.5.1.3. O

o (I) O (şahıs zamiri ve işaret sıfatı) (BV, İN, RH)
ol (I) O (İşaret sıfatı veya zamiri, şahıs zamiri) (BM, BV, CC1-CC2, DM, GT, Gİ, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TA, TZ)
añа Ona (BM,CC2, BV, Gİ, TA)
aar Ona (CC2)
añar Ona (CC2)
anı Onu (Gİ, KK)
andan (II) Ondan (Gİ, TA)
anḍan Ondan (KK)
anın Onun (TA)
anuñ Onun (Gİ, KK)
andavuḳ Onun gibi (Kİ)
ançılayın Onun gibi (İM)

3.3.26.5.1.4. Biz

biz (I) Biz (zamir) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG. MS, TA, TZ)
miz Biz, şahıs zamiri (Kİ, KK)

3.3.26.5.1.5. Siz

siz (I) Siz (Şahıs zamiri) (BM, CC1, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS,TA, TZ)

3.3.26.5.1.6. Onlar

alar Onlar (GT, KK, TZ)
allar Onlar (KK, TZ)
anlar Onlar (BM, DM, Gİ, KF, Kİ, KK, MS, TA)
onlar Onlar (şahıs zamiri) (KF)

3.3.26.5.1.7. Dönüşlülük Zamiri

kend (I) Kendi, öz (TZ)
kendi Kendi, öz (BV, CC1, TZ)
kendözi Kendisi (BM)
kendü Kendi, öz (BM)
kendüsi Kendisi (BM)
kens Kendi, öz (TZ)
kensi Kendi, öz (CC2, KK, TZ)
kindü Kendi (MG)
ḫōd *Far.* Kendi, bizzat (GT)
ẕāt *Ar.* Kendi, kişi (Gİ, GT, İM, KF)
nefs Ar. 2. Kendi (Gİ, GT, İM, İN)
öz (I) Öz, kendi (BV, CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)
özlük Kendi kendine, kendi başına (MG)

3.3.26.5.2. İşaret Zamirleri

bu Bu (sıfat ve zamir) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)
mu Bu (BV, GT, İN, TA, TZ)
uşbu Bu, işte bu (BV, İH, KFT)
işbu Bu, işte bu (KFT, İN)
muna İşte (CC1)
muña Buna (TA)
muñar Buna (CC1, İM)
munı Bunu (CC1, KK, TA)
mundan Bundan, buradan (KK)
munın Bunun, bununduru (CC1-CC2, TA)
munça O kadar çok, bunca (CC1-CC2, İM, KFT)
bunçaḳ Bunca, bu kadar (Kİ)
munlar Bunlar (BM, TA)
bular Bunlar (BM)
bunlar Bunlar (KF, KK, MS, TA)
munuñgı Bununki (CC1)
şol Şu (Gİ, KFT, MG, MS)
şu Şu (sıfat ve zamir) (KF, KK)
tigi (I) Şu (BM)
oşol O (BV, İM)
oşal İşte (zamir) (TZ)
anda 2. Onda (Gİ, İM
muvar Bura, burası (TZ)
munda Burada (BM,CC1-CC2, DM, KK, TA)
mundan Bundan (CC1)
anda 1. Orada (BM, DM, İM, Kİ, TA)
anḍa Orada (KK)
tikte Orada (TZ)
or (III) Ora, orası, o yer (TZ)
ol biri Öbürü, öteki (GT)
işbunda İşte, işte burada (İH)
oş İşte (BM, GT, İM, Kİ)

uş 1. İşte (GT, İN, MG)
oşbu İşbu (BV)
oşta İşte (BM)
uşda İşte (KFT)
ança O kadar, öylesine, öylece (CC2, İM)
teglü Onun gibi, o şekilde (İN)
böleydir Böyledir (TZ)
kemā hüve *Ar.* Onun gibi (MG)
andı Öyle, böyle bir (CC2)
alay Öyle, öylece, o şekilde (CC1-CC2, GT, MG)
eyle Öyle, o şekilde (BV, Gİ, GT, İN, RH)
öyle (II) Öyle, o şekilde (İH)
böyle Böyle, bu şekilde (GT, İN)
ber-ḥāl *Far. Ar.* Bu halde (KFT)
mundig Bu şekilde, bu biçimde (IM)
bulay Bu şekilde, bunun gibi (MG)
şöyle Şöyle, şu şekilde (KFT)
alay ese öyleyse (CC1)
alay-oḫ şöyle, öyle (CC1)
alley Şöyle, öyle (CC2)
ança çaklı Öyle, onun gibi (CC2)
yoḫ alay ese Öyle değilse (CC2)
munuñ kibi Böyle, bunu gibi (CC1)

3.3.26.5.3. Belgisiz Zamirler

kimerse Kimse (İM, Kİ, MG)
kimersene Kimse (Kİ)
kimese Kimse (GT)
kimesne Kimse (DM)
kimirse Kimse (GT, MG)
kimse Kimse (DM, Gİ, İN, KF, Kİ, KK, MG, TZ)
birsi Biri, birisi (KK)
iş (IV) İkisinden biri (BM)
degme Beheri, her biri (BM, Kİ, TZ)
tėgme Beheri, her biri (CC1)
teyme Her (Kİ)
tigme Her, değme (BV, GT, İM, MG)
time Değme, her, her ne zaman (KK, TZ)
meste Şey, nesne (DM)
ne erse Nesne, şey (MG)
neme Herhangi bir şey (BM, CC1-CC2, KFT, Kİ, TZ)
nerse Nesne, şey (BV, İM)
nese Nesne, şey (Kİ)
nesne Nesne, şey (BM, Gİ, İH, İN, KF, MS, RH, TA, TZ)
ni-erse Nesne, şey (İM)
nime Şey (GT, MG)
niñ Şey (BV)
şey Ar. Şey, nesne (İM)
falan *Ar.* (<falān) Falan, filan (CC1, Gİ, KF, KFT)
fülān *Ar.* Falan (GT, TA)

3.3.26.5.4. Soru Zamirleri

kim (I) Kim (soru zamiri) BM, BV, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, TA)

ne (I) Ne (soru zamiri) (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)

ni (I) Ne (BV, GT, İM, KK, MG)

ni (II) Ne, niye, hangi (GT)

ḫaşan Ne zaman, ne vakit (DM)

ḳaçan (I) Ne zaman, ne vakit, vakta ki (BM, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TA, TZ)

ḳaşan Ne zaman, ne vakit, vakta ki (KK)

ḳaru Nereye (Kİ)

ḳança Nereye (Kİ)

ḳayda (I) 2. Nereye (Kİ)

ḳay (I) Nereye (Kİ)

hanı Hani, nerede (TZ)

ḳanı Hani, nerede (GT, KF, TZ)

ḳanda Nerede (BM, GT, KFT, MS)

ḫayda Nerede (CC2)

ḳayda (I) 1. Nerede (CC1, CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KK, MG. TZ)

ḳandalıḳ Bir şeyin nerede olduğu, neredelik (KFT)

ḳaydasa Nerede olursa, nereye olursa (DM)

ḳandan Nereden (GT)

ḳaydan Nereden (CC1, GT, İM, KFT)

ḳanġı Hangi (TZ)

ḳanḳı Hangi (KFT)

ḳayı Hangi (İM, KF, MG)

ḳayu Hangi (BV, İM**,** KF, MG)

ḳayısı Hangisi (İM)

ḳaysı (II) Hangisi, hangi (DM, Gİ, GT, KF, MG, MS, RH, TZ)

ḳaysusı Hangisi (İM)

ḳaç Kaç, kaça, ne kadar (KFT, Kİ, TA)

neçe 1. Ne kadar, kaç tane (BM, CC1-CC2, Kİ, TZ) 2. Kaç, kaça (TA)

neşe Ne kadar, kaç tane (KK)

niçe 1. Nice, ne kadar, kaç (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

neçeye Kaça (TA)

neçik Nasıl, nice, ne şekilde (CC2, DM, TZ)

nėçik ki Nasıl ki, ne şekilde (CC1)

nėçik kim Nasıl ki, ne şekilde (CC2)

neçük 1. Nasıl, nice, ne şekilde (BM, DM, Gİ, İN, Kİ, TA)

niçük 2. Nasıl, nice, ne şekilde (İM, GT, İN, KFT, MG)

nete Nasıl, nice, ne şekilde (Gİ, TA, TZ)

neteg Nasıl, nice, ne şekilde (İM)

nite Nasıl, nice, ne şekilde (Gİ)

nitek Nasıl, nice, ne şekilde (BV)

nitü Nasıl, nice, ne şekilde (Kİ)

şeyin Nasıl, nice (TZ)

nėk Niçin, hangi yüzden (CC2)

neke Niçin (TZ)

nelik Niçin, nasıl (İH, TZ)

nelük Niçin, nasıl (BM, Kİ)

nenün üçün Niçin, ne sebeple (DM)

nişe Niçin, neden (Kİ)

neden Neden, niçin (KK, TZ)

neçük 2. Niçin, neden (DM, KF)
niçük 1. Niçin, neden (BV, MS)
neçin Niçin, neden (DM)
neçün Niçin, neden (BM, DM)
neşün Niçin, neden (DM)
ney çün Niçin, neden (KF, MG)
ni içün Niçin, neden (İM)
ni üşün Niçin, neden (KK)
niçün Niçin, neden (GT, İM)
nişün Niçin, neden (KK)
n'it- Ne yapmak, ne etmek (GT)
ne'yle- Ne yapmak, ne etmek (DM)

3.3.26.6. Ünlemler

a A!, Ey!(KK, TZ)
abav Şaşma bildirir (TZ)
abay Şaşma bildirir (TZ)
abu Şaşma bildirir (TZ)
ay (IV) Ay! (ünlem) (CC1, GT)
e Ey, hey (CC2)
ey Ey, hey (edat) (TZ)
i Ey, hey (ünlem edatı) (GT)
iy(I) Ey, hey (edat) (GT, İM, MG)
eyā *Ar. Far.* Ey, hey (GT, MG)
yā (I) Ar. Ey, hey (ünlem edatı) (BV, Gİ, GT, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)
elā-yā *Ar.* Özellikle manzum parçalara başlarken kullanılan bir ünlem, şimdi, ey! (GT)
eyvāh *Far.* Eyvah, yazık (KF)
heyhāt Ar. Yazık (ünlem edatı) (GT)
mah *Ar.* Nah, işte (İH)
ne (II) Ne, nasıl (nida) (BM)
o (II) Ooo! (nida) (CC2)
tüf Bir ünlem (İM)
üf Ünlem (İM)
vay Vay, ah (şaşırma edatı) (CC1-CC2, İH, İM, MG)
veyl *Ar.* Yazık! Yazıklar olsun! (İM)
ve's-selām *Ar.* İşte bu kadar (MG)
saḳın Sakın (tenbih için kullanılır) (DM)
lak (II) Şaşkınlık durumunda söylenen bir kelime (Kİ)

3.3.26.7. Edatlar

bigev Benzer, gibi (CC2)
bigi Gibi (GT)
bigin Gibi (GT)
dek (II) Gibi (CC2, KFT, Kİ)
dėy Gibi (CC2)
dėp Gibi (CC2)
tig Gibi (GT, MG)
deyin (II) Gibi (KFT)
kebi Gibi (BM)
kibe Gibi (KFT)
kibi Gibi (edat) (CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MG, MS, RH, TZ)
kibik (II) Gibi (DM, KK)
kibin Gibi (GT)
meñiz (II) Gibi (GT)
tėñli Gibi, benzer (?)(CC2)
çaklı gibi, kadar, miktarda (CC2)

kibik (I) Uzak için benzetme edatı (TZ)

çün İçin (İN, RH)

için İçin (BV)

içün İçin (edat) (KF, KFT, MS, İN)

uçun İçin, ötürü, dolayı (TZ)

üçün İçin, dolayı (BM, BV, CC1-CC2, GT, İM, KF, Kİ, MG)

üşün İçin, dolayı (KK)

belā (H) *Ar.* Evet, peki (Gİ, KF)

belī *Far.* Evet (GT, İM, KF, KK)

ereyne Evet(TZ)

ḳı Evet (Kİ)

na'am Ar. Evet, pek güzel (Gİ, İM, KF, KFT)

ni'am Ar. Evet, pek güzel (KFT)

evet Evet (tasdik edatı) (CC1, DM, Kİ, KK)

yoḳ (II) Hayır (BM, DM, Gİ)

degül Değil (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MS, RH)

dėvül Değil (CC1-CC2)

dögül değil (GT, MG)

tegil Değil (DM)

tegül Değil (KK, RH)

tögül Değil (MG)

tüyül Değil (TZ)

tā (II) *Far.* Tâ, … e kadar, zaman ve mesafe bakımından mübalağa bildiren edat (BM, MG, MS, RH)

te Vakta ki, ta ki (BM)

lā-ġayr *Ar.* (Bundan) başkası değil (MG)

ḥattā (II) Ar. Bundan başka, fazla olarak (KF)

basa Bundan başka, ...den fazla, bundan dolayı, diğer taraftan, ancak, illa (BM, CC1-CC2, DM, Kİ, TZ)

özge Başka (kimse, şey) (CC1-CC2)

dek (I) …e kadar (MS, RH)

dik (II) …e kadar (MS)

tik (II) Dek, …-e kadar (MG)

digi …e kadar (İM)

tegi ….-e kadar (İM)

tigi (II) Kadar, -e kadar (BV, İM)

dėgri Değin, … e kadar (CC2)

dėyri Kadar, doğru, değin (CC1-CC2)

tegri Değin, -e kadar (GT)

tigirü Kadar, …-e kadar (BV)

tigri (II) Kadar, …-e kadar (GT)

tigrü Kadar, …-e kadar (GT, İM, MG)

tigürü Kadar, …-e kadar (BV)

dagın Değin, ve, ve dahi (CC1-CC2)

degin Kadar, …e kadar (Gİ, KF, KK, MS, İN, RH)

deginç Kadar, …e kadar (KF, RH)

deginçe Kadar, …e kadar (KK)

dėyin (I) Kadar, değin (CC2)

tegin Değin, kadar (İN, RH)

tegine Değin, kadar (RH)

tigin Kadar, …-e kadar (BV, İM)

ḳadar *Ar.* Kadar, ölçüsünde (Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

sarı (II) 2. Yön, taraf,... e doğru (MG)

saru (II) -e doğru, yön, taraf (MS)

taba Yana, tarafa (BV)
tapa (III) –e doğru (İM, İN)
tebe (III) …- doğru (İH)
ötkürü Ötürü, … den dolayı (KFT)
ötri Ötürü, … den dolayı (TZ)
ötrü Ötürü, … den dolayı (İM, MG, İN)
ötüri Ötürü, … den dolayı (KFT)
ötürü Ötürü, … den dolayı (KFT)
utru (III) Ötürü, …den dolayı (İM)
li-hāẕā *Ar.* Bundan dolayı (KFT)
üze Üstüne, üzerine (MG)
öze Üzerine, üzerinde (BV, GT)
üzere Üzerine, üstüne (Gİ, İN, MG)
özre Üzerine, üzerinde (GT)
üzre Üzerine, üstüne (BM, Kİ)
üzüre Üzere, üzerine, üstüne (İN, TA)
birü Sonra, ...den beri (İM)
beri Sonra, -den beri (DM, Gİ, GT, KK, TZ)
anınça Onun kadar (CC2)
eylediçaḳ ...nca, ...dığı zaman (BM)
çaḳ (IV) …ınca, …dığı zaman (BM)
şaḳ (I) Zaman, …dığı zaman, …ınca (KK, TZ)
vaḳtī *Ar.* Vatka ki, -dığı zaman (Gİ, GT)
andan (I) Sonra (Kİ)
girü (II) Sonra, … den sonra, nihayet (BM)
keri (II) Sonra, …den sonra, nihayet (GT)
meger 3. ...hariç (BM)
tiyin Diye (GT, TZ)
köre Göre (GT, MG)
oḫ (II) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (CC1-CC2)
oḳ (II) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (CC2, İH, İM, MG, TZ)
oyuḳ (III) Kendinden önce gelen kelimeyi vurgulayan kuvvetlendirme edatı (hemen) (İH)
alak (III) Pekiştirme edatı (TZ)
ḥaḳ (VII) Ar. Kuvvetlendirme edatı (MS)
ne Far. (IV) Olumsuzluk ön edatı (CC1-CC2, GT)
ni (III) Olumsuzluk edatı (GT, İM)
nā Far. (Olumsuzluk edatı) olmayan, -sız (GT)
lā *Ar.* Olumsuzluk edatı, -sız, siz (GT)
mi Soru edatı (KF)
taman Bir işin yapıldığını tekit ve hatırlatma için kullanılan edat (İM)
uş 2. Tembih edatı (KK)
ye Emir kipini güçlendiren bir söz (CC2)

3.3.26.8. Bağlaçlar

u Far. Ve (GT, MG)
ü Far. Ve, bağlama edatı (GT, İN, MG)

ve *Ar.* Ve (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, RH)

ev *Ar.* Veya (MG)

alay bolmasa veya, veyahut (CC1)

ya (I) Far. Ya...ya (denkleştirme edatı) (KF, KFT)

ya Far. (<yā) Veya, yahut (CC1-CC2)

yā (II) Far. Ya, ya da, veya (Karşılaştırma edatı) (BV, Gİ, GT, İM, İN, MG, MS, RH)

bile İle, birlikte (BM, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, Kİ, KK, MS, RH, TA, TZ)

bilen İle, birlikte (GT)

birge Birlikte (BV, CC1-CC2, GT, MG)

birle İle, birlikte (BM, BV, CC1, DM, Gİ, GT, İH, İM, İN, KF, KFT, Kİ, MG, MS, RH, TZ)

birlen İle, birlikte (GT)

ma'a hāẕā *Ar.* Bununla beraber (MG)

ammā *Ar.* Ama, lâkin, fakat (BV, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, RH)

bel *Ar.* Lakin, ancak, fakat, belki (Gİ)

immā (I) *Ar.* Ama, ancak (İM)

lākin *Ar.* Lâkin, fakat, ama (BV, Gİ, KF, RH)

līkin *Ar.* Lâkin, fakat, ama (GT, KF)

velākin *Far.* Lakin, fakat, ama (GT, KFT, MG, MS)

velī (IV) *Far.* Fakat, ama, lakin (GT)

velīkin *Far.* Fakat, ama, lakin (BV, GT, İN, RH)

ya (II) Ama (TZ)

ki Far. Ki (bağlama edatı) (Gİ, GT, İN, KF, KK, MS, RH)

kim (II) Ki (bağlaç) BM, BV, GT, İM, KF, KFT, KK, MG, MS, RH)

küm (II) Kim (edat) KFT)

da Dahi, da, de (CC2, İN, KK)

de Dahi (BV,CC2, MS, RH)

dağı Dahi, ve (CC2, GT, KK, TA, TZ)

daḫı Dahi, ve (Gİ, İN, KF, KFT, MS, RH)

daḳı Dahi, ve (MG)

tağı Dahi, da, de, ve, ile (CC1, KF)

taḳı Dahi, ve, da, de, ile (BV, Gİ, İM, Kİ, MG)

hemān *Far.* De, dahi (GT, KFT)

henūz (II) *Far.* Dahi (BM)

ger Far. Eğer, şayet (GT)

eger *Far.* Eğer, şayet (BM, BV, CC1-CC2, Gİ, GT, İM, İN, KF, KFT, KK, MG, MS, RH, TZ)

epger Eğer (TZ)

egerçi *Far.* Eğer (KFT)

şāyet Far. Ola ki, şayet (İH)

şeyād Far. (< şāyed) Şayet, ola ki (İM)

meger *Far.* **1.** Meğer, belki, olabilir ki (İH, KK) 2. Meğer, oysa, oysa ki (BM, BV, GT, İM, İN, KFT, MG, MS)

magar *Far.* Meğer, belki, olabilir ki (CC1)

belki *Ar. Far.* Belki, olabilir (Gİ, GT, KF, Kİ)

belkim *Ar. T.* Belki, olabilir (İM,

KFT, MG)

bilkim Ar.T. (< belkim) Belki (MG)

bolḳay Ola ki, belki (TZ)

bolgay kim Belki, muhtemelen, meğer (CC1- CC2)

rubemā *Ar.* Belki, muhtemel (MG)

çün Far. (II) Çünkü (GT, KF)

çünki Far. Çünkü (TZ)

çünkim Far.T. Çünkü (TZ)

mādām (II) *Ar.* Çünkü, oldukça (KF)

keennehü *Ar.* Nasıl ki, güya, sanki (KFT, MG)

sanki Sanki, güya, tutalım ki (İH)

ya'nī Ar. Şu, demek ki, yani (BV, GT, İM, İN, KF, KFT, MG, MS, RH)

yeni Ar. (< ya'nī) Yani (İH)

eyle kim Öyle ki, o tarzda ki (BM)

ḥattā (I) Ar. Ta ki, …e kadar, …ıncaya kadar, … diye (Gİ, GT, KFT)

ḳayın (IV) ... ki o (CC1)

çün Far. (I) Vakta ki, …ınca (BM, GT, MG)

kelmişte Vakta ki, ta ki (BM)

mādemī *Ar.* Değil mi ki, madem (KF)

mādām (I) *Ar.* Madem, değil mi (ki) (Gİ, GT)

yāḫūd Far. Yahut, veya, yoksa (BV, İM, İN, KFT, MG, RH)

yoḳsa (I) Yoksa (BM, DM, TZ)

yoḳsa (II)... olmasa (BM)

hem *Far.* Hem, aynı zamanda, ve (Gİ, GT, İN, KF, KFT, MS, RH)

bārī *Far.* Hiç olmazsa, öyle ise (GT, KFT)

pes *Far.* Sonra, öyleyse, şu hâlde (BV, Gİ, GT, MG)

ançaḳ Ancak, yalnız (BM, BV, CC2, Gİ, İM, KF, Kİ, TZ)

illā (I) *Ar.* Yalnız, ancak, ….. den başka, meğer (CC1, GT, KF, KFT, MG, MS)

gerçi Far. Gerçi, her ne kadar (GT)

immā (II) *Ar.* Gerekse (KFT)

nekim Nice, ne ki (TZ)

nikim Nice, ne ki (İM)

ne ki Nice (TZ)

nite ki Nitekim (KF)

nitekim Nitekim, nasıl ki (KF, İN, MG)

neçek ki Nasıl ki, nice ki (KF)

neşe ki Nice ki, nasıl ki (TZ)

ne (III) Yok, değil (olumsuzluk anlamı veren bağlaç) (Gİ, KFT)

velā (I) *Ar.* Ne, ne de (Gİ, KF)

yovaç Diğer yandan, diğer taraftan, öte yandan (CC1)

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Karadenizin kuzeyi ile Mısır ve Suriye'de oluşan Kıpçak Türkçesinin söz varlığı ele alınarak hazırlanan bu çalışamada, kelimeler kavram alanlarına göre düzenlenip sıralanmıştır.

Kuzey Kıpçaklardan kalan *Codex Cumanicus* ve Memluk Kıpçaklarından kalan *Ed-Dürretü'l-Mudiyye Fi'l-Lügati't-Türkiyye, Kitâbu Bulgatü'l Müştâk Fî Lügati't-Türk Ve'l-Kıfçak, Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî* gibi kavram alanı sözlüklerinde çoğunlukla isimler konularına göre düzenlenmiştir. Diğer kelime türleri bu düzenlemenin dışında kalmıştır.

Günümüzde ise Kıpçak Türkçesine ait kelimelerin, türü ayırt edilmeksizin yer aldığı bir kavram alanı sözlüğü bulunmamaktadır. Bu nedenle Kıpçak Türkçesinin hem kuzey hem güney sahasının erişilebilen kelimelerini içeren bir kavram alanı sözlüğü oluşturulması söz konusu eksikliğin giderilmesinde bizce faydalı görülmüştür.

Yapılan çalışmada ele alınan madde başı 17.114 kelime olup bunların 12.234'ü Türkçe, 3511'i Arapça, 944'ü Farsça, 56'sı Moğolca, 22'si Yunanca, 14'ü Hırvatça, 4'ü Latince, 4'ü Rusça, 3'ü Rumca, 2'si İbranice, 1'i İtalyancadır. Ayrıca 226 kelimenin Arapça + Türkçe, 84 kelimenin Farsça + Türkçe, 7 kelimenin Moğolca + Türkçe, 3 kelimenin Türkçe + Arapça, 1 kelimenin de Türkçe + Farsça olduğu tespit edilmiştir. Kavram alanlarına göre bu kelimelerin sayıları ve kökenleri ek bölümünde ayrıntılı olarak gösterilmiştir. *(EK: Kavram Alanlarına Göre Kelime Sayıları Tablosu)* Bu değerlendirmelere göre ulaşılan sonuçlar şunlardır:

1. Türkçe kelimelerin pek çoğu, alındığı kaynağa göre bazı değişlikler göstermektedir. Aynı kelimenin pek çok varyantı bulunduğundan sözlüğün hacmini genişletmiştir. Örneğin *yıldırım* kelimesi çeşitli şekillerde yer almaktadır:
ıldırım Yıldırım (Gİ, KF)
yaldırım Yıldırım, şimşek (DM)
yıldırım Yıldırım, şimşek (Gİ, İM, KF, TZ)
yıl̲dırım Yıldırım, şimşek (KK)
yuldırım (I) Yıldırım, şimşek (TA)

yuldurum (I) Yıldırım, şimşek(Kİ)

2. Tespitler sonucunda sırasıyla en çok Arapça, Farsça ve Moğolcadan kelime alındığı dikkat çekmektedir. Arapça ve Farsça alıntılamaların fazlalığı Codex Cumanicus dışında taranan eserlerin Memluk Kıpçak sahasında yazılmış olmasının sonucu olarak açıklanabilir.

3. Fiillerin çoğu Türkçedir, bu durum Türkçenin fiiller yönünden zenginliğini göstermekte ve hareketli yaşam biçimini en iyi şekilde yansıtmaktadır.

4. Aynı anlama gelen pek çok kelimenin hem Türkçesinin hem Arapça, Farsçasının olması bu milletlerle iç içe yaşanmışlığı ve kültürel alışverişi kanıtlar niteliktedir. Örneğin gökyüzü kelimesi için üç farklı dilden kelime yer almaktadır.
felek *Ar.* Gökyüzü, felek (GT)
kök (V) Gökyüzü, sema (BM, BV, CC1-CC2, DM, Gİ, GT, İM, İN, KF, Kİ, KK, MG, MS, TA, TZ)
ṭārem Far. Gök kubbe (GT)

5. İslamiyetle ilgili kelimelerin Memluk sahasında yazılan eserlerde, Hristiyanlıkla ilgili kelimelerin Codex Cumanicus'ta yer alması iki farklı coğrafyada iki farklı dinin mensubiyetliği ile açıklanmaktadır. Ayrıca söz konusu kelimeler dinî yaşantı hakkında da bizlere ipuçları vermektedir.

6. Savaş, savaş stratejileri, silahlar ve özellikle silahların kullanımıyla ilgili kelimelerin çok zengin olması askerlikte meşhur olan Kıpçakların savaşçı yönünü yansıtmaktadır.

7. Akrabalık, komşuluk, misafirlik, arkadaşlık gibi kelimelerdeki çeşitlilik ve fazlalık da sosyal ilişkilerin gelişmiş olduğunu göstermektedir. Ayrıca sosyal davranışlarla ilgili pek çok kelimenin mevcudiyeti bizlere, Kıpçak Türklerinde topluluk anlayışının geliştiğini düşündürmekte; bayram, düğün ve cenaze ile ilgili kelimeler, temizlik yaparken imece usulünün olması, yardımlaşma ile ilgili söz varlığı da toplumsal dayanışmanın Kıpçaklardaki önemini göstermektedir.

8. Edebi metinlerle ilgili şiir, destan, hikaye, atasözü, ağıt, tezkire gibi alanlardaki söz varlığı, pek çok edebî türde eser verilmiş olduğunu; bunun yanında resim, heykel, dans ve müzik; güreş, yüzme ve binicilik gibi alanlarla ilgili söz varlığı ise güzel sanatlar ve spor dallarıyla da ilgilenildiğini göstermektedir.

9. Köprü, hamam, sarnıç, havuz, dükkân, tapınak, kale, saray, bina gibi kelimeler, sosyal yapılaşmanın geliştiğini göstermekle birlikte yaşam alanı olarak ev ve çadırın tercih edildiği, bunların yapımında tuğla, kerpiç, cam, çini ve tahta kullanıldığı sonucuna varılmaktadır.

10. At ile ilgili 302 kelimenin yer aldığı kavram alanında çok çeşitli başlıkların olması, Kıpçak Türklerinde atın ne derece önemli olduğunun apaçık bir göstergesidir.

11. Mesleklerle ilgili kelimelere bakıldığında ticaret, hayvancılık, tekstil, gıda, çiftçilik, madencilik vb. gibi oldukça çeşitli meslek dallarının bulunduğu görülmektedir. Ayrıca tercümanlığın olması da yine diğer milletlerle olan ilişkinin varlığını açıklar niteliktedir.

12. Para birimlerinin çeşitliliği ve ticaretle ilgili kelimelerin hacmi Kıpçakların derin bir ticari faaliyette bulunduğunu gösterir.

13. Bir yıla ait ay isimlerinin Arapça olanlarının ay takvimine göre düzenlendiği ve adlandırılmasında İslamiyet'in rol oynadığı, Türkçe olanlarda ise ayların mevsimlerle ve iklimle olan ilişkisinin rol oynadığı dikkat çekmektedir.

oçaḳ (I) Ocak ayı (TA)
sövünç ay Sevinç ayı, şubat (CC1)
ilk yaz ay Baharın ilk ayı, Mart (CC1)
küz ay Sonbahar, güz ayı (CC1)
kış ay Kış ayı (CC1)
soñu yaz ay Baharın son ayı (CC1)
soñ küz ay Güzün son ayı (CC1)
orta kış ay Orta kış ayı, ocak (CC1)
orta küz ay Güz aylarının ikincisi, orta güz ayı (CC1)
ramażān *Ar.* Ramazan ayı (Gİ, GT, İM, KF, KFT, MS)

şevvāl Ar. Şevval ayı (Gİ, GT, İM, KF)

muḥarrem Ar. Kamerî ayların birincisi (Gİ, İM, KF)

receb *Ar.* Arabî ayların yedincisi (Gİ, İM, KF)

şa‘bān Ar. Şaban ayı, Arabî ayların sekizincisi (Gİ, İM, KF, KFT)

ẕilḥicce *Ar.* Arabî ayların on ikincisi (İM, KFT)

ẕilḳa‘de *Ar.* Arabî ayların on birincisi (İM, KFT)

kurban bayram ay (< Ar. ḳurbān + T.) Kurban bayramı ayı, zilhicce (CC1)

aşur ay (< Ar. ‘āşūrā + T.) Muharrem ayı, aşure ayı (CC1)

toba ay (<Ar. tavba + T.) Tövbe ayı (CC2)

safar ay (< Ar. ṣafar + T.) Ay takviminin ikinci ayı, sefer ayı (CC1)

Hem Kıpçak Türkçesini hem sözlükçülüğü yansıtan bu tez çalışması, kavram alanı sözlükçülüğü için de bir örnek olmuştur. Kıpçak Türkçesinde genel olarak hangi alanda hangi kelimelerin kullanıldığı, Kıpçakların dili, kültürü, hayatı bu söz varlığı ve kavram alanı çalışması yoluyla daha iyi bir şekilde ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

AKAR Ali, *Türk Dili Tarihi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2010.

AKSAN Doğan, "Kavram Alanı-Kelime Ailesi İlişkileri ve Türk Yazı Dilinin Eskiliği Üzerine", *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, TDK Yay., Ankara 1989.

AKSAN Doğan, *Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim*, Cilt III, TDK Yay., Ankara 2009.

ARGUNŞAH Mustafa – SAĞOL YÜKSEKKAYA Gülden , *Karahanlıca Harezmce Kıpçakça Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul 2016.

ARGUNŞAH Mustafa, GÜNER Galip, *Codex Cumanicus*, Kesit Yay., İstanbul 2015.

ARSLAN Mustafa, "Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yz. A. 210 Numarada Kayıtlı Lügat Mecmuası Üzerine Bir Değerlendirme" *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/1, Winter 2013.

BAŞKAN Özcan, *Bildirişim İnsan-Dili ve Ötesi*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul 1988.

CARRİE BOOKS, Erişim Tarihi: 21.02.2020 http://vlib.iue.it/carrie/texts/carrie_books/paksoy-2/cam2.html.

ÇETİN Abdülbaki, "Ahmed-i Dâî'nin Farsça Öğretmek Amacıyla Yazdığı Bir Eser: Müfredât", SÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, *Türkiyat 458 Araştırmaları Dergisi*, Sayı 20, Güz, Konya 2006.

ERCİLASUN Ahmet Bican, *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

ERDEM Melek, *Modern Oğuz Türkçesi Söz Varlığı*, Grafiker Yayınları, Ankara 2009.

EURALEX, Erişim: 27.02.2020, http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2000/027_Gerardo%20SIERRA_The%20onomasiological%20dictionary_a%20gap%20in%20lexicography.pdf

GOLDEN Peter B., The King's Dictionary, Brill, Leiden Holland 2000.

GUİRAUD Pierre, *Anlambilim, La Sémantique*, Çev. Berke Vardar, Multilingual Yayınları, İstanbul 1999.

GÜNER Galip, The King's Dictionary: The Rasûlid Hexaglot Üzerine Düşünceler, *Dil Araştırmaları*, Sayı 10, Bahar, Ankara 2012.

HALLIDAY M.A.K ve HASAN Ruqaiya, *Cohesion in English*, Longman, London 1976

HİCAZİ Mahmud Fehmi, Sözlük Yapımında Modern Akımlar, çev. Ahmet Kazım Ürün, *Şarkiyat Araştırmaları Dergisi* Nüsha III (8), Kış, Ankara 2003.

İLHAN Nadir, *Geçmişten Günümüze Sözlükçülük Geleneği ve Türk Dili Sözlükleri*, Manas Yayınları, Elazığ 2007.

KOCAPINAR Pelin, *Kavram Sözlükleri Ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme,* (Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2014.

KOCAPINAR Pelin, Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic,* Volume 9/9 Summer, Ankara 2014.

ÖNER Necati, *Klasik Mantık*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara 1986.

ÖZ Yusuf, *Tarih Boyunca Farsça-Türkçe Sözlükler*, TDK Yay., Ankara 2010.

ÖZYETGİN Ayşe Melek, *Ebû Hayyân - Kitâbu'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk - Fiil: Tarihî Karşılaştırmalı Bir Gramer ve Sözlük Denemesi*, Ankara 2001.

SAVAŞIR İskender, *Kelimelerin Anayurdu ve Tarihi*, Metis Yayınları, İstanbul 2000.

TOPARLI Recep, ÇÖGENLİ M. Sadi, YANIK Nevzat H. , *El-Kavaninü'l-Külliye li-Zapti'l-Lügati't-Türkiyye*, TDK Yayınları, Ankara 1999.

TOPARLI Recep, HANİFİ Vural, KARAATLI Recep, *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, Ankara 2014.

TOPARLI Recep, ÇÖGENLİ M. Sadi, YANIK Nevzat H., *Kitâb-ı Mecmû-ı Tercümân-ı Türkî ve Acemî ve Mugalî*, TDK Yay., Ankara 2000.

TOPARLI Recep, *Mehmet Akalın Dil Yazıları*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara 2001.

TRİER Jost, *Kelime Alanları ve Kavram Alanları Üzerine*, Çev. Hüseyin Sesli, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum 1969.

TÜRK DİL KURUMU, Erişim: 26/08/2020, *https://sozluk.gov.tr/*

USER Hatice Şirin, *Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları-Söz Varlığı İncelemesi*, Kömen Yayınları, Konya 2010.

VARDAR Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yay. İstanbul 2002.

YAVUZARSLAN Paşa, *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Tiydem Yayıncılık, Ankara 2009.

KAVRAM ALANLARINA GÖRE KELİME SAYILARI TABLOSU

	1. EVREN VE MADDE											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.1. ATMOSFER, GÖK	1.1.1. Kainat	1	1										2
	1.1.2. Gökyüzü	3	3	1									7
	1.1.3. Yıldızlar	25	3	2									30
	1.1.4. Güneş	25	14										39
	1.1.5. Dünya		6	3									9
	1.1.6. Ay	9	3										12
	1.1.7. Hava	94	5	1	1								101
	1.1.8. İklim-Mevsimler	16	3	1									20
	1.1.9. Zaman	258	113	32	2	2							407
	TOPLAM	431	151	40	3	2	0	0	0	0	0	0	627
1.2. SU, SU KÜRE	1.2. SU, SU KÜRE	8		1									9
	1.2.1.Yeryüzü Suları	43	4	1									48
	1.2.2. Suyun Özellikleri	74	2										76
	TOPLAM	82	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	133
1.3. YER, YER KÜRE	1.3. YER, YER KÜRE	14	3										17
	1.3.1. Yeryüzü Şekilleri	81	9		1								91
	1.3.2. Bitki Örtüsü	102	13	14									129
	TOPLAM	197	25	14	1	0	0	0	0	0	0	0	237

	1. EVREN VE MADDE											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.4. YER KABUĞU, TAŞ KÜRE	1.4.1. Kaya	2											2
	1.4.2. Taş	27	29	13									69
	1.4.3 Çakıl, Kum	7											7
	1.4.4. Toprak	15	1	2									18
	1.4.5. Toz	14	1										15
	1.4.6. Madenler	49	12	8									69
	1.4.7. Kimyasal Bileşenler	10	9	5				1					25
	TOPLAM	124	52	28	0	0	0	1	0	0	0	0	205
1.5. DOĞAL AFETLER	1.5. DOĞAL AFETLER	2	4										6
	1.5.1. Kıtlık, Kuraklık	6	2										8
	1.5.2. Sel	4	3										7
	1.5.3. Deprem	2											2
	1.5.4. Soğuk Dalgası	1											1
	TOPLAM	15	9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24
1.6. OLAY, HAREKET VE KUVVET	1.6.1. Olay	28	24	2	1								55
	1.6.2. Hareket	49	5										54
	1.6.3. Kuvvet	436	41	1	1								479
	TOPLAM	513	70	3	2	0	0	0	0	0	0	0	588
1.7. VARLIK-YOKLUK	1.7.1. Varlık, Var olma	9	11										20
	1.7.2. Yok, Yokluk, Yok Olma	14	6										20
	1.7.3. Ortaya Çıkmak, Belirmek	31	10	2									43
	1.7.4. Kayıp, Kaybetme, Kaybolma	16	4	3									23
	1.7.5. Aramak, Yoklamak	9											9
	1.7.6. Bulmak	11											11
	TOPLAM	90	31	5	0	0	0	0	0	0	0	0	126

	1. EVREN VE MADDE											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.8. MADDE	1.8. MADDE		1										1
	1.8.1. Saf Madde	2	5										7
	1.8.2. Karışım		1										1
	1.8.3. Maddenin Halleri	31	4										35
	1.8.4. Maddenin Hal Değişimleri	22											22
	1.8.5. Maddenin Değişim Isısı	15											15
	TOPLAM	70	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	81
1.9. ATEŞ	1.9.1. Ateş, Kıvılcım, Köz	19	1	1									21
	1.9.2. Yakacak, Yanma	32	1	1									34
	1.9.3. Kurum, İs, Duman	8											8
	1.9.4. Sönme	11											11
	TOPLAM	70	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	74
1.10. SES	1.10. SES	5	4	2									11
	1.10.1. Yansıma Sesler	35											35
	1.10.2. Çığlık, Feryat, İnleme	8	1	7									16
	1.10.3. Gürültü	16	1										17
	1.10.4. Sessiz, Sakin	8											8
	TOPLAM	72	6	9	0	0	0	0	0	0	0	0	87
1.111. KOKU	1.11. KOKU	19	2										21
	1.11.1. Güzel Kokulu Maddeler	9	3	3	1								16
	1.11.2. Kötü Koku, Kötü Kokulu	6											6
	TOPLAM	34	5	3	1	0	0	0	0	0	0	0	43

	1. EVREN VE MADDE											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.12. IŞIK	1.12.1. Işık, Aydınlık, Parlaklık	27	4	2									33
	1.12.2. Işığı Olmayan, Karanlık	12	1										13
	1.12.3. Gölge	10			1								11
	1.12.4. Işık Yanıltmacı, Serap	2											2
	TOPLAM	51	5	2	1	0	0	0	0	0	0	0	59
1.13. RENKLER	1.13. RENKLER	4	1	2									7
	1.13.1. Renk Çeşitleri	91	15	4									110
	1.13.2. Renk Değişimleri	15											15
	TOPLAM	110	16	6	0	0	0	0	0	0	0	0	132
1.14. ŞEKİLLER	1.14. ŞEKİLLER	1	4	1									6
	1.14.1. Düz, Yassı	15	2										17
	1.14.2. Eğri	16	1										17
	1.14.3. Dörtgen	5	2										7
	1.14.4. Yuvarlak, Çember, Daire, Yumru	31	7										38
	1.14.5. Çatallı	3											3
	1.14.6.Ağ Şeklinde		2										2
	TOPLAM	71	18	1	0	0	0	0	0	0	0	0	90
1.15. SAYILAR	1.15. SAYILAR	20	6	3									29
	1.15.1. Doğal Sayılar	69	1										70
	1.15.2. Sıra Sayıları	20	1										21
	1.15.3. Üleştirme Sayılar	4	1										5
	1.15.4. Kesir Sayıları	2	3										5
	1.15.5. Topluluk Sayıları	7	2										9
	TOPLAM	122	14	3	0	0	0	0	0	0	0	0	139

1. EVREN VE MADDE												
KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
1.16. MİKTAR	1.16. MİKTAR	1										1
	1.16.1. Çokluk, Bereket	55	16	2								73
	1.16.2. Orta		2									2
	1.16.3. Azlık, Az	16	5	1								22
	1.16.4. Yeterlik	6	2	1								9
	1.16.5. Tamlık, Bütünlük	87	22	1								110
	1.16.6. Eksiklik, Tam Olmama	48	23	2								73
	TOPLAM	213	70	7	0	0	0	0	0	0	0	290
1.17. ÖLÇÜ, ÖLÇÜM	1.17. ÖLÇÜ, ÖLÇÜM	25	7									32
	1.17.1.Ölçü Aletleri	6	2	6								14
	1.17.2.Ölçü Birimleri	21	12									33
	1.17.3. Denklik, Eşitlik	13	4	3								20
	TOPLAM	65	25	9	0	0	0	0	0	0	0	99
1.18. FİZİKSEL NİCELİKLER	1.18. FİZİKSEL NİCELİKLER	3										3
	1.18.1. Ağırlık	7										7
	1.18.2. Hafiflik	15	3									18
	1.18.3. Uzunluk	6	3									9
	1.18.4. Orta, Normal Boy	2	2									4
	1.18.5. Kısalık	6	2									8
	1.18.6. Kalınlık	6										6
	1.18.7. İncelik	20										20
	1.18.8. Darlık	7	1									8
	1.18.9. Genişlik	21	2		1							24
	1.18.10. Yükseklik	6	1									7

	1. EVREN VE MADDE											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
	1.18.11. Alçaklık	6											6
	1.18.12. Büyük, Büyüklük	16	1										17
	1.18.13. Küçük, Küçüklük	18	1										19
	1.18.14. Soğukluk Soğuk	11	1		1								13
	1.18.15. Sıcaklık	13	2	1									16
	1.18.16. Hızlılık	24	3	9									36
	1.18.17. Yavaşlık	8											8
	1.18.18. Islaklık	33	1	1									35
	1.18.19. Kuruluk	16	3										19
	1.18.20. Esnek	1	1										2
	TOPLAM	245	27	11	2	0	0	0	0	0	0	0	285
1.19. NİTELİKLER, DURUMLAR	1.19. NİTELİKLER, DURUMLAR	5	13	1									19
	1.19.1. Güzellik, İyilik	37	22	3									62
	1.19.2. Çirkinlik, Kötülük	13	7	7									27
	1.19.3. Tuhaflık	7	7										14
	1.19.4. Sıradan		1		1								2
	1.19.5. Korkunç	4	1										5
	1.19.6. İğrenç, Tiksinç	2	2										4
	1.19.7. Önemli		1										1
	1.19.8. Kolaylık	11	6	2									19
	1.19.9. Zorluk	15	9	1									25
	1.19.10. Dolu	17											17
	1.19.11. Boş	13	1										14
	1.19.12. Açık, Aşikar	26	12	7									45
	1.19.13. Kapalı	12	3										15
	1.19.14. Gizli	44	9	1									54
	1.19.15. Hazırlık	15	5										20

1. EVREN VE MADDE												
KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
	1.19.16. Değişik	16	10									26
	1.19.17. Karışıklık, Dağınıklık	34	3	2								39
	1.19.18. Düzenli	16	5									21
	1.19.19. Uygunluk	7	9	2								18
	1.19.20. Benzerlik	24	12									36
	1.19.21. Farklılık	11	6	1								18
	1.19.22. Zıt	2	5									7
	1.19.23. Üstün	4	3									7
	1.19.24. Yeni	4	1									5
	1.19.25. Eski	13										13
	1.19.26. Bozuk, Bozulma	9	1									10
	1.19.27. Keskin, Sivri	13										13
	1.19.28. Kör, Kesmez	3			1							4
	1.19.29. Sarkık	6										6
	1.19.30. Dikik	6										6
	1.19.31. Yıkık	2	1									3
	1.19.32. Yırtık, Yarık	13	1									14
	1.19.33. Kesik	4	1									5
	1.19.34. Delik, Deşik	13										13
	TOPLAM	421	157	27	2	0	0	0	0	0	0	0	607

2. YAŞAM VE CANLILAR												
KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
2.1. YAŞAM	2.1. YAŞAM	12	5									17
	2.1.1.Yaşamın Evreleri	31	2									33
	TOPLAM	43	7	0	0	0	0	0	0	0	0	50
2.2. ÖLÜM	2.2. ÖLÜM	16	9	1								26
	2.2.1.Ölü	7	2	2								11
	2.2.2. Defin	6	5									11
	2.2.3. Mezar, Mezarlık	6	10	6								22
	2.2.4. Yas ve Taziye	10	1	1								12
	2.2.5. Miras		5									5
	TOPLAM	45	32	10	0	0	0	0	0	0	0	87
2.3. SAĞLIK, HASTALIK	2.3.1.Sağlık	13	3	1								17
	2.3.2. Hastalanma	7		1								8
	2.3.3. Hasta	14	8	2								24
	2.3.4. Hastalık	199	31	1	1							232
	2.3.5. Engellilik, Özür, Kusur	57	26	1	3							87
	2.3.6. Yaralar	8	12	2								22
	2.3.7. Yarıklar	2	9									11
	2.3.8. Kırık-Çıkıklar	9	3									12
	2.3.9. Kanama	2										2
	2.3.10. Tedavi	30	21	8								59
	2.3.11. Şifa	7	1									8
	TOPLAM	348	114	16	4	0	0	0	0	0	0	482

	2. YAŞAM VE CANLILAR											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
2.4. CANLILAR	2.4. CANLILAR	5	2										7
	2.4.1. Bitkiler	183	66	53	1							2	305
	2.4.2. Hayvanlar	1018	144	45	5			1					1213
	2.4.3. İnsanlar	1129	257	58	9								1453
	TOPLAM	2335	469	156	15	0	0	1	0	0	0	2	2978
2.5. DUYGULAR	2.5. DUYGULAR	4	2										6
	2.5.1. Duygu Kaynağı	11	8	1									20
	2.5.2. Çeşitli Duygular	241	106	15									362
	2.5.3. Duyguların Dışa Vurumu	27	4	2									33
	TOPLAM	283	120	18	0	0	0	0	0	0	0	0	421
2.6.ZİHİN	2.6.1. Akıl, Zeka	11	5										16
	2.6.2. Anlam, Anlama	14	8										22
	2.6.3. Sezme	6	2										8
	2.6.4. Sanma, Zan	10	2										12
	2.6.5. Düşünce	11	9	1									21
	2.6.6. Mesele ve Tedbiri	3	11	1									15
	2.6.7. Şüphe, Kararsızlık	5	10	1	1								17
	2.6.8. Kesinlik, Karar	5	15	2	1								23
	2.6.9. Tercih	1	4										5
	2.6.10. Vazgeçme	2	2										4
	2.6.11. Yanılma, Hata	9	7										16
	2.6.12. Doğruluk, Gerçeklik	21	10	1									32
	2.6.13. Danışma	9	3										12
	2.6.14. Unutma	5	1										6
	2.6.15. Hatırlama, Hatıra	6		2									8
	2.6.16. Gaflet	1	2										3
	TOPLAM	119	91	8	2	0	0	0	0	0	0	0	220

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT												
KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.1. TOPLULUK	3.1. TOPLULUK	1	4									5
	3.1.1. Beraberlik, Birliktelik	7	2	1								10
	3.1.2. Sıkışıklık, İzdiham	3	1	1								5
	3.1.3. Toplu Olmama, Yalnızlık	19	4	2								25
	TOPLAM	30	11	4	0	0	0	0	0	0	0	45
3.2. TOPLUMSAL GRUPLAR	3.2.1. Millet, Kavim	14	21	6						1			42
	3.2.2. Kabile, Boy	8	7										15
	3.2.3.Soy, Sop, Sülale	7	7										14
	3.2.4. Aile	56	13	2									71
	3.2.5. Akrabalık	74	12		2								88
	3.2.6.Yaşadıkları Yere Göre İnsanlar	15	12	4									31
	TOPLAM	174	72	12	2	0	0	0	0	1	0	0	261
3.3. YERLEŞİM YERLERİ	3.3.1. Ülke	13	18	1									32
	3.3.2. Gurbet		1										1
	3.3.3. Şehir, Kent, Kasaba, Köy	11	14	4									29
	3.3.4. Mahalle	4	5										9
	3.3.5. Meydan		4	1									5
	3.3.6. Civar, Etraf, Çevre	9	3										12
	3.3.7. Sokak		2										2
	3.3.8. Köşe, Bucak	5	1	2									8
	TOPLAM	42	48	8	0	0	0	0	0	0	0	0	98

	3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.4. YAPILAR	3.4. YAPILAR	4	1										5
	3.4.1. Ulaşım Yapıları	9	3										12
	3.4.2. Su Yapıları	24	9	2									35
	3.4.3. Konaklama Yapıları			2									2
	3.4.4. Ticari Yapılar	1	5										6
	3.4.5. Dini Yapılar	8	23	2								2	35
	3.4.6. Savunma Yapıları	10	8										18
	3.4.7. Yaşam Alanı, İkametgah, Konut	97	30	28	2			1	1				159
	3.4.8. Mimari Ögeler	6	3	1									10
	TOPLAM	159	82	35	2	0	0	1	1	0	0	2	282
3.5. EŞYALAR	3.5.1. İnşaat Malzemeleri	118	10	16	1								145
	3.5.2. Ev Eşyaları	246	44	34	1			1	1			3	330
	TOPLAM	364	54	50	2	0	0	1	1	0	0	3	475
3.6. YEME-İÇME	3.6.1.Yeme Öncesi	121	6	1									128
	3.6.2. Yeme, İçme	69	1										70
	3.6.3. Yeme Sonrası	13											13
	3.6.4.Tat, Lezzet	34	5	3									42
	3.6.5. Yiyecekler	94	32	8			1		1			1	137
	3.6.6. İçecekler	75	17	4	1								97
	3.6.7. Yiyecek, İçeceğe Konulanlar	22	8	3	1								34
	TOPLAM	428	69	19	2	0	1	0	1	0	0	1	521
3.7. TEMİZLİK	3.7. TEMİZLİK	16	9	1									26
	3.7.1. Temizlemek, Temizlenmek	58	3										61
	3.7.2. Pis, Pislik	11	11	4									26
	TOPLAM	85	23	5	0	0	0	0	0	0	0	0	113

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT												
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.8. İNSAN İLİŞKİLERİ, TOPLUMSAL DEĞERLER VE DAVRANIŞLAR	3.8.1. Sosyal İlişkiler	120	61	21									202
	3.8.2. Toplumsal Değerler	65	62	1									128
	3.8.3. Sosyal Davranışlar	395	128	13	1		1						538
	TOPLAM	580	251	35	1	0	1	0	0	0	0	0	868
3.9. İLETİŞİM	3.9.1. Dil, Lisan	6	2	2									10
	3.9.2. Söz, Sözcük	5	9	2									16
	3.9.3. Konuşma, Söyleme	58	17	2									77
	3.9.4. Bağırma, Çağırma, Haykırma	11	1										12
	3.9.5. Susmak, Dinlemek	14	4										18
	3.9.6. Haber, Haber Verme, Haberli, Habersiz	1	10	1	2								14
	3.9.7. Müjde, Müjdeleme, Müjdeci	5	2										7
	3.9.8.Seslenme, Çağırma, Davet	9	2										11
	3.9.9. Tercüme		2										2
	TOPLAM	109	49	7	2	0	0	0	0	0	0	0	167
3.10. EĞİTİM, ÖĞRETİM	3.10.1.Eğitim, Eğitme	4	3										7
	3.10.2.Öğretim, Öğrenim	12	1										13
	3.10.3. Okul		3										3
	3.10.4. Öğrenci		1	2									3
	3.10.5. Öğretim, Öğrenim Süreci	48	26										74
	3.10.6. Öğretilenler	31	57	4	1								93
	3.10.7. Öğrenme Sonucu	23	33	3									59
	TOPLAM	118	124	9	1	0	0	0	0	0	0	0	252

	3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.11. DİN ve İNANÇ	3.11. DİN ve İNANÇ	9											9
	3.11.1. Mensubiyet	36	127	6			5					3	177
	3.11.2. İman, İnanç ve İnanılanlar	160	229	34			3					1	427
	3.11.3. İbadet	52	178	11			3			1		2	247
	3.11.4. Dinde Yapılması İstenenler Ve İstenmeyenler	8	19										27
	3.11.5. Günah, Sevap	22	9	3									34
	TOPLAM	287	562	54	0	0	11	0	0	1	0	6	921
3.12. HUKUK	3.12.1. Kanun, Töre	6	2										8
	3.12.2. Hak, Adalet	9	8	2									19
	3.12.3. Eziyet, Azap, Ceza, Zulüm	21	20	1									42
	3.12.4. Yargı, Hüküm	15	18										33
	3.12.5. Delil, Kanıt	12	7	2									21
	3.12.6. Tanık, Tanıklık	13	4										17
	3.12.7. Suç ve Yasaklar	111	69		1								181
	TOPLAM	187	128	5	1	0	0	0	0	0	0	0	321
3.13. SAVAŞ, ASKERLİK	3.13.1. Savaş	75	25	2	3								105
	3.13.2. Zafer, Başarı, Ele Geçirme	8	3										11
	3.13.3. Ganimet	1	2		2								5
	3.13.4. Savaş Aletleri, Silahlar	112	44	9									165
	3.13.5. Hedef, Nişan	17	6	2									25
	3.13.6.Savaş Kıyafetleri	14	1										15
	3.13.7. Askerlik	34	24	6	1								65
	3.13.8. Özgürlük	35	19	3									57
	3.13.9. Esaret	36	14	2									52
	3.13.10. Barış, Barışma	21	10										31
	TOPLAM	353	148	24	6	0	0	0	0	0	0	0	531

	3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT											
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.14. DEVLET TEŞKİLATI	3.14.1. Devlet	5	2										7
	3.14.2. Meclis	2	5	1									8
	3.14.3. Makam, Mevki	6	10		1								17
	3.14.4. Buyruk, Hüküm	14	8	1									23
	3.14.5. Devlet Yöneticiliği	31	49	10	2								92
	TOPLAM	58	74	12	3	0	0	0	0	0	0	0	147
3.15. EKONOMİ	3.15.1.Para ve Para Birimleri	22	18	4									44
	3.15.2. Ticaret, Alışveriş	123	85	10									218
	3.15.3. Mülkiyet	27	30	4									61
	3.15.4. Aitlik, Zimmet		5										5
	3.15.5. Ortaklık, Ortak Olma	7	3										10
	3.15.6. Kira, Kiralama	4	5										9
	3.15.7. Vergi	2	6	1									9
	3.15.8. Yoksulluk	17	5	1									23
	TOPLAM	202	157	20	0	0	0	0	0	0	0	0	379
3.16. MESLEKLER	3.16. MESLEKLER		3	3									6
	3.16.1. İş, Uğraş, Çalışma	27	20										47
	3.16.2. Hizmet, Hizmet Etme	13	4										17
	3.16.3. Hüner, Kabiliyet	2	1	1									4
	3.16.4. Tecrübe	5	4										9
	3.16.5. Ustalık	5	6	3	1								15
	3.16.6. Acemi		3	1									4
	3.16.7. İşten Çıkarma		2										2
	3.16.8. Çalışma Karşılığı, Maaş	2	6										8
	3.16.9. İş Sırası, Nöbet	3	1										4
	3.16.10. Çeşitli Meslekler ve Kişileri	151	55	22									228
	TOPLAM	208	105	30	1	0	0	0	0	0	0	0	344

3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT												
KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.17. TEKSTİL	3.17.1.Tekstil Faaliyetleri	54	3									57
	3.17.2. Dokunmuş Şeyler-Kumaş, Bez	70	16	14	1							101
	3.17.3. Giyim	201	32	16	1					1		251
	3.17.4. Tekstil, Dikiş Aletleri	53		6								59
	3.17.5. Kişisel Bakım	80	28	4								112
	TOPLAM	458	79	40	2	0	0	0	0	1	0	580
3.18. NAKLİYE VE ULAŞIM	3.18. NAKLİYE VE ULAŞIM	2										2
	3.18.1.Yolculuk	105	31	7								143
	3.18.2. Sevkiyat	70	2									72
	3.18.3.Taşınma, Göç	6	1	3								10
	3.18.4. Mesafe	47	23	1								71
	TOPLAM	230	57	11	0	0	0	0	0	0	0	298
3.19. YÖN, YÖNELME, YÖNLENDİRME	3.19.1. Yönler, Taraflar	118	6	1								125
	3.19.2. Yönelme, Yönlendirme	147	19									166
	TOPLAM	265	25	1	0	0	0	0	0	0	0	291
3.20. OYUN-EĞLENCE	3.20. OYUN-EĞLENCE	16	4	1								21
	3.20.1. Yarış, Yarışma	25	7									32
	3.20.2. Çeşitli Oyunlar	5	6	4								15
	TOPLAM	46	17	5	0	0	0	0	0	0	0	68
3.21. SPOR	3.21. SPOR	2	4									6
	3.21.1. Bazı Spor Dalları	13		2								15
	TOPLAM	15	4	2	0	0	0	0	0	0	0	21

	3. TOPLUM VE SOSYAL HAYAT												
	KAVRAM ALANLARI	T.	Ar.	Far.	Moğ.	İbr.	Hr.	Rus.	Rum.	Lat.	İt.	Yun.	TOPLAM
3.22. DANS	3.22. DANS	5	1									2	8
	TOPLAM	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	2	8
3.23. MÜZİK	3.23. MÜZİK		2										2
	3.23.1. Nağme, Makam, Ezgi, Şarkı	6	5	1									12
	3.23.2. Islık	7											7
	3.23.3. Müzik Aletleri	33	5	9						1			48
	TOPLAM	46	12	10	0	0	0	0	0	1	0	0	69
3.24. RESİM - HEYKEL	3.24. RESİM-HEYKEL	11	6										17
	TOPLAM	11	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17
3.25. EDEBİYAT	3.25. EDEBİYAT	1											1
	3.25.1. Metin ve Türleri	9	18	2									29
	3.25.2. Bazı Eserler		10	4									14
	3.25.3 Söz Sanatları		5										5
	TOPLAM	10	33	6	0	0	0	0	0	0	0	0	49
3.26. DİLBİLGİSİ	3.26.1. Fiil		1										1
	3.26.2. Yardımcı Fiil	6											6
	3.26.3. Ek Fiil	9											9
	3.26.4. Ekler	11	1										12
	3.26.5. Zamirler	80	4	1									85
	3.26.6. Ünlemler	16	7	2									25
	3.26.7. Edatlar	96	10	4									110
	3.26.8. Bağlaçlar	36	22	26									84
	TOPLAM	254	45	33	0	0	0	0	0	0	0	0	332

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0003-4390-1725
Adı Soyadı	Meliha ÖZÇAMKAN
Doğum Yeri	ÇANKIRI
Doğum Tarihi	04.02.1988

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Ankara Üniversitesi
Fakülte	Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Milli Eğitim Bakanlığı
Görevi	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni
Tecrübe Süresi	2010 - …

İLETİŞİM

Adres	Ilgaz/ÇANKIRI
E-Mail	meliha18062637@gmail.com